408

MD

GAUDEO

John Carter Brown

The annotation of Ludolf is
very likely to be Pirelli's E.G.D.

1st Ed:

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM LI-BRI VNDEVI-GINTI.

AL DVS

JOHN CARTER BROWN

IOANNES BAPTISTA EGNATIUS VENETUS ANTONIO MARSILIO VENETO RARAE PROBITATIS AMICO. S. P. D.

Optima, inquit Pindarus, eſt aqua: ſed aurum, ut ignis, noctu candens, cæteris opibus anteferri debet. Ille uero ingenio ſuo forſitan indulgens hoc dixerit: mihi longe melior, ac probabilior ea uiſa ſententia: quæ amicitiam, ut rerum omnium optimam, cæteris anteferendam rebus exiſtimat. qua nihil homini ab immortalibus Dijs dari melius, excepta ſapientia, potuit. Itaq; non aqua, non igni, non aere, pluribus in locis nos uti q̃ amicitia, recte dictum eſt. Quæ ſi perfecta ulla eſt, & rerum omnium inter paucos cum ſumma charitate conſenſio: quid ipſa præſtabilius, aut optatius hominum uitæ eſſe poſſit: non uideo. Id ego, quàm uere dictum ſit, quamq; ad humanæ uitæ uſum accommodate: ex quo te mihi uirtus quædam egregia tua conciliauit: meq; tibi uiciſſim nonnulla fortaſſe probitatis, atq; eruditionis opinio de me: uix explicare tibi habeam, quantos ego fructus ex amicitia, beneuolentiaq; tua perceperim: quàm iucunda conſuetudo, & optata mihi ſemper fuerit tua. neq; ſolum id ego ſentio: ſed Academici planè omnes noſtri fatentur: quibus nihil eſſe gratum, iucundum'ue poteſt: niſi Marſiliana illa gratia, ac candor acceſſerit. Quare lætari admodũ, ac gaudere

ære gaudere etiam, atq; etiam debes: quod præter ingens in literis ſtudium, & præter alia uirtutis ornamenta, quæ in te non pauca elucent: adeo ſis omnibus gratus, & iucundus: ut certatim te omnes colant, & ament. Tu contra, amicitiam adeo ſancte, adeo pure cum multis colas: ut, quod difficillimum ſemper eſt habitum, multorum ſcilicet amicitiam integre colere: tu certe id non prudenter ſolum, ſed cum ſumma omnium gratia præſtes. Qua in ſententia uti ſemper eſſe uelis, hortarer ego te plane, niſi iam & meditatione quadam aſſidua, & uſu id ita aſſecutus eſſes: ut profecturum te in dies ſperare nobis liceat: quouſq; tu poſteris exemplum conſtantiſſimæ amicitiæ relinquas. Ego uero, quando tuam hanc animi in me propenſionem non aliter promereri nunc poſſum: ſtatui tibi gellianas noctes eſſe dicandas: quas ego exactiore cura recognitas, quantum eſt datum otij per alias occupationes meas: in Aldina olim officina imprimendas curaui: ut quæ caſtigatiſſimæ induſtria noſtra redditæ erant: haberent etiam mancipem omnium & accuratiſſimum, & ad hanc artem inſtructiſſimum. Tu bene Vale, ac ſalue.

Index eorum, quæ notatu digna in hiſce noctibus uiſa ſunt.

Abdera Democriti oppidum. char. 133
Ablunium. 77
Abſtemiæ mulieres. 146
Acerbitas. 176
Accentus. 177
Achæi ad pugnam taciti. 11
Achilles Romanus. 30
Accius quod ticius prouerbium. 59
Acca larentia. 94
Acinū neutri generis. 117
Acina ebrioſa. 117
Actito uerbum frequentatiuum. 123
Accij reſponſio ad Pacuuium. 175
Acerbitudo. 176
Acritudo. 176
Acritas. 176
Adamuſſim iudicium. 6
Adagium de Laide. 8
Adeſſe, & ſupereſſe. 19
Admirationem ſilentium parere. 76
Adhæſe loqui. 80
Adoptatio per prætorem. 88
Adoptiuus. 88
Adoptator. 87
Adfabre. 108
Admodum. 108
Adprobe. 108
Adprimus. 108
Adprime. 108
Adprobus. 108
Adprimum. 108
Ad domum. 161
Aduerbia in im. 174
Adlegatus. 187
Adulterio. 118
Adulteritas. 118
Adnotamenta. 237
Aedes ſacræ non oēs ſunt templa. 207
Aegyptiorum laus. 160
Aegles Crœſi filius mutus. 80
Aetates tres. 149
Aedepol muliebre iuramentum. 163
Aenigma. 168
Aeditinus. 170
Aedituentes. 170
Aere fulua. 187

Aeria

Aeria Aegyptus. 206
αἰμορία. 206
Aeluri. 286
Africus uentus. 37
Affectus, & confectus. 60
Affecta res. 60
Aerarij cura. 193
Affatim. 108
Agentia uerba pro patientibus. 264
Ager pontinus. 126
Ager uaticanus. 270
Agon certamen. 139
Agere cum populo. 91
Agrippæ campus. 205
Agrippæ unde. 234
Ahenum. 25
Aius Deus unde. 234
Albani. 121
Alcæ meretrix. 71
Alexandriæ bibliotheca. 100
Alexis comœdia. 70
Alexandri continentia. 95
Albus galerus. 140
Alea. 199
Alueolus. 199
Alcibiades ad tibiam. 217
Alexander Aetolus. 218
Alæ in exercitu. 226
Alexandri mors. 254
Alexandri moloſſi. 254
Alexandri epiſtola. 284
Alba linea. 288
Amaror. 19
Amata prima Virgo ueſtalis. 13
Ambages fallacioſæ. 200
Amœnus. 109
Amarus. 135
Ambiguus. 156
Amorabundus. 157
Amor ciuilis, & opinabilis. 163
Anneus Cornutus. 26
Analogia. 42
Anomalia. 42
ἀντιστρέφοντα argumenta. 81
Androdus ſeruus, & Leo. 84
Annales, & hiſtoria. 86
Anguis cum Scipione. 124
Androgini. 122
Annuli geſtatio. 136
Animaduerſiones cenſoriæ. 71

Antiſtites. 188 183
Annus.lxiij. 212
Annus climatericus. 212
Antia lex. 41
Antigenes tibicen. 217
Anates ponticæ. 249
animalia parua imitanda. 251
Antiochus. 78
Aonia nunc Bœotia. 206
Appendices. 4
Appelliotes uentus. 38
ἀπαρκτίας. 37
Apiarium. 36
Apologus de caſſita aui. 45
Appionis hiſtoria. 84
ἄπορον. 130
Appij filia. 135
Apluda. 145
Apices literarum. 196
Aquæ intercutis morbus 271
Aqua rigens. 196
Aqua niualis potu peſſima. 269
Area palatina. 278
Arcera. 280
Archita Tarentinus. 138
Argeſtes uentus. 37
Argentifodinæ. 38
Articulatim. 50
Arretinum oraculum. 50
Arceſilai uerbum. 51
Arterias ad numerum moueri. 55
Atypus. 64
Aruſpicum perfidia. 65
Arduum. 72
Arrogatio. 88
Arrogationis uerba. 88
Aruales fratres. 94
Argumenta fallacioſa, & uafra. 105
Argumentationum duæ ſpecies. 283
Arimaſpi. 121
Areſuſa ex fœmina mas. 122
Argos. 140
Artemiſia cum Mauſolo. 142
Ariſtodemi dictum. 155
Arteria generis neutri. 149
Areopagitarum iudicium. 168
Arionis hiſtoria. 235
Arra. 238

Arrabo.

Arrabo. 238
Arboretum. 238
Arbuſtum. 238
Argutator. 241
Arteria duplex. 263
Argutiola de congio. 256
Arenæ numero ſingulari. 271
Arma numero ſingulari. 271
Ariſtotelis epiſtola. 284
Ariſtotelis uerecundia. 177
Aſſequor, & ſequor. 40
Aſſentior. 42
Aſſentio. 42
Aſpectu in caſu dādi à Virgil. 72
Aſymboli immunes. 97
Aſylum fani. 92
Aſiraba. 154
Aſſiduus ab aſſibus. 231
Attabulus uentus. 38
Attilius Regulus. 92
Atq; aduerbium. 150
Atq; poſtquam. 150
Atq; præſertim. 150
Atri dies. 86
Atrium. 226
Auſcultare. 15
Audire. 15
Auſter uentus. 37
Auaritia à ſapientibus ſpreta. 47
Aurum toloſanum. 54
Aurungus deus. 83
Audaculus. 89
Auarus. 135
Auentinus mons cur extra pomœrium. 182
Auſpicia maiora. 183
Aurum coronarium. 191
Aufugio. 210
Aufero. 210
Autumo. 210
Auguſtus quo die natus 213
Auguſti epiſtola. 213
Auguſti luus. 147
Aulus Albinus. 154
Aulus Hoſtilius Mancinus 71
Aurigantes ſtellæ. 199
Auxiliarij milites. 98
Au particula. 210
Autumna tempeſtas. 270
Aulus Gellius quo tempore. 278
Aurum toloſanum. 54
Ἀξίωμα. 229

B

¶Bachilides. char.285
Balneæ ſitiæ. 47
Baiulus. 77
Balnea uirilia. 133
Barbariſmus. 88
Barbari mobiles. 219
Barbaricæ aſtus. 244
Barbarorum conſuetudo ad tractandas pugnas. 11
Bellum, & pugna. 22
Bellarij liberi. 180
Bellum adfectum. 212
Belli homunculi. 180
Beneficus, ac liberalis. 241
Bibax. 56
Biboſus. 56
Bias de re uxoria. 81
Bibliothecæ Alexandriæ. 100
Bibliothecam pub. quis primus. 100
Bibliothecæ templi traiani. 159
Bibliothecæ tiberianæ domus. 185
Bidentes oues. 227
Blatterones. 16
Bondus terminatæ. 157
Bœotia comœdia. 49
Boreas uentus. 37
Boriſthenes. 121
Bouinator. 154
Botulus. 228
Boſphorum mare. 243
Bucephalus Alexandri equus. 76
Bucephalon. opp. 76
Bucæta. 150
Brunduſium portus. 121
Brutiani cum Romanis. 135
Breuiloquentia. 164

C

¶Calari. 221
Calabarriunculus. 218
Caldor. 168
Caurus uentus. 37
Caſſita auis. 45
Canicula & homo ridicularius. 75
Captiones dialecticæ. 157
C. Gracchus. 133
C. Gracchi fiſtula. 10
C. Gracchi, & Ciceronis collatio. 133
C. Mancinus. 110
C. Trebatius. 97
C. Fabritius. 14

C. Tarratia.

C. Tarratia. 94
Caiæ Tarratiæ honores. 94
Caudices. 77
Cannenſis pugna. 86
Catulli laus. 117
Cantilena de Cæneide. 122
Caper coleatus. 124
Caſus patrius. 130
Caſus dandi. 130
Caſſii miſer interitus. 54
Chamæleontis pes. 138
Chamæleontis collum. 138
Chamælcon animal. 138
Caduceum pacis ſignum. 149
Candens oratio. 156
Capillus pro pilo. 162
Catamitus. 111
Caneſcere pueros in Albania. 121
Carius ac penſius. 167
Catonum familia. 185
Cato Solonianus. 185
Cato Vticenſis. 186
Catuli locus. 99
Calces plantarum. 188
Caſus interrogandi. 193
Chaldæi ad ſtellarum motus. 197
Calculus. 199
Cauernæ. 217
Captioſis interrogationibus non reſpondendum. 224
Caldonia. 228
Camellia. 228
Capitecenſus. 231
Cannabo. 239
Caninum prandium. 196
Carmentæ duæ. 234
Calorificus. 243
Caput cum literis. 245
Caſtrenſe uerbum. 233
Caſtoris iuramentum. 153
Caſtrenſis corona. 79
Candens. 246
Carptores. 270
Cephyſia uilla. 1
Cæcias uentus. 38
Cercius uentus. 38
Cædititius Tribunus. 52
Cælatim. 147
Cærimoniæ unde. 68
Cæritas tabulæ. 233
Cæritum gratiæ apud Romanos. 133
Cæcilia nomina ſeruilia. 57
Cheridota ueſtis. 112
Cenſores. 117
Centuriata comitia. 183

Centuſſis. 218
Cerua Sertorij, & aſtutia. 219
Cepæ peluſiotæ. 286
Ciuitates cum coniugio. 7
Circius uentus. 38
Cibus Pythagoreorum. 70
Cibi diuerſi in cœnis regijs. 113
Circunſpiciens. 126
Cinctus. 139
Ciſpius mons. 208
Citra calendas. 171
Ciceronis locus. 16
Ciceronis error. 212
Ciceromaſtix. 236
Claſſes procinctæ. 10
Climacteras. 55
Claſſicus. 112
Climaculæ. 148
Cludere literas. 174
Climatericus annus. 208
Cluniculi. 209
Clauſtrus. 170
Cœna lauta. 21
Cœnarum ſumptus. 213
Cœlum. 271
Cœſius color. 43
Cohibatur paſſiue. 10
Columbatim. 174
Coloniæ. 233
Compluria. 89
Compluries. 89
Comitia calata. 220
Comitia centuriata. 220
Comitia curiata. 220
Comitialis morbus. 168
Comicorū comparatio. 210
Communia uerba. 215
Con præpoſitio. 33
Conſarcinans. 40
Colores in oculis. 42
Corpus bene habitum, & ſtrenuum. 48
Conijcere. 73
Coronarium aurum. 78
Cornelij Nepotis error. 221
Coronæ militares. 78
Conniuere. 92
Cor maſculino genere. 101
Confricare. 103
Coronati ſerui ad uenum. 107
Coruini qui. 126
Confiteor. 215
Conſolor. 215
Conuiuium quatuor rebus conſtare. 180

Corpora apud Aegyptios aperiri. 137
Columba lignea ab Archita. 138
Compitalia die noni. 147
Conſuetudo domina uerborum. 172
Conuiuarum numerus. 180
Concionem habere. 183
Comprecationes deorum. 189
Comperendinationes. 201
Cornucopiæ. 206
Colloquia interpretāda quo modo. 138
Comminus. 238
Commutationes. 239
Comparatio ab ingenijs ad poma. 175
Corona plexa. 256
Conſiliarij. 258
Concio. 261
Contemplo. 264
Comitia. 271
Crœſi filius mutus. 80
Cronus Diodorus. 156
Crepidæ. 188
Crepidarius. 188
Crepidarium cultellum. 188
Crepidulæ. 188
Cretenſium mos in cōferēdis prælijs. 11
Criſtallus quomodo. 90
Cultus Hortenſii. 5
Cultus Demoſthenis. 5
Cubitus. 55
Cupreſſi quomodo ſerantur. 57
Cupediæ literarum. 97
Cupediæ ciborum. 113
Curſus lunaris. 54
Curuamen. 198
Cum lance & licio. 231
Cumprime. 238
Cylindrus lapis. 91

D

Dacus. 84
Daphnite. 224
Darius. 244
Datiuus quartæ declinationis. 72
Debitio, & habitio gratiæ. 5
Defendere. 119
Deiurium. 115
Demoſthenis dictum de Laide. 9

Demoſthenes ad Calliſtratum. 56
Deorum nomina. 82
Depalmare. 279
Depudicare. 228
Deprecor. 99
De præpoſitio. 99
Decimus menſis partus. 101.
Decima. 59
Dehoneſtamentum. 44
delphinos amaſios. 109
Decretum. 116
Deſpiciens, & circunſpiciens. 126
Democritus philoſophus ſe excæcauit. 141
Deq;. 150
Demoſthenis dictum. 155
De more. 166
Decreta Naturæ. 168
Deſpicatiſſimus. 211
Defamatiſſima uita. 202
Decemuiri. 281
Delitia numero ſingulari. 271
Deſcendidi. 109
Diagoras. 58
Diatriba. 23
Diuinatio in oratione. 26
Diogenis Cynici dictum. 34
Diluxerit. 48
Dierum obſeruatio. 48
Dierum diuiſio. 48
Dies ciuilis. 48
Diſtichon de Homeri patria 55
Dimidium. 56
Dimidiatum. 57
Dies halcyones. 54
Diagoræ obitus. 58
Diſiunctum. 82
Dijouis. 82
Dies inordinalis. 86
Diſciplina ſera. 89
Diluculare. 101
Dies religioſi. 68
Dies nefaſti. 68
Dies allienſis. 68
Dicendi tria genera. 112
Dies dij. 129
Dies in caſu patrio. 130
Die craſtini. 147
Die quarto. 146
Die quinto. 146
Die quinte. 147

Die priſtini. 147
Die perendini. 147
Die noni. 147
Dimidiatum genus. 162
Dimidium. 256
Dieſpiter. 82
Digamma. 205
Diem diffundi. 202
Diſpaſſis. 216
Dialecticæ laus. 230
Diomedis & Glauci permutatio. 39
Dionyſia geſticularia. 6
Diurnare. 238
Dialecticæ captiones. 224
Dignor paſſiue. 216
Diogenis reſponſio. 265
Diogenes Critolaus. 113
Dioxippus. 247
Diſciplina rhetorica. 171
Dies iuſti. 281
Dilucidare. 45
Doloris tolerantia. 166
Domitius inſanus. 261
Draco legislator. 159
Duodeuiceſimo. 77
Duritudo. 238
Duricies. 238

E

Eblandita oratio. 156
Ebrietatis laus. 209
Edictum templi Dianæ Epheſiæ. 27
Ediles & Tribuni quo tempore. 252
Edulcare. 220
Effatus. 182
Effutire. 76
Egregius an egregi in uocandi caſu. 205
Eleuſinum certamen. 218
Elogia. 51
Elegans. 140
Ennius tria corda. 250
Ennianiſta. 259
Empedoclis carmen. 70
Emplaſtrum. 228
Epigrammata trium poetarum. 21
Epicteti dictum. 34
Ephyræ. 206
Epitritos. 265
Equus Diomedis. 53
Equus ſeianus. 53
Eques uberrimus & habitiſſimus. 75
Equus ſtrigoſus. 75
Equus Alexandri. 76

Eques pro equo. 260
Equus mordax, & calci-
tro. 64
Equilibrium. 281
Equitare. 260
Erraticus homo. 128
Errabundus. 158
Errones. 198
Erraticæ ſtellæ. 198
Errare. 132
Error Cornelij nepotis. 221
Eudoxus. 253
Eupolides. 15
Euripidis laus. 152
Euripidem quinq; & ſeptua
ginta tragœdias ſcripſiſ-
ſe. 239
Exametri uerſus. 265
Ex iure manu conſertum
286
Eſſe, & erit. 242
Eſuritio. 228
Etheſiæ uenti. 38
Eurus uentus. 37
Eunuchos morboſos. 64
Euclides megarenſis. 96
Euripidis interitus miſer.
218
Exercitus lectione. 7
Explicauit. 8
Expergere. 96
Exaduerſum. 108
Exertare linguam. 128
Expaſſum. 216
Ex Diatriba. 265

F

Fabis non uſum eſſe Py-
thagoram. 70
Fabritius. 14
Fauonius uentus. 38
Fatum & neceſſitas. 91
Fallacioſa argumenta. 105
Facies in genitiuo. 129
Facies. 195
Fauiſſæ Capitolinæ. 30
Fautores. 204
Fanus ſuſtentanda. 124
Fauces ad ueſtibulum. 127
Faſcinare. 232
Faſcinum. 232
Fatiſcor. 237
Ferre quid ſignificat. 17
Ferrumen. 194
Feriæ æſtiuæ. 130
Feſtinare et properare. 233
Feſtus Poſthumius. 276
Feriæ deniçales. 225
Fecialis uerba. 225
Febris. 280

Febriculoſus. 280
Febris quartanæ laus. 247
Febris rapida & Quercera. 280
Feneſtella. 221
Feriæ præcidaneæ. 67
Feriæ uindimiales. 226
Figuræ geometricæ. 18
Fiſtulæ C. Gracchi concionatoriæ. 10
Filiorum in patres officium. 24
Fidium natura. 123
Fiere. 270
Filij quomodo alendi. 161
Figura à fingendo. 195
Filij Iouis. 219
Filij Neptuni. 219
Fidibus cum graculo. 288
Finis hic & hæc. 187
Finitimus unde. 170
Flagitium, & uitium. 17
Flauiſſæ capitolinæ. 30
Flauus color. 43
Fluctui in caſu patrio. 72
Falmen dialis. 139
Floces uini. 154
Floces olei. 154
Flammigare. 246
Fœminæ in mares. 122
Foetus urſinus. 245
Fœnerator. 232
Fœnus. 232
Forma uxoria. 82
Folia olearum uerti. 123
Forſices. 136
Forum traiani. 190
Fretum comœdia. 50
Frequentatiua uerba. 123
Frons in acie. 136
Fraces olei. 154
Frater unde. 180
Fretu. 187
Frons uirili genere. 213
Frons frontis. 213
Fruiſcor. 237
Frigorificus. 243
Fruſtrari & fruſtratus. 257
Fuiſſe in poteſtatem. 8
Fuiſſe in mentem. 8
Furuus. 17
Forteſcere. 270
Furiorum quæſtiones cum lance & licio. 231
Furtum. 113
Furti ſe obligauit. 113
Futilis philoſophia, quæ argutis eſt plena. 146

furta per lancem & licium. 160
furtum compertum & oblatum. 160
furta apud Lacedæmones. 160
furtum quid. 160
furfur. 154
funis maſculino & fœminino genere. 188
fumare. 246
fumus. 272

G

Gallus Aſinius. 236
Gallus ſuperbus. 126
Genitiuus quartæ declinationis. 72
Genitiuus quintæ declinationis. 129
Genitiuus quomodo formetur. 72
Genethliaci qui. 201
Geometria triplex. 234
Giluum uinum. 196
Glaucus. 43
γλαυκῶπις 43
Gloſaria. 261
Globus. 136
Gladiorum nomina. 147
Gracilentum. 71
Graphice ac ſcite. 165
Gurdus. 228
Guttum. 243
Guſtus ac tactus. 267
Glauci, & Diomedis permutatio. 39
Gracchi oratio. 156
Græci quomodo naues ſuebant. 239

H

H. litera. 25
Habeo dicere. 197
Haliates rex. 11
Halcyones aues. 54
Hallucinari. 25. 231
Hamilcaris pronuntiatio. 67
Hannibalis crudelitas. 27
Hannibalis exemplũ. 78
Hannibalis cauillatio in Antiocum. 78
Harmodius. 120
Haſtæ martiæ motæ in templo. 66
Haſdrubalis pronuntiatio. 67
Hercules. 141

Herculis

gallicæ, 188. b.

Herculis menſura. 1
Heraclitus. 288
Heſiodus. 54.124.252
Helluari. 25
Hermaphroditi. 122
Herodotus de Leonibus. 177
Hermunduli. 225
Hellebori ſpecies. 249
Hemiolius. 265
Higinus Maronis interpres. 19
Hiſtoria, diariũ, & ephemeris. 87
Hiſtoria Metij Suffetij. 282
Hiatus uocalium. 117
Hiades, 179
Hiſtieus. 144
Hoſtilius Mancinus. 71
Hortenſij cultus. 6
Hortenſij manus geſticuloſas. 6
Hortenſius Dionyſia, ac geſticulatrix. 6
Hortenſij dictum. 6
Homines in pueritia canescere. 121
Homo aure ſurda ac iacenti. 8
Homeri patria. 56
Homines canino capite. 122
Hominis definitio. 63
Homo non bonæ rei. 201
Homo quomodo in utero formetur. 54
Homo lucerna. 228
Honera 25
Honos etiam malus. 169
Honuſtum. 25
Hortor. 215
Hoſtia ſuccidanea 66
Humanitas. 184
Humanæ literæ. 184
Humanior. 184
Humani corporis mos adoleſcendi. 55

I

Iactare. 27
Iacere. 27
Ialyſij imago. 223
Iapix uentus in Appulia. 38
Ignarus. 128
Illaudatus. 27
Illatebrant. 137

Illotis pedibus. 241 256
Inquinamentum. 28
Imparilitas. 88
Impolitia. 71
Impendio loquacior. 1
Impeccabilis. 251
Imperceptiora. 199
In . 26. b. 41. a. 286. a
Inedia qui pereunt quantum durent. 55
Incontinentia. 251 283
Incontinens 267
Incentiones. 71
Infra Claſſem. 112
Inferiæ. 272
Ingenui. 88
In aduerbia deſinentia. 174
Inquies. 273
Inſolens uerbum. 10
Inſtitutum pythagoricum. 10
Inſtrumenta cur in caſtris. 12
Inſignitas. 12
Induciæ. 22
Internicinum morbi genus 24
Inculpatus. 27
Inamabilis. 27
In & con præpoſitiones. 33
Indoctus. 33
Inſanus. 33
Inhumanus. 33
Infelix. 33
Inuolucris. 45
Interibi. 52
In ærarios relatus. 78
Incoibilis. 77
Incruenta uictoria. 79
Inaudaculus. 89
Infortunitas. 90
In ora. 108
Inaurita. 108
Inſilio. 73
Inſcriptiones, ſeu Tituli librorum. 288
Interpretor. 215
Intra oceanum. 172
Intra modum. 173
Intercubitus adiectiuum 179
Inualentia. 280
Iouis filij. 219
Iraſcibilitas. 23

Iulianus

Iulianus hiſpanus Rhetor. 273
Inferæ aues. 94
Inquinamentum. 28
Incuria. 71
Incœnationes. 71
Infra Claſſem. 112
Indeſes. 117
Incredulæ. 121
Infeſtus unde. 127
Inuolucra ſenſuum. 130
Inflammanter. 134
Induſtriæ celeritas. 137
Iniuria factum itur. 139
Indoctus, rudiuſq;. 166
Intra calendas. 171
Intercutia uitia. 179
Inteſtabilis. 94
Inſignite loqui. 99
Inter os & offam. 184
Induxit, fefellit, decepit. 192
Interrogandi caſus. 193
Intentio. 196
Inculpatiſſima uita. 201
Incitabulum. 209
Inſtaminarij. 228
Inlatebrare. 237
Intolerantia. 251
Inſectiones. 262
Ira quid. 33
Iſtrus fluuius. 136
Iſagoge. 228
Itare. 94
Italia unde. 150
ἰταλοί. 150
Italia armentoſiſſima. 150
Iuſiurandum per Iouem lapideum. 19
Ius dici. 101
Ius uocationis. 182
Ius proferendi pomœrij. 182
Iudicis officium. 201
Iudicia priuata. 201
Iunior pro poſitiuo. 175
Iupiter lapideus. 19
Iupiter unde dicatur. 82
Iuſtitia quid ſit. 90
Ius trium liberorum. 60
Iuris periti. 201
Iuſtitiæ imago. 204
Iumentum. 280

L

Laiſ meretrix & adagium. 9
Labeonis commentaria. 13
Laberius poeta. 141
Labandria. 228
Laberij dictum. 61
Laberij uerſus. 142
Lacedæmones cum tibijs in aciem. 10
Lacedæmoniorum mos. 160
Lachrymæ. 25
Lætabundus. 158
Laudare. 27
Laſſitudo. 43
Lana pro pilo. 162
Lactis uis. 162
Lancea hiſpanicum telum. 222
Lacerna. 188
Lælius Varronis præceptor. 219
Laureolus Eleontes. 50
Lex. 143
Lex Aretina. 150
Lex Aufella. 155
Lex licinia. 41.213.280
Lex popilia. 12
Lex Papia. 12
Lex fannia. 41
Lex æmilia. 41
Lex cincia. 41
Lex antia. 41
Lex Iulia. 41
Lex ebutia. 231
Lex atinia. 242
Lex talionis. 279
Lex Stolonis. 280
Lex Voconia. 242
Lex Portia. 134
Leænæ partus. 177
Leonides. 52
Leo, & Androdus ſeruus. 84
Leo hoſpes, homo medicus. 85
Leporarij. 35
Leporaria. 35
Lepus unde. 17
Leuitas. 110
Leuis. 110
Lecti ſotherici. 164
Lebadia opp. 166

lego

Legio cum militibus. 226
Lepores bina iecora. 134
Leuatiora ac leuiora gelu durantur. 243
Liberos alendos eſſe proprio lacte. 161
Liberi pro uno filio. 31
Liberi patris Artifices qui 283
Libs uentus. 37
Libra & ſelibra. 115
Librilis. 281
Libri ſibyllini. 18
Liburni quomodo naues ſuebant. 239
Lingua recondenda. 15
Lingua infrenis. 15
Liburni. 239
Linea quid. 18
Lignantur. 237
Linguam exertare. 128
Lingua qualis eſſe debeat. 15
Linguaces. 15
Lituus quid. 80
Lituus auguralis. 80
Litem conteſtari. 81
Licium. 99
Lingula. 148
Lictor unde. 165
Licinius imbrex. 189
Literator. 123
Lingua latina magis inops quàm græca. 42
Liticines. 282
Licius locus. 282
Locutulei. 16
Loquentia. 16
Longæuus. 33
Lorarij. 135
Locuplex. 135
Lorea quid. 146
Locus Tullij penſitatus. 5.
Loricatus Surculus. 244
Lucas opp. 14
Lucetius. 82
Luſcioſus. 64
Lux orationis. 134
Lucus. 232
Lucij neratij. 279
Lucius de oſtreis. 286
Luna alit oſtrea. 286
Lucius Scipio Aſiaticus 116
Luna adoleſcente, & deficiente quæ creſcant, &

quæ tabeſcant. 286
Luteus color. 43
Lyrici Poetæ. 37
Lyſias. 26
Lyſiæ orationes. 26

M

Maiores. 183
Maiora Auſpicia. 183
Magiſtratus maiores & minores. 183
Marcus Cicero de Iure Ciuili. 20
Marci Ciceronis Contemporanei. 277
M.T. & C. Cæſaris contemporanei. 277
Matrimi, & patrimi. 12
Mandata an ſemper ſint facienda. 13
Malliana imperia. 13
Magniloquentia. 51
Malum conſilium conſultori peſſimum. 66
Marſpiter. 82
Manulia. 71
Mature. 137
Maturitas. 137
Maturare. 137
Maſſilia. 140
Mauſolus. 142
Mauſoli potio. 142
Mauſoli ſepulchrum. 142
Mauſolus tragœdia. 142
M.C. quid de uita humana ſentiat. 151
Manubiæ, & præda. 190
Marſus filius Circes. 231
Marſi populi uirulenti. 231
Magnum uiaticum. 238
Matrona. 261
Materfamilias. 260
Mancioli. 270
Manum conſerere. 286
Metellus de uxore ducenda. 6
Metelli dictum. 6
Metæ trianguli. 18
Mellaria. 36
Metus. 127
Memordi. 109
Mentiri. 155
Mendacium dicere, 155
μελισσῶνες. 36
Menedemus Rhodius. 177
Menander. 39. 58

Menander

Menander quot Tragœdias. 239
Menippææ ſeu cynicæ Varronis ſatyræ. 196
Mendicimonium. 228
Memnon Noctucolor appellatus. 270
Mille hominum occiditur. 16
Militaria uocabula. 136
Miſcella doctrina. 288
Militibus uenam ſolui per ignominiam. 136
Mileſiæ uirgines ad ſuſpendium. 214
Milonis interitus. 217
Mihi nomen Iulium. 222
Miles infrequens. 226
Mithridates & Antidotus. 249
Mithridatem duarum & uiginti gentium linguas percalluiſſe, 250
Mœchimonium. 228
Mœnia. 271
Mons ſalis. 38
Moles truſatiles. 50
Mortui præ gaudio. 58
Morbus & uitium. 64
Mons Palatinus. 182
Monomeri. 122
Morbus colicus. 166
Morbus ſonticus. 280
Modus mutandi ſententias. 124
Modus medendi morſui ſerpentum. 109
Modus Auli Gellij inter ſtudendum. 288
Mos Antiquus ſenatorum. 21
Mos Apollinaris Sulpitij 185
Mos Antiquus. 203
Muralis corona. 79
Murices. 92
Mulieres abſtemiæ. 146
Multam dicere. 150
Multam facere. 151
Multiuga. 159
Multicoloria. 159
Multiformia. 159
Multiiuga, ac ſinuoſa quæſtio. 202
Municipes. 233
Multigrumis. 270
Mutitare. 257
Mulieroſus. 68

Munera. 264
Muſonij ſapiens dictum. 223
Myops. 64

N

Nata res. 182
Natura an morbos fecerit. 90
Naualis corona. 79
Nauium genera. 148
Nanus & pumilio. 228
Neapolis. 130
Neptuni filij. 219
Nequiter. 223
Neq; Id. 238
Neptuni nomina. 44
Neuij epitaphium. 22
Neruularia comœdia. 50
Neuius comœdias in carceribus. 50
Nequitia. 110
Nequam. 111
Neruias. 123
Neſcius. 128
Neuuli in mammis. 162
Neceſſitas. 176
Neceſſitudo. 176
Neceſſarij. 176
Neſcis quid veſper ſerus uehat. 180
Nerienes. 189
Nerij. 189
Nero fortis. 189
Nerio. 189
Ne particula. 190
Nicopolis. 215
Nigidianæ commentationes cur in uulgus non exeãt 277
Nigror. 43
Nidum migrauit. 46
Nilus fluuius. 136
Niobes filij. 285
Niteſcit. 99
Nomina in oſus. 68
Notæ uocum. 177
Notus uentus. 37
Nona. 59
Nomina in oſus. 68
Nouum. 93
Nouitium. 93
Nolo. 111
Nola iugo à Virgilio. 116
Nouiſſimus. 144
Nouiſſime. 144
Nomina in bundus. 157
Notationes temporum. 153
Nocteſcere. 264

Nocticolorem.

Noctiœlorem. 270
Noſtri ac ueſtri. 284
Noctes Atticæ. 288
Numina læua. 83
Nullum ſine contrario contrarium. 90
Nuperrime. 92
Nugalia. 114
Numerus conuiuarum. 180

O

Ob. 73
Obſequibilis. 46
Obijces. 74
Obnoxius. 114
Obeſus. 270
Obliterator. 270
Ocioſus à metu. 45
Oculi ludibundi. 51
Occecurrit. 109
Oceanus Lunæ comes. 197
Oculorum doloribus mos medendi. 244
Odium Athenienſium. 96
Offendere. 119
Officia filiorum in Parentes. 28
Officiorum gradus. 83
Oleagnea corona. 78
Oleum cur ſæpe congelaſcit. 243
Olympicum ſtadium. 1
Olympias Alexandri mater. 176
Ons uocabula. 213
Operæ in foro. 202
Opica uerba. 159
Opicus, a, um. 36
Oppiddo quam peritus. 108
Opuleſcere. 264
Oratio C. Gracchi in Pompilium. 156
Orchius. 22
Oreſtis corpus. 55
Ornitones. 35
Oropi uaſtatio. 112
Orthrium carmen. 235
Oſcitatio in partu letalis. 60
Oſcedo. 75
Oſcitatio. 75
Oualis corona. 79
Ouatio. 79
Ouis maſculino genere. 150

Oſus nomina. 126

P

Patrimi. 12
Papyrius prætextatus. 21
Pacticia pugna. 22
Pacuuij epigramma. 22
Paradiſus. 35
Parſimonia ueterum. 40
Palmæ natura. 51
Parcæ quæ, & unde. 59
Parcus unde. 61
Pacificatio. 102
Partus quinq; puerorum. 131
Partim hominum. 138
Panis furfureus. 154
Pancratiaſtæ. 194
Pacuuianum carmen. 200
Pacificator. 202
Palatum habere. 213
Panſum a pando. 218
Paſſis uelis. 216
Pabulatur. 237
Patricij megalenſes. 257
Pedaria ſententia. 61
Pecuniarcus. 62
Penus. 62
Pellex. 65
Pecunia prædacea. 75
Perſona unde. 79
Peposci. 109
Pepugi. 109
Peccatus peccatu. 187
Pecunia data quibus modis probetur. 102
Periclis reſponſum. 3
Perſa & perſes. 102
Perſa Plauti comœdia. 89
Peculatus. 116
Pertentare. 125
Penetrabilis querimonia. 133
Perdolitum eſt. 128
Peregrinus philoſophus. 170
Peccare ſine tui iactura. 187
Peccatu. 187
Petorritum. 222
Perdices bina corda. 234
Pharmacopola. 15
Phedon Elidenſis. 34
Philoſophia guſtanda & non ingurgitanda. 86
Philippi epiſtola ad Ariſt. 120
Philiſtion. 247
Philoxeni dictum. 289

Philippus Macedo. 44
Philippi epiſtola. 120
Phœniceus color. 43
Pigtum. 216
Pignoriſcapio. 110
107
Pigmæi. 122
Pileati ſerui ad uenum. 107
Piſcinæ. 36
Plato. 26.97
Planipes ſaltus. 11
Planum. 18
Plauti Comœdiæ. 49
Plauti epigramma. 21
Platonis orationes, & Lyſiæ. 26
Plautus poeta. 49
Plautiniſſimus. 49
Plauti laus. 114
Plaucia rogatio. 176
Platonis & Xenophontis æmulatio. 203
Pleiades ſtellæ. 54
Plebs. 143
Plebiſcitum. 143
Plinij laus. 122
Poetæ Græci. 285
Poli Hiſtrionis Hiſtoria. 107
Potus an defluat in pulmonem. 246
Porcij Licinij uerſus. 273
Porca Cereri ſacra. 67
Poſthumiana imperia. 13
Poſthuma proles. 32
Polyhiſtor. 84
Poſt deinde. 105
Polus hiſtrio. 107
Poſtliminium iuſtum. 115
Poſitus, ideſt poſitio. 73
Poetica iam nullius honoris. 149
Pomœrium. 182
Poſtremiſſimus. 215
Poſtuerta. 234
Porcetra. 260
Pœna & multa. 105
Pœnitenda. 23
Pœnitere. 236
Pœna falſi teſtimonij. 282
Prandium caninum. 196
Prandium abſtemium. 196
Pro. 33
Proficere. 34
Profigere. 34
Profanum. 34

proſeſtum. 34
Prouerbium de cæia & nubibus. 38
Proferre. 34
proſligare. 34
Prouerbium de Caſſita. 45
prouerbium de equo ſeiano. 54
proicere. 74
Protagoras. 77
Protagoras Euathlus. 81
prolubium. 235
proloquium. 82
proprium. 93
propitium. 93
Procinctæ claſſes. 10
propugnari opp. 119
propere. 137
Prouerbium de matre Euādri. 10
Proficiſci. 34
profatus. 218
proloquium. 229
pronuntiatio. 229
proletarius. 231
Problematum Ariſtotelis libri. 268
properare & feſtinare. 233
Proſa. 234
prehenſionem habere. 181
prædaceus. 73
præter propter. 274
præneſtini populi. 233
præiudicium. 29
præpudioſus. 29
Præciſe dictum. 59
præcidaneæ hoſtiæ. 67
præpetes aues. 93
Præſentaneum uenenum. 91
præquox præcoquis. 137
Præneſtini cur ex colonia in municipium relati ſint. 233
præmorſiſſe. 109
præcox præcocis. 137
præpetes loci. 93
præmorſiſſe. 109
prædes. 116
præmature. 137
præneſtinus receſſus. 151
prudentis conſilium. 171
præter naturam. 174.221
præter fatum. 174
præda & manubiæ. 193
Prima fax. 256
priuilegia. 143
priori pueritia. 143
Prudentia indeſerta ma-

gis eligenda quàm ſtulta loquacitas. 15
Pſylli cum Euſtro. 232
pueri quo pacto in utero matris conſiſtant. 234
Publij Nigidij Contemporanei. 277
purum. 93
Putum argentum. 93
putare. 93
Puniendi treis cauſas. 98
Puerperium. 161
Publij ſententiæ. 248
purpurat. 264
pulverat. 264
pudori colorem. 270
Pumiliones. 277
Pythagorica diſciplina. 9
Pythagorici pecunias in medium. 9
Pyramides. 18
Pyronij qui. 152

Q

Quadrantalia. 18
Quaſſare 27
Quatere. 27
Quinquatrus. 36
Quadrans. 55
Quieſcit. 99
Quies. 99
Qui multa habet multis eget. 124
Quadrigarij uerba. 128
Quinq; ſenſus. 108
Quartum conſul. 131
Quarto conſul. 131
Quinq; Claſſes. 112
Quæ legenda in conuiuio. 180
Quin particula. 248
Quadrigæ. 271
Qua ratione contentio, & æmulatio oriatur. 204
Quare oleum ſæpe, uina rarenter congelaſcunt. 243
Quædam conſtitutiones ſuper officium Iudicis. 202
Quibus ius fuerit intercedere, ne ſenatuſconſultus fieret. 207
Quibus in locis ſenatuſconſultus iure fieri potuerit. 207
Quintus Scæuola. 242
Quot dentes in Infante gignantur. 55

Quo Tempore Gellius uixerit. 278

R

Raro. 42
Rarenter. 42
Radere barbam quando. 51
Rapacitas nonullorum Romanorum. 215
Raſitare. 51
Reſtare. 20
Reſcire. 35
Redhibitio in ſeruis. 64
Redhibere. 64
Repudium cum uxore quis primus. 65
Rectoris officium. 6
Refrigere. 196
Religioſa delubra. 68
Religioſus unde. 68
Remittere animum. 256
Res inopinata. 70
Religioſus. 66
Religione ſolui. 115
Religio quid ſit. 136
Retinentiſſimus. 144
Retas. 259
Retanda flumina. 159
Renidens. 173
Reſponſio Accij ad Pacuuium. 175
Rectos cupreſſos. 187
Recentatur. 220
Refotus animus. 28
Rhctores expulſi. 214
Rhodos ciuitas. 102
Rhodanus fluuius. 136
Robigus. 66
Rogari ſententias. 66
Rogatio. 143
Romuli ſobrietas. 157
Romanorum inſtitutum, dum pugnam ineunt. 11
Romanorum mos. 120
Romanorum laus. 44
Rubidus color. 42
Rubor. 42
Rufus color. 42
Rutilus color. 43
Rumphea. 148
Ruſtice loqui. 177
Rubi. 276

S

Sabinus Medicus. 59
Sacellum. 97

Salluſtij locus. 15.78. 130

Satis eloquentiæ, ſapientiæ parum. 15

Salluſtij defenſio. 71

Sapientem non peccaturum 170

Saltem. 173

Sanctitudo. 176

Sandaliarium. 258

Sacrificor. 264

Salluſtius uirgis cæſus. 150

Salluſtius Nouator uerborum. 16

Salluſtij locus corruptus. 285

Sapiens an iraſci debeat. 23

Satyræ Varronis. 34

Sauromatæ. 121

Scipio Africanus ſuperior. 116

Scipionis, & Gracchi redditio in gratiam. 116

Sempronij Gracchi & Scipionis Africani amicitia 116

Senatus per quos habebatur more maiorum. 207

ſertorij aſtutia. 219

ſertorij militum fidelitas. 219

ſeciderat. 110

ſcruta. 57

ſcrutarius. 57

ſcholicus. 62

ſcriptum facere. 95

ſcarpea ſimulachra. 139

σκιμπόδιον qui. 152

ſcirpus. 188

ſophoclis mors. 58

ſophocles ſenior Euripide. 185

ſtadium Olympicum. 1

ſubargutuli. 222

ſubſecundiaria. 286

ſubſiciuum tempus. 263

ſubluſtria. 191

ſubijces. 74

ſubnixus. 74

ſuauiloquentia. 164

ſuauitudo. 176

ſuculæ ſtellæ. 179

ſuffragium. 221

ſusq; deq; fero. 230

ſuffetij Metij Hiſtoria. 28

σκυτάλη laconica. 244
Scripſerim & uenerim. 257
Scropha & porcetra. 260
Sculna. 287
Senſus legum Solonis. 31
Senectus ſemper honorata. 32
Septemtriones. 36
Septentrionarius uentus. 36
Sellulariæ quæſtiones. 48
Septenarius numerus. 54
Sepulchrum. 25
Serpens immanis. 92
Selibra & libra. 115
Securim. 186
Senatuſconſul. quomodo. 107
Senatus conſult. quibus in locis iure fieri potuerit. 107
Sertorij aſtutia. 219
Seruus receptitius. 241
Sequeſter. 287
Sentes. 276
Sicinius Dentatus. 30
Sillus amarulentus ſcriptor. 60
Siticines. 282
Siciniſta. 283
Sicinnium 283
Socratis temperantia. 17
Solſtitium & bruma. 54
Solœciſmus. 88
Solitauiſſe. 101
Sors propoſita gladiatori. 105
Somniculoſus. 127
Sotheria lecti. 164
Solitarium. 176
Soror ac frater. 180
Soleæ. 188
Sole occaſo. 237
Solonis tempora 252
Spectationes. 82
Spepondi. 109
Spicea corona. 95
Species ab aſpectu. 195
Speculum ut imago. 234
Stribiligo, & imparilitas. 88
Strigoſus equus. 75
Statius nomen ſeruile. 75
Stata forma. 82
Stuppa cum lectica. 133
Stellæ aurigantes. 199
Subnixus animus. 237
Subſidium memoriæ. 242

Surculi

Surculi loricati 244
Sycoſantæ. 200
Syrenei ſcopuli. 230

T

Tabulæ quibus tempori-bus poſitæ fuerint. 278
Taxare. 27
Tangere. 26
Talentum Atticum. 60
Tarentum opp. 175
Tactus, ac guſtus cum beluis. 267
Tarquinius Superbus. 18
Tauri mos. 263
Teſſera 82
Templum Dianæ Epheſiæ. 27
Tegmine onychino. 270
Tempus cœnandi Athenis. 243
Terentius. 112.255
Terentius Scaurus. 157
Terentij locus. 108
Terræmotus. 44
Templum Pacis. 89
Teſtamentum. 97
Tertium conſul. 131
Tertio conſul. 131
Teſſerulæ. 149
Terminus deus. 168
Teſtamentorum genera. 221
Teſtamentum per æs, & libram. 221
Theſaurus. 30
Theophraſtus Leſbius. 177
Theophraſtus 119
Theopompus. 142
Theodectes. 142
Thracij cuiuſdam fabula. 276
Tibiæ ad iſchiacos. 71
Tibicen. 71
Tiro Mar. Tullij libertus. 142
Tingere helleboro ſagittas quare. 249
Tolerantia Socratis cum uxore. 17
Tollere pro corrigere. 17
Toga. 111
Torquatus. 128
Torquati. 128
Torquati pugna. 128
Triones. 36
Trinoctium. 49
Triumphalis corona. 78

Tractim. 117
Tranſgredi. 148
Tranſgreſſus. 148
Tres. 187
Tris. 187
Tributa. 221
Trinumus comœdiæ genus. 242
Tria dicendi genera. 112
Tribuni cur ius uocandi non haberent. 181
Tunica. 111
Turres. 136
Turrim. 186
Turris lignea illita alumine. 209
Tullij locus in Verrem. 172
Tullij locus. 173
Tullius quo die & tempore natus. 221
Tullius quot annos natus primã cauſam egit. 221
Tullius & Demoſthenes. 222
Turpius frigide laudari quàm grauiter uitupe-rari. 268

V.

Vallum dentium. 14
Vafra & fallacioſa argumenta. 105
Valeri in caſu uocandi. 193
Vaſum. 190
Vaticanus ager. 234
Vagire. 234
Valerij Aeditui uerſus. 273
Valerius quo tempore Coruinus. 126
Varronis laus. 131
Vacanter accumulauit. 246
Vanus, mendax, infidus. 259
Veſtalis prima à Numa capta. 12
Vehemens. 25
Vehere. 27
Vexare. 27
Ventorum deſcriptio. 38
Veterator in literis. 47
Verruca eminens locus. 52
Veiouis. 82
Væ 82
Veſcum. 83
Vegrande. 83
Veſanus. 83

Vecors.

Vecors. 83
Verba in arrogatione. 87
Verbum augurale. 93
Velitare. 96
Veſticeps. 88
Verborum uolumina. 130
Venuſtas, & mundities. 133
Venam ſolui militibus. 136
Verba inciuilia. 136
Velia opp. 140
Velinus portus. 140
Veritas temporis filia. 171
Veritum, puditum, pigitum. 216
Veſtibulum. 226
Veſperauerat. 243
Vero uerbum. 357
Vena quid. 263
Veſtri ac noſtri. 284
Veiouis ſimulachrum. 83
Verba ſubluſtria. 191
Verba agentia pro patientibus. 264
Verba patientia pro agentibus. 264
Verſus amatorij lepidi. 275
Virgilij locus 116. 175
Virgilij locus in primo æneidos. 125
Virgilij locus in octauo æneidos. 125
Virgilij locus. 73
Virgilij locus. 150
Vinaria. 35
Vitium, & morbus. 64
Viator. 68
Videndi ratio. 85
Vinum edormiant. 96
Via laurentina. 132
Vieta poma. 175
Vinum rhodium. 177
Vinum Leſbium. 177
Vinum exoticum. 177
Vitiare & obtinere. 183
Vini tria genera. 196
Vinum apud antiquos in conuiuijs quare. 209
Vinum fomes ingenij. 209
Vinum non congelari. 243
Vireſcere. 264
Vita beata. 255
Vituperones. 270
Victitare. 249
Vndarum motus. 46

Vocabula poſitiua in naturalia. 135
Vox ex pectore. 14
Voluptas Epicuri. 122
Vox an ſit corpus. 86
Vocum turba. 130
Vocabula ancipitia. 169
Vocabilior ſonus 187
Voculatio. 193
Vſum in grammatica plus auctoritate ualere. 99
Vſurpata in delitijs. 95
Vſucapio 110
Vrbes. 186
Vrbis. 186
Vrtica piſcis. 70
Vulturnus uentus. 37
Vulnus. 127
Vxor ducenda ne ſit. 6
Vxoris uitium aut ferendum aut tollendum. 17

X

Xantippe Socratis uxor. 17.
Xeniades Philoſophus. 34
Xenophontis & Platonis æmulatio. 203

Z

Zeno ſtoicus. 249
Zephyrus uentus. 37
Zodiacus. 54
Zonæ ad argentum. 215

ALTER Index, quo quicquid in unaquaq; re Lector quæſierit, ſiue id ad grammaticen, ſiue ad alias artes pertineat, inuenire quam facile queat.

Quæ ad Philoſophiam de natura, & ad dialecticam, & medicinam, atq; mathematicam pertinent.

Ratio proceritatis corporis ex Plutarcho. char. 1
De tempore tacendi, & dicendi à Pythagoricis. 9
Non eſſe æquam reprehenſionem Epicuri à Plutarcho de ſyllogiſmo. 29
De Iapige uento, & cæteris à Phauorino. 36
De colorum generibus. 42
De Terræmotu. 44
Quid obſeruatum in undarum motibus diuerſis flantibus uentis. 46
Principium diei, & noctis. 48
De ui, & natura palmæ arboris. 51
De ui ſeptenarij numeri. 54
Gaudio multos periſſe. 58
Temporis uarietas in puerperijs mulierum. 58
De definitione quædam. 62
Incentiones tibiarum Iſchiacis mederi. 71
De moderanda uita impuberum puerorum. 75
De argumentis reciprocis. 81
Vox an ſit corpus, uel incorporea. 85
De ui oculorum, atq; uidendi rationibus. 86
Chryſippi reſponſio aduerſus eos, qui negauerunt Prouidentiam. 90
Item ab eodem de fato cum conſilij noſtri arbitrio. 90

Quæ ad philoſophiam de natura, & dialecticam, & medicinam, atq; mathematicam pertinent.

Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione ſcripſit Ariſtoteles. 107
De amore Delphini in puerum. 108
Certiores ictus ad ſuperna, q̃ ad inferna eſſe. 119
De prodigijs Barbarorum, & fœminis in mares uerſis, & gentium miras uarietates. 113
De conuerſione foliorum oleæ, & de fidibus alieno ictu ſonantibus brumali, & ſolſtitiali. 123
Annũ LXIII infortunio aliquo agi. 212
De genere controuerſiæ, quod dubium dicitur. 130
Plinium Secundum latuiſſe genus argumenti, quod ἀντίςρεφον dicitur. 131
Quod Ariſtoteles de numero puerperij ſcripſit nomina non poſitiua, ſed naturalia. 135
Quæ maxima flumia ultra Ro. imperium. 136
Cur annulus geſtetur in ſiniſtræ manus digito proximo minimo. 137
Plinij ſecundi portenta fabularum, & quæ in Democritum indigne confert de Columbæ ſimulachro. 138
De ætatum finibus pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ. 149
De Pyrrhonibus philoſophis, & eorum differentia ab Academicis. 152
Chryſippus omne uerbum ambiguum, Diodorus nullum dixit. 156
Infantibus à matre lac præbendum. 161
Homerum, & Herodotum diuerſum de Leonibus. 177

Numerus

Quæ ad philoſophiam de natura, & dialecticam, & medicinam, atq; mathematicam pertinent.

Numerus conuiuarum, & de menſis ſecundis, & bellarijs. 180
Aduerſus eos, qui ex motibus ſyderum fata hominum ſe dicturos pollicentur. 197
Scriptum eſſe lignũ alumine ablutum non ardere. 208
Iouis filij hũaniſſimi, Neptuni crudeliſſimi à poetis. 219
Syllogiſmum quibus uerbis Ariſtoteles definierit. 220
Reprehenſio legis apud dialecticos percunctandi, diſſerendiq;. 223
Quo pacto fames poſſit tolerari ab Eraſiſtrato. 224
ἀξίωμα quid ſignificet, & quædam prima, quæ in dialectica traduntur. 228
Bina corda Perdices, & bina Iecora Lepores quibus regionibus. 234
Quædam de quibuſdam geometriæ partibus cognita pulcherrima. 234
Cur oleum congelaſcat facile, uinum minus, acetum ferè nunquam, aquæ fluuiorum, & fontium durentur, mare minime. 243
De habitu, & natura ſtomachi, & fiſtulæ, quæ τραχεῖα dicitur aduerſus Eraſiſtratum. 246
De materijs infamibus, quas græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους, exercendi gratia diſputatis etiam à Philoſophis. 247
De natura hellebori candidi, & nigri. 249
Anates ponticas uim habere digerendis uenenis, deq; Mithridatis medicamento. 249

Quæ ad Philoſophiam de natura, & ad dialecticam & medicinam, atq; mathematicam pertinent.

Saturnalia ludicra agitare ſolitus Gellius quibus certaminibus, & ſophiſmata, & ænigmata oblectatoria. 256
In febre Arteria tangenda, & non uena, & quid utraq;, quidq; pulſus. 262
Diogenes philoſophus quali talione uſus, pertentatus à dialectico ſophiſmatico. 264
Cur repentino timore uenter effluat, & ignis urinam laceſſat. 268
Ex Ariſtotele niuis aqua potui peſſima, & q ex niue Criſtallus concreatur. 269
Quod pudor ſanguinem ab extra diffundit, timor uero contrahit. 269
Herodis Attici de ui, & natura doloris diſputatio. 276
De ijs, quæ cum luna habent conſenſum, ideſt συμπάθειαν. 285
Hiſtoria de Crœſi filio loquente. 80
Leonem hominem agnouiſſe. 84
De ſerpente inuſitatæ longitudinis. 92

Quæ ad Philoſophiam de moribus attinent.

Reprehenſio in iactantem ſe eſſe Philoſophum. 1
An pro amicis delinquendum quandoq;. 2
De infami mundicia Demoſthenis. 5
An recte Metellus Numidicus in oratione de uxoribus ducendis.

ducendis. 6
Dictum Demoſthenis ad Laidem, non tanti emere pœnitere. 8
De tempore tacendi, & dicendi à Pythagoricis. 9
Reprehenſio Phauorini in adoleſcentem priſce nimis loquentem. 10
An rectius mandatum facere omnino uel non. 13
C. Fabritius quid ad Samnites, cum aurum donarent. 14
Aduerſus inanem loquacitatem. 14
Quanta cum animi æquitate Socrates tolerauerit uxoris ingenium. 17
Reſponſio Tauri Philoſophi, an ſapiens iraſcatur. 23
Quo pacto Socrates patientiam exercuit: 24
Quæ ratio officiorum inter Parentes, & filios. 24
An ſemper patri obſequendum. 28
Lex Solonis utilis, & ſi non uidetur. 30
De uetere parſimonia, deq; antiquis legibus ſumptuarijs. 40
Apologus Aeſopi non inutilis. 45
Cur Salluſtius auaritiam non animum, ſed corpus effœminare tradidit. 47
Delitiarum uitium, & mollicies oculorum, & corporis exprobrata acerbe, & feſtiuiter. 51
Malum conſilium conſultori peſſimum. 66
C. Fabritius Cor. Rufinum inimicum conſulem deſignauit. 67
De Pythagora. 70
De moderanda uita impuberum. 75

Notæ, & animaduerſiones cenſoriæ. 71
Hiſtoria de Hoſtilio Mancino, & Manulia meretrice 71
De Africano ſuperiore. 74
Initium Protagoræ ad Philoſophiam. 77
Annibal cauillatus eſt Antiochum. 78
Leonem Romæ hominem agnouiſſe. 84
De Attilio regulo capto à Cartaginienſibus. 92
De Alexandro & P. Scip. memoratu digna. 95
Philoſophum non eſſe laudandum à uociferantibus, & in laudando geſtientibus. 76
Dictum Biantis de re uxoria. 81
Adhortatio ad philoſophiam exemplo Euclidis. 96
Quæ ad officium grauitatis, & dignitatis ducant. 96
Quæſtiunculæ ſympoſiacæ. 97
Puniendis peccatis tres rationes, quarum Plato duarum tantum meminit. 98
Quàm ſeuere ab antiquis in fures, & quid de ſeruato, & commodato. 113
Confutatio ex Euripide luxuriantis gulæ. 113
De obſeruantia iuriſiurandi Romanorum. 115
Mentitus nomen, & habitum philoſophiæ quibus uerbis notatus. 119
Epiſtola Philippi ad Ariſtotelem, de Alexandro filio nato. 120
De genere, & natura uoluptatis. 122
Qui multa habet multis eget. 123
Democritus qua cauſa ſe lumine oculorum priuaue-

rit. 141
Non leuari peccatum cum aliorum exemplo prætenditur. 142
De falſæ philoſophiæ probris ex Platone. 144
De mulierum ueterum uictu, & moribus, & de iure mariti necandi uxorem adulteram. 146
Quo pacto M. Cato Albinum græce ſcribentem reprehenderit. 154
De Demoſthene Rhetore cum legatis Mileti. 154
Qui petunt, qui negant, & qui tacent omnes petunt, & cupiunt in comitijs uel concilijs. 155
Sobria, & pulcherrima Romuli reſponſio circa uini uſum. 157
De furtis, & quod quidam pœna, quidam præmio dignos fures cenſebant. 160
Anneus Seneca leui, futiliq; iudicio fuit. 163
De modo tolerandi dolores ſecundum Stoicos. 166
Errare eos, qui fiducia latendi peccant. 170
De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo, deq; uerecundia Ariſtotelis, ſucceſſorem eligentis. 176
Sapientiam eſſe filiam uſus, & Memoriæ. 178
Numerus conuiuarum decens, & de ſecundis menſis. 180
Quid apud M. Catonē ſignificet interos, & offam. 185
De ueſtitu, atq; calciatu non decoro. 188
Exprobratio Catonis contra Philoſophantes nomine, & non re. 190
Homines ad cauendas iniurias ſemper intentos eſſe debere. 194

Manicatas ueſtes P. Africanus Sul. Gallo obiicit. 111
Multam filiæ P. Appij dictã, quod locuta petulanter. 135
Elegantia apud antiquos de nitidiore cultu non de ingenio amœniore, & cultus nitidior uitio dabatur. 151
Dolobella proconſul ream ueneficij, ac confitentem ad Areopagitas reiecit. 168
Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ. 169
De officio iudicis. 201
Chryſippus, quàm apte iuſtitiam pinxerit. 204
Plato non inutiles uini inuitatiunculas in conuiuijs cenſuit. 209
Cœnarum, atq; luxuriæ exprobratio Phauorini 213
De admirando & uoluntario interitu uirginum Mileſiarum. 214
Philoſophi, & Rhetores Roma pulſi. 214
De parſimonia, ac pudicitia Gracchi. 215
Aduerſus eos, qui curant, quæ ad luxuriam, & quæ ad Philoſophiam omittunt. 218
De uita, & moribus Euripidis, & morte. 218
Grauis ſententia Muſonij à Catone recepta. 223
Sententiæ ex Publij mimis ſelectæ. 248
Aduerſus homines nequam, & impure philoſophiam tractantes, duoq; uerba obſeruanda omnium rerum longe ſalubria. 250
Verba ex Sympoſio Platonis exercendi gratia in latinam linguam uerſa. 251

In perficienda uita beata quantum uirtus ualeat. 255
Probatiſſimi hominis, ſed infacundi ſententia præfertur à Lacedæmonijs ſententiæ improbi, ſed facundi. 257
Quid philoſophus paleſcens tempeſtate maris reſponderit, & quod primi motus non ſunt noſtræ poteſtatis. 266
Guſtus, & tactus fœdiſſima uoluptas, quia beſtiarum ſunt, tertium aliorum tantum hominum. 267
Turpius frigide laudari, quã acerbius uituperari. 268
Antonij Iuliani lepidiſſima reſponſio, & uerſus amatorij ab eo in conuiuio dicti. 272
Plato iuuenis luſit amatorios uerſus. 275
Artificum ſcenicorum ſtudium probroſum, amoremq; inhoneſtum eſſe, ſuperq; ea re uerba Ariſtotelis. 283
Exempla epiſtolarum Alexãdri regis, & Ariſtotelis ob libros auſcultatorios editos. 283
Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen maniſeſti mendacij. 171
Prudens reſcriptio Olympiadis Alexandro. 176
An Xenophon & Pla. infenſi inter ſe fuerint. 203
Ventidius Baſſus ignobilis primus de Parthis triumphauit. 210
Sertorius dux quo aſtu ad milites barbaros uſus. 219
Rhodij quibus uerbis Demetrium hoſtium ducem ab oppugnatione amouerunt. 222
Mithridatem regem duarum & uiginti linguis gentium locutum. 250
Salluſtium adulterio deprehenſum. 250

Valerij Coruini nomen de hiſtoria. 126
Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore. 128
Ex Ennio quale ingenium, comitaſq; amici minoris erga maiorem. 152

Quæ ad grammaticam, & rhetoricam attinent.

De uerbo mutato in oratione Ciceronis exploratio tenuis. 5
Recte Cicero rem præſidio futurum dixit. 7
Reprehenſio Phauorini in adoleſcentem nimis priſce loquentem. 10
Aduerſus inanem loquacitatem. 14
Recte dictum mille hominum occiditur.
L. Lælium præceptorem reprehendit M. Varro, qui & ipſe reprehendendus de Etymologia. 16
De uocabulis geometriæ græcis & latine dictis. 18
De uerſu Virgilij ex eius codice ſenſu torquebit amaror. 19
An latine dictum ſupereſſe, quod defendit, & de uerbo ſupereſſe. 19
Induciæ, quid ſint à M. Varrone. 22
H. litera qua ratione antiqui quibuſdam uocabulis immiſerunt. 25
À C. Baſſo genus quoddam iudicij diuinationem appellari. 25
Inter Platonis, & Lyſiæ orationem. 26
Virgilij defenſio de uerbis ignauiter, & abiecte qui-

bus uſus. 26
Iniqua Plutarchi accuſatio in Epicurum de quodã uerbo in definitione uoluptatis. 29
Fauiſſæ capitolinæ quid ſignificent liberos etiam unum filium ueteres. 30
M. Cato ſtitiſſes, & non ſtetiſſes. 32
Cæcilius à Sulpitio damnatus in enarratione Virgiliani uerſus. 32
De natura quarundam præpoſitionum ex M. Ci. 33
Reſcire quid ſit, & quæ eius ſignificatio. 35
Viuaria uulgo dicta, & quid pro eo uocabulo à quibuſdam dicatur. 35
Super uocabulo ſeptentrionis ſyderis. 36
De Iapige uento, & cæteris à Phauorino. 36
Conſultatio, & dijudicatio locorum comœdiæ Menandri, & Cæcilij. 38
Quid græci ἀναλογίαν, & ἀνομαλίαν. 42
De uocabulis colorum. 42
De Salluſtij uerbis, & Demoſthenis, quibus Philippum, & Sertorium deſcripſerunt. 44
De explorandis Plauti comœdijs, quoniam promiſcuæ ueræ, & falſæ eius nomine inſcribuntur. 49
Quis equus ſeianus in prouerbio, & Spadices. 53
Biboſum dictum à Nigidio, & abſurdo, & nouo uocabulo. 56
Dimidium librum uel dimidiam fabulam uitioſe dici. 56.

Pedarij Senatores. 61
Parcus homo unde dicatur. 61
Penus quid & uarie declinari. 62
Quid hæc uocabula uelint morbus, & uitium, & an eunuchus, & ſteriles mulieres redhiberi poſſint. 64
Verba ueteris ſenatus conſulti. hoſtiæ ſucidaneæ, tempora præcidanea, & feriæ præcidaneæ. 66
De accentibus quorundam nominum punicorum. 67
Religioſus quid ſignificet. 68
Sententia defenſa Salluſtij. 71
De uocabulis quibuſdam à Varrone, & Nigidio declinatis contra conſuetudinem. 72
De natura particularum, quæ præpoſitæ uerbis intendi, atq; produci inſcite, & barbare uidentur. 73
De uerbo duo & uiceſimo ignoto uulgo quodq; à uiris doctis uarie de eo ſcriptum eſt. 77
Perſonæ uocabuli interpretatio. 79
Defenſio Virgilij ab accuſatione Higini. 79
Alphenum Iure conſul. in interpretatione ueterum uocabulorum erraſſe. 92
Adoptatio, arrogatio quid ſint, & quo pacto differant. 87
Solœciſmus quo pacto à Latinis appelletur. 88
Pluria, compluria, & compluries latine dici. 89
Virgilius immerito damnatus, ꝙ prepetes pennas dixerit. 93
Teſtamentum, & ſacellum qualia nomina. 97
Quæſtiunculæ ſympoſiacæ. 97

An e in uerbo quieſco producatur, uel corripiatur. 98
Deprecor uerbum bene à Catullo poſitum. 99
Hiſtoriæ, & annalium differentia. 86
De pudendo errore Ceſellij. 101
Excuſatio M. Catonis aduerſus Tullium Tironem Ciceronis libertum. 102
An affatim prima acuta pronuntiandum, & de accentibus. 108
Peposci, memordi, & pepugi, & cætera id genus ab antiquis. 109
Vſucapio, & pignoriſcapio. 110
Leuitatem, nequitiam, non ea ſignificatione eſſe, qua uulgi ſermonibus dicuntur. 110
M. Cato quē claſſicum, & quē infra claſſem dicat. 112
Tria dicendi genera, & de tribus Oratoribus Romā miſſis ab Athenienſibus. 112
Obnoxius quid ſignificet, & de eius origine. 114
Virgilius ob iniuriam Nolanorum poſuit ora pro Nola, & de conſonantia literarum. 116
Quoad uiuet, & quoad morietur ex contrarijs idem ſignificare. 117
Offendere, & defendere, quid ſignificant. 119
An frequentatiua in prima ſyllaba correpta, ut primitiua. 123
Quis modus conuertendi in græcas ſententias uerba, & quæ bene Virg. ab Homero, & quæ non. 124
Defenſio Virgilij, q operte, & pudice concubitum Veneris, & Vulcani ſcripſerit. 125

De uerbis reciprocæ ſignificationis. 126
Hæc facies huius facies ab antiquis. 129
De genere controuerſiæ, quod dubium dicitur. 130
Tertio conſul, an tertium dici oporteat. 131
Contentio, & collatio locorum ex orationibus C. Gracchi, & M. Catonis. 133
Auarus, ſimplex, an compoſitum uocabulum. 135
Quid mature ſignificet. 137
Præcox huius præcocis, & non præcoquis. 137
Cur partim hominum, id eſt pars hominũ dicatur. 138
Iniuria mihi factum itur, quali ordine uerborum Cato. 139
Virgilij errores in hiſtoria Rom. in VI. Aen. 140
Rogatio, lex, priuilegium, plebiſcitum, quid. 143
Nouiſſime, & nouiſſimus M. Cicero cur uitarit. 144
Die priſtini die craſtini die quarti eleganter. 146
Telorum, iaculorum, nauiumq; uocabula. 147
Salluſtius inſcite damnatus quod transfretationem tranſgreſſum dixerit. 148
Atq; particula plus quã completiuã habet uim. 158
De origine uocabuli terræ Italiæ. 159
Elegantia apud antiquiores de nitidiore cultu, & uictu, & non de ingenio amœniore. 151
Pro particulæ quanta, qualiſue ſit uarietas. 151
Q. Ennius Euripidem æmulatus. 152
Verbis antiquis deſitis minime utendum. 153
Quo pacto M. Cato Romanum græce ſcribentem accuſat. 154
Differentia inter mentiri, & mendacium dicere. 155

Quid

Quid T. Caſtritius ſenſerit de uerbis, & ſententia quadam C. Gracchi. 156
De ludibundo, & errabundo, & id genus uerborum productionibus. 157
Græcorum quorundam uerborum difficillima in latinam linguam mutatio. 158
Quid ſignificet, flumina retanda publice redempta habent. 159
Anneus Seneca leui, futiliq; iudicio fuit, iudicans de Ennio, & M. Tullio. 163
Lictoris uocabulum, qua ratione conceptum, & ortum. 164
Ex Ennio quale ingenium, comitasq; amici minoris erga maiorem. 165
Quod græci ænigma latini ſcirpos dixere. 168
Quæ dicuntur uocabula anapitia. 169
Quod æditimus uerbum latinum fuit. 170
Intra Calendas quid ſignificet, utrum ante Calendas uel Calēdis, & de dictione ītra ex M. Cicerone. 171
Saltem particula quam uim habeat, & originē. 173
Cælatim, uellicatim, ſaltuatim Siſenna uſus. 174
An fatum, & natura idem apud Ciceronem ſignificet. 174
An neceſſitudo, & neceſſitas differant. 176
Quid ueteres latini προσωδίαν. Item quod uocabulum Barbariſmi non uſurpauerunt. 177
De ſuculis, & hyadibus ſtellis quid Tul. Tiro. 179
Sororis, & fratris recta interpretatio. 179
Humanitas quid ſit. 184

Inter os, & offam qd ſignificet apud M. Catonẽ. 184
Maior ratio habita ſonitus uocum, quàm diſciplinæ grammaticæ. 186
Scripſiſſe eadem, qui diuerſorum temporum fuerũt. nam Pla. Euripidi Sophoclis uerſum aſcribit. 184
Neriene, ſeu Nerio, quid importet. 189
Manubiæ quid ſint. 190
Facies quid ſit. 195
In Valeri nomine primam ſyllabam acuendam, de'q; ratione ſcribendi. 193
Verſus, quos Virgilius imitatus Homeri, ac Parthenij. 194
Quantum differat cum multis Mortalibus, cum multis Hominibus. 194
Quid ſit caninum prandium. 196
De libro familiaris cuiuſdam doctrinam, ſed nullam delectationem, aut utilitatem habente, de'q; uocabulis urbium immutatis. 206
An aufero, aufugio, autumo eodem modo au particulam ſortiantur ex Cicerone. 210
Verbum profligo à pleriſq; dici improprie, inſcite'q;. 211
Erratum à Cicerone in II de gloria de Hectore, & Aiace. 212
Frontem maſculino genere à Cæcilio poeta. 213
Philoſophi, & rhetores olim Roma pulſi. 214
De uerbis communibus utor, uereor. 215
Figura noua orationis à græcis à Metello Numidico

uſurpata. 216
Paſſis uelis, paſſis manibus dixiſſe Veteres non à patior, ſed à pando. 219
Iouis filij humaniſſimi, Neptuni inhumaniſſimi à Poetis. 219
De ætatibus Hiſtoricorum Nobilium. 219
De comicis latinis iudicium Vulcatij Sedigiti. 220
De uerbis nouis in Cn. Matij Mimiābis inuētis. 220
Comitia calata, curiata, centuriata tributa quid ſint. 220
Erraſſe Cor. Nepotem, cum dixit Ciceronem trium, & uiginti annorum cauſam dixiſſe pro Sex. Roſcio. 221
Quali figura orationis, & q̄ noua L. Piſo uſus. 222
Vehiculū, quod Petorritum dicitur, cuiatis linguæ. 222
Veſtibulum quid ſignificet, & eius uocabuli origo. 226
Hoſtiæ, quæ bidentes dicuntur, quid ſint. 227
Quibus uerbis Laberius uſus. 228
ἀξίωμα quid ſignificet, & quædam alia ad dialecticam. 228
Suſq; deq; in libris antiquorum quid ſignificet. 230
Proletarij, Capitecenſi, & quid in XII tabulis aſſiduus. 230
Cloatius Verrius, quædam ad originem græcæ linguæ redegit, aut commode, aut abſurde. 232
Quid municipium, & quid à Colonia differat. 232
Properare, & feſtinare differre ex M. Catone. 233
Agrippas à partu ægro, & De ijs Deabus, quæ uocā-

tur Proſa, & Poſtuerta. 234
Quæ ratio uocabuli agri uaticani. 234
Aduerſus inique accuſantes M. Cicer. in oratione pro M. Cœlio. 236
Verba ex Q. Claudio annotata. 237
De ſparto interpretatio M. Varronis, ex Homeri uerſu contra uulgariam opinionem. 239
Menander, & Euripides ab ignobilioribus poetis quãdoq; ſuperati. 239
Non eſſe uerum M. Cicer. in libro de Amicitia uſum uitioſo argumento dubio pro confeſſo. 240
Quid ſeruus receptiaus. 241
An de præterito, uel futuro caueãt hæc uerba legis, qđ ſubreptum erit, & rei æterna authoritas eſto. 242
Virgilius in deſcribendo Aetnæ incendia Pindarum imitatus. 245
Quin particula quot, qualesq; uarietates ſignificationis habeat. 248
Salluſtij uerbis, perincertum, ſtolidior, an uanior, illuſus quidam, quod ſeſe tantum Salluſt. intelligere iactabat. 249
Q. Ennius quadrupes eques, & nõ equus dixit. 260
Matronam, & matrem familias non differre, ut Helius Meliſſus ſcripſit. 260
Concio quot ſignificationes capiat, & quem in modũ Phauorinus tractauerit intempeſtiuũ de ambiguitatibus uerborum quærentem. 261
Similiter Cadentia eſſe puerilia, & nõ ornamẽta. 262

Inſcenda

Inſecenda apud M. Cat. quid, & an inſequenda. 262
Vena, Arteria, pulſus quid ſint. 262
Verba ex carminibus Furij Antiatis inſcite à Cæcilio Vindice reprehenſa. 263
Morem ueteribus uerba patiendi mutare in agendi modum. 264
Numerus hemiolios, & epitritos quid ſit. 265
Quod M. Varro in herois uerſibus obſeruauerit rem nimis anxiæ obſeruationis. 265
Turpius frigide laudari, quàm acerbius uituperari. 268
Obeſum quid, & quædam priſca uocabula. 270
An arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, & an inimicitiæ quadrigæ, in ſingulari. 271
Præter propter, & ſi in uſu uulgi, tamen ab Ennio dicta. 274
Plato & iuuenis amatorios luſit uerſus. 275
Antonij Iuliani lepidiſſima reſponſio, & uerſus amatorij ab eo dicti in conuiuio. 272
Quos pumiliones græce νάνους dici. 276
Siticinum uocabulum quid ſignificet in M. Catonis oratione. 282
Quam ob cauſam Sicinistas nebuloſo nomine dixerit L. Accius. 282
An rectius habeo curam ueſtri, uel ueſtrum dicatur. 284

Quæ ad grammaticam, & Rhetoricam attinent.

Quam diverſæ ſententiæ græcorum ſuper numero filiorum Niobæ. 285
Quibus uerbis delectari ſolitus ſit Antonius Iulianus. 286
Quid uocabulum iure manu conſertum. 286
Quid ſit ſculna apud M. Varronem. 287
Colorum diverſorum nomina. 42

Quæ ad mores ueterum, & Hiſtoriam.

Tibia in bello uſos antiquos. 10
De conditione Virginis ueſtalis. 12
C. Fabritius, quid ad Samnites, cum aurũ darent. 14
De libris Sibyllinis, & Tarquinio rege. 18
Papyrius Prætextatus, & cauſa cognomenti. 21
Tria epigrammata trium ueterum poetarum. 21
De Sicinio Dentato bellatore memoratu digna. 30
Honores ſenectæ habiti, & ad patres, & maritos. 32
Phædon ſocraticus ſeruus, & alij. 34
Non eſſe compertum cui deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra moueatur uiribus. 44
Quod P. Africano, & alijs nobilibus ante ſenectam barbam radere patrij moris fuit. 51
De Q. Ceditio æquiperato Spartano. 51
Literæ conſulum Rom. ad Pyrrhum Regem. 52
De ætate Heſiodi, & Homeri. 55
Demoſthenes dimiſſo Pla ſectatus Calliſtratum. 56
Plato, & Ariſtoteles mercati libros maxim. 60

Nullæ

Nullæ uxoriæ actiones ante Carbilianum diuortium. 65
De more ueterum ſponſaliorum ex Ser. Sulp. 65
Hiſtoria de perfidia Hetruſcorum aruſpicum. 65
De ordine rogandarum ſententiarum, Iurgiorumq́; in Scæna C. Cæſaris, & M. Catonis. 69
De Pythagora. 70
Notæ, & animaduerſiones cenſoriæ. 71
Hiſtoria de Hoſtilio Mancino, & Manulia meretrice. 71
De Africano Superiore. 74
De ſeueritate cenſoriæ notæ. 75
De equo Alexandri, qui Bucephalas dicitur. 76
Quæ cauſa, quod initium Protagoræ Philoſophiam adeundi. 77
Annibal cauillatus eſt Antiochum. 77
De coronis uarijs, & quæ unaquæq;. 78
Hiſtoria de Crœſi filio. 80
De nominibus Deorum Popu. Ro. 82
Leonem Rom. hominem agnouiſſe. 84
De officiorum ordine, & gradu popu. Rom. 85
Cur dies primi poſt calendas, nonas, idus atri, quartus ante eas religioſus habeatur. 86
Hiſtoriæ, & annalium differentia. 86
De ſerpente inuſitatæ longitudinis. 92
Attilius Regulus à Carthagi. captus. 92
De Acca Larentia, Caia Terraria, fratres aruales qui ſint. 94

De Alexandro, & Scipione digna memoratu. 95
Cn. Flauij Curulis egregium factum. 95
Quis primus edidit libros, & quantus numerus Athenis. 100
Admiranda de P. Africano ſuperiore. 100
Cur ſerui pileati uenundati, & mancipia ſub corona. 107
Hiſtoria de Polo hiſtrione dolorem imitante. 107
De Amore Delphini in puerum. 108
Manicatas ueſtes P. Africanus Sul. Gallo obiecit. 111
Quàm ſeuere antiqui in fures, & de ſeruato, & cōmodato. 113
Obſeruantia Iuris iurandi Rom. & de legatis ab Annibale deiurio accepto Romam miſſis. 115
Hiſtoria de Tiberio Sempronio Græco Tri. plebis. 116
Equos à cenſoribus pinguibus equitibus demptos an ignominia, uel non. 118
Prodigia Barbarorum, & fœminas in mares uerſas. 121
Valerij Coruini nomen, & hiſtoria. 126
Manlij Torquati pugna cum Gallo prouocatore picta poſtq̃ deſcripta à QVadrigario. 128
Mulcta filiæ P. Appij, q̄ petulanter locuta. 136
Inter militares ignominias fuiſſe ſanguinis miſſionē, & quæ huius cauſa. 136
Acies Romana quibus modis, & quo habitu. 136
Cur annulus in proximo minimo, ſiniſtro. 137
De flāīs dialis Cærimonijs, & uirginum Veſtæ in-

ramento. 139
Hiſtoria de Artemiſia, & de certamine apud Mauſoli ſepulchrum. 142
Hiſtoria de Populo Romano, & punico, & q̃ æmuli fuerunt pari uigore. 149
De ſuprema multa, & Numa, & lege Aretina, & ratione uocabuli Italiæ. 150
Elegantia apud antiquos, de nitidiore cultu, & uictu, quodq́; idem uitio dabatur. 151
Mulieres Rom. per Herculem, Viri per Caſtorem non iurare. 153
Dolobella proconſul ream ueneficij, ac confitentem ad Areopagitas reiecit. 168
Reditiones in gratiam Nobilium uirorum memoratu dignæ. 169
Faceta reſponſio M. Cicer. amolientis à ſe crimen manifeſti mendacij. 171
Colloquium Pacuuij, et Accij Poetarum. 175
Olympiadis reſcriptio pruden, ac comis ad Alexandrum filium. 176
Tribunos in plebis prehenſionem uocationem non habere. 181
Aediles, et quæſtores popu. Ro. in ius ad prætorem à priuato poſſe uocari, ex M. Varrone. 181
Qui ſint minores magiſtratus. 182
Aliud loqui ad Populum aliud cum populo agere, et qui magiſtratus à quibus auocent comitiatum. 183

De genere, atq; nominibus Portiæ familiæ. 185
Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt Dijs. 189
De officio iudicis. 203
An Xenophō, & Plato æmuli, & infenſi inter ſe. 203
M. Varro ad Cn. Pomp. de officio ſenatus habendi. 207
An præfectus latinarū cauſa creatus ius conuocandi ſenatus, conſulendiq; habeat. 208
Ventidius Baſſus ignobilis primus de Parthis triumphauit. 210
Diuus Auguſtus epiſtola ad filium lætatur, ſe annum euaſiſſe, quo ſenes infortunio agi ſolent. 212
Nouum genus interitus Milonis Crotonienſis. 217
Cur nobiles Athenienſiū tibijs canere deſierunt. 217
Pugna Cæſaris in Pharſalia à Cornelio ſacerdote nūtiata Patauij. 217
Euripidis uita, mores, & interitus. 218
Hiſtoria de Sertorio duce, & eius aſtu, quo ad milites barbaros uſus. 219
De ætatibus Hiſtoricorum nobilium. 219
Erraſſe Cor. Nep. qui dixit Cicer. XXIII annorum cauſam dixiſſe pro Sexto Roſcio. 221
Rhodij quibus uerbis Demetrium hoſtium ducem ab oppugnatione amouerunt. 222
Quo ritu Rom. fecialis bellum indicere ſolitus, & multa de militibus. 225
Hoſtiæ bidentes dictæ, quid ſint. 227
De Pſyllorum interitu ex Herodoto. 232

Quæ ad mores ueterum, & Hiſtoriam.

Super fidicine Arione ex hiſtoria Herodoti. 235
De literis clandeſtinis C. Cæſaris, & aliorum. 245
Mithridatem Regem XXII linguis gentium locutum. 250
Salluſtium adulterio deprehenſum. 250
Quibus temporibus poſt Romam conditam Græci, Romaniq; illuſtres floruerunt. 252
Contemporaneos fuiſſe Cæſari, & Ciceroni M. Varronem, & P. Nigidiũ, cuius commentaria ob obſcuritatem non exeunt in uulgus. 277
Probatiſſimi, ſed infacundi ſententia præfertur à Lacedæmonijs ſententiæ improbi, ſed facundi. 257
Diſputatio Sex. Cæcilij Iureconſul. & Phauorini philoſophi de legibus XII Tabularum. 278

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER PRIMVS.

PLVTARCHVS IN LIbro, quē ſcribit ὁπόσην ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν καὶ ἀρετὴν διαφορὰ, ſcite, ſubtiliterq́; ratiocinatum Pythagoram philoſophum dicit, in reperienda, modulandaq́; ſtatus longitudiniſq́; Herculis præſtantia. Nam cum ferè conſtaret curriculum ſtadij, quod eſt Piſis apud Iouem olympium, Herculem pedibus ſuis metatum: idq́; feciſſe longum pedes ſexcētos, cætera quoq; ſtadia in terris Græciæ ab alijs poſtea inſtituta, pedum quidem eſſe numero ſexcentum, ſed tamen eſſe aliquantulum breuiora: facile intellexit modum, ſpatiumq́; plantæ Herculis ratione proportionis habita, tanto fuiſſe, quàm aliorum procerius, quanto olympicum ſtadium lōgius eſſet, quā cætera. Comprehenſa autem menſura herculani pedis ſecundum naturalem membrorum omniū inter ſe competentiam, modificatus eſt. Atq́; ita id collegit: quod erat conſequens: tanto fuiſſe Herculem corpore excelſiorem, q̄ alios: quanto olympicum ſtadium cæteris pari numero factis anteiret.

Ab Herode attico conſulari uiro tempeſtiue deprompta in quendam iactabundum, & glorioſum adoleſcentem, ſpecie tantum philoſophiæ ſectatorem

uerba Epicteti ſtoici, quibus feſtiuiter à uero ſtoico ſe⁼iunxit uulgus loquacium nebulonum, qui ſe ſtoicos nuncuparent. Cap. II.

h Erodes Atticus uir & græca facundia, & cõſulari honore præditus, accerſebat ſæpe nos, cum apud magiſtros Athenis eſſemus: in uillas ei urbi proximas, me & clariſſimum uirũ Seruilianum, compluresq́; alios noſtrates, qui Roma in Græciam, ad capiendum ingenij cultum conceſſerant. Atq; ibi tunc cum eſſemus apud eum in uilla, cui nomen eſt Cephyſia: & æſtu anni, et ſydere autumni flagrantiſſimo propulſabamus caloris incommoda lucorum umbra ingentium, longis ambulacris, et mollibus, ædium poſticum refrigerantibus lauacris nitidis, & abundis, & collucentibus, totiusq́; uillæ uenuſtate aquis undiq; canoris, atq; auibus perſonante. Erat ibidẽ nobiſcum ſimul adoleſcens, philoſophiæ ſectator, diſciplinæ, ut ipſe dicebat, ſtoicæ: ſed loquacior impendio, et promptior. Is plerunq; in conuiuio ſermonibus, q̃ poſt epulas haberi ſolent: multa, atq; immodica de philoſophiæ doctrinis intempeſtiue, atq; inſubide diſſerebat. Præq; ſe uno cæteros omneis linguæ atticæ principes, gentemq́; oẽm togatã, totumq́; nomẽ latinũ, rudes eſſe, et agreſtes prædicabat. Atq; interea uocabulis haud facile cognitis, ſyllogiſmorũ captionumq́; dialecticarum laqueis ſtrepebat, κυρτῶν τὰς σκαζόσας θεωρίας. aliosq́; id genus griphos neminem poſſe dicens niſi ſe diſſoluere. Rem uero ethicam, naturãq́; humani ingenij, uirtutumq́; origines, officiaq́; earum confinia,

ſinia, aut contra morborum: uitiorumq́; fraudes animorumq́; labes, ac peſtilentias aſſeuerabat, nulli eſſe ulli magis ea omnia explorata, cóperta, meditatáq;. Cruciatibus autem, doloribusq́; corporis & periculis mortem minitãtibus, habitum, ſtatumq́; uitæ beatæ, quam ſe eſſe adeptum putabat: neque lædi, neque imminui exiſtimabat. Ac, ne oris quoq;, & uultus ſerenitatem ſtoici hominis, unquam ulla poſſe ægritudine obnubilari. Has ille inanes cum flaret glorias, iamq́; omnes finem cuperent: uerbisq́; eius defatigati pertæduiſſent: tum Herodes græce, cuius plurimus ei mos fuit: oratione utens: Permitte, inquit, philoſophorum ampliſſime, quoniam reſpondere nos tibi quos idiotas uocas, non quimus: recitari ex libro, quid de huiuſcemodi magniloquentia ueſtra ſenſerit, dixeritq́; Epictetus ſtoicorum maximus. iuſſitq́; proferri diſertationũ Epicteti digeſtarum ab Ariano primum librum: in quo ille uenerandus ſenex iuuenes, qui ſe ſtoicos appellabant: neq; frugi, neq; operæ probæ, ſed theorematibus tantum nugalibus, & puerilium iſagogarum commentationibus dilatrantes, obiurgatione iuſta inceſſuit. Lecta igitur ſunt ex libro, qui prolatus eſt, ea quæ addidit. Quibus uerbis Epictetus ſeuere ſimul ac feſtiuiter ſeiunxit, atq; diuiſit à uero, atq; ſyncero ſtoico, qui eſſet procxldubio, ἀκώλυτος. ἀνεμβίαστος. ἀπαρεμπόδιστος. ἐλεύθερος. εὔπορος. εὐδαίμων. uulgus aliud nebulonum hominum, qui ſe ſtoicos nuncuparent. Vltroque uerborum & argutiarum fuligine ob oculos audientium iacta, ſanctiſſimæ diſciplinæ nomine mentirentur.

εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν ἀκούεις·
ἰλιόθεν με φέρων ἄνεμος κικόνεσι πέλασεν·
τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν ἀρεταί. κακὰ δέ, τὰ μετέχοντα κακίας. ἀδιάφορα δέ, τὰ μεταξὺ τούτων. πλοῦτος. συζυγία. ζωή. θάνατος. ἡδονή. πόνος. πόθεν οἶδας, οὕτως ἑλλάνικος λέγει ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς. τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν ἢ ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ· ἢ χρύσιππος ἢ κλεάνθης. βεβασάνικας οὖν αὐτό, καὶ δόγμα σαυτοῦ πεποίησαι. δείκνυε πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι· μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. καὶ ἀνακραυγήσῃ, ἐάν σοί τις οὕτω πῶς παραστὰς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ ἃ πρώην ἔλεγες. μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι, μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις. αὐτὸ τί ἡμῖν. καὶ σοὶ ἄνθρωπε. ἀπολλύμεθα. καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις. ἐὰν δέ σε ὁ καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον;

Quod Chilo Lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cœpit. Quodq; eſt circunſpecte & anxie conſyderandum, an pro utilitatibus amicorum delinquendũ aliquando ſit. Notataq; inibi, & relata quæ Theophraſtus, & M. Cicero ſuper ea re ſcripſerunt. Cap. III.

CHilo præſtabilis homo ſapientiæ, quonam uſq; debuerit contra legẽ, contraq; ius pro amico progredi, dubitauit. Eaq; res in fine quoq; uitæ ipſo, animum eius anxit. Et alij deinceps multi philoſophiæ ſectatores, ut in libris eorum ſcriptum eſt, ſatis, inquit, ſcite, ſatisq; ſolicite quæſierunt, ut uerbis, quæ ſcripta ſunt, ipſis utar: εἰ δεῖ βοηθεῖν
τῷ φίλῳ

τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον. καὶ μέχρι πόσου καὶ ποῖα ἀ

Ea uerba ſignificant, quæſiſſe eos, an contra ius, contrá ue morem faciendum pro amico ſit, & in qualibus, & in quibus cauſis: & quemnam adusq; modum. Super hac quæſtione tum ab alijs, ſicuti dixi, multis, tum uel diligentiſſime à Theophraſto diſputatur, uiro in philoſophia peripatetica modeſtiſſimo, doctiſſimoq;. Eaq; diſputatio ſcripta eſt, ſi recte meminimus, in libro eius de amicitia. primo eum librum M. Cicero uidetur legiſſe: cum ipſe quoq; librum de amicitia componeret. & cætera quidē, quæ ſumenda à Theophraſto exiſtimauit: ut ingenium, facundiáq; eius fuit: ſumpſit, & tranſpoſuit commodiſſime, aptiſſiméq;. Hunc autem locum, de quo ſatis quæſitum eſſe dixi: omnium rerum aliarum difficillimum ſtrictim, atq; curſim trāſgreſſus eſt. Neq; ea, quæ à Theophraſto pēſiculate, atq; enucleate ſcripta ſunt: executus eſt. ſed anxietate illa, & quaſi moroſitate diſputationis prætermiſſa, genus ipſum rei tantum paucis uerbis notauit. Ea uerba Ciceronis, ſi recēſere quis
» uellet: appoſui. His igitur finibus utendum eſſe ar-
» bitror: ut cum emendati mores amicorum ſunt: tum
» ſit inter eos omnium rerum, conſiliorum, uolunta-
» tum, ſine ulla exceptione communitas: ut etiam ſiqua
» fortuna acciderit: ut minus iuſtæ uoluntates amicorū
» adiuuandæ ſint: in quibus eorum aut caput agatur,
» aut fama, declinandum ſit de uia, modo ne ſumma tur
» pitudo ſequatur. Eſt enim quatenus amicitiæ uenia da
» ri poſſit. Cum agetur inquit, aut caput amici, aut fama, declinandum eſt de uia, ut etiam nonnunquam

uoluntatem illius adiuuemus. Sed cuiuſmodi declina-
tio iſta eſſe debeat, qualiſq; ad adiuuandum digreſ-
ſio, & in quanta uoluntatis amici iniquitate nō dicit.
Quid autem refert ſcire me in huiuſmodi piculis ami
corum, ſi non magna me turpitudo ſecutura eſt: de uia
recta eſſe declinandū? niſi id quoq; me docuerit, quā
putet magnam turpitudinem? et cum deceſſero de uia:
» quouſq; digredi debeam? Eſt enim, inquit, quatenus
» dari amicitiæ uenia poſſit. Hoc immo ipſum eſt:
quod maxime diſcendum eſt: quodq; ab iis, qui doce-
ant, minime dicitur: quatenus, quaq; fini dari amici-
tiæ uenia debeat. Chilo ille ſapiēs, de quo paulo ante di
xi, conſeruandi amici cauſa, de uia declinauit. Sed ui-
deo quouſq; progreſſus eſt. falſum enim pro amici ſalu
te conſilium dedit. Id ipſum tamen in fine quoq; uitæ,
» an iure poſſet reprehendi, culpariq; dubitauit. Con
» tra patriam, inquit Cicero, arma pro amico ſumēda
» non ſunt. hoc profecto nemo ignorat. et prius q̃
Theognis, ut Lucilius ait, naſceretur. Sed id quæro: id
deſydero: cum pro amico contra ius, & contra quàm
licet, ſalua tamen libertate atq; pace, faciendum eſt: &
cum de uia (ſicut ipſe ait) declinandum eſt: quid, &
quantum, & in quali cauſa, et quonamusq; id fieri de
buit. Pericles ille Athenienſis egregius uir ingenio, bo
niſq; omnibus diſciplinis ornatus, in una quidem ſpe-
cie, ſed planius tamen, quid exiſtimaret, profeſſus eſt.
Nam cum amicus eum rogaret, ut pro re, cauſaq; eius
falſum deieraret: his ad eum uerbis uſus eſt. δεῖ
μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν. Theo-
phraſtus in eo, quem dixi, libro, inquiſitius quidem ſu

per hac

per hæc re ipſa et exactius, preſſiusq́; quã Cicero diſſeruit. Sed is quoq; in docendo, non de unoquoq; facto ſingillatim æſtimat. neq; certis exemplorum documentis, ſed generibus rerũ ſummatim, uniuerſimq́; utitur, ad hunc fermè modum. Parua inquit, et tenuis uel turpitudo, uel infamia ſubeunda eſt: ſi ea re magna utilitas amico quæri poteſt. Rependitur quippe, & cõpenſatur leue dãnum delibatæ honeſtatis maiore alia, grauioreq́; in adiuuãdo amico honeſtate. Minimaq́; illa labes, & quaſi lacuna famæ imminentis, partarum amico utilitatum ratione ſolidatur. Neq; nominibus, inquit, moueri nos oportet: quod paria genere ipſo non ſunt, honeſtas meæ famæ, & rei amici utilitas. Põderibus hæc enim, poteſtatibusq́; præſentibus, non uocabulorum appellationibus, neq; dignitatibus generum diiudicanda ſunt. Nã cum in rebus aut paribus, aut nõ longe ſecus, utilitas amici, & honeſtas noſtra conſiſtit: honeſtas proculdubio præponderat. Cum uero amici utilitas nimio eſt amplior: honeſtatis autem noſtræ in re nõ graui leuis iactura eſt: tũc quod utile amico eſt, id primũ illo, quod honeſtum nobis eſt: fit plenius. ſicuti magnum põdus æris, parua lamina auri fit preciosius. Verba adeo ipſa Theophraſti ſuper ea re adſcripſi. οὐκ οἶδ᾽ εἰ πάντω τούτω τῷ γένει, τιμιώτερον ἤδη, καὶ ὁτιοῦν ἂν ᾖ μέρος τούτου πρὸς τὸ τηλίκον θατέρου συγκρινόμενον αἱρετὸν ἔσται. λέγω δ᾽ οἷον, οὐ καὶ χρύσιον τιμιώτερον χαλκοῦ; καὶ τηλίκον τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ τηλίκον χαλκοῦ μέγεθος ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει; ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος.

Phauorinus quoq; philoſophus huiuſcemodi indulgen-
tiam gratiæ, tempeſtiuius laxato paulum, permiſſóq;
ſubtili iuſtitiæ examine, his uerbis definiuit· ἡ καλου-
μένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστὶν ὕφεσις ἀκρι-
βείας ἐν δέοντι. Poſt deinde idē Theophraſtus ad hăc
» fermè ſententiam diſſeruit· Has tamen inquit, &
» paruitates rerū, et magnitudines, atq; has omneis of-
» ficiorum æſtimationes, alia nonnunquā momenta ex
» trinſecus, atq; alia quaſi appendices perſonarum, &
» cauſarum, & temporum, & circunſtantiæ ipſius ne-
» ceſſitates, quas includere in præcepta difficile eſt: mo-
» derantur, & regunt, & quaſi gubernant: & nūc ra
» tas efficiunt: nunc irritas· Hæc talia, quæ Theo-
phraſtus ſatis caute, & ſolicite, & religioſe, cauſa diſ-
ſerendi magis, diſputandíq; diligentia, quàm cum
decernendi ſententia, atq; fiducia diſſeruit · profe-
cto cauſas ſcientiæ, corporum uarietates, diſertatio-
numq;, & differentiarum ignorantes, directum, atq;
perpetuum, diſtinctumq; in rebus ſingulis præceptū,
quod ego in prima tractatus iſtius parte deſyderare
dixeram: non capiunt· Eius autem Chilonis, à quo di-
ſputatiunculæ huius initium fecimus: cum alia quæ-
dam ſunt monita utilia, atque prudentia: tum id ma-
xime exploratæ utilitatis eſt: quod duas ferociſſimas
affectiones amoris, atq; odij intra modum tantum co-
» ercuit· Hac inquit, fini ames, tanquam forte fortuna
» oſurus: hac itidem tenus oderis: tanquam fortaſſe poſt
» amaturus· Super hoc eodē Chilone Plutarchus phi
loſophus in libro περὶ ψυχῆς uerbis ita ſcripſit·
χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος. μηδένα ἔχειν

ἐχθρὸν

ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει, νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Quàm tenuiter, curioſéq; explorauerit Antonius Iulianus in oratione M. Tullij uerbi ab eo commutati argutiam. Cap. IIII.

ANtonius Iulianus rhetór perquã fuit honeſti, atq; amœni ingenij, doctrina quoq; iſta utiliore, ac delectabili, ueterumq; elegantiarum cura, & memoria multa fuit. Ad hæc ſcripta oĩa antiquiora tam curioſe ſpectabat: aut uirtutes penſitabat: aut uitia rimabatur: ut iudicium factum eſſe adamuſſim diceres. Is Iulianus ſuper eo enthymemate, quod eſt in oratione M. Tullij, quã pro Cn. Plancio dixit: ita æſtimauit. Sed uerba prius, de quibus iudicium ab eo factum eſt: ipſa ponam.
» *Quanquam*
» *diſſimilis eſt pecuniæ debitio, & gratiæ. Nam qui pe*
» *cuniam diſſoluit: ſtatim non habet id, quod reddidit.*
» *Qui autem debet: æs retinet alienum. Gratiam au-*
» *tem & qui refert, habet: & qui habet: in eo ipſo, q̃d*
» *habet: refert. Neq; ego nunc Plan.o deſinam debere: ſi*
» *hoc ſoluero. Nec minus ei redderem uoluntate ipſa: ſi*
hoc moleſtiæ non accidiſſet. Criſpum ſanè inquit, agmen orationis, rotundumq;, ac modulo ipſo numerorum uenuſtum: ſed, quod cum uenia legendũ ſit: uerbi paulum immutati, ut ſententiæ fides ſalua eſſet. Namq; debitio gratiæ, & pecuniæ collata, uerbum utrobiq; ſeruari poſſet. Ita enim recte oppoſita inter ſe ſe gratiæ, pecuniæq; debitio uidebitur: ſi & pecunia

quidem deberi dicatur, & gratia. Sed quid eueniat in pecunia debita, ſoluta ue, qd contra in gratia debita, reddita ue, debitionis uerbo utrinq; ſeruato diſſeratur. Cicero autem inquit, cum gratiæ, pecuniæq; debitionem diſſimilem eſſe dixiſſet, eiusq; ſententiæ rationem redderet: uerbum debet in pecunia ponit: in gratia habet ſubijcit, pro debet. Ita enim dicit. » Gratiam » autem & qui refert, habet: & qui habet: in eo ipſo » quod habet: refert. Sed id uerbum habet, cum propoſita comparatione non ſatis conuenit. Debitio enim gratiæ, nō habitio cum pecunia confertur. Atq; ideò conſequens quidem fuerat ſic dicere, & qui debet: in eo ipſò, quod debet, refert. quod abſurdum & nimis coactum foret, ſi nondum redditam gratiam, eo ipſo redditam diceret: quia debetur. immutauit ergo, inqt, & ſubdidit uerbum ei uerbo, quod omiſerat: finitimum: ut uideatur & ſenſum debitionis collatæ non reliquiſſe, & concinnitatem ſententiæ retinuiſſe. Ad hūc modum Iulianus enodabat, diiudicabatq; ueterum ſcriptorum ſententias: quas apud eum adoleſcentes lectitabant.

Quod demoſthenes rhetor cultu corporis, atq; ueſtitu probris obnoxio, infamiq; mūditia fuit. Quodq; item Hortenſius orator ob eiuſmodi munditias, geſtumq; in agendo hiſtrionicum Dionyſiæ ſaltatriculæ cognomento compellatus eſt. Cap. V.

d Emoſthenem traditum, & ueſtitu, cæteroq; cultu corporis nitido, uenuſtoq;, nimisq; accurato fuiſſe. hinc etiam κόμψη illa χλαῖνις, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι ab æmulis, aduerſa-

rijsq; probro datum. hinc etiam turpibus, indignisq; in eum uerbis non temperatum, cum parum uir, ore quoq; polluto diceretur. Ad eundem modum Hortenſius omnibus fermè oratoribus ætatis ſuæ, niſi M. Tullio clarior, qui multa munditia, & circunſpecte compoſiteq; indutus, & amictus eſſet: manusq; eius inter agendum forent argutæ admodum, & geſtuoſæ: male dictis, appellationibusq; probroſis iactatus eſt. multaq; in eum quaſi in hiſtrionē, in ipſis cauſis, atq; iudicijs dicta ſunt. Sed cum L. Torquatus ſubagreſti homo ingenio, & infeſtiuo, grauius acerbiusq; apud conſilium iudicum, cum de cauſa Syllæ quæreretur, non iam hiſtrionem eum eſſe diceret, ſed geſticulariā Dionyſiamq; eum notiſſimæ ſaltatriculæ nomine appellaret: tum uoce molli, atq; demiſſa Hortenſius, Dionyſia inquit, Dionyſia malo equidem eſſe, quàm quod tu Torquate ἄμυσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quam dixit ad populum in cenſura, cum eum ad uxores ducendas adhortaretur: eaq; oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quo contra modo defenſa ſit. Cap. VI.

m vltis, & eruditis uiris audientibus, legebatur oratio Metelli Numidici grauis ac diſerti uiri: quam in cenſura dixit ad populum, de ducendis uxoribus: cum eum ad matrimonia capeſcenda adhortaretur. in ea o-
» ratione ita ſcriptum fuit. Si ſine uxore poſſe-
» mus Quirites eſſe: omnes ea moleſtia careremus.

» Sed quoniam ita natura tradidit, ut nec cum illis ſa-
» tis commode, nec ſine illis ullo modo uiui poſſit: ſaluti
» perpetuæ potius, quàm breui uoluptati conſulendum.

Videbatur quibuſdam Metellum CENS. cui conſilium eſſet ad uxores ducendas populum hortari: non oportuiſſe nec de moleſtia, incommodisq; perpetuis rei uxoriæ confiteri: neq; adhortari magis, quã diſſuadere, abſterrereq;. Sed contra, illud potius orationem debuiſſe ſumi dicebant, ut & nullas plerunq; eſſe in matrimonijs moleſtias aſſeueraret: & ſi quæ tamen accidere nonnunquam uiderentur: paruas, & leues faciles'q; eſſe toleratu diceret: maioribusq; eas emolumentis, & uoluptatibus obliterari, eaſdemq; ipſas neq; omnibus, neq; naturæ uitio, ſed quorundam maritorum culpa, et iniuſtitia euenire. T. autẽ Caſtritius recte, atq; condigne Metellum eſſe locutum exiſtimabat. Aliter inquit, CENS. loq. debet, aliter rhetor. Rhetori cõceſſum eſt ſententijs uti falſis, audacibus, ſubdolis, captioſis, ſi modo ueriſimiles ſint, & poſſint ad mouendos hominum animos qualicunq; aſtu irrepere. Propterea turpe eſſe ait rhetori, ſiquid in mala cauſa deſtitutum, atq; impugnatum relinquat. Sed enim Metellum inquit, ſanctum uirum illa grauitate, & fide præditum, cum tanto honore, atq; uitæ dignitate apud populum Ro. loquentem, nihil decuit aliud dicere, quàm quod uerum ſibi eſſe, atq; omnibus uidebatur: præſertim cum ſuper ea re diceret: quæ quotidiana intelligentia, & communi, peruulgatoq; uitæ uſu comprehẽderetur. De moleſtia igitur cunctis hominibus notiſſima confeſſus: eaq; confeſſione fidem ſedulitatis, uerita-

tisq́; cōmeritus: tum deniq; facile, & procliuiter, quod fuit rerum omnium ualidiſſimum, atq; ueriſſimū per ſuaſit, ciuitatem ſaluam eſſe ſine matrimoniorum frequentia non poſſe. Hoc quoq; aliud, ex eadem oratione Metelli dignum eſſe exiſtimauimus aſſidua lectione, non hercle minus, quàm quæ à grauiſſimis philo-
» *ſophis ſcripta ſunt. Verba Metelli hæc ſunt. Dij im*
» *mortales plurimum poſſunt: ſed non plus uelle debent*
» *nobis, quā parentes. At parentes ſi pergunt liberi er-*
» *rare: bonis exhæredāt. Quid ergo nos à dijs immor*
» *talibus diutius expectemus: niſi malis rationibus finē*
» *facimus? ijſdem deos propitios eſſe æquum eſt: qui ſibi*
» *aduerſarij non ſunt. Dij immortales uirtutem appro*
» *bare, non adhibere debent.*

In hiſce uerbis Ciceronis ex oratione qnta in Verrem, hanc ſibi rem ſperant præſidio futurum, neq; mēdam eſſe, nec uitium. Erraréq; iſtos, qui bonos uiolant libros: & futuram ſcribunt. Atq; ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum: quod probe ſcriptum perperam mutatur, & aſperſa pauca de modulis, numeriſq́; orationis, quos Cicero auide ſectatus eſt. Cap. VII.

IN oratione Ciceronis quinta in Verrem libro ſpectatæ fidei tironiana cura, atq; di
» *ſciplina facto, ita ſcriptū fuit.* Hoies te
» *nues obſcuro loco nati, nauigant, adeuntq́; ad ea loca,*
» *quæ nunquam antea adiuerant: neq; noti eſſent, quò*
» *uenerunt: neq; ſemper cum cognitoribus eſſe poſſunt.*
» *Hac una tantum fiducia ciuitatis, nō modo apud no-*

» ſtros magiſtratus, qui & legum, et exiſtimationis pe-
» riculo continentur: neq; apud ciues ſolũ Romanos, qui
» & ſermonis, & iuris, & multarum rerum ſocietate
» iuncti ſunt: fore ſe tutos arbitrantur ſed quocunq; ue
» nerint: hanc ſibi rem præſidio ſperant futurum.
Videbatur quãpluribus in extremo uerbo menda eſſe. debuiſſe enim ſcribi putabant, non futurum, ſed futuram. neque dubitabãt, quin liber emendatus eſſet, ne ut in Plauti comœdia mœchus. (ſic enim mẽdæ ſuæ illudebant,) ita in Ciceronis oratione ſolœciſmus eſſet manifeſtarius. Aderat ibi forte amicus noſter homo lectione multa exercitus, cui pleraq; omnia ueterũ literarum quæſita, meditata, euigilataq; erant. Is libro inſpecto ait, nullum eſſe in eo uerbo neq; mendũ, neq; uitium. Ciceronem probe, ac uenuſte locutum. Nã futurum inquit, non refertur ad rem, ſicut legentibus temere, & incurioſe uidetur: neq; pro participio poſitũ eſt: ſed uerbum eſt indefinitum, quod græci appellant ἀπαρέμφατον, neq; numeris, neq; generibus præſeruiens, ſed liberum undiq;, & impromiſcuũ eſt. Quali C. Gracchus uerbo uſus eſt in oratione, cuius titulus eſt de Q. Popilio circunconciliabula: in qua ita ſcri
» ptum eſt. Credo ego inimicos meos hoc dicturum.
Inimicos inquit, dicturum, & non dicturos. Videtur ne ea ratione poſitum eſſe apud Gracchũ dicturum, qua eſt apud Cice. futurum? ſicut in græca oratione ſine ulla uitij ſuſpicione omnibus numeris, generibusq; ſine diſcrimine attribuuntur huiuſcemodi uerba ποιεῖν, ἔσεσθαι, λέξειν, & ſimilia. In Q. quoq; Quadrigarij tertio annali uerba hæc eſſe dixit. Dum hi

» conciderentur, hoſtium copias ibi occupatas futurum.
In.XII. annali eiuſdem Quadrigarij principiū li
» bri ſic ſcriptum. Si pro tua bonitate, et noſtra uolun
» tate tibi ualetudo ſuppetit: eſt quod ſperemus, deos bo=
» nis bene facturum. Item in Valerij Antiatis lib. iiii.
» & xx. ſimili modo ſcriptum eſſe. Si hæ res diuinæ
» factæ, rectæq; perlitatæ eſſent: aruſpices dixerunt o=
» mnia ex ſententia proceſſurum. Plautus etiam in Ca
ſina, cum de puella loqueretur: occiſurum dixit, non
occiſuram his uerbis.

» Etiam'ne habet Caſina gladium? habet, ſed duos,
» Quibus altero te occiſurum ait, altero uillicum.

Item Laberius in Gemellis.

» Non putaui inquit, hoc eam facturum.

Nō ergo iſti omnes ſolœciſmus quid eſſet, ignorauerūt.
Sed & Gracchus dicturum, et Quadrigarius futu=
rum, et benefacturum, et Plautus occiſurum, et An=
tias proceſſurum, et Laberius facturū, indefinito mo
do dixerunt. qui modus neq; in numeros, neq; in per=
ſonas, neq; in genera, neq; in tempora diſtrahitur. Sed
omnia iſtæc una, eademq; declinatione complectitur.
Sicuti M. Cic. dixit futurum, non uirili genere, neq;
neutro. Solœciſmus enim foret planè, ſed uerbo uſus
eſt ab omni neceſſitate generum abſoluto. Idem autem
ille amicus noſter in eiuſdem M. Tul. Ciceronis ora=
tione, quæ eſt de imperio Cn. Pompeij: ita ſcriptum
eſſe à Cicerone dicebat: atq; ipſe ita lectitabat.

» Cum noſtros portus, atq; eos portus, quibus uitam, ac
» ſpiritum ducitis: in prædonū fuiſſe poteſtatem ſciatis.

Neq; ſolœciſmum eſſe aiebat, in poteſtatem fuiſſe.
ut uulgus ſemidoctum putat: ſed ratione dictū certa,

& proba,contēdebat,qua & græci ita uterentur, &
Plautus uerborum latinorum elegantiſſimus in Am=
» phitryone dixit·Non uero mihi in mentem fuit:nō,ut
dici ſolitum eſt,in mente·Sed enim præter Plautū,cu
ius ille in præſenti exēplo uſus eſt:multam nos quoq;
apud ueteres ſcriptores locutionum talium copiam of=
fendimus:atq; his uulgo annotamentis inſperſimus·
Vt rationem iſtam miſſam facias, & authoritates,ſo
nus,qui εὐφωνία tantum, & poſitura ipſa uerborum
ſatis declarant,id potius ἐπιμελεία τῶν λέξεων modu=
lamentis orationis M·Tullij conueniſſe: ut quoniam
utrumuis dici latine poſſet:poteſtatem dicere mallet,nō
poteſtate·Illud enim ſic compoſitum iucundius ad au=
rem,conſpectiusq;,inſuauius hoc,imperſpectiusq; eſt·
ſi modo illa explorata aure homo ſit,nō ſurda,nec ia
centi,ſicuti eſt hercle, quod explicauit dicere maluit:
quā explicuit,quod eſſe iam uſitatius cœperat·Verba
ſunt hæc ipſius in exhortatione,quā de imperio Cn·
» Pompeij habuit· Teſtis eſt Sicilia,quā multis undiq;
» cinctam periculis,non terrore belli,ſed conſilij celerita
» te explicauit· At ſi explicuit diceret:imperfecto,
& debili numero uerborum ſonus clauderetur·

Hiſtoria in libris Phocionis philoſophi reperta ſu=
per Laide meretrice,& Demoſthene rhetore·

Caput· VIII·

PHocion ex peripatetica diſciplina haud ſa
nè ignobilis uir fuit·Is librum multæ,ua
riæq; hiſtoriæ refertū compoſuit·eumq; in
ſcripſit,κέρας ἀμαλθείας· ea uox hoc fermè ualet,tan=
quam

quam ſi dicas cornucopiæ. In eo libro ſuper Demoſthene rhetore, & Laide meretrice hiſtoria hæc ſcripta eſt. Lais, inquit, corinthia ob elegantiam, uenuſtatemq́; formæ grandem pecuniam demerebat. Conuentusq́; ad eam ditiorum hominum ex omni Græcia celebres erant: neq; admittebatur, niſi qui dabat: quod popoſcerat. Poſcebat autem illa nimiam quantitatem. Hinc ait natum eſſe illud frequens apud græcos dictum adagium οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς. Quod fruſtra iret Corinthum ad Laidem, qui non quiret dare, quod poſceretur. Ad hanc ille Demoſthenes clanculum adit, & ut ſibi ſui copiam faceret, petit. At Lais μυριὰς δραχμὰς ἢ τάλαντον popoſcit. hoc facit numi noſtratis denarium decem millia. tali petulantia mulieris, atq; pecuniæ magnitudine ictus, expauidusq́; Demoſthenes auertit iter, et diſcedens ego inquit, pœnitere tanti non emo. Sed græca ipſa, quæ fertur dixiſſe: lepidiora ſunt: οὐκ ὠνοῦμαι inquit, μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Q:ui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ pythagoricæ, quantumq́; temporis imperatum, obſeruatumq́; ſit, dicendi ſimul, ac tacendi. Caput. IX.

o Rdo, atq; ratio Pythagoræ, ac deinceps familiæ ſucceſſionis eius, recipiẽdi, inſtituẽdiq; diſcipulos, huiuſcemodi fuiſſe traditur. Iam à principio adoleſcentes, qui ſeſe ad diſcendum obtulerant: ἐφυσιογνωμόνει. Id uerbum ſignificat mores, naturasq́; hominum coniectatione quadam, de oris,

& uultus ingenio, deq; totius corporis filo, atq; habitu ſciſcitari. Eum, qui exploratus ab eo, idoneusq; fuerat: recipi in diſciplinam ſtatim iubebat. & tempus certum tacere, non omnes idem, ſed aliud alijs tempus pro æſtimato captu ſolertiæ. Is autem, qui tacebat: quæ dicebantur ab alijs: audiebat. Neq; percunctari, ſi parum intellexerat: neq; cõmentari, quæ audierat: fas erat. Sed non minus quiſquã tacuit, quàm biennium. Hi prorſus appellabantur intra tempus tacendi, audiendiq; ἀκουστικοί. Aſt ubi res didicerant rerum omnium difficillimas tacere, audireq;, atq; eſſe iam cœperant ſilentio eruditi, cui erat nomen ἐχεμυθία, tum uerba facere, & quærere, quæq; audiſſent: ſcribere: & quæ ipſi opinarentur: expromere poteſtas erat. hi dicebantur in eo tempore μαθηματικοὶ, ſcilicet ab ijs artibus, quas iam diſcere, atq; meditari inceptauerant: quoniam Geometriam, et Gnomonicam, Muſicam, cæteraſq; item diſciplinas altiores μαθήματα ueteres græci appellabant. Vulgus autem, quos gentilicio uocabulo chaldæos dicere oportet: mathematicos dicit. Exinde his ſcientiæ ſtudijs ornati, ad perſpicienda mundi opera, & principia naturæ procedebant. At tunc deniq; nominabantur φυσικοὶ. Hæc eadem ſuper Pythagora noſter Taurus cũ
» dixiſſet: nunc autem inquit iſti, qui repente pedibus
» illotis ad philoſophos diuertunt: non eſt hoc ſatis, quod
» ſunt omnino ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι, ſed
» legem etiam dant: qua philoſophari diſcant. Alius
» ait, hoc me primum doce. Item alius, hoc uolo inquit
» diſcere: iſtud nolo. Hic à ſympoſio Platonis incipere

geſtit

» geſtit propter Alcibiadis comeſſationem. Ille à Phæ-
» dro propter Lyſiæ orationem. Eſt etiam inquit (pro
» iupiter) qui Platonem legere poſtulet, non uitæ ornã
» dæ, ſed linguæ, orationisq́; comendæ gratia, nec ut
» modeſtior fiat, ſed lepidior. Hæc Taurus dicere
ſolitus nouitios philoſophorum ſectatores, cum ueteri-
bus Pythagoricis penſitans. Sed id quoq; non præter-
eundum eſt quod omnes ſimul, qui à Pythagora in co
hortem illam diſciplinarum recepti erant: quod qſq;
familiæ, pecuniæq́; habebant, in medium dabant. Et
cohibatur ſocietas inſeparabilis. tanquam illud fue-
rit antiquum conſortium, quod in re, atq; uerbo ro-
mano appellabatur κοινόβιον.

*Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philo-
ſophus adoleſcentem, uetuſte nimis, & priſce loquen-
tem. Cap. X.*

PHauorinus philoſophus adoleſcenti uete-
rum uerborum cupidiſſimo, & pleraſq; uo
ces nimis priſcas, & ignotiſſimas in quoti-
dianis communibusq́; ſermonibus expromenti: Cu-
rius inquit, & Fabritius, & Coruncanus antiquiſſi
mi uiri noſtri, & his antiquiores Horatij illi Tri-
gemini plane, ac dilucide cum ſuis fabulati ſunt. neq;
Auruncorum, aut Sicanorum, aut Pelaſgorum, qui
primi incoluiſſe Italiam dicuntur: ſed ætatis ſuæ uer
bis locuti ſunt. Tu autem, proinde quaſi cum matre
Euandri nunc loquare, ſermone ab hinc multis annis
iam deſito uteris: quod ſcire, atq; intelligere neminem
uis: quæ dicas. Nõ'ne homo inepte, ut quod uis abunde
conſequaris, taceres? ſed antiquitatem tibi placere ais,

quod honeſta, & bona, & ſobria, et modeſta ſit. uiue ergo moribus præteritis. loquere uerbis præſentibus. Atq; id, quod à C. Cæſare excellentis ingenij, ac prudentiæ uiro, in primo de analogia libro ſcriptum eſt: habe ſemper in memoria, atq; in pectore, ut tanquã ſcopulum, ſic fugias inauditum, atq; inſolens uerbum.

Quod Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclytus, Lacedæmonios in acie non tuba, ſed tibijs eſſe uſos dicit. Verbáq; eius ſuper ea re poſita. Quodq; Herodotus Halyaten regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit, atq; inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionaria. Caput. XI.

a V thor hiſtoriæ græcæ grauiſſimus Thucydides Lacedæmonios ſummos bellatores, nõ cornuum, tubarum' ue ſignis, ſed tibiarum modulis in prælijs uſos eſſe refert. Non prorſus ex aliquo ritu religionum, neq; rei diuinæ gratia, neq; etiam ut excitarentur, atq; euibrarentur animi: quod cornua, & litui moliuntur: ſed contra, ut moderatiores, modulatioresq; fierent: quod tibicinis numeris temperatur. Nihil adeo in congrediendis hoſtibus, atq; in principijs præliorũ ad ſalutem, uirtutemq; aptius rati: quã ſi permulcti ſonis mitioribus, non immodicæ ferocirent. Cum procinctæ igitur claſſes erant: & inſtructa acies: cœptumq; in hoſtem progredi: tibicines inter exercitum poſiti, canere inceptabant. Ea ibi præcentione tranquilla, & uenerabili ad quandam, quaſi militaris muſicæ diſciplinam uis, & impetus

militum,

militum, ne ſparſi, diſpalatiq; proruerent: cohibebatur. Sed ipſius illius egregij ſcriptoris uti uerbis libet: quæ & dignitate, & fide grauiora ſunt.

καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν ἀργεῖοι μὲν, καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως. καὶ ὁρμῆ χωροῦντες. λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς, πωλλῶν ὁμοῦ ἐγκαθεστώτων. οὐ τοῦ θείου χάριν. ἀλλ' ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν. καὶ μὴ διασπασθείη αὐτῶν ἡ τάξις. ὃ πρέπει ἀεὶ ποιεῖν μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις.

Cretenſes quoq; prælia ingredi ſolitos memoriæ datum eſt, præcinente, ac præmoderante cithara greſſibus. Halyates autem rex terræ Lydiæ, more, atq; luxu barbarico præditus, cum bellum Mileſijs faceret: ut Herodotus in hiſtorijs tradit: concinentes habuit fiſtulatores, & fidicines, atq; fœminas etiam tibicinas in exercitu, atq; in procinctu habuit laſciuientium delitias conuiuiorum. Sed enim Acheos Homerus pugnam indipiſci ait, non fidicularum, tibiarumq; concentu, uerum conſpiratu tacito nitibundos.

οἱ δ' ἄρ' ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοὶ
ἐνθυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.

Quid ille uult ardentiſſimus clamor militum romanorum, quem in congreſſibus præliorum fieri ſolitum ſcriptores annalium memorauere? Contrà ne inſtitutum fiebat antiquæ diſciplinæ tam probabile? An tum etiam gradu clementi, & ſilentio eſt opus, cum ad hoſtem itur in conſpectu longinquo procul diſtantem? Cum uero propè ad manus uentum eſt: tum iam è propinquo hoſtis, & impetu propulſandus, & clamore terrendus eſt. Ecce autem pro tibici-

na laconica, tibiæ quoq; illius concionatoriæ in mentem uenit: quam C. Graccho cum populo agente præiſſe, ac præmonſtraſſe modulos ferunt. Sed nequaquã ſic eſt, ut à uulgo dicitur, canere tibia ſolitum, qui pone eum loquentem ſtaret, uarijsq; modis, tum demulcere animum, actionemq; eius, tum incendere. Quid enim foret ea re ineptius? ſi ut planipedi ſaltanti, ita Graccho concionanti numeros, & modos, & frequentamenta quædã uaria, tibicen incineret? Sed qui hoc compertius memoriæ tradiderunt: ſtetiſſe in circunſtantibus dicunt occultius: qui fiſtula breui, ſenſim grauiuſculum ſonum inſpiraret ad deprimendum, ſedandumq; impetum uocis eius. Referueſcente nanq; impulſu, et inſtinctu extraneo, naturalis illa Gracchi uehementia indiguiſſe non (opinor) exiſtimanda eſt. M. tamen Cicero fiſtulatorem iſtum utriq; rei adhibitum eſſe à Graccho putat: ut ſonis, tum placidis, tum citatis, aut demiſſam, iacentemq; orationem eius erigeret: aut ferocientem, ſæuientemq; cohiberet. Verba ipſius Ciceronis appoſui.
» Itaq; idem Gracchus, quod
» potes audire Catule ex Licinio cliente tuo litterato ho-
» mine, quem ſeruum ſibi habuit ille ad manum, cum
» eburnea ſolitus eſt hærere fiſtula, qui ſtaret poſt ipſum
» occulte, cum concionaretur, peritum hominem, qui in-
» ſlaret celeriter eum ſonum, qui illum aut remiſſum
» excitaret: aut à contentione reuocaret.
Morem autem illum ingrediendi ad tibicinum modulos prælij inſtitutum eſſe à Lacedæmonijs Ariſtoteles in libris problematum ſcripſit: quo manifeſtior fieret, exploratiorq; militum ſecuritas, et alacritas. Nam diffidentiæ inquit,

tiæ inquit, & timori cum ingreſſione huiuſcemodi minime conuenit: & mœſti, atq; formidantes ab hac tam intrepida, ac tam decora incedendi modulatione alieni ſunt. uerba pauca Ariſt. ſuper ea re appoſui. διατὶ ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνωσιν, ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

Virgo Veſtæ quid ætatis, & ex quali familia, et quo ritu, quibusq; cærimonijs, ac religionibus, ac cognomine à pontifice maximo capiatur. Et quo ſtatim iure eſſe incipiat, ſimulatq; capta eſt. Quodq;, ut Labeo dicit, nec inteſtato cuiquam, nec eius inteſtatæ quiſquam iure hæres eſt. Cap. XII.

Qui de ueſtali uirgine capienda ſcripſerunt: quorum diligentiſſime ſcripſit Labeo Antiſtius: minorem q̃ annos. VI. maiorem q̃ annos X. natam, negauerunt capi fas eſſe. Item, quæ non ſit patrima, & matrima. Item quæ lingua debili, ſenſu'ue aurium deminuta, alia'ue quauis corporis labe inſignita ſit. Item quæ ipſa, aut cuius pater emancipatus ſit: etiã ſi uiuo patre in aui poteſtate ſit. Item cuius parentes alter ambo'ue ſeruitutem ſeruierunt: aut in negotijs ſordidis diuerſantur. Sed eam, cuius ſoror ad id ſacerdotium lecta ſit: excuſationem mereri aiunt. Item cuius pater flamen, aut augur, aut quindecimuir ſacris faciundis, aut qui ſeptemuir epulonum, aut ſalius eſt. Sponſæ quoque pontificis, & tibicinis ſacrorum filiæ uacatio à ſacerdotio iſto tribui ſolet. Præterea Capito Atteius ſcri-

ptum reliquit, neq; eius legendam filiam, qui domici lium in Italia non haberet: & excuſandam eius, qui liberos tres non haberet. Virgo autem ueſtalis ſimul atq; capta, atq; in atrium Veſtæ deducta, & pontificibus tradita eſt: eo ſtatim tempore ſine emancipatione, ac ſine capitis minutione, è patris poteſtate exit, & ius teſtamenti faciundi adipiſcitur. De more autem, rituq; capiundæ uirginis, literæ quidem antiquiores non extant: niſi quod capta fuiſſe fertur: quæ capta prima eſt, à Numa rege. Sed Papiam legem in uenimus: qua cauetur: ut PONT. MAX. arbitratu uirgines è populo uiginti legantur. Sortitioq; in concione ex eo numero fiat. Sed ea ſortitio ex lege Papia non neceſſaria nunc uideri ſolet. Nam ſiquis honeſto loco natus adeat PONT. MAX. atq; offerat ad ſacerdotium filiam ſuam: cuius duntaxat ſaluis religionum obſeruationibus, ratio haberi poſſit: gratia Popiliæ legis per ſe ratum fit. Capi autem uirgo propterea dici uidetur: quia PONT. MAX. manu prehenſa, ab eo parente, in cuius poteſtate eſt: ueluti bello capta abducitur. In lib. primo Fabij Pictoris, quæ uerba PONT. MAX. dicere oporteat, cũ uirginem capit: ſcriptum eſt. Ea huiuſmodi ſunt: Sacerdotem ueſtalem, quæ ſacra faciat: quæ iuſſi & ſacerdotem ueſtalem facere pro po. Ro. quiritibus uti, quod optima lege fiat: ita te amata capio. Pleriq; autem capi uirginem ſolam debere dici putant. Sed flamines quoq; diales, item pontifices, & augures capi dicebantur. L. Sylla rerum geſtarum libro. ii. ita ſcripſit. P. Cornelius, cui primum cognomen Syllæ impoſitum

poſitum eſt: flamen dialis caput. M. Cato de luſitanis, cum Ser. Galbam accuſauit, eum dicit ius pontificum diſcere noluiſſe. Ego me nũc uolo ius pontificium optime ſcire. Iam'ne ea cauſa pontifex capiat? Si uolo augurium optime tenere: ecquis me ob eam augurem capiat? Præterea in commentarijs Labeonis, quæ ad
» duodecim tabulas compoſuit, ita ſcriptum eſt. Virgo
» Veſtalis neq; hæreseſt cuiquam inteſtato, neq; inteſta-
» tæ quiſquã: ſed bona eius in publicum redigi aiunt.
Id quo iure fiat: quæritur. Amata inter capiendum à PONT. MAX. appellatur, quoniam quæ prima capta eſt: hoc fuiſſe nomine traditum eſt.

Quæſitum in philoſophia eſt, quidnam foret in recepto mandato rectius, id'ne omnino facere, quod mandatum eſt: an nonnunquam etiam contra, ſi id ſperes ei, qui mandauit: utilius fore. Superq; ea quæſtione expoſitæ diuerſæ ſententiæ. Cap. XIII.

IN officijs capiendis, cenſendis, iudicandiſ'q;, quæ græce καθήκοντα philoſophi appellant: quæri ſolet, an negotio tibi dato, et q̃dquid omnino faceres: definito, contra quid facere debeas, ſi eo facto uideri poſſit res euẽtura proſperius, ex'q; utilitate eius, qui id tibi negotium mandauit. Anceps quæſtio, & in utranq; partem à prudentibus uiris arbitrata eſt. Sunt enim non pauci, qui ſententiam ſuam una in parte defixerint: & re ſemel ſtatuta, deliberataq; ab eo, cuius negotium id pontificiumq; eſſet: nequaquam putauerint contra dictum

eius eſſe faciendum, etiam ſi repentinus aliquis caſus rem commodius agi poſſe polliceretur. Ne ſi ſpes fefelliſſet: culpa impatientiæ, & pœna indeprecabilis ſubeunda eſſet. Si res forte melius uertiſſet: dijs quidem gratia habenda. Sed exemplum tamen intromiſſum uideretur: quo bene conſulta conſilia religione mandata ſoluta corrumperentur. Alij exiſtimauerunt incommoda prius, quæ metuenda eſſent: ſi res geſta aliter foret: quàm impetratum eſt, cum emolumento ſpei penſitanda eſſe. Et ſi ea leuiora, minoráq;, utilitas autẽ contra grauior, et amplior, ſpe quantum poteſt firma oſtenderetur: tum poſſe aduerſum mandata fieri cenſuerunt: ne oblata diuinitus rei bene gerendæ occaſio amitteretur. Neq; timendum exemplum non parendi tradiderunt: ſi rationes huiuſcemidi duntaxat non adeſſent. Cum primis autem reſpiciendum putauerunt ingenium, naturamq; illius: cui ea res, præceptumq; eſſet: ne ferox, durus, indomitus, inexorabiliſq; ſit: qualia fuerunt poſthumiana imperia, et manliana. Nam ſi tali præceptori ratio reddenda ſit: nihil faciendum eſſe monuerunt aliter, quàm præceptum eſt. Inſtructius, deliberatiuſq; fore arbitramur theorematium hoc de mandatis huiuſcemodi obſequendis: ſi exemplum quoq; P. Craſſi Mutiani clari, ac inclyti uiri appoſuerimus. Is Craſſus à Sempronio Aſſellione, & pleriſq; alijs hiſtoriæ Romanæ ſcriptoribus traditur quinq; habuiſſe rerum bonarum maxima & præcipua. quod eſſet ditiſſimus, quod nobiliſſimus, quod eloquentiſſimus, quod iuriſconſultiſſimus, quod

PONT. MAX. Is, cum in conſulatu obtineret Aſiam prouinciam, & circumſedere, oppugnareq; Leucas oppidum pararet: opusq; eſſet firma, ac procera trabe, qua arietem faceret: quo muros eius oppidi quateret: ſcripſit magiſtrum ἀρχιτέκτονα molis Athenienſium ſociorũ, amicorumq; Po. Ro. ut ex malis duobus, quos apud eos uidiſſet: uter maior eſſet: eum mittendum curaret. Tum magiſter ἀρχιτέκτων comperto, quamobrem malum deſyderaret: non uti iuſſus erat: maiorem, ſed quem eſſe magis idoneum, aptioremq; faciendo arieti, faciilioremq; portatu exiſtimabat: minorem miſit. Craſſus eum uocari iuſſit: & cum interrogaſſet, cur non quem iuſſerat, miſiſſet: cauſis, rationibusq;, quas dictitabat: ſpretis, ueſtimenta detrahi imperauit, uirgisq; multum cecidit. Corrumpi, atq; diſſolui officium omne imperantis ratus, ſiquis ad id, quod facere iuſſus eſt: nonobſequio debito, ſed conſilio non deſyderato reſpondeat.

Quid dixerit feceritq; C. Fabritius magna uir gloria, magnisq; rebus geſtis, ſed familiæ, pecuniæq; inops, cum ei Samnites tanquam indigenti graue aurum donarent, plenumq; odij. Cap. XIIII.

IVlius Iginus in libro de uita, rebusq; illuſtrium uirorum ſexto, legatos dicit a Samnitibus ad C. Fabritium Imperatorem Po. Ro. ueniſſe: & memoratis multis, magnisq; rebus, quæ bene ac beneuole poſt redditam pacem Samnitibus feciſſet: obtuliſſe dono grandem pecuniam, oraſſeq; uti acciperet, uteretur q;. Atq; id facere Samnites dixiſſe: quod uiderent multa

ad ſplendorem domus, atq; uictus deſieri: neq; pro magnitudine, dignitateq; lautum, paratumq; eſſe. Tum Fabritium planas manus ab auribus ad oculos, & infra deinceps ad nares, & ad os, & ad gulam, atq; inde porro ad uentrem imum deduxiſſe: & legatis ita reſpondiſſe: dum illis omnibus membris, quæ attigiſſet, obſiſtere, atq; imperare poſſet: nunquam quicquam defuturum. Propterea pecuniam, qua nihil ſibi eſſet uſus: ab iis, quibus eam ſciret uſui eſſe: non accipere.

Quàm importunum uitium ſit futilis, inaniſq; loquacitas, quàm multis in locis à principibus utriuſq; linguæ uiris deteſtatione iuſta culpata ſit.

Caput XV.

Qui ſunt leues, & futiles, & importuni locutores, quiq; nullo rerum pondere innixi, uerbis humidis, & lapſantibus defluunt: eorum orationem bene exiſtimatum eſt in ore naſci, non in pectore. Linguã autem debere aiunt non eſſe liberam, nec uagam: ſed uinclis de pectore imo, ac de corde apertis moueri, & quaſi gubernari. Sic. n. uideas quoſdam ſcatere uerbis ſine ullo iudicii negotio cum ſecuritate multa, & profunda, ut loquentes plerunq; uideantur, loqui ſeſe neſcire. Vlyſſem contra Homerus uirum ſapienti facundia præditum, uocem mittere ait non ex ore, ſed ex pectore. Quo ſcilicet non ad ſonum magis, habitumq; uocis, quàm ex ſententiarum penitus conceptarum altitudine pertineret. Petulantiæq; uerborum coërcendæ uallum eſſe oppoſitum dentium, luculente dixit, ut loquendi te-

*meritas, non cordis tantum cuſtodia, atq; uigilia co-
hibeatur, ſed & quibuſdam quaſi excubijs in ore po
ſitis, ſepiatur. Homerica, de quibus ſupra dixi, hæc
ἀλλ' ὅτε δὴ, ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει (ſunt.
τέκνον ἐμὸν ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.
M. Tullij quoq; uerba poſui, quibus ſtultam, & ina-
nem dicendi copiam grauiter, & uere deteſtatus eſt.*

» *Dummodo inquit, hoc conſtet: neq; infantiam eius,
» qui rem norit: ſed eã explicare dicendo non queat:
» neq; inſcitiam illius, cui res non ſuppetat, uerba non
» deſint: eſſe laudandam. Quorum ſi alterum ſit optã
» dum, malim equidem indiſertam prudentiam, quàm
» ſtultam loquacitatem. Item in libro de oratore pri
» mo, uerba hæc poſuit. Quid enim eſt tam furioſum,
» quàm uerborum uel optimorum, atq; ornatiſſimo-
» rum ſonitus inanis, nulla ſubiecta ſententia, nec ſcien
» tia? Cum primis autem M. Cato atrociſſimus hu-
iuſcemodi uitij inſectator eſt. nanq; in oratione, quæ
inſcripta eſt, Si ſe Cœlius trib. pleb. appellaſſet,
» Nunquam inquit, tacet: quem morbus tenet loquen-
» di, tanquam ueternoſum bibendi, atq; dormiendi.
» Quod ſi non conueniant: tum conuocari iubet. Ita
» eſt cupidus orationis, ut conducat, qui auſcultet.
» Itaq; auditis non auſcultatis tanquam pharmacopo-
» lam. Nam eius uerba audiuntur, uerum ei ſe nemo
» committat, ſi æger eſt. Idem Cato in eadem ora-
tione eidem M. Cœ. tri. pl. uilitatem opprobrans, non
» loquendi tantum, uerumetiam tacendi, Fruſto in
» quit, panis conduci poteſt, uel uti taceat, uel uti lo-
» quatur. Neq; non merito Homerus unum ex omni-*

bus Therſitem ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον appellabat. uerba illius multa, & ἄκοσμα ſtrepentium ſine modo graculorum ſimilia eſſe dicit. Quid enim eſt aliud ἀμετροεπῆ ἐκολῴα. Eupolidis quoq; uerſus de id genus hominibus, conſignatiſſime factus eſt.

λαλεῖν ἄριςος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

Quod Salluſtius noſter imitari uolens, loquax inquit, magis quàm facundus. Quapropter Heſiodus poetarum prudentiſſimus linguam non uulgandam, ſed recondendam eſſe dicit, proinde ut theſaurum. Eiuſq; eſſe in promendo gratiam plurimam, ſi modeſta, & parca, & modulata ſit.

γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριςος

φειδωλῆς πλείςη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Epicharmium quoq; illud non inſcite ſe habet.

οὐ λέγειν δεινός. ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος, Ex quo profecto ſumptum eſt, qui cum loqui non poſſet: tacere non poterat. Phauorinum ego audiui dicere uerſus iſtos Euripidis, ἀχαλινῶν ςομάτων, ἀνόμου τε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυςυχία. Non de iis tantum factos accipi debere, qui impia, aut illicita dicerent: ſed uel maxime de hominibus quoq; poſſe dici ſtulta, et immodica blatterantibus: quorum lingua tam prodiga, infreniſq; ſit, ut fluat ſemper, & æſtuet colluuione uerborum teterrima. Quod genus homines à græcis ſignificantiſſimo uocabulo λάλους appellatos. Valerium Probum grammaticum illuſtrem ex familiari eius docto uiro comperi Salluſtianum illud, ſatis eloquentiæ, ſapientiæ parum, breui ante quam uita decederet, ſic legere cœpiſſe: et ſic à Salluſtio relictū

affirmaſſe. Satis loquentiæ, ſapientiæ parum. Quod loquentia nouatori uerborum Sallu. maxime congrueret. Eloquentia cum inſipientia minime conueniret. Huiuſcemodi autem loquacitatem, uerborumq; turbam magnitudine inani uaſtam, facetiſſimus poeta Ariſtophanes inſignibus uocabulis denotauit in his uerſibus.

ἄνθρωπον ἀγριωπὸν αὐθαδόστομον
ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς, ἀπύλωτον,
στόμα περὶ λάλητον. κομποφακελορήμονα,

Neq; minus inſigniter ueteres quoq; noſtri, hoc genus homines in uerba prouectos, locutuleios, & blatterones, & linguaces dixerunt.

Quod uerba iſtæc Quadrigarij ex annali tertio ibi, Mille hominum occiditur, non licentia, neq; de poetarum figura, ſed ratione certa, et proba grãmaticæ diſciplinæ dicta ſunt. Cap. XVI.

Quadrigarius in. III. annalium ita ſcripſit. Ibi occiditur mille hominum. occiditur inquit, non occiduntur. Item Lucilius in tertio ſatyrarum.

Ad portam mille, à porta eſt exinde ſalernum.

Mille inquit eſt, non mille ſunt. Var. in. xviij. rerũ hu-
» manarũ. Ad Romuli initium plus mille, et centũ an-
» norũ eſt. Cato in. I. originũ. Inde eſt ferme mille paſ-
» ſus. M. Cicero in. VI. in Antoniũ. Ita' ne Ianus medi-
» us in L. Antonij cliẽtela eſt? qs unq̃ in illo Iano inuẽ-
» tus eſt, q L. Antonio mille numũ ferret expẽſum? in his, atq; multis alijs mille numero ſingulari dictũ eſt.

Neq; hoc (ut quidam putant) uetuſtati conceſſum eſt, aut per figurarum concinnitatem admiſſum eſt: ſed ſic uidetur ratio poſcere. mille enim non pro eo ponitur, quod græce χίλιοι dicitur. Sed quod χιλιὰς & ſicuti una χιλιὰς & duæ χιλιάδες, ita unum mille, & duo millia, certa atque directa ratione dicitur. Quamobrem id quoq; recte, & probabiliter dici ſolitum, mille denarium in arca eſt, & mille equitum in exercitu eſt. Lucilius autem præterquã ſuperius poſui, alio quoq; in loco id manifeſtius demonſtrat. Nam in libro. XV. ita dicit.

» Hunc mille paſſuum qui uicerit, atq; duobus,
» Campanus ſonipes ſucuſſor nullus ſequetur.
» Maiore in ſpatio, ac diuerſus uidebitur ire.

Item alio lib. VIIII.

» Mille die nummum potes uno quærere centum.

Mille paſſuum dixit pro mille paſſibus, & uno mille numum pro unis mille numis. aperteq; oſtendit, mille & uocabulum eſſe, & ſingulari numero dici. Eiuſq; pluratiuum eſſe millia. & caſum etiam capere ablatiuum, neq; cæteros caſus requiri oportere. cum ſint alia pleraq; uocabula, quæ in ſingulos tantum caſus, quædam etiam, quæ in nullum inclinentur. quapropter nihil iam dubium eſt, quin M. C. in oratione, quam ſcripſit pro Milone: ita ſcriptum reliquerit.
» Ante fundum Clodij, quo in fundo, propter inſanas illas ſubſtructiones, facile mille hominum uerſabatur ualentium. Non uerſabantur. quod in libris minus accuratis ſcriptum eſt. Alia enim ratione mille hominum, alia mille homines

mines

mines dicendum eſt.

Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile. atq; inibi quid M. Varro in quadam ſatyra, de officio mariti ſcripſerit. Caput XVII.

Antippe Socratis philoſophi uxor moroſa admodum fuiſſe fertur, & iurgioſa. Irarumq;, et moleſtiarum muliebrium, per diē perq; noctem ſcatebat. Has eius intemperies in maritum Alcibiades demiratur, interrogauit Socratē, quænam ratio eſſet, cur mulierem tam acerbam domo nō exigeret. Quoniam, inquit Socrates, cum illam domi talem perpetior: inſueſco, & exerceor: ut cæterorum quoq; foris petulantiam, & iniuriam facilius feram. Secundum hanc ſententiam quoq; Varro in ſatyra menippea, quam de officio mariti ſcripſit, Vitium inquit, uxoris aut tollendum, aut ferendum eſt. Qui tollit uitium: uxorē commodiorem præſtat: qui fert: ſeſe meliorem facit. Hæc uerba Varronis tollere, & ferre lepide quidem compoſita ſunt. Sed tollere apparet dictum pro corrigere. Id etiam apparet, eiuſmodi uitium uxoris ſi corrigi non poſſit: ferendum eſſe, Varronem cenſuiſſe. quæ ferri ſcilicet à uiro honeſte poſſunt. Vitia enim flagitijs leuiora ſunt.

Quod M. Varro in libro de ratione uocabulorum XIIII. L. Lælium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας nonnullorum uerborum falſa dixiſſe reprehen-

dit: quodq; idem Varro in eodem libro furis ἐτυμολογίαν falſam dicit. Caput XVIII.

IN quartodecimo rerum diuinarum lib. M. Varro doctiſſimum tunc ciuitatis hominem L. Lælium erraſſe oſtendit: quod uocabulum græcum uetus traductum in linguam romanam pronuncians, & quaſi à ſe primitus latine fictum eſſet, reſoluit in uoces latinas ratione etymologica falſa. Verba ipſa ſuper ea re Varronis poſuimus.

» In quo Lælius noſter literis ornatiſſimus, memoria
» noſtra errauit aliquoties. Nam aliquot uerborum
» antiquorum græcorum, perinde atq; eſſent propria
» noſtra, reddidit cauſas falſas. Non enim leporem di-
» cimus (ut ait) quod eſt leuipes: ſed quod eſt uocabu-
» lum antiquum græcum. Multa enim uetera illorum
» ignorantur, quod pro ijs alijs nunc uocabulis utun-
» tur. & illorum eſſe pleriq; ignorent græcum: quod
» nunc nominant ἕλληνα. Puteum, quod uocant φρέαρ.
» leporem, quod λαγωὸν dicunt. In quo non modo Læ-
» lij ingenium non reprehendo, ſed induſtriam laudo.
» Succeſſum enim fortuna, experientiam laus ſequitur.

Hæc Varro in primore libro ſcripſit, de ratione uocabulorum ſcitiſſime: de uſu utriuſq; linguæ peritiſſime: de ipſo Lælio clementiſſime. Sed in poſteriore eiuſdem libri parte dicit. Furem ex eo dictum, quod ueteres Romani furuum atrum appellauerint. & fures per noctem, quæ atra ſit: facilius furentur. Non'ne ſic uidetur Varro de fure erraſſe, tanquam Lælius de lepore? Nam quod à græcis nunc κλέπτης dicitur,

antiquiore

antiquiore græca lingua φῶρ eſt dictum. Hinc per affinitatem litterarum, quæ φῶρ græce eſt, latine fur. Sed ea res fugerit'ne tunc Varronis memoriam; an contra aptius et cohærẽtius putarit, furem à furuo, ideſt nigro appellari in hac re de uiro tam excellentis doctrinæ non meum iudicium eſt.

Hiſtoria ſuper libris ſibyllinis, ac de Tarquinio ſuperbo rege. Cap. XIX.

In antiquis annalibus memoria ſuper libris ſibyllinis hæc prodita eſt. Anus hoſpita, atq; incognita ad Tarquinium Superbum regem adijt, nouem libros ferens, quos eſſe dicebat diuina oracula. eos uelle dixit uenundare. Tarquinius pretium percunctatus eſt. Mulier nimium atque immenſum popoſcit. Rex quaſi anus ætate deſiperet: riſit. Tum illa foculum corãm eo cum igni appoſuit: et treis libros ex nouem deurit: & ecquid reliquos ſex an eodem pretio emere uellet, regem interrogauit. Sed enim Tarquinius id multo riſit magis. dixitq; anum iam proculdubio delirare. Mulier ibidem ſtatim treis libros alios exuſſit: atq; idipſum denuo placide rogauit, treisq; reliquos eodẽ illo pretio emat. Tarquinius ore iam ſerio, atq; attentiore animo fit. eam conſtantiam, confidentiamq; non inſuper habendam intelligit: & libros treis reliquos mercatur nihilo minore pretio, quàm quod erat petitum pro omnibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digreſſam, poſtea nuſquã loci uiſam conſtitit. Libri tres in ſacrariũ

conditi ſibyllini appellati. Ad eos quaſi ad oraculum XV uiri adeunt, cum dij immortales publice conſulendi ſunt.

Quid Geometræ dicant græci. Quibusq; omnia iſta latinis uocabulis appellentur. Caput XX.

FIgurarum, quæ σχήματα Geometræ appellant: genera ſunt duo, planum & ſolidum. hæc ipſi uocant. ἐπίπεδον, καὶ στερεόν.

Planum eſt, quod in duas parteis ſolũ lineas habet, qua latum eſt, & qua longum. qualia ſunt triquetra, & quadrata, quæ in area fiunt ſine altitudine. Solidum eſt, quando non longitudines modo, & latitudines planas numeri linearum efficiunt: ſed etiam extollunt altitudines. quales ſunt fermè metæ trianguli, quas pyramidas appellãt, uel qualia ſunt quadrata undiq;: quæ κύβους illi, nos quadrantalia dicimus. κύβος enim eſt figura ex omni latere quadrata, quales ſunt inquit M. Varro, teſſeræ, quibus in alueolo luditur: ex quo ipſæ quoq; appellatæ κύβοι.

In numeris etiam ſimiliter κύβος dicitur, cum omne latus eiuſdem numeri æqualiter in ſeſe ſoluitur: ſicuti fit, cum ter terna ducuntur. Atq; idem ipſe numerus triplicatur. huius numeri cubum Pythagoras uim habere lunaris circuli dixit: quod & luna orbem ſuum luſtret ſeptem, & uiginti diebus: qui numerus ternio, qui græce dicitur τριὰς, tantundem efficiat in cubo. Linea autem à noſtris dicitur, quam γραμμὴν

» græci uocant. Eam M. Varro ita definit, linea eſt, in

» quit, longitudo quædam ſine latitudine, & altitudi-

ne. ἐυκλείδης

ne. εὐκλείδης autem breuius prætermiſſa altitudi-
ne, γραμμὴ eſt, inquit, μῆκος ἀπλατές, quod expri
mere uno latine uerbo non queas, niſi audeas dicere
illatabile.

Quod Iulius Higinus affirmatiſſime contendit le-
giſſe ſe librum P. Virgilij domeſticum, in quo ſcri-
ptum eſſet. Et ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit
amaror. Non quod uulgus legeret ſenſu torquebit a-
maro. Caput XXI.

u Erſus iſtos ex Georgicis Virgilij pleriq; o-
mnes ſic legunt.

At ſapor indicium faciet manifeſtus: et ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaro.

Higinus autem non hercle ignobilis grammaticus, in commentarijs, quæ in Virgilium fecit: confirmat, & perſeuerat, non hoc à Virgilio relictum. Sed qđ ipſe inuenerit in libro, qui fuerat ex domo, atq; familia Virgilij, et ora Triſtia tentantum ſenſu torque bit amaror. Neq; id ſoli Higino, ſed doctis quibuſdam etiam uiris complacitum. quoniam uidetur abſurde dici ſapor ſenſu amaro torquet, cũ ipſe, inquiunt, ſapor ſenſus ſit, non alium in ſemetipſo ſenſum habeat, ac perinde ſit, quaſi dicatur, ſenſus ſenſu amaro torquet. Sed enim cum Phauorino Higini commentarium legiſſem, atq; ei ſtatim diſplicita eſſet inſolentia, & inſuauitas amaroris: Iouem lapideum inquit, quod ſanctiſſimum iuſiurandum eſt habitum, paratus ego iurare, Virgilium hoc nunquam ſcripſiſſe. Sed Higinum ego dicere uerum arbitror. Non.n.

primus finxit hoc uerbum Virgilius inſolenter: ſed in carminibus Lucretij inuentum, non eſt aſpernatus authoritate poetæ ingenio & facundia præcellentis. Verba ex quarto Lucretij hæc ſunt.

» Deniq; in os ſalſi uenit humor ſæpe ſaporis:
» Cum mare uerſamur propter: dilutaq; contra
» Cum tuimur miſceri abſynthia. tangit amaror.

Non uerba autem ſola, ſed uerſus propè totos & locos quoq; Lucretij plurimos ſectatum eſſe Virg. uidemus.

An qui cauſas defendit, recte latineq; dicat ſupereſſe id, quod defendit: & ſupereſſe proprie quid ſit. Caput XXII.

IRroborauit, inueterauitq; falſa atq; aliena uerbi ſignificatio: quod dicitur, hic illi ſupereſt: cum dicendum eſt, Aduocatum eſſe quem cuipiam, cauſamq; eius defendere. atq; id dicitur, non in compitis tantum, neq; in plebe uulgaria, ſed in foro, & in comitio, apud tribunalia. Qui integre autem locuti ſunt magnam partem ſupereſſe, ita dixerunt: ut eo uerbo ſignificarent ſuperfluere, & ſuperuacare, atq; eſſe ſupra neceſſarium modum. Itaq; M. Varro in ſatyra, quæ inſcripta eſt, Neſcis quid ueſper uehat, ſuperfuiſſe dicit immodice & intempeſtiue fuiſ-
» ſe. Verba ex eo libro hæc ſunt. In conuiuio legi
» nec omnia debent, & ea potiſſimum, quæ ſimul ſunt,
» βιωφελῆ, & delectent potius, ut id quoq; uideatur nõ
» ſuperfuiſſe. memini ego prætoris docti hominis tribunali me forte aſſiſtere: atq; ibi aduocatum non in-

celebrem

celebrẽ ſic poſtulare, ut quam cauſam diceret: remq́;, quæ agebatur, non attingeret. Tunc prætorem ei, cuia res erat: dixiſſe aduocatum eum non habere. & cum is, qui uerba faciebat: reclamaſſet, ego illi. V. Cl. ſuperſum, reſpondiſſe prætorem feſtiuiter, Tu planè ſuperes, non ades. M. autem Cicero in libro, qui inſcriptus eſt de iure ciuili in artem redigendo, uerba hæc
» poſuit. Nec uero ſcientia iuris maioribus ſuis
» Q. Helius Tubero defuit: doctrina etiam ſuperfuit.

In quo loco ſuperfuit ſignificare uidetur ſupra fuit, & præſtitit, ſuperauitq; maiores ſuos doctrina ſua ſuperfluenti, tum & nimis abundanti. Diſciplinas enim Tubero ſtoicas & dialecticas percalluerat. In libro quoque de R. p. ſecundo, idipſum uerbum Ciceronis non temere tranſeundum. Verba ex eo li-
» bro hæc ſunt. Non grauaret Læli, niſi & hos uel
» le putarem: & ipſe cuperem te quoque aliquam par
» tem huius noſtri ſermonis attingere. præſertim cum
» heri ipſe dixeris, te nobis etiam ſuperfuturum: ue-
» rum ſi id quidẽ fieri non poteſt: ne deſis omnes te roga
» mus. Exquiſite igitur & comperte Iulius Paulus dicebat, homo in noſtra memoria doctiſſimus, ſupereſſe non ſimplici ratione dici tam latine quàm græce. Græcos enim περιεῖναι, etiam in utraque parte ponere: uel quod ſuperuacaneum eſſet, ac non neceſſarium, uel quod abundans nimis et affluens, & exuperans. Sic quoq; noſtros ueteres ſupereſſe aliàs dixiſſe, pro ſuperfluenti & ſuperuacuo, neq; admodum neceſſario, ita ut ſupra poſuimus Varronem dicere. Aliàs ita ut Cic. dixit, pro eo quod copia quidem &

facultate cæteris anteiret, tum ſupra modum, tum & largius, prolixiusq; flueret, quàm eſſet ſatis. Qui dicit ergo ſe ſupereſſe ei, quem defendit: nihil iſtorum uult dicere, ſed neſcio quid aliud indictum inſcitumq́; dicit. At ne Virgilij quidem poterit authoritate uti, qui in Georgicis ita ſcripſit.

Primus ego in patriam mecum modo, uita ſuperſit.

Hoc enim in loco Virg. ἀκυρωτέρον uerbo uſus uidetur, quod ſuperſit dixit pro longinquius, diutiusq́; adſit. illud contra eiuſdem Virgilij eſt aliquanto probabilius,

Florenteisq́; ſecant herbas: fluuiosq́; miniſtrant,
Farraq́;: ne blando nequeant ſupereſſe labori.

Significat enim ſupra laborem eſſe, neq; opprimi à labore. An autem ſupereſſe dixerint ueteres pro reſtare, & præficiendæ rei adeſſe, quærebamus. Nam Salluſtius in ſignificatione iſta non ſupereſſe, ſed ſuperare dicit. Verba eius in Iugurtha. » Is plerunq; » à rege exercitum ductare, & omnes res exequi ſo» litus erat: quæ Iugurthæ feſſo, aut maioribus aſtricto » ſuperauerant. Sed inuenimus in. iii. Ennij annalium in hoc uerſu.

» Inde ſibi memorat unum ſupereſſe laborem,

Ideſt reliquum eſſe, & reſtare. Quod quidem diuiſe pronuntiandum eſt, ut non una pars orationis eſſe uideatur, ſed duæ. Cicero autem in. II. antonianarū, quod eſt reliquum non ſupereſſe, ſed reſtare dicit. Præter hæc ſupereſſe inuenimus dictum pro ſuperſtitem eſſe. Ita enim ſcriptum eſt in libro epiſtolarum M. Ciceronis ad L. Plancum, & in epiſtola M. Aſinij

Pollionis

» Pollionis ad Ciceronem uerbis his. Nam neq; deeſſe
» Reip. uolo, neq; ſupeſſe. Per quod ſignificat, ſi Reſp. emoriatur, & pereat: nolle ſe uiuere. In Plauti autem aſinaria manifeſtius idipſum ſcriptum eſt in his uerbis, quæ ſunt eius comœdiæ prima.

» Sicut tuum uis unicum gnatum tuæ
» Supereſſe uitæ ſoſpitem, & ſuperſtitem.

Cauenda igitur eſt non improprietas ſola uerbi, ſed etiam prauitas omnis, ſiquis ſe nunc ſenior aduocatus adoleſcenti ſupereſſe dicat.

Quis fuerit Papyrius prætextatus, quæ'ue iſtius cauſa cognomenti ſit: hiſtoriaq; iſta omnis ſuper eodem Papyrio cognitu iucunda. Cap. XXIII.

h Iſtoria de Papyrio prætextato dicta, ſcriptaq; eſt à M. Catone in oratione, qua uſus eſt ad milites contra Galbam, cum multa quidem uenuſtate, atq; luce, atq; mundicia uerborum. Ea Catonis uerba, huic prorſus commentario indidiſſem, ſi libri copia fuiſſet id temporis, cum hæc dictabam. Quod ſi non uirtutes, dignitatesq; uerborũ, ſed rem ipſam ſcire quæris: res fermè ad hunc modum eſt. Mos antea Senatoribus Romæ fuit in curiam cum prætextatis filijs introire. Tamen cum in ſenatu res maior quæpiam conſultata, eaq; in diem poſterum prolata eſt: placuitq; ut eam rem, ſuper qua tractauiſſent, nequis enuntiaret, prius quàm decreta eſſet: mater Papyrij pueri, qui cum parente ſuo in curia fuerat, percunctata eſt filium, quidnam in

Senatu patres egiſſent. Puer reſpondit tacendum eſſe, neq; id dici licere. Mulier fit audiendi cupidior ſecretum rei: & ſilentium pueri, animumq́; eius ad inquirendum euerberat. Quærit igitur compreſſius, uiolentiusq́;. Tum puer matre urgente, lepidi, atque feſtiui mendacij conſilium capit: actum in Senatu dixit, utrum uideretur utilius, exq́; Rep. eſſe, unus'ne ut duas uxores haberet: an ut una apud duos nupta eſſet. Hoc illa ut audiuit: animus compaueſcit. domo trepidans egreditur. ad cæteras matronas peruenit. Ad Senatum poſtridie matrumfamilias caterua lachrymantes, atq; obſecrantes orant: una potius ut duobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid ſibi poſtulatio illa uellet: mirabantur. Puer Papyrius in medium curiæ progreſſus, quid mater audire inſtitiſſet: quid ipſe matri dixiſſet: rem ſicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem atq; ingenium pueri exoſculatur. Conſultum facit, uti poſthac pueri cum patribus in curiam ne introeant, niſi ille unus Papyrius. Atq; puero poſtea cognomentum honoris gratia inditum, Prætextatus ob tacendi, loquendiq́; in ætate prætextata prudentiam.

Tria epigrammata trium ueterum poetarum, Neuij, Plauti, Pacuuij, quæ facta ab ipſis, eorum ſepulchris inciſa ſunt. Cap. XXIIII.

t Rium poetarum illuſtrium epigrammata Cn. Neuij, Plauti, M. Pacuuij, quæ ipſi fecerunt: & incidenda ſuo ſepulchro reliquerunt: nobilitatis eorum gratia, & uenuſtatis, ſcri=

benda in his commentarijs eſſe duxi. Epigramma Neuij plenum ſuperbiæ campanæ, quod teſtimoniū eſſe iuſtum potuiſſet, niſi ab ipſo dictum eſſet.

I mmortales mortales ſi foret fas flere:
F lerent diuæ camœnæ Neuium poetam.
I taq; poſtquam eſt orchio traditus theſauro:
O bliti ſunt Romæ lingua latina loquier.

Epigramma Plauti, quod dubitaſſem modo an Plauti foret, niſi à M. Varrone poſitum eſſet in libro de poetis primo.

P oſtquam eſt morte captus Plautus,
C omœdia luget: ſcena eſt deſerta:
D einde riſus, ludus, iocusq; & numeri,
I nnumeri ſimul omnes collachrymauerunt.

Epigramma Pacuuij uerecundiſſimum, & puriſſimum, dignum'q; eius elegantiſſima grauitate.

A doleſcens tam etſi properas, hoc te ſaxum rogat,
V t ſe aſpicias: deinde quod ſcriptum eſt, legas.
H ic ſunt poetæ Pacuuij Marci ſita
O ſſa: hoc uolebam neſcius ne eſſes. Vale.

Quibus uerbis M. Varro inducias definierit, quæſitum'q; inibi curioſius: quæ nam ratio ſit uocabuli induciarum. Cap. XXV.

d Vobus modis M. Varro in libro humanarum, qui eſt de bello & pace, induciæ quid
» ſint definit. Induciæ inquit, ſunt pax caſtrē-
» ſis paucorum dierū. Item alio in loco. Induciæ inquit,
» ſunt belli feriæ. Sed lepide magis, atq; iucundæ breuitatis utraq; definitio, q̄ plena aut proba eſſe uidetur.

Nam neq; pax eſt induciæ, bellum enim manet, pugna ceſſat. Neq; in ſolis caſtris, neq; paucorum tantum dierum induciæ ſunt. Quid enim dicemus, ſi induciis in menſiũ aliquot factis, caſtris concedatur, non'ne tum quoq; induciæ ſunt? Aut rurſus quid eſſe id dicemus, quod in primo annaliũ Quadrigarij ſcriptum
» eſt: C. Pontium ſamnitem à dictatore Romano ſex
» horarum inducias poſtulaſſe: Si induciæ paucorum tantum dierum appellandæ ſunt? Belli autem ferias feſtiue magis dixit, quàm aperte, atq; definite. Græci autem ſignificantius conſignantius'q; ceſſationem iſtam pugnæ pæciciam ἐκεχειρίαν dixerunt, exempta una litera ſonitus uaſtioris, & ſubiuncta lenioris. Nam quod eo tempore non pugnetur, & manus cohibeantur, ἐκεχειρίαν appellarunt. Sed profecto non id fuit Varroni negotium, ut inducias ſuperſtitioſe definiret: & legibus, rationibus'q; omnibus definitionum inſeruiret. Satis enim uiſum eſt, eiuſmodi facere demonſtrationem. Quod genus græci τύπους magis & ὑπογραφὰς, quã ὁρισμοὺς uocant. Induciarum autem uocabulum, qua ſit ratione factum, id diu eſt, quod quærimus. Sed ex multis quæ iam audiuimus uel legimus: probabilius id, quod dicam, uidetur. Inducias ſic dictas arbitramur, quaſi tu dicas inde uti iam. pactum induciarum eiuſmodi eſt, ut in diem certum non pugnetur: nihilq; incommodi detur: ſed ex eo die poſtea, uti iam omnia belli iure agantur. Quod dicitur dies certus præfinitus, pactum'q; fit, ut ante eum diem ne pugnetur, atq; is dies ubi uenit, inde uti iam pugnetur. Igitur ex iis, quibus di-

xi, uocibus quaſi per quendam coitum, & copulam, nomen induciarum connexum eſt. Aurelius autem Opilius in primo librorum, quos muſarum inſcripſit: Induciæ inquit, dicuntur, cum hoſtes inter ſeſe utrinq; utroq; alteri ad alteros impune, & ſine pugna ineunt. Inde ab eo inquit, nomen eſſe factum uidetur, quaſi initus, atq; introitus. Hoc ab Aurelio ſcriptum propterea non præterij: ne cui harum noctium æmulo, eo tantum nomine elegantius id uideretur: tanquam id nos originem uerbi requirentes, fugiſſet.

Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit, percunctanti, an ſapiens iraſceretur.

Caput XXVI.

Interrogaui in diatriba Taurum an ſapiens iraſceretur. Dabat enim ſæpe poſt quotidianas lectiones, quærendi, quod quis uellet, poteſtatem. Is, cum grauiter, & copioſe de morbo, affectu'ue iræ diſſeruiſſet: quæ & in ueterum libris, & in ipſis commentarijs expoſita ſunt: conuertitur ad me, qui interrogaueram, & hæc ego, inquit, ſuper iraſcendo ſentio. Sed & quid Plutarchus noſter uir doctiſſimus, ac prudentiſſimus ſenſerit, non ab re eſt, ut id quoq; audias. Plutarchus, inquit, ſeruo ſuo nequam homini, & contumaci, ſed libris, diſputationibuſq; philoſophiæ aures imbutas habenti, tunicam detrahi ob neſcio quod delictum, cædiq; eum loro iuſſit. cœperat uerberari, obloquebatur, non meruiſſe, ut uapularet, nihil mali, nihil ſceleris admiſiſſe. Poſtremo uociferari inter uapulandũ in=

cipit, neq; iam querimonias, aut gemitus eiulatusq́; fa-
cere, ſed uerba ſeria, & obiurgatoria. Non ita eſſe
Plutarchum ut diceret philoſophum iraſci turpe eſ-
ſe. ſæpe eum de malo iræ diſertauiſſe: librum quoq;
περὶ ἀοργησίας pulcherrimum conſcripſiſſe. Is o-
mnibus, quæ in eo libro ſcripta ſunt: nequaquã con-
uenire, quod prouolutus, effuſusq́; in iram plurimis
ſe plagis multaret. Tum Plutarchus lente, & leni-
ter, quid autem inquit, uerbero, nunc ego tibi iraſci
uideor? ex uultu'ne meo, an ex uoce, an ex colore, an
etiam ex uerbis correptum eſſe me ira intelligis?
Mihi quidem, neq; oculi (opinor) truces ſunt: neq; os
turbidum: neq; immaniter clamo: neq; in ſpumam,
ruborem'ue efferueſco: neq; pudenda dico, aut pœni-
tenda: neq; omnino trepido ira, & geſtio. hæc enim
omnia, ſi ignoras, ſigna eſſe irarum ſolent. & ſi-
mul ad eum, qui cædebat, conuerſus, interim inquit,
dum ego atq; hic diſputamus, hoc tu age. Summa au-
tem totius ſententiæ Tauri hæc fuit: non idẽ eſſe exi-
ſtimauit ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν. Aliudq́; eſſe non
iracundum animum, aliud ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον.
Nam aliorum omnium, quos latini philoſophi affe-
ctus, uel affectiones, græci πάθη appellant, ita huius
quoq; motus animi, qui cum eſt ulciſcendi cauſa ſæ-
uior, ira dicitur: non priuationem eſſe utilem cenſuit:
quam græci στέρησιν dicunt: ſed mediocritatem, quam
μετριότητα illi appellant.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER SECVNDVS.

Quo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis: deq; eiuſdem uiri patientia. Caput Primum.

INter labores uoluntarios, & exercitia corporis ad fortuitas patientiæ uices firmamentum id quoq; accepimus Socratem facere inſueuiſſe: ſtare ſolitus Socrates dicitur pertinaci ſtatu perdius, atq; pernox à ſummo lucis ortu ad ſolem alterum orientem inconniuens, immobilis, iiſdem in ueſtigiis, & ore, atq; oculis eundem in locum directis cogitabundus, tanquam quodam ſeceſſu mentis, atq; animi facto à corpore. Quam rem cum Phauorinus de fortitudine eius uiri, ut pleraq; diſſerens attigiſſet: πολλάκις inquit, ἐξ ἡλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀστραβέστερος τῶν πρέμνων. Temperantia quoq; eum fuiſſe tanta traditum eſt: ut omnia ferè uitæ ſuæ tempora ualetudine inoffenſa uixerit. In illius etiam peſtilentiæ uaſtitate, quæ in bello peloponneſiaco in primis ipſam Athenienſium ciuitatem internecino genere morbi depopulata eſt: is parcendi, moderandiq; rationibus dicitur & à uoluptatum labe cauiſſe: & ſalubritates corporis retinuiſſe: ut nequaquam fuerit communi omnium cladi obnoxius.

Quæ ratio, obſeruatioq́; officiorum eſſe debeat inter patres, filiosq́; in diſcumbendo ſedendoq́;, atq; in id genus rebus, domi foris q́;, ſi filij magiſtratus ſunt & patres priuati, ſuperq; ea re Tauri philoſophi diſſertatio, & exemplum ex hiſtoria Romana petitum.

Caput II.

AD philoſophum Taurum Athenas, uiſendi cognoſcendiq́; eius gratia, uenerat V. Cl. præſes Cretæ prouinciæ, & cum eo ſimul eiuſdem præſidis pater. Taurus ſectatoribus commodum dimiſſis, ſedebat pro cubiculi ſui foribus: et cum aſſiſtentibus nobis ſermocinabatur. Introiuit prouinciæ præſes, & cum eo pater. Aſſurrexit placide Taurus, & poſt mutuam ſalutationem reſedit. Allata mox una ſella eſt: quæ in promptu erat, atq; dum aliæ promebantur: appoſita eſt.

Inuitauit Taurus patrem præſidis, ut ſederet. Atq; ille ait, ſedeat hic potius, qui Po. Ro. magiſtratus eſt. Abſq; præiudicio inquit Taurus, tu interea ſede dum inſpicimus, quærimusq́; utrum conueniat te' ne potius ſedere, qui pater es, an filium qui magiſtratus eſt. Et cum pater aſſediſſet, appoſitumq́; eſſet aliud filio quoq; eius ſedile, uerba ſuper ea re Taurus facit cum ſumma (dij boni) honorum, atq; officiorum perpenſatione. eorum uerborum ſententia hæc fuit. In publicis locis, atq; muneribus, atq; actionibus patrum iura, cum filiorum qui in magiſtratu ſunt, poteſtatibus collata interquieſcere paululum, & conniuere. Sed cum extra remp. in domeſtica re, atq; uita ſedeatur: ambuletur, in conuiuio quoq; familiari

diſcumbatur: tum inter filium magiſtratum, & patrem priuatum publicos honores ceſſare: naturales & genuinos exoriri. hoc igitur, inquit, quod ad me ueniſtis, quod colloquimur nunc, quod de officijs diſceptamus, priuata actio eſt. Itaq; utere apud me ijs honoribus prius, quibus domi quoq; noſtræ te uti priorem decet. Hæc, atq; alia in eandem ſententiam Taurus grauiter ſimul, & comiter diſſeruit. quid autem ſuper huiuſcemodi patris, atq; filij officio apud Claudium legerimus, non eſſe ab re uiſum eſt, ut adſcriberemus. Poſuimus igitur uerba ipſa Quadrigarij ex annali eius. VI. transcripta. » Deinde facti » conſules Sempronius Gracchus iterum. Q. Fabius » maximus filius eius, qui priore anno erat conſul: et » conſuli pater proconſul obuiam in æquo uehens ue- » nit. Neq; deſcendere uoluit, quod pater erat: & quod » inter eos ſciebant maxima concordia conuenire, li- » ctores non auſi ſunt deſcendere iubere. Vbi iuxta ue- » nit, tum conſul ait deſcendere iube. quod poſtea quã » lictor ille, qui apparebat: cito intellexit: Maximum » proconſulem deſcendere iuſſit. Fabius imperio paret: » & filium collaudauit, cum imperium, quod populi » eſſet, retineret.

Qua ratione uerbis quibuſdam, uocabuliſq; ueteres immiſerunt. h. literæ ſpiritum. Caput III.

h Litera, ſiue illam ſpiritum magis, quam literã dici oportet: inſerebant eam ueteres noſtri pleriſq; uocibus uerborum firmandis

roborandiſq;, ut ſonus earum eſſet uiridior, uegetiorq;. Atq; id uidentur feciſſe ſtudio, & exemplo linguæ atticæ. ſatis notum eſt, Atticos ἰχθὺν ἵερον, multa itidem alia, citra morem gentium Græciæ cæterarum inſpirantis primæ literæ dixiſſe. Sic lachrymas, ſic ſepulchrum. ſic ahenum. ſic uehemens. ſic inchoare. ſic helluari. ſic hallucinari. ſic honera. ſic honuſtum dixerunt. In his enim uerbis omnibus literæ, ſeu ſpiritus iſtius nulla ratio uiſa eſt, niſi ut firmitas, & uigor uocis, quaſi quibuſdam neruis additis intenderetur. Sed quoniam aheni quoque exemplo uſi ſumus: uenit nobis in memoriam, fidũ, optatumq; multi nominis Romæ grammaticum, oſtendiſſe mihi librum æneidos ſecundum mirandæ uetuſtatis, emptum in ſigillarijs. XX. aureis. quem ipſius Virgilij fuiſſe credebat: in quo duo iſti uerſus cum ita ſcripti forent:

» Veſtibulum ante ipſum, primoq; in limine Pyrrhus
» Exultat telis, & luce coruſcus aena.

Additam ſupra uidimus. h. literam, & ahena factũ. Sic in illo quoq; Virgilij uerſu in optimis libris ſcriptum inuenimus.

» Aut folijs undam tepidi diſpumat aheni.

Quam ob cauſam C. Baſſus genus quoddam iudicij diuinationem appellari ſcripſit. Et quam aliam cauſam eſſe eius uocabuli dixerunt. Cap. IIII.

C Vm de conſtituendo accuſatore quæritur: iudiciumq; ſuper ea redditur: cuinam potiſſimum ex duobus, pluribuſue accuſatio, ſub-

ſcriptione

ſcriptione in reum permittatur: ea res, atq; iudicum cognitio Diuinatio appellatur. Id uocabulum quam ob cauſam ita factum ſit: quæri ſolet. C. Baſſus in tertio librorum, quos de origine uocabulorum compoſuit:
» Diuinatio, inquit, iudicium appellatur: quoniam di-
» uinare quodammodo iudicem oporteat, quam ſenten
» tiam ſeſe ferre par ſit. Nimis quidem eſt in uerbis C. Baſſi ratio imperfecta, uel magis inops et ieiuna. Sed uidetur eum ſignificare uelle, icirco dici diuinationem, qđ in alijs quidem cauſis iudex ea, quæ dicit, quæq; argumentis, uel teſtibus demonſtrata ſunt: ſequi ſolet. In hac autem re, cum eligendus accuſator eſt: parua admodum, et exilia ſunt, quibus moueri iudex poſſit: & propterea qui nam magis ad accuſandum idoneus ſit: quaſi diuinandum eſt. Hæc Baſſus. Sed alij quidem diuinationem eſſe appellatam putant: quoniam cum accuſator & reus duæ res quaſi cognatæ, coniunctæq; ſint: neq; utra ſine altera conſtare poſſit: in hoc tamen genere cauſæ, reus quidem iam eſt, ſed accuſator non dum eſt: & icirco, quod adhuc uſq; deeſt, & latet: diuinatione ſupplendum eſt, quiſnam ſit accuſator futurus.

Quàm lepide, deſignateq; dixerit Phauorinus philoſophus, quid interſit inter Platonis & Lyſiæ orationem. Cap. V.

PHauorinus de Lyſia & Platone ſolitus eſt dicere, ſi ex Platonis inquit oratione uerbum aliqđ demas, mutes'ue: atq; id cõmodiſſime facias: de elegantia tantum detraxeris, ſi ex Lyſiæ, de ſentẽtia.

Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Virgilius uſus eſſe dicatur, & quid iis, qui improbe dicunt: reſpondeatur. Caput VI.

Nonnulli grammatici ætatis ſuperioris, in quibus eſt Cornutus Anneus, haud ſane indocti, neq; ignobiles, qui commentaria in Virgilium compoſuerunt: reprehendunt, quaſi incurioſe, & abiecte uerbum poſitum in his uerſibus.

» Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
» Dulichias uexaſſe rates: & gurgite in alto
» Ah, timidos nautas canibus laceraſſe marinis.

Vexaſſe enim putant uerbum eſſe leue, & tenuis, ac parui incommodi, nec tantæ atrocitati congruere: cum homines repente à bellua immaniſſima rapti, laniatiq; ſint. Item aliud huiuſcemodi reprehendunt.

» Omnia iam uulgata, quis aut Euryſtea durum,
» Aut illaudati neſcit Buſyridis aras?

Illaudati parum idoneũ eſſe uerbum dicunt. neq; id ſatis eſſe ad faciendam ſcelerati hominis deteſtationem: qui quod hoſpites omnium gentium immolare ſolitus fuit: non laude indignus, ſed detrectatione, execrationeq; totius generis humani dignus eſſet. Item aliud uerbum culpauerunt.

» Per tunicam ſqualentem auro latus haurit apertum

Tanquam non conuenerit dicere, auro ſqualentem, quoniam nitoribus, ſplendoribusq; auri ſqualoris illuuies ſit contraria. Sed de uerbo uexaſſe ita reſponderi poſſe credo: uexaſſe graue uerbum eſt. Factumq; ab eo uidetur, quod eſt uehere: in quo ineſt iam uis

quædam

quædam alieni arbitrij. Non enim ſui potens eſt, qui uehitur. Vexare autem, quod ex eo inclinatum eſt: ui atq; motu proculdubio inclinatum eſt. nam qui fertur, & raptatur, atq; huc, atq; illuc diſtrahitur: is uexari proprie dicitur: ſicuti taxare preſſius, crebriusq; eſt, quàm tangere. unde proculdubio id inclinatum eſt, & iactare multo fuſius, largiusq; eſt, quã iacere, id unde uerbum traductum eſt. Et quaſſare, quàm quatere grauius, uiolentiusq; eſt. Non igitur qđ uulgo dici ſolet, uexatum eſſe quem fumo, aut uento, aut puluere, propterea debet uix uera, atq; natura uerbi deperire: quæ à ueteribus, qui proprie, atq; ſignate locuti ſunt: ita, ut decuit, conſeruata eſt. M. Catonis uerba ſunt ex oratione, quam de Achæis ſcri-
» pſit. Cumq; Annibal terram Italiam laceraret: atq;
» uexaret: uexatam Italiam dixit Cato ab Annibale, quando nullum calamitatis, aut ſæuitiæ, aut immanitatis genus reperiri queat: quod eo tempore Italia
» non pꝑeſſa ſit. M. Tullij in Verrem. Quæ ab iſto ſic
» ſpoliata, atq; direpta eſt: ut non ab hoſte aliquo, qui
» tamen in bello religionem, & conſuetudinis iura reti-
» neret: ſed ut à barbaris prædonibus uexata eſſe ui-
» deatur. De illaudato autem duo uidentur reſponderi poſſe. Vnum eſt eiuſmodi. nemo quiſquam tam efferis eſt moribus, quin faciat, aut dicat nonnunquam aliquid, quod laudari queat: unde hic antiquiſſimus uerſus uice prouerbij celebratus eſt.

πολλάκι καὶ κηπωρος ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.

Sed enim qui omni in re, atq; omni tempore laude omni uacat: is illaudatus eſt. Iſq; omniũ peſſimus de-

terrimusq́; eſt. Sicuti omnis culpæ priuatio, inculpatum facit. inculpatus autem inſtar eſt abſolutæ uirtutis. Illaudatus igitur quoq; finis eſt extrema malitiæ. Itaq; Homerus non uirtutibus appellandis, ſed uitijs detrahendis laudare ampliter ſolet. hoc enim eſt

ἤυδα μάντις ἀμύμων. Et

τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην. Et item illud.

ἔνθ' οὐκ ἂν ὑβρίζοντα ἴδοις ἀγαμέμνονα δῖον.

οὐ δὲ καταπτώσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.

Epicurus quoq; ſimili modo maximam uoluptatem, detractionem, priuationemq́; omnis doloris definiuit his uerbis, ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. *Eadem ratione idem Virg. inamabilem dixit ſtygiam paludē. Nam ſicut illaudatum* κατὰ *laudis* στέρησιν, *ita inamabilem* κατὰ *amoris* στέρησιν *deteſtatus eſt. Altero modo illaudatus ita defenditur. laudare ſignificat priſca lingua nominare, appellareq́;. ſic in actionibus autem ciuilibus laudari id dicitur, quod eſt nominari. Illaudatus enim eſt, quaſi illaudabilis, qui neq; mentione, aut memoria ulla dignus, neq; unquam nominandus eſt. Sicuti quondam à communi conſilio Aſiæ decretum eſt, uti nomen eius, qui templum Dianæ Epheſiæ incenderat: nequis ullo in tempore nominaret. Tertium reſtat ex ijs, quæ reprehenſa ſunt: quod tunicam ſqualentem auro dixit. Id autem ſignificat copiam, denſitatemq́; auri in ſquamarum ſpeciem intexti. Squalere enim dictum eſt à ſquamarum crebritate, aſperitateq́;, quæ in ſerpentum, piſciumq́; corijs uiſuntur. Quam rem & alij, & hic quidem poeta locis aliquot demonſtrat.*

» Quem pellis inquit, ahenis
» In plumã ſquamis auro conſerta tegebat. Et alio loco.
» Iamq́; adeo rutilum thoraca indutus ahenis
» Horrebat ſquamis. Accius in pelopidis ita ſcribit.
» Eius ſerpentis ſquamæ ſqualido auro, & purpura
» prætextæ. Quicquid igitur nimis inculcatum, obſi-tumq́; aliqua re erat: & incuteret uiſentibus facie noua horrorem: id ſqualere dicebatur. ſic in corporibus incultis, ſquamoſisq́; alta congerie ſordium ſqualor appellabatur. Cuius ſignificationis multo, aſſiduoq́; uſu totum id uerbum ita contaminatum eſt: ut iam ſqualor de re alia nulla, quàm de ſolis inquinamentis dici cœperit.

De officio erga parentes liberorum, deq́; ea re ex philoſophiæ libris, in quibus ſcriptum, quæſitumq́; eſt, an ſemper in omnibus, patris iuſſis obſequendum ſit. Cap. VII.

q Væri ſolitum eſt in philoſophorum diſceptationibus, an ſemper, inq́; omnibus iuſſis patri parendum ſit. Super ea re græci, noſtriq́;, qui de officijs ſcripſerunt: tres ſententias eſſe, quæ ſpectandæ, conſyderandæq́; ſint: tradiderunt, easq; ſubtiliſſime diiudicauerunt. Earum una eſt, omnibus, quæ pater imperat, parendum. Altera eſt, in quibuſdam parendum, quibuſdã non obſequendum. Tertia eſt, nihil neceſſum eſſe patri obſeq, et parere. Hæc ſententia quoniam primore aſpectu nimis infamis eſt, ſuper ea, quæ prius dicta ſunt: dicemus.

aut recte inquiunt, imperat pater, aut perperam. Si recte imperat: non quia imperat, parendum: ſed quoniam id fieri ius eſt, faciendum eſt: ſi perperam. nequaquam ſcilicet faciendum, quod fieri non oportet. Deinde ita concludunt: nunquam eſt igitur patri parendum, quæ imperat. Sed neq; iſtam ſententiam probari accepimus. Argutiola quippe hæc, ſicuti mox oſtendemus: friuola, & inanis eſt. Neq; autem illa, quam primo in loco diximus: uera & proba uideri poteſt: omnia eſſe, quæ pater iuſſerit, parendum. Quid enim ſi proditionem patriæ, ſi matris necem, ſi alia quædam imperarit turpia, aut impia? Media igitur ſententia optima, atq; tutiſſima uiſa eſt. Quædam eſſe parendum, quædam non obſequendum. Sed ea tamen, quæ obſequi non oportet: leniter & uerecunde, ac ſine deteſtatione nimia, ſine opprobratione acerba reprehenſionis declinanda ſenſim, & relinquenda eſſe dicunt, quàm reſpuenda. Concluſio uero illa, qua colligitur, ſicuti ſupradictum eſt: nihil patri parendum, imperfecta eſt. Refutariq; , ac dilui ſic poteſt. Omnia quæ in rebus humanis fiunt: ut docti cenſuerunt: aut honeſta ſunt, aut turpia. Quæ ſua ui recta, aut honeſta ſunt, ut fidem colere: ut patriam defendere: ut amicos diligere: ea fieri oportet, ſiue imperet pater: ſiue non imperet. Sed quæ his contraria, quæq; turpia, & omnino iniqua ſunt: ea ne ſi imperet quidem. Quæ uero in medio ſunt, & à græcis tum ἀδιάφορα, tum μέσα appellantur: ut in militiam ire: rus colere: honores capeſcere: cauſas defendere: uxorem ducere: uti iuſſum

proficiſci:

proficiſci: ut accerſitum uenire: quoniam & hæc, & his ſimilia per ſeſe ipſa neq; inhoneſta ſunt, neq; turpia, ſed perinde ut à nobis aguntur, ita ipſis actionibus aut probanda fiunt: aut reprehendenda: propterea in eiuſmodi omnium rerum generibus patri parendum eſſe cenſent. ueluti ſi uxorem ducere imperet: aut cauſas pro reis dicere. quod enim utrunq; in genere ipſo, per ſeſe neq; honeſtum, neq; turpe eſt: ideirco ſi pater iubeat, obſequendum eſt. Sed enim ſi imperet uxorem ducere infamem, propudioſam, crimino ſam, Aut pro reo Catilina aliquo, aut C. Bibulo, aut P. Clodio cauſam dicere: non ſcilicet parendum: quoniam accedente aliquo turpitudinis numero, deſinunt eſſe per ſeſe hæc media, atq; indifferentia. Non ergo integra eſt propoſitio dicenda, aut honeſta ſunt, quæ imperat pater, aut turpia. Neq; ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον uideri poteſt. deeſt enim diſiunctioni iſti tertium, aut neq; honeſta ſunt, neq; turpia, quod ſi additur: poteſt ita concludi. nonnunquam eſt igitur patri parendum.

Quod parum æqua reprehenſio Epicuri à Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina. Cap. VIII.

PLutarchus ſecundo librorum, quos de Homero compoſuit: imperfecte, atq; præpoſtere, atq; inſcite ſyllogiſmo eſſe uſum Epicurum dicit. Verbáq; ipſa Epicuri ponit ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Nam prætermiſit inquit,

quod in prima parte ſumere debuit ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις. Tum deinde eodem ipſo, quod omiſerat quaſi poſito, conceſſóq;, ad confirmandum aliud utitur. progredi autem hic inquit ſyllogiſmus niſi illo prius poſito non poteſt. Vere hoc quidem Plutarchus de forma & ordine ſyllogiſmi ſcripſit. Nam ſi, ut in diſciplinis traditur, ita colligere, & ratiocinari uelis: ſic dici oportet, ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. Sed Epicurus cuiuſmodi homo eſt, non inſcitia uidetur partem illam ſyllogiſmi prætermiſiſſe. Neq; id ei negotium fuit, ſyllogiſmum, tanquam in ſcholis philoſophorum cum numeris omnibus, & cum ſuis finibus dicere. & profecto quia ſeparatio animi, & corporis in morte euidens eſt: non eſt ratus neceſſariam eſſe eius admonitionem: quod omnibus prorſus erat obuium, ſicuti etiam quod concluſionem ſyllogiſmi non in fine poſuit, ſed in principio. Nam id quoq; non imperite factum, quis non uidet? Apud Platonem quoq; multis in locis reperias ſyllogiſmos repudiatos, cõuerſóq; ordine iſto, qui in docendo traditur, cum eleganti quadam reprehenſionis contentione poſitos eſſe.

Quod idem Plutar. euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit. Cap. IX.

In eodem libro idem Plutarchus eundem Epicurum reprehendit: quod uerbo uſus ſit parum proprio, & alienæ ſignificatio-

nis. Ita enim ſcripſit Epicurus ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν, ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις. Nō inquit, παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, ſed παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ dicere oportuit. Detractio enim ſignificanda eſt doloris inquit, non dolentis. Nimis minute, ac propè etiam ſubfrigide Plutarchus in Epicuro accuſando λέξεις θηρεῖ. has enim curas uocum, uerborumq́; elegantias, non modo non ſectatur Epicurus, ſed etiam inſectatur.

Quid ſint fauiſſæ capitolinæ, & quid ſuper eo uerbo M. Varro S. Sulpitio quærenti reſcripſerit.

Cap. X.

Seruius Sulpitius iuris ciuilis author, uir bene literatus, ſcripſit ad M. Varronem, rogauitq́; ut reſcriberet, quid ſignificaret uerbū, quod in cenſorijs libris ſcriptum eſſet. id erat uerbum fauiſſæ capitolinæ. Varro reſcripſit, in memoria ſibi eſſe, quod Q. Catulus curator reſtituēdi capitolij dixiſſet. Voluiſſe ſe aream capitolinam deprimere, ut pluribus gradibus in eandem conſcenderetur. Suggeſtusq́; pro faſtigij magnitudine altior fieret: ſed facere id non quiſſe, quoniam fauiſſæ impediſſent. Id eſſe cællas quaſdā & ciſternas, quæ in area ſub terra eſſent: ubi reponi ſolerent ſigna uetera, quæ ex eo templo collapſa eſſent, & alia quædam religioſe donarijs conſecratis. At deinde eadē epiſtola negat quidē ſe in literis inueniſſe, cur fauiſſæ dictæ ſint. Sed Q. Valeriū Soranū ſolitum dicere ait, quos

theſauros græco nomine appellaremus, priſcos latinos flauiſſas dixiſſe: quod in eos non rude æs, argentumq́;, ſed flata, ſignataq́; pecunia conderetur. Coniectare igitur ſe, detractam eſſe ex eo uerbo ſecundam literam, & fauiſſas eſſe dictas cællas quaſdam & ſpecus, quibus æditui capitolini uterentur ad cuſtodiendas res ueteres religioſas.

De Sicinio Dentato egregio bellatore multa memoratu digna. Caput XI.

L Ucium Sicinium dentatum, qui trib. pl. fuit Sp. Tarpeo Au. Thermo COSS. ſcriptũ eſt in libris annalium, plus quã credi debeat, ſtrenuum bellatorem fuiſſe. Nomenq; ei factum ob ingentem fortitudinem, appellatumq́; eſſe Achillem Romanum. Is pugnaſſe in hoſtem dicitur centum et. xx. prælijs. Cicatricem auerſam nullam, aduerſas quinq; & . XL. tuliſſe. Coronis eſſe donatum aureis octo. Obſidionali, una. Muralibus tribus. Ciuicis. XIIII. Torquibus tribus & . LXXX. Armillis plus centum LX. haſtis duodeuiginti. Phaleris item donatus eſt quinquies uiciesq́;. populi militaria dona habuit multiiuga, in his prouocatoria pleraq;. Triumphauit cũ Imperatoribus ſuis triumphos nouem.

Conſyderata, perpenſáq; lex quædam Solonis ſpeciem habens primorẽ iniquæ, iniuſtæq; legis, ſed ad uſum, & emolumentum ſalubritatis penitus repertum. Caput XII.

IN legibus Solonis illis antiquiſſimis, quæ Athenis axibus ligneis inciſæ ſunt: quasq; latas ab eo Athenienſes, ut ſempiternæ manerent: pœnis, & religionibus ſanxerunt: legem eſſe Ariſtoteles refert ſcriptam ad hanc ſententiam. Si ob diſcordiam, diſſenſionemq; ſeditio, atq; diſceſſio populi in duas parteis fieret: & ob eam cauſam irritatis animis utrinq; arma caperentur: pugnareturq;, tum qui in eo tempore, in eoq; caſu ciuilis diſcordiæ, non alterutra parte ſeſe adiunxerit: ſed ſolitarius ſeparatusq; à communi malo ciuitatis ſeceſſerit: is domo, patria, fortunisq; omnibus careto, exul extorrisq; eſto. Cum hanc legem Solonis ſingulari ſapientia præditi legiſſemus: tenuit nos grauis quædam in principio admiratio, requirentes quam ob cauſam dignos eſſe pœna exiſtimarit: qui ſe procul à ſeditione, et ciuili pugna remouiſſent. Tum qui penitus, atq; alte uſum, ac ſententiam leges inſpexerat: non ad augendam, ſed ad deſinendam ſeditionem, legem hanc eſſe dicebat: & res prorſum ſe ſic habent. Nam ſi boni homines, qui in principio coercendæ ſeditionis impares fuerint: populumq; percitum: & amentem non deterruerint: ad alterutram partem diuiſi ſeſe adiunxerint: tum eueniet, ut cum ſocij partis ſeorſum utriuſq; fuerint, eoq; partes ab ijs, ut maioris authoritatis uiris, temperari, ac regi cœperint: concordia per eos potiſſimum reſtitui, conciliariq; poſſit: dum & ſuos, apud quos ſunt, regunt: atq; mitificant: & aduerſarios ſeruatos magis cupiunt, quam perditos. Hoc idem Phauorinus philoſophus inter fratres quoq;, aut

amicos diſſidentes oportere fieri cenſebat: ut qui in medio ſunt utriuſq; partis beueuoli: ſi in concordia amittenda parum authoritatis, quaſi ambigui amici habuerint: tum alter in alteram partem diſcedant. Ac per id meritum uiam ſibi ad utriuſq; concordiam muniant. Nunc autem pleriq; inquit, partis utriuſq; amici, quæ ſi probe faciant: duos litigantes deſtituunt: & relinquunt, deduntq; eos aduocatis maleuolis, aut auaris, qui lites, animaſq; eorum inflãment, aut odij ſtudio, aut lucri.

Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiam'ue ueteres dixiſſe. Caput XIII.

a Ntiqui oratores, hiſtoriæq;, aut carminum ſcriptores etiam unum filium, filiam'ue, liberos multitudinis numero appellarunt. Id quoq; nos cum in complurium ueterum libris ſcriptum aliquoties aduerteremus: nunc quoq; in lib. Sempronij Aſellionis rerum geſtarum quinto, ita poſitum eſſe oſtendimus. Is Aſellio ſub P. Scipione Africano tri. militum ad Numantiam fuit: reſq; eas, quibus gerendis ipſe interfuit: conſcripſit. Eius uerba de Tib. Graccho trib. ple. quo in tempore interfectus
» in capitolio eſt: hæc ſunt. Nam Gracchus domo cum
» proficiſceretur, nunquam minus terna, aut quaterna
» millia hominum ſequebantur, atq; inde infra de eo-
» dem Graccho ita ſcripſit. Orare cœpit, ut ſe defen-
» derent, liberoſq; ſuos, eum, quem uirilis ſexus tum in
» eo tempore habebat, produci iuſſit: populoq; commẽ-

» dauit propè flens.

Quod M. Cato in libro, qui inſcriptus eſt contra Tib. exulem, ſtitiſſes uadimonium per i literam dicit, non ſtetiſſes. Eiuſq; uerbi ratio reddita. Caput XIIII.

IN libro uetere M. Cat. qui inſcribitur contra Tiberium exulem, ſcriptum quidem ſic erat. » Quid ſi uadimonium capite obuolu » to ſtitiſſes? Rectè ille ſtitiſſes ſcripſit. Sed falſi, & audaces emendatores e ſcripto per libros ſtetiſſes fecerunt, tanquam ſtitiſſes uanum, & nihili uerbum eſſet. quin potius ipſi nequam, & nihili ſunt: qui ignorant ſtitiſſes dictum à Catone, quoniam ſiſteretur uadimonium, non ſtaretur.

Quod antiquitus ætati ſenectæ potiſſimum habiti ſint ampli honores, & cur poſtea ad maritos, & patres ijdem iſti honores delati ſint: atq; ibi quædam de capite legis Iuliæ. VII. Caput XV.

APud antiquiſſimos Romanorum neq; generi, neque pecuniæ præſtantior honos tribui quàm ætati ſolitus. Maioreſq; natu à minoribus colebantur, ad Deum propè, & parentum uicem. Atque in omni loco, inq; omni ſpecie honoris priores potioreſq; habiti à conuiuio quoque, ut ſcriptum eſt in antiquitatibus, ſeniores à minoribus domum reducebantur. eumq; morem accepiſſe Romanos à Lacedæmonijs traditum eſt, apud quos Lycurgi

legibus maior rerum omnium honos maiori ætati habebatur· Sed poſtquam ſoboles ciuitati neceſſaria uiſa eſt: & ad prolem populi frequentandã præmijs, atq; inuitamentis uſus fuit: tum antelati quibuſdam in rebus, qui uxorem, quiq; liberos haberent, ſenioribus neq; liberos, neq; uxores habentibus· Sicuti capite· VII· legis Iuliæ priori ex conſulibus faſces ſumendi poteſtas ſit: non qui plureis annos natus eſt: ſed qui plureis libros quàm collega, aut in ſua poteſtate habet, aut bello amiſit· Sed ſi par utriq; numerus liberorum eſt: maritus, aut qui in numero maritorum eſt, præfertur· Si uero ambo & mariti, & patres totidem liberorum ſunt: tum ille priſtinus honos inſtauratus, & qui maior natu eſt, prior faſces ſumit· Super is autem, qui aut cœlibes ambo ſunt: aut parem numerum filiorum habent: aut mariti ſunt, & liberos non habent: nihil ſcriptum in lege de ea ætate eſt· Solitos tamen audio, qui lege potiores eſſent, faſces primi menſis collegis concedere, aut longe ætate prioribus, aut nobilioribus multo, aut ſecundum conſulatum ineuntibus·

Quod Ceſellius Vindex à Sulpitio Appollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione·

Caput XVI·

u Irgilij uerſus ſunt è libro ſexto·

Ille uides pura iuuenis qui nititur haſta:
Proxima ſorte tenet lucis loca· primus ad auras
Aetherias italo commiſtus ſanguine, ſurget
Syluius albanum nomen tua poſthuma proles:
Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux

Educet

» Educet ſyluis regem, regumq́; parentem:
» Vnde genus longa noſtrum dominabitur Alba.
» Videbantur hæc nequaquam conuenire Tua poſthu-
ma proles. &
» Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
» Educet ſyluis regem. Nam ſi hic Syluius, ut in omnium fermè annalium monimentis ſcriptum eſt: poſt mortem patris natus eſt: ob eamq; cauſam prænomen ei impoſitum hoc fuit: qua ratione ſubiectum (eſt.
» Quem tibi longæuo ſerum Lauinia coniux
» Educet ſyluis? Hæc enim uerba ſignificare uideri poſſunt Aenea uiuo, ac iam ſene, natum ei Syluium, & educatum. Itaq; hanc ſententiam eſſe uerborum iſtorum Ceſellius opinatus in commentario lectionum antiquarum, poſthuma inquit, proles non eum ſignificat, qui patre mortuo, ſed qui poſtremo loco natus eſt: ſicuti Syluius, qui Aenea iam ſene tardo, ſeroq́; partu eſt editus. Sed huius hiſtoriæ authorem nullum idoneum nominat. Syluium autem poſt Aeneæ mortem, ſicuti diximus, natum multi tradiderunt. Idcirco Apollinaris Sulpitius inter cætera, in quibus Ceſellium reprehendit: hoc quoq; eius quaſi erratum animaduertit. Erroriſq́; iſtius hanc eſſe cauſam dixit, quod ſcriptum ita ſit. Quem tibi longæuo, inquit, non ſeni. Significatio enim eſt contra hiſtoriæ fidem, ſed in longum iam æuum, & perpetuũ recepto immortaliq; facto. Anchiſes enim, qui hæc dicit ad filium, ſciebat eum, cum hominum uita diſceſſiſſet: immortalem Indigetem futurum, & longo perpetuoq́; æuo potiturũ. Hoc ſanè Apollinaris ar-

gute·Sed alium tamen eſt longum æuum, aliud perpetuum·Neque dij longæui appellantur, ſed immortales·

Cuiuſmodi naturam eſſe quarundam præpoſitionum M·Cicero animaduerterit: diſceptatum'q; ibi ſup eo ipſo, quod Cicero obſeruauerat·

Caput XVII·

O Bſeruate, curioſe'q; animaduertit M·Tullius in, & con præpoſitiones uerbis, aut uocabulis præpoſitas, tunc produci, atque protendi, cum literæ ſequerentur, quæ primæ ſunt in ſapiente, atque felice· In alijs autem omnibus correpte pro-
» nuntiari· Verba Ciceronis hæc ſunt· Quid uero
» hoc elegantius, quod non fit natura, ſed quodam in-
» ſtituto? Inclytus dicimus breui prima litera, inſanus
» producta, inhumanus breui, infelix longa· Et ne
» multis, quibus in uerbis eæ primæ literæ ſunt: quæ
» in ſapiente, atque felice, producte dicuntur: in cæte-
» ris uero omnibus breuiter·Itemq; compoſuit, conſue
» uit, concrepuit, confecit, conſule ueritatem, reprehen-
» det: refer ad aures, probabunt· Quære cur ita
» ſit? dicent, probe ſe iuuari. uoluptati autem aurium
» morigerari debet oratio· Manifeſta quidem ratio ſuauitatis eſt in ijs uocibus: de quibus Cicero locutus eſt: ſed quid dicemus de propoſitione pro? quæ cum producat, & corripi ſoleat: obſeruationem hanc tamen M·Tullij aſpernata eſt·Non enim ſemper producitur, cum ſequitur ea litera, quæ prima eſt in uerbo fecit: quam Cicero hāc habere uim ſignificat, ut propter eam rem, in & con, præpoſitiones producantur·Nam

tur. Nam proficiſci, & profundere, & profugere, & profanum, & profeſtum correpte dicimus: proferre autem, & profligare, & proficere, producte. cur igitur ea litera, quam Cicero productionis cauſam facere obſeruauit: non in omnibus conſimilibus eandem uim aut rationis, aut ſuauitatis tenet? ſed aliam uocem produci facit, aliam corripi? Neque uero con particula, tum ſolum producitur, cum ea litera, de qua Cicero dicit: inſequitur. Nam & Cato & Salluſtius fœnoribus inquiunt coopertus eſt. Propterea colligatus, & connexus producte dicuntur. Sed tamen uideri poteſt in iis, quæ poſui, ob eam cauſam particula hæc produci: quoniam eliditur ex ea n litera. Nam detrimentum literæ productione ſyllabæ compenſatur. Quod quidem etiam in eo ſeruatur, quod eſt cogo. Neque repugnat, quod coëgi & correpte dicimus. Non enim ſalua συναιρέσει dicitur à uerbo, quod eſt cogo.

Quod Phœdon Socraticus ſeruus fuit, quod'q; item alij compluſculi ſeruitutem ſeruierunt.

Caput XVIII.

Phœdon elidenſis ex cohorte illa ſocratica fuit: Socratiq; & Platoni perfuit familiaris. Eius nomini Plato illum librum diuinum de immortalitate animæ dedit. Is Phœdon ſeruus fuit, forma, atque ingenio liberali, & ut quidam ſcripſerunt: à lenone domino puer ad merendum coactus. Eum Cebes

Socraticus hortante Socrate emiſſe dicitur: habuiſſeq; in philoſophiæ diſciplinis. Atq; is poſtea philoſophus illuſtris fuit. Sermoneſq; eius de Socrate admodum elegantes leguntur. Alij quoq; non pauci ſerui fuerũt: qui poſt philoſophi clari extiterunt. Ex quibus ille Menippus fuit: cuius libros M. Var. in ſatyris æmulatus eſt: quas alij cinycas, ipſe appellat menippeas. Sed & Theophraſti peripatetici ſeruus Pompilius, & Zenonis ſtoici ſeruus, qui Perſeus uocatus eſt: & Epicuri, cui nomen Mus fuit: philoſophi non incelebres uixerunt. Diogenes etiã Cynicus ſeruitutem ſeruiuit: ſed is ex libertate in ſeruitutem uenum ierat. quem cum emere uellet Xeniades Corinthius: & quid id artificij nouiſſet percũctatus foret: Noui inquit Diogenes hominibus liberis imperare. Tum Xeniades reſponſum eiuſdẽ miratus emit: & manumiſit, filioſq; ſuos ei tradens, accipe inquit, liberos meos, quibus imperes. De Epicteto autem philoſopho nobili, quod is quoq; ſeruus fuit: recentior eſt memoria, quã ut ſcribi, quaſi obliteratum debuerit. Eius Epicteti etiam de ſe ſcripti duo uerſus feruntur: ex quibus latenter intelligas: non omnes modo dijs exoſos eſſe: qui in hac uita cum erumnarum uarietate luctantur: ſed eſſe arcanas cauſas, ad quas paucorum potuit peruenire curioſitas.

δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην. καὶ σώματι πηρὸς,
καὶ πενίην ἶρος. καὶ φίλος ἀθανάτοις.

Reſcire uerbum quid ſit, & quã habeat ueram, et propriam ſignificationem. Cap. XIX.

Verbum reſcire obſeruauimus uim habere propriam quandam, non ex communi ſignificatione cæterorum uerborum, quibus eadem præpoſitio, re, imponitur. Neq; ut reſcribere, relegere, reſtituere, dicimus itidem reſcire. Nam qui factum aliquod occultius, aut inopinatum, inſperatumq́; cognoſcit: is dicitur proprie reſcire. Cur autem in hoc uno uerbo, re, particula huius ſententiæ uim habeat: equidem adhuc quæro. Aliter enim dictum eſſe reſciui, aut reſcire apud eos, qui diligenter locuti ſunt, nondum inuenimus: quàm ſuper his rebus, quæ aut occulto conſilio latuerint: aut contra ſpem, opinionemue uſu uenerint. quanquam ipſum ſcire de omnibus communiter rebus dicatur, uel aduerſis, uel proſperis, uel inſperatis, uel expectatis. Neuius in triphalo ita ſcripſit.

» Si unquam quicquam filium reſciuero
» Argentum amoris cauſa ſumpſiſſe mutuum:
» Extemplo illò te ducam, ubi non deſpuas.

Claudius Quadrigarius in primo annali. Ea » Lucani ubi reſciuerunt ſibi per fallacias uerba da» ta eſſe. Item Quadrigarius in eodem libro in re triſti, & inopinata, uerbo iſto ita utitur. Id ubi » reſciuerunt propinqui obſidum, quos Pontio tradi» tos ſupra demonſtrauimus: eorum parentes cum pro» pinquis capillo paſſo in uiam prouolarunt. M. Cato » in quarto originum. Deinde dictator iubet poſtridie » magiſtrum equitum arceſſi. Mittam te, ſi uis, cum e» quitibus. Serò eſt inquit, magiſter equitum, iam re» ſciuere.

Quæ uulgo dicuntur uiuaria id uocabulum ueteres non dixiſſe, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M. Var. in libris de re ruſtica dixerit, uſurpatum. Cap. XX.

Iuaria, quæ nunc dicuntur ſepta quædam loca, in quibus feræ uiuæ paſcuntur: M. Var. in lib. de re ruſtica. iij. dicit leporaria appellari. Verba Var. ſubieci. Villaticæ paſtionis genera ſunt tria, ornithones, leporaria, piſcinæ. Nunc ornithones dico omnium alitum, quæ intra parietes uillæ ſolent paſci. Leporaria te accipere uolo, non ea quæ tritaui noſtri dicebant, ubi ſoli lepores ſint: ſed omnia ſepta ædificia uillæ, quæ ſunt, & habent incluſa animalia, quæ paſcuntur. is item infra in eodē lib. ita ſcribit. Cum emiſti fundum Thuſculanum à M. Piſone, in leporario apri fuere multi. Viuaria autem quæ nunc uulgus dicit, ſunt, quos παραδείσους græci appellant: quæ autem leporaria Var. dicit, haud uſquam memini apud uetuſtiores ſcriptum. Sed quod apud Scipionem omnium ætatis ſuæ puriſſime locutum legimus: roboraria aliquot Romæ doctos uiros dicere audiui id ſignificare, quod nos uiuaria dicimus. Appellataq́; eſſe à tabulis roboreis, quibus ſepta eſſent: quod genus ſeptorum uidimus in Italia locis pleriſq;. Verba ex oratione eius contra Clau. Aſellium quinta hæc ſunt. Vbi agros optime cultos, & uillas expolitiſſimas uidiſſet: in his regionibus excelſiſſimo locorum murum ſtatuere aiebat. inde corrigere uiam, alijs per uineas medias, alijs per roborarium,

rium, atque piſcinam, alijs per uillam. Lacus ue-
ro & ſtagna, quæ piſcibus uiuis coercentur clauſa:
ſuo atque proprio nomine piſcinas nominauerunt.
Apiaria quoque uulgus dicit loca, in quibus ſiti aluei
apum. ſed neminem eorum fermè, qui incorrupte lo-
cuti ſunt: aut ſcripſiſſe memini, aut dixiſſe. M. autem
Var. de re ruſtica. iij. μελιτῶνες, ut ἀμπελῶνες.
idest δαφνῶνες inquit, ita facere oportet: quæ qui-
dem mellaria appellabāt. Sed hoc uerbum, quo Var.
uſus eſt, græcum eſt: nam μελιτῶνες ita dicuntur.

Super eo ſydere, quod græci ἅμαξαν, nos ſeptem
triones uocamus, ac de utriuſq; uocabuli ratione &
origine. Cap. XXI.

B Aegina in Piræeum compluſculi earūdē
diſciplinarum ſectatores græci Romaniq;
homines eadem in naui tranſmittebamus:
nox fuit, & clemens mare, & anni æſtas, cœlumq;
liquide ſerenum. ſedebamus ergo in puppi ſimul uni-
uerſi, & lucentia ſydera conſyderabamus. Tum quiſ-
piam ex ijs, qui eodem in numero græcas res eruditi
erant: quid ἅμαξα eſſet, quid ἄρκτος, quid βοώτης,
& quæ nam maior ἄρκτος, & quæ minor, & cur
ita appellata, & quam in partem procedentis noctis
ſpatium mouerentur: & quamobrem Homerus ſolam
eam non occidere dicat: cum & quædā alia ſcite, tum
iſta omnia, ac perite diſſerebat. hic ego ad noſtros iu-
uenes cōuertor. et quid inquam uos opici dicitis mihi?
quare quod ἅμαξαν græci uocant: nos ſeptentrio-

nes uocamus. Non enim ſatis eſt, quod. VII. ſtellas uidemus: ſiquidem hoc totum, quod ſeptentriones dicimus, ſignificet. ſcire inquam id prolixius uolo. Tum quiſpiam ex ijs, qui ſe ad literas, memoriaſq; ueteres dediderat: Vulgus inquit, grammaticorum ſeptẽtriones à ſolo numero ſtellarum dictum putat. Triones enim per ſeſe nihil ſignificare aiunt: ſed uocabuli eſſe ſupplementum: ſicut in eo, quod quinquatrus dicimus, quod quinq; ab idibus dierum numerus ſit, atrus nihil. ſed ego quidem cum Lælio, & M. Varrone ſentio: qui triones ruſtico uocabulo boues appellatos ſcribunt, quaſi quoſdam teriones, hoc eſt arandæ, colendæq; terræ idoneos. Itaq; hoc ſydus, quod à figura, poſituráq; ipſa, quia ſimile plauſtri uidetur, antiqui græcorum ἅμαξαν dixerunt: noſtri quoq; ueteres a bubus iunctis ſeptentriones appellarunt, ideſt à ſeptem ſtellis, ex quibus quaſi iuncti triones figurantur. Præter hanc inquit, opinionem id quoq; Varro addit, dubitare ſeſe, an propterea magis hæ ſeptem ſtellæ triones appellatæ ſint, quia ita ſunt ſitæ, ut ternæ ſtellæ proximæ, quæq; inter ſeſe faciant trigona. ideſt triquetras figuras. Ex his duabus rationibus, quas ille dixit: quod poſterius eſt, ſubtilius, eleganticuſq; uiſum eſt. Intuentibus enim nobis in illud, ita propemodum res erat: ut ea forma eſſet, ut triquetra uideretur.

De uento iapige, déq; aliorum uentorum uocabulis, regionibuſq; accepta à Phauorini ſermonibus. Caput XXII.

Apud

Pud menſam Phauorini in conuiuio fami-
a liari legi ſolitum erat aut uetus carmen me
lici poetæ, aut hiſtoria partim græcæ lin-
guæ, aliâs latinæ. Legebatur ergo tunc ibi in carmi-
ne latino ἰάπυξ uentus, quæſitumq́; eſt, quis hic uen-
tus, & quibus ex locis ſpiraret: & quæ tam infre-
quentis uocabuli ratio eſſet. Atq; etiam petebamus, ut
ſuper cæterorum nominibus regionibusq́; ipſe nos
doceret uellet: quia uulgo, neq; de appellationibus eo-
rum, neq; de finibus, neq; de numero conueniret. Tum
Phauorinus ita fabulatus eſt. Satis inquit, notum eſt,
limites regionesq́; eſſe cœli quatuor, exortum, occa-
ſum, meridiem, ſeptentrionem: Exortus & occaſus mo
bilia, & uaria ſunt. Meridies ſeptẽtrionesq́; ſtatu per
petuo ſtant, & manent. Oritur enim ſol non indi-
dem ſemper, ſed aut æquinoctialis oriens dicitur, cũ
in circulo currit, qui appellatur ἰσονύκτιος, aut χει
μερινὸς, aut ſolſtitialis, aut brumalis, quæ ſunt θερι-
ναὶ τροπαὶ καὶ χειμεριναὶ. Item cadit ſol non in eun
dem ſemper locum: fit enim ſimiliter occaſus eius
aut æquinoctialis, aut ſolſtitialis, aut brumalis. Qui
uentus igitur ab oriente uerno ideſt æquinoctiali ue-
nit, nominatur Eurus ficto uocabulo, ut iſti ἐτυμολο-
γικοὶ aiunt ἀπὸ τῆς ἕω ῥέων. Is alio quoq; à græcis
nomine ἀπηλιώτης, à Romanis nauticis ſubſola-
nus cognominatur. Sed qui ab æſtiua, & ſolſtitiali
orientis meta uenit: latine aquilo, boreas græce dici
tur, eumq; propterea quidam dicunt ab Homero αἰ-
θρηγενέτην appellatũ. Boream autem, putant dictum
ἀπὸ τῆς βοῆς, quoniam ſit uiolenti flatus & ſonori.

Tertius uentus, qui ab oriente hyberno ſpirat: uulturnum Romani uocant. Eum pleriq; græci miſto nomine, quod inter notum & eurum ſit, εὐρόνοτον appellant. Hi ſunt igitur tres uenti orientales, Aquilo, Vulturnus, Eurus, quorum medius eurus eſt. His oppoſiti & contrarij ſunt alij tres occidui, Caurus, quem ſolent græci ἀργέστην uocare. is aduerſus aquilonem flat. Item alter Fauonius, qui græce uocatur ζέφυρος. is aduerſus Eurum flat. Tertius Africus, qui græce uocatur λίψ. is aduerſus Vulturnum flat. Eæ duæ regiones cœli orientis, occidentisq; inter ſeſe aduerſæ ſex habere uentos uidentur. Meridies autem quoniam certo, atq; fixo limite eſt: unum meridionalem uentum habet. Is latine auſter, græce νότος nominatur, quoniam eſt nebuloſus, atq; humectus, νοτὶς enim græce humor nominatur. Septentriones autem habent ob eandem cauſam unum. Is obiectus, directusq; in auſtrum latine ſeptentrionarius, græce ἀπαρκτίας appellatus. Ex his octo uentis alij quatuor detrahunt uentos, atq; id facere ſe dicunt Homero authore, qui ſolos quatuor uentos nouerit: Eurũ, Auſtrum, Aquilonem, Fauoniũ. Verſus Homeri ſunt.

σὺν δ' εὖρος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε νότος τε δυσαῆς·
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων

A quatuor cœli partibus, quas quaſi primas nominauimus, oriente ſcilicet, atq; occidente latioribus, atq; ſimplicibus non tripartitis: partim autem ſunt, qui pro octo XII. faciunt inter hos quatuor in media loca inſerentes, cur meridie ſeptentriones eadem ratione, qua ſecundi quatuor interſiti ſunt inter pri=

mores duos apud orientem, occidentemq́;. ſunt por-
rò alia quædam nomina quaſi peculiarium uento-
rum, quæ incolæ in ſuis quiſq; regionibus fecerunt,
aut ex locorum uocabulis, in quibus colunt ex ali-
qua cauſa, quæ ad faciendum uocabulum acciderat.
Noſtri nanq; Galli uentum ex ſua terra flantem, quem
ſæuiſſimum patiuntur: circium appellant, à turbine
(opinor) eius, ac uertigine. ἰάπυγα ex ipſius Appu-
liæ oræ proficiſcentem, quaſi finibus Appuliæ eodẽ,
quo ipſi nomine iapigem dicunt. eum eſſe propè mo-
dum caurum exiſtimo. Nam & eſt occidentalis, &
„ uidetur aduerſus Eurũ flare. Itaq; Virgilius Cleopa-
„ tram è nauali prælio in Aegyptum fugientem uen-
to iapige ferri ait. equum quoq; Appulum eodem,
quo uentum uocabulo, iapigem appellauit. eſt etiam
uentus nomine cæcias, quem Ariſtoteles ita flare di-
cit ut nubes procul propellat: ſed ut ad ſeſe uocet, ex
quo uerſum iſtum prouerbialem factum ait,
κακὰ ἐφ᾽ ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφος. Præter hos
autem, quos dixi, ſunt alij plurifariam uenti com-
mentícij ſuæ quiſque regionis indigenæ, ut eſt Ora-
tianus quoque ille Atabulus, quos ipſe quoq; execu-
turus fui. Addidiſſemq́; eos, qui Eteſiæ & Prodro-
mi appellantur: qui certo tempore anni, cum canis
oritur: ex alia atque alia parte cœli ſpirant: ratio-
nesq́; omnium uocabulorum, quia plus paulo adhi-
bi: effudiſſem: niſi multa iam prorſus omnibus uo-
bis reticentibus uerba feciſſem, quaſi fieret à
me ἀκρόασις ἐπιδεικτική. In conuiuio
autem frequenti loqui ſolum unum, neque hone-

ſtum eſt inquit, neq; commodum·Hæc nobis Phauori-
nus in eo, quo dixi, tempore, apud menſam ſuã ſum-
ma cum elegantia uerborum, totiusq́; ſermonis comi-
tate, atq; gratia denarrauit·Sed quod ait uentum, qui
ex terra gallia flaret: circium appellari·M· Cato in
libro originum eum uentum cercium dicit non cir-
cium·Nam cum de hiſpanis alpinis ſcriberet: qui ci-
» tra hiberum colunt, uerba hæc poſuit· Sed in his
» regionibus ferrariæ argentifodinæ pulcherrimæ·
» Mons ex ſale mero magnus·quantum demas, tantum
» accreſcit·Ventus cercius, cũ loquare, buccam implet,
» Armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit·
Quod ſupra autem dixi ἐτησίας ex alia & alia
parte cœli flare, haud ſcio an ſecutus opinionem mul-
torum temere dixerim·P· Nigidij in ſecundo libro-
rum, quos de uento compoſuit: uerba hæc ſunt·

» & auſtri anniuerſarij ſecundo ſole flant· Conſyde-
randum igitur eſt, quid ſit ſecundo ſole·

Conſultatio diiudicatioq́; locorum facta ex comœ-
dia Menandri, & Cæcilij, quæ Plotium inſcripta eſt·
Caput XXIII·

Comœdias lectitamus noſtrorum poetarum
c ſumptas, ac uerſas de græcis Menandro, ac
Poſidio, aut Apollodoro, aut Alexide, et qui
buſdam item alijs comicis·Atqui cum legimus eas ni-
hil ſane diſplicent, quin lepide quoq; & uenuſte ſcri-
ptæ uideantur·prorſus ut melius poſſe fieri nihil cen-
ſeas·etenim ſi conferas, & componas græca ipſa, un-

de illa uenerunt: ac ſingula conſiderate, atq; apte iunctis, & alternis lectionibus committas: oppido quàm iacere, atque ſordere incipiunt, quæ latina ſunt· Ita græcarum, quas æmulari nequiuerunt, facetijs atque luminibus obſoleſcunt· Nuper adeo uſus huius rei nobis uenit, Cæcilij Plotium legebamus· haudquaquam mihi, & qui aderant, diſplicebat· Libitum eſt Menandri quoque Plotium legere, à quo iſtam comœdiam uerterat· Sed enim poſtquam in manus Menander uenit: à principio ſtatim (dij boni) quantum ſtupere, atque frigere, quantumq́; mutare à Menandro Cæcilius uiſus eſt· Diomedis hercle arma, & Glauci non diſpari magis pretio æſtimata ſunt· Acceſſerat dehinc lectio ad eum locum, in quo maritus ſenex ſuper uxore diuite, atque deformi querebatur: quod ancillam ſuam non inſcito puellam miniſterio, & facie non illiberali coactus erat uenundare, ſuſpectam uxori quaſi pellicem· Nihil dicam ego quantum differat uerſus utriuſq; eximius: ſit & alijs ad iudicium faciendum exponi· Menander ſic·

ἐπ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος ἡ μέλλειν καθευδήσειν
κατεργάσασα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν βούλετο.
ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωβύλης πρόσωπον.
ἥ γ' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα.
καὶ τὴν ὄψιν ὧν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοις
τί τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ τοῦτο σιωπᾶν βούλομαι.
τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
οἴμοι κρεωβύλην λαβεῖν ἐμέ. καὶ δέκα τάλαντα,
γύναιον οὖσα πηχέως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα.

εἴπως ἀνυπόστατον διὰ τὸν ὀλύμπιον
καὶ ἀθηνᾶν οὐδαμῶς παιδισκάριον, θεραπευτικὸν δὲ
λόγου, τάχιον. ἀπαγέσθω δέ τις οὖν ἄρ' ἀντεισαγάγοι.

Cæcilius autem ſic.

» Senex is demum miſer eſt, qui erumnam ſuam neq;
» Occultare. ferre ita me uxor forma, & factis facit.
» Si taceam, tamen indicium, quæ niſi dotem, omnia
» Quæ nolis, habet: qui ſapit de me diſcet, qui quaſi
» Ab hoſte captus libere ſeruio, ſalua urbe, atque arce.
» Quæ mihi quicq́ placet, eo priuatũ, uim me ſeruatũ?
» Dum eius mortem inhio: egomet uiuo mortuus
» Inter uiuos. Ea me, clàm ſe, cum mea ancilla ait,
» Conſuetum, id me arguit, ita plorando, orando,
» Inſtando, atq; obiurgando me obtudit: uti eam
» Venundarem: nunc credo inter ſuas æquales,
» Et cognatas ſermonem ſerit. Quæ noſtrarum fuit
» Integra ætatula: quæ hoc itidem à uiro
» Impetrarit ſuo, quod ego anus modo
» Effeci, pellice ut meum priuarem uirum?
» Hæc erunt concilia hodie: differor ſermone miſer.

Præter uenuſtatem autem rerum, atq; uerborum, in duobus libris nequaquam parem, in hoc equidem ſoleo animum attendere, quod quæ Menander præclare, & appoſite, & facete ſcripſit: ea Cæcilius nequaquam potuit, & quidem conatus, enarrare. Sed quaſi minime probanda prætermiſit, & alia neſcio quaſi mimica inculcauit: & illud Menandri de uita hominum media ſumptum, ſimplex, & uerum, & delectabile, neſcio quo pacto omiſit. Idem enim ille maritus ſenex cum altero ſene uicino colloquens, &

uxoris locupletis ſuperbiam deprecans, hæc ait.

ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμίαν· οὐκ εἴρηκά σοι.
τοῦτ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας. καὶ τῶν ἀγρῶν.
καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν ἄπολλων χαλεπῶν.
χαλεπώτατον. ἅπασι δ' ἀργαλέα 'στὶν οὐχ ἐμοὶ μόνῳ,
υἱῷ πολὺ μᾶλλον θυγατρὶ πρᾶγμα
ἄμαχον λέγεις εὖ οἶδα

Cæcilius uero hoc in loco ridiculus magis quã perſonæ iſti, quam tractabat aptus atq; conueniens uideri maluit. ſic enim hæc corrupit.

» Sed tua moroſa'ne uxor quæſo eſt? Quam rogas?
» Qui tandem? Tædet mentionis, quæ mihi, ubi domũ
» Adueni, ac ſedi, extemplo ſuauiũ datur. ieiuna aĩa?
» Nihil peccat de ſuauio, ut deuomas uolt, quod foris
» putaueris.

Quid de illo quoq; loco in utraq; comœdia poſito æſtimari debeat: manifeſtum eſt. Cuius loci hæc fermè ſententia. Filia hominis pauperis in puigilio uitiata eſt. Ea res clàm patre fuit: & habebatur pro uirgine: ex eo uitio grauida menſibus exactis parturit. Seruus bonæ frugi, cum pro foribus domus ſtaret: & propinquare partum herili filiæ, atq; omnino uitium eſſe oblatum ignoraret: gemitum, et ploratum audit puellæ in puerperio enitentis. timet: iraſcitur: ſuſpicatur: miſeretur: dolet. Hi omnes motus eius, affectionesq; animi in græca quidem comœdia mirabiliter acres, & illuſtres, apud Cæcilium autem pigra hæc omnia & à rerum dignitate, atque gratia uacua ſunt. Poſt ubi idem ſeruus percunctando quid acciderat, repperit: has apud Menandrum uoces facit.

ὢ τρὶς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ
καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἔστ' ἀνήρ.
ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει.
εἰ μήτ' ἀνατυχίσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου.
ἐπαμφίεσθαι δύναται τοῦτο χρήμασιν.
ἀλλ' ἐν ἀνακατακύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,
χειμαζόμενος ζῇ τῶν μὲν, ἀνιαρὸν δ' ἔχων τὸ μέρος,
ἁπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλεγῶν. ἅπαντας νουθετῶ.

Ad horum autem ſynceritatem ueritatemq; uerborũ, an aſpirauerit Cæcilius conſyderemus.

Verſus ſunt hi Cæcilij, truncæ quædam ex Menãdro dicentis, & conſarcinantis uerba tragici tumoris.

» *Is demum infortunatus eſt homo pauper:*
» *Qui educit in egeſtate liberos: cui fortuna*
» *Et res eſt ut continuo pateat: nam opulento famam*
» *Facile occultat factio.* *Itaq; ut ſupra dixi, cum hæc Cæcilij uerba ſeorſum lego, neutiquam uidentur ingrata ignauáq;. Cum autem græca comparo, & contendo, non puto Cæcilium ſequi debuiſſe, quod aſſequi nequiret.*

De uetere parſimonia, déq; antiquis legibus ſumptuarijs. Caput XXIIII.

Parſimonia apud ueteres Ro. & uictus, atq; cœnarum tenuitas non domeſticæ ſolum obſeruatione, ac diſciplina, ſed publicæ quoq; animaduerſione, legumq; complurium ſanctionibus cuſtodita eſt. Legi adeo nuper in Capitonis Attei collectaneis Senatus decretum uetus C. Fannio, &

M. Valerio

M·Valerio Meſſala COSS· factum, in quo iubentur principes ciuitatis, qui ludis megalenſibus antiquo ritu mutitarent, ideſt mutua inter ſeſe conuiuia agitarent: iurare apud COSS· uerbis conceptis non amplius in ſingulas cœnas ſumptus eſſe facturos, quàm centenos uicenosq́; æris, præter olus, & far & uinũ, neq; uino alienigena, ſed patrio uſuros, neq; argenti in conuiuio plus pondo, quàm libras centum illaturos, ſed poſt id ſenatuſc. lex fannia lata eſt: quæ ludis romanis, item ludis plebeis, & ſaturnalibus, & alijs quibuſdam diebus in ſingulos dies centenos æris inſumi conceſſit, decemq; alijs diebus in ſingulis menſibus tricenos. Cæteris autem omnibus diebus denos. Hanc Lucilius poeta legem ſignat, cum dicit:

» *Fannij centuſſisq́; miſellos.* In quo errauerunt quidam commentariorum in Lucilium ſcriptores: quod putauerunt fannia lege perpetuos in omne dierum genus centenos æris ſtatutos. Centum enim æris Fannius conſtituit, ſicuti ſupra dixi, feſtis quibuſdam diebus, eosq́; ipſos dies nominauit. Aliorum autem dierum omnium in ſingulos dies ſumptus incluſit intra æris, aliâs tricenos, aliâs denos. Lex deinde Licinia rogata eſt: quæ cum certis diebus ſicuti fannia centenos æris impendi permiſiſſet: nuptijs ducenos indulſit: cæterisq́; diebus ſtatuit æris tricenos, cum & carnis aridæ, & ſalſamenti certa pondera in ſingulos dies conſtituerit. Sed quicquid eſſet tum è terra, uite, arboreq́;, promiſcue, atq; indefinite largita eſt. Huius legis Lælius poeta meminit in erotopægnijs. Verba Lælij hæc ſunt.

» Quibus hœdum, qui ad epu-

las fuit allatus, dimiſſum, cœnamq́;, ita ut lex lici-
» *nia ſanxiſſet pomis, oleribusq́; inſtructam.* Lex li-
» *cinia inquit, introducitur, lux liquida hœdo reddi-*
tur. Lucilius *quoq; legis iſtius meminit in his uerbis.*
» Legem *uitemus* Licini. Poſtea L. Sylla *dictator,*
cum legibus iſtis ſitu, atq; ſenio obliteratis pleriq; in
patrimonijs amplis helluarentur: & familiam pecu-
niamq́; ſuam prandiorum gurgitibus proluiſſent: le-
gem ad populum tulit: qua cautum eſt, ut calendis,
idibus, nonisq́;, diebusq́; ludorum, & ferijs quibuſ-
dam ſolẽnibus, HS tricenos in cœnam inſumere ius
poteſtasq́; eſſet. Cæteris *autem alijs diebus omnibus*
non amplius ternos. Præter *has leges,* Aemiliã *quoq;*
legem inuenimus: qua lege non ſumptus cœnarum,
ſed ciborum genus, & modus præfinitus eſt. Lex de
inde Antia *præter ſumptum æris id etiam ſanxit,*
ut qui magiſtratus eſſet: magiſtratum'ue capturus eſ-
ſet: ne quò ad cœnam niſi ad certas perſonas itaret.
Poſtremo *lex* Iulia *ad populum peruenit* Cæſare Au
guſto imperante, qua profeſtis quidem diebus ducen-
ti finiuntur, Calendis, *idibus nonis, & alijs quibuſ-*
dam feſtiuis trecenti, nuptijs autem & repotijs HS
milies eſſe. Etiã *dicit* Capito Atteius *edictum'ne* Au
guſti, an Tiberij Cæſaris *non ſatis commemini, quo*
edicto per dierum uarias ſolennitates, à CCC HS *ad*
uſque duo milia ſumptus cœnarum propagatus eſt:
ut his ſaltem finibus luxuriæ efferueſcentis æſtus co-
erceretur.

Quid

Quid græci ἀναλογίαν, quid contra ἀνωμαλίαν uocent. Cap. XXV.

IN latino ſermone, ſicuti in græco alij ἀναλογίαν ſequendam putauerunt, alij ἀνωμαλίαν. ἀναλογία eſt ſimilium ſimilis declinatio: quam quidam latine proportionem uocant. ἀνωμαλία eſt inæqualitas declinationum conſuetudinem ſequens. duo autem græci grammatici illuſtres Ariſtarchus, & Crates ſumma ope ille ἀναλογίαν, hic ἀνωμαλίαν defenſitauit. M. Varronis liber ad Ciceronem de lingula latina octauus, nullam eſſe obſeruationem ſimilium docet. Itaq; in omnibus pene uerbis conſuetudinem dominari oſtendit.

» Sicuti cum dicimus inquit, lupus lupi, probus probi,
» & lepus leporis. Item paro paraui, lauo laui. pun=
» go pupugi, tundo tutudi, & pingo pinxi. Cumq; inqt
» a cœno, & prandeo, & poto, & cœnatus ſum, &
» pranſus ſum, & potus ſum dicamus, et aſtringor, tum
» & extergor, & lauor, aſtrinxi, & exterſi, & la-
» ui dicimus. Item cum dicamus ab oſco, thuſco, græ-
» co, oſce, thuſce, græce. A gallo tamen & a Mauro,
» gallice & maurice dicimus. Item a probus probe, a
» doctus docte, ſed a rarus non dicitur rare, ſed alij ra
» ro dicunt, alij rarenter. Idem M. Varo in eodem
» libro. Sentior, inquit, nemo dicit, & id per ſe nihil
» eſt. aſſentior tamen fere omnes dicunt. Siſenna unus
» aſſentio in Senatu dicebat, & eum poſtea multi ſecu-
» ti, neq; tamen uincere cõſuetudinẽ potuerũt. Sed idẽ
Varro ĩ alijs libris multa pro ἀναλογία tuẽda ſcripſit.

Sunt igitur hi tanquam loci quidam communes contra ἀναλογίαν dicere, & item rurſus pro ἀναλογίᾳ.

Sermones M. Frontonis, Phauorini philoſophi de generibus colorum, uocabuliſq; eorum græcis, & latinis. Atq; inibi color ſpadix, & cuiuſmodi ſit.

Caput XXVI.

PHauorinus philoſophus, cum ad M. Frontonem conſularem pedibus ægrum uiſeret: uoluit me quoq; ad eum ſecum ire. Ac deinde cum ibi apud Frontonem pleriſq; uiris doctis præſentibus ſermones de coloribus, uocabuliſq; eorũ agitarentur quod multiplex colorum facies, appellationes autem incertæ, & exiguæ forent: plura inquit ſunt Phauorinus in ſenſibus oculorum, quàm in uerbis, uocibuſq; colorum diſcrimina. Nam ut alias eorum concinnitates omittamus, ſimplices iſti rufi, & uiridis colores ſingula quidem uocabula, multas autem ſpecies differentes habent. Atq; eam uocum inopiam in lingua magis latina uideo, quam in græca. Quippe qui rufus color à rubore quidem appellatus eſt. Sed cum aliter rubeat ignis: aliter ſanguis: aliter oſtrum: aliter crocus: has ſingulas rufi uarietates latina oratio ſingulis, proprijſq; uocabulis non demõſtrat: omniáq; iſta ſignificat una ruboris appellatione. Cum tamen ex ipſis rebus uocabula colorum mutuantur, & igneum aliquid dicit, & flammeum, & ſanguineum, & croceum, & oſtrinum, & aureum. Rufus enim color, & rubor nihil à uocabulo rufi differunt: neq; proprietates eius omnes declarant:

ξανθὸς

ξανθὸς δὲ καὶ πυῤῥὸς καὶ ἐρυθρὸς καὶ φοινικοῦς.
Sed habere quaſdam diſtantias coloris rufi uidentur, uel augentes eum, uel remittentes, uel miſta quadam ſpecie temperantes. Tum Fronto ad Phauorinum nõ inficias inquit, imus, quin lingua græca quam tu uidere legiſſe: prolixior, fuſiorq; ſit, quàm noſtra. Sed in ijs tamen coloribus, quibus modo dixiſti, deſignandis, non perinde inopes ſumus, ut tibi uidemur. Non enim hæc ſunt ſola uocabula rufum colorem demonſtrantia, quæ tu modo dixiſti, rufus, & ruber: ſed alia quoque habemus plura, quam quæ dicta abs te græca ſunt. fuluus enim, & flauus, & rubidus, & phœniceus, & rutilus, & luteus, & ſpadix appellationes ſunt rufi coloris, aut acuentes eum, quaſi incendentes, aut cum colore uiridi miſcentes, aut nigro infuſcantes, aut uirenti ſenſim albo illuminantes. Nam phœniceus, quem tu græce φοίνικα dixiſti, noſter eſt. & rutilus, & ſpadix phœnicei συνώνυμα. qui factus græce noſter eſt, exuberantiam ſplendoremq; ſignificat ruboris. Quales ſunt fructus palmæ arboris, non admodum ſole incocti, unde ſpadici & phœnicei nomen eſt. Spadica enim dorici uocant auulſum è palma termitem cum fructu. Fuluus autem uidetur de rufo, atque uiridi miſtus, in alijs plus uiridis, in alijs plus rufi habere. Sic poëta uerborum diligentiſſimus, fuluam aquilam dicit, & iaſpidem. fuluos galeros. & fuluum aurum. & arenam fuluam. & fuluum leonem. Sicq; Ennius in annalibus fuluo ære dixit. Flauus contra uidetur ex uiridi, & rufo, & albo concretus. Sic flauentes co-

*mæ, & quod mirari quoſdam uideo, frondes olea-
rum à Virgilio dicuntur flauæ. Sic multo ante Pacu-
uius aquam flauam dixit, & flauum puluerem. cu-
ius uerſus (quoniam ſunt iucundiſſimi) libens com-
memini.*

» Cedo tamen pedē, lymphis flauis flauū ut puluerem.
» Manibus iiſdem, quibus Vlyſſi ſæpe permulſi, abluā:
» Laſſitudinemq́; minuam manuum mollitudine.

*Rubidus autem eſt rufus atrore & nigrore multo
miſtus. Luteus contra rufus color eſt dilucidior. Vnde
eius quoque nomen eſſe factum uidetur. Non ergo in-
quit, mi Phauorine ſpecies rufi coloris plures apud
græcos, quàm apud nos nominantur. Sed ne uiridis
quidem color pluribus, quàm à nobis uocabulis di-
citur. Neq; non potuit Virg. colorem equi ſignificare
uiridem uolens. cœruleum magis dicere equum quàm
glaucum. Sed maluit uerbo uti notiore græco, quàm
inuſitato latino. Noſtris autem latinis ueteribus cœſia
dicta eſt, quæ à græcis γλαυκῶπις. ut Nigidius
ait de colore cœli quaſi cœlia. Poſtq̃ hæc Fronto dixit:
tum Phauorinus ſcientiam rerū uberem: uerborumq́;
eius elegantiam exoſculatus, abſque te inquit, uno for
ſitan lingua profecto græca longe anteiſſet. Sed tu mi
Fronto quod in uerſu Homerico eſt: id facies.*

καὶ νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.

*Sed cum omnia libens audiui, quæ peritiſſime dixiſti:
tum maxime quod uarietatem flaui coloris enarraſti:
feciſtiq́;, ut intelligerem uerba illa ex annali. xiiij. En-
nij amœniſſima, quæ minime intelligebam.*

» Verrunt extemplo placide mare marmore flauo,

Cœruleū

» Cœruleum ſpumat mare conferta rate pulſum.
Non enim uidebatur cœruleum mare cum marmore flauo conuenire. Sed cum ſit (ita ut dixiſti) flauus color uiridi & albo miſtus pulcherrime prorſus ſpumas uirentis maris flauo marmore appellauit.

Quid T. Caſtritius exiſtimauerit ſuper Salluſtij uerbis & Demoſthenis, quibus alter Philippum deſcripſit alter Sertorium. Caput XXVII.

Verba ſunt hæc grauia atque illuſtria de rege Philippo Demoſthenis, ἑώρων δὲ αὐτὸν Φίλιππον πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγών, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον· πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον, ὥστε τὸ λοιπὸν πετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν. Hæc æmulari uolens Salluſtius, de Sertorio
» duce in hiſtorijs ita ſcripſit. Magna gloria tribus
» millibus in Hiſpaniam T. Didio imperante magno
» uſu bello marſico paratu militum & armorum fu-
» it. Multáque tum ductu eius, quæ rapta primo
» per ignobilitatem, deinde per inuidiam ſcriptorum
» celebrata ſunt. quæ eminus faciem ſuam oſtenta-
» bant, aliquot aduerſis cicatricibus, & effoſſo ocu-
» lo. Quo ille dehoneſtamento corporis maxime læta-
» batur. Neque illis anxius, quia reliqua glorioſius re-
» tinebat. De utriuſque his uerbis T. Caſtritius cum penſitaret, non'ne inquit ultra naturæ modum

humanæ eſt, dehoneſtamento corporis lætari? Siquidem lætitia dicitur exultatio quædã animi cum gaudio efferuentiore euentu rerum expetitarum. Quanto illud ſyncerius, & humanius, magisq; omnibus conueniens πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον. Quibus uerbis inquit, oſtenditur. Philippus non ut Sertorius corporis dehoneſtamento lætus, quod eſt inquit, inſolens, & immodicum: ſed præ ſtudio laudis, & honoris iacturarum, damnorumq; corporis contemptor: qui ſingulos artus ſuos fortunæ prodigendos daret quæſtu, atq; compendio gloriarum.

Non eſſe compertum cui Deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus.

Caput XXVIII.

Quænam eſſe cauſa uideatur quamobrẽ terræmotus fiant: non modo his communibus hominum ſenſibus, opinionibusq; compertum, ſed ne inter phyſicas quidem philoſophias ſatis conſtitit, uentorum'ne ui accidant ſpecus, hiatusq; terræ ſubeuntium, an aquarum ſubter in terrarum cauis undantium fluctibus, pulſibusq;, ita uti uidentur exiſtimaſſe antiquiſſimi græcorum: qui Neptunum ἐννοσίγαιον, καὶ σεισίχθονα appellauerunt, an cuius aliæ rei cauſa, alterius'ue dei ui, ac numine non dum etiam (ſicut diximus) pro certo creditum. Propterea ueteres romani cum in omnibus alijs uitæ officijs, tum in conſtituendis religonibus, atque in dijs immortalibus animaduertendis caſtiſſimi, cautiſſimiq;, ubi terrã

mouiſſe ſenſerant, nuntiatum'ue erat: ferias eius rei cauſa edicto imperabant. Sed dei nomen, ita uti ſolet, cui ſeruari ferias oporteret: ſtatuere, & edicere qe ſcebant, ne alium pro alio nominando falſa religione populum alligarent. eas ferias ſiquis polluiſſet: piaculoq; ob hanc rem remotus eſſet: hoſtiam ſi Deo, ſi deæ immolabat. Idq; ita ex Decre. PONT. obſeruatum eſſe M. Varro dicit, quoniam & qua ui, & per quem deorum, dearum'ue terra tremeret: incertum eſſet. Sed de lunæ motibus, ſoliſq; defectionibus, non minus in eius rei cauſa reperienda ſeſe exercuerũt. Quippe M. Cato uir in cognoſcendis rebus multi ſtudij, incerta tamen cauſa & incurioſa ſuper ea re opinatus eſt. Verba Catonis ex originum quarto hæc
» ſunt. Non libet ſcribere q̃d in tabula apud PONT.
» Maximum eſt: quoties annona cara, quoties lunæ,
» aut ſolis lumini caligo, aut quid obſtiterit. uſqueadeo
» paruifecit rationes ueras ſolis, & lunæ deficientium
» uel ſcire, uel dicere.

Apologus Aeſopi phrygis memoratu non inutilis. Caput XXIX.

a Eſopus ille e Phrygia fabulator haud immerito ſapiens exiſtimatus eſt: cum quæ utilia monitu, ſuaſu'q; erant: non ſeuere, non imperioſe præcepit: & cenſuit, ut philoſophis mos eſt: ſed feſtiuos, delectabileſq; apologos commentus res ſalubriter, ac proſpicienter animaduerſas in mentes animos'que hominum cum audiendi quadam illecebra induit. uelut hæc eius fabula de auiculæ nidulo lepi-

de atq; iucunde præmonet ſpem, fiduciamq́; rerum, quas efficere quis poſſit: haud unquam in alio, ſed in ſemetipſo habendam. Auicula inquit eſt parua, nomen eſt Caſſita: habitat, nidulaturq́; in ſegetibus, id fermè temporis, ut appetat meſſis pullis iam iam plumantibus. Ea Caſſita in ſementes forte conceſſerat tempeſtiuiores, propterea frumentis flaueſcentibus pulli etiam tunc inuolucres erant. Cum igitur ipſa iret cibum pullis quæſitum: monet eos, ut ſiquid ibi rei nouæ fieret, diceretur'ue: animaduerterent, idq́; uti ſibi, ubi rediſſet, nuntiarent. Dominus poſtea ſegetum illarum filium adoleſcentem uocat: & uides' ne inquit, hæc ematuruiſſe? & manus iam poſtulare? Idcirco die craſtini, ubi primum dilucúlabit, fac amicos adeas, & roges ueniant, operamq́; mutuam dent, & meſſem hanc nobis adiuuent. hæc ille ubi dixit, diſceſſit, atq; ubi rediјt Caſſita, pulli trepiduli circumſtrepere, orareq́; matrem, ut ſtatim iam properet, atque alium in locum ſeſe aſportet. nam dominus inquiunt miſit, qui amicos rogaret, uti luce oriente ueniant, & metant. Mater iubet eos à metu otioſos eſſe. Si enim dominus inquit, meſſium ad amicos reiјcit: craſtino ſeges non metetur. neque neceſſe eſt hodie uti uos auferam. Die igitur poſtero mater in pabulum uolat: dominus quos rogauerat opperitur: ſol feruit, & fit nihil, & amici nulli erant. Tum ille rurſum ad filium, amici iſti inquit, magnam in partem ceſſatores ſunt, quin potius imus, & cognatos affines, uicinosq́; noſtros oramus, ut adſint cras tempori ad metendum? Itidem hoc pulli pauefacti ma-

tri nuntiant. Mater hortatur, ut tum quoq; ſine metu, ac ſine cura ſint: cognatos, affineſq; nullos fermè tam eſſe obſequibiles ait, ut ad laborem capeſcendum nihil euocentur, & ſtatim dicto obediant. Vos modo inquit, aduertite, ſi modo quid denuo dicetur. Alia luce orta, auis in paſtum profecta eſt. cognati & affines operam, quam dare rogati ſunt: ſuperſedent. Ad poſtremum igitur dominus filio ualeant inquit, amici cum propinquis. Afferes prima luce falces duas, unam egomet mihi, & tu tibi capies alteram, & frumentum noſmetipſi manibus noſtris cras metemus. Id ubi ex pullis dixiſſe dominum mater audiuit: tempus inquit eſt cedendi, & abeundi, fiet nunc dubio procul quod futurum dixit. In ipſo enim iam uertitur, cuia eſt res, non in alio, unde petitur. Atque ita Caſſita nidum migrauit, & ſeges à domino demeſſa eſt. Hæc quidem eſt Aeſopi fabula de amicorum & propinquorum leui, & inani fiducia. Sed quid aliud ſanctiores libri philoſophorum monent, quàm ut in nobis tantum ipſis nitamur? alia autem omnia, quæ extra nos, extráq; noſtrum animum ſunt: neque pro noſtris, neque pro nobis ducamus? Hunc Aeſopi apologum Q. Ennius in ſatyris, ſcite admodum & uenuſte uerſibus quadratis compoſuit: quorum duo poſtremi iſti ſunt: quos habere cordi & memoriæ operæpretium eſſe.

Hercle puto hoc erit tibi argumentum ſemper in promptu ſitum:

Nequid expectes amicos, quod tu agere poſſis.

Quid obſeruatum ſit in undarum motibus, & quæ in mari alio, atq; alio modo fiunt auſtris flantibus, aquilonibusq;. Caput XXX.

HOc ſæpenumero in undarum motu obſeruatum eſt, quas aquilones uenti, quiq; ex eadem cœli regione aer fluit, quasue faciunt in mari auſtri, atq; africi. Nam fluctus, qui flante aquilone maximi, ac creberrimi excitantur, ſimul ac uentus poſuit, ſternuntur, & conflaceſcunt: & mox fluctus eſſe deſinunt. At non idem fit flante auſtro, uel africo. quibus iam nihil ſpirantibus undæ tamen factæ diutius tument, & à uento quidem iandudum tranquillæ ſunt. Sed mare eſt etiam, atq; etiam undabundum. Eius rei cauſa eſſe coniectatur: quod uenti à ſeptentrionibus ex altiore cœli parte in mare incidentes, deorſum in aquarum profunda quaſi præcipites deferuntur: undasq; faciunt non prorſus impulſas, ſed ui intus commotas: quæ tantiſper erutæ uoluuntur, dum illius infuſi deſuper ſpiritus uis manet. Auſtri uero, & Africi ad meridianum orbis circulum, & ad partem axis infimam depreſſi, inferiores, & humiles per ſuprema æquoris euntis protrudunt magis fluctus, quàm eruunt: & iccirco non deſuper leſæ, ſed propulſæ in aduerſum aquæ etiam deſiſtente flatu retinent aliquantiſper de priſtino pulſu impetum. Id autem ipſum, quod dicimus, ex illis quoq; homericis uerſibus, ſiquis non incurioſe legat: adminiculari poteſt. Nã de auſtri flatibus ita ſcripſit.

ἔνθα νότος πόντοιο λυδῶνα εἰς λάχν ὠθεῖ

Contra autem de Borea, quem Aquilonem appellamus, alio dicit modo.

καὶ βορέης αἰθριγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Ab Aquilonibus enim qui alti, ſuperniq; ſunt, fluctus excitatos quaſi per prona uolui dicit. Ab Auſtris autem iis, qui humiliores ſunt: maiore ui quadã propelli, ſurſum atq; ſubiici. Id enim ſignificat uerbum λάαν ὠθεῖ. Sicut in alio loco, λάαν ἄνω ὠθεῖ. Id quoq; à peritiſſimis rerum philoſophis obſeruatum eſt, auſtris ſpirantibus mare fieri glaucum, & cœruleum, aquilonibus obſcurius, atriuſq;. Cuius rei cauſam cum Ariſtotelis libros problematum percerpſimus, notaui.
» Cur auſtro ſpirante mare cœruleum
» fiat? Aquilone obſcurius atriuſq;? An propterea
» quod aquilo minus mare perturbat? Omne autem,
» quod tranquillius eſt, atrum eſſe uidetur.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER TERTIVS.

Quæſitum, ac traditum quam ob cauſam Salluſti auaritiam dixerit non animum modo uirilem, ſed corpus quoq; ipſum effœminare. Caput I.

h Yeme iam diſcedente apud balneas ſicias in area ſub calido ſole cum Phauorino philoſopho ambulabamus, atq; ibi inter ambulandum legebatur Catilina Salluſtii, quem in manu amici conſpe-

ctum legi iuſſerat. Cumq; hæc uerba ex eo libro lecta eſſent. Auaritia pecuniæ ſtudium habet: quam nemo ſapiens concupiuit: ea quaſi uenenis malis imbuta, corpus animumq; uirilem effœminat: ſemper infinita, & inſatiabilis eſt, neq; copia, neq; inopia minuitur. Tum Phauorinus me aſpiciens, quo inquit, pacto corpus hominis auaritia effœminat? Quid enim iſtuc ſit, quod animum uirilem ab ea effœminari dixit: uideor fermè aſſequi. Sed quonam modo corpus quoq; hominis effœminet: nõ dum reperio. Et ego inquam longe iandiu in eo ipſo quærendo fui: ac niſi tu occupaſſes, ultro te hoc rogaſſem. Vix ego hæc dixeram cunctabundus, atq; inibi quiſpiam de ſectatoribus Phauorini, qui uidebatur eſſe in literis ueterator, Valerium inquit, Probum audiui hæc dicere, uſum eſſe Salluſtium circunlocutione quadam poetica, & cum dicere uellet, hominem auaritia corrumpi, corpus & animum dixiſſe: quæ duæ res hominẽ demonſtrarent. Nanq; homo ex anima, & corpore eſt. Nunquam inquit Phauorinus quod equidẽ ſcio, tam importuna, tãq; audaci argutia fuit noſter Probus: ut Salluſtium uel ſubtiliſſimum breuitatis artificem periphraſim poetarum facere diceret. Erat tum nobiſcum in eodem ambulacro homo quiſpiam ſanè doctus: is quoq; à Phauorino rogatus, ecquid haberet ſuper ea re dicere: huiuſcemodi uerbis uſus eſt. Quos inquit, auaritia minuit, & corrumpit: quiq; ſeſe quærenda undiq; pecunia dediderunt: eos pleroſq; tali genere uitæ occupatos uidemus: ut ſicuti alia in his omnia præ pecunia: ita labor quoq; uirilis,

exercendiq́; corporis ſtudium relictum ſit. Negotijs ſe plerunq; umbraticis, & ſellularijs queſtibus intentos habent: in quibus omnis eorum uigor animi, corporisq́; elangueſcit, & quod Salluſt. ait effœminatur. Tum Phauorinus legi denuo uerba eadem Salluſtij iubet, atq; ubi lecta ſunt, Quid igitur inquit, dicimus, quod multos uidere eſt pecuniæ cupidos, & eoſdem tamen corpore eſſe uegeto, ac ualenti. Tum ille ita reſpondit, non hercle inſcite. Quiſquis eſt inqt, pecuniæ cupiens, & corpore tamen eſt bene habito, ac ſtrenuo, aliarum quoq; rerum uel ſtudio, uel exercitio eum teneri neceſſarium eſt, atq; in ſeſe colendo non æque eſſe parcum. Nam ſi auaritia ſola ſumma, omnes hominis partes, affectionesq́; occupet: & ſi ad incuriam uſq; corporis graſſetur: ut per illam unam neq; uirtutis, neq; uirium, neq; corporis, neq; animi cura adſit: tum deniq; id uere dici poteſt effœminato eſſe & animo, & corpore, qui neq; ſeſe, neq; aliud curet, niſi pecuniam. Tum Phauorinus, aut hoc inquit, quod dixiſti, probabile eſt, aut Salluſtius odio auaritiæ plus quàm potuit eam criminatus eſt.

Quem nam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorum, qui ante noctis horam ſextam, poſt'ue eam nati ſunt. Atq; inibi de temporibus, terminisq́; dierum, qui ciuiles nominantur: & uſquequaq; gentium uarie obſeruantur, & præterea quid Q. Mutius ſcripſerit ſuper ea, quã maritus non iure uſurpauiſſet: quod rationem ciuilis anni non habuerit.

Caput II.

q Værí ſolitũ eſt, qui noctis hora tertia, quar
ta'ue ſiue qua alia nati ſunt, uter dies na-
talis haberi, appellariq; debeat, is'ne, quem
nox ea conſecuta eſt: an qui dies noctem conſecutus eſt.
M. Varro in libro rerum humanarum, quem de die
bus ſcripſit, homines inquit, qui media nocte ad pro-
ximam mediam noctem in his horis. XXIIII. nati
ſunt, una die nati dicuntur. Quibus uerbis ita ui-
detur dierum obſeruationem diuiſiſſe, ut qui poſt ſo-
lem occaſum ante mediam noctem natus ſit: is ei dies
natalis ſit: à quo die ea nox cœperit. Contra uero
qui in ſex horis poſterioribus naſcatur, eo die uide-
ri natum, qui poſt eam noctem diluxerit. Athenien-
ſes autem aliter obſeruare idem Varro in eodem li-
bro ſcripſit: eosq; à ſole occaſo ad ſolem iterum occi-
dentem omne id medium tempus unum diem eſſe di-
cere. Babylonios porrò aliter. A ſole enim exorto ad
exortum eiuſdem incipientem, totum id ſpatium unius
diei nomine appellare. Multos uero in terra Vm-
bria unum, & eundem diem eſſe dicere a meri-
die ad inſequentem meridiem. Quod quidem inquit,
minus abſurdum eſt. Nam qui calendarum hora ſex-
ta natus eſt apud Vmbros, dies eius natalis uideri de-
bebit, & calendarum dimidiarum, & qui eſt poſt
calendarum dies, ante horam eiuſdem diei. VI.
Populum autem Romanum ita uti Varro dixit, dies
ſingulos annumerare à media nocte uſq; ad mediam
proximam multis argumentis oſtenditur. Sacra ſunt
romana partim diurna, partim nocturna: ſed ea,
quæ inter noctem fiunt: diebus adijciuntur non nocti
bus.

bus. Quæ igitur ſex poſterioribus noctis horis fiũt: eo die fieri dicuntur: qui proximus eam noctem illuceſcit. Ad hoc ritus quoq;, & mos auſpicandi eandem eſſe obſeruationem docet. Nam magiſtratus quando una die eis auſpicandum eſt, & id, ſuper quo auſpicauerunt, agendum: poſt mediam noctem auſpicatur, & poſt meridiem ſole magno. Auſpicatiq; eſſe, & egiſſe ex eodem die dicuntur. Præterea tribuni plebei, quos nullum diem abeſſe Roma licet: cum poſt mediam noctem proficiſcuntur: & poſt primam facem ante mediam ſequentem reuertuntur: non dicuntur abfuiſſe unum diem quando ante horam noctis. VI. regreſſi, partem aliquã illius in urbe Romana ſunt. Q. quoq; Mutium iuriſconſul. dicere ſolitum legi, non eſſe uſurpatam mulierem, quæ cum calendis Ianuariis, apud uirum cauſa matrimonij eſſe cœpiſſet: ante diem. IIII. calendas Ianuarias ſequentes uſurpatum iſſet. Non poſſe impleri trinoctium, quod abeſſe à uiro uſurpandi cauſa ex. XII. tab. deberet. quoniam tertiæ noctis poſterioris ſex horæ alterius anni eſſent, qui inciperet ex calendis. Iſtæc autem omnia de dierum temporibus, & finibus ad obſeruationem, diſciplinamq; iuris antiqui pertinentia, cum in libris ueterum inueniremus, non dubitabamus qn Virgilius quoq; idipſum oſtenderit, non expoſite, atq; aperte: ſed ut hominem decuit poeticas res agentem, recondita, & quaſi operta ueteris ritus ſignificatione.

» Torquet inquit, medios nox humida curſus.

» Et me ſæuus equis oriens afflauit anhelis.

His. II. uerſibus oblique, ſicuti dixi, admonere uo-

luit diem, quem Romani ciuilem appellauerunt: à VI. noctis hora oriri.

De noſcendis, explorandiſq; Plauti comœdijs, quoniam promiſcue ueræ, atq; falſæ nomine eius inſcriptæ feruntur. Atq; inibi quod Plautus in piſtrino, & Neuius in carcere fabulas ſcriptitarint. Cap. III.

u Erum eſſe comperior, quod quoſdam bene literatos homines dicere audiui, qui pleraſq; Plauti comœdias curioſe, atq; contente lectitauerunt, non indicibus Helij Sedigiti, nec Claudij, nec Aurelij, nec Accij, nec Manilij ſuper his fabulis, que dicuntur ambiguæ, credituros, ſed ipſi Plauto, moribuſq; ingenij, atq; linguæ eius. Hac enim iudicij norma Varronem quoq; uſum uidemus. Nam præter illas unam, & XX. quæ Varronianæ uocantur: quas icirco à cæteris ſegregauit: quoniam dubioſæ non erant: ſed conſenſu omnium Plauti eſſe cenſebantur: quaſdam item alias probauit adductus ſtylo atq; facetia ſermonis Plauto congruentis. Eaſq; iam nominibus aliorum occupatas Plauto uindicauit. Sicuti iſtam, quam nuperrime legebamus, cui eſt nomen Bœotia. nam cum in illis una & XX. non ſit, & eſſe Aquilij dicatur: nihil tamen Varro dubitauit quin Plauti foret: neque alius quiſquam non infrequens Plauti lector dubitauerit, ſi uel hos ſolos uerſus ex ea fabula cognouerit: qui quoniam ſunt, ut de illius Plauti more dicam, plautiniſſimi: propterea & meminimus eos, & aſcripſimus. Paraſitus ibi eſuriẽs hæc dicit.

Vt illum

» Vt illum dij perdant, primus qui horas repperit:
» Quiq; adeo primus ſtatuit hic ſolarium:
» Qui mihi comminuit miſero articulatim diem.
» Nam me puero uetus erat ſolarium
» Multo omnium iſtorum optumum, & ueriſſimum,
» Vbi iſte monebat eſſe, niſi cum nihil erat.
» Nunc etiam quod eſt, non eſt, niſi ſoli libet.
» Itaq; adeo iam oppletum'ſt oppidum ſolarijs.
» Maior pars populi aridi reptant fame.

Phauorinus quoq; noſter, cum Neruulariã Plauti legerem, quæ inter incertas eſt habita: & audiſſet ex ea comœdia uerſum hunc:

» Strateæ Scrupedæ ſtratiuilæ ſordidæ.

Delectatus faceta uerborum antiquitate meretricum uitia, atq; deformitates ſignificantium, uel unus hercle inquit, hic uerſus Plauti eſſe hanc fabulam ſatis poteſt fidei feciſſe. Nos quoq; ipſi nuperrime, cum legeremus fretum (nomen eſt id comœdiæ, quam Plauti eſſe quidam non putant) haud quicquam dubitauimus, quin & Plauti foret, & omnium maxime genuina. Ex qua duos hos uerſus exſcripſimus, ut hiſtoriam quæreremus oraculi Arietini. Nunc illud eſt, quod Arietini reſponſum magnis ludis dicitur.

» Peribo, ſi non fecero:
» Si faxo uapulabo. M. autem Varro in libro de comœdijs plautinis primo actu, uerba hæc ponit.
» Nam nec gemini, nec leones, nec Condalium, nec
» anus Plauti, nec bis compreſſa, nec bœotia unquam fuit. Neq; adeo ἄγροικος, neq; commorientes, ſed

M. Acutici. In eodem lib. Varronis id quoq; ſcriptum etiam Plautium fuiſſe quempiam poetam comœdiarum. Cuius quoniam fabulæ Plauti inſcriptæ forent: acceptas eſſe, quaſi Plautinas, cum eſſent non à Plauto plautinæ, ſed à Plautio plautianæ. Feruntur autem ſub Plauti nomine comœdiæ circiter centum atq; XXX. Sed homo eruditiſſimus Lælius quinq; & XX. eſſe eius ſolas exiſtimauit. Non tamen dubium eſt, quin iſta, & quæ ſcripta à Plauto non uidentur, & nomini eius adijciuntur, ueterum poetarum fuerint: & ab eo retractatæ, expolitæq; ſunt. Ac propterea recipiant ſtylum plautinum. Sed enim Saturionem, & aditum, & tertiam quandam, cuius nunc mihi nomen non ſuppetit: in priſtino eum ſcripſiſſe Varro, & pleriq; alij memoriæ tradiderunt. cum pecunia omni, quam in operis artificum ſcenicorum pepererat: in mercationibus perdita inops Romam rediſſet: & ob quærendum uictum ad circumagendas molas, quæ truſatiles appellantur: operā piſtori locaſſet. Sicuti de Neuio quoq; accepimus, fabulas eum in carcere duas ſcripſiſſe. Ariolum, & Leōtem, cum ob aſſiduam maledicentiam, & probra in principes ciuitatis de græcorum poetarum more dicta, in uincula Rom. à. III. uiris coniectus eſſet. Vnde poſt à trib. ple. exemptus eſt: cum in ijs, quas ſupra dixi, fabulis, delicta ſua, & petulantias dictorum, quibus multos ante læſerat: diluiſſet.

Quod P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus ante ætatem ſenectam barbam, & genas radere,

moris

moris fuit. Caput IIII.

I N libris, quos de uita P. Scipionis Africani compoſitos legimus: ſcriptum eſſe animaduertimus P. Scipioni Pauli filio, poſtquam de Pœnis triũphauerat, Cenſ.q; fuerat, eidem diem dictum eſſe ad populum à Claudio Aſellio tri.ple.cui equum in cenſura ademerat. Eumq;, cum eſſet reus, neq; barbam deſiſſe radi, neq; non candida ueſte uti, neq; fuiſſe cultu ſolito reorum. Sed cum in eo tempore Scipionem minorem. XL. annorum fuiſſe conſtaret: quod de barba raſa ita ſcriptũ eſſet, mirabamur. Comperimus autem cæteròs quoq; in iiſdem temporibus nobiles uiros, barbam in eiuſmodi ætate raſitauiſſe. Idcirco pleraſq; imagines ueterum, non admodum ſenum, ſed in medio ætatis, ita factas uidemus.

Delitiarum uitium, & molicies oculorum, & corporis, ab Archeſilao philoſopho cuidam opprobrata acerbe ſimul, & feſtiuiter. Caput V.

P Lutarchus refert Archeſilaum philoſophum uehementi uerbo uſum eſſe, de quodam nimis delicato diuite, qui incorruptus tamen, & caſtus perinteger dicebatur. Nam cum uocem eius infractam, capillumq; arte compoſitum, & oculos ludibundos, atq; illecebræ, uoluptatisq; plenos uideret: nihil intereſt inquit, quibus membris cinædi ſitis poſterioribus, an prioribus.

De ui atq; natura palmæ arboris, quod lignũ ex ea ponderibus impoſitis renitatur. Cap. VI.

P Erhercle rem mirandam Ariſt. in VII. problematum, & Plutar. in VIII. ſympoſiacorum dicit. Si ſupra palmæ inquit, arboris lignũ magna pondera imponas, ac tam grauiter urgeas, oneresq́; ut magnitudo oneris ſuſtineri non queat: non deorſum palma cedit, nec intra flectitur: ſed aduerſus pondus reſurgit, & ſurſum nititur, recuruaturq́;. Propterea inquit Plutarchus in certaminibus, palmã ſignum eſſe placuit uictoriæ: quoniam ingenium eiuſmodi ligni eſt, ut urgentibus opprimentibusq́; non cedat.

Hiſtoria ex annalibus ſumpta de Q. Ceditio trib. militum. uerbaq́; ex originibus M. Catonis appoſita, quibus Ceditij uirtutem cũ Spartano Leonida æquiparat. Cap. VII.

P Vlchrum, dij boni, facinus, græcarumq́; facundiarum magniloquentia condignum M. Cato libris originum de Q. Ceditio trib. militum ſcriptum reliquit. Id profecto eſt ad hãc fermè ſententiam. Imperator pœnus in terra Sicilia bello Carthaginienſi primo, obuiam romano exercitui progreditur: colles, locosq́; idoneos prior occupat. Milites romani, uti res narrata eſt, in locum inſinuãt fraudi, & perniciei obnoxium. Tribunus ad COSS. uenit. Oſtendit exitium de loci importunitate, & hoſtium

ſtium circunſtantia. Maturum cenſeo inquit, ſi rem ſer uare uis, faciundum, ut CCCC. aliquos milites ad uer rucam illam (ſic enim M. Cato locũ editum, aſperũq; appellat) ire iubeas. Eamq; uti occupent, imperes, horteriſq;. hoſtes profecto ubi id uiderint: fortiſſimus quiſq; & promptiſſimus, ad occurſandum, pugnan dumq; in eos peruertentur: unoq; illo negotio ſeſe alli gabunt: atq; illi omnes CCCC. procul dubio obtrun cabuntur. Tu interea occupatis in ea cæde hoſtibus, tempus exercitus ex hoc loco educendi habebis. Alia, niſi hæc ſalutis uia nulla eſt. COS. tribuno reſpondit, conſilium quidem fidum, atq; prouidẽs ſibi uiderier. Sed iſtos inquit milites CCCC. ad eum locum in hoſti um cuneos quiſnam erit, qui ducat? Si alium inquit tribunus, neminem reperis, me licet ad hoc periculum utare. Ego hanc tibi, & reip. animam do. COS. tribu no gratias, laudeſq; egit. Tribunus & CCCC. ad mo riendum proficiſcuntur. Hoſtes eorũ audaciã demi rantur. Quorſum ire pergant in expectando ſunt. ſed ubi apparuit, ad eandem uerrucam occupandã iter intendere: mittit aduerſum illos imperator Carthagi nienſis peditatum, equitatumq; illos, quos in exercitu ui ros habuit ſtrenuiſſimos. Romani milites circũueniun tur. circũuenti repugnant. Fit prælium diu anceps. tandem ſuperat multitudo. Quadringenti omnes tum unà perfoſſi gladijs, aut miſſilibus operti cadunt. Cõ ſul interibi, dum ea pugna fit, ſe in locos tutos, atq; edi tos ſubducit. Sed qđ illi tribuno duci militũ CCCC. di uinitus in eo prælio uſus uenit, nõ iã noſtris, ſed ipſius

» Catonis uerbis ſubiecimus. uerba Catonis. Dij im-
» mortales trib. militum fortunam ex uirtute eius de-
» dere. Nam ita euenit, cum ſaucius multifariam ibi fa-
» ctus eſſet: tum uulnus capiti nullum euenit. Eumq;
» inter mortuos defatigatum uulneribus, atq; ſpiran-
» tem, quod ſanguen defluxerat, cognouere: eum ſuſtu-
» lere. Iſq; conualuit. Sæpeq; poſt illam operam reipu.
» fortem, atq; ſtrenuam perhibuit. Illoq; facto quod il-
» los milites ſubduxit: exercitum cæterum ſeruauit.
» Sed idem beneſactum loco in quo ponas, nimium in
» tereſt. Leonidas lacedæmonius laudatur: qui ſimile a-
» pud Thermopylas fecit. propter eius uirtutes omnis
» Græcia gloriam, atq; gratiam præcipuam claritudi-
» nis inclytiſſimæ decorauere monimentis, ſignis, ſta-
» tuis, elogijs, hiſtorijs. Alijſq; rebus gratiſſimũ id eius
» factum habuere. At tri. militum parua laus pro fa-
» ctis relicta, qui idem fecerat, atq; remp. ſeruauerat.

Hanc Q. Cedicij uirtutem M. Ca. tali ſuo teſti-
monio decorauit. Claudius autem Quadrig. annali.
III. non Cedicio nomen fuiſſe refert, ſed Laberio.

Literæ eximiæ conſulum C. Fabritij, & Aemi-
lij ad regem Pyrrhum à Q. Claudio ſcriptore hi-
ſtoriarum in memoriam datæ. Caput VIII.

C Vm Pyrrhus rex in terra Italia eſſet: & unam, atq; alteram pugnam proſpere pugnaſſet: ſatiſq; angerentur Romani, & pleraq; Italia ad regem deſciuiſſet: tum Ambracienſis quiſpiam Timochares Regis Pyrrhi amicus ad C.

Fabritium

Fabritium conſulem furtim uenit: ac præmium petiuit, & ſi de præmio conueniret: promiſit Regem uenenis necare. Idq; facile eſſe factu dixit: quoniam filij ſui pocula in conuiuio regi miniſtrarent. eam rem Fabritius ad ſenatum ſcripſit. Senatus legatos ad regem miſit: mandauitq; ut de Timochare nihil proderent: ſed monerent, uti rex circunſpectius ageret: atq; à proximorum inſidijs ſalutem tutaretur. hoc ita uti diximus, in Valerij Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt. Quadrigarius autem in lib. III. non Timocharem, ſed Niciam adiſſe ad conſulem ſcripſit. Neq; legatos à ſenatu miſſos, ſed à COSS. Regẽ & pop. Ro. laudes, atq; gratias ſcripſiſſe, captiuosq; omnes, quos tũ habuerit, reſtituiſſe, & reddidiſſe. COSS. tum fuerunt C. Fabritius, atq; Aemilius. Literas, quas ad regem Pyrrhum ſuper ea cauſa miſerunt: Clau. Quadrigarius ſcripſit fuiſſe hoc exemplo. COSS. Romani ſalutem dicunt Pyrrho regi. Nos pro tuis iniurijs continuo animo ſtrenui commoti inimiciter tecum bellare ſtudemus. Sed communis exempli, & fidei, ergo uiſum eſt, uti te ſaluum uelimus: ut eſſet, quem armis uincere poſſimus. Ad nos uenit Nicias familiaris tuus, qui ſibi pretium à nobis peteret: ſi te clàm interfeciſſet. Id nos negauimus uelle. Ne'ue ob eam rem quicquam commodi expectaret. & ſimul uiſum eſt, ut te certiorem faceremus, nequid eiuſmodi ſi accidiſſet, noſtro conſilio ciuitates putarent factum: & quod nobis non placet, pretio, aut præmio, aut dolis pugnare, tu, niſi caueas, iacebis.

Quis & cuiuſmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, equus ſeianus, & qualis color equorum ſit, qui ſpadices uocantur: deq; iſtius uocabuli ratione.

Cap. IX.

C. Baſſus in commentarijs ſuis. Item Iulius Modeſtus in .ij. quæſtionum confuſarũ hiſtoriam de equo ſeiano tradũt dignã memoria atq; admiratione. Cn. Seium quempiam ſcribunt fuiſſe. Eumq; habuiſſe equum natum Argis in terra græcia, de quo fama conſtans eſſet tanquam de genere equorum progenitus foret: qui Diomedis thracis fuiſſent: quos Hercules Diomede occiſo è Thracia Argos perduxiſſet. Eum equum fuiſſe dicunt magnitudine inuſitata, ceruice ardua, colore phœniceo, flaua & comanti iuba. Omnibusq; alijs equorum laudibus quoq; longe præſtitiſſe. Sed eundem equum tali fuiſſe fato, ſiue fortuna ferunt: ut quiſquis haberet eum, poſſideretq;: ut is cum omni domo, familia, fortunisq; omnibus ſuis ad internicionẽ deperiret. Itaq; primum illum Cn. Seium dominum eius à M. Ant. qui poſtea III uir Reip. conſtituendæ fuit: capitis damnatum miſerando ſupplicio affectum eſſe. Eodẽ tempore Cor. Dolabellam COS. in Syriã proficiſcentem fama iſtius equi adductum Argos diuertiſſe. Cupidineq; habendi eius exarſiſſe. Emiſſeq; eum HS. centum milibus. Sed ipſum quoq; Dolabellam in Syria bello ciuili obſeſſum, atq; interfectum eſſe. Mox eundem equum, qui Dolabellæ fuerat: C. Caſſium, qui Dolabellam obſederat: abduxiſſe. Quẽ Caſſium poſtea ſatis notũ eſt, uictis Parthis, fuſoq; exer-

citu ſuo, miſeram mortem oppetijſſe. Deinde Antonium poſt interitum Caßij parta uictoria, equum illum nobilem Caßij requiſiſſe: & cum eo potitus eſſet, ipſum quoq; poſtea uictum, atq; deſertum, deteſtabili exitio interiſſe. Hinc prouerbium de hominibus calamitoſis ortum, dicíq; ſolitum. Ille homo habet equum ſeianum. Eadem ſententia eſt illius quoq; ueteris prouerbij, quod ita dictum accepimus. Aurum toloſanum. Nã cum oppidum Toloſanum in terra Gallia Q. Cepio COS. diripuiſſet: multúmq; auri in eius oppidi templis fuiſſet: quiſquis ex ea direptione aurum attigit: miſero, cruciabilíq; exitu perijt. Hunc equum C. Baſſus uidiſſe Argis refert, haud credibili pulchritudine, uigoréq;, & colore exuberantiſſimo. Quem colorem nos (ſicuti dixi) puniceum, græce partim φοίνικα alij σπάδικα appellant, quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulſus ſpadix dicitur.

Quod eſt quædam ſeptenarij numeri uis & facultas, in multis naturæ rebus animaduerſa, de qua M. Varro in hebdomadibus diſſerit copioſe.

Cap. X.

m Ar. Varro in primo lib. qui inſcribuntur hebdomades, uel de imaginibus ſeptenarij numeri, quem græci ἑβδομάδα appellant, uirtutes, poteſtatéſq; multas, uariáſq; dicit. Is nanq; numerus inquit, ſeptentriones maiores, minoréſq; facit in cœlo. Item uergilias, quas πλειάδας uocant. Facit etiam ſtellas, quas alij erraticas,

P. Nigidius errones appellat. Circulos quoq; ait in cælo, circum longitudinem axis ſeptem eſſe, e queis duos minimos, qui axem extimum tangunt, πόλους appellari dicit. Sed eos in ſphæra, quæ κρικώτη uocatur propter breuitatem non ineſſe. At neq; ipſe Zodiacus ſeptenario numero caret. Nam in. VII. ſigno fit ſolſtitium à bruma. In ſeptimo bruma à ſolſtitio. In. VII. æquinoctium ab æquinoctio. Dies deinde illos, quibus halcyones hyeme anni in aqua nidulantur: eos quoq; ſeptem eſſe dicit. Præterea ſcribit lunæ curriculum confici integris quater ſeptenis diebus. Nam duodetriceſimo luna inquit, ex quo ueſtigio profecta eſt, eodem redit. Authoremq; opinionis huius Ariſtidem eſſe Samium, in qua re non id ſolũ animaduerti debere dicit, quod quater ſeptenis, ideſt octo & uiginti diebus conficeret iter luna ſuum. Sed quod is numerus ſeptenarius, ſi ab uno profectus, dũ ad ſemetipſum progreditur: omneis, per quos progreſſus eſt, numeros comprehendat: ipſumq; ſe addat, facit numerum octo & XX. quot dies ſunt curriculi lunaris. Ad homines quoq; naſcendos uim numeri iſtius porrigi, pertinereq; ait. Nam cum in uterum inquit, mulieris genitale ſemen datum eſt: primis ſeptem diebus conglobatur, coagulaturq;. Fitq; ad capiendam figuram idoneum. Poſt deinde quarta hebdomade, quod eius uirile fœtus futurum eſt: caput, & ſpinã, quæ eſt in dorſo, informatur. Septima autem ferè hebdomade, ideſt nono, & XL. die totus inquit, homo in utero abſoluitur. Illam quoq; uim numeri huius obſeruatam refert, quod ante menſem

VII. neq; maſculus, neq; fœmina ſalubriter, ac ſecundum naturam naſci poteſt, quod ij, qui iuſtiſſime in utero ſunt, poſt CCLXXIII. dies, poſtquã ſunt concepti, quadrageſima deniq; hebdomada ita naſcuntur. Pericula quoq; uitæ, fortunarumq; hominũ, quæ climacteras Chaldæi appellant: grauiſſimos quosq; fieri affirmat ſeptenarijs. Præter hæc modum eſſe dicit ſummum adoleſcendi humani corporis ſeptem pedes, quod eſſe magis uerum arbitramur, quàm quod Herodotus homo fabulator in primo hiſtoriarum inuentum eſſe ſub terra ſcripſit Oreſti corpus cubitæ longitudinis habens ſeptem, quæ faciunt pedes. XII. & quadrantem. Niſi ſi (ut Homerus opinatus eſt) uaſtiora, prolixioraq; fuerint corpora hominum antiquorum, & nunc quaſi iam mundo ſeneſcente, rerum, atq; hominum decrementa ſunt. Dentes quoq; & in ſeptem primis menſibus, & ſeptenos ex utraq; parte gigni ait, & cadere annis ſeptimis, & genuinos annaſci annis ferè bis ſeptenis. Venas etiam in hominibus, uel potius arterias, medicos muſicos dicere ait, numero moueri ſeptenario, quod ipſi appellãt τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν, quæ fit in collatione Quaternarij numeri. Diſcrimina etiam periculorum in morbis maiore ui fieri putant in diebus, qui conficiuntur ex numero ſeptenarij. Eosq; dies omnium maxime ita ut medici appellant κριτικοὺς ἢ κρισιμοὺς, cuiquam uideri primam hebdomadam, & ſecundã, & tertiam. Necnon id etiam eſt ad uim, facultatesq; eius numeri augendas, quod quibus inedia mori conſilium eſt: ſeptimo demũ die mortem appetunt. Hæc

Varro de numero ſeptenario ſcripſit admodum conquiſite. Sed alia quoq; ibidem congerit frigidiuſcula, ueluti ſeptem opera eſſe in orbe terrarum miranda, & ſapientes item ueteres ſeptem fuiſſe, & curricula ludorum circenſium ſolennia ſeptem eſſe: ad oppugnandas Thebas duces ſeptem delectos. tum ibi addit ſe quoq; iam duodecimam annorum hebdomadam ingreſſum eſſe, & ad eum diem ſeptuaginta hebdomadas librorum conſcripſiſſe. Ex quibus aliquandiu cum proſcriptus eſſet, direptis bibliothecis ſuis non comparuiſſe.

Quibus, & quàm friuolis argumentis Accius in didaſcalicis utatur: quibus docere nititur Heſiodum eſſe, quã Homerum natu antiquiorẽ. Cap. XI.

SVper ætate Homeri, atq; Heſiodi non conſentitur. Alij Homerũ, quàm Heſiodũ maiorem natu fuiſſe ſcripſerunt: in queis Philochorus, & Xenophanes. Alij minorẽ, in queis, L. Accius poeta, & Ephorus hiſtoriæ ſcriptor. M. autem Varro in primo de imaginibus, uter natus prior ſit, parum conſtare dicit. ſed non eſſe dubium, quin aliquo tempore eodem uixerint: idq; ex epigrammate oſtendit, quod in tripode ſcriptum eſt: qui in monte Helicone Ab Heſiodo poſitus traditur. Accius autem in primo didaſcalio leuibus admodum argumẽtis utitur: per quæ oſtendit Heſiodum natu priorem. Quod Homerus inquit, cum in principio carminis Achillem eſſe filium Pelei diceret: quis eſſet Peleus

non addidit. Quam rem procul, inquit, dubio dixiſſet, niſi ab Heſiodo iam dictum uideretur. De Cyclope itidem inquit, uel maxime quod unoculus fuit. rem tam inſignem non præteriſſet: niſi æque prioris Heſiodi carminibus uulgatum eſſet. De patria quoq; Homeri multo maxime diſſenſum eſt. Alij colophonium, alij ſmyrnæum, ſunt qui Athenienſem, ſunt qui ægyptium dicant fuiſſe. Ariſtoteles tradit ex inſula Io natum. M. Varro in lib. de imaginibus primo Homeri imagini hoc epigrāma appoſuit.

" Capella Homeri candida hoc tumulum indicat:
" Quod ariete mortuo faciunt ſacra.

ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου,
σμύρνα. ῥόδος. κολοφών. σαλαμίν. ἴος. ἄργος. ἀθῆναι.

Largum, atq; auidum bibendi à P. Nigidio doctiſſimo uiro nouo, & propemodum abſurdo uocabulo biboſum dictum. Cap. XII.

Bibendi auidum P. Nigidius in commentarijs grāmaticis bibacem, & biboſum dicit. Bibacem ego, ut edacem à pleriſq; alijs dictum lego. Biboſum dictum etiam nuſquam reperi, niſi apud Laberiū. Neq; aliud eſt, quod ſimili inclinatu dicatur. Non enim ſimile eſt, ut uinoſus, aut uitioſus, cæteráq;, quæ hoc modo dicuntur: quoniam à uocabulis, non à uerbis inclinata ſunt. Laberius in mimo libro primo, qui ſalinator inſcriptus eſt: uerbo hoc ita utitur.

" Non mămoſa, non annoſa, non biboſa, non procax.

Quod Demoſthenes etiam tum adoleſcens cũ Platonis philoſophi diſcipulus foret: audito forte Calliſtrato rhetore in concione populi, deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum. Caput XIII.

b Ermippus hoc ſcriptũ reliquit. Demoſthenem admodum adoleſcentem uentitare in academiam, Platonemq́; audire ſolitum. Atq; is inquit, Demoſthenes domo egreſſus, ut ei mos erat, cum ad Platonem pergeret, compluresq́; populos concurrentes uideret: percunctatur eius rei cauſam. Cognoſcitq́; currere eos auditum Calliſtratum. Is Calliſtratus Athenis orator in repu. fuit. illi δημαγωγοὺς appellant. uiſum eſt paulum diuertere, expeririq́; an ad digna auditu, tanto properatum ſtudio foret. Venit inquit, atq; audit Calliſtratum, nobilem illum τὴν περὶ ὀρόπου δίκην dicentem. Atq; ita motus, & demultus, & captus eſt, ut Calliſtratum iam inde ſectari cœperit: academiam cum Platone reliquerit.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, aliaq́; huiuſcemodi, qui dicat, uitioſe dicere. Eiusq́; uitij cauſas reddere M. Varronem nec quenquam ueterum iiſce uerbis ita uſum eſſe. Caput XIIII.

d Imidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, uel quid aliud huiuſcemodi, male, ac uitioſe dici exiſtimat Varro. Oportet enim inquit, dicere dimidiatum librum, non dimidium, & dimidiatam fabulam, non dimidiam.

Contra autem ſi è ſextario hemina fuſa eſt: nō dimidiatum ſextarium fuſum dicendum eſt. Et qui quoq; ex mille numûm, quod ei debebatur, quingentos recepit: non dimidiatum recepiſſe dicemus, ſed dimidiū. At ſi ſcyphus inquit, argenteus mihi cum alio communis in duas partes diſiectus ſit: dimidiatum eum dicere eſſe ſcyphum debeo, non dimidium. Argenti autem, quod in eo ſcypho ineſt, dimidium meum eſſe non dimidiatum, diſſerit, ac diuidit ſubtiliſſime, quid dimidium dimidiato interſit, & quaſi Ennium ſcienter hoc in annalibus dixiſſe ait.

» Sicuti ſiquis ferat uas uini dimidiatum.

Sicuti pars, quæ deeſt è uaſe, non dimidiata dicenda eſt, ſed dimidia. Omnis autē diſputationis eius, quam ſubtiliter quidē, ſed ſubobſcure explicat: ſumma hæc eſt. Dimidiatum eſt quaſi diſmediatum, & in parteis duas pares diuiſum. Dimidiatum ergo, niſi ipſum quod diuiſum eſt, dici haud conuenit. Dimidium uero eſt non quod ipſum dimidiatum eſt, ſed quæ ex dimidiato pars altera eſt. cum igitur partem libri dimidiam legiſſe uolumus dicere, aut partem dimidiam fabulæ audiſſe: ſi dimidiam fabulam, aut dimidium librum dicemus, peccabimus. Totum enim ipſum, quod eſt dimidiatum, atq; diuiſum eſt, dimidium dicis. Itaq; Lucilius eadem ſecutus,

» Vno oculo inquit, pedibusq; duobus
» Dimidiatus ut porcus. Et alio loco.
» Quid ni & ſcruta quidem ut uendant, & ſcrutarius laudat.
» Præfractam ſtriglem ſoleam improbus dimidiatā.

Iam in uigeſimo manifeſtius dimidiam horam dicere ſtudioſe fugit. Sed pro dimidia dimidium ponit in hiſce uerſibus.

» Tempeſtate ſua, atq; eodem uno tempore, & hora
» Dimidio & tribus confectis duntaxat eandem,
» Et quartam. Nam cum obuium, proximumq; eſſet dicere, & hora dimidia tribus confectis, uigilate, atq; attente uerbum non probum mutauit: per qđ ſatis apparet, ne horam quidem dimidiam recte dici, ſed uel dimidiatam horam, uel dimidiam partem horæ. Propterea Plautus in bacchidibus dimidiũ auri dicit, non dimidiatum aurum. Item in aulularia, dimidium obſonij non dimidiatum obſonium, in hoc uerſu.

» Ei adeo obſonij hinc iuſſit dimidium dari.

In menechmis autem dimidiatum diem, non dimidiũ in hoc uerſu.

» Dies quidem iam ad umbilicum dimidiatus mortuus.

M. Cato in libro, quem de agricultura conſcripſit.

» Semen cupreſſi ſerito crebrum, ita uti linum ſeri ſo=
» let, eo crebro terram inſternito, dimidiatum digitum.
» Iam id bene tabula, aut pedibus, aut manibus com=
» planato. Dimidiatum inquit digitum, non dimidium. Nam digiti quidem dimidium, digitum autem ipſum dimidiatum dici oportet. Item. M. Cato de Car
» thaginienſibus ita ſcripſit. Homines defoderunt
» in terram dimidiatos, ignemq; circumpoſuerunt, ita
» interfecerunt. Neq; quiſquam omnium, qui probe locuti ſunt, his uerbis ſecus quàm dixi, uſus eſt.

Extare

*Extare in literis, perq́; hominum memorias tradi-
tum, quod repente multis mortem attulit gaudium
ingens inſperatum, intercluſa anima, & uim magni,
nouiq́; motus non ſuſtinente.* Cap. XV.

Ognito repente inſperato gaudio expiraſ-
c ſe animam refert Ariſtoteles philoſophus
Polycritam nobilem fœminam è Naxo in
ſula. Philippides quoq; comœdiarum poeta haud
ignobilis ætate iam edita, cum in certamine poetarũ
præter ſpem uiciſſet, & lætiſſime gauderet: inter il-
lud gaudium repente mortuus eſt. de rhodio etiam
Diagora celebrata hiſtoria eſt. Is Diagoras tres filios
adoleſcentes habuit. unum pugilem, alterum pancra-
tiaſten, tertium luctatorem. Eosq; omnes uidit uin-
cere, coronariq́; eodem olympiæ die: & cum ibi eum
tres adoleſcentes amplexi, coronis ſuis in caput patris
poſitis ſauiarentur: cumq́; populus gratulabundus
flores undiq; in eum iaceret: ibi in ſtadio inſpectan-
te populo, in oculis, atq; in manibus filiorum ani-
mam efflauit. Præterea in noſtris annalibus ſcriptũ
legimus. qua tempeſtate apud Cannas exercitus popu-
li Romani cæſus eſt: anum matrem nuntio de mor-
te filij allato, luctu, atq; mœrore affectam eſſe. Sed
is nuntius non uerus fuit. Atq; is adoleſcens nõ diu
poſt ex ea pugna in urbem redijt. Anus repente
filio uiſo, copia, atq; turba, & quaſi ruina incaden-
tis inopinati gaudij oppreſſa, exanimataq́; eſt.

*Temporis uarietas in puerperijs mulierum quæ
nam ſit à medicis & philoſophis tradita. atq; inibi*

poetarum quoq; ueterum ſuper eadem re opinio-nes. Multáq; alia auditu, atq; memoratu digna. Verbáq; ipſa Hippocratis medici ex libro illius ſumpta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς. Id quoq; eſſe à grauiſſimis uiris memoriæ mandatum. Caput XVI.

e T medici, & philoſophi illuſtres, de tempore humani partus quæſiuerunt. πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος. Et multa opinio eſt. Eaq; iam pro uero recepta. Poſtquã mulieris uterus conceperit ſemen, gigni hominem ſeptimo rarenter, nunquam octauo, ſæpe nono, ſæpenumero decimo menſe. Eumq; eſſe hominem gignendi ſummum finem, decem menſes non inceptos, ſed exactos. Idq; Plautum ueterem poetam dicere uidemus in comœdia ciſtellaria his uerbis.

» Tum illa, quam compreſſerat,
» Decimo menſe exacto, hic peperit filiam.

Hoc idem tradit etiam Menander poeta uetuſtior, humanarũ opinionum uel peritiſſimus. Verſus eius ſuper ea re de fabula Plotio poſui.

γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος. Sed noſter Cæcilius, cum faceret eodem nomine, & eiuſdem argumenti comœdiam, ac pleraq; à Menandro ſumeret, in menſibus tamen genitalibus nominandis, non prætermiſit octauum, quem prætierat Menander. Cæcilij uerſus hi ſunt.

» Inſolet'ne mulier decimo menſe parere?
» Pol nono etiam, ſeptimo, atq; octauo.

Eam rem Cæcilium non inconſyderate dixiſſe, neq; temere

temere à Menãdro, atq; à multorum opinionibus deſciuiſſe. M. Varro uti credamus, facit. Nam menſe non nunquam octauo editum eſſe partum in lib. XIIII. rerum diuinarum ſcriptum reliquit. Quo in libro etiam. XI. menſe aliquando naſci poſſe hominem dicit. Eiusq; ſententiæ, tam de. VIII. quàm de. XI. menſe Ariſtotelem laudat authorem. Sed huius de menſe. VIII. diſſenſionis cauſa cognoſci poteſt in li. Hippocratis, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς, ex quo libro uerba hæc ſunt ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένησις. Id tam obſcure, atq; præciſe, tamq; aduerſe dictum Sabinus medicus, qui Hippocratem commodiſſime commentatus eſt, his uerbis enarrauit. ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἐστὶν οὕτω φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα. δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepiſſe huiuſcemodi quaſi monſtroſas raritates. Sed nono menſe, aut decimo, neq; præter hos alios partionem mulieris ſecũdum naturam fieri exiſtimaſſe. Idcircoq; eos nomina parcis tribus feciſſe à pariendo, & à nono, atq; decimo menſe. Nam parca inquit, immutata litera una à partu nominata. Item nona & decima à partus tempeſtiui tempore. Ceſellius autem uindex in lectionibus ſuis antiquis tria inquit, nomina parcarum ſunt. Nona. Decima. Morta. Et uerſum hunc Liuij antiqſſimi poetæ ponit ex ὀδυσσείᾳ. Quando dies adueniet, quẽ profata morta eſt? Sed homo minime malus Ceſellius mortam quaſi nomen accepit, cũ accipere quaſi μοῖραν deberet. Præterea ego de partu hu

mano, præterquam quæ ſcripta in libris legi, hoc
quoq; ueniſſe uſu Romæ comperi. Fœminam bonis, atq;
honeſtis moribus, non ambigua pudicitia in XI. men
ſe poſt mariti mortem peperiſſe. Factumq́; eſſe nego
tium propter rationem temporis, quaſi marito mor-
tuo, poſtea concepiſſet. quoniam X uiri in decem men
ſibus gigni hominem, non in undecimo ſcripſiſſent.
Sed diuum Hadrianum cauſa cognita, decreuiſſe in
XI. quoq; mẽſe partum edi poſſe. Idq́; ipſum eius rei
decretum nos legimus. In eo decreto Hadrianus id
ſtatuere ſe dicit, requiſitis ueterum philoſophorum,
& medicorum ſententijs. Hodie quoq; in ſatyra for-
te. M. Varronis legimus, quæ inſcribitur teſtamentum,
» uerba hæc. Siquis mihi filius, unus, pluresúe in
» decem menſibus gignuntur: ij, ſi erunt ὄνοι λύρας, ex-
» hæredes ſunto. Quod ſi quis undecimo menſe, κατ'
» ἀριστοτέλη natus eſto, Accio idem, quod Titio ius eſto
» apud me. Per hoc uetus prouerbium Varro ſignifi-
cat. ſicuti uulgo dici ſolitum erat de rebus inter ſe ni
hil diſtantibus, Idẽ Accij quod Titij, ita pari, eodẽq́;
iure eſſe in X. menſibus natos, & in XI. Quod ſi ita,
neq; ultra decimum menſem fœtura mulierum protol
li poteſt: quæri oportet, cur Homerus ſcripſerit Ne-
ptunum dixiſſe puellæ à ſe recens compreſſæ.

χαῖρε νῦν φιλότητι, περιπλομένου δ' ἐνιαυτοῦ
τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
ἀθανάτων.

Id cum ego ad cõplureis grãmaticos attuliſſem: par
tim eorũ diſputabant, Homeri quoq; ætate, ſicuti Ro-

muli,

muli, annum fuiſſe, non XII. menſium ſed X. Alij conueniſſe Neptuno, maieſtatiq; eius dicebant: ut longiore tempore fœtus ex eo grãdeſceret. Alij alia quædam nugalia. Sed Phauorinus mihi ait περιπλωμένου ἐνιαυτοῦ, non confecto eſſe anno, ſed affecto. In qua re uſus eſt uerbo non uulgariæ ſignificationis. Affecta enim, ſicuti M. Cicero, & ueterum elegantiſſimi locuti ſunt: ea proprie dicebantur: quæ nõ ad finẽ ipſum, ſed proxime finem progreſſa, deducta'ue erant. Hoc uerbum ad hanc ſententiã in Ciceronis oratione fuit: quam dixit de prouincijs conſularibus. Hippocrates autem in eo libro, de quo ſupra ſcripſit: cum & numerum dierum, quibus conceptum in utero coagulum conformatur: & tempus ipſius partionis nono aut decimo menſe definiſſet: neq; id tamen ſemper eadem eſſe fini dixiſſet: ſed aliâs ocyus fieri, aliâs ſerius, hiſce ad poſtremum uerbis uſus eſt. γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω. καὶ ἐλάσσω. καὶ ὅλον. κατὰ μέρος. καὶ εἴπομεν δὲ καὶ πλείω πλειόνων. καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων. quibus uerbis ſignificat quod aliquando ocyus fieret: non multo tamen fieri ocyus. Neq; quod ſerius: multo ſerius. Memini ego Romæ accurate hoc, atque ſolicite quæſitum, negotio non rei tunc paruæ poſtulante, an VIII. menſe infans ex utero uiuus editus, et ſtatim mortuus ius trium liberorum ſuppleuiſſet, cum abortio quibuſdam, non partus uideretur menſis octaui intempeſtiuitas. Sed quoniam de Homerico annuo partu, ac de. xi. menſe diximus quæ cognoueramus: uiſum eſt non prætereundum, qđ in Plinij ſecundi li-

bro. VII. naturalis hiſtoriæ legimus. Id autem quia extra fidem eſſe uideri poteſt, uerba ipſius Plinij po
» ſuimus. Maſſurius author eſt, L. Papyrium præto-
» rem ſecundo hærede lege agente, bonorum poſſeſſio-
» nem contra eũ dediſſe: cum mater partum, ſe. XIII.
» menſibus tuliſſe diceret: quoniam nullum certum tem-
» pus pariendi, ſtatum ei uideretur. In eodem li. Pli-
» nij ſecundi uerba hæc ſcripta ſunt. Oſcitatio in ni
» xu lætalis eſt, ſicut ſternuiſſe à coitu, abortiuum.

Quod tres libros Plato Philolai Pythagorici, & Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi mercati ſunt pretijs fidem non capiẽtibus. Cap. XVII.

m Emoriæ mandatum eſt, Platonem philoſophum tenui admodum pecunia familiari fuiſſe. Atq; eũ tamen treis Philolai Pythagorici libros decem millibus denariũm mercatum. Id ei pretium donaſſe quidam ſcripſerunt amicum eius Dionem Syracuſanum. Ariſtotelem quoq; traditum libros pauculos Speuſippi philoſophi poſt mortem eius emiſſe talentis atticis tribus. ea ſumma fit numi noſtri HS duo & LXX. millia. τίμων amarulentus librum maledicentiſſimum conſcripſit, qui σίλλος inſcribitur. in eo libro Platonem philoſophum tenui admodum pecunia familiari fuiſſe contumelioſe appellat: quod impenſo pretio librum pythagoricæ diſciplinæ emiſſet. Exq; eo Timæũ nobilem illum dialogũ continuaſſet. Verſus ſup eare τίμωνος hi ſunt.

καὶ σὺ πλάτων καὶ γάρ σε μαθητὴν ὁ πόθος ἔχεν.

πολλῶν

πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον
ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Quid ſint pedarij ſenatores, & quam ob cauſam ita appellati. Quãq; habeant originem uerba hæc ex edicto tralaticio conſulum. Senatores, quibusq; in ſenatu ſententiam dicere liceat. Caput XVIII.

NOn pauci ſunt, qui opinantur pedarios ſenatores appellatos, qui ſententiam in ſenatu non uerbis dicerent, ſed in alienam ſententiã pedibus irent. Quid igitur cum SENAT. Conſult. per diſceſſionem fiebat, non'ne uniuerſi ſenatores ſententiam pedibus ferebant? Atq; hæc etiã uocabuli iſtius ratio dicitur, quam C. Baſſus in commẽtarijs ſuis ſcriptam reliquit. Senatores enim dicit in ueterum ætate, qui curulem magiſtratum geſſiſſent: curru ſolitos honoris gratia in curiam uehi: in quo curru ſella eſſet: ſupra quam conſiderent: quæ ob eam cauſam curulis appellaretur. Sed eos Senatores, qui magiſtratum curulem non dum ceperant: pedibus itauiſſe in curiam. Propterea ſenatores non dum maioribus honoribus functos pedarios nominatos. M. autem Varro in ſatyra Menippea, quæ ἱπποκύων inſcripta eſt. equites quoſdam dicit pedarios appellatos. Videturq; eos ſignificare, qui non dũ à CENS. in ſenatum lecti erant: ſenatores non erant. Sed qui honoribus populi uſi quidem erant: in ſenatum ueniebant, & ſententiæ ius habebant. Nam & curulibus magiſtratibus functi, qui non dum à

CENS. *in ſenatum lecti erant, ſenatores non erat.* Et *quia in poſtremis ſcripti erant: non rogabantur ſententias, ſed quas principes dixerant, in eas deſcendebant.* Hoc *ſignificabat edictum, quo nunc quoq;* COSS. *cum ſenatores in curiam uocant: ſeruandæ conſuetudinis cauſa tranſlaticio utuntur.* Verba *edicti hæc ſunt.* Senatores, *quibuſq; in ſenatu ſententiam dicere licet.* Verſum *quoq;* Laberij, *in quo id uocabulum poſitum eſt: notari iuſſimus: quem legimus in mimo, qui ſcripturæ inſcriptus eſt.*

» *Caput ſine lingua, pedaria ſententia eſt.*

Hoc *uocabulum à pleriſq; barbare dici animaduertimus, nam pro pedarijs pedaneos appellant.*

Q*ua ratione* C. Baſſus *ſcripſerit, parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli cauſam putarit: & contra quem in modum, quibuſq; uerbis* Phauorinus *hanc traditionem eius eluſerit.*

Caput XIX.

A*pud cœnam* Phauorini *philoſophi cum diſcubitum fuerat: cœptuſq; erat apponi cibus: ſeruus aſſiſtens menſæ eius legere inceptabat, aut græcarum quid literarum, aut noſtratium, uelut eo die, quo affui ego, legebatur* C. Baſſi *eruditi uiri liber de origine uerborum & uocabulorum. in quo ita ſcriptum fuit.* Parcus

» *compoſito uocabulo eſt, quaſi par arcæ. quando ſicut*

» *in arca omnia reconduntur: eiuſq; cuſtodia ſeruan-*

» *tur, & continentur: ita homo tenax, paruoq; conten-*

» *tus, omnia cuſtodita, & recondita habet ſicuti arca.*

" quam ob cauſam parcus, quaſi per arcæ nominatus " eſt. Tum Phauorinus, ubi hæc audiuit, ſuperſtitioſe inquit, & nimis moleſte, atq; odioſe confabricatus, commolitusq; magis eſt originem uocabuli C. iſte Baſſus, quàm enarrauit. Nam ſi licet res dicere commenticias: cur non probabilius uideatur, ut accipiamus parcum ob eam cauſam dictum, quod pecuniam conſumi, atq; impendi arceat, & prohibeat quaſi pecuniarcus. Quin potius, quod ſimplicius inquit, uerius'q; eſt, id dicimus? Parcus enim neq; ab arca, neq; ab arcendo, ſed ab eo, quod eſt parum & paruum denominatus eſt.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER QVARTVS.

Sermo quidam Phauorini philoſophi cum grammatico iactantiore factus in Socraticum modum, atq; ibi in ſermone dictum, quibus uerbis penus à Q. Scæuola definita ſit. Caput Primum.

IN ueſtibulo ædium palatinarum omnis ferè ordinum multitudo operientes ſalutationem Cæſaris conſtiterant. Atq; ibi in circulo doctorum hominum Phauorino philoſopho præſente oſtentabat quiſpiam grammaticæ rei doctior, ſcholica quædam nugalia, de generibus & caſibus uocabulorum

differens, cum arduis ſupercilijs uocisq;, & uultus grauitate compoſita, tanquam interpres, & arbiter Sibyllæ oraculorum. Tum aſpiciens ad Phauorinū, quāquam ei etiam non dum ſatis notus eſſet: Penus quoq; inquit, uarijs generibus dictum, & uariæ declinatum eſt. Nam & hoc penus, & hæc penus, & huius peni, & penoris, & penitiris, & penoris ueteres dictauerunt. Mundum quoq; muliebrem Lucilius in ſatyrarum. XVI. non uirili genere, ut cæteri, ſed neutro appellauit his uerſibus.

Legauit quidam uxori mundum omne, penumq;.
Quid mundū? quid non? nam quis dijudicet iſtuc?

Atq; omnium horū, & teſtimonijs, & exemplis conſtrepebat. Cumq; nimis otioſe ſibi placeret: interceſſit placide Phauorinus: & iam bone inquit, magiſter, quicquid eſt nomen tibi, abunde multa docuiſti, quæ quidem ignorabamus: & ſcire haud ſanè poſtulabamus. Quid enim refert mea, eiusq;, qui cum loquor, quo genere penum dicam, aut in quas extremas literas declinem, ſi nemo id, non nimis barbare fecerit? Sed hoc planè indigeo addiſcere, quid ſit penus, & quo ſenſu id uocabulum dicatur: ne rem quotidiani uſus, tanquam qui in uenalibus latine loqui tētant: alia quā oportet, uoce appellem. Quæris inqt, rem minime obſcuram. Quis adeo ignorat penum eſſe, uinum, & triticum, & oleum, & lentem, & fabam, atq; huiuſcemodi cætera? Etiam'ne inquit Phauorinus, milium, & panicum, & glans, & ordeum penus eſt? Sunt enim propemodum hæc quoq; eiuſmodi. Cūq; ille reticens hæreret: nolo inquit, hoc iam

labores, an iſta, quæ dixi, penus appellentur. Sed poteſ'ne mihi non ſpeciem aliquam de penu dicere, ſed definire genere propoſito, & differentijs appoſitis qd ſit penus? Quot ſint penus genera, & quas differentias dicas? non hercle intelligo. Rem inquit Phauorinus plane dicã. Poſtulas quod difficilius eſt, dici planius. Nam hoc quidem peruulgatum eſt, definitionem omnem ex genere, & differentia conſiſtere. Sed ſi itẽ mihi præmandare, quod aiunt, poſtulas: faciam ſane id quoq; honoris tui habendi gratia, atq; deinde ita exorſus eſt. Si inquit, ego te nunc rogem, uti mihi dicas, & quaſi circumſcribas uerbis, quid homo ſit: non opinor reſpondeas hominem eſſe te, atq; me. Hoc enim quis homo ſit, oſtendere eſt, non quid homo ſit, dicere. Sed ſi inquam peterem, ut ipſum illud, quod homo eſt, definires, tum profecto mihi diceres hominem eſſe mortale animal rationis, & ſcientiæ capiens: uel quo alio modo diceres, ut eum à cæteris animalibus omnibus ſeparares. Perinde igitur nunc te rogo, ut quid ſit penus dicas, non ut aliquid ex penu nomines. Tum ille oſtentator, uoce iam molli, atq; demiſſa, philoſophias inquit, ego non didici, nec diſcere appetiui. Et ſi ignoro, an ordeum ex penu ſit, aut quibus uerbis penus definiatur: non ea re, literas quoq; alias neſcio. Scire inquit, ridens iam Phauorinus, quid penus ſit, non ex noſtra magis eſt philoſophia, quàm grãmatica tua. Meminiſti enim credo, quæri ſolitum, quid Virg. dixerit penum inſtruere, uel longam, uel longo ordine. Vtrumq; enim profecto ſcis legi ſolitum. Sed ut facias æquiore animo ut ſis, ne illi qui-

dem ueteris iuris magiſtri, qui ſapiẽtes appellati ſunt, definiſſe ſatis recte exiſtimantur, quid ſit penus. Nam Q. Scæuolam ad demonſtrandum penum his uer-
» bis uſum audio. Penus eſt inquit, quod eſculentũ,
» aut poculentũ eſt. Quod.n.ipſius patris familias, aut
» liberorum patris familias eiuſq; familiæ, quæ circũ
» eos, aut liberos eius eſt, & opus non facit, cauſa pa-
» ratum eſt, ut Mutius ait, penus uideri debet. Ná quæ
» ad edendum, bibendumq; in dies ſingulos prandij,
» aut cœnæ cauſa parantur, penus non ſunt. Sed ea po
» tius, quæ huiuſce generis longæ uiſionis gratia contra
» huntur, & reconduntur ex eo, quod non in promptu
» ſint, ſed intus, & penitus habeantur, penus dicta ſunt.

Hæc ego inquit, cum philoſophiæ me dediſſem, non inſuper tamen habui diſcere quin ciuibus Romanis latine loquentibus, rem non ſuo uocabulo demonſtrare, non minus turpe eſſet: quam hominem nõ ſuo nomine appellare. Sic Phauorinus ſermones in genus commune à rebus paruis, & frigidis abducebat ad ea, quæ eſſet magis utile audire, ac diſcere, non allata extrinſecus, non per oſtentationem: ſed indidẽ nata, acceptaq;. Præterea de penu ad ſcribendum hoc etiam putaui. Ser. Sulpitium in reprehenſis Scæuolæ capitibus ſcripſiſſe. Seio Helio placuiſſe, non quæ eſui, & potui forent: ſed thus quoq;, & cereos in penu eſſe. quodq; eſſet eius ferme rei cauſa comparatum. Maſſurius autem Sabinus in iuris ciuilis ſecundo, etiam quod iumentorũ cauſa apparatum eſſet: quibus dominus uteretur: penori attributum dicit. Ligna quoq;, & uirgas, & carbones, quibus conficeretur pe-

nus, quibuſdam ait uideri eſſe in penu. Ex ijs autem, quæ promercalia, & uſuaria in locis hiſdem eſſent: ea ſola eſſe penoris putat, quæ ſint uſu annuo.

Quid differat morbus, & uitium, & quam uim habeant uocabula iſta in edicto ædilium, & an eunuchus, & ſteriles mulieres redhiberi poſſint, diuerſæq; ſuper ea re ſententiæ. Caput II.

IN edicto ædilium curulium, qua parte de mancipijs uendundis cautum eſt: ſcriptum ſic fuit. titulus ſeruorum ſingulorũ, ut ſcriptus ſit curato, ita uti intelligi recte poſſit, quid morbi uitijq; cuiq; ſit. Quis fugitiuus erro'ue ſit. Noxa'ue ſolutus non ſit. Præterea quæſierunt iureconſulti ueteres, quid mancipiũ morboſum, quid'ue uitioſum recte diceretur. Quãtumq; morbus à uitio differret. Cæcilius Sabinus in libro, quem de edicto ædiliũ curuliũ compoſuit: Labeonem refert, quid eſſet morbus hiſce uerbis definiſſe. Morbus eſt habitus cuiusq; corporis contra naturam, qui uſum eius facit deteriorem. Sed morbum aliâs in toto corpore accidere dicit, aliâs in parte corporis. Totius corporis morbum eſſe, ueluti φθίσις, aut febris. Partis autem ueluti cæcitas, aut pedis debilitas. Balbus autem inquit, & Atypus uitioſi magis quàm morboſi ſunt, & equus mordax, aut calcitro, uitioſus, non morboſus. Sed cui morbus eſt, is etiam uitioſus eſt. Neq; id tamen contra fit. Poteſt qui uitioſus eſt, non morboſus eſſe. Quamobrem cum de homine morbo-

ſo ageretur, nequaquam inquit, ita diceretur, quando ob id uitium minoris erit. De eunucho quidem quæſitum eſt, an contra edictum ædilium uideretur uenundatus, ſi ignoraſſet emptor eum eunuchum eſſe. Labeonem reſpondiſſe aiunt, redhiberi poſſe quaſi morboſum. Sues autem fœminas ſi ſteriles eſſent, & uerum iſſent, ex edicto ædilium poſſe agi Labeonem ſcripſiſſe. De ſterile autem muliere, ſi natiua ſterilitate ſit: Trebatium contra Labeonem reſpondiſſe dicunt: nam cum redhiberi eam Labeo, quaſi minus ſanam putaſſet: neceſſe autem Trebatium ex edicto appoſuiſſe, ſi ea mulier à principio genitali in ſterilitate eſſet. At ſi ualetudo eius offendiſſet: ex'q; ea uitium factum eſſet: ut concipere fœtus non poſſet: tum ſanam non uideri, & eſſe in cauſa redhibitionis. De Myope quoq;, qui luſcitioſus latine appellatur, & περὶ νωδοῦ diſſenſum eſt. Alij enim redhiberi omnino debere, alij contra, niſi id uitium morbo contractum eſſet. Eum uero, cui dens deeſſet: Seruius redhiberi poſſe reſpondit. Labeo in cauſa eſſe redhibendi, negauit. Nam & magna inquit, pars dente aliquo carent. Neq; eo magis pleriq; homines morboſi ſunt. Et abſurdum admodum eſt dicere, non ſanos naſci homines, quoniam cum infantibus non ſimul dentes gignũtur. Non prætereundum eſt, id quoq; in libris ueterum iuris peritorum ſcriptum eſſe, morbum, & uitium diſtare. Quod uitium perpetuum, morbus, cũ acceſſu, diſceſſuq; ſit. Sed hoc ſi ita eſt, neq; cæcus, neq; eunuchus morbus eſt, contra Labeonis, quã ſupra dixi, ſententiam. Verba Maſſurij Sabini appoſui, ex

» ſui, ex libro iuris ciuilis ſecundo. Furioſus mu-
» tus'ue, cui'ue quod membrum lacerum, læſumq́; eſt,
» aut obeſt, quo ipſe minus aptus ſit, morboſi ſunt. Qui
» non longe uidet, tam ſanus eſt, quàm qui tardius cur
rit.

Quod nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante Carbilianum diuortium, atq; inibi quid ſit proprie pellex, quæq; eius uocabuli ratio ſit.

Caput III.

m Emoriæ traditum eſt. D fere annis poſt Romam conditã nullas rei uxoriæ neq; actiones, neq; cautiones in urbe Roma, aut in Latio fuiſſe, quia profecto nihil deſyderabantur, nullis etiã tunc matrimonijs diuertentibus. Seruius quoq; Sulpitius in libro, quem compoſuit de dotibus, Tum primum cautiones rei uxoriæ neceſſarias eſſe uiſas ſcripſit. cum Sp. Carbilius, cui Ruga cognomentum fuit, uir nobilis diuortium cum uxore fecit: quia liberi ex ea, corporis uitio non gignerentur, anno urbis conditæ quingenteſimo uiceſimo tertio, M. Atilio P. Valerio COSS. Atq; is Carbilius traditur uxorem, quam dimiſit, egregie dilexiſſe, chariſſimamq́; morum eius gratia habuiſſe: & iuris iurandi religionem animo, atq; amori præuertiſſe: quod iurare à CENS. coactus erat, uxorem ſe liberorum quærendorum gratia habiturum. Pellicem autem appellatam, probroſamq́; habitam, quæ iuncta, conſuetaq́; eſſet cum eo, in cuius manu, mancipioq́; alia matrimonij cauſa foret: hac antiquiſſima lege oſtenditur, quam Numæ regis fuiſſe accepimus. Pellex ædem

Iunonis non tangito. Si tangit, Iunoni crinibus dimiſſis agnum fœminam cædito. Pellex autem quaſi πάλλαξ, ideſt quaſi παλλακίς. ut pleraq; alia, ita hoc quoq; uocabulum de græco flexum eſt.

Quid Seruius Sulpitius in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de iure, atq; more ueterum ſponſaliorum. Caput IIII.

s *Ponſalia in ea parte Italiæ, quæ Latium appellatur, hoc more, atq; iure ſolita fieri ſcripſit Seruius Sulpitius in libro, quem ſcripſit de dotibus. Qui uxorem inquit, ducturus erat, ab eo, unde ducenda erat: ſtipulabatur eam in matrimonium ductum iri. qui daturus erat: itidem ſpondebat. Is contractus ſtipulationum, ſponſionumq; dicebatur ſponſalia. Tunc quæ promiſſa erat, ſponſa appellabatur: qui ſpoſponderat ducturum, ſponſus. Sed ſi poſt eas ſtipulationes uxor non dabatur, aut non ducebatur: qui ſtipulabatur ex ſpõſu agebat: Iudices cognoſcebant. Iudex quam ob rem data, acceptaúe non eſſet uxor, quærebat. Si nihil iuſtæ cauſæ uidebatur: litem pecunia æſtimabat. Quantiq; interfuerat eam uxorem accipi: aut dari eum, qui ſpoponderat, aut qui ſtipulatus erat: condemnabat. Hoc ius ſponſaliorum obſeruatum dicit Seruius ad id tempus, quo ciuitas uniuerſo Latio lege iulia data eſt. Hæc eadẽ Neratius ſcripſit in libro, quem de nuptijs compoſuit.*

Hiſtoria narrata de perfidia aruſpicum hetruſcorum,

rum, quodq́; ob eam rem uerſus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus eſt. Malum conſilium conſultori peſſimum eſt. Cap. V.

s Tatua Romæ in comitio poſita Horatij Coclitis fortiſſimi uiri de cœlo tacta eſt. Ob id fulgur piaculis luendum aruſpices ex Hetruria acciti inimico, atque hoſtili in populum Romanum animo, inſtituerant eam rem contrarijs religionibus procurare. Atq; illam ſtatuam ſuaſerunt in inferiorem locum perperam tranſponi: quem ſol oppoſitu circumundiq; aliarum ædium nunquam illuſtraret. Quod cum ita fieri perſuaſiſſent: delati ad populum, proditiq; ſunt. Et cum de perfidia confeſſi eſſent: necati ſunt. Conſtititq́; eam ſtatuam perinde, ut ueræ rationes poſt compertæ monebant: in locum editum ſubducendam. Atq; ita in area Vulcani ſublimiori loco ſtatuendam. Ex qua res bene & proſpere Rei p. ceſſit. Tunc igitur quod in Hetruſcos aruſpices male conſulentes animaduerſum, uindicatumq́; fuerat: uerſus hic ſcite factus, cantatusq́; eſſe pueris urbe tota fertur.

Malum conſilium conſultori peſſimum eſt.

Ea hiſtoria de aruſpicibus, ac de uerſu iſto ſenario ſcripta eſt in annalibus maximis libro. xi. Et in Verrij Flacci libro primo rerũ memoria dignarum. Videtur aũt hic uerſus de græco illo Heſiodi uerſu expreſſus.

ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

Verba ueteris ſenatus conſulti iſta, quo Decretum eſt hoſtijs maioribus expiandum, ꝙ in ſacrario haſtæ

martiæ mouiſſent. Atq; ibi enarratum, quid ſint hoſtiæ ſuccidaneæ. Quid item tempora præcidanea. Et quod Capito Atteius ferias quaſdã præcidaneas appellauit. Caput VI.

Ut terrã mouiſſe nuntiari ſolet, eaq; res procuratur: ita in ueteribus memorijs ſcriptum legimus, nuntiatum eſſe ſenatui in ſacrario, in regia haſtas martias mouiſſe. Eius rei cauſa ſenatuſcon. factum eſt M. Ant. Au. Poſthu. COSS. eiuſq; exemplum hoc eſt. Quod C. Iulius. L. filius Ponti. nuntiauit in ſacrario, in regia haſtas martias mouiſſe, D.E.R.I.C. ut M. Ant. con. hoſtijs maioribus Ioui, & Marti procuraret: quod & cæteris dijs, quibus uideretur placandis, uti procuraſſet, ſatis habendum cenſuerunt. Siquid ſuccidaneis opus eſſet, Robigus accederet. Quod ſuccidaneas hoſtias ſenatus appellauit: quæri ſolet, quid uerbum id ſignificet. In Plauti quoq; comœdia, quæ Epidicus inſcripta eſt: ſuper eodem ipſo uerbo requiri audio in his uerſibus.

» Men' piacularem oportet fieri ob ſtultitiam tuam,
» Vt meum tergum ſtultitiæ tuæ ſubdas ſuccidaneum?

Succidaneæ autem hoſtiæ dicuntur e litera per morẽ compoſiti uocabuli in, i, literam commutata. Nã quaſi ſuccædaneæ appellatæ: quoniam ſi primis hoſtijs litatum non erat: aliæ poſt eaſdem ductæ hoſtiæ cædebantur: quæ, quaſi prioribus iam cæſis, luendi piaculi gratia ſubdebantur, & ſuccidebant. ob id ſuccidaneæ nominatæ litera, i, ſcilicet tractim pronuntiata. Audio

ta. Audio enim quoſdam eám literã in hac uoce barbare corripere. Eadem autem ratione uerbi præcida neæ quoq; hoſtiæ dicuntur, quæ ante ſacrificia ſolennia pridie cæduntur. Porca etiam præcidanea appellata, quã piaculi gratia, ante fruges nouas fieri cœptas immolari Cereri mos fuit, ſiqui familiam funeſtam aut non purgauerant, aut aliter eã rem, quã oportuerat, procurauerant. Sed porcam, & hoſtias quaſdam præcidaneas, ſicuti dixi, appellari uulgo notum eſt. Ferias præcidaneas dici, id, opinor, à uulgo remotum eſt, propterea uerba Attei Capitonis ex quinto librorum, quos de pontificio iure compoſuit,
» ſcripſi. ibi Cornucario PONT. MAX. feriæ præcida-
» neæ in atrum diem inauguratæ ſunt. Collegium de
» creuit, non habendum religioni, quin eo die feriæ præ
» cidaneæ eſſent.

De epiſtola Valerij Probi grammatici ad Marcellum ſcripta, ſuper accentu nominum quorundã punicorum. Caput VII.

Valerius Probus grammaticus inter ſuam ætatem præſtanti ſcientia fuit. Is Annibâlem, & Aſdrubâlem, & Hamilcârem, ita pronuntiabat, ut penultimam circunflecteret: ut eſt epiſtola eius ſcripta ad Marcellum: in qua Plautum, & Ennium, multosq; alios ueteres eo modo pronuntiaſſe affirmat. Solius tamen Ennij uerſum unũ ponit ex libro, qui Scipio inſcribitur. Eũ uerſum quadrato nemero, factum ſubiecimus, in quo niſi tertia

ſyllabâ de Annibalis nomine circunflexe ponatur? numerus claudus eſt. Verſus Ennij, quē dixit, ita eſt.

» Qui propter Annibâlis copias conſyderant.

Quid C. Fabritius de Cornelio Rufino homine auaro dixerit. Quem, cum odiſſet, inimicuſq; eſſet, deſignandum tamen curauit.

Caput VIII.

Fabritius Lucinus magna gloria uir, magniſq; rebus geſtis fuit. P. Cornelius Rufinus manu quidem ſtrenuus, & bellator bonus, militariq; diſciplina peritus admodum fuit. Sed furax homo, & auaritia acri erat. Hunc Fabritius non probabat, neq; amico utebatur: Oſuſq; eum morum cauſa fuit. Sed cum temporibus reip. difficillimis COSS. creandi forent, & is Rufinus peteret conſulatum, competitoreſq; eius eſſent imbelles quidem, & futiles: ſumma ope adnixus eſt Fabritius, uti Rufino conſulatus deferretur. Eam rem pleriſq; admirantibus, quod hominem auarum, cui eſſet inimiciſſimus, crcari COS. peteret: quem hoſtiliter oderat: Fabritius inquit, nihil eſt, quod miremini, ſi malui compilari, quàm uenire. Hunc Rufinum poſtea bis conſulatu, & dictatura functum CENS. Fabritius ſenatu mouit ob luxuriæ notam, quod decem pondo argenti factitaret. Id autem quod ſupra ſcripſi, Fabritium de Cor. Rufino, ita in pleraq; hiſtoria ſcriptum eſt dixiſſe. M. Cicero, nō alijs à Fabritio, ſed ipſi Rufino gratias agenti, quod eius gratiam dedignatus

non eſſet,

non eſſet, dictum eſſe refert in lib. ij. de oratore. Ver
» ba Ciceronis hæc ſunt. Arguta etiã ſignificatio eſt,
» cum parua re & ſæpe uerbo, res obſcura, & latens
» illuſtratur: ut cum C. Fabritio P. Cornelius homo (ut
» exiſtimatur) auarus, & furax, ſed egregie fortis, &
» bonus imperator gratias ageret: quod ſe homo inimi
» cus conſulem feciſſet, bello præſertim magno & gra-
» ui: nihil eſt quo mihi gratias agas inquit, ſi malui
compilari, quàm uenire.

Quid ſignificet proprie religioſus, Et in quæ diuerticula ſignificatio iſtius uocabuli flexa ſit. Et uerba Nigidij Figuli ex commentarijs eius ſuper ea re ſumpta. Caput IX.

Nigidius Figulus homo (ut ego arbitror)
» iuxta M. Varronem doctiſſimus, in unde
cimo commentariorum grammaticorum
uerſum ex antiquo carmine refert memo
ria hercle dignum.

» Religentem eſſe oportet, religioſum nefas.

Cuius autem id carmen ſit, non ſcribit. Atque in eodem loco Nigidius, hoc inquit inclinamentum ſemper huiuſcemodi uerborum, ut uinoſus, mulieroſus, religioſus, numoſus ſignat copiam quandam immodicam rei ſuper qua dicitur: quo circa religioſus is appellabatur, qui nimia & ſuperſtitioſa religione ſeſe alligauerat. Eaq; res uitio aſſignabatur. Sed præter iſta, quæ Nigidius dicit: alio quodam diuerticulo ſignificationis, religioſus pro caſto, atque obſeruanti, cohibentiq; ſeſe certis legibus, finibusq; dici cœptus.

Simili autem modo, illa quoq; uocabula ab eadẽ pro fecta origine, diuerſum ſignificare uidentur, religioſi dies, & religioſa delubra. Religioſi enim dies dicũtur triſti omine infames, impeditiq;, in quibus & res diuinas facere, & rem quampiam nouam exordiri temperandum eſt: quos multitudo imperitorum praue, & perperam nefaſtos appellant. Itaq; Marcus Cicero in lib. epiſtolarum. IX. Ad Atticum: maiores inquit, noſtri funeſtiorem diem eſſe uoluerunt allienſis pugnæ, quam urbis captæ, quod hoc malum ex illo. Itaq; alter religioſus etiam nunc dies, alter in uulgus ignotus. Idem tamen M. T. in oratione de accuſatore conſtituẽdo, religioſa delubra dicit, non ominoſa, nec triſtia, ſed maieſtatis, uenerationiſq; plena. Maſſurius autem Sabinus in commentarijs, quos de indigenis compoſuit: religioſum inqt eſt, quod propter ſanctitatem aliquam remotum, ac ſepoſitum à nobis eſt. Verbum à relinquendo dictum, tanquam cærimoniæ à carendo. Secundum hanc Sabini interpretationem templa quidem, ac delubra, quia horum cumulus in uituperationem non cadit, ut illorum, quorum laus immodeſta eſt, quæ non uulgo, ac temere, ſed cum caſtitate, cærimoniáq; adeunda, & reuerenda, & reformidanda ſunt, magis quàm inuulganda. Sed dies religioſi dicti, quos ex contraria cauſa propter ominis diritatem relinquimus. Iccirco ait Terẽtius in eunu.

» Tum quod dem, recte eſt.

» Nam nihil eſſe mihi religio eſt dicere.

Quod ſi (ut ait Nigidius) omnia iſtiuſmodi inclinamenta,

menta, nimium, ac præter modum ſignificant, et iccirco in culpas cadunt, ut uinoſus, mulieroſus, uerboſus, moroſus, famoſus, cur ingenioſus, & formoſus, & officioſus, & ſpecioſus, quæ pariter ingenio, et forma, & officio inclinata ſunt: cur etiam diſciplinoſus, conſilioſus, uictorioſus, quæ M. Cato ita affigurauit: cur item facundioſa, quod Sempronius Aſſellio XIII. rerum geſtarum ita ſcripſit: Facta ſua ſpectare oportere, dicta non, ſi minus facundioſa eſſent: cur inquam iſta omnia, nunquam in culpam, ſed in laudem dicuntur? quãquam hæc quoq; incrementum ſui nimium demonſtrent. An propterea, quia illis quidem, quæ ſupra poſui, adhibendus eſt modus quidam neceſſarius? Nam & gratia, ſi nimia, atq; immodica, & mores, ſi multi, atq; uarij, & uerba, ſi perpetua, atq; infinita, & obtundentia, & fama, ſi magna, & inquieta, & inuidioſa ſit: neq; laudabilia, nec utilia ſunt. Ingenium autem, & officium, & forma, & diſciplina, & conſilium, & uictoria, & facundia, ſicut ipſæ uirtutum amplitudines nullis finibus cohibentur: ſed quanto maiora, auctioraq; ſunt: etiam tanto laudatiora ſunt.

Quid obſeruatum de ordine rogandarum ſententiarum in ſenatu, iurgiorumq; in ſenatu C. Ceſaris conſulis, & M. Catonis diem dicendo eximentis.

Caput X.

ANte legem, que nunc de ſenatu habendo obſeruatur: ordo rogãdi ſentẽtias uarius fuit. Alias primus rogabatur, qui à CENS.

princeps in ſenatum lectus fuerat. Aliâs qui deſignati COSS. erant. Quidam è COSS. ſtudio aut neceſſitudine aliqua adducti, quem iis uiſum erat, honoris gratia extra ordinem ſententiam primum rogabant. Obſeruatum tamen eſt, cum extra ordinem fieret: nequis quenquã ex alio quàm ex conſulari loco ſententiam primum rogaret. C. Cæſar in conſulatu, quem cum M. Bibulo geſſit, quatuor ſolos extra ordinem rogaſſe ſententiam dicitur Ex iis quatuor principem rogabat M. Craſſum. Sed poſtquam filiam Cn. Pompeio deſponderat: primum cœperat Pompeium rogare. Eius rei rationem reddidiſſe eum ſenatui Tiro Tullius M. Ciceronis libertus refert. itáq; ſe ex patrono ſuo audiſſe ſcribit. Id ipſum Capito Atteius in libro, quem de officio ſenatorio compoſuit, ſcriptum reliquit. In eodem libro Capitonis,
» id quoq; ſcriptum eſt. C. inquit Cæſar conſul
» M. Catonem ſententiam rogauit. Cato, rem, quam
» conſulebatur, quoniam non è rep. uidebatur: perfici
» nolebat. Eius rei gratia ducendæ longa oratione
» utebatur. Eximebatq; dicendo diem. Erat enim ius
» ſenatori, ut ſententiam rogatus, diceret ante quicquid
» uellet, alius rei, & quoad uellet. Cæſar COS. uia-
» torem uocauit. Eumq; cum finem non faceret: prehen
» di loquentem, & in carcerem duci iuſſit. Senatus con-
» ſurrexit, & proſequebatur Catonem in carcerem.
» Hac inquit, inuidia facta, Cæſar deſtitit: & mitti
» Catonem iuſſit.

Quæ, qualiáq; ſint, quæ Ariſtoxenus, quaſi magis comperta de Pythagora memoriæ commendauit,

& quæ item Plutarchus in eundem modum de eodem Pythagora ſcripſerit. Cap. XI.

Pinio uetus falſa occupauit, & conualuit Pythagoram philoſophum non eſitauiſſe ex animalibus. Item abſtinuiſſe fabulo, quem κύαμον græci appellant. Ex hac opinione Callimachus poeta ſcripſit.

καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνιώντων ἔδεσθαι
κ᾽ἀγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

Ex eadem item opinione M. Cic. in lib. de diuinatione primo, hæc uerba poſuit. Iubet igitur Plato ſic ad ſomnum proficiſci corporibus affectis, ut nihil ſit, quod errorem animis, perturbationemq; afferat. Ex quo etiam Pythagoreis interdictum putatur, ne faba ueſcerentur: quæ res habet inflationem magnam. Is cibus tranquillitatem mentis quærentibus conſtat eſſe contrarius. Hæc quidem M. Cic. Sed Ariſtoxenus muſicus uir literarum ueterum diligentiſſimus, Ariſtotelis philoſophi auditor, in libro, quem de Pythagora reliquit: nullo ſæpius legumento Pythagoram dicit uſum, quàm fabis, quoniam is cibus & ſubduceret ſenſim aluum, & leuigaret. Verba iſta Ariſtoxeni ſubſcripſi.

πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκίμασε λίαν κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν. διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ. Porculis quoq; minuſculis, & hœdis tenerioribus uictitaſſe idem Ariſtoxenus refert. Quam rem uidetur cognouiſſe ex Xenophilo pythagorico familiari ſuo, et ex quibuſdam alijs natu maioribus, qui ab ætate Pythagoræ, haud multum aberant. Ac de Animalibus

Alexis etiam poeta in comœdia, quæ Pythagoræ uita inſcribitur: docet. Videtur autem de κυάμῳ, non eſitato cauſam erroris fuiſſe, quia in Empedoclis carmine, qui diſciplinas Pythagoræ ſecutus eſt, uerſus hic inuenitur.

δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχεσθαι.

Opinati enim ſunt pleriq; κύαμον legumentum à uulgo dici. Sed qui diligentius ſcitiusq; carmina Empedoclis arbitrati ſunt, κυάμους hoc loco teſticulos ſignificare dicunt. Eosq; more Pythagoræ operte, atq; ſymbolice κυάμους appellatos, quo ſunt

ἐς τὸ κυεῖν δεινοί. καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν.

Iccircoque in Empedocli uerſu iſto non à fabulo edendo, ſed à rei uenereæ proluuio uoluiſſe homines deducere. Plutarchus quoq; homo in diſciplinis graui authoritate in primo librorũ, quos de Homero compoſuit: Ariſtotelem philoſophum ſcripſit, eadem ipſa de Pythagoricis ſcripſiſſe, quod non abſtinuerunt edundis animalibus, niſi pauca carne quadam. Verba ipſa Plutarchi (quoniam res inopinata eſt) ſubſcripſi. ἀριστοτέλης δὲ, μήτρας. καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης. καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς πυθαγορικούς. χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις. ἀκαλύφη autem eſt animal marinum: quod urtica appellatur: ſed & piſcibus nonnullis abſtinere Pythagoricos Plutarchus in ſympoſiacis dicit. Pythagorã uero ipſum, ſicut celebre eſt, Euphorbum primo ſe fuiſſe dictitaſſe. ita hæc remotiora ſunt ijs, quæ Clearchus, & Dicæarchus memoriæ tradiderunt, fuiſſe eũ poſtea Pyrandrum, deinde Callideam, deinde fœminam pul-

chra facie meretricem, cui nomen fuerit Alce.

Notæ & animaduerſiones cenſoriæ in ueteribus monimentis repertæ memoria dignæ. Cap. XII.

SIquis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eúq; indiligenter curabat, ac neq; arauerat, neq; purgauerat: ſiue quis arborem ſuam, uineamq́; habuerat derelictui: non id ſine pœna fuit. Sed erat opus cenſorium. Cenſoresq́; ærarium faciebant. Item ſiquis eques Romanus equum habere gracilentum, aut parum nitidum uiſus erat: Impolitiæ notabatur. Id uerbum ſignificat, quaſi tu dicas incuriæ. Cuius rei utriuſq; authoritates ſunt, & M. Cato id ſæpenumero atteſtatus eſt.

Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ iſchiacis mederi poſſint. Cap. XIII.

CReditum hoc à pleriſq; eſt, & memoriæ mandatum, iſchiadici cum maxime doleant, tum ſi modulis lenibus tibicen incinat, minui dolores. Ego nuperrime in lib. Theophraſti ſcriptum inueni, uiperarum morſibus tibicinem ſcite, modulateq́; adhibitum mederi. Refert & Democriti liber, qui inſcribitur περὶ λοιμῶν ἢ λοιμικῶν καιρῶν. In quo docet plurimis hominum morſibus medicinam fuiſſe incentiones tibiarum. Tanta prorſus eſt affinitas corporibus hominum, mentibuſq́;, & propterea quoq; uitijs, aut medelis animorũ, et corporũ.

Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino ædili, & Manulia meretrice. Verbaq; decreti tribunorum, ad quos à Manulia prouocatum eſt. Cap. XIIII.

C Vm librum. VIII. Attei Capitonis collectaneorum legeremus, qui inſcriptus eſt de iudicijs publicis, decretum tribunorum uiſum eſt grauitatis antiquæ plenum, propterea id meminimus. Idq; ob hanc cauſam, & in hanc ſententiã ſcriptum eſt. A. Hoſtilius Mancinus ædilis curulis fuit. Is Manuliæ meretrici diem ad populum dixit: quod de ambulacro eius noctu lapide ictus eſſet. Vulnuſq; ex eo lapide oſtendebat. Manulia ad trib. ple. prouocauit. Apud eos dixit, Comeſatorem Mancinum ad ædes ſuas ueniſſe. Eũ ſibi recipere non fuiſſe in æde ſua. Sed cum ui irrumperet, lapidibus depulſum. Tribuni decreuerunt ædilem ex eo loco iure deiectum: quò eum uenire cum coronario non decuiſſet. Propterea ne cum populo ædilis ageret, interceſſerunt.

Defenſa à culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtij, quã inimici eius cum inſectatione maligne reprehenderunt. Caput XV.

E Legantia orationis Salluſtij, uerborumq; facundia, & nouandi ſtudiũ cum multa prorſus inuidia fuit. Multiq; non mediocri ingenio uiri conati ſunt reprehendere pleraq;, & obtrectare. In quibus plura inſcite, aut maligne uelli-

cant. Nonnulla tamen uideri poſſunt non indigna reprehenſione. Quale illud in Catilinæ hiſtoria repertum eſt: quod habeat eam ſpeciem, quaſi parum attente dictum. Verba Salluſtij hæc ſunt. At mihi
» quidem, tametſi haud quaquam par gloria ſequatur
» ſcriptorem, & authorem rerum: tamen in primis
» arduum uidetur res geſtas ſcribere. Primum, quod
» facta dictis exæquanda ſunt. Deinde quod pleriq;,
» quæ dicta reprehenderis, maleuolentia, & inuidia
» dicta putant. Vbi de magna uirtute, atq; gloria bo-
» norum memores, quæ ſibi quiſq; facilia factu putat:
» æquo animo accipit. Supra, ueluti ficta pro falſis ducit. Propoſuit inquiunt dicturum cauſas, quamobrem uideatur eſſe arduum res geſtas ſcribere, atque ibi non primũ cauſam, ſed querelas dicit. Non enim cauſa uideri debet, cur hiſtoriæ opus arduum ſit: quod ij, qui legunt: aut inique interpretantur quæ ſcripta ſunt: aut uera eſſe non credant. Obnoxiam quippe, & obiectam falſis exiſtimationibus eam rem dicendam, magis aiunt quã arduum, quia quod arduum eſt, ſui operis difficultate eſt arduum: non opinionis alienæ erroribus. Hæc illi maleuoli reprehẽſores dicunt. Sed arduum Salluſtius non pro difficili tantum, ſed pro eo quoq; ponit, quod græci δυχερὲς, aut χαλεπὸν appellant: quod eſt cum difficile, tum moleſtum quoq;, & incommodum, & intractabile. Quorum uerborum ſignificatio, à ſententia Salluſtij ſupraſcripta non abhorret.

De uocabulis quibuſdam à Varrone,& Nigidio contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis. Atq; inibi in id genus quædam cum exemplis ueterum relata. Caput XVI.

m Ar. Varronem, & P. Nigidium uiros Romani generis doctiſſimos comperimus, non aliter locutos eſſe, & ſcripſiſſe, quàm ſenatuis, & domuis,& fluctuis, qui eſt patrius caſus ab eo, quod eſt ſenatus domus, & fluctus. huic ſenatui, domui, fluctui. Cæteráq; his conſimilia pariter dixiſſe. Terentij quoq; comici uerſus in libris ueteribus itidem ſcriptus eſt.

» Eius anuis opinor cauſa, quæ eſt mortua.

Hanc eorum authoritatem quidam è ueteribus grãmaticis ratione etiam firmare uoluerunt: quod omnis datiuus ſingularis litera finitus i, ſi non ſimilis eſt genitiui ſingularis, s litera addita, genitiuum ſingularem facit: ut patri patris, duci ducis, cædi cædis. Cum igitur inquiunt, in caſu dandi huic ſenatui dicamus: genitiuus ex eo ſingularis ſenatuis eſt, & non ſenatus. Sed non omnes concedunt in caſu datiuo ſenatui magis dicendum, quã ſenatu. ſicut Lucilius in eodem caſu, uictu & anu dicit, non uictui, & anui, in hiſce uerſibus.

» Quod ſumptũ, atq; epulas uictu præponis honeſto.

» Et alio in loco. Anu noceo inquit.

Virg. quoq; in caſu dandi aſpectu dicit, nõ aſpectui.

» Teq; aſpectu ne ſubtrahe noſtro. Et in Geor.

» Quod nec concubitu indulgent.

C. etiam

C. etiam Cæſar grauis author linguæ latinæ, in An-
» ticatone. Vnius inquit, arrogantiæ, ſuperbiæq́; do
» minatuq́; Itē in Dolabella actionis illibuiſti, quo-
» rum in ædibus, faniſq́; poſita, & honori erant, &
» ornatu. In libris quoq; analogicis omnia iſtiuſmodi
ſine i litera dicenda cenſet.

De natura quarundam particularum, quæ præpoſitæ uerbis intendi, atq; produci barbare, atq; inſcite uidentur. exemplis rationibusq́; pluſculis diſceptatum. Caput XVII.

l Valij ex undecimo uerſus ſunt. (lus
» Scipiadæ magno improbus obijciebat aſel
» Luſtrū, illo cenſore, malum infelixq́; fuiſſe.
Obijciebat o litera producta multos legere audio.
Idq́; eo facere dicunt, ut ratio numeri ſalua ſit.
» Idem infra, Etiam
» Conijcere in uerſus dictum præconis uolebam
Graij. In hac quoq; prima uerbi præpoſitione, ob eandem cauſam producunt. Item quintodecimo.
» Subijcit hinc humilem, & ſuffercitus poſteriorem.
Subijcit u litera longa legunt: quia primam ſyllabam breuem eſſe in uerſu heroico non conuenit. Item apud Plautum in Epidico cum ſyllabam productam pronuntiant.
» Age nunc iam orna te Epidice, & pallium in col-
» lum conijce.
Apud Virgilium quoq; ſubijcit uerbum produci a
» pleriſq; audio. Item Parnaſia laurus,
» Parua ſub ingenti matris ſe ſubijcit umbra.

Sed neq; ob, neq; ſub præpoſitio producendi habent naturam: neq; item con, niſi cum eam literæ ſequuntur, quæ in uerbis conſtituit, & confecit, ſecundū eam primæ ſunt: uel cum eliditur ex ea n litera, ſicut Sal» luſtius. Fœnoribus inquit, coopertus. In ijs autem, quæ ſupra poſui: & metrum eſſe integrum poteſt, & præpoſitiones iſtæ poſſunt non barbare protendi. Secunda enim litera in his uerbis pro duo ij nō per unum ſcribenda eſt. Nam uerbum iſtud, cui ſupradictæ particulæ præpoſitæ ſunt: non icio eſt, ſed iacio, & præteritum non icit, ſed iecit. Id'q; ubi compoſitum eſt: ex, a, litera in, i, mutatur. Sicut fit in uerbis inſilio, & incipio, atq; ita uim conſonantis capit. Et iccirco ea ſyllaba productius, latius'q; paulo pronuntiata priorem ſyllabam breuem eſſe non patitur. Sed reddit eam poſitu longam. Propterea'q;, & numerus in uerſu, & ratio in pronuntiatu manet. Hæc, quæ diximus, eo etiam conducunt, ut quod apud Virgilium in. VI. poſitum inuenimus,

» Eripe me his inuicte malis: aut tu mihi terram
» Inijce. Sic eſſe inijce, ut ſupra dixi, & ſcribendum & legendum ſciamus. Niſi quis tam indocilis eſt, ut in hoc quoq; uerbo, in præpoſitionem metri cauſa protendat. Quærimus igitur in obijcibus, o, litera qua ratione intendatur, cum id uocabulum factum ſit à uerbo obijcio & nequaquam ſimile ſit: quod à uerbo moueo motus, o litera longa dicitur. Equidem memini Sulpitium Apollinarem uirum præſtanti literarum ſcientia, obices, & obicibus, o litera correpta dicere. In Virgilio quoq; ſic eum legere.

» Qua ui maria alta tumuſcant.

» Obijcibus ruptis. Sed ita, ut diximus, i, literam, quæ in uocabulo quoq; gemina eſſe debet: paulo uberius, largiusq́; pronuntiabat. Congruens igitur eſt, ut ſubijces etiam, quod perinde ut obijces compoſitum eſt, u, litera breui dici oporteat. Ennius in tragœdia, quæ Achilles inſcribitur, ſubijces pro aere alto ponit: qui cœlo ſubiectus eſt, in his uerſibus.

» Ergo deum ſublimes ſubijces, humidus

» Vnde oritur imber, ſonitu ſæuo, & ſtrepitu.

Plerosq; omnes tamen legere audias, u, litera producta. Idipſum autem uerbum M. Cato ſub alia præpoſitione dicit in oratione, quam de conſulatu ſuo

» habuit. Ita hoc inquit, fert uentus ad priorem py-

» reneum, quos proijcit in altum. Et Pacuuius item in Anchiſe,

» Id promontorium, cuius lingua in altum proijcit.

De Africano ſuperiore ſumpta quædam ex annalibus memoratu digniſſima. Cap. XVIII.

Scipio Africanus antiquior, quanta uirtutum gloria præſtiterit, & quàm fuerit altus animo, atq; magnificus, & qua ſui conſcientia ſubnixus, pluribus rebus, que dixerit, quæq́; fecerit, declaratum eſt. Ex quibus ſunt hæc duo exempla eius fiduciæ, ac exuperantiæ ingentis. Cum M. Neuius trib. ple. accuſaret eum ad populum, diceretq; accepiſſe à Rege Antiocho pecuniam, ut conditionibus gratioſis, & mollibus pax cum eo, Po. Ro. nomine fieret. Et quædam item alia

crimini daret, indigna tali uiro. tum Scipio pauca præfatus, quæ dignitas uitæ ſuæ, atq; gloria poſtulabat: memoria inquit, quirites repeto diem eſſe hodiernum, quo Annibalem pœnum imperio noſtro inimiciſſimum magno prælio uici in terra Africa, pacemq; & uictoriam uobis peperi inſperabilem. Nõ igitur ſimus aduerſum deos ingrati, & cenſeo relinquamus nebulonem hunc, eamusq; nunc protinus Ioui OPT. MAX. *gratulatum. Id cum dixiſſet, auertit, & ire in capitolium cœpit. Tunc concio uniuerſa, quæ ad ſententiam de Scipione ferendam conuenerat: relicto tribuno, Scipionem in capitolium comitata, atq; inde ad ædes eius cum lætitia, & gratulatione ſolẽni proſecuta eſt. Fertur etiam oratio, quæ uidetur eo die habita à Scipione: & qui dicunt eam non ueram, non eunt inficias, quin hæc quidem uerba fuerint, quæ dixi, Scipionis. Item aliud eſt factum eius præclarum. Petilij quidam trib. pleb. à. M. ut aiunt, Catone inimico Scipionis comparati in eũ, atq; immiſſi deſyderabant in ſenatu inſtantiſſime, ut pecuniæ antiochenæ prædæq;, quæ in eo bello capta erat: rationem redderet. Fuerat enim L. Scipioni Aſiatico fratri ſuo imperatori in ea prouincia legatus. Ibi Scipio exurgit, & prolato è ſinu togæ libro, rationes in eo ſcriptas eſſe dixit omnis pecuniæ, omnisq; prædæ. Illa tum ut palàm recitaretur, & ad ærarium deferretur. Sed enim id iam non faciam inquit, nec me ipſe afficiam contumelia. Eumq; librum ſtatim diſcidit ſuis manibus, & concerpſit, ægre paſſus, quod cui ſalus imperij, ac reip. accepta ferri deberet:*

beret: ab eo ratione pecuniæ prædatitiæ poſceretur.

Quid M. Varro in logiſtorico ſcripſerit, de moderando uictu puerorum impubium. Cap. XIX.

P Ueros impuberes compertum eſt: ſi plurimo cibo, nimioq; ſomno uterentur: hebetiores fieri. aduertimusq; hinc elici tarditatem. Corpora eorum improcera fieri, minusq; adoleſcere. Idem pleriq; alij medicorum, philoſophorumq;, & M. Varro in logiſtorico ſcripſit, quæ inſcripta eſt Capis, aut de liberis educandis.

Notati a cenſoribus, qui audientibus ijs dixerunt ioca quædam intempeſtiuiter: ac de eius nota deliberatum, qui ſteterat forte apud eos oſcitabundus. Caput XX.

I Nter cenſorias ſeueritates tria hæc exēpla in literis ſunt caſtigatiſſimæ diſciplinæ. Vnum eſt huiuſmodi. CENS. agebat de uxoribus ſolenne ius iurandum. Verba erant ita concepta. Vt tu ex animi tui ſententia uxorem habes? Qui iurabat cauillator quidam, & canicula, & nimis ridicularius fuit. Is locum eſſe ſibi ioci dicendi ratus, cum ita, uti mos erat, CENS. dixiſſet, & tu ex animi tui ſententia uxorem habes? Habeo equidem inquit, uxorem, ſed non hercle ex animi tui ſententia. Tum CENS. eū, quod intempeſtiue laſciuiſſet: in ærarios retulit: cauſamq; hanc ioci ſcurrilis apud ſe dicti ſubſcripſit. Altera ſeueritas eiuſdem ſectæ, di-

ſciplinæq; eſt. deliberatum eſt de nota eius, qui ad CENS. ab amico aduocatus eſt, & in iure ſtans, clare nimis & ſonore oſcitauit. atq; inibi propè ut plecteretur, fuit, tanquam illud indicium uagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ, atque apertæ ſecuritatis. Sed cum ille deieraſſet, inuitiſſimum ſeſe, ac repugnantem oſcitatione uictum. teneriq; eo uitio, quod obœdo appellatur, tum notæ iam deſtinatæ exemptus eſt. P. Scipio Africanus Pauli filius, utranq; hiſtoriam poſuit in oratione, quam dixit in cenſura, cum ad maiorum mores populum hortaretur. Item aliud refert Sabinus Maſſurius in ſeptimo memorabiliū ſeuere factum. CENS. inqt. P. Scipio Naſica. & M. Pompilius, cum equitum cenſum agerent: equum nimis ſtrigoſum, & male habitum, ſed equitem eius uberrimum, & habitiſſimum uiderunt. Et cur inquiunt ita eſt? ut tu ſis, quàm equus curatior? Quoniam inquit, ego me curo, equum Statius meus ſeruus. Viſum eſt parum reuerens eſſe reſponſum, relatusq; in ærarios, ut mos eſt. Statius autem ſeruile nomen fuit: pleriq; apud ueteres ſerui eo nomine fuerunt. Cæcilius quoq; ille comœdiarū poeta inclytus ſeruus fuit, & propterea nomen habuit Statius. Sed poſtea uerſum eſt quaſi in cognomentum appellatusq; Cæcilius Statius.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.
LIBER QVINTVS.

Quod Muſonius philoſophus reprehendit, improbauitq; laudari philoſophum diſſerentem à uociferãtibus, & in laudando geſtientibus. Cap. I.

M

Vſonium philoſophum ſolitum dicere accepimus, cum philoſophus inquit hortatur, monet, ſuadet, obiurgat, aliud'ue quid diſciplinarum diſſerit: tum qui audiunt, ſi de ſummo, et ſoluto pectore, obuias, uulgatasq; laudes effutiunt, ſi clamitant etiã, ſi geſtiunt, ſi uocum eius feſtiuitatibus, ſi modulis uerborum, ſi quibuſdam quaſi frequentamentis orationis mouentur, exagitantur, & geſtiunt, tum ſcias, & q̃ dicit, & qui audit fruſtra eſſe: neq; illic philoſophum loqui, ſed tibicinem canere. Animus is inquit audiẽtis philoſophum, quæ dicuntur utilia, ac ſalubria ſunt, quæq; & errorum atq; uitiorum medicinas ferũt, laxamentum atq; otium prolixe, profuſéq; laudandi non habet quiſquis ille eſt, qui audit: niſi ille eſt planè dep̃ditus, inter ipſam philoſophi orationem, & perhorreſcat neceſſe eſt, & pudeat tacitus, & pœniteat, et gaudeat, & admiretur, uarios adeo uultus, diſpariles'q; ſenſus gerat, perinde, ut eum conſcientiamq; eius affecerit, utrarũq; animi partium aut ſyncerarũ, aut ægrarũ philoſophi pertractatio. Prætere a dicebat magnã laudem nõ abeſſe ab admiratione. Admirationẽ autem,

quæ maxima eſt:non parere uerba, ſed ſilentium. Idirco inquit, poetarum ſapientiſſimus, auditores illos Vlyſſi labores ſuos illuſtriſſime narrantis, ubi loquendi finis factus, non exultare, nec ſtrepere, nec uociferari facit. Sed conſiluiſſe uniuerſos, dicit, quaſi attonitos, & obſtupidos, delinimentis aurium ad origines uſq; uocis permanantibus.

Super equo Alexandri Regis qui Bucæphalas appellatus eſt. Caput II.

Equus Alexandri Regis & capite, & nomine Bucæphalas fuit. Emptum Cares ſcripſit talentis. XIII. & regi Philippo donatum, æris noſtri ſumma eſt HS. CCCXII. Super hoc equo dignum memoria uiſum, quod ubi ornatus erat, armatusq; ad prælium, haud unquam inſcendi ſeſe ab alio niſi à rege paſſus ſit. Id etiam de iſto equo memoratum eſt: quod cum in eo inſidens Alexander bello indico, & facinora faciens fortia, in hoſtiũ cuneum non ſatis ſibi prouidens, immiſiſſet: coniectisq; undiq; in Alexandrum telis uulneribus altis in ceruice, atq; latere equus perfoſſus eſt: moribundus tamen, ac propè iam exanguis è medijs hoſtibus regem uiuaciſſimo curſu retulit. Atq; ubi eũ extra tela extulerat: ilico concidit: & deinde iam ſuperſtitis ſecurus, quaſi cum ſenſus humani ſolatio expirauit. Tum Rex Alexander parta eius belli uictoria oppidum in ijſdem locis condidit: atq; ob equi honores Bucæphalon appellauit.

Quæ cauſa, quodq; initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ literas adeundi. Cap. III.

Protagoram

P Rotagoram uirum in ſtudijs doctrinarum egregium, cuius nomen Plato lib. ſuo illi inclyto inſcripſit, adoleſcentem aiunt uictus quærendi gratia in mercede miſſum. Vecturaſq; onerum corpore ſuo factitauiſſe, quod genus græci βαστάζοντας uocant. Latine baiulos appellamus. Is de proximo rure Abderam oppidum, cuius popularis fuit: caudices ligni plurimos funiculo breui circundatos portabat. Tum forte Democritus ciuitatis eiuſdem ciuis homo ante alios uirtutis, & philoſophiæ gratia uenerandus, cum egrederetur extra urbem: uidet eum cum illo genere oneris tam impedito, ac tam incoibili, facile, atq; expedite incedentem. Et prope accedit, & iuncturã, poſituramq; ligni ſcite, peritéq; factam conſyderat. Petitq; ut paulum acquieſcat. Quod ubi Protagoras, uti erat petitum fecit: atq; itidem Democritus acervum illum, & quaſi orbem caudicum, breui uinculo comprehenſum, ratione quadã, quaſi geometrica librari, contineriq; animaduertit: interrogauit quis id lignum ita compoſuiſſet: & cum ille à ſe compoſitum dixiſſet: deſyderauit, uti ſolueret, ac denuo in modum eundem collocaret. At poſtquam ille ſoluit, ac ſimiliter compoſuit: tum Democritus animi aciem, ſolertiamq; hominis non docti demiratus, mi Adoleſcens inquit, cum ingenium bene faciendi habeas: ſunt maiora, melioraq;, quæ facere mecum poſſis. Abduxitq; eum ſtatim, ſecumq; habuit: & ſumptum miniſtrauit: & philoſophias docuit: & eſſe eum fecit, quantus poſtea fuit. Is tamen Protagoras inſyncerus quidem philoſophus, ſed a-

cerrimus ſophiſtarum fuit. Pecuniam quippe ingentem cum à diſcipulis acciperet annuam: pollicebatur ſe id docere, qua nam uerborum induſtria cauſa infirmior fieret fortior. Quam rem græce ita dicebat, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

De uerbo duo & uiceſimo, quod uulgo incognitum eſt: à uiris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt. Caput IIII.

Apud ſigillaria forte in libraria ego, & Iulius Paulus poeta uir memoria noſtra doctiſſimus, conſederamus: atq; ibi expoſiti erant Fabij annales bonæ, atq; ſyncerræ uetuſtatis libri, quos uenditor ſine mendis eſſe contendebat. grammaticus autem quiſpiam è nobilioribus ab emptore ad ſpectandos libros adhibitus, reperiſſe unum in libro mendum dicebat. Sed contra librarius in quoduis pignus uocabat: ſi in una uſpiam litera delictum eſſet. Oſtendebat grammaticus ita ſcriptum in libro quarto. » Quapropter tum primum ex » plebe alter COS. factus eſt, duo & uiceſimo anno, » poſtquam Romam galli ceperunt. Non inquit, duo & uiceſimo, ſed duodeuiceſimo ſcribi oportuit. Quid enim eſt duo & uiceſimo? Alio quoq; loco hic ita ſcripſit. » Mortuus eſt anno duo & uiceſimo. Rex » fuit anno uigeſimoprimo.

Cuiuſmodi ioco cauillatus ſit Antiochum regem pœnus Annibal. Cap. V.

i N libris ueterum memoriarum ſcriptum eſt Annibalem Carthagnienſem apud Regem Antiochum facetiſſime cauillatum eſſe. Ea cauillatio huiuſcemodi fuit. Oſtendebat ei Antiochus in campo copias ingenteis, quas bellum populo Romano facturus comparauerat: conuertebatq; exercitum inſignibus argenteis, & aureis florentem. Inducebat etiam currus cum falcibus, & elephantos cum turribus. Equitatumq; frenis, ephippijs, monilibus, phaleris præfulgentem. atq; ibi rex contemplatione tanti, ac tam ornati exercitus gloriabundus Annibalem aſpicit, & putas'ne inquit, conferri poſſe, ac ſatis eſſe credis Romanis hæc omnia? Tum pœnus eludens ignauiam, imbelliamq; militum eius pretioſe armatorum, ſatis planè: inquit, ſatis eſſe credo Romanis hæc omnia, etiam ſi auariſſimi ſunt. Nihil prorſum: neq; tam lepide, neq; tam acerbe dici poteſt. Rex de numero exercitus ſui, ac de æqparatione æſtimanda quæſierat. Reſpondit Annibal de præda.

De coronis militaribus, quæ ſit earum triumphalis, quæ obſidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ caſtrenſis, quæ naualis, quæ oualis, quæ oleagnea.

Caput VI.

m Ilitares coronæ multifariæ ſunt. Quarum quæ nobiliſſimæ ſunt, has fermè eſſe accepimus, triumphalem, obſidionalem, ciuicam, muralem, caſtrenſem, naualem. Eſt ea quoq; corona, quæ oualis dicitur. Eſt item poſtrema oleagnea, qua uti ſolent, qui in prælio non fuerunt, ſed

triumphum procurant. Triũphales coronæ ſunt aureæ, quæ imperatoribus ob honorem triumphi mittuntur. Id uulgo dicitur aurum coronarium. Hæ antiquitus è lauro erant, poſt fieri ex auro cœptæ. Obſidionalis eſt, quã ij, qui liberati ſunt obſidione: dant ei duci, qui liberauit. Ea corona graminea eſt: obſeruariq́; ſolitum ut fieret è gramine: quod in eo loco generatum eſſet, intra quem clauſi erant, qui obſidebantur. Hanc coronam gramineam. S. P. Q. R. Q. Fabio Maximo dedit bello Pœnorum ſecundo, quod urbem Romam obſidione hoſtium liberaſſet. Ciuica corona appellatur, quã ciuis ciui, à quo ſeruatus eſt in prælio, teſtem uitæ ſalutisq́; perceptæ dat. Ea fit è fronde querna, quoniam cibus, uictusq́; antiquiſſimus querceus capi ſolitus ſit. Fit etiam ex ilice, quod genus ſuperiori proximum eſt. Sicuti ſcriptum eſt in quadam comœdia Cæcilij.

» Aduehuntur inquit, cum ilignea corona, & chla-
» myde. Dij uoſtram fidem. Maſſurius autem Sabinus in. XI. librorum memorabilium ciuicam coronam tum dari ſolitam dicit: cum is, qui ciuem ſeruauerat: eodem tempore, etiam hoſtem occiderat. neq; locum in ea pugna reliquerat. Alter ius ciuicæ coronæ negat conceſſum. Tiberiũ tamen Cæſarem conſultum, an ciuicam coronam capere poſſet, qui ciuem in prælio ſeruaſſet: & hoſtes ibidem duos interfeciſſet: ſed locum, in quo pugnabat, non retinuiſſet, coq; loco hoſtes potiti eſſent: reſcripſiſſe dicit, eum quoq; ciuica dignum uideri, quod appareret, è tam iniquo loco ciuem ab eo ſeruatum, ut etiam à forti-

ter pugnantibus retineri non quiuerit. Hac corona ciuica L. Gel. uir cenſorius in ſenatu Cic. conſulem donari à R. ep. cenſuit: quod eius opera eſſet atrociſſima illa Catilinæ coniuratio detecta, uindicataq;. Muralis eſt corona: qua donatur ab IMPER. qui primus murum ſubijt, inq; oppidum hoſtium per uim aſcendit. Idcirco quaſi muri pinnis decorata eſt. Caſtrenſis eſt corona: qua donat eum imperator, qui primus hoſtium caſtra pugnans introiuit. Ea corona inſigne ualli habet. Naualis eſt, qua donari ſolet maritimo prælio, qui primus in hoſtium nauem ui armatus tranſiliuit. Ea quaſi nauium roſtris inſignita eſt. Et muralis autem, & caſtrenſis, & naualis fieri ex auro ſolent. Oualis uero corona myrtea eſt. ea utebantur IMPER. qui ouantes introibant urbem. Ouandi autem, ac non triumphandi cauſa eſt: cum aut bella non rite indicta, neq; cum iuſto hoſte geſta ſunt: aut hoſtium nomen humile, & non idoneum eſt: ut ſeruorum, piratarumq;, aut deditione repente facta, in puluere (ut dici ſolet) incruentaq; uictoria obuenit. Cui facilitati aptam eſſe Veneris frondẽ crediderunt: quod non Martius, ſed quaſi Venerius quidam triumphus foret. Hanc myrteam coronam M. Craſ. cum bello fugitiuorum confecto, ouans rediret: inſolenter aſpernatus eſt. Senatusq; conſultum faciundum per gratiam curauit: ut lauro non myrto coronaretur. M. Cato obiecit M. Fuluio nobiliori, quod milites per ambitionem coronis de cauſis leuiſſimis donaſſet. de qua re uerba ipſa appoſui Catonis. Nam principio, quis uidit corona donari quẽquam, cum oppi-

dum captum non eſſet? aut caſtra hoſtium non incenſa eſſent? Fuluius autem, in quem hoc à Catone dictum eſt: coronis donauerat milites: quia uallum curauerant: aut quia puteum ſtrenue foderant. Prætereundum non eſt: quod ad ouationes attinet: ſuper quo diſſenſiſſe ueteres ſcriptores ſcio. Partim enim ſcripſerunt, qui ouaret, introire ſolitum equo uehente, & Sabinus Maſſurius pedibus ingredi ouantes dicit, ſequentibus eos, non militibus, ſed uniuerſo ſenatu.

Perſonæ uocabulum quã lepide interpretatus, quãq; eſſe uocis eius originem dixerit C. Baſſus.

Caput VII.

Lepide mehercules, & ſcite C. Baſſus in libris, quos de origine uocabulorum compoſuit: unde appellata perſona ſit: interpretatur. A perſonando enim id uocabulum factum eſſe coniectat. Nam caput inquit, & os, cooperimento perſonæ tectum undiq;, unáq; tantum uocis emittendæ uia peruium, quod non uaga, neq; diffuſa eſt in unum tantummodo exitum collectam, coactamq; uocem, & magis claros, canoroſq; ſonitus facit. Quoniam igitur indumentum illud oris clareſcere, & reſonare uocem facit: ob eam cauſam perſona dicta eſt, o, litera proter uocabuli formam productiore.

Defenſus error à Virgilij uerſibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid ſit lituus, atq; de etymologia uocis eius.

Caput VIII.

Ipſe quirinali lituo: paruaq; ſedebat
Succinctus trabea: læuáq; ancile gerebat.

In his uerſibus erraſſe Virgilium Higinus ſcripſit: tanquam non animaduerterit deeſſe aliquid hiſce uerbis, ipſe quirinali lituo. nam ſi nihil inquit, deeſſe animaduertimus, uidetur ita dictum, ut fiat lituo, & trabea ſuccinctus, quod eſt inquit, abſurdiſſimum. Quippe cum lituus ſit uirga breuis in parte, qua robuſtior eſt, incurua: qua augures utuntur: quonam modo ſuccinctus lituo uideri poteſt? Immo ipſe Higinus parum animaduertit ſic hoc eſſe dictum, ut pleraq; dici per defectionem ſolent: ueluti cum dicitur M. Cicero homo magna eloquentia, & quaſi Roſcius hiſtrio ſumma uenuſtate, non plenū hoc utrūq;, neq; perfectum eſt. ſed enim pro pleno, atq; perfecto auditur, ut Virg. alio in loco.

Victorem Buten immani corpore.

Ideſt corpus immane habentem. Et item alibi.

In medium geminos immani pondere cæſtus
Proijcit. Ac ſimiliter, Domus ſanie, dapibusq; cruētis
Intus opaca ingens. Sic igitur id quoq; uideri dictum debet: Picus quirinali lituo erat: ſicut dicimus ſtatua grandi capite erat. eſt autem, & erat, et fuit, plerunq; abſunt cum elegantia ſine detrimento ſententiæ. Et quoniam facta litui mentio eſt: non prætermittendum eſt, quod poſſe quæri animaduertimus, utrum lituus auguralis, à tuba, quæ lituus appellatur, an tuba à lituo augurum lituus dicta ſit. Vtrunq; enim pari forma, & pariter incuruum eſt. Sed ſi (ut quidam putant) tuba à ſonitu lituus

appellata eſt, ex illo Homerico uerſu λίγξε βιός. neceſſe eſt ita accipi, ut uirga auguralis à tubæ ſimilitudine lituus uocetur. Vtitur autem uocabulo iſto Virg. & pro tuba.

Et lituo pugnas inſignis obibat, & haſta.

Hiſtoria de Crœſi filio ſumpta ex Herodoti libris. Caput IX.

Filius Crœſi regis, cum iam per ætatem fari poſſet, infans erat: & cum iam multum adoleuiſſet: item nihil fari quibat. Mutus autem, & elinguis diu habitus eſt. cum uero in patrē eius bello magno uictum, et urbe, in qua erat, capta, hoſtis gladio deducto Regem eſſe ignorās inuaderet: diduxit adoleſcens os clamare nitens, eoq; nixu, atq; impetu ſpiritus uitium, nodumq; linguæ rupit. planeq;, & articulate elocutus eſt clamans in hoſtem, ne rex Crœſus occideretur. Tum & hoſtis gladium reduxit, & rex uita donatus eſt: & adoleſcens loqui prorſus deinceps incœpit. Hero. in hiſtorijs huius memoriæ ſcriptor eſt, eiuſq; uerba ſunt, quæ prima dixiſſe filium Crœſi refert ὤνθρωπε μὴ κτεῖνε κροῖσον. Sed & quiſpiā Samius athleta, nomen illi fuit αἴγλης, cum antea non loquens fuiſſet: ob ſimilem dicitur cauſam loqui cœpiſſe. Nam cum in ſacro certamine ſortitio inter ipſos, & aduerſarios non bona fide fieret, & ſortem nominis falſam ſubijci animaduertiſſet: repente in eum, qui id faciebat: ſeſe uidere quid faceret, magnū inclamauit. Atq; is oris uinculo ſolutus, per omne inde uitæ tempus non turbide, neq; adhæſe locutus eſt.

De ar-

De argumentis, quæ græce ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici poſſunt. Cap. X.

i Nter uitia argumentorum, longe maximum eſſe uitiū uidetur eorum, quæ ἀντιστρέφοντα græci dicunt. Ea quidem ex noſtris, non hercle nimis abſurde reciproca appellauerunt. Id autem uitium accidit hoc modo. cum argumentum propoſitum referri contra, conuertiq́; in eū poteſt: à quo dictum eſt: utrūq; pariter ualet: quale eſt peruulgatum illud, quo Protagoram ſophiſtarum acerrimum uſum eſſe ferunt aduerſus Euathlum diſcipulum ſuū. Lis nanq; inter eos, & controuerſia ſuper pacta mercede hæc fuit. Euathlus adoleſcens diues, eloquentiæ diſcendæ, cauſarumq́; orandi cupiens fuit. Is in diſciplinam Protagoræ ſeſe dedit: daturumq́; promiſit mercedem grandem pecuniam, quantam Protagoras petiuerat: dimidiumq́; eius dedit iam tunc ſtatim, prius quàm diſceret. Pepigitq́; ut reliquū dimidium daret, quo primo die cauſam apud iudices oraſſet, & uiciſſet. Poſtea cum diutule auditor aſſectatorq́; Protagoræ fuiſſet: & in ſtudio quidem facundiæ abunde promouiſſet: cauſas tamen non reciperet: tempusq́; iam longum tranſcurreret, & facere id uideretur, ne reliquum mercedis daret: capit conſilium Protagoras, ut tum exiſtimabat aſtutum. Petere inſtitit ex pacto mercedem. Litem cum Euathlo conteſtatur: & cum ad iudices coniiciendæ, conſiſtendæq́; cauſæ gratia ueniſſet: tum Protagoras ſic exorſus eſt. Diſce inquit, ſtultiſſime adoleſcens, utroq; id modo fore

uti reddas, quod peto, ſiue contra te pronuntiatum erit: ſiue pro te. nam ſi contra te lis data erit: merces mihi ex ſententia debebitur, quia ego uicero. Sin uero ſecundũ te iudicatum erit: merces mihi ex pacto debebitur: quia tu uiceris. Ad ea reſpondit Euathlus. potui inquit, huic tuæ tam ancipiti captioni iſſe obuiam: ſi uerba non ipſe facerem: ſed alio patrono uterer. Sed magis mihi in iſta uictoria proludium eſt: cum te non in cauſa tantum, ſed in argumento quoq; iſto uinco. diſce igitur tu quoq; magiſter ſapiẽtiſſime utroq; modo fieri, uti non reddam, quod petis, ſiue contra me pronuntiatum fuerit, ſiue pro me. Nam ſi iudices pro cauſa mea ſenſerint: nihil tibi ex ſententia debebitur: quia ego uicero. Sin contra me pronuntiauerint: nihil tibi ex pacto debebo: quia ego non uicero. Tum iudices dubioſum hoc inexplicabileq; eſſe, quod utrinq; dicebatur ratione ſententia ſua utrancunq; in partem dicta eſſet: ipſa ſeſe reſcinderet: rem iniudicatam reliquerunt. Cauſamq; in diem longiſſimam diſtulerunt. ſic ab adoleſcente diſcipulo magiſter diſciplina eloquentiæ inclytus, ſuo ſibi argumento confutatus eſt, & captionis tierſutæ excogitatæ fruſtratus fuit.

Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non poſſe uideri ἀντιςρέφοντα. Cap. XI.

e Xiſtimauit quidam etiam illud Biantis uiri ſapientis, ac nobilis reſponſum conſimile eſſe, atq; eſt protagorion illud, de quo dixi modo ἀντιςρέφον. nam cum rogatus eſſet à quodam Bias, deberet'ne uxorem ducere, an uitam uiuere cœlibem:

libem: ἤτοι inquit καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχράν, καὶ εἰ καλὴν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχράν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθὸν, οὐ λυπτέον ἄρα. Sic autem hoc reſponſum conuertunt, εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινὴν, εἰ δὲ αἰσχρὰν, οὐχ ἕξω κοινὴν, γαμητέον ἄρα. Sed minime hoc eſſe uidetur ἀντιστρέφον, quoniam ex altero latere conuerſum frigidius eſt, infirmiusq;. Nam Bias propoſuit non eſſe ducendam uxorem propter alterutrum incommodum, quod neceſſario patiendum erit ei, qui duxerit. Qui conuertit autem, non ab eo ſe defendit incommodo, quod adeſt: ſed carere ſe altero dicit, quod non adeſt. Satis eſt autem tuendæ ſententiæ, quam Bias dixit: quod eum, qui duxit uxorem, pati neceſſe eſt ex duobus incommodis, alterum: ut aut κοινὴν habeat, aut ποινήν. Sed Phauorinus noſter, cum facta eſſet forte mentio ſyllogiſmi iſtius, quo Bias uſus eſt, cuius prima πρότασις. ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν, non ratum id, neq; iuſtum diſiunctum eſſe ait: quoniam non neceſſum eſt alterum ex duobus, quæ diſiunguntur, uerum eſſe. quod in proloquio diſiunctiuo neceſſarium eſt. Eminentia enim quædam ſignificari formarum turpes & pulchræ uidentur. Eſt autem inquit, tertium quoq; inter duo iſta, quæ diſiunguntur: cuius rationem, proſpectumq; Bias non habuit. Inter enim pulcherrimam fœminam, & deformiſſimam media quædam forma eſt, quæ à nimiæ pulchritudinis periculo, & à ſummo deformitatis odio uacat. Qualis à Q. Ennio in Melanippa, perquam eleganti uocabulo ſtata dicitur: quæ neque κοινή. futura ſit, neque ποινή.

quam formam modicam, & modeſtam Phauorinus non mehercle inſcite appellabat uxoriam. Ennius autem in iſta, quam dixi, tragœdia, eas ferè fœminas ait incolumi pudicitia eſſe, quæ ſtata forma forent.

De nominibus deorum populi Romani, Diiouis, et Veiouis. Caput XII.

IN antiquis ſpectationibus nomina hæc deorum ineſſe animaduertimus. Diiouis & Veiouis. Eſt autem etiam ædes Veiouis Romæ inter arcem, & capitolium. Eorum nominum rationem eſſe hanc comperi. Iouem latini ueteres à iuuando appellauere. Eundemq́; alio uocabulo iuncto patrem dixerunt. Nam quod eſt in eliſis, aut immutatis quibuſdam literis Iupiter: id plenum, atq; integrum eſt Iouis pater. Sic & Neptunus pater coniunctè dictus eſt, Saturnus pater, & Ianus pater, & Mars pater, hoc enim eſt Marſpiter. Itemq; Iouis Dieſpiter appellatus, ideſt diei & lucis pater. Idcircoq́; ſimili nomine Diiouis dictus eſt, & Lucetius: qđ nos die, & luce quaſi uita ipſa afficeret, & iuuaret. Lucetium autem Iouem Cn. Neuius in libris belli punici appellat. Cum Iouem igitur, & Diiouem à iuuando nominaſſent: eum quoq; contra deum, qui non iuuandi poteſtatem, ſed uim nocendi haberet. (nam deos quoſdam ut prodeſſent, celebrabant: quoſdā ne obeſſent, placabant) Veiouem appellauerunt dempta atq; detracta iuuandi facultate. Vae enim particula, quæ in alijs, atq; alijs uocabulis uariatim per has duas literas cum, a, litera media immiſſa dicitur: duplicem

plicem ſignificatum eundemq́; inter ſe diuerſum capit. Nam & augendæ rei, & minuendæ ualet: ſicuti aliæ particulæ plurimæ. propter qđ accidit, ut quædam uocabula, quibus particula iſta præponitur: ambigua ſint, & utroque uerſum dicantur, uæſcum, uæhemens, & uægrande, de quibus alio in loco uberiore tractatu facto admonuimus. Veſanos autē, et uecordes ex una tantum parte dici, quæ priuatiua eſt. quā græci στερητικὸν μόριον dicunt. Simulachrum igitur dei Veiouis, quod eſt in æde, de qua ſupra dixi, ſagittas tenet: quæ ſunt uidelicet paratæ ad nocendū. Quapropter eum deū pleriq; Apollinem eſſe dixerūt. Immolaturq́; illi ritu humano capra. Eiusq́; aīalis figmentum iuxta ſimulachrum ſtat. Propterea Virgilium quoq; aiunt multæ antiquitatis hominem ſine oſtentationis odio peritum, numina læua in Georgicis deprecari, ſignificantem quandam uim eſſe huiuſcemodi deorum in lædendo magis, quàm in iuuando potentem. Verſus Virgilij hi ſunt.

» In tenui labor, at tenuis non gloria, ſiquem
» Numina læua ſinunt: auditq́; uocatus Apollo.

In iſtis autem dijs, quos placari oportet: uti mala à nobis uel à frugibus natis amoueantur, Arungus quoq; habetur, & Robigus.

De officiorum gradu, atq; ordine moribus populi Romani obſeruato. Caput XIII.

S Eniorum hominum, & Romæ nobilium, atq; in morum diſciplinarumq́; ueterum

doctrina, memoriaq́; præſtantium diſceptatio quædam fuit præſente, & audiente me de gradu, atque ordine officiorum. Cumq́; quæreretur quibus nos ea prioribus, potioribusq́; facere oporteret: ſi neceſſe eſſet in opera danda, faciundoq́; officio, alios alijs anteferre, non conſtabat. Conueniebat autem facile, conſtabatq́; ex moribus Po. Ro. Primum iuxta parentes locum tenere pupillos debere fidei, tutelæq́; noſtræ creditos. Secundum eos, proximum locum clientes habere, qui ſeſe itidem in fidem, patrociniumq́; noſtrum dederunt. Tum in tertio loco eſſe hoſpites, poſtea eſſe cognatos, affinesq́;. Huius moris, obſeruationisq́; multa ſunt teſtimonia, atq; documenta in antiquitatibus perſcripta. Ex quibus unum hoc interim de clientibus, cognatisq́;, quod præ manibus eſt, ponemus. M. Cato in oratione, quam dixit apud CENS. in Lentulum, ita ſcripſit.

» Quod maiores ſanctius habue-
» re defendi pupillos, quàm clientem non fallere. Ad-
» uerſus cognatos, pro cliente teſtatur. Teſtimonium ad
» uerſum clientem nemo dicit. Patrem primum, poſtea
» patronum proximum nomen habere.

Maſſurius autem Sabinus in libro iuris ciuilis iii. antiquiorem locum hoſpiti tribuit, quàm clienti. uerba ex eo libro

» hæc ſunt. In officijs apud maiores ita obſeruatum
» eſt, primum tutelæ, deinde hoſpiti, deinde clienti, tum
» cognato, poſtea affini, de qua cauſa fœminæ uiris po-
» tiores ſunt habitæ, pupillarisq́; tutela mulieri præla-
» ta, etiam aduerſus, quem affuiſſent eius filij tutores
» relicti, in eadem cauſa pupillo aderant.

Firmum atq; clarum iſti teſtimonium rei perhibet authoritas

C.Cæſaris PONT.MAX.qui in oratione, quam pro
» Bithynis dixit: hoc principio uſus eſt. Vel pro ho-
» ſpitio regis Nicomedis, uel pro horum neceſſitate, quo-
» rum res agitur, refugere hoc munus. M. non potui.
» Nam neq; hominum morte memoria deleri debet,
» quin proximis retineatur: neq; clientes ſine ſumma
» infamia deſeri poſſunt: quibus etiam à propinquis
» noſtris opem ferre inſtituimus.

Quod Appion doctus homo, qui polyhiſtor appellatus eſt, uidiſſe ſe Romæ ſcripſit, recognitionem inter ſeſe mutuam ex uetere notitia hominis & leonis.

Caput XIIII.

Ppion, qui polyhiſtor appellatus eſt, literis homo multis præditus, rerumq; græcarum plurima, atque uaria ſcientia fuit. eius libri non incelebres feruntur: quibus omnibus fermè, quæ mirifica in Aegypto uiſuntur, audiunturq;, hiſtoria comprehendit. Sed in iis, quæ audiſſe, uel legiſſe ſeſe dicit: fortaſſe à uitio, ſtudioq; oſtentationis fit loquacior. Eſt enim ſanè quam in prædicandis doctrinis ſuis uenditator. Hoc autem, quod in libro Aegypiacorum quinto ſcripſit: neque audiſſe, neque legiſſe, ſed ipſum ſeſe in urbe Roma uidiſſe oculis ſuis confirmat. In circo maximo inquit, uenationis ampliſſimæ pugna populo dabatur. Eius rei, Romæ cum forte eſſem, ſpectator inquit, fui. Multæ ibi ſæuientes feræ, magnitudine beſtiarum excellentes, omniumq; inuſitata aut forma erat, aut ferocia. Sed præter alia omnia leonum inquit immanitas

admirationi fuit. præterq; omneis cæteros, unius. Is unus leo corporis impetu, uaſtitudine, terrificoq; fremitu, & ſonoro, toris, comisq; ceruicum fluctuantibus animos, oculosq; omnium in ſeſe conuerterat. Introductus erat inter compluresis cæteros ad pugnam beſtiarum dacus ſeruus uiri conſularis. Ei ſeruo Androdus nomen fuit. Hunc ille leo ubi uidit procul, repente inquit, quaſi admirans ſtetit: ac deinde ſenſim, atq; placide, tanquam noſcitabundus ad hominē accedit. Tum caudam more, atq; ritu adulantium canum clementer, & blande mouet: hominisq; ſeſe corpori adiungit. Cruraq; eius, & manus prope iam exanimati metu, lingua leniter demulcet. Homo Androdus inter illa tam atrocis feræ blandimēta amiſſum animū recuperat: paulatimq; oculos ad contuendum leonem refert. Tum quaſi mutua recognitione facta, lætos inquit, & gratulabundos uideres hominem, & leonem. Ea re prorſus tam admirabili, maximos populi clamores excitatos dicit. Arceſſitumq; à Cæſare Androdum, quæſitamq; cauſam, cur ille atrociſſimus leonum uni parſiſſet. Androdus rem mirificam narrat, atq; admirandam. Cum prouinciam inquit, Africam pro conſulari imperio meus dominus obtineret: ego ibi iniquis eius, & quotidianis uerberibus ad fugam ſum coactus. & ut mihi à domino terræ illius præſide tutiores latebræ forent: in cāporum, & arenarum ſolitudines conceſſi. Ac ſi defuiſſet cibus, conſilium fuit mortem aliquo pacto quærere. Tum ſole inquit, medio rapido, et flagranti, ſpecum quandam nactus remotam, latebroſamq; in eam

me penetro,

me penetro, & recondo, neq; multo poſt ad eandē ſpecum uenit hic leo debili uno, & cruento pede gemitus edens, & murmura, dolorem, cruciatumq́; uulneris commiſerantia. Atq; illic primo quidem conſpectu aduenientis leonis territum ſibi & pauefactum animum dixit. Sed poſtquam intro greſſus inquit leo, uti re ipſa apparuit, in habitaculum illud ſuum, uidet me procul deliteſcentem, mitis & manſuetus acceſſit: & ſublatum pedem oſtendere mihi, & porrigere, quaſi opis petendæ gratia uiſus eſt. Ibi inquit, ego ſtipem ingentem ueſtigio pedis eius hærentem reuulſi. Conceptamq́; ſaniem uulnere intimo expreſſi: accuratiusq́; ſine magna iam formidine ſiccaui penitus, atq; deterſi cruorem. Ille tunc mea opera, & medela leuatus, pede in manibus meis poſito recubuit, & requieuit. Atq; ex eo die triennium totum ego, & leo in eadem ſpecu, eodemq́; uictu uiximus. Nam quas uenabatur feras, membra opimiora ad ſpecum mihi ſuggerebat: quæ ego, ignis copiam non habens, ſole meridiano torrens edebam. Sed ubi me inquit, uitæ illius ferinæ iam perteſum eſt: leone in uenatum profecto, reliqui ſpecum: & uiam fermè tridui permenſus à militibus uiſus, apprehenſusq́; ſum. Et ad dominum ex Africa Romam deductus. Is me ſtatim rei capitalis damnandum, dandumq́; ad beſtias curauit. Intelligo autem inquit, hunc quoq; leonem me tunc ſeparato captum gratiam nunc mihi beneficij, & medicinæ referre. Hæc Appion dixiſſe Androdum tradit. Eaq; omnia ſcripta circumlataq́; tabella populo declarat. Atq; ideo cunctis petentibus di-

miſſum Androdum, & pœna ſolutum. Leonemq́ ei ſuffragijs populi donatum. poſtea inquit, uidebamus Androdum, & leonem loro tenui reuinctum, urbe tota circum tabernas ire donari ær. Androdum, floribus ſpargi leonem, omnesq́; fere ubiq; obuios dicere: hic eſt leo hoſpes hominis. hic eſt homo medicus leonis.

Corpus'ne ſit uox, an ἀσώματον, uarias eſſe philoſophorum ſententias. Cap. XV.

u Etus, atq; perpetua quæſtio inter nobiliſſimos philoſophorum agitata eſt, corpus'ne ſit uox, incorporeum an. hoc enim uocabulum quidam finxerunt proinde, quod græce dicitur ἀσώματον. Corpus autem eſt, quod aut efficiens eſt, aut patiens: id græce dicitur τὸ δρώμενον, ἢ πάχον σῶμα ἐστί. Quam definitionem ſignificare uolens Lucretius, ita ſcripſit.

» Tangere enim aut tangi, niſi corpus, nulla poteſt res.

Alio quoq; modo corpus eſſe græci dicunt, τὸ τριχῆ διαστατόν. Sed uocem ſtoici corpus eſſe contendunt. Eamq; eſſe dicunt ictum aera. Plato autem non eſſe uocem corpus putat. Non enim percuſſus inquit, aer, ſed plaga ipſa, atq; percuſſio, uox eſt. οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος. καὶ οὐδέ πω ποιεῖν φωνήν. ἀλλ' ἣ πόση πληγή. καὶ σφόδρα. καὶ τόση δὲ ὥστε ἀκουστὴν γενέσθαι. Democritus, ac deinde Epicurus ex indiuiduis corporibus uocem conſtare dicunt. Eamq;, ut ipſis eorum uerbis utar, ῥεῦμα λόγων

appellant. hos, aliosq́; tales argutæ, delectabilisq́; deſidiæ aculeos cum audiremus, uel lectitaremus, neq; in his ſcrupulis aut emolumentum aliquod ſolidum ad rationem uitæ pertinens, aut finem ullum quærendi uideremus, Ennianum Neoptolemum probabamus, qui profecto ita ait.

Philoſophandū eſt paucis, nam omnino haud placet.

De ui oculorum. deq́; uidendi rationibus.

Caput XVI.

De uidendi ratione, deq́; cernendi natura diuerſas eſſe opiniones philoſophorum animaduertimus. Stoici cauſas eſſe uidendi dicunt, radiorū ex oculis in ea, quæ uideri queunt, emiſſionem, aerisq́; ſimul intentionem. Epicurus affluere ſemper ex omnibus corporibus ſimulachra quædam corporū ipſorū, eaq; ſeſe in oculos inferre: atq; ita fieri ſenſum uidendi putat. Plato exiſtimat genus quoddam ignis, lucisq́; de oculis exire, idq́; coniunctum, cōtinuatumq́; uel cum luce ſolis, uel cum alterius ignis lumine, ſua ui, et externa nixū efficere, ut quæcunq; offenderit, illuſtraueritq́;, cernamus. Sed & hic, ea quæ diſſerimus, imaginandū. Eiuſdemq́; illius Enniani Neoptolemi, de quo ſupra ſcripſimus, conſilio utendum eſt: qui deguſtandum ex philoſophia cenſet nō in eam ingurgitandum.

Quam ob cauſam dies primi poſt calendas nonas idus atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calendas, uel nonas uel idus quaſi religioſum pleriq; uitant. Cap. XVII.

V Errius Flaccus in quarto de uerborum ſigni ficatione, dies qui ſunt poſtridie calendas nonas, idus, quos uulgus imperite nefaſtos dicit: propter hanc cauſam dictos habitosq; atros eſſe ſcribit. Vrbe inquit, à Gallis Senonibus recuperata, L. Attilius in ſenatu uerba fecit. Q. Sulpitium trib. militum ad Alliam aduerſus Gallos pugnaturum, rem diuinam dimicandi gratia poſtridie idus feciſſe. Tum exercitum Po. Ro. occidione occiſum, & poſt diem tertium eius diei urbem præter Capitolium captam eſſe. Compluresq; alij Senatores recordari ſeſe dixerunt quoties belli gerendi gratia, res diuina poſtridie calendas, nonas, idus à magiſtratu Po. Ro. facta eſſet: eius belli proximo deinceps prælio Reip. malam geſtam eſſe. Tum ſenatus eam rem ad PONT. reiecit, ut ipſi, quod uideretur, ſtatuerent. PONT. decreuerunt nullum ijs diebus ſacrificium recte futurum. ante diem quoq; quartum Calen. uel Non. uel Id. tanquam innominalem diem pleriq; uitant. Eius obſeruationis, an religio ulla ſit tradita, quæri ſolet. Nihil ſuper ea re ſcriptum inuenimus, niſi quod Claudius annalium quinto cladem illã pugnæ cannenſis uaſtiſſimam factam dicit ante diem quartum NON. SEXTIL.

In quo, & quantum differat hiſtoria ab annalibus. Superq; ea re uerba poſita ex libro rerum geſtarum Sempronij Aſellionis primo.

Caput XVIII.

h

Iſtoriam ab annalibus quidam differre eo putant: quod cum utrunq; ſit rerum geſtarum narratio earum tamen proprie rerum ſit hiſtoria, quibus rebus gerendis interfuerit is, qui narret. Eamq; eſſe opinionem quorundam Verrius Flaccus refert in libro de ſignificatu uerborum quarto. Ac ſe quidem dubitare ſuper ea re dicit. Poſſe autem uideri putat non nihil eſſe rationis in ea opinione, quod hiſtoria græce ſignificat rerum cognitionem præſentium. Sed nos audire ſoliti ſumus annales omnino id eſſe, quod hiſtoriæ ſint. Hiſtorias non omnino eſſe id, quod annales ſint. Sicuti quod eſt homo id neceſſario animal eſſe, quod eſt animal, non id neceſſe eſt hominem eſſe. Ita hiſtorias quidem eſſe aiunt rerum geſtarum uel expoſitionem, uel demonſtrationẽ, uel quo alio nomine id dicendum eſt: Annales uero eſſe, cum res geſtæ plurium annorum, obſeruato cuiuſq; anni ordine deinceps componuntur. Cum uero non per annos, ſed per dies ſingulos res geſtæ ſcribuntur: ea hiſtoria græco uocabulo ἐφημερὶς dicitur. Cuius latinum interpretamentum ſcriptum eſt in libro Sempronij Aſellionis primo. ex quo libro plura uerba adſcripſimus, ut ſimul ibidem, quid ipſe, inter res geſtas, & annales eſſe dixerit: oſtenderemus. Verum inter eos inquit, qui annales relinquere uoluiſſent: & eos, qui res geſtas à Romanis perſcribere conati eſſent: omnium rerum hoc interfuit. Annales libri tantummodo quod factum, quoq; anno geſtum ſit, id demonſtrabant. Id eorũ eſt, quaſi qui diarium ſcribunt: quam græci ἐφημερίδα uocant, nobis non

modo ſatis eſſe uideo, quod factum eſſet id pronunciare, ſed etiã quo conſilio, quáq; ratione geſta eſſent, demonſtrare. Paulo poſt idem Aſellio in eodem lib.
» nam neq; alacriores ad Remp. defendendam, neq;
» ſegniores ad rem perperam faciundam annales libri
» commouere quicquam poſſunt. Scribere autem bellum
» quo initium conſule, & quo modo confectum ſit, &
» quis triumphans introierit, ex'q; eo libro, quæ in bel
» lo geſta ſint iterare, id fabulas non prædicare ait. In
» terea quid ſenatus decreuerit, aut quæ lex rogatio'ue
» lata ſit, neq; quibus conſilijs ea geſta ſunt iterare, id
fabulas pueris eſt narrare, non hiſtorias ſcribere.

Quid ſit adoptatio, quid item ſit arrogatio, quantum'q; hæc inter ſe differant: uerbá'q; eius, quæ, qualiá'q; ſint, qui in liberis arrogandis ſuper ea re populum rogat. Caput XIX.

CVm in alienam familiam, in'q; liberorũ locum extranei ſumuntur: aut per prætorem fit, aut per populum. Quod per prætorem fit, adoptatio dicitur. Quod per populum, arrogatio. Adoptantur autem cum à parente, in cuius poteſtate ſunt: tertia mancipatione in iure ceduntur. Atq; ab eo, qui adoptat, apud eum, apud quem legis actio eſt, uindicantur. Arrogantur ij, qui cum ſui iuris ſint: in alienam ſeſe poteſtatem tradunt. Eius'q; rei ipſi authores fiunt. Sed arrogationes non temere, nec inexplorate committuntur. Nam comitia arbitris etiam Pontificibus præbentur, quæ curiata appellantur.

Aetas quoq; eius, qui arrogare uult: an liberis potius gignũdis idonea ſit: bonaq; eius, qui arrogatur, ne inſidioſe appetita ſint, conſyderatur. Iusq́; iurandum à Q. Mutio Pon. Max. conceptum dicitur. quod in arrogando iuraretur. Sed arrogari non poteſt, niſi iam ueſticeps. Arrogatio autem dicta, quia genus hoc in alienam familiam tranſitus per populi rogationem

» fit. Eius rogationis uerba hæc ſunt. Velitis, iubea-
» tis, uti L. Valerius L. Titio tam iure, legeq́; filius ſi-
» bi ſiet, & quàm ſi ex eo patre, matreq́; familias
» eius natus eſſet. Vtiq; ei uitæ, necisq; in eum poteſtas
» ſiet, uti pariendo filio eſt. hoc ita, ut dixi, ita uos quĩ
» rites rogo. Neq; pupillus autẽ, neq; mulier, quæ in parentis poteſtate eſt: arrogari poſſunt, quoniam & cum fœminis nulla comitiorum communio eſt: & tutoribus in pupillos tantam eſſe authoritatem, poteſtatemq́; fas non eſt: ut caput liberum fidei ſuæ commiſſum alienæ ditioni ſubijciant. Libertinos uero ab ingenuis adoptari quidem iure poſſe Maſſurius Sabinus ſcripſit. Sed id neq; permitti dicit, neque permittendum eſſe unquam putat: ut homines libertini ordinis per adoptionem in iura ingenuorum inuadant. Alioqui ſi iuris iſta antiquitas ſeruetur, etiam ſeruus à domino per prætorem dari in adoptionem poteſt. Idq́; ait pleroſq; iuris ueteris authores poſſe fieri ſcripſiſſe. Animaduertimus in oratione P. Scipionis, quam CENS. habuit ad populum de moribus, inter ea, quæ reprehendebat: quod contra maiorum inſtituta fierent: id etiam eum culpauiſſe, quod filius adoptiuus patri adoptatori in-

ter præmia patrum prodeſſet· Verba ex ea ora-
» tione hæc ſunt· In alia tribu patrem, in alia filiũ
» ſuffragium ferre· Filium adoptium tam procedere,
» quam ſi ſe natum habeat· abſentis cenſeri iubere, ut
» ad cenſum nemini neceſſe ſit uenire·

Quod uocabulum latinum ſolœciſmo fuerit Capitoni Aſinio, quid ipſum appellauerint ueteres latini, quibusq; uerbis ſolœciſmum definierit idem Aſinius· Caput XX.

Solœciſmus latino uocabulo ab Aſinio Capitone, eiuſdẽq; ætatis alijs imparilitas appellatus, uetuſtioribus latinis ſtribiligo dicebatur a uerſura uidelicet, & prauitate tortuoſæ orationis, tanquam ſterobligo quædam· Quod uitium Aſinius Capito in literis, quas ad Clodium Thuſcum dedit, hiſce uerbis definit. Solœciſmus eſt inquit, impar, & inconueniens compoſitura partium orationis. Cum græcum autem uocabulum ſit ſolœciſmus, an Attici homines, qui elegantius locuti ſunt: uſi eo ſint, quæri ſolet. Sed nos neq; ſolœciſmum, neq; Barbariſmum apud græcorum idoneos adhuc inuenimus· Nam ſicut βάρβαρον, ita σολοῖκον dixerunt· Noſtri quoq; antiquiores ſolœcum facile, ſolœciſmum haud ſcio, an unquam dixerint· Quod ſi ita eſt: neq; in græco, neq; in latino ſolœciſmus probe dicitur.

Pluria qui dicat, & compluria, & compluries non barbare dicere, ſed latine· Caput XXI·

pluria

P Luria forte quis dixit ſermocinans uir adprime doctus meus amicus non hercle ſtudio ferens oſtentandi, neq; quo plura dicendum non putaret. Eſt enim doctrina homo ſeria, & ad uitæ officia deuincta, ac nihil de uerbis laborante. ſed opinor aſſidua ueterum ſcriptorum tractatione inoleuerat linguæ illius uox, quam in libris ſæpe offenderat. Aderat, cum ille hoc dixit, reprehenſor audaculus uerborum, qui perpauca, eademq; à uulgo protrita legerat. Habebatq; nonnullas diſciplinæ grammaticæ inauditiunculas, partim rudes inchoatasq;, partim non probas. Easq; quaſi puluerem ob oculos, cum adortus quenq; fuerat, aſpergebat. Sicut tunc amico noſtro barbare inquit, dixiſti pluria. Nam neq; rationem uerborum hoc, neq; authoritatem habet. Ibi ille amicus ridens, amabo te inquit, uir bone, quia nunc mihi à magnis, ſeriiſq; rebus otium eſt: uelim doceas nos, cur pluria, ſiue compluria (nihil enim differt) non latine, ſed barbare dixerint M. Cato, & Q. Claudius, Vale. Antias, L. Lælius, P. Nigidius, M. Varro, quos ſubſcriptores, approbatoreſq; huius uerbi habemus. Præter poetarum, oratorumq; ueterum multam copiam. Ad quæ ille nimis arroganter, tibi inquit, habeas authoritates iſtas, ex faunorum, & aboriginum ſeculo repetitas, atq; huic rationi reſpondeas. Nullum enim uocabulum neutrum comparatiuum, numero pluratiuo, caſu recto ante extremum a, habet, i, literam ſicuti meliora, maiora, grauiora. proinde igitur plura, non pluria dici conſueuit, ne contra for-

mam perpetuam in comparatiuo, i, litera ſit ante extremum a. Tum ille amicus noſter, cum hominem confidentem pluribus uerbis non dignum exiſtimaret: Aſinij inquit, Capitonis doctiſſimi uiri epiſtolæ ſunt uno in lib. multæ, opinor, poſitæ in templo pacis. Primaq; epiſtola ſcripta eſt ad Pacuuium Labeonem: cui titulus præſcriptus eſt pluria non plura dici debere. In ea epiſtola rationes grammaticas poſuit: per quas docet pluria latinum eſſe, plura barbarum. Ad Capitonem igitur te dimittimus. Ex eo id quoq; ſimul diſces, ſi modo aſſequi poteris, quod in ea epiſtola ſcriptum eſt: pluria ſiue plura abſolutum eſſe ſiue ſimplex, non, ut tibi uidetur, comparatiuum. Huius opinionis aſinianæ id quoq; adiumentum eſt: quod compluries cum dicimus, non comparatiue dicimus. Ab eo autem, quod eſt compluria, aduerbium eſt factum compluries. Id quoq; quoniã minus uſitatum eſt, uerſum Plauti ſubſcripſi ex comœdia, quæ Perſa inſcribitur.

» Quid metuis? Metuo hercle uero. Senſi ego cõpluries.

Item M. Cato in quarto orignum eodẽ in loco ter hoc
» uerbum poſuit. Compluries eorum milites mercenarij inter ſeſe multi, alteri alteros occidêre. Cõpluries multi ſimul ad hoſtes transfugêre. Compluries in imperatorem impetum fecere.

IVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER SEXTVS.

Quem in modum reſponderit Chryſippus aduerſus eos, qui prouidentiam conſiſtere negauerunt. Caput Primum

Homines feciſſe dicitur tantam uim eſſe erũnarum, & malorũ. aduerſus ea Chryſippus, cum in libro περὶ προνοίας quarto diſſereret: nihil eſt prorſus iſtis inquit, inſipidius, qui opinantur bona eſſe potuiſſe, ſi non eſſent itidem mala. Nam cum bona malis contraria ſint: utraq; neceſſariũ eſt oppoſita inter ſeſe, & quaſi mutuo aduerſo quæq; fulta niſu conſiſtere. Nullum adeo contrarium eſſe ſine contrario altero. quo enim pacto iuſtitiæ ſenſus eſſe poſſet, niſi eſſent iniuriæ? Aut quid aliud iuſtitia eſt, quàm iniuſtitiæ priuatio? Qui item fortitudo intelligi poſſet, niſi ex ignauiæ oppoſitione? Qui continentia, niſi ex intemperantiæ? Quo item modo prudentia eſſet, niſi foret contra imprudentia? Proinde inquit homines ſtulti, cur non hoc etiam deſyderant, ut ueritas ſit, & non ſit mendacium? Nanq; itidem ſunt bona & mala, felicitas & infortunitas, dolor & uoluptas. Alterum enim ex altero (ſicuti Plato ait) uerticibus inter ſe contrarijs deligatum eſt. Si tuleris unum, abſtuleris utrunq;. Idem Chryſippus in co-

dem libro tractat, conſyderatq́; dignū eſſe id quæri putat. εἰ τῶν ἀνθρώπων νώσοι κατὰ φύσιν γίνονται. Idem natura'ne ipſa rerum, uel prouidentia, quæ cōpagem hanc mundi, & genus hominum fecit, morbos quoq;, & debilitates, & ægritudines corporum, quas patiuntur homines: fecerit. Exiſtimat autem non fuiſſe hoc principale naturæ conſilium, ut faceret homines morbis obnoxios. Nunquam enim hoc conueniſſe naturæ authori, parentiq́; rerum omnium bonarū. Sed cum multa inquit, atq; magna gigneret, pareretq́; aptiſſima & utiliſſima, alia quoq; ſimul adgnata ſunt incommoda ijs ipſis, quæ faciebat, cohærentia. Eaq; non per naturam, ſed per ſequelas quaſdam neceſſarias facta dicit: quod ipſe appellat κατὰ παρακολούθησιν. Sicut inquit, cum corpora hominum natura fingeret, ratio ſubtilior, & utilitas ipſa operis poſtulauit: ut tenuiſſimis, minutisq́; oſſiculis caput compingeret. Sed hanc utilitatem rei maioris, alia quædam incommoditas extrinſecus conſecuta eſt: ut fieret caput tenuiter munitum, & ictibus offenſionibusq́; paruis fragile, proinde morbi quoq;, & ægritudines partæ ſunt: dum ſalus paritur. Sic hercle inquit, dum uirtus hominibus per conſilium naturæ gignitur: uitia itidem per affinitatem contrariam nata ſunt.

Quo itidem modo, & uim, neceſſitatemq́; fati conſtituerit, & eſſe tamen in nobis conſilij, iudicijq́; noſtri arbitrium confirmauerit.

Caput II.

fatum,

f Atum, quod græci πεπρωμένην, uel εἱμαρμένην uocant, ad hanc fermè ſententiam Chryſippus ſtoicæ princeps philoſophiæ definit. fatum eſt inquit, ſempiterna quædam, et indeclinabilis ſeries rerum, & cathena uoluens ſemetipſa ſeſe, & implicans per æternos conſequentiæ ordines, ex quibus apta, connexáq; eſt. Ipſa autem uerba Chryſippi, quantum ualui, memoria adſcripſi, ut ſicui meum iſtud interpretamentum uidebitur eſſe obſcurius: ad ipſius uerba animaduertat. In libro enim περὶ προνοίας quarto εἱμαρμένην, ſe dicit φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς. Aliarum autem opinionum, diſciplinarumq; authores huic definitioni ita obſtrepunt: ſi Chryſippus inquiunt fato putat omnia moueri, & regi, nec declinari, trãſcendiq; poſſe agmina fati, & uolumina, peccata quoq; hominum, & delicta non ſuſtentanda, neq; inducenda ſunt ipſis, uoluntatibusq; eorum, ſed neceſſitatī cuidam, & inſtantiæ, quæ oritur ex fato, omniũ quæ ſit rerum domina, & arbitra, per quam neceſſe ſit fieri, quicquid futurum eſt. Et propterea nocentium pœnas legibus iniq; conſtitutas, ſi homines ad maleficia non ſponte ueniunt: ſed fato trahuntur. Contra ea Chryſippus tenuiter multa, & argute diſſerit: ſed omnium ferè, quæ ſuper ea re ſcripſit, ſententia huiuſcemodi eſt. Quanquam ita ſit inquit, ut ratione quadam neceſſaria, principali, & coacta, atq; connexa ſint fato omnia, ingenia tamen ipſa mentium no-

ſtrarum perinde ſunt fato obnoxia, ut proprietas eorum eſt ipſa qualitas. Nam ſi ſunt per naturam primitus ſalubriter, utiliterq́; ficta, omnem illam uim, quæ de fato extrinſecus ingruit: inoffenſius, tractabiliusq́; tranſmittunt. Sin uero ſunt aſpera, & inſcita, & rudia, nulliſq́; artium bonarum adminiculis fulta: & etiam ſi paruo ſiue nullo fatalis incommodi conflictu urgeantur: ſua tamen leuitate, & uoluntario impetu in aſſidua delicta, & errores ruunt. Id'q; ipſum ut ea ratione fiat: naturalis illa, & neceſſaria rerum conſequentia efficit: quæ fatum uocatur. Eſt. n. genere ipſo quaſi fatale, & conſequens, ut mala ingenia peccatis, & erroribus non uacent. Huius deinde rei exemplo non hercle nimis aliene, neq; illepide utitur. Sicut inquit, lapidem cylindrum ſi per ſpatia terræ prona, atq; derupta iacias: cauſam quidem ei, et initium præcipitantiæ feceris: mox tamen ille præceps uoluitur: non quia tu id iam facis: ſed quoniam ita ſeſe modus eius, & formæ uolubilitas habet: Sic ordo & ratio & neceſſitas fati, genera ipſa & principia cauſarum mouet: Impetus uero conſiliorũ, mentiumq́; noſtrarum, actioneſq́; ipſas, uoluntas cuiuſq; propria, & animorum ingenia moderantur. Infert deinde uerba hæc ijs, quæ dixit congruentia. διὸ ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἴρηται.

γνώσει δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήμαθ' ἑλόντας

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν. Propterea negat oportere ferri audiriq; homines aut nequam, aut

ignauos, &

ignauos, & nocentes, & audaces, qui, cum in culpa & in maleficio reuicti ſunt: perfugiunt ad fati neceſſitatem, tanquam in aliquod fani aſylum, et quæ peſſime fecerunt: ea non ſuæ temeritati, ſed fato eſſe attribuenda dicunt. Primus autem Homerus ſapientiſſimus & antiquiſſimus poetarum dixit in hiſce uerſibus.

ὢ πόποι· οἷον δήνυ θεοὺς βροτοί αἰτιόωνται.
ἐξ ἡμέων γὰρ φασί κακ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον, ἄλγ' ἔχουσιν.

Itáq; M. Cic. in libro, quem de fato conſcripſit, cum quæſtionem iſtam diceret obſcuriſſimam eſſe, & impliatiſſimam, Chryſippum quoq; philoſophum non
» expediſſe ſe in ea refert his uerbis. Chryſippus
» æſtuans, laboranſq; quonam pacto explicet, & fato
» omnia fieri, & eſſe aliquid in nobis, intricatur hoc modo.

Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis de ſerpente inuſitatæ longitudinis. Cap. III.

Vbero in hiſtorijs ſcriptum reliquit, bello
t primo punico Attilium Regulum COS. in Africa caſtris apud Bagradam flumen poſitis, prælium grande, atq; acre feciſſe aduerſus unũ ſerpentem in illis locis ſtabulantem inuſitatæ immanitatis. Eumq; magna totius exercitus conflictatione baliſtis, atque catapultis diu oppugnatum. Eiuſq; interfecti longum corium pedes centum & XX. Romam miſiſſe.

Quid idẽ Tubero in hiſtorijs de Attilio Regulo à Carthaginienſibus capto literis mandauerit. Quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit. Caput IIII.

Quod ſatis celebre de Attilio Regulo, id nuperrime legimus ſcriptum in Tuditani libris Regulum captum ad ea, quæ in ſenatu Romæ dixit ſuadens ne captiui cum Carthaginienſibus permutarentur: id quoq; addidiſſe. Venenum ſibi Carthaginienſes dediſſe, non præſentaneum, ſed eiuſmodi, quod mortem in diem proferret: eo conſilio, ut uiueret quidem tantiſper, quoad fieret permutatio. Poſt autem graſſante ſenſim ueneno cor tabeſceret. Eundem Regulum Tubero in hiſtorijs rediiſſe Carthaginem, nouisq; exemplorum modis excruciatum à Pœnis dicit. In atras inquit, & profundas tenebras eum claudebant: ac diu poſt, ubi erat uiſus ſol ardentiſſimus: repente educebant: & aduerſus ictus ſolis oppoſitum continebant. Atq; intendere in cœlum oculos cogebant. Palpebras quoq; eius, ne conniuêre poſſet: ſurſum, ac deorſum diductas inſuebant. Tuditanus autem ſomno diu prohibitum, atq; ita uita priuatum refert. Idq; ubi Romæ cognitum eſt: nobiliſſimos Pœnorum captiuos liberis Reguli à ſenatu deditos, & ab ijs in armario muricibus præfixo deſtitutos, eademq; inſomnia cruciatos interiſſe.

Quod Alphenus iuriſconſultus in uerbis ueteribus interpretandis, errauit. Cap. V.

alphenus

Lphenus iurecõnſultus, Ser. Sulpitij diſcipulus, rerumq́; antiquarum non incurioſus in libro digeſtorum. XXX. & IIII. Conlectaneorum autem ſecundo in fœdere inquit.
» Quod inter Po. Ro. & Carthaginienſes factũ, &
» ſcriptum inuenitur, ut Carthaginienſes quotquot an-
» nis Po. Ro. darent certum pondus argenti puri puti:
» quæſitumq́; eſt quid eſſet argentum purum putum.
» reſpondi ego inquit, eſſe purum putum ualde purum,
» ſicut nouum nouitium dicimus, & proprium propi-
» tium augere, atq; intendere uolentes noui, & proprij
» ſignificationem. Hoc ubi legimus, mirabamur eandem affinitatem uiſam eſſe Alpheno puri & puti, quæ ſit noui, & nouitij. Nam ſi eſſet, puritium tum ſanè uideretur dici, quaſi nouitium. id etiam mirum fuit: quod nouitium per augendi figuram dictum exiſtimauit, cũ ſit nouitiũ non q̃d magis nouum ſit: ſed quod à nouo dictum, inclinatumq́; ſit. Iis ergo aſſentimus, qui putum eſſe dicunt à putando dictum, & ob eam cauſam prima ſyllaba breui pronuntiant, non longa, uti exiſtimaſſe Alphenus uidetur, qui à puro id eſſe factum ſcripſit. Putare autem ueteres dixerunt, uacantia ex quaq; re, ac non neceſſaria, aut etiam obſtantia, & aliena auferre, & excidere, & quod eſſet utile, ac ſine uitio uideretur: relinquere. Sic nanq; arbores, & uites, & ſic etiam rationes dictæ putari. Verbum quoq; ipſum puto, quod declarandæ ſententiæ noſtræ cauſa dicimus, non ſignat profectò aliud, quã id agere nos in re dubia, obſcuráq;, ut decisis, amputatisq́; falſis opinionibus, quod uideatur

eſſe uerum, & integrum, & incorruptum retineamus. Argentum ergo in carthaginienſi fœdere putum dictum eſſe quaſi exputatum, excoctumq́;, omniq; aliena materia carens, omnibusq́; ex eo uitijs detractis, emaculatum, et candefactum. Scriptum eſt autem purum putum non in carthaginienſi ſolum fœdere, ſed cum in multis alijs ueterum libris, tum etiam in Q. quoq; Ennij tragœdia, quæ inſcribitur Alexāder, et in Satyra M. Varronis, quæ īſcripta eſt, δὶς παῖδες οἱ γέροντες.

Temere, inepteq́; reprehenſum eſſe a Iulio Higino Virgilium, quod præpetes Dædali pennas dixit: atq; ibi quid ſint aues præpetes. Et quid illæ ſint aues, quas Nigidius inferas appellauit.

Cap. VI.

» Daedalus (ut fama eſt) fugiēs minoïa regna,
» d Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo,
» Inſuetum per iter gelidas enauit ad arctos.

In his Virgilij uerſibus reprehendit Higinus præpetibus pennis, quaſi improprie, & inſcite dictum. Nā præpetes inquit, aues ab auguribus appellantur, quæ aut opportune præuolant: aut idoneas ſedes capiunt. Non apte igitur uſum uerbo augurali exiſtimauit in Dædali uolatu nihil ad augurum diſciplinam pertinente. Sed Higinus nimis hercle ineptus eſt: cum quid præpetes eſſe ſe ſcire ratus eſt, Virgilium autem, & Trimatium doctum uirum ignoraſſe: qui in ſecundo iliadis uictoriam uolucrem præpetem appellauit in hoc uerſu.

» Dum dat uincenti præpes uictoria palmam.

Cur autem non Q. quoq; Ennium reprehendit? qui

in annalibus, non ut Virgilius, pennas Dædali præpetes, ſed longe diuerſius inquit. Quid
» Brunduſum pulchro præcinctum præpete portu?
Et ſi uim potius, naturamq; uerbi conſyderaſſet: neq; id ſolum, quod augures dicerent, inſpexiſſet: ueniam prorſus poetis daret ſimilitudine, ac translatione uerborũ non ſignificatione utentibus. Nam quoniam non ipſæ tantum aues, quæ proſperius præuolant: ſed etiã loci, quos capiunt: ꝙ idonei, feliceſq; ſunt: præpetes appellantur: Idcirco Dædali pennas præpetes dixit, quoniã ex locis, in q̃bus piculũ metuebat: in loca tutiora puenerat. Locos porrò præpetes et augures appellãt. Et Ennius in annalium primo dixit.
» præpetibus hilares ſeſe, pulchriſq; locis dant.
Auibus autem præpetibus contrarias aues inferas appellari Nigidius Figulus in libro primo augurij pri
» uati ita dicit. Diſcrepat dextra ſiniſtræ, præpes inferæ. Ex quo eſt coniectare præpetes appellatas, quæ altius, ſublimiuſq; uolitent: cũ differre à præpetibus Nigidius inferas dixerit. Adoleſcens ego Romæ, tũ cum etiã ad grammaticos itarẽ: audiui Appollinarẽ Sulpitium, quem in primis ſectabar, cum de iure augurio quæreretur: et mentio præpetum auiũ facta eſſet è L. claro præfecto urbis dicere præpetes ſibi uideri eſſe alites, quas Homerus τανυπτέρυγας appellauerit: Quoniã iſtas potiſſimum augures ſpectarent: quæ in gentibus alis patulæ, atq; porrectæ præuolarẽt. Atq; ibi hos Homeri uerſus dixit.

τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
πείθεσθαι, τῶν ὄτι μετατρέπομαι οὐδ' ἀλεγίζω.

De Acca Larentia, & Caia Tarratia, deq; origine ſacerdotij fratrum Arualium. Cap. VII.

a Ccæ Larentiæ, & Caiæ Tarratiæ, ſiue illa ſuffetia eſt, nomina in antiqs annalibus celebria ſunt. Earum alteræ poſt mortem, Tarratiæ autem uiuæ ampliſſimi honores à Po. Ro. habiti, & Tarratiam quidem uirginem Veſtæ fuiſſe lex horatia teſtis eſt: quæ ſuper ea ad populum lata, qua lege ei plurimi honores fiunt. Inter quos ius quoq; teſtimonij dicendi tribuitur. Teſtabiliſq; una omnium fœminarum ut ſit, datur. Id uerbum eſt ipſius legis Horatiæ. Contrarium eſt in XII. tabulis ſcriptum. Improbus, inteſtabiliſq; eſto. Præterea ſi quadraginta annos nata ſacerdotio abire ac nubere uoluiſſet: ius ei poteſtaſq; exaugurandi, atq; nubendi facta eſt, munificentiæ, & beneficij gratia, q̃d campum Tiberinum, ſiue Martium Po. Ro. condonaſſet. Sed Acca Larentia corpus in uulgus dabat: pecuniamq; emeruerat ex eo quæſtu uberem. ea teſtamento, ut in Antiatis hiſtoria ſcriptum eſt: Romulum regem, ut quidam alij tradiderunt, Po. Ro. bonis ſuis hæredem fecit. Ob id meritum à flamine quirinali ſacrificium ei publice fit, & dies è nomine eius in faſtos additus. Sed Sabinus Maſſurius in primo memorabilium ſecutus quoſdam hiſtoriæ ſcriptores, Accam Larentiam Romuli nutricem fuiſſe dicit. Ea inquit, mulier ex XII. filijs maribus unum morte amiſit. In illius locum Romulus Accæ Larentiæ ſeſe filium dedit. Seq; & cæteros eius filios fratres aruales ap-

pellauit. Ex eo tempore collegium manſit fratrum arualium numero. XII. cuius ſacerdotij inſigne eſt ſpicea corona, & albæ infulæ.

De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna. Caput VIII.

Appion græcus homo, qui πολυίστωρ eſt appellatus, facili atq; alacri facundia fuit. Is, cum de Alexandri Regis laudibus ſcriberet, uicti inquit, hoſtis uxorem facie inclyta mulierem uetuit in conſpectum ſuum deduci: ut eam ne oculis ſuis quidem contingeret. Lepida igitur quæſtio agitari poteſt, utrum uideri continentiorem par ſit P. ne Africanum ſuperiorem, qui Carthagine ampla ciuitate in Hiſpania expugnata, uirginem tempeſtiuam, forma egregia, nobilis uiri hiſpani filiam captam, perductamq; ad ſe patri inuiolatam reddidit: an regem Alexandrum, qui Darij regis uxorem, eandem eiuſdemq; ſororem prælio magno captam, quam eſſe audiebat exuperanti forma, uidere noluit: perduciq; ad ſeſe prohibuit. Sed hanc utranq; declamatiunculam ſuper Alexandro, & Scipione celebrauerint, quibus abunde & ingenij, & otij, & uerborū eſt. Nos ſatis habebimus, quod ex hiſtoria eſt, id dicere. Scipionem iſtum, uero'ne an falſo, incertum: fama tamen, cum eſſet adoleſcēs, haud ſyncera fuiſſe, et propemodum conſtitiſſe hoſce uerſus à Cn. Neuio poëta in eum ſcriptos eſſe.

Etiam qui res magnas manu ſæpe geſſit glorioſe.

» Cuius facta uiua nunc uigent, qui apud gentes ſolus
» Præſtat, eum ſuus pater cum pallio uno ab amica
» abduxit.

His ego uerſibus credo adductum Valerium Antiatem aduerſus cæteros omnes ſcriptores de Scipionis moribus ſenſiſſe: & eam puellam captiuam non redditam patri ſcripſiſſe: contra quam nos ſupra diximus, ſed retentam à Scipione, atq; in delitijs, amoribusq; ab eo uſurpatam.

Locus exemptus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ, & orationis lepidiſſimæ. Caput IX.

Qvod res uidebatur memoratu digna, quam feciſſe Cn. Flauium Annij filium, ædilem curulem L. Piſo in. III. annali ſcripſit. Eaq; res perquam pure, & uenuſte narrata à Piſone: locum iſtum totum ex Piſonis annali compoſuimus.
» Cn. inquit, Flauius patre libertino natus
» ſcriptum faciebat. Iſq; in eo tempore ædili curuli ap=
» parebat, quo tempore ædiles ſubrogantur. Eumq; pri
» mæ tribus ædilem curulem renuntiauerunt. At ædi
» lis, qui comitia habebat, negat accipere. Neq; ſibi pla-
» cere, qui ſcriptum faceret: eũ ædilem fieri. Cn. Flauius
» Annij filius dicitur tabulas poſuiſſe, ſcriptu ſeſe ab=
» dicaſſe. Iſq; ædilis curulis factus eſt. Idẽ Cn. Flauius
» Annij filius dicitur ad collegam ueniſſe uiſere ægro-
» tum, & in conclaue poſtquam introiuit adoleſcens:
» ibi complures nobiles ſedebant. Ii contemnentes eũ,
» aſſurgere ei nemo uoluit. Cn. Flauius Annij filius

" ædilis id arriſit. Sellam curulem iuſſit ſibi afferri.
" Eam in limine appoſuit, nequis illorum exire poſ-
" ſet. Vtiq; ij omnes inuiti uiderent ſeſe in ſella curuli
" ſedentem.

Hiſtoria ſuper Euclide Socratico, cuius exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos ſolitus, ad philoſophiam gnauiter ſectandam.

Caput X.

PHiloſophus Taurus uir memoria noſtra in diſciplina platonica celebratus, cum alijs bonis multis, ſalubribusq; exemplis hortabatur ad philoſophiam capeſcendam: tum uel maxime iſta re animos iuuenum expergebat, Euclidem quã dicebat ſocraticum factitauiſſe. Decreto inquit, ſuo Athenienſes cauerant: ut qui Megaris ciuis eſſet, ſi intulisse Athenas pedem prehenſus eſſet: ut ea res ei homini capitalis eſſet. Tanto Athenienſes inquit, odio flagrabant finitimorum hominum Megarenſium. Tum Euclides, qui indidẽ Megaris erat: q́q; etiã ante id decretum & eſſe Athenis, & audire Socratem conſueuerat: poſtquam id decretum ſanxerunt: ſub noctem prius quã aduesperaſceret, tunica longa muliebri indutus, & pallio uerſicolore amictus, & caput, et ora uelatus, è domo ſua Megaris Athenas ad Socratẽ cõmeabat: ut uel noctis aliquo tempore conſiliorum, ſermonumq́; eius fieret particeps. Ruſuſq; ſub lucem millia paſſuum paulo amplius uiginti eadem ueſte illa tectus redibat. At nunc inquit, uidere eſt philoſophos ultro currere, ut doceant, ad fores iuuenum diuitum: eosq; ibi ſedere, atq; operiri propè ad me-

ridiem, donec diſcipuli nocturnum omne uinum edormiant·

Verba ex oratione Q. Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe ad officium grauitatis, dignitatiſq; uitæ decentia· Caput XI·

Cum inquinatiſſimis hominibus non eſſe cõuitio decertandũ, neq; in male dictis aduerſus impudentes, & improbos uelitandum, quia tantiſper ſimilis, & compar eorum fias: dum paria, & conſimilia dicas, atq; audias, non minus ex oratione Q. Metelli Numidici ſapientis uiri cognoſci poteſt: quã ex libris, & diſciplinis philoſophorum. Verba hæc ſunt Metelli aduerſus Caium Mãlium tri·ple·à quo apud populum in concione laceſſitus, iactatuſq; fuerat dictis petulantibus· » Nunc, quod » ad illum attinet quirites, quoniam ſe ampliorem pu» tat eſſe, ſi ſe mihi inimicum dictitauerit: quem ego mi» hi neq; amicum recipio: neq; inimicum reſpicio: in eũ » ego non ſum plura dicturus· Nam eum indigniſſi» mum arbitror, cui à uiris bonis bene dicatur· Tum » ne idoneum quidem, cui à probis male dicatur· Nam » ſi in eo tempore huiuſcemodi homunculum nomi» nes, in quo punire non poſſis, maiore honore, quàm » contumelia afficias·

Quod neq; teſtamentum ſicuti Seruius Sulpitius exiſtimauit, neq; ſacellum ſicuti Trebatius, duplicia uerba ſunt, ſed à teſtatione productum alterum, alterum à ſacro diminutum. Caput XII·

Seruius

Eruius Sulpitius Iureconſultus uir ætatis ſuæ doctiſſimus, in libro de teſtamentis ſecundo, qua ratione adductus teſtamentum uerbum eſſe duplex ſcripſerit: non reperio. Nam cõpoſitum eſſe dixit à mentis conteſtatione. Quid igitur calciamentum? quid paludamentum? quid pauimentum? quid ueſtimentum? quid alia mille per huiuſcemodi formam producta? Etiam'ne iſta omnia compoſita dicemus? Obrepſiſſe autem uidetur Seruio, uel ſiquis, alius eſt, qui id prior dixit: falſa qdẽ, ſed nõ abhorrens, neq; inconcinna, quaſi mentis quædam in hoc uocabulo ſignificatio. ſicut hercle C. quoq; Trebatio eadem concinnitas obrepſit. Nam in libro de religionibus ſecundo. Sacellum eſt inquit, locus paruus deo ſacratus cum ara. Deinde addit uerba hæc, Sacellum ex duobus uerbis arbitror compoſitum, ſacri, & cællæ, quaſi ſacra cælla. Hoc quidem ſcripſit Trebatius. Sed quis ignorat ſacellum & ſimplex uerbum eſſe, & non ex ſacro, & cælla compoſitum, ſed ex ſacro diminutum?

De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in conuiuio agitatis, quæ ſympoſiacæ uocantur. Caput XIII.

Actitatum, obſeruatumq; hoc Athenis eſt ab ijs, qui erant philoſopho Tauro iunctiores, cum domum ſuam nos uocaret: ne omnino (ut dicitur) immunes, & aſymboli ueniremus: coniectabamus ad cœnulam non cupedias ciborum, ſed argutias quæſtionum. Vnuſquiſq; igitur no-

ſtrum commentus, paratusq́; ibat, quod quæreret. Eratq; initium loquendi, eundiq́; finis. Quærebantur autem nec grauia, nec uerenda, ſed ἐνθυμήματα quædam lepida, & minuta, & florentem uino animum laceſcentia. Quale hoc ferme eſt ſubtilitatis ludicræ quod dicam. Quæſitum eſt quando moriens moreretur? cum iam in morte eſſet, an tum etiam, cum in uita foret. Et quando ſurgens ſurgeret, cum iam ſtaret? an tum etiã cum ſederet? Et qui artem diſceret, quando artifex fieret, cum iam eſſet, an tum cum etiam non eſſet. Vtrum enim horũ dicas, abſurde, atq; ridicule dixeris, multoq́; abſurdius uidebitur: ſi aut utrunq; eſſe dicas, aut neutrum. Sed ea omnia, cum captiones eſſe quidam futiles, & inanes dicerent: Nolite inquit Taurus, hæc, quaſi nugarum aliquem ludum aſpernari. Grauiſſimi philoſophorum, ſuper hac re ſerio quæſiuerunt. Et alij moriendi uerbum, atq; momentum, manente adhuc uita dici, atq; fieri putauerunt. Alij nihil in eo tempore uitæ reliquerunt. Totumq́; illud, quod mori dicitur, morti uindicauerunt. Item de cæteris ſimilibus in diuerſa tempora, & in contrarias ſententias diſceſſerunt. Sed Plato inqt noſter, neq; uitæ id tẽpus, neq; morti dedit. Idemq́; in omni conſimilium rerum diſceptatione fecit. Vidit quippe utrunq; eſſe pugnans, neq; poſſe ex duobus contrarijs, altero manente, alterum conſtitui. Quæſtionemq; fieri per diuerſorum inter ſe finium, mortis & uitæ cohærentiam, & icirco peperit ipſe, expreſſitq; aliud quoddam nouum in confinio tempus: quod uerbis proprijs, atq; inte-

gris τὴν ἐξαίφνης φύσιν appellauit. Idq; ipſum ita uti dico, inquit, in libro, cui παρμενίδης titulus eſt, ſcriptum ab eo reperietis τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτόν τι ἔοικε σημαίνειν. ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἕτερον. Talia apud Taurum ſymbola, & alia, quæ erant ſecundarum menſarum, ut ipſe dicere ſolitus erat, τραγήματα.

Puniendis peccatis treis eſſe rationes à philoſophis attributas. Et quamobrem Plato duarum ex ijs meminerit. Cap. XIIII.

P Vniendis peccatis treis eſſe debere cauſas existimatum eſt. Vna eſt, quæ νουθεσία, uel κόλασις, uel παραίνεσις dicitur, cum pœna adhibetur caſtigandi, atq; emendandi gratia, ut ijs, qui fortuito deliquit, attentior fiat, correctiorq;. Altera eſt: quam ij, qui uocabula iſta curioſius diuiſerunt, τιμωρίαν appellant. Ea cauſa animaduertendi eſt, cum dignitas, authoritaſq; eius, in quem eſt peccatum, tuenda eſt, ne prætermiſſam animaduerſio contemptum eius pariat, & honorem leuet. Idcircoq; id ei uocabulum à conſeruatione honoris factum putant. Tertia ratio uindictæ eſt, quæ παράδειγμα à græcis nominatur, cum punitio propter exemplum neceſſaria, ut cæteri à ſimilibus peccatis, quæ prohiberi publicitus intereſt: metu cognitæ pœnæ deterreantur. Iccirco ueteres quoq; noſtri exempla, pro maximis, grauiſſimiſq; pœnis dicebant. Quando igitur aut ſpes magna eſt, ut is qui peccauit ci-

tra pœnā, ipſe ſeſe ultro corrigat: aut ſpes contra nulla eſt emendari eū poſſe, et corrigi, aut iacturam dignitatis, in quā peccatum eſt, metui non neceſſum eſt: aut non id peccatum eſt, cuius exemplo neceſſario metu ſanciendum ſit: tum quicquid ita delictum eſt, nō ſanè dignum eſſe imponendæ pœnæ ſtudium uiſum eſt. Has treis ulciſcendi rationes & philoſophi alij plurifariam, & noſter Taurus in primo commentariorum, quos in Gorgiam Platonis compoſuit, ſcriptas reliquit. Plato autem ipſe uerbis apertis duas ſolas eſſe puniendi cauſas dicit. Vnam, quam primo in loco propter corrigendum, alteram, quam in tertio propter exempli metum poſuimus. Verba ſunt hæc Platonis in Gorgia, προσήκει δὲ παντὶ, τῷ μὲν τιμωρουμένῳ ὑπ᾽ ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένου βελτίων γίνεσθαι. καὶ ὀνίναθαι. ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες πάσχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται.

In hiſce uerbis facile intelligas τιμωρίαν Platonem dixiſſe, non, ut ſupraſcripſi quoſdam dicere: ſed ita ut promiſcue dici ſolet, pro omni punitione. An'ne autem quaſi omnino paruam, et contemptu dignam præterierit pœnæ ſumendæ cauſam propter tuendam læſi hominis authoritatem: an magis quaſi ei, quam dicebat, rei non neceſſariam prætermiſerit: cum de pœnis non in uita, neq; inter homines, ſed poſt uitæ tempus capiendis ſcriberet: ego in medium relinquo.

De uerbo quieſco, an e litera corripi, an produci debeat. Caput XV.

amicus noſter homo multi ſtudij, atq; in bo-
narum diſciplinarum opere frequens, uer-
bum quieſcit, uſitate e litera correpta dixit. Alter item amicus, homo in doctrinis, quaſi in præſtigijs mirificus, communiumq; uocum reſpuens nimis, & faſtidiens barbare eum dixiſſe opinatus eſt: quoniam producere debuiſſet, non corripere. Nam quieſcit ita oportere dici prædicauit, ut caleſcit, niteſcit, ſtupeſcit, atq; alia huiuſcemodi multa. id etiam addebat, quod quies e producto non breui diceretur. noſter autem, qua eſt omnium rerum, uerecunda mediocritate, ne ſi Helij quidem Cincij, & Satyri dicendum ita cenſuiſſent: obſecuturum ſe fuiſſe ait contra perpetuam latinæ linguæ conſuetudinem. Neq; ſe tam inſigniter locuturum, abſona ut inauditaq; diceret. Literas autem ſuper hac re fecit inter exercitia quædam ludicra. Et quieſco non eſſe his ſimile, quæ ſupra poſui, nec à quiete dictum, ſed ab eo quietem. Græcæq; uocis ἴχον καὶ ἴσχον ionice à uerbo ἴχω ἴσχω, & modum & originem uerbum illud habere demonſtrauit. Rationibusq; haud ſanè frigidis docuit quieſco e litera longa dici non conuenire, ut diceret eiuſmodi quiſpiam, qui tumultuarijs, & modicis linguæ exercitationibus ad famam ſe facundiæ permiſerat, neq; orationis latinæ modos, uſurpationeſue ullas didicerat.

Notum uerbum depreceor à poeta Catullo inuſitate quidem, ſed apte poſitum, & proprie, deq; ratione eius uerbi, exemplisq; ueterum ſcriptorum.

Caput XVI.

C Vm in Lycio forte ueſpera ambularemus, uir quidam ludo ibi nobis & uoluptati fuit. nam cum eſſet uerbum deprecor doctiuſcule poſitum in Catulli carmine, quia id ignorabat: frigidiſſimos uerſus eſſe dicebat: omnium quidem meo iudicio uenuſtiſſimos: quos ſubſcripſi.

» Leſbia mi dicit ſemper male: nec tacet unquam
» De me: diſpeream, me niſi Leſbia amat.
» Cui ego quaſi eadem totidem mox deprecor illi
» Aſſidue: uerum diſpeream niſi amo.

Deprecor hoc in loco uir bonus ita dictum eſſe putat, ut plerunq; à uulgo dicitur: quod ſignificat ualde precor, & oro, & ſupplico. In quo de præpoſitio ad augendum, & cumulandum ualet. Quod ſi ita eſſet, frigidi ſanè uerſus forent. Nũc enim contra omnino eſt. Nam de præpoſitio, quoniam eſt anceps in uno, eodemq; uerbo diuerſitatem ſignificationis capit. Sic enim deprecor à Catullo dictum eſt, quaſi deteſtor, uel execror, uel depello, uel abominor. Contra autem ualet, cũ Cicero pro P. Sylla ita dicit. » Quàm multorum » hic uitam à Sylla deprecatus eſt. Item in diſ» ſuaſione legis agrariæ. Siquid deliquero, nullæ ſunt » imagines, quæ me à uobis deprecentur. Sed neq; ſolus Catullus ita iſto uerbo uſus eſt. Pleni adeo ſunt libri ueterum ſimilis in hoc uerbo ſignificationis. Ex quibus unum & alterum, quæ ſuppetierant, appoſui. Q. Ennius in Erechtheo non longe ſecus dixit, quàm Catullus.

» Quibus nunc inquit erumna mea libertatem paro?
» Quibus ſeruitutem mea miſeria deprecor?

Significat

Significat abigo, & amolior, uel prece adhibita, uel quo alio modo. Item Ennius in Creſphonte.

» Ego cum meæ uitæ parcam, letum inimico deprecor.
» Cic. in lib. VI. de rep. ita ſcripſit. Quod quidem
» eo fuit maius, quia cum in cauſa pari collegæ eſſent:
» non modo inuidia pari non erant: ſed ēt Claudij inui-
» diam Gracchi charitas deprecabatur. Hic quoq;
item non eſt ualde precabatur, ſed quaſi propulſabat,
& defenſabat inuidiam. Quod græci propinqua ſi-
gnificatione παραιτοῦμαι dicunt. Item pro A. Li-
» cinio ſimiliter Cicero uerbo iſto utitur. Quid inquit
» huic homini facias? Non'ne concedas interdum, ut ex
» cuſatione ſummæ ſtultitiæ, ſummæ improbitatis odi-
» um deprecentur? item in Verrē actionis ſecundæ pro
» œmio. Nunc uero quid faciat Hortenſius? auaritiæ'ne
» crimina frugalitatis laude deprecetur? an hominem
» flagitioſiſſimum, libidinoſiſſimum, nequiſſimum'q; de-
» fendat? Sic igitur Catullus eadem ſe facere dicat,
quærens ueniam, quod & male diceret ei palàm, re-
ſpueret'q;, & recuſaret, deteſtaretur'q; aſſidue, & ta-
men eam penitus deperiret:

Quis omniũ primus libros publice præbuerit legendos. Quãtus'q; numerus fuerit Athenis ante clades perſicas librorum in bibliothecis publicorum.

Caput XVII.

Libros Athenis diſciplinarum liberalium publice ad legendum præbendos primus poſuiſſe dicitur Piſiſtratus tyrannus. Deinceps ſtudioſius, accuratius'q; ipſi Athenienſes auxerunt. Sed omnem illam poſtea librorum copiam

Xerxes Athenarum potitus, urbe ipſa præter arcem incenſa abſtulit: aſportauitq; in Perſas. Hos porrò libros uniuerſos multis poſt tempeſtatibus Seleucus rex, qui Nicanor appellatus eſt: referendos Athenas curauit. Ingens poſtea numerus librorum in Aegypto à Ptolemæis regibus uel conquiſitus, uel confectus eſt, ad millia fermè uoluminum ſeptingenta. Sed ea omnia bello priore alexandrino, dum diripitur ea ciuitas, non ſponte, neq; opera conſulta, ſed à militibus forte auxiliarijs incenſa ſunt.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER SEPTIMVS.

Admiranda quædam ex annalibus ſumpta de P. Africano ſuperiore. Caput I.

q Vod de Olympiade Philippi regis uxore, Alexandri matre in hiſtoria græca ſcriptum eſt, idē de P. Scipionis quoq; matre, qui prior Africanus appellatus eſt: memoriæ datum eſt. Nam & Caius Oppius, & Iulius Higinus, alijq;, qui de uita, et rebus Africani ſcripſerunt: matrem eius diu ſterilem existimatam tradunt. P. quoq; Scipionem, cum quo nupta erat, liberos deſperauiſſe. Poſtea in cubiculo, atq; in lecto mulieris, cum abſente marito cubans ſola obdormiſſet: uiſum repente iuxta eam cubare ingentem anguem.

guem. Eumq; ijs, qui uiderant, territis, & clamantibus elapſum inueniri non quiſſe. Idipſum P. Scipionem ad aruſpices retuliſſe. Eos ſacrificio facto reſpondiſſe, fore ut liberi gignerentur. Neq; multis diebus poſtea quam ille anguis in lecto uiſus eſt: mulierem concepiſſe, concepti fœtus ſigna, atq; ſenſum pati. Exinde menſe decimo peperiſſe. Natumq; eſſe hunc P. Scipionem Africanum, qui Annibalem, & Carthaginienſes in Africa bello punico ſecundo uicit. Sed & eum impendio magis ex rebus geſtis, quàm ex illo oſtento, uirum eſſe uirtutis diuinæ creditum eſt. Id etiam dicere haud piget: quod ijdem illi, quos ſupra nominaui, literis mandauerint. Scipionem hunc Africanum ſolitauiſſe noctis extremo, prius quàm dilucularet in capitolium uentitare, ac iubere aperiri cællam Iouis, atq; ibi ſolum diu demorari quaſi conſultantem de Re. p. cum Ioue, Aedituosq; eius templi ſæpe eſſe demiratos, quod ſolum id temporis in Capitolium ingredientem canes ſemper in alios ſæuientes, neq; latrarent eum, neq; incurrerent. Has uulgi de Scipione opiniones confirmare, atq; approbare uidebantur dicta, factaq; eius pleraq; admiranda. Ex quibus eſt unum huiuſcemodi. Aſſidebat, oppugnabatq; oppidũ in Hiſpania ſitu, mœnibusq;, ac defenſoribus ualidum, & munitum, re etiam cibaria copioſum. Nullaq; eius potiundi ſpes erat. Et quodam die ius in caſtris ſedens dicebat. atq; ex eo loco id oppidũ procul uidebatur. Tum è militibus, qui in iure apud eum ſtabant, interrogauit quiſpiam ex more in quem diem, locumq; uadimonium promitti iuberet. Et Sci-

pio manum ad ipſam oppidi, quod obſideatur, arcem protendens, perendie inquit, ſeſe ſiſtant illo in loco, atq; ita factum. Die tertio in quem uadari iuſſerat, oppidum captum eſt. Eodem die in arce eius oppidi ius dixit.

De Ceſellij uindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius, quos inſcripſit lectionum antiquarum. Caput II.

Turpe erratum offendimus in illis celebratiſſimis commentarijs lectionum antiquarum Ceſellij uindicis, hominis hercle pleraq; haud indiligentis: quod erratum multos fugit, q̃q̃ multa in Ceſellio reprehendendo etiam per calumnias rimarentur. Scripſit autem Ceſellius Q. Ennium in XIII libro annalium cor dixiſſe maſculino genere. uerba Ceſellij ſubiecta ſunt. Maſculino genere cor, ut multa alia, enuntiauit Ennius. Nam in XIII annali quem cor dixit. adſcripſit deinde uerſus Ennij duos.

» Annibal audaci dum pectore dehortatur,
» Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor?

Antiochus eſt, qui hoc dixit Aſiæ rex. Is admiratur, & permouetur q Annibal Carthaginienſis bellum ſe facere Po. Ro. uolentem dehortetur. Hos autem uerſus Ceſellius ſic accipit. Tanquam ſi Antiochus ſic dicat. Annibal me, ne bellum geram, dehortatur: quod cum facit, æquale cor putat habere me ei, q̃ ſtultum eſſe me credit, cum id mihi perſuadere uult. hoc Ce-

ſellius quidem. ſed aliud longe Ennius. Nam tres uerſus ſunt non duo ad hanc Ennij ſententiam pertinentes. Ex quibus tertium uerſum Ceſellius non reſpexit.

» Annibal audaci dum pectore dehortatur,
» Ne bellum faciam, quem credidit eſſe meum cor?
» Suaſorem ſummum, & ſtudioſum robore belli.

Horũ uerſuũ ſenſus, atq; ordo ſic, opinor, eſt. Annibal ille audentiſſimus, atq; fortiſſimus, quẽ ego credidi, hoc eſt enim cor meũ credidit perinde, atq; diceret, quem ego ſtultus homo credidi fore ſummum ſuaſorem ad bellandum, is me dehortatur, diſſuadetq;, ne bellum faciam. Ceſellius autem forte ῥαθυμότερον ῥαφῇ iſta uerborum captus quem cor dictum putauit, & quem accentu acuto legit, quaſi ad cor referatur, nõ ad Annibalem. Sed non fugit me, ſi aliquis ſit tam inconditus ſic poſſe defendi cor Ceſellij maſculinum, ut uideatur tertius uerſus ſeparatim, atq; diuiſim legendus, perinde quaſi de præciſis, interruptisq; uerbis exclamet Antiochus, ſuaſorem ſummum. ſed non dignum eſt eis, qui hoc dixerint, reſponderi.

Quid tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit, & quid ad ea, quæ reprehenderat, reſponderimus. Cap. III.

Ciuitas Rhodienſis & inſulæ opportunitate, & operum nobilitate, & nauigandi ſolertia, naualibusq; uictorijs celebrata eſt. ea Rhodienſis ciuitas, cum amica, atq; ſocia Populi Ro-

foret, Perſa tunc Philippi filio Macedonum rege, cum quo bellum Po. Ro. fuit, amica uſa eſt. Connixiq; ſunt Rhodienſes legationibus Romam ſæpe miſſis, id bellum inter eos componere. ſed ubi iſta pacificatio perpetrari nequiuit: uerba à pleriſq; Rhodienſibus in concionibus eorum ad populum facta ſunt: ut ſi pax non fieret, Rhodienſes regem aduerſus Po. Ro. adiutarent. Sed nullum ſuper ea re publicum decretum factum eſt. at ubi Perſes uictus, captuſq; eſt, Rhodienſes pertimuere ob ea, quæ compluries in cœtibus populi acta, dictaq; erant: Legatoſq; Romam miſerunt, qui temeritatem quorundam popularium ſuorum deprecarentur: & fidem, conſiliumq; publicum expurgarent. Legati poſtquam Romam uenerunt, & in ſenatum intromiſſi ſunt, uerbiſq; ſuppliciter pro cauſa ſua factis ſecuri acceſſerunt: ſententiæ rogari cœptæ. cumq; partim ſenatorum de Rhodienſibus quererentur: maleq; eos animatos fuiſſe dicerent: bellumq; eos illis faciendum cenſerent: Tum M. Cato exurgit, & optimos, fidiſſimoſq; ſocios, quorum opibus diripiendis, poſſidendiſq; non pauci ex ſummatibus uiris intenti, infenſiq; erant: defenſum, conſeruatumq; pgit, orationemq; inclytam dicit. Quæ & ſeorſum fertur. Inſcriptaq; eſt pro Rhodienſibus, et in quinto Originum libro ſcripta eſt. Tiro autem Tullius M. Ciceronis libertus, ſanè quidem fuit ingenio homo eleganti, & haudquaquam rerum, literarumq; ueterum indoctus. Eoq; ab ineunte ætate liberaliter inſtituto adminiculatore, et quaſi adminiſtratore in ſtudijs literarum Cicero uſus eſt. Sed profecto plus auſus eſt,

quã ut tolerari, i noſciq́; poſſit. nanq; epiſtolam conſcripſit ad Q. Axium familiarem patroni ſui confidenter, & nimis callide. In qua ſibimet uſus eſt orationem iſtam pro Rhodienſibus acri ſubtiliq́; ingenio, et iudicio percenſuiſſe. Ex ea epiſtola libitum forte nobis eſt reprehenſiones eius quaſdam attingere, maiore ſcilicet uenia reprehenſuri Tironem, quã tum ille reprehenderit Catonem. Culpauit autem primũ hoc, quod Cato incrudite, & ἀναγώγως, ut ipſe ait, principio nimis inſolenti, nimisq; acri, et obiurgatorio uſus ſit: cum uereri ſeſe oſtendit, ne patres, gaudio atq; lætitia rerum geſtarum proſpere de ſtatu mentis ſuæ deturbati non ſatis conſiperent: neq; ad recte intelligendum, conſulendumq́; eſſent idonei. In principijs

» autem inquit, patroni, qui pro reis dicunt: conciliare
» ſibi, & complacare iudices debent. Senſusq́; eorum ex
» pectatione cauſæ ſuſpenſos, rigentesq́; honorificis, ue-
» recundisq́; ſententijs commulcere. Non iniurijs, atq;
» imperioſis comminationibus confricare. Ipſum deinde

principiũ appoſuit: cuius uerba hæc ſunt. Scio ſo-

» lere plerisq; hominibus, rebus ſecundis, atq; prolixis,
» atq; proſperis, animum excellentem, atq; ſuperbiam,
» atq; ferocitatem augeſcere, atq; creſcere. quod nunc mi-
» hi magnæ curæ eſt: quod hæc res tam ſecunde proceſ-
» ſerit, nequid in conſulendo aduerſi eueniat: quod no-
» ſtras ſecundas res confricet. Ne'ue hæc lætitia nimis
» luxurioſe eueniat. Aduerſæ res ſe domant, & docent
» quid opus ſit facto. Secundæ res lætitia tranſuorſum
» trudere ſolent à recte conſulendo, atq; intelligendo.
» Quo maiore opere, dico, ſuadeoq; uti hæc res ali-

» quot dies proferatur: dum ex tanto gaudio in poteſta-
» tem noſtram redeamus. Quæ deinde Cato iuxta di-
cit: ea inquit, confeſſionem faciunt, non defenſionem,
neq; propulſationem, tranſlationem'ue criminis ha-
bent: ſed cum pluribus alijs communicationem, quod
ſcilicet nihil ad purgandum eſt. Atq; etiam inquit,
inſuper profitetur Rhodienſes, qui accuſabantur, q̄d
aduerſus Po. Ro. regi magis cupiuerint, fauerintq;.
Id eos cupiſſe, atq; fauiſſe utilitatis ſuæ gratia: ne Ro.
Perſe quoq; rege uicto, ad ſuperbiam, ferociamq;, &
immodicum modum inſoleſcerent. Eaq; ipſa uerba
» ponit ita ut infra ſcriptum eſt. Atq; ego quidem arbi-
» tror Rhodienſes noluiſſe nos ita depugnare, uti depu-
» gnatum eſt. Neq; regem Perſen uiciſſe, non Rhodienſes
» id modo uoluere, ſed multos populos, ac multas natio-
» nes idem uoluiſſe arbitror. Atq; haud ſcio an partim
» eorum fuerint: qui non noſtræ contumeliæ cauſa id
» uoluerunt euenire: ſed enim metuere, ſi nemo eſſet ho-
» mo, quem uereremur: quicquid liberet, faceremus: ne
» ſub ſolo imperio noſtro in ſeruitute noſtra eſſent: li-
» bertatis ſuæ cauſa in ea ſententia fuiſſe arbitror. Atq;
» Rhodienſes tamen Perſen publice nunquam adiuue-
» re. Cogitate quanto nos noſtri natiui cautius facimus.
» Nam unuſquiſq; noſtrum, ſiquis aduerſus rem ſuā
» quid fieri arbitratur: ſumma ui contra nititur, ne ad-
» uerſus eam fiat, quod illi tamen perpeſſi. Sed quod ad
principium reprehenſum attinet, ſcire oportuit Tiro-
nem, defenſos eſſe Rhodienſes à Catone, ſed ut à Se-
natore, & conſulari, & cenſorio uiro: quod quidem
optimum eſſe publicum exiſtimabat, ſuadente: non

ut à patrono ſolet, cauſam pro reis dicente. Alia nanq; principia conducunt reos apud iudices defendenti, & clementiam, miſericordiamq; undiq; indaganti. Alia cũ ſenatus de Re. p. conſulitur uiro authoritate præſtanti ſententijs quorundam iniquiſſimis permoto, & pro utilitatibus publicis, ac pro ſalute ſociorum grauiter, ac libere indignanti ſimul, ac dolenti. Quippe recte, & utiliter in diſciplinis rhetorum præcipitur iudices de capite alieno, deq; cauſa ad ſeſe non pertinenti cognituros, ex qua præter officium iudicandi, nihil ad eos ſimul periculi uel emolumenti redundaturum eſt: conciliandos eſſe, ac propiciandos laudabiliter, ac placabiliter, & leniter exiſtimationi ſalutiq; eius, qui apud eos accuſatus eſt. At cum dignitas, & fides, & utilitas omniũ communis agitur: ob eamq; rem aut ſuadendum quid, ut fiat, aut fieri iã cœpto differendum eſt: tum qui ſe in eiuſmodi principijs occupat: ut beneuolos, benignosq; ſibi auditores paret, otioſam operam, in non neceſſarijs uerbis ſumit. Iandudum enim negotia periculaq; ipſa rerum cõmunia, conſilijs eos capiendis conciliant, et ipſi potius ſibi expoſcunt conſultoris beneuolentiã. Sed quod ait confeſſum Catonem noluiſſe Rhodienſes ita depugnare, uti depugnatum eſt: neq; regem Perſen à Po. Ro. uinci: atq; id eum dixiſſe non Rhodienſes modo, ſed multas quoq; alias nationes uoluiſſe: ſed id nihil ad purgandum, extenuandumue crimen ualere: iam hoc primum Tiro improbe mentitur. Verba ponit Catonis, et alijs tamen eum uerbis calumniatur. Non enim Cato confitetur Rhodienſes noluiſſe uictoriam eſſe Po.

Ro. ſed ſeſe arbitrari dixit, id eos uoluiſſe: quod erat proculdubio ſuæ opinionis profeſſio: non Rhodienſium culpæ confeſſio. In qua re, ut meum quidem iudicium eſt: non culpa tantum uacat: ſed dignus quoq; laude, admirationeq́; eſt: et cum ingenue, & religioſe dicere uiſus eſt contra Rhodienſes quod ſentiebat: et parta ſibi ueritatis fide, ipſum illud tamen, quod contrarium putabatur: flexit, & tranſtulit: ut eos icirco uel maxime æquũ eſſet acceptiores, chariores'q; fieri Po. Ro. quod cum & utiles eſſent, & uellent regi eſſe factum, nihil tamen adiuuandi eius gratia fecerint. Poſtea uerba hæc ex eadem oratione ponit.

» *Ea nunc derepente tanta nos beneficia ultro citroq;*
» *tantam amicitiam relinquimus? Quod illos dicimus*
» *uoluiſſe facere, id nos priores facere occupabimus?*

Hoc inquit, enthymema nequam, & uitioſum eſt. reſponderi enim potuit, occupabimus certe. Nam ſi non occupauerimus: opprimemur, incidendumq́; erit in inſidias, à quibus ante nos non cauerimus. Recte inquit, hoc uitio dat Lucilius poetæ Euripidi: quod cum Polyphontes rex propterea ſe interfeciſſe fratrem diceret: quod ipſe ante conſilium de nece eius cepiſſet. Aerope fratris uxor hiſce eum uerbis eluſerit

εἰ γὰρ σε ἔμελλεν, ὥς σὺ φῂς κτείνειν πόσις. χρὴ καὶ σὲ μέλλειν, ὥς χρόνος παρῆν δῆθεν. *At hoc enim inquit, planè ſtultitiæ plenum eſt eo conſilio, atq; ea fini facere nolle aliquid: uti nunquam id facias, quod uelis. Sed uidelicet Tiro animum non aduertit non eſſe in omnibus rebus cauendis eandem cauſam, neq; humanæ uitæ negotia, & actiones, & officia, uel occu-*

pandi,

pandi, uel differendi, uel etiam ulciſcendi, uel cauendi, ſimilia eſſe pugnæ gladiatoriæ. Nam gladiatori compoſito ad pugnandum pugnæ hæc propoſita ſors eſt: aut occidere, ſi occupauerit: aut occumbere, ſi ceſſauerit. hominum autem uita non tam iniquis, neq; tam indomitis neceſſitatibus circunſcripta eſt: ut iccirco prior iniuriam facere debeas: quam niſi feceris: pati poſſis. Quod tantum aberat à Po.Ro. manſuetudine occupare: ut ſæpe iam in ſeſe factas iniurias ulciſci neglexerit: poſt deinde uſum eſſe Catonem dicit in eadem oratione argumentis parum honeſtis, & nimis audacibus. Ac non uiri eius, qualis fuit: ſed uafris, ac fallacioſis, & quaſi græcorum ſophiſtarum ſolertijs. Nam cum obijceretur inquit, Rhodienſibus, quod bellum Po.Ro. facere uoluiſſent, negauit pene. Sed ignoſci popoſcit, quia id non feciſſent: & ſi maxime uoluiſſent. induxiſſéq; eum dicit, quam dialectici ἐπαγωγὴν appellant, rem admodum inſidioſam, & ſophiſticam, neq; ad ueritates magis, quam ad captiones repertam, cum conatus ſit exemplis decipientibus colligere, confirmaréq; neminem, qui male facere uoluit: plecti æquum eſſe, niſi quod factum uoluit, etiam fecerit. uerba autem ex ea oratione M. Catonis hæc
» ſunt. Qui acerrime aduerſus eos dicit, ita dicit, ho-
» ſtes uoluiſſe fieri: & quis eſt tandem noſtrorũ, qui qđ
» ad ſeſe attineat, æquum cenſeat quenquam pœnas da
» re ob eam rem, quod arguatur male facere uoluiſſe?
» Nemo opinor. Nam ego, quod ad me attinet, nolim.
» Deinde paulo infra dicit. Quid nunc, & quæ tan-
» dem lex eſt tam acerba, quæ dicat, ſiquis illud facere

» uoluerit: mille numis dimidium familiæ multa eſto.
» Siquis plus quingenta iugera habere uoluerit: tanta
» pœna eſto. Siquis maiorem pecudum numerum ha-
» bere uoluerit: tantum damni eſto. Atqui nos omnia
» plura habere uolumus, & id nobis impune eſt. Poſtea
» ita dicit. ſed ſi honorem non æquum eſt habere
» ob eam rem: quod bene facere uoluiſſe quis dicit, neq;
» fecit tamen: Rhodienſibus tale erit: non quod male fe-
» cerunt: ſed quia uoluiſſe dicuntur. His argumentis Ti-
ro Tullius M. Catonem contendere, & conficere dicit, Rhodienſibus quoq; impune eſſe debere, quod hoſtes quidem Po. Ro. eſſe uoluiſſent: & qui maxime non fuiſſent. Diſſimulari autem non poſſe ait, quin paria, & conſimilia non ſint, plus quingenta iugera habere uelle, quod plebiſcito colonis prohibitum fuit: & bellum iniuſtum, atq; impium Po. Ro. facere uelle. neq; item inficiari poſſe, quin alia cauſa in præmio
» ſit: alia in pœnis. nam beneficia inquit, promiſſa op-
» periri oportet: neq; ante remunerari, quàm facta ſint.
» Iniurias autem imminentes præcauiſſe, iuſtum eſt ma
» gis, quàm expectauiſſe. Summa enim profeſſio ſtul-
» titiæ inquit eſt non ire obuiam ſceleribus cogitatis: ſed
» manere, oppeririq;, ut cum admiſſa & perpetrata
» fuerint: tum deniq; ubi, quæ facta ſunt, infecta fie-
» ri non poſſunt: puniantur. hæc Tiro in Catonem,
non minus frigide ſanè, quàm inaniter. Sed enim Cato non nudam: nec ſolitariam, nec improtectam hanc ἐπαγωγὴν facit, ſed multis eam modis præfulcit: multiſq; alijs argumentis conuelat. & quia non Rhodienſibus magis: quàm Reip. conſulebat: nihil ſibi dictu,

factuq;

factúq; in ea re turpe duxit: quin omnium ſententia rum uia ſeruatum ire ſocios niteretur. Ac primum ea non incallide conquiſiuit: quæ non iure naturæ, aut iure gentium fieri prohibentur: ſed iure legum rei alicuius medendæ, aut temporis cauſa iuſſarum, ſicut eſt de numero pecoris, & de dominio agri præfinito, aut eiuſmodi aliquo. in quibus rebus quod prohibitũ fieri per leges quidẽ non licet, uelle id tamen facere, ſi liceat, inhoneſtum non eſt. Atq; eas res cõtulit ſeorſum, miſcuitq; cum eo quod, neq; facere, neq; uelle per ſeſe honeſtũ eſt. tum deinde ne diſparilitas collationis euidens fieret: pluribus id propugnaculis defenſat. Neq; tenues iſtas, & enucleatas uoluntatum in rebus illicitis reprehenſiones, qualia in philoſophorum otio diſputantur: magnifacit: ſed id ſolum ex ſumma ope nititur: ut cauſa Rhodienſium, quorum amicitiam retineri ex Re p. fuit: aut æqua iudicaretur: aut quidem certe ignoſcenda. Atq; interim, neq; feciſſe Rhodienſes bellum, neq; facere uoluiſſe dicit. Interim autem facta ſola cenſenda dicit: atq; in iudicium uocanda: ſed uoluntates nudas, inanesq́;, neq; legibus, neq; pœnis fieri obnoxias. Interdum autem quaſi deliquiſſe eos concedat: ignoſci poſtulat: & ignoſcentias utiles eſſe rebus humanis docet: ac niſi ignoſcant, metus in Re p. rerum nouarum monet: ſed enim contra ſi ignoſcatur, conſeruatum iri oſtendit Po. Ro. magnitudinem: ſuperbiæ quoq; crimen, quod tunc præter cætera in ſenatu Rhodienſibus obiectum erat: mirifica, & prope diuina reſponſionis figura eluſit & eluit. Verba adeo ipſa ponemus Catonis, quoniam Tiro ea prætermiſit.

» Rhodienſes ſuperbos eſſe aiunt, id obiectantes, quod
» mihi & liberis meis minime dici uelim: ſint ſane ſuper
» bi. Quid id ad nos attinet? id'ne iraſcimini, ſiquis ſu
» perbior eſt quàm nos? Nihil prorſus hac compellatione dici poteſt neq; grauius, neq; munitius aduerſus homines ſuperbiſſimos facta: qui ſuperbiam in ſe ſe amarent: in alijs reprehenderent. Præterea animaduertere eſt in tota iſta Catonis oratione, omnia diſciplinarum rhetoricarum arma, atq; ſubſidia mota eſſe. ſed non perinde, ut in decurſibus ludicris, aut ſimulachris præliorum uoluptarijs fieri uidemus. Non inquam diſtincte nimis, ac compte, atq; modulate res acta eſt: ſed quaſi in ancipiti certamine cũ ſparſa acies eſt: multiſq; locis marte uario pugnatur, ſic in iſta tum cauſa Cato, cum ſuperbia illa Rhodienſiũ famoſiſſima multorum odio, atq; inuidia flagraret: omnibus promiſcue tuendi, atq; propugnandi modis uſus eſt: & nunc ut optime meritos commendat: nunc tanquam ſi innocentes: purgat, & ne bona, diuitiæq; eorum expetantur: obiurgat. nunc etiam quaſi ſit erratum, deprecatur. nunc ut neceſſarios reip. oſtentat. nunc clementiæ, nunc manſuetudinis maiorum, nunc utilitatis publicæ commonefacit: eaq; omnia diſtinctius, numeroſiuſq;, ac comptius fortaſſe dici potuerint: fortius, atq; uiuidius potuiſſe dici non uidentur. Inique igitur Tiro Tullius, qui qđ ex omnibus facultatibus tam opulentæ orationis aptis inter ſeſe, & cohærentibus paruum quippiam, nudumq; ſumpſit: quod obtrectaret, tanquam non dignum M. Catone fuerit, quod delictorum non perpetratorum uoluntates,

tates, non cenſuerit puniendas. Commodius autẽ, cre- ctiusq; de his meis uerbis, quibus Tul. Tironi reſpondi, modo æſtimabit, iudiciumq; faciet, qui & orationem ipſam Catonis totam acceperit in manus: & epiſtolam Tironis ad Axium ſcriptam requirere, & legere curauerit. Ita enim nos ſyncerius, exploratiusq; uel corrigere poterit, uel probare.

Cuiuſmodi ſeruos, & quam ob cauſam Cœlius Sabinus iuris ciuilis author pileatos uenundari ſolitos ſcripſerit: & quæ mancipia ſub corona more maiorum uenierint. Atq; id ipſum ſub corona quid ſit.
Caput IIII.

Pileatos ſeruos uenum ſolitos ire, quorũ nomine uenditor nihil præſtaret: Cœlius Sabinus iuris peritus ſcriptũ reliquit. cuius rei cauſam eſſe ait: quod ciuſmodi conditionis mancipia inſignia eſſe in uendundo deberent: ut emptores errare, & capi non poſſent. neq; lex uendundi opperienda eſſet, ſed oculis iã perciperent, quodnam eſſet mancipiorum genus. ſicuti inquit, antiquitus mancipia iure belli capta coronis induta ueniebant: & icirco dicebantur ſub coronis uenire. Nanq; ut ea corona ſignum erat captiuorum uenalium: ita Pileus impoſitus demonſtrabat eiuſmodi ſeruos uenundari: quorum nomine emptori uenditor nihil præſtaret. Eſt autem alia rationis huius opinio: cur dici ſolitum ſit, captiuos ſub corona uenundari: quod milites cuſtodiæ cauſa, captiuorum uenalium greges circunſtarent: eaq; circunſtatio militum corona appellata ſit. Sed id

magis uerum eſſe, quod ſupra dixi. Cato quoq; in libro, quem compoſuit de re militari, docet. Verba ſunt
» hæc Catonis. Vt populus ſua opera potius ob rem be=
» ne geſtam coronatus ſupplicatum eat, quàm re male
» geſta coronatus ueneat.

Hiſtoria de Polo hiſtrione memoratu digna.
Caput V.

h Iſtrio in terra græcia fuit fama celebri: qui geſtus, & uocis claritudine, et uenuſtate cæteris anteſtabat. nomen fuiſſe aiunt Polum, tragœdias poetarum nobilium ſcite, atq; aſſiuerate actitauit. Is polus unice amatum filium morte amiſit. eum luctum quoniam ſatis uiſus eſt eluxiſſe: rediit ad quæſtum artis. in eo tempore Athenis Electrã Sophoclis acturus: geſtare urnam, quaſi cum Oreſtis oſſibus debebat. ita compoſitum fabulæ argumentum eſt: ut ueluti fratris reliquias ferens, Electra comploret, commiſereaturq; interitum eius: qui per uim extinctus exiſtimatur. Igitur Polus lugubri habitu Electræ indutus oſſa, atque urnam e ſepulchro tulit filij: & quaſi Oreſtis amplexus oppleuit omnia, non ſimulachris, neq; imitamentis, ſed luctu atque lamentis ueris & ſpirantibus. itaq; cum agi fabula uideretur: dolor actitatus eſt.

Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit.
Caput VI.

ex quinq;

X quinq; ſenſibus, quos animantibus natu-
e ra tribuit, uiſu, auditu, guſtu, tactu, odora-
tu, quos græci αἰσθήσεις, ὄψιν, ἀκοὴν, γεῦσιν, ἁφὴν, ὄσφρησιν appellant, quædam animalium alia alio carent: & aut cæca natura gignuntur, aut inora, inauritaue. nullum autem gigni animal Ariſtoteles dicit: quod aut guſtus ſenſu careat, aut tactus: uerba ex libro eius, quem περὶ μνήμης compoſuit: hæc ſunt, τὴν δὲ ἁφὴν, καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῶν ἀτελῶν ζώων.

An affatim quaſi admodum prima acuta pronuntiandum ſit: & quædam itidem non incurioſe tractata ſuper aliarum uocum accentibus.

Caput VII.

Nnianus poeta præter ingenij amœnitates,
a literarum quoq; ueterum & rationum in li
teris oppido q̃ p̃itus fuit: et ſermocinabatur mira quadam, & ſcita ſuauitate. is affatim ut admodum prima acuta, non media pronuntiabat. Atq; ita ueteres locutos cenſebat: itaq; ſe audiente Probum grãmaticum hos uerſus in Plauti ciſtellaria legiſſe dicit.

» Potin' es tu homo facinus facere ſtrenuum?
» Aliorum eſt affatim qui faciant.
» Sane ego me uolo fortem perhiberi uirum.

Cauſamq; eſſe huic accentui dicebat: ꝙ affatim non eſſent duæ partes orationis: ſed utraq; pars in unam uocem coaluiſſet. ſicuti in eo quoq;, quod ex aduerſum dicimus, ſecundam ſyllabam debere acui exiſtimabat: quoniam una non duæ eſſent orationis partes. Atq; ita oportere apud Terentium legi dicebat in his uerſibus.

» In quo hæc diſcebat ludo ex aduerſum lo.o

» Tonſtrina erat quædam. Addebat etiam quod ad prouerbium tum fermè acueretur, cum ſignificaret ἐπίτασιν, quam intentionem nos dicimus, ſicuti adfabre, & ádmodum, & ádprobe dicuntur. Cætera quidem ſatis commode Annianus: ſed hãc particulam ad, ſemp cum intentionem ſignificaret, acui putauit: non id perpetuum uidetur. Nam & adpótus cũ dicimus, & adprímus, et ad príme intentio in his uerbis demonſtratur: neq; tamen, ad, particula ſatis commode accentu acuto pronuntiatur. ádprobus tamen, quod ſignificat ualde probus, non inficias eo quod prima ſyllaba acui debeat. Cæcilius in comœdia, quæ inſcribitur triumphus, uocabulo iſto utitur.

» Hierocles hoſpes eſt mihi adoleſcens adprobus.

Num igitur in iſtis uocibus, quas nos non acui diximus: ea cauſa eſt, quod ſyllaba inſequitur natura longior: quæ non fermè patitur acui priorem: in uocabulis ſyllabarum plurium quàm duarum. Adprimus autem longe primum L. Liuius in odyſſea dicit in hoc uerſu.

» Ibi deniq; uir ſummus adprímus Patroclus.

Idem Liuius in odyſſea præmodum dicit quaſi admodum.

» parcentes inquit, præmodum.

Quod ſignificat ſupra modum, dictumq; eſt quaſi prætermodum: in quo ſcilicet prima ſyllaba acui debuit.

Res ultra fidem tradita ſuper amatore delphino, & puero amato.

Caput VIII.

delphinus

Elphinos uenerios eſſe, & amaſios non modo hiſtoriæ ueteres, ſed recentes quoq; memoriæ declarant. Nam & ſub Cæſarib. in puteolano mari, ut Appion ſcriptum reliquit, & aliquot ſeculis ante apud Naupactum, ut Theophraſtus tradidit: amatores flagrantiſſimi delphinorum cogniti, compertiq; ſunt. Neq; ij amauerunt, quod ſunt ipſi genus, ſed pueros forma liberali, in nauiculis forte, aut in uadis litorum conſpectos miris, & humanis modis arſerunt. uerba ſubſcripſi ἀππίωνος eruditi uiri ex Aegyptiacorum libro quinto. quibus delphini amantis, & pueri non abhorrentis conſuetudines, luſus, geſtationes, aurigationes refert: eaq; omnia ſeſe, ipſum, multoſq; alios uidiſſe dicit.
καὶ αὐτὸς δ᾽οὖν εἶδεν περὶ δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσνηχώμενος ὁ ἰχθῦς, ἀνεδέχετο σὸν παῖδα ἐπὶ. τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξῃ καὶ ἱππηδὸν περιβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆγε σταδίων. ἐξέχετο δ᾽ἄρα ἡ ῥώμη. καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθῦν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος. Ad hæc adijcit rem non minus mirandam. Poſtea inquit, idem ille puer delphino amœnus morbo affectus obijt ſuum diem. At ille amans, ubi ſæpe ad litus ſolitum annauit: & puer, qui in primo uado aduentum eius opperiri conſueuerat: nuſquam fuit: deſyderio tabuit, exanimatuſq; eſt: et in litore iacens inuentus ab ijs, qui rem cognouerant: in ſui pueri ſepulchro humatus eſt.

Peposci, memordi, pepugi, ſpepondi, & occurri, pleroſq; ueterum dixiſſe, non uti poſtea receptum eſt dicere, per o aut per u literam in prima ſyllaba poſitam, ſed per e. atq; ideo græcæ rationis exemplo dixiſſe. Præterea notatum, quod uiri non indocti, neq; ignobiles à uerbo deſcendo non deſcendi, ſed deſcendidi dixerunt. Cap. IX.

P Opoſci, momordi, pupugi, cucurri probabiliter dici uidentur. Atq; ita nunc omnes fermè doctiores huiuſcemodi uerbis utuntur. ſed Q. Ennius in ſatyris memorderit dixit per e literam, non momorderit.

» Meum inquit non eſt: atſi me canis memorderit.
» Item laberius in gallis, de integro patrimonio
» Meo centum millia nummûm memordi.
» Item idem Laberius in coloratore. Itaq; leui
» Pruna percoctus, ſimul ſub dentes mulieris
» Veni, bis ter memordit. – Item P. Nigidius de animalibus libro ſecundo.
» Vt ſerpēs ſi memordit, gallina deligitur, & opponitur.
» Item Plautus in aulularia. – Vt admemordi
» Hominem – Sed idem Plautus in trigeminis, non præmordiſſe, neq; præmomordiſſe dixit, ſed præmorſiſſe.
» Ni fugiſſem inquit, medium credo præmorſiſſet.
Item Accius in conciliatrice,
» Vrſum ſe memordiſſe autumat.
Peposci quoq; non poposci Valerius Antias libro an-
» nalium XLV ſcriptum reliquit. Deniq; Licinius

» *trib.pl.perduellionem ei diem dixit,& comitijs diem*
» *à Q. Martio prætore pepoſcit. Pepugero æque Acci*
us in ædilitia dicit.
» *Sed ſi pepugero, metuet.* *Helium quoq; Tube-*
ronem libro ad C. Oppium ſcripto occecurrit dixiſ-
ſe Probus annotauit: & hæc eius uerba appoſuit. Si
» *generalis ſpecies occecurrit. Idem probus Valerium*
Antiatem libro hiſtoriarum XII ſpeponderat
ſcripſiſſe annotauit: uerbáq; eius hæc appoſuit. Tib.
» *Gracchus, qui quæſtor C. Mancino in Hiſpania fue-*
» *rat: & cæteri, qui pacem ſpeponderant. Ratio autem*
iſtarũ dictionum hæc eſſe uideri poteſt. quoniam græci
in quadã ſpecie præteriti temporis, qđ παρακείμενον
appellant, ſecundã uerbi literã in, e, plerũq; uertunt.
γράφω γέγραφα, ποιῶ πεποίηκα, λαλῶ λελάληκα, κρα-
τῶ κεκράτηκα, λούω λέλουκα. *ſic ergo mordeo me-*
mordi, poſco pepoſci, tendo tetendi, tango tetigi, pun-
go pepugi, ſpondeo ſpepondi, curro cecurri, tollo tetu-
li facit. ſic M. T. & C. Cæſar mordeo, memordi, pun-
go, pepugi, ſpondeo, ſpepondi, dixerunt. Præterea in-
ueniri à uerbo ſcindo ſimili ratione non ſciderat. ſed
ſciderat dictum eſſe. L. Accius in ſotadicorum libro
primo ſciderat dicit. uerba eius hæc ſunt.
» *Non ergo aquila ita, ut hi prædicant,*
» *Sciderat pectus.* *Ennius quoq; & Valerius*
Antias in libro hiſtoriarum LXXV. uerba hæc
» *ſcripſit. Deinde funere locato ad forum deſcendidit.*
Laberius quoq; in Catulario ita ſcripſit.
» *Ego mirabar quomodo mammæ mihi deſcendide-*
» *rant.*

Vſucapio & copulate & recto uocabuli caſu dicitur, ita pignoriſcapio coniuncte, & eadem uocabuli forma dictum eſt. Caput X.

e T hæc uſuſcapio dicitur copulato uocabulo a, litera in eo tractim pronũtiata, ita pignoriſcapio iunctæ ſunt partes, & productæ dicebantur. uerba Catonis ſunt ex primo epiſtolicarum quæſtionum. Pignoriſcapio ob æs militare, quod æs à Tribuno ærario miles accipere debebat uocabulum ſeorſum fit: per quod ſatis dilucet hanc capionem poſſe dici, quaſi hanc captionem, & in uſu & in pignore.

Neq; leuitatem, neq; nequitiam ea ſignificatione eſſe, qua in uulgi ſermonibus dicuntur.

Caput XI.

l Euitatem plerunq; nunc pro inconſtantia, & mutabilitate dici audio, & nequitiam pro ſolertia, aſtutiáq;. ſed ueterum hominum, qui proprie, atq; integre locuti ſunt: leues dixerunt, quos uulgo nunc uiles, & nullo honore dignos dicimus. & leuitatem appellauerunt perinde quaſi lenitatem. Et neq; hominem nihili, neq; rei, neq; frugis bonæ, quod genus græci fere ἄσωτον, ἢ ἀκόλαστον, ἢ ἀχρεῖον, ἢ ἄχρηστον, ἢ κακότροπον, ἢ μιαρὸν dicunt. Qui exempla horum uerborum requirit: ne in libris nimis remotis quærat, inueniet ea in M. Tullij ſecunda antonianarum. nam cum genus quoddam ſordidiſſimum uitæ, atq; uictus M. Antonij idem demonſtraturus eſſet: quod in caupona

deliteſceret: quod ad ueſperum perpotaret: quod ore
inuoluto iter faceret: ne cognoſceretur: hæc, & alia e-
» iuſmodi cum in eum dicturus eſſet. Videte inquit, ho-
» minis leuitatem, tanquam prorſus iſta dedecora hoc
uitio in homine notarentur. At poſtea cum in eundem
Antonium probra quædam alia ludibrioſa, & tur-
» pia ingeſſiſſet: ad extremum hoc addidit. O' homi-
» nem nequam, nihil enim magis proprie poſſum dice-
re. Sed ex eo loco M. Tullij uerba compluſcula libuit
» ponere. At uidete leuitatem hominis: cũ ora diei de
» cima ferè ad ſaxa rubra ueniſſet: delituit in quadam
» cauponula, atq; ibi ſe occulens perpotauit ad ueſpe-
» rum. Inde ciſio celeriter ad urbem aduectus, domum
» uenit ore inuoluto. Ianitor rogat, quis tu? A Marco
» tabellarius. confeſtim ad eam, cuius cauſa uenerat, de
» ducitur. Eiq; epiſtolam tradi: quam illa cum legeret
» flens. (erat enim ſcripta amatorie.) Caput autem li-
» terarum hoc erat, ſibi cum illa mima poſthac nihil
» futurũ, omnem ſe amorem abieciſſe illius, atq; in hanc
» transfudiſſe. Cum mulier fleret uberius: homo miſe-
» ricors ferre non potuit. Caput aperuit, in collum in-
» uaſit. O' hominem nequam, nihil enim magis pro-
» prie poſſum dicere. Ergo ut te catamitum, nec opina-
» to, cum oſtendiſſes, præter ſpem mulier aſpiceret. Icir-
» co urbem terrore nocturno, Italiam multorum die-
» rum metu perturbaſti? Conſimiliter Q. quoq;
Claudius in primo annalium, nequitiam appella-
uit luxum uitæ prodigum, effuſumq; in hiſce uerbis.
» Perſuadenti cuidam adoleſcenti Lucano, qui appri-
» me ſummo genere gnatus erat: ſed luxuria, & nequi-

tia pecuniam magnam conſumpſerat· M· Varro in li-
» bris de lingua latina· Vt ex non, & uolo inquit, no-
» lo fit, ſic ex ne, & quicquam media extrita ſyllaba
» compoſitum eſt nequam· P· Africanus pro ſe contra
» Tib· Aſellium de multa ad populum· Omnia mala
» probra flagitia, quæ homines faciunt, in duabus re-
» bus ſunt, malitia, atq; nequitia: utrum defendis, ma-
» litiam an nequitiam? an utrunq; ſimul? Si nequi-
» tiam defendere uis: licet· Sed tu in uno ſcorto maiorem
» pecuniam abſumpſiſti, quàm quanti omne inſtrumen-
» tum fundi Sabini incenſum dedicauiſti· Si hoc ita eſt,
» qui ſpondet mille numûm? Sed tu plus tertia parte pe
» cuniæ paternæ perdidiſti, atq; abſumpſiſti in flagi-
» tijs· Si hoc ita eſt, qui ſpondet mille numûm? non uis
» nequitiam? Age malitiam ſaltem defende· tu uerbis
» conceptis coniuraſti ſciens, ſciente animo tuo. Si hoc
» ita eſt, qui ſpondet mille numûm?

De tunicis χειριδωτοῖς, quod earum uſum P· Africanus Sul· Gallo obiecit· Caput XII·

t Vnicis uti uirum prolixis ultra brachia, & uſq; in primores manus, ac propè in digitos Romæ, atq; omni in Latio indecorum fuit· Eas tunicas græco uocabulo noſtri χειριδωτοὺς appellauerunt· Fœminisq; ſolis ueſtem longe lateq; diffuſam indecere exiſtimauerunt, ad ulnas, cruraq; aduerſus oculos protegenda· Viri autẽ Ro· primo quidem ſine tunicis, toga ſola amicti fuerunt· Poſtea ſub ſtrictas, & breueis tunicas citra humerum deſinentes

habebant. quod genus græci dicunt ἐξωμίδας.
Hac antiquitate inductus P. Africanus Pauli filius,
uir omnibus bonis artibus, atq; omni uirtute præ-
ditus P. Sul. Gallo hoī delicato inter pleraq; alia, quæ
obiectabat: id quoq; probro dedit: quod tunicis utere-
tur manus totas operientibus. uerba ſunt hæc Scipio
» nis. Nam qui quotidie unguentatus aduerſum ſpe-
» culum ornetur: cuius ſupercilia raduntur: qui bar-
» ba uulſa, fœminibuſq; ſubuulſis ambulet: qui in con-
» uiuijs adoleſcentulus cum amatore, cum chirodota
» tunica inferior accubuerit: qui non modo uinoſus,
» ſed uiroſus quoq; ſit: eum'ne quiſquam dubitet, quin
» idem fecerit, quod cinædi facere ſolent? Virgilius
quoq; tunicas huiuſcemodi quaſi fœmineas, ac pro-
broſas criminatur.

» Et tunicæ inqt, manicas, & habent redimicula mitræ.
Q. quoq; Ennius Carthaginienſium tunicatam iuuen
tutem non uidetur ſine probro dixiſſe.

Quem claſſicum dicat M. Cato, quem infra claſſem. Caput XIII.

Claſſici dicebantur non omnes, qui in claſſibus erant: ſed primæ tantum claſſis homines, qui. C. & . XXV. millia æris ampliuſ'ue cenſi erant. Infra claſſem autem appellabantur, ſecundæ claſſis, cæterarumq; omnium claſſium, qui minore ſumma æris, quàm ſupra dixi, cenſebantur. Hoc eo ſtrictim notaui, quoniam in M. Catonis oratione, qua uoconiam legem ſuaſit: quæri ſolet, quid ſit claſſicus, quid infra claſſem.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus philoſophis, qui ab Athenienſibus ad Senatum Romam legati ſunt. Caput XIIII.

ET in carmine, & in ſoluta oratione genera dicendi probabilia ſunt tria: quæ græci χαρακτῆρας uocant, nominaq; eis fecerunt apponi ἁδρὸν, ἰχνὸν, μέσον. Nosq; quem primum poſuimus, uberem uocamus: ſecundum, gracilem: tertium, mediocrem. Vberi dignitas, atq; amplitudo eſt. Gracili uenuſtas, & ſubtilitas. Medius in confinio eſt utriuſq; modi particeps. His ſingulis orationis uirtutibus uitia agnata ſunt, pari numero quæ earum modum, & habitum ſimulachris falſis ementiuntur. ſic plerũq; ſufflati, atq; tumidi fallunt pro uberibus: ſqualentes, & ieiuni dicti pro gracilibus: incerti, & ambigui pro mediocribus. Vera autem, & propria huiuſcemodi formarum exempla in latina lingua M. Varro eſſe dicit, ubertatis Pacuuium: gracilitatis Lucilium: mediocritatis Terentium. Sed ea ipſa genera dicendi iam antiquitus tradita ab Homero ſunt tria in tribus. Magnificũ in Vlyſſe & uber eſt: ſubtile in Menelao, & cohibitum miſtum, moderatumq; in Neſtore. Animaduerſa eadem tripartita uarietas eſt in tribus philoſophis, quos Athenienſes Romam ad Senatũ Po. Q. Ro. legauerant: impetratum uti multam remitterent: quam fecerant propter Oropi uaſtationem. ea multa fuerat talentûm ferè quingentum. erant iſti philoſophi. Carneades ex academia, Diogenes ſtoicus, Critolaus peripateticus, & in ſenatum

ſenatum quidem introducti interprete uſi ſunt Cæcilio ſenatore. ſed ante ipſi ſeorſum quoq; quiſq; oſtentandi gratia magno conuentu hominum diſertauerunt. tum admirationi fuiſſe aiunt Rutilius, & Polybius philoſophorum trium ſui cuiuſq; generis facundiam. Violenta inquit, & rapida Carneades dicebat. Scita & teretia Critolaus. Modeſta Diogenes, & ſobria. unumquodq; autem genus, ut diximus cum caſte pudiceq; ornatur, fit illuſtrius cum fucatur, atq; prælinitur, fit præſtigioſum.

Quã ſeuere moribus maiorum in fures uindicatum ſit: & quid ſcripſit Mutius Scæuola ſuper eo, quod ſeruatum, datum, commodatum'ue eſſet.

Caput XV.

Labeo in libro de duodecim tabulis ſecundo acria, & ſeuera iudicia de furtis habita eſſe apud ueteres ſcripſit. Id'q; Brutũ ſolitum dicere, furti dãnatum eſſe: qui iumentum aliorſum duxerat, quàm quo utendum acceperat. Item qui longius produxerat, quàm quem in locum petierat. Itaq; Q. Scæuola in librorum, quos de iure ciuili compoſuit. XVI. uerba hæc poſuit. Quod cui ſeruandũ datum eſt: ſi id uſus eſt: ſiue quod utendum acceperit: ad aliam rem, atq; accepit: uſus eſt: furti ſe obligauit.

Locus exſcriptus è ſatyra M. Varronis, quæ περὶ ἐδεσμάτων inſcripta eſt de peregrinis ciborum generibus, & appoſiti uerſus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confuta-

uit. Caput XVI.

u Arro in ſatyra, quàm περὶ ἐδεσμάτων cibis peregrinis, & lauticijs inſcripſit, lepide admodum, & ſcite factis uerſibus cœnarum, ciborumq́; , exquiſitas delitias comprehendit. nam pleraq; id genus, quæ helluones iſti terra, & mari conquirunt : expoſuit : concluſitq; in numeros ſenarios, & ipſos quidem uerſus, cui otium erit, in libro quo dixi, poſitos legat. Genera autem, nominaq́; edulium, & domicilia cibor ũ omnibus alijs præſtantia, quæ profunda ingluuies ueſtigauit: quæ Varro opprobrans executus eſt: hæc ſunt fermè quantum nobis memoriæ eſt. Pauus è Samo. Phrygia attagena. Grues mellicæ. Hœdus ex Ambracia. Pelamis chalcedonia. Murena Tarteſia. Aſelli peſſinuntij. Oſtrea tarentia. Pectunculus chius. Helops Rhodius. Scari cilices. Nuces thaſiæ. Palma ægyptia. Glans iberica. Hanc autem peragrantis gulæ, & in ſucos inſuetos inquirentis induſtriam, atq; has undiq; uorſum indagines cupediarum maiore deteſtatione dignas cenſebimus, ſi uerſus Euripidis recordemur: quibus utebantur ſæpiſſime Chryſippus philoſophus tanquam edendi irritationes quaſdam repertas eſſe, non per uſum uitæ neceſſarium, ſed per luxum animi, paratæ atq; facilia faſtidientis per improbam ſatietatis laſciuiam. uerſus Euripidis ad ſcribendos putaui

ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυεῖν μόνον
δημήτερος ἀκτῆς, πώματος θ᾽ ὑδροχόου
ἅτινα πάρεστι καὶ πέφυχ᾽ ἡμᾶς τρέφειν
ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ τρυφῇ δέ τοι

ἄλλων ἰδιωτῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Sermo habitus cum grammatico inſolentiarum, & imperitiarum pleno, de ſignificatione uocabuli, q eſt obnoxius, deq; eius uocis origine. Cap. XVII.

Percunctabar Romæ quempiam grammaticum primæ in docendo celebritatis, non hercle experiundi, uel tentandi gratia, ſed diſcendi magis ſtudio & cupidine, quid ſignificaret obnoxius, quæq; eius uocabuli origo, ac ratio eſſet. Atq; ille aſpicit me, illudens leuitatem quæſtionis, paruitatemq; obſcuram inquit, ſane rem quæris, multaq; prorſus uigilia indagandam. Quis adeo tam linguæ latinæ ignarus eſt: qui neſciat eum dici obnoxium, cui quid ab eo, cui eſſe obnoxius dicitur, incommodari & noceri poteſt, ei, qui habeat aliquē noxæ, ideſt culpæ ſuæ conſciū? Quin potius inquit, hæc mittis nugalia, & affers ea, quæ digna quæri, tractariq; ſint. Tum uero ego permotus, agendum iam obliquæ, ut cum homine ſtulto exiſtimaui: & cætera inquam uir doctiſſime, & grauiora, remotioraq;, ſi diſcere, & ſcire debuero: quando mihi uſus uenerit: tum quæram ex te, atq; diſcam. Sed enim quia dixi ſepe obnoxius, & quid dicerem, neſciui: didici ex te, & ſcire nunc cœpi: quod non ego omnium ſolus, ut tibi ſum uiſus, ignoraui: ſed ut res eſt Plautus homo linguæ, atq; elegantiæ in uerbis latinæ princeps, quid eſſet obnoxius, neſciuit. uerſus enim eſt in ſticho illius ita ſcriptus.

» Nunc ego hercle perij plane, non obnoxie.

Quod minime congruit, cum iſta, quam me docuiſti, ſignificatione. compoſuit enim Plautus tanquam duo inter ſe contraria, plane & obnoxie, quod à tua ſignificatione longe abeſt. At ille grammaticus ſatis ridicule, quaſi obnoxius, & obnoxie, non declinatione ſola, ſed re, atq; ſententia differrent: ego inquit, dixi quid eſſet obnoxius, non quid obnoxie. At tunc ego admiratus inſolentis hominis inſcitiam, mittamus inquit, ſicuti uis, quod Plautus obnoxie dixit: ſed ſi id nimis eſſe remotum putas: atq; illud quoq; præter mittamus: quod Salluſtius in Catilina ſcribit. Minari etiã ferro, ni ſibi obnoxia foret. Et quod uidetur uobis peruulgatius eſſe, id me doce. uerſus enim Virgilij ſunt notiſſimi.

» Nam neq; tunc aſtris acies obtuſa uideri,
» Nec fratris radijs, obnoxia ſurgere luna.

Quod tu ais, culpæ ſuæ conſcium. alio quoq; loco Virg. uerbo iſto utitur, à tua ſententia diuerſe his (uerſibus.

» Iuuat arua uidere
» Non raſtris hominum, non illi obnoxia curæ.

Cura enim prodeſſe aruis ſolet, non nocere: quod tu de obnoxio dixiſti. Iam uero illud etiam Q. Ennij quo pacto congruere tecum poteſt? quod ſcribit in Phœnice in hiſce uerſibus. (titer.

» Sed uirum uera uirtute uiuere animatum adiecit for-
» Eumq; innoxium uocare. aduerſus aduerſarios,
» Ea libertas eſt, qui pectus purum, & firmum geſtitat.
» Aliæ res obnoxiæ nocte in obſcura latent.

At ille oſcitans, & hallucinanti ſimilis, nunc inquit, mihi operæ non eſt: cum otium erit, reuiſes ad me,

atq; diſces,

atq; diſces, quid in uerbo iſto & Virgilius, & Salluſtius, & Plautus, & Ennius ſenſerint. Et nebulo quidem ille, ubi hoc dixit, digreſſus eſt. Siquis autem uolet non originem ſolam uerbi iſtius, ſed ſignificationem quoq; eius, uarietatemq; recenſere: ut hoc etiam Plautinum ſpectet: adſcripſi uerſus ex aſinaria.

" Maximas optimitas, & gaudio effertiſſumas
" Suis heris ille meum unà pariet, gnatóq; & patri,
" Deuota ut ætate ambo ambobus nobis ſint obnoxij
" Noſtro deuincti beneficio.

Qua uero ille grammaticus finitione uſus eſt: ea uidetur in uerbo tam multiplici, unam tantummodo uſurpationem eius notaſſe: quæ quidem congruit cum ſignificatu, quo Cæcilius uſus eſt in Chryſio in his uerſibus.

" Quanquam ego mercede hic conductus tua aduenio:
" Ne tibi me eſſe ob eam rem obnoxium reare.
Audibis male, ſi male dicis mihi.

De obſeruata, cuſtoditaq; apud Romanos iuris iurandi ſanctimonia, atq; inibi de decem captiuis, quos Annibal Romam deiurio ab iis accepto legauit.

Caput XVIII.

Ius iurandum apud Romanos inuiolate, ſancteq; habitum, ſeruatumq; eſt. id & moribus, legibusq; multis oſtenditur, & hoc, quod dicemus, ei rei non tenue argumentum eſſe poteſt. Prælio cannenſi Annibal Carthaginienſium imperator, ex captiuis noſtris electos decem Romam miſit: mãdauitq; eis, pactusq; eſt, ut ſi Po. Ro. uideretur,

permutatio fieret captiuorum: & pro iis, quos alteri plures acciperent, darent argenti pondo libram ſcilicet & ſelibram. hos prius quàm proficiſcerentur: iureiurando adegit redituros eos eſſe in caſtra punica: ſi Romani captiuos non permutarent. ueniunt Romam decem captiui. mandatum poeni imperatoris in ſenatu exponunt. permutatio ſenatui non placita. parentes, cognati, affineſq; captiuorum amplexi eos, poſtliminio in patriam rediſſe dicebant: ſtatumq; eorum integrum, incolumemq; eſſe. ac ne ad hoſtes redire uellent: orabant. Tum octo ex iis poſtliminium iuſtum non eſſe ſibi reſponderunt. quoniam deiurio uincti forent, ſtatimq; uti iurati erant: ad Annibalē profecti ſunt. duo reliqui Romæ manſerunt: ſolutoſq; eſſe ſeſe, ac liberatos religione dicebant: quoniam cum egreſſi caſtra hoſtium fuiſſent: commentitio conſilio regreſſi eodem die, tanquam ſi ob aliquam fortuitam cauſam iſſent: itaq; iureiurando ſatisfacto, rurſum iniurati abiſſent. Hæc eorum fraudulenta calliditas tam eſſe turpis æſtimata eſt: ut contempti uulgo, diſcerptiq; ſint. CENS. q; eos poſtea omnium notarum & damnis, & ignominiis affecerunt: quoniam qđ ſe facturos dictauerant: non feciſſent. Cornelius autem nepos in libro exemplorum V. id quoq; literis mandauit. multis in ſenatu placuiſſe, ut ii, qui redire nollent: datis cuſtodibus ad Annibalem deducerentur. Sed eā ſententiā numero plurium, quibus id nō uideretur: ſuperatam. eos tamen, qui ad Annibalem non rediſſent: uſqueadeo inteſtabiles, inuiſoſq; fuiſſe, ut tædium uitæ cœperint, necemq; ſibi conſciuerint.

Hiſtoria

Hiſtoria ex annalibus de Tiberio Sempronio Gracecho ſumpta, patre Gracchorum trib. pleb. atque inibi tribunitia pleb. decreta cum ipſis uerbis relata. Caput XIX.

Pulchrum, atq; liberale, atq; magnanimum factum Tib. Sempronij Gracchi, in exemplis repoſitum eſt. Id exemplum huiuſcemodi eſt. L. Scipioni Aſiatico Scipionis Africani ſuperioris fratri, cui M. Minutius Augurinus, TRIB. PL. multam irrogauit, eumq; ob eam cauſam prædes poſcebat: Scipio Africanus, fratris nomine, ad collegium tribunorum prouocabat: petebatq; ut uirum conſularem, triumphalemq; à collegæ ui defenderent. octo tribuni cognita cauſa, decreuerunt. eius decreti uerba, quæ poſui, ex annalium monimentis exſcripta ſunt. Quod P. Scipio Africanus poſtulauit pro L. Scipione Aſiatico fratre: cum contra leges, contráq; morem maiorum trib. pl. hominibus accitis per uim inauſpicato ſententiam de eo tulerit: multamq; nullo exemplo irrogauerit: prædeſq; eum ob eã rem dare cogat: aut ſi non det: in uincula duci iubeat: ut eum à collegæ ui prohibeamus: & quod contra, collega poſtulauit, ne ſibi intercedamus: quo minus ſuapte poteſtate uti liceat: de ea re noſtrum ſententia omnium data eſt. ſi L. Cornelius Scipio Aſiaticus, collegæ arbitratu prædes dabit: collegǽne eum in uincula ducat: intercedemus. ſi eius arbitratu prædes non dabit: quo minus collega ſua poteſtate utatur: non intercedemus. Poſt hoc decretum cũ Augurinus trib. pl.

L. Scipionem prædes non dantem prehendi: & in carcerem duci iuſſiſſet: tum Tiberius Sempronius Gracchus tri. ple. pater Tiberij, atq; C. Gracchorū, cum P. Scipioni Africano inimicus grauis, ob pleraſq; in Rep. diſſenſiones eſſet: iurauit palàm in amicitiam inq; gratiam ſe cum P. Africano non rediſſe: atq; ita decretum ex tabula recitauit. eius decreti uerba hæc ſunt. Cum L. Cornelius Scipio Aſiaticus triumphans hoſtium duces in carcerem coniectauerit: alienum uidetur eſſe à dignitate Reip. in eum locum imperatorem Po. Ro. duci: in quem locum ab eo coniecti ſunt duces hoſtium. itaq; L. Cornelium Scipionem Aſiaticum à collegæ ui prohibeo. Valerius autem Antias contra hanc decretorum memoriam, contráq; authoritates ueterum annalium poſt Africani mortem, intercæſſionem iſtam, pro Scipione Aſiatico factam eſſe à Tiberio Graccho dixit: neq; multam irrogatam Scipioni, ſed damnatum eum peculatus ob antiochenam pecuniam: quia prædes non daret, in carcerem duci cæptum, atq; ita intercedente Graccho exemptum.

Quod Virgilius à Nolanis, ob aquā ſibi non permiſſam ſuſtulit è uerſu ſuo, Nola, & poſuit ora, atq; ibi quædam alia de conſonantia literarum iucunda. Caput XX.

Criptum in quodā commentario reperi uerſus iſtos à Virgilio ita primum eſſe recitatos, atq; editos.

Talem diues arat Capua, & uicina ueſeuo
Nola iugo. Poſtea Virg. petiſſe à Nolanis aquam, uti

duceret

duceret in propinquum rus. Nolanos beneficium petitum non feciſſe. poetam offenſum nomen urbis eorum quaſi ex hominum memoria, ſic ex carmine ſuo deraſiſſe, oráq; pro Nola mutaſſe, atq; ita reliquiſſe.

» -Et uicina ueſeuo Ora iugo-

Ea res uerá ne, an falſa ſit, non laboro. quin tamen melius, ſuauiusq; ad aures ſit, quã Nola, ora: dubiũ id non eſt. nam uocalis in priore uerſu extrema eademq; in ſequenti prima, canoro ſimul, atq; iucundo hiatu tractim ſonat. eſt adeo inuenire apud nobiles poetas huiuſcemodi ſuauitatis multa, quæ appareant nouata eſſe, non fortuita: ſed præter cæteros omnes apud Homerum plurima, uno quippe in loco tales tanquam hiatus, & ſonitus in aſſiduis uocibus pluribus facit.

ἢ δ᾽ ἑτέρη θέρει προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ

ἢ χιόνι ψυχρῇ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ,

Atq; item alio loco.

λάαν ἄνω ὠθεῖν ἴσκε ποτὶ λόφον.

Catullus quoq; elegantiſſimus poetarum in hiſce uerſibus.

» Miniſter ueteli puer falerni,

» Ingere mi calices amariores:

» Vt lex poſthumiæ iubet magiſtræ

» Ebrioſa acina ebrioſioris. Cum ebrioſo dicere poſſet, & quod erat uſitatius, acinum in neutro genere appellare, amans tamen hiatus illius homerici ſuauitatem ebrioſa dixit propter conſequentis literæ concentum. qui ebrios autem Catullum dixiſſe putant, aut ebrioſos (nam id quoq; temere ſcriptum inuenitur) in libros ſcilicet de corruptis exemplaribus factos inciderunt.

Quoad uiuet, & quoad morietur, cur idipſum temporis ſignificent? cum ex duobus ſint facta contrarijs. Caput XXI.

q Voad uiuet cum dicitur, item quoad morietur, uidentur quidem duæ res dici contrariæ: ſed idem, atq; unum tempus utraque uerba demonſtrant. Item cum dicitur quoad ſenatus habebitur, & quoad ſenatus dimittetur: tametſi haberi, atq; dimitti contraria ſunt: unum atq; idipſum tamen utroq; in uerbo oſtenditur. tempora enim duo cũ inter ſe oppoſita ſunt: atq; ita cohærentia, ut alterius finis, cum alterius initio miſceatur: non refert utrum per extremitatem prioris, an per initium ſequentis, locus ipſe confinis demonſtretur.

Quod cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis, & præpinguibus: quæſitumq́; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta ſit. Cap. XXII.

n Imis pingui homini & corpulento CENSS. equum adimere ſolitos, ſcilicet minus idoneum ratos eſſe, cum tanti corporis pondere ad faciendum equitis munus, non enim pœna id fuit, ut quidam exiſtimant: ſed munus ſine ignominia remittebatur. Tamen Cato in oratione, quam de ſacrificio commiſſo ſcripſit: obijcit hanc rem criminoſius, uti magis uideri poſſit cum ignominia fuiſſe. quod ſi ita accipias: id profecto exiſtimandum eſt: non omnino inculpatum, neq; indeſidem uiſum eſſe: cuius corpus in tam immodicum modum luxuriaſſet, exuberaſſetq;

A. Gellij Noctium atticarum liber Octauus hac ætate non reperitur. Sed ex uetuſtiſſimo exemplari hæc capita excerpta ſunt.

Heſterna noctu recte an cũ uitio dicatur, et quę nã ſup̃ iſtis uerbis grãmatica traditio ſit. Itemq; q̄ decem uiri in XII tabulis nox pro noctu dixerũt. Cap. I.

Quæ mihi X uerba dederit Phauorinus, quæ uſurpentur quidem à græcis, ſed ſunt adulterina & barbara: quæ item à me totidem accepit: quæ ex medio cõmuniq; uſu latine loquentiũ minime latina ſunt: neq; in ueterum libris reperiantur. Cap. II.

Quem in modum & quàm ſeuere increpuerit audientibus nobis Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum ex equeſtri familia ſtantem ſegnem apud ſe & aſſidue oſcitantem. Cap. III.

Quod herodotus ſcriptor hiſtorię memoratiſſimus parum uere dixerit unam, ſolamq; pinum arborũ omnium cauſam, nunq̃ denuo ex hiſdem radicibus pullulare: & q̄ itẽ de aqua pluuiali, & niue rẽ non ſatis exploratam pro comperta poſuerit. Cap. IIII.

Quid illud ſit, quod Virgilius Cœlum ſtare puluere, & q̄ Lucilius pectus ſentibus ſtare dixit. Cap. V.

Cum poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minime utile eſſe, ſuperq; ea re & ſermo Tauri expoſitus: & uerba Theophraſti libro ſumpta, & q̄ M. Cicero de amore amicitiæ ſenſerit cum ipſius uerbis additum. Cap. VI.

Ex Ariſtotelis libro, qui inſcriptus eſt,

cognita acceptaq́; de natura memoriæ, & habitu, atq; inibi alia quædam exuberantia, aut interitu eius lecta audita. Cap. VII.

Quid mihi uſu uenerit interpretari, & quaſi affingere uolenti iocos quoſdam Platonicos latina oratione. Cap. VIII.

Quod Theophraſtus philoſophus omnium ſuæ ætatis doctiſſimus uerba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbata uerecundia obticuerit: quodq; idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit. Cap. IX.

Qualis mihi fuerit in oppido eleuſino diſceptatio cum grammatico quodã præſtigioſo tempora uerborum, & puerilia meditamenta ignorante. Remotarum autem quæſtionum nebulas, & formidines ad capiendos imperitorum animos oſtentanti. & quã feſtiue reſponderit Xantippe uxori Socrates petenti ut per Dionyſia largiore ſumptu cœnitaret. Cap. X.

Quid ſignificet in ueterũ libris ſcriptũ pleriq; oẽs, & quod ea uerba accepta à græcis uidentur. Ca. XI.

Cupſones quod homines afri dicunt non eſſe uerbum pœnicum, ſed græcum. Cap. XII.

Lepidiſſima Altercatio Phauorini philoſo. aduerſus quendam intempeſtiuum de ambiguitate uerborũ diſſerentem, atq; inibi uerba quædam ex Neuio poeta, & Cneo Gallo non uſitate collocata, atq; ibidem à P. Nigidio origines uocabulorũ exploratæ. Ca. XIII.

Quibus modis ignominiatus, tractatuſq; ſit à C. Cæſare Laberius poeta, atq; inibi appoſiti uerſus ſuper eadem re eiuſdem Laberij. Cap. XIIII.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER NONVS.

Quamobrem Q. Claudius Quadrigarius in undeuigeſimo annali ſcripſerit rectioreſq́;, certioreſq́; ictus fieri ſi ſurſum quid mittas, quam ſi deorſum. Caput I.

Q. Claudius in undeuiceſimo annali, cum oppidū à Metello proconſ. oppugnari, contra ab oppidanis deſuper è muris propugnari deſcriberet, ita ſcripſit. Sagittarius cū funditore utrinq; ſummo ſtudio ſpargunt fortiſſime. ſed ſagittam, atq; lapidem deorſum an ſurſum mittas hoc intereſt. Nam neutrum poteſt deorſum uerſum recte mitti: ſed ſurſum utrunq; optime. quare milites Metelli ſauciabantur multo minus, & quod maxime opus erat: à pinnis hoſtes defendebant facillime. Percontabar ego Antonium Iulianum rhetorem, cur hoc ita uſu ueniret: qđ Quadrigarius dixiſſet, ut contigui magis, directioreſq́; ictus fiant, ſi uel lapidem, uel ſagittam ſurſum uerſus iacias, quā deorſum, cum procliuior, faciliorq́; iactus ſit ex ſupernis in infima, quā ex infimis in ſuperna. Tum Iulianus comprobato genere quæſtionis, quod de ſagitta inquit, & lapide dixit, hoc de omni ferè miſſili telo dici poteſt. Facilior autem iactus eſt (ſicuti dixiſti) ſi deſuper ia-

cias, ſiquid iacere tantum uelis, non ferire. ſed cum modus, & impetus iactus temperandus, dirigenduſq; eſt: tum ſi in prona iacias, moderatio, atq; ratio mittentis, præcipitantia ipſa, & pondere cadentis teli corrumpitur at ſi in editiora mittas: & ad percutiendum ſuperne aliquid, manum, & oculos conlimes, quo modus à te datus fuerit: eo telum ibit: quod ieceris. ad hanc fermè ſententiam Iulianus ſuper iſtis Q. Claudij uerbis nobiſcum ſermocinatus eſt. Quod autem ait idem Q. Claudius à pinnis hoſtes defendebant facillime: animaduertendum eſt uſum eſſe eum uerbo defendebant non ex uulgari conſuetudine: ſed admodum proprie, & latine. nam defendere, & offendere inter ſeſe aduerſa ſunt. quorum alterum ſignificat ἐμποδὼν ἔχειν, Alterum ἐμποδὼν ποιεῖσθαι. quod hoc in alio loco à Q. Claudio dicitur.

Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falſo quempiam cultu, amictuq; nomen, habitumq; philoſophiæ mentientem. Caput II.

a

D Herodem Atticum conſularem uirum, ingenioq; amœno, & græca facundia celebrem, adijt nobis præſentibus palliatus quiſpiam, & crinitus, barbaq; prope ad pubem uſq; porrecta: ac petit æs ſibi dari εἰς ἄρτους emendos ſcilicet. tum Herodes interrogat quiſnam eſſet: atq; ille uultu, ſonituq; uocis obiurgatorio philoſophum ſeſe eſſe dicit: & mirari quoq; addit, cur quærendum putaſſet quod uideret. Video inquit Herodes, bar-

bam, & pallium, philoſophum non dum uideo. Quæſo autem te cum bona uenia dicas mihi, quibus nos uti poſſe argumentis exiſtimas: ut eſſe te philoſophum noſcitemus? Interibi aliquot ex ijs, qui cum Herode erant: erraticum eſſe hominem dicere, & nullius rei. Incolamq; eſſe ſordentium ganearum, ac niſi accipiat, quod petit: conuitio turpi ſolitum inceſſere. Atq; ibi Herodes, demus inquit, huic aliquid æris, cuiuſmodi eſt, tanquam homines, non tanquam homini: & iuſſit dari pretium panis XXX. dierum. Tum nos aſpiciens, qui eum ſectabamur, Muſonius inquit, æruſcanti cuipiam id genus, & philoſophum ſe oſtentanti, dari iuſſit mille numûm. & cum pleriq; dicerent nebulonem eſſe hominem malum, & malitioſum, & nulla re bona dignum: tum Muſonium ſubridentem dixiſſe aiunt, ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου. ſed hoc potius inquit, dolori mihi, & ægritudini eſt: quod iſtiuſmodi animalia ſpurca, atq; probra nomen uſurpent ſanctiſſimũ, & philoſophi appellantur. Maiores autem mei Athenienſes nomina iuuenum fortiſſimorum Harmodij, & Ariſtogitonis, qui libertatis recuperandæ gratia Hippiam tyrannum interficere adorſi erant: ne unquam ſeruis indere liceret: decreto publico ſanxerunt: quoniam nefas ducerent nomina libertati patriæ deuota ſeruili contagio pollui. cur ergo nos patimur nomen philoſophiæ illuſtriſſimum in hominibus deterrimis exſordeſcere? Simili autem inquit, exemplo ex contraria ſpecie, antiquos Romanorum audio prænomina patriciorum quorundam male de

Rep. meritorum, & ob eam cauſam capite damnatorum cenſuiſſe, ne cui eiuſdem gentis patritio inderentur, ut uocabula quoq; eorum deſamata, atq; demortua cum ipſis uiderentur.

Epiſtola Philippi regis, ad Ariſtotelem philoſophum, ſuper Alexandro recens nato. Cap. III.

PHilippus Amyntæ filius, terræ Macedoniæ rex, cuius uirtute, induſtriaq́; Macedones locupletiſſimo imperio aucti gentium, nationumq́; multarum potiri cœperant: & cuius uim atq; arma toti Græciæ cauendam, metuendamq́; inclytæ illæ Demoſthenis orationes, concionesq́; notificant. Is Philippus, cum omni ferè tempore negotijs belli, uictorijsq́; affectus, exercitusq́; eſſet: à liberali tamen muſa, & à ſtudijs humanitatis nunquam abfuit, quin lepide comiterq́; pleraq; & faceret, & diceret. feruntur adeo libri epiſtolarum eius, mundiciæ, & uenuſtatis, & prudentiæ plenarum, uelut ſunt illæ literæ, quibus Ariſtoteli philoſopho natum eſſe ſibi Alexandrum nuntiauit. Ea epiſtola, quoniam curæ, diligentiæq́; in liberorum diſciplinas hortamentum eſt: exſcribenda uiſa eſt ad commonendos parentum animos. Exponenda igitur eſt ad hanc fermè ſententiã. Philippus Ariſtoteli Salutem dicit. Filium mihi genitum ſcito, quod equidem dijs habeo gratiam: non proinde quia natus eſt, quàm pro eo, quod eum naſci contigit temporibus uitæ tuæ. Spero enim fore, ut eductus, eruditusq́; abs te, dignus exiſtat & nobis, &

bis, & rerum iſtarum ſucceſſione. Ipſius autem Philippi uerba hæc ſunt. Φίλιππος Ἀριστοτέλει χαίρειν. Ἴσθι μοι γεγονότα υἱόν. πολλὴν οὖν τοῖς θεοῖς χάριν ἔχω οὐχ οὕτως ἐπὶ τῇ γεννήσει τοῦ παιδὸς ὡς ἐπὶ τῷ κατὰ τὴν σὴν ἡλικίαν αὐτὸν γεγονέναι. ἐλπίζω γὰρ αὐτὸν ὑπὸ σοῦ τραφέντα καὶ παιδευθέντα ἄξιον ἔσεσθαι καὶ ἡμῶν καὶ τῆς τῶν πραγμάτων διαδοχῆς.

De barbararum gentium prodigioſis miraculis, deq; diris & exitioſis faſcinationibus, atq; inibi de fœminis repente uerſis in mares. Caput IIII.

Cum è Græcia in Italiam rediremus, & Brunduſium iremus: egreſſiq; è naui in terram, in portu illo incłyto ſpatiaremur: quẽ Q. Ennius remotiore paulum, ſed admodum ſcito uocabulo præpetem appellauit: faſces librorum uenalium expoſitos uidimus. atq; ego ſtatim auide pergo ad libros. erant autem iſti omnes libri græci miraculorum, fabularumq; pleni. res inauditæ, incredulæ, ſcriptores ueteres non paruæ authoritatis. Ariſteas proconneſius, & Iſigonus Nicæenſis, & Cteſias, & Oneſicritus, & Polyſtephanus, & Hegeſias. Ipſa autem uolumina ex diutino ſitu ſqualebant: & habitu, aſpectuq; tetro erant. acceſſi tamen, percunctatusq; pretium ſum: & adductus mira, atq; inſperata utilitate, libros plurimos ære pauco emo. eosq; omneis duabus proximis noctibus curſim trãſeo. atq; in legendo carpſi exinde quædam, & notaui mira-

bilia, & ſcriptoribus ferè noſtris intentata. eaq; his commentarijs aſperſi, ut qui eos lectitabit, is ne rudis omnino, & ἀνήκοος in iſtiuſmodi rerum auditionibus reperiatur. erant igitur in illis libris ſcripta huiuſcemodi. Scythas illos penitiſſimos, qui ſub ipſis ſeptentrionibus ætatem agunt: corporibus hominum ueſci, eiuſq; uictus alimento uitam ducere: & ἀνθρωποφάγους nominari. Item eſſe homines ſub eadem regione cœli unum oculum habentes in frontis medio, qui appellantur Arimaſpi: qua facie fuiſſe κύκλωπας poetæ ferunt. Alios item eſſe homines apud eandem cœli plagam ſingularis uelocitatis, ueſtigia pedum habentes retro porrecta, non ut cæterorum hominum proſpectantia. Præterea traditum eſſe, memoratumq;, in ultima quadam terra, quæ Albania dicitur, gigni homines, qui in pueritia caneſcunt: & plus cernant oculis per noctem quàm inter diem. Item eſſe compertum, & creditum Sauromatas, qui ultra Boryſtenem fluuium longe colunt: cibum capere ſemper diebus tertijs, medio abſtinere. Id etiã in ijſdẽ libris ſcriptum offendimus: qđ poſtea quoq; in libro Plynij ſecundi naturalis hiſtoriæ ſeptimo legi, eſſe quaſdam in terra Africæ familias hominum uoce, atque lingua affaſcinantium, qui ſi impenſius forte laudauerint pulchras arbores: ſegetes lætiores: infantes amœniores: egregios equos: pecudes paſtu, atque cultu opimas, emoriantur repente hæc omnia, nulli aliæ cauſæ obnoxia. oculis quoq; exitialem faſcinationem fieri, in ijſdem libris ſcriptum eſt. traditurq; eſſe homines in Illy-

rijs,

rijs, qui interimant uidendo: quos diutius irati uiderint: eosq; ipſos, mares fœminasq́;, qui uiſu tam nocenti ſunt, pupillas in ſingulis oculis binas habere. Item eſſe in montibus terræ Indiæ homines caninis capitibus & latratibus: eosq; uesci auium & ferarum uenatibus. Atque item eſſe alia apud ultimas orientis terras miracula. Homines, qui Monomeri appellantur: ſingulis cruribus ſaltuatim curren tes, uiuaciſſimæ pernicitatis. Quoſdã etiam eſſe nullis ceruicibus, oculos in humeris habentes. Iam uero hoc egreditur omnem modum admirationis, quod ijdem illi ſcriptores gentem eſſe aiunt apud extrema Indiæ corporibus hirtis, & auium ritu plumantibus, nullo cibatu ueſcentem, ſed ſpiritu florum naribus hauſto uictitantem. Pygmæos quoq; haud longe ab ijs naſci, quorum qui longiſſimi ſunt, non longiores eſſe quàm pedes duos, & quadrantem. Hæc atq; alia iſtiuſmodi plura legimus. Sed cum ea ſcribere mus, tenuit nos non idoneæ ſcripturæ tædium, nihil ad ornandum, iuuandumq́; uſum uitæ pertinentis. Libitum tamen eſt in loco hoc miraculorum notare id etiam quod Plynius Secundus uir in temporibus ætatis ſuæ ingenij, dignitatisq; gratia, authoritate magna præditus, non audiſſe, neque legiſſe, ſed ſcire ſeſe, atq; uidiſſe in libro naturalis hiſtoriæ VII. ſcripſit. uerba igitur hæc, quæ infra poſui: ipſius ſunt, ex eo libro ſumpta, quæ profecto faciunt, ut neque reſpuenda, neque ridenda ſit notiſſima illa ueterum poetarum de Cænide & Ceneo cantilena. » Ex fœminis inquit, mutari in mares

» non eſt fabuloſum. Inuenimus in annalibus Q. Lucinio Craſſo C. Caſſio longino COSS. puerum factum ex uirgine, ſub parentibus, iuſſúq; aruſpicum deportatum in inſulam deſertam. Licinius Mutianus prodidit uiſum eſſe à ſe Argis Areſcontem, cui nomen Areſuſæ fuiſſet, nupſiſſe etiam, mox barbam, & uirilitatem proueniſſe, uxorémq; duxiſſe. Eiuſdem ſortis, & Smyrnæ puerum à ſe uiſum. ipſe in Africa uidi mutatum in marem die nuptiarum L. Coſitium ciuem Tyſdritanum: uiuebátq; cum proderem hæc. Idē Plynius eodē in libro uerba hæc ſcripſit. Gignuntur homines utriusq; ſexus, quos hermaphroditos uocamus, olim androgynos uocatos, & in prodigijs habitos, nunc uero in delitijs.

Diuerſæ nobilium philoſophorum ſententiæ de genere, ac natura uoluptatis: uerbáq; Hieroclis philoſophi, quibus decreta Epicuri inſectatus eſt.

Caput V.

dE uoluptate ueteres philoſophi diuerſas ſententias tenuerunt. atq; Epicurus uoluptatem ſummum bonum eſſe ponit: eam tamen ita definit, σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα. Antiſthenes Socraticus ſummum malum dicit. eius nanq; hoc uerbum eſt. μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην. Speuſippus uetusq; omnis Academia, uoluptatem, & dolorem, duo mala eſſe dicunt oppoſita inter ſeſe. bonum autem eſſe, quod utriusq; mediū foret. Zeno cenſuit uoluptatem eſſe indifferens, ideſt neutrum, neq; bonum, neq; malum, quod ipſe græco uocabulo ἀδιά-

φορον

φορον appellauit. Critolaus peripateticus, & malum eſſe uoluptatem ait, & multa alia mala parere ex ſeſe iniurias, deſidias, obliuiones, ignauias. Plato ante hos omnes ita uarie, & multiformiter de uoluptate diſſeruit: ut cunctæ iſtæ ſententiæ, quas ſupra poſui: uideantur ex ſermonum eius fontibus profluxiſſe. nam perinde unaquaq; utitur, ut & ipſius uoluptatis natura fert: quæ eſt multiplex, & cauſarum, quas tractat, rerumq́;, quas efficere uult, ratio deſyderat. Taurus autem noſter, quoties facta mentio Epicuri eſſet, in ore, atq; in lingua habebat uerba hæc Hieroclis ſtoici uiri ſancti & grauis. ἡδονὴς τέλος πόρνης δόγμα. ἀπίσω πορνεία οὐδὲν πόρνης δόγμα.

Verbũ quod eſt ago, frequentatiuum in prima ſyllaba, quonam ſit modo pronuntiandum.

Caput VI.

a B eo, quod eſt ago, & egi, uerba ſunt, quæ appellant grammatici frequentatiua, actito, & actitaui. hæc quoſdam non ſanè indoctos uiros audio ita pronuntiare, ut primam in his literam corripiant: rationemq́; dicunt, quoniam in uerbo principali, quod eſt ago, prima litera breuiter pronuntiatur. Cur igitur ab eo, quod eſt edo, & ungo, in quibus uerbis prima litera breuiter dicitur eſito, & unctito, quæ ſunt eorum frequentatiua, prima litera longa promimus? & contra dictito, ab eo uerbo, quod eſt dico correpte dicimus? num ergo potius actito, & actitaui producenda ſunt, quoniam frequentatiua fermè omnia eodem modo in pri-

ma ſyllaba dicuntur, quo participia præteriti tempo- ris, ex ijs uerbis, unde ea profecta ſunt: in eadem ſyl- laba pronuntiantur: ſicut lego, lectus, lectito facit, ungo, unctus, unctito, ſcribo, ſcriptus, ſcriptito, mo- neo, monitus, monito, pendeo, penſus, penſito, edo eſus eſito. dico autem dictus dictito facit. gero geſtus geſtito, ueho uectus uectito, rapio raptus raptito, capio captus captito, facio factus factito. ſic igitur actito producte in prima ſyllaba pronuntiandum, quoniam ex eo fit, quod eſt ago, & actus.

De conuerſione foliorum in arbore olea brumali, & ſolſtitiali die, deq; fidibus id temporis ictu alie- no ſonantibus. Cap. VII.

Vlgo & ſcriptum, & creditum eſt, folia olea rum arborum brumali, & ſolſtitiali die cō- uerti: & quæ pars eorum fuerat inferior atq; occultior, eam ſupra fieri, atq; exponi ad oculos, & ad ſolem, quod nobis quoq; ſemel atq; iterum ex- periri uolentibus ita eſſe propemodum uiſum eſt. Sed de fidibus rarius dictu, & mirabilius eſt. quam rem & alij docti uiri, & Suetonius etiam tranquillus in libro ludicræ hiſtoriæ primo, ſatis compertum eſſe, ſatisq; ſuper ea re conſtare affirmat neruias in fidi- bus brumali die alias digitis pelli, alias ſonare.

Neceſſum eſſe qui multa habeat, multis indigere, deq; ea re Phauorini philoſophi cum breuitate ele- ganti ſententia. Caput VIII.

Verum

u Erum eſt profecto, quod obſeruato rerum uſu ſapientes uiri dixere, multis egere, qui multa habeat: magnamq; indigentiam naſci, non ex inopia magna, ſed ex magna copia. multa enim deſyderari ad multa, quæ habeas tuenda. Quiſquis igitur multa habens cauere, atque proſpicere uelit, nequid egeat, ne'ue quid deſit: iactura opus eſſe, non quæſtu, & minus habendum eſſe, ut minus deſit. hanc ſententiam memini à Phauorino inter ingentes hominũ clamores detonatam, incluſamq; uerbis his pauciſſimis. τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων δεόμενον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι, οἷς γὰρ ἔχω προσδεόμενος ἀφελῶν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

Quis modus ſit uerba uertendi in græcas ſententias. deq; ijs Homeri uerſibus, quos Virgilius uertiſſe aut bene, apteq;, aut improſpere exiſtimatus eſt.

Caput IX.

q Vando ex poematis græcis uertendæ mutandæq; ſunt inſignes ſententiæ: non ſemper aiunt enitendum, ut omnia omnino uerba in eum, in quem dicta ſunt, modum, uertamus. perdunt enim gratiam pleraq;: ſi quaſi inuita & recuſantia uiolentius transferantur. Scite igitur & conſyderate Virgilius, cum aut Homeri, aut Heſiodi, aut Apollonij, aut Parthenij, aut Callimachi, aut Theocriti, aut quorundam aliorum locos effingeret: partem reliquit: alia expreſſit. ſicut nuperrime apud menſam, cum legerentur utraque ſimul bucolica

Theocriti, & Virglij, animaduertimus reliquiſſe Virgilium, quod græcum quidem mire quàm ſuaue eſt. uerti autem neq; debuit, neq; potuit. ſed enim quod ſubſtituit pro eo, quod omiſerat, non abeſt quin iucũdius, lepidiuſq; ſit.

βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ κλεαρίστα
τὰς αἶγας παρελῶντα καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.
τίτυρε μὶν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας.
καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,
τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μὴ τυκορύψῃ.

Quo enim pacto diceret, τὸ καλὸν πεφιλαμένε. uerba hercle non translatiua, ſed cuiuſdam natiuæ dulcedinis. hoc igitur reliquit, & cætera uertit, non infeſtiuiter, niſi quod caprum dixit, quem Theocritus ἐνόρχαν appellauit. authore enim M. Varrone is demum latine caper dicitur, qui excaſtratus eſt.

Tityre dum redeo, breuis eſt uia, paſce capellas.
Et potum paſtas age Tityre, & interagendum
Occurſare capro, cornu ferit ille, caueto.

Et quoniam de transferendis ſententijs loquor: memini audiſſe me ex Valerij Probi diſcipulis, docti hominis, & in intelligendis, penſitandiſq; ueteribus ſcriptis bene callidi, ſolitum eum dicere, nihil quicquam tam improſpere Virgilium ex Homero uertiſſe, quàm uerſus hos amœniſſimos, quos de Nauſicaa Homerus fecit.

οἵη ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα.
ἢ κατατηΰγετον περιμήκετον, ἢ ἐρύμανθον.
τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείαις ἐλάφοισι

τῇ δέ

τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
ἀγρόνομαι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα Λητώ.
πασάων δ' ὕπερ ἥγε κάρη ἔχει, ἠδὲ μέτωπα.
ῥεῖα δ' ἀρίγνωτη πέλεται. καλλαὶ δέ τε πᾶσαι.
ὣς ἥ γ' ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.

Qualis in Eurotæ ripis, aut per iuga Cynthi
Exercet Diana choros, quam millæ ſecutæ
Hinc, atq; hinc glomerantur Oreades. illa pharetrã
Fert humero, gradienſq; deas ſuperemінet omneis.
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido, talem ſe læta ferebat
Per medios, inſtans operi, regniſq; futuris.

Primum omnium diuerſum eſſe dicebat Probus, quod apud Homerum quidem uirgo Nauſicaa ludibunda inter familiares puellas in locis ſolis recte, atq; commode confertur cum Diana uenante in iugis montium inter agreſtes deas. Nequaquam autem conueniens Virgilium feciſſe: quoniam Dido in urbe media ingrediens inter tyrios principes cultu, atq; inceſſu ſerio inſtans operi, ſicut ipſe ait, regniſq; futuris, nihil eius ſimilitudinis capere poſſit: quæ luſibus, atq; uenatibus Dianæ cõgruat. tum poſtea quod Homerus ſtudia, atq; oblectamenta in uenando Dianæ honeſte apteq; dicit. Virgilius autem, cum de uenatu deæ nihil dixiſſet pharetram tamen facit eam ferre in humero, tanquam ſi onus, & ſarcinam. atq; illud impenſe Probum eſſe demiratum in Virgilio dicebant: quod Homerica quidem λητώ gaudium gaudeat genuinum, & intimum, atq; in ipſo penetrali cordis, & animæ uigens. ſiquidem non aliud eſt,

γέγηθε δέ τε φρένα λητώ. Ipſe autem imitari hoc uolens, gaudia fecerit pigra, & leuia, & cunctantia, & quaſi in ſummo pectore ſupernantia. neſcire enim ſeſe quid ſignificaret aliud pertentant. præter iſta omnia, florem ipſius totius loci Virgilium uideri omiſiſſe, quod hunc Homeri uerſum exigue ſecutus ſit:
ῥεῖα δ᾽ἀριγνώτη πέλεται καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
Quando nulla maior, cumulatiorq́; pulchritudinis laus dici potuerit: quàm quod una inter omneis pulchras excelleret: una facile ex omnibus noſceretur.

Quod Anneus Cornutus uerſus Virgilij, quibus Veneris & Vulcani concubitum pudice, opertéq; dixit, reprehenſione inſulſa, & odioſa inquinauit.
Caput X.

Annianus poeta, & pleriq; cum eo eiuſdem muſæ uiri ſummis, aſſiduisq́; laudibus hos Virgilij uerſus ferebant: quibus Vulcanum & uenerem iunctos, miſtosq́; iure coniugi, rem lege naturæ operiendam uerecunda quadã trãſlatione uerborum, cum oſtenderet, demonſtraretq́;: protexit. ſic enim ſcripſit. Ea uerba locutus
Optatos dedit amplexus: placidumq́; petiuit
Coniugis infuſus gremio per membra ſoporem.
Minus autem difficile eſſe arbitrabantur, ad iſtiuſmodi reticenda uerbis uti uno, atque altero, breui, tenuiq́; ea ſigno demonſtrantibus, ſicuti Homerus dixerit,
–παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμόν.

—καὶ ἔργα φιλοτήσια.
τὼ μὲν ἄρ' ἐν τρητοῖσι κατεύνασαν ἐν λεχέεσσιν,

Tot uero & tam euidentibus, ac tam non prætextatis, ſed puris, honeſtiſq; uerbis uenerandum illud concubij pudici ſecretum neminem quenq̃ alium dixiſſe. Sed Anneus Cornutus homo ſanè pleraq; alia non indoctus, neq; imprudens in ſecundo tamen librorum, quos de figuris ſententiarum compoſuit: egregiam totius iſtius uerecundiæ laudem inſulſa nimis & odioſa ſcrutatione uiolauit. nam cum genus hoc figuræ probaſſet, & ſatis circunſpecte factos eſſe uerſus dixiſſet: membra tamen inquit paulo incautius nominauit.

De Valerio Coruino, & unde Coruini ſit cognomentum. Caput XI.

d E maximo Valerio, qui Coruinus appellatus eſt, ob auxilium, propugnationemq; Corui allitis: haud quiſquam eſt nobilium ſcriptorum, qui ſecus dixerit. ea res prorſus admiranda ſic profecto eſt in libris annalibus memorata. adoleſcens tali genere editus L. Furio. Cl. Appio COSS. tri. militaris. atq; in eo tempore copiæ gallorum ingentes agrum pontium inſederant: inſtruebanturq; acies à conſulibus de ui, ac multitudine hoſtium ſatagentibus. dux interea gallorum uaſta, & ardua proceritate, armiſq; auro præfulgentibus gratia dimicandi ingrediens, & manu telum reciprocans incedebat. perque contemptum,

& ſuperbiam circumſpiciens, deſpiciensq́; omnia uenire iubet, & congredi, ſiquis pugnare ſecum ex omni Romano exercitu auderet. Tum Valerius tribunus, cæteris inter metum, pudoremq́; ambiguis, impetrato prius à COSS. ut in Gallum tam immaniter arrogantem, pugnare ſeſe permitterent: progreditur, intrepide, modeſteq́; obuiam, & congrediuntur, & conſiſtunt, & conſerebantur iam manus, atq; ibi uis quædam diuina fit. Coruus repente improuiſus aduolat: & ſuper galeam tribuni inſiſtit: atq; in aduerſarij os, atq; oculos pugnare incipit. inſibibat, obturbat, unguibus manum laniabat, & proſpectum alias arcebat. atq; ubi ſatis ſæuierat: reuolabat in galeam tribuni, ſic tribunus ſpectante utroq; exercitu, & ſua uirtute nixus, & opera alitis propugnantis, ducem hoſtium ferociſſimum uicit, interfecitq́; atq; ob hanc cauſam cognomen habuit Coruinus. id factum eſt annis. CCCC. & V. poſt Romam conditam. Statuã Coruino iſti diuus Auguſtus in foro ſuo ſtatuendam curauit. in eius ſtatuæ capite Corui ſimulachrum eſt, rei pugnæq́; quàm diximus, monimentum.

De uerbis, quæ in utranq; partem ſignificatione reciproca, & aduerſa dicuntur. Cap. XII.

u T formidoloſus dici poteſt, & qui formidat, & qui formidatur: ut inuidioſus, & qui inuidet: & cui inuidetur: ut ſuſpicioſus, qui ſuſpicatur, & qui ſuſpectus eſt: ut

ambitioſus, & qui ambit, & qui ambitur: ut item gratioſus, & qui adhibet gratias, & qui admittit: ut laborioſus, & qui laborat, & qui labori eſt: ut pleraq; alia huiuſcemodi in utranq; partem dicuntur: ita infeſtus ancipiti quoq; ſignificatione eſt. nam & is infeſtus appellatur: qui malum infert cuipiam: & contra, cui aliunde impendet malum: is quoq; infeſtus dicitur. Sed quod prius poſui profecto exemplis non indiget. ſic adeo multi loquuntur, ut infeſtum dicant inimicum, atq; aduerſum. Alterum autem illud ignorabilius, obſcuriusq; eſt. Quis enim è medio facile dixerit infeſtum eſſe, cui alter infeſtus eſt? Sed & ueteres pleriq; ita dixerunt, & M. Tullius in oratione, quam pro Cn. Planco dixit: uocabulo hoc ſic uſus eſt. Dolebam inquit, iudices, & acerbe ferebam, ſi huius ſalus ob eam ipſam cauſam eſſet infeſtior: quod is meam ſalutem, atq; uitam, ſua beneuolentia præſidio, cuſtodiaq; texiſſet. Nos igitur de origine, & ratione uerbi quærebamus, atq; ita in Nigidianis commentarijs inuenimus ſcriptum: infeſtum à feſtinando dictum. Nam qui inſtat inquit, alicui, eumq; properans urget opprimereq; eum ſtudet: feſtinatq;: aut contra de alicuius periculo, & exitio feſtinatur: is uterq; infeſtus dicitur, ab inſtantia, atq; imminentia fraudis, quam uel facturus cuipiã, uel paſſurus eſt. Nequis autem de ſuſpicioſo, quod ſupra poſuimus, & de formidoloſo, in eam partem, quæ minus uſitata eſt: exemplum requirat: inueniet de ſuſpicioſo apud M. Catonem de re floria ita ſcriptum. Sed niſi qui palàm corpore pecuniam quære-

» ret: aut ſe lenoni locauiſſet: & ſi famuloſus, & ſu-
» ſpicioſus fuiſſet: uim in corpus liberum, non æquum
» conſuere afferri. Suſpicioſum enim hoc in loco ſuſpectum ſignificat, non ſuſpicantem. Formidoloſum autem qui formidatur. Salluſtius in Catilina ita dicit.
» Igitur talibus uiris non labor inſolitus, non locus ul-
» lus aſper, aut arduus erat. non armatus hoſtis for-
» midoloſus. Item C. Caluus in poematis laborioſus dicit, non ut uulgo dicitur, qui laborat, ſed in quo laboratur.

» Durum (inquit) rus fugis, ſed laborioſum.

Eadem ratione Laberius quoq; in ſororibus.

» Aecaſtor inquit, multum ſomniculoſum.

Et Cinna in poematis.

» Somniculoſam, ut pœnus aſpidem pſillus.

Metus quoq;, & iniuria, atq; alia quædam id genus, ſic utroq; uerſum dici poſſunt. Nam metus hoſtium recte dicitur, & cum timent hoſtes, & cum timentur. Itaq; Salluſtius in hiſtoria prima, Metum Pompeij dixit, non quo Pompeius metueret, quod eſt uſitatius:
» ſed quod metueretur. uerba hæc Salluſtij ſunt. In bel-
» lum excitabat metus Pompeij uictoris Hiempſalem in
» regnum reſtituentis. Item alio in loco poſtquam re-
» moto metu punico, ſimultates exercere uacuum fuit.
Iniurias itidem dicimus, tam illorum qui patiuntur, quàm qui faciunt. quarum dictionum exempla ſunt facilia inuentu. Illud etiam dictum à Virgilio eandem habet formam communicatæ ultro, & citro ſignificationis.

» Et uulnere inquit, tardus Vlyſſi

Cum diceret uulnus, non quod accepiſſet Vlyſſes, ſed quod dediſſet. Neſcius quoq; dicitur tam is, qui neſcitur, quàm qui n ſcit. ſed ſuper eo, qui neſcit: frequens huius uocabuli uſus eſt: infrequens autem de eo eſt, quod neſcitur. Ignarus æque utroq; uerſum dicitur, non tantum qui ignorat, ſed qui ignoratur. Plautus in rudente.

Quæ incolis neſcius neſcias peſſimus. Salluſtius.

» More humanæ cupidinis ignara uiſendi.

Virgilius.

» Ignarum laurens habet ora Numanta.

Verba ex hiſtoria Claudij Quadrigarij, quibus Manlij torquati nobilis adoleſcentis, & hoſtis Galli prouocatoris pugnam depinxit. Cap. XIII.

T. Mãlius ſummo loco natus, adprimeq; nobilis fuit. ei Manlio cognomentum factum Torquato. cauſam cognomenti fuiſſe accepimus, torquis ex auro induuias, quam ex hoſte, quẽ occiderat, detractam induit. ſed quid hoſtis, & quid genus, & quàm formidandæ uaſtitatis, & quantũ inſolens prouocator, & cuiuſmodi fuerit pugna, decertatum. Q. Claudius primo annalium puriſſime, atq; illuſtriſſime, ſimplicíq;, & incompta orationis antiquæ ſuauitate deſcripſit. quem locum ex eo libro Phauorinus philoſophus cum legeret non minoribus quati adficiq; animum ſuum motibus, pulſibuſq; dicebat: quàm ſi ipſe coràm depugnantes eos ſpectaret. Verba Q. Claudij, quibus pugna iſta

depicta eſt: adſcripſi. Cum interim Gallus quidam nudus præter ſcutum, & gladios duo, torque, atq; armillis decoratus proceſſit· qui & uiribus, & magnitudine, & adoleſcentia, ſimulq; uirtute cæteris anteſtabat. Is maxime prælio cõmoto, atq; utriſq; ſummo ſtudio pugnantibus, manu ſignificare cœpit, utriq; ut quieſcerent pugnare. pugnæ facta pauſa eſt. extẽplo ſilentio facto cũ uoce maxima conclamat, ſiqs ſecum depugnare uellet: uti prodiret. Nemo audebat propter magnitudinem, atq; immanitatem facies. deinde Gallus irridere cœpit: atq; linguam exertare· id ſubito perdolitum eſt cuidam T· Manlio ſummo genere nato tantum flagitium ciuitati accidere: è tanto exercitu neminem prodire. Is, ut dico, proceſſit: neq; paſſus eſt uirtutem Romanam à Gallo turpiter ſpoliari· ſcuto pedeſtri, & gladio hiſpanico cinctus cõtra Gallum conſtitit· metu magno ea congreſſio in ipſo ponte, utroq; exercitu inſpectante facta eſt. ita ut ante dixi, conſtiterunt: Gallus ſua diſciplina, ſcuto proiecto cautabundus: Manlius animo magis quàm arte confiſus, ſcutum ſcuto percuſſit: atq; ſtatum Galli cõturbauit· dum ſe Gallus iterum eodem pacto conſtituere ſtudet: Manlius iterum ſcuto ſcutum percutit: atq; de loco hominem iterum deiecit· eo pacto ei, ſub gallicum gladiũ ſucceſſit: atq; hiſpanico pectus hauſit· dein continuo humerum dextrum eodem concuſſu incidit. neq; receſſit uſquam donec ſubuertit: ne gallus impetum icti haberet. ubi eũ euertit: caput præcidit· torquem detraxit. eamq; ſanguinolentam ſibi in collũ imponit· quo ex facto ipſe, poſteriq; eius Tor

quati

quati ſunt cognominati ab hoc T. Mālio, cuius hanc pugnam Quadrigarius deſcripſit: imperia & aſpera, & immitia, Manliana dicta ſunt. quoniā poſtea bello aduerſum Latinos, cum eſſet Cos. filium ſuum ſecuri percuſſit: qui ſpeculatum ab eo miſſus, ne pugnaret, interdicto, hoſtem à quo prouocatus fuerat, occidit.

Quod idem Quadrigarius, huius facies, patrio caſu probe, & latine dixit, & quædam alia apposita de ſimilium uocabulorum declinationibus.

Caput XIIII.

Quod autem ſupraſcriptum eſt in Q. Claudij uerbis, propter magnitudinem, atq; immanitatem facies, id nos aliquot ueteribus libris inſpectis explorauimus, atq; ita eſſe, ut ſcriptum eſt: comperimus. Sic enim pleraq; ætas ueterum declinauit hæc facies, huius facies. quod nunc propter rationem grammaticam faciei dicitur. Corruptos autem quoſdam libros reperi in quibus faciei ſcriptum eſt, illo, quod ante ſcriptum erat: obliterato. meminimus etiam in Tiburti bibliotheca inuenire nos in eodem Claudij libro ſcriptum utrunq; facies, & facij. ſed facies in ordine ſcriptum fuit, & contra per, i, geminum facij, neq; id abeſſe à quadam conſuetudine priſca exiſtimauimus. Nam & ab eo, quod eſt hic dies tam huius dij, & ab eo quod eſt, hæc fames tam huius famij dixerunt Q. Ennius in ſextodecimo annalis dies ſcripſit, pro diei in hoc uerſu.

» Poſtrema longinqua dies confecerit ætas.

Ciceronē quoq; adfirmat Ceſellius in oratione, quam

pro P. Seſtio fecit, dies ſcripſiſſe, pro diei, quod ego im penſa opera conquiſitis ueteribus libris pluſculis, ita ut Ceſellius ait, ſcriptum inueni. Verba ſunt hæc M.
» Tullij. Equites uero daturos illius dies pœnas. Quo circa factum hercle eſt, ut facile ijs credam, qui ſcri pſerunt, idiographum librum Virgilij ſeſe inſpexiſ ſe, in quo ita ſcriptum eſt.

» Libra dies ſomniq; pares ubi fecerit horas.

Ideſt Libra diei ſomniq;. Sed ſicut hoc in loco dies à Virgilio ſcriptum uidetur: ita in illo uerſu non dubium eſt: quin dij ſcripſerit, pro diei, Munera lætitiamq; dij. Quod imperitiores dei legunt ab inſolentia ſcilicet uocis iſtius abhorrentes. Sic autem dies dij à ueteribus declinatum eſt: ut fames famij, pernicies pernicij, progenies progenij, luxuries luxurij, acies acij. M. enim Cato in oratione, quam de bello Cartha
» gnienſi cōpoſuit: ita ſcripſit. Pueri, atq; mulieres ex
» trudebantur famij cauſa. Lucilius in. XII. Rugoſum
» atq; famij plenum. Siſenna in hiſtoriarum, lib. VI.
» Romanos inferendæ pernicij cauſa ueniſſe. Pacuuius in Paulo.

» Pater ſupreme noſtræ progenij patris.

Cn. Matius in Iliadis. XXI.

» Altera pars acij uitaſſet fluminis undas.

Idem Martius in tertiodecimo.

» An maneat ſpecij ſimulachrum, in morte ſilentum.
» C. Gracchus de legibus promulgatis. Ea luxurij cau
» ſa, aiunt inſtitui. Et ibidem infra ita ſcriptum eſt. Nō
» eſt ea luxuries, quæ neceſſario parentur uitæ cauſa. Propter quod apparet, eum ab eo, quod eſt luxuries,

luxurij patrio caſu dixiſſe. M. quoque Tullius in oratione qua Sex. Roſcium defendit, pernicij ſcriptum reliquit. Verba hæc ſunt. » Quorum nihil pernicij » cauſa diuino conſilio, ſed ui ipſa & magnitudine re- » rum factum putamus. Aut facies ergo in caſu patrio, aut facij Quadrigarium ſcripſiſſe exiſtimandum eſt. facie autem in nullo ueteri libro ſcriptum repperi. In caſu autem dandi, qui puriſſime locuti ſunt, non faciei, uti dicitur nunc, ſed facie dixerunt. Lucilius in ſatyris.

» Et primum inquit, facie honeſtas accedit.

Idem Lucilius in lib. VII.

» Qui te diligit, ætati facieq; tuæ ſe,
» Fautorem oſtendat, fore amicum polliceatur.

Sunt autem non pauci, qui utrobique facij legunt. Sed C. Cæſar in libro de Analogia II huius die, & huius ſpecie dicendum putat. Ego quoq; in Iugurtha Salluſtij ſummæ fidei, & reuerendæ uetuſtatis libro, die caſu patrio ſcriptum inueni. Verba hæc ita erant. Vix decima parte die reliqua. Non enim puto argutiolam iſtam recipiendam, ut die dictum quaſi ex die exiſtimemus.

De genere controuerſiæ, quod græce ἄπορον appellatur. Caput XV.

CVm Antonio Iuliano rhetore per feriarum tempus æſtiuarum, decedere ex urbis æſtu uolentes, Neapolim conceſſeramus. Atq; ibi erat adoleſcens tunc quiſpiã ex ditioribus,

cum utriusq; linguæ magiſtris meditans, & exercẽs, ad cauſas Romæ orandas eloquentiæ latinæ facultatem. atq; is rogat Iulianum uti ſeſe audiat declamantem. It auditũ Iulianus. imus quoq; nos cum eo ſimul. introit adoleſcens: & præfatur adrogantius, & elatius, quàm ætati eius decebat: ac deinde iubet exponi controuerſias. Aderat nobiſcum ibi Iuliani ſectator, iuuenis promptus, & proficiens, & offendens iã in eo, quod ille apud Iuliani aureis in præcipiti ſtare, & ſubitaria dictione periculum ſui facere audebat. Exponit igitur tentamenti gratia controuerſiam parum conſiſtentem, quod genus græci ἄπορον uocant. latine autem id, non nimis incommode inexplicabile dici poteſt. Ea controuerſia fuit huiuſcemodi. De reo ſeptem iudices cognoſcant, eaq; ſententia ſit rata, quam plures ex eo numero dixerint. Cum ſeptem iudices cognouiſſent: duo cenſuerunt reum exilio multandum: duo alij pecunia, tres reliqui capite puniendum. petitur ad ſupplicium ex ſententia trium iudicum, & contradicit. Hac ille audita, nec conſyderata, neq; alijs, ut proponeretur, expectatis: incipit ſtatim mira celeritate, in eandem hanc controuerſiam principia neſcio quæ dicere: & inuolucra ſenſuum, uerborũq; uolumina, uocúmq; turbas fundere: & cæteris omnibus ex cohorte eius, qui audire eum ſoliti erant: clamore magno exultantibus: Iuliano autem male, ac miſere rubente, & ſudante. Sed ubi deblatteratis uerſuum multis millibus, finem aliquando fecit: egreſſiq; inde ſumus, amici, familiareſq́; eius Iulianum proſecuti, quidnam exiſtimaret,

maret, percunctati ſunt. atq; ibi Iulianus feſtiuiſſime. Nolite quærere inquit, quid ſentiam. adoleſcens hic ſine controuerſia diſertus eſt.

Quod Plynium ſecundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitium argumenti, quod ἀντίστρεφον græci dicunt. Caput XVI.

PLynius Secundus exiſtimatus eſt eſſe ætatis ſuæ doctiſſimus. Is libros reliquit, quos ſtudioſorum inſcripſit, haud medius fidius uſquequaq; aſpernandos. In ijs libris multa uarie ad oblectandas eruditorum hominum aures ponit. refert etiam pleraſq; ſententias, quas in declinandis cõtrouerſijs lepide, arguteq; dictas putat. ſicuti hanc quoq; ſententiam ponit ex huiuſcemodi controuerſia. Vir fortis præmio, quod optauerit, donetur. Qui fortiter fecerat, petijt alterius uxorem in matrimonium, & accepit. Is deinde, cui ea uxor fuerat: fortiter fecit, repeti eandem. contra dicitur. Eleganter inquit, & probabiliter ex parte poſterioris uiri fortis, uxorem ſibi reddi poſtulantis hoc dictum eſt, ſi placet lex, redde. ſi non placet, redde. Fugit autem Plynium, ſententiolam iſtam, quam putauit eſſe argutiſſimam, uitio non carere, quod græce ἀντίστρεφον dicitur. & eſt uitium inſidioſum, & ſub falſa laudis ſpecie latens. nihil enim minus conuerti ex contrario id ipſum aduerſus eundem poteſt. Atq; ita à priore illo uiro forti dici, ſi placet lex, non reddo. ſi non placet, non reddo.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICA RVM COMMENTARII. LIBER DECIMVS.

Tertium'ne conſul, an tertio dici oporteat, & quonammodo Cn. Pompeius cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet, quæſtionem ancipitem iſtius uerbi de conſilio Ciceronis uitauerit.

Caput I.

Familiari meo cuipiam literas Athenis Romam miſi. in ijs ſcriptum fuit, me illi iam tertium ſcripſiſſe. Is ad me reſcripſit, petiuitq́; , ut rationem dicerem, cur tertium, ac non tertio ſcripſiſſem. Id etiam adſcripſit, ut eadem, quid ſuper illo quoque mihi uideretur: facerem, ſe certiorem. tertium'ne COS. & quartum, an tertio, & quarto dicendum eſſet: cum Romæ doctum uirum dicere audiſſet tertio, & quarto COS. non tertium quartumq́;. Idq́; in principio libri Cœlium ſcripſiſſe, & Q. Claud. in libro undeuiceſimo. C. Marium creatum ſeptimo COS. dixiſſe. Ad hæc ego reſcripſi nihil amplius, quàm uerba M. Varronis hominis, opinor, quàm fuit Claudius cum Cœlio, doctioris. quibus uerbis utrunq́; , de quo ad me ſcripſerat: decideretur. nam & Varro ſatis aperte quid dici oporteret, edocuit: & ego aduerſus eum, qui do-

ctus

ctus eſſe dicebatur: litem meam facere abſens no-
lui. uerba M. Varronis ex libro diſciplinarum quin
» to hæc ſunt. Aliud eſt, quarto prætorem fieri, &
» quartum, quod quarto locum adſignificat, ac tres
» ante factos. quartum tempus adſignificat, & ter ante
» factum. Igitur Ennius recte conſcripſit.
» Quintus pater quartum fit conſul.
» Et Pompeius timide quod in theatro ne adſcriberet
conſul tertium, aut tertio extremas literas non conſcri
pſit. Quod de Pompeio Varro breuiter & ſubob-
ſcure dixit: Tiro Tullius Ciceronis libertus in epiſto-
la quadam enarratius ſcripſit ad hunc fermè mo-
dum. Cum Pompeius inquit ædem Victoriæ didica-
turus foret: cuius gradus uice theatri eſſent: nomenq;
eius & honores inſcriberentur: quæri cœptum eſt,
utrum conſul tertio inſcribendum eſſet, an tertium.
eam rem Pompeius exquiſitiſſime retulit ad doctiſ-
ſimos ciuitatis. Cumq; diſſentiretur: & pars tertio,
alij tertium ſcribendum contenderent: rogauit in-
quit, Ciceronem Pompeius, ut quod ei rectius uide-
retur: ſcribi iuberet. Tum Ciceronem iudicare de ui-
ris doctis ueritum eſſe: ne quorum opinionem im-
probaſſet: ipſos uideretur improbaſſe. Perſuaſit
igitur Pompeio, ut neque tertium, neque tertio ſcri-
beretur: ſed ad ſecundum uſque. T. fierent lite-
ræ. tert. ut uerbo non perſcripto res quidem de-
monſtraretur: Sed dictio tamen ambigua uerbi la-
teret. Id autem quod & Varro & Tiro dixerunt,
in eodem nunc Theatro non eſt ita ſcriptum. Nam
cum multis annis poſtea Scena, quæ prociderat:

refecta eſſet: numerus tertij conſulatus non uti initio prioribus literis tertij. ſed tribus tantum lineolis III. inciſis ſignificatus eſt. In M. autem Catonis quarta origine ita perſcriptum eſt, Carthaginienſes ſextum de fœdere deceſſere. Id uerbum ſignificat, quinquies ante eos feciſſe contra fœdus, & tum ſextum. Græci quoq; in ſignificandis huiuſmodi rerum numeris τρίτον καὶ τέταρτον dicunt: quod congruit cum eo, quod latine dicitur tertium quartumq́;.

Quid Ariſtoteles de numero puerperij memoriæ mandauerit. Caput II.

Ariſtoteles philoſophus memoriæ tradidit, mulierē in Aegypto uno partu quinq; pueros enixam. eumq; eſſe finem dixit multiiugæ hominum partionis: neq; plures unquam ſimul genitos compertum. hunc autem eſſe numerum, ait rariſſimum. Sed & diuo Auguſto imperante, qui temporum eius hiſtoriam ſcripſerunt: ancillam Cæſaris Auguſti in agro laurente peperiſſe quinq; pueros dicunt: eosq; pauculos dies uixiſſe: matrem quoq; eorum non multo poſtquàm peperit, mortuam, monimentumq́; ei factum iuſſu Auguſti in uia laurentina. inq́; eo ſcriptum eſſe numerum puerperij eius, de quo diximus.

Locorum quorundam illuſtrium collatio, contentioq́; facta, ex orationibus C. Gracchi & M. Catonis.

Catonis. Caput III.

f Ortis, ac uehemens orator exiſtimatur eſſe C. Gracchus. nemo id negat. ſed quod non nullis uidetur, ſeuerior, acrior, amplior'q;, eſſe M. Tullio, ferri id qui poteſt? Legebamus adeo nuper orationem Gracchi de legibus promulgatis: in qua M. Marium, & quoſdam ex municipijs Italicis honeſtos uiros uirgis per iniuriam cæſos à magiſtratibus Po. Ro. quanta maxime inuidia poteſt, conqueritur. Verba hæc ſunt, quæ ſuper ea re fecit.
» Nuper
» Theanum Sidicinum conſul uenit. uxorem dixit in
» balneis uirilibus lauari uelle. Quæſtori Sidicino à
» M. Mario datum eſt negotium: uti balneis exigeren-
» tur, qui lauabantur. uxor renuntiat uiro parum ci-
» to ſibi balneas traditas eſſe, & parum lautas fuiſſe.
» Idcirco Palus deſtitutus eſt in foro: eoq; adductus ſuæ
» ciuitatis nobiliſſimus homo M. Marius. ueſtimenta de-
» tracta ſunt. uirgis cæſus eſt. Caleni, ubi id audie-
» runt: edixerunt, nequis in balneis lauiſſe uellet: cum
» magiſtratus Romanus ibi eſſet. Ferentini ob eandem
» cauſam prætor noſter quæſtores arripi iuſſit. Alter
» ſe de muro deiecit. Alter prehenſus: & uirgis cæſus eſt.

In tã atroci re, ac tam miſera, atq; mœſta, iniuriæ publicæ conteſtatione, ecquid eſt, quod aut ampliter, inſigniter'q;, aut lachrymoſe, atq; miſeranter, aut multa, copioſa'q; inuidia grauiq;, & penetrabili querimonia dixerit? breuitas ſanè, & uenuſtas, & mundicies orationis eſt: qualis haberi fermè in comœdiarum feſtiuitatibus ſolet. Item Gracchus alio in

» *loco ita dicit. Quanta libido, quantaq́; intemperan-*
» *tia ſit hominum adoleſcentium, unum exemplum*
» *uobis oſtendam. His annis paucis ex Aſia miſſus eſt,*
» *qui per id tempus magiſtratum non ceperat, homo*
» *adoleſcens pro legato. Is in lectica ferebatur. ei obui-*
» *am bubulcus de plebe ueruſina aduenit: & per iocū*
» *cum ignoraret, qui ferretur: rogauit num mortuum*
» *ferrent? ubi id audiuit lecticam iuſſit deponi. ſtuppis,*
» *quibus lectica deligata erat: uſqueadeo uerberari iuſ-*
» *ſit, dum animam efflauit.* Hæc quidē oratio ſuper
tam uiolento, atq; crudeli facinore nihil profecto abeſt
à quotidianis ſermonibus: at cū in ſimili cauſa apud
M. Tul. ciues Romani innocentes uiri contra ius, con-
tráq; leges uirgis cæduntur: aut ſupplicio extremo
necantur: quæ ibi tūc miſeratio? quæ cōploratio? quæ
totius rei ſub oculos ſubiectio? quod, & quale inuidiæ,
atq; acerbitatis fretum efferueſcit? Animum hercle
meum, cum illa M. Ciceronis lego: imago quædam, &
ſonus uerborum, & uocum, & eiulationum circum
plectitur: uelut ſunt iſta, quæ de C. Verre dicit: quæ
nos, ut in præſens potuimus, quantum memoria ſup-
» *peditabat: adſcripſimus. Ipſe inflammatus ſcelere,*
» *& furore in forum uenit. ardebant oculi. toto ex ore*
» *crudelitas emanabat. expectabant omnes, quò tan-*
» *dem progreſſurus, aut quidnam acturus eſſet. cum*
» *repente hominem proripi, atq; in foro medio nuda-*
» *ri, ac deligari, & uirgas expediri iubet.* Iam hæc
medius fidius ſola uerba nudari, ac deligari, & uir-
gas expediri iubet, tanti metus, horroriśq; ſunt: ut
non narrari quæ geſta ſunt: ſed rem geri prorſus ui-

deas. Gracchus autem noſter, non quærentis, neq; im
» plorantis, ſed nunciantis uice, palus inquit, in foro
» deſtitutus eſt. ueſtimenta detracta ſunt. uirgis cæſus
» eſt. Sed enim M. Cicero præclare, cum diutina re-
» præſentatione, non cæſus eſt, ſed cædebatur inquit,
» uirgis in medio foro Meſſanæ ciuis Romanus. Cum
» interea nullus gemitus, nulla uox illius miſeri inter
» dolorem, crepitumq́; plagarum audiebatur, niſi hæc,
» ciuis Romanus ſum. hac commemoratione ciuitatis o=
» mnia uerbera depulſurum, cruciatumq́; à corpore
» deiecturum arbitrabatur. complorationem deinde
tam acerbæ rei, & odium in Verrē, deteſtationemq́;
apud ciues Romanos incenſe, atq; acriter, atq; inflam
» manter facit: cum hæc dicit. O nomen dulce liberta=
» tis. O ius eximium noſtræ ciuitatis. O lex portia, le=
» gesq́; ſemproniæ. O grauiter deſyderata, & aliquan=
» do reddita plebi Romanæ tribunitia poteſtas. hucci-
» ne tandem hæc omnia reciderunt: ut ciuis Romanus
» in prouincia Po. Ro. in oppido fœderatorum, ab eo
» qui beneficio Po. Ro. faſces ac ſecuris haberet: deliga=
» tus in foro uirgis cæderetur? quid cum ignes, arden=
» tesq́; laminæ, ceteriq́; cruciatus admouebantur? Si te
» acerba illius imploratio, & uox miſerabilis non le=
» niebat, ne ciuium quidem Romanorum, qui tum ade=
» rant: fletu, gemituq́; maximo commouebare? Hæc
M. Tul. atrociter, grauiter, copioſe, aptéq; miſeratus
eſt. Sed ſiquis eſt tam agreſti aure, ac tam hiſpada,
quem lux iſta, & amœnitas orationis, uerborumq́;
modificatio parum delectat: amat autem priora id=
circo, quod incompta, & breuia, & non operoſa,

ſed natiua quadam ſuauitate ſunt: quod'q; in ijs umbra, & color quaſi opacæ uetuſtatis eſt, is ſiquid iudicij habet: cōſyderet in cauſa pari M. Catonis hominis antiquioris orationem. Ad cuius uim, & copiam Gracchus nec aſpirauit. intelliget (opinor) Catonem contentum eloquentia ætatis ſuæ non fuiſſe: & id iā tum facere uoluiſſe, quod Cicero poſtea perfecit. in eo nanq; libro, qui de falſis pugnis inſcriptus eſt: ita de
» Q. Thermo conqueſtus eſt. Dixit à X uiris parum
» ſibi bene cibaria curata eſſe. iuſſit ueſtimenta detra-
» hi, atq; flagro cædi. decem uiros Brutiani uerberaue-
» re. uidere multi mortales. Quis hanc contumeliam?
» quis hoc imperium? quis hanc ſeruitutem ferre po-
» teſt? nemo hoc Rex auſus eſt facere. ea'ne fieri bonis,
» bono genere natis, boni conſulitis? Vbi ſocietas? ubi
» fides maiorum, inſignitas iniurias, plagas, uerbe-
» ra, uibices, eos dolores, atq; carnificinas per dedecus,
» atq; maximam contumeliam, inſpectantibus popula-
» ribus ſuis, atq; multis mortalibus te facere auſum eſ-
» ſe? ſed quantum luctum, quantum'q; gemitum, quid
» lachrymarum, quantum'q; fletuum factum audiui?
» ſerui iniurias nimis ægre ferunt. quid illos bono ge-
» nere natos, magna uirtute præditos opinamini animi
» habuiſſe, atq; habituros dum uiuent? Quod Cato di
xit, Brutiani uerberauere, nequi fortaſſe de Brutianis requirat: id ſignificat. Cum Annibal pœnus cum exercitu in Italia eſſet: & aliquot pugnas populus Ro. aduerſas pugnauiſſet: primi totius Italiæ Brutij ad Annibalem deſciuerunt. id Romani ægre paſſi, poſtquam Annibal Italia deceſſit: ſuperati'q; pœni

ſunt: Brutios ignominiæ cauſa non milites ſcribebant: nec pro ſocijs habebant: ſed magiſtratibus in prouincias euntibus parêre, & præminiſtrare ſeruorum uicem iuſſerunt. Itaq; ij ſequebantur magiſtratus, tanquam in ſcenicis fabulis, qui dicebantur lorarij. & quos erant iuſſi, uinciebant, aut uerberabant. Quod autem ex brutis erant, appellati ſunt Brutiani.

Quod P. Nigidius argutiſſime docuit nomina non poſitiua eſſe, ſed naturalia. Caput IIII.

n Omina, uerbáq; non poſitu fortuito, ſed quadam ui, & ratione naturæ facta eſſe P. Nigidius in grammaticis commentarijs docet. rem ſanè in philoſophiæ diſertationibus celebrem. quæri enim ſolitum apud philoſophos φύσει τὰ ὀνόματα ἢ θέσει. in eam rem multa argumenta dicit, cur uideri poſſint uerba eſſe naturalia magis quàm arbitraria. ex quibus hoc uiſum eſt lepidum, & feſtiuum. Vos inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipſius uerbi demonſtratione utimur: & labias ſenſim primores emouemus: ac ſpiritum, atq; animam porrò uerſum, & ad eos, quibus cum ſermocinamur, intendimus. at contra cum dicimus nos neq; profuſo, intentóq; flatu uocis, neq; proiectis labijs pronuntiamus: ſed & ſpiritum, & labias, quaſi intra noſmetipſos coercemus. Hoc idem fit & in eo, quod dicimus, tu, ego & tibi, & mihi. Nam ſicuti cum adnuimus, & abnuimus, motus quidam ille uel capitis, uel oculorum à natura rei, quam ſignificat:

non abhorret: ita in his uocibus quaſi geſtus quidam oris, & ſpiritus naturalis eſt. eadem ratio eſt in græcis quoq; uocibus, quam eſſe in noſtris animaduertimus.

Auarus ſimplex'ne uocabulum ſit, an compoſitum, & duplex, ſicut P. Nigidio uidetur.

Caput V.

A Varus non ſimplex uocabulum, ſed iunctum, copulatum'q; eſſe Nigidius dicit in cõmentariorum undetriceſimo. Auarus inquit, appellatus, qui auidus æris eſt. ſed in ea copula, e, inquit, litera detrita eſt. Item locupletem ait dictum, ex compoſitis uocibus. qui pleraq; loca, hoc eſt qui multas poſſeſſiones tenet. Sed probabilius id, firmius'q; eſt, quod de locuplete dicit. Nam de auaro ambiguitur: cur enim non uideri poſſit ab uno ſolum uerbo inclinatum, quod eſt aueo? eadem'q; eſſe fictura, qua eſt amarus, de quo nihil dici poteſt, quin duplex non ſit.

Multam dictam eſſe ab ædil. plebis Appij cæci filiæ mulieri nobili, quod locuta eſſet petulantius.

Caput VI.

N On in facta modo, ſed in uoces etiam petulantiores publice uindicatum eſt. Ita enim debere eſſe uiſa eſt Romanæ diſciplinæ dignitas inuiolabilis. Appij nanq; illius cæci filia, a ludis, quos ſpectauerat: exiens turba undiq; confluentis, fluctuantis'q; populi iactata eſt. atq; inde egreſſa,

» cum ſe male habitam diceret: Quid enim in me tunc
» factum eſſet inquit, quantóq; arctius, preſſiuſq; con=
» flictata eſſem: ſi P. Claudius frater meus nauali præ-
» lio claſſem nauium cum ingenti ciuium numero non
» perdidiſſet? Certe quidem maiore nunc copia populi
» oppreſſa intercidiſſem. ſed utinam inquit, reuiuiſcat
» frater: aliamq; claſſem in Siciliam ducat, atq; iſtam
» multitudinem perditum eat: quæ me male nunc mi=
» ſeram conuexauit. ob hæc mulieris uerba tam impro
ba, ac tam inciuilia C. Fundanius, & Tib. Sempro=
nius Aedil. Pl. multam dixerunt ei æris grauis
XXV. millia. Id factum eſſe dicit Capito Atteius in
commentario de iudicijs publicis bello punico primo,
Fabio Licinio, & T. Acilio Craſſo COSS.

Fluminum, quæ ultra imperiũ Romanum fluunt: prima magnitudine eſſe Nilum, ſecunda Iſtrum, proxima Rhodanum, ſicut M. Varronem memini ſcribere. Caput VII.

OMnium fluminum, quæ in maria qua imperium Ro. eſt, fluunt: quam græci τὴν ἔσω θάλασσαν appellant: maximum eſſe Nilum conſentitur. proxima magnitudine eſſe Iſtrũ ſcripſit Salluſtius. Varro autem cum de parte orbis, quæ Europa dicitur: diſſereret: in tribus primis eius terræ fluminibus Rhodanum eſſe ponit. per quod uidetur eum facere Iſtro æmulum. Iſtrus enim quoq; in Europa fluit.

Inter ignominias militares quibus milites coercebantur fuiſſe ſanguinis dimiſſionem: & quænam eſſe uideatur cauſa huiuſcemodi caſtigationis.

Caput VIII.

f Vit hæc quoq; antiquitus militaris animaduerſio, iubere ignominiæ cauſa, militi uenam ſolui, & ſanguinem dimitti. cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidem inueniri potui, non extat. ſed opinor factum hoc primitus in militibus ſtupentis animi, atq; à naturali habitu declinantis: ut non tam pœna, quàm medicina uideretur. poſtea tamen ob pleraq; alia delicta idem factitatum eſſe credo per conſuetudinē, quaſi minus ſani uiderentur omnes, qui delinquerent.

Quibus modis, quoq; habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit: quæq; earum inſtructionum ſint uocabula.

Caput IX.

u Ocabula ſunt militaria, quibus inſtructa certo modo acies appellari ſolet, frons, ſubſidia, cuneus, orbis, globus, forfices, ſerra, alæ, turres. hæc & quædam item alia inuenire eſt in libris eorum, qui de militari diſciplina ſcripſerunt. tralata autem ſunt ab ipſis rebus, quæ ita proprie nominantur: earumq; rerum in acie inſtruenda ſui cuiusq; uocabuli imagines oſtenduntur.

Quæ eius rei cauſa ſit, quod & græci ueteres, & Romani annulum in eo digito geſtauerunt, qui eſt in

manu ſiniſtra minimo proximus. Cap. X.

u Eteres græcos annulum habuiſſe in digito, accepimus, ſiniſtræ manus, qui minimo eſt proximus. Romanos quoq; homines aiunt ſic plerunq; annulis uſitatos. Cauſam eſſe huius rei Appion in libris Aegyptiacis hanc dicit. quod inſectis, apertiſq; humanis corporibus, ut mos in Aegypto fuit: quas græci ἀνατομὰς appellant: repertum eſt neruum quendam tenuiſſimum ab eo uno digito, de quo diximus, ad cor hominis pergere, ac peruenire. propterea non inſcitum uiſum eſſe eum potiſſimum digitum tali honore decorandum, qui continens, & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis, uideretur.

Verbum mature quid ſignificet: quæq; uocis eius ratio ſit: & quod eo uerbo uulgus hominum improprie utitur: atq; ibi, quod præcox declinatum præcocis facit non præcoquis. Caput XI.

m Ature nunc ſignificat propere, & cito, contra ipſius uerbi ſententiam. aliud enim eſt mature, quàm quod dicitur propere. P. Nigidius homo in omnium bonarum artium diſciplinis egregius, Mature inquit eſt, quod neq; citius eſt, neq; ſerius: ſed medium quiddam, & temperatum eſt. Bene atq; proprie Nigidius. nam & in frugibus, & in pomis matura dicuntur, quæ neq; cruda, & immitia ſunt, neq; caduca, & decocta, ſed tempore ſuo adulta, maturataq;. Quoniam autem id quod non ſe-

gniter fiebat: mature fieri dicebatur: progreſſa plurimum uerbi ſignificatio eſt: & non iam, quod non ſegnius, ſed quod feſtinatius fit, id fieri mature dicitur. quando ea, quæ præter ſui temporis modū properata ſunt: immatura uerius dicantur. Illud uero Nigidianum rei, atq; uerbi temperamentum, diuus Auguſtus duobus græcis uerbis elegantiſſime exprimebat. nam & dicere in ſermonibus, & ſcribere in Epiſtolis ſolitum eſſe aiunt, σπεῦδε βραδέως.

Per quod monebat, ut ad rem agendam ſimul adhiberetur & induſtriæ celeritas, & diligentiæ tarditas. ex quibus duobus contrarijs fit maturitas. Virgilius quoq;, ſiquis animum attendat: duo iſta uerba properare, & maturare, tanquam planè contraria ſcitiſſime ſeparauit in hiſce uerſibus.

» Frigidus agricolam ſiquando continet imber,
» Multa forent, quæ mox cœlo properanda ſereno,
» Maturare datur. Elegantiſſime iſta duo uerba diuiſit. nanq; in præparatu rei ruſticæ, per tempeſtates pluuiasq; cum otium eſt, maturari poteſt. per ſerenas, cum tempus inſtat, properari neceſſum eſt. cum ſignificandum autem eſt coactius quid factum, & feſtinatius, tum rectius præmature factum id dicitur, quàm mature. ſicut Afranius dixit in togata, cui titulus nomen eſt.

» Adpetis dominatum demens præmature præcocem.

In quo uerſu animaduertendum eſt: quod præcocem inquit, non præcoquem. eſt enim caſus eius rectus, non præcoquis, ſed præcox.

De portentis

De portentis fabularum, quæ Plynius Secundus indigniſſime in Democritum philoſophum confert. Ibidem de ſimulachro uolucri colūbæ. Cap. XII.

Librum eſſe Democriti nobiliſſimi philoſophorum de ui & natura chamæleontis, eumq; ſe legiſſe Plynius ſecundus in naturalis hiſtoriæ. XXVIII. refert, multaq; uana atque intoleranda auribus, deinde quaſi à Democrito ſcripta tradit. ex quibus pauca hæc inuiti meminimus: quia pertæſum eſt. Accipitrem autem rapidiſſimam à Chamæleonte humi reptante ſi eum forte ſuperuolet: detrahi & cadere ui quadam in terram, cæteriſq; auibus laniandum ſeſe ſponte ſua obijcere, & dedere. Item aliud ultra humanam fidem. caput & collum Chamæleontis, ſi uratur ligno, quod appellatur robur: imbres, & tonitrua derepente fieri. idq; ipſum uſu uenire: ſi iecur eiuſdem animalis in ſummis tegulis uratur. Item aliud: quod hercle an ponerem dubitaui, ita eſt deridiculæ uanitatis, niſi iccirco planè poſui, quod oportuit nos dicere, quid de iſtiuſmodi admirationum fallaci illecebra ſentiremus: qua plerunque capiuntur, & ad perniciem elabuntur ingenia maxime ſolertia: eaq; potiſſimum, quæ diſcendi cupidiora ſunt: ſed redeo ad Plynium. ſiniſtrum pedem ait Chamæleontis ferro ex igni calefacto torreri cum herba, quæ appellatur eodem nomine Chamæleon: & utrunq; macerari unguento, colligiq; in modum paſtilli, atq; in uas mitti ligneū, & eum, qui id uas ferat, etiā ſi in medio palā

uerſetur, à nullo uideri poſſe. His *pòrtentis, atq; præſtigijs à* Plynio *ſecundo ſcriptis, non dignum eſſe cognomine* Democriti *puto.* Vel *illud quale eſt, quod idem* Plynius *in decimo libro* Democritum *ſcripſiſſe adſeuerat. aues quaſdam eſſe certis uocabulis, & earum auium confuſo ſanguine gigni ſerpentem, eum ſiquis ederit, linguas auium, & colloquia interpretaturum.* Multa *autem uidentur ab hominibus male ſolertibus huiuſcemodi commenta in* Democriti *nomen data nobilitatis, authoritatisq; eius perfugio utentibus.* Sed *id, quod* Archytam Pythagoricum *commentum eſſe, atq; feciſſe traditur: neq; minus admirabile, neq; tamen uanum æque uideri debet.* Nam *& pleriq; nobilium græcorum, &* Phauorinus *philoſophus memoriarum ueterum exequentiſſimus, ad firmatiſſime ſcripſerunt: ſimulachrum columbæ è ligno ab* Archyta *ratione quadam, diſciplinaq; mechanica factum uolaſſe: ita erat ſcilicet libramentis ſuſpenſum, & aura ſpiritus incluſa, atq; occulta concitum. libet hercle ſuper re tam abhorrenti à fide, ipſius* Phauorini *uerba ponere* ἀρχῦτας ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστεράν. ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν οὐκ ἔτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τούτου.

Cum partim hominum, qua ratione dixerint.
Caput XIII.

P*Artim hominum uenerunt plerunq; dicitur: quod ſignificat pars hominum uenit, ideſt quidam homines. nam partim hoc in*

loco

loco aduerbium eſt: neq; in caſus inclinatur, ſicuti cum partium hominum dici poteſt, ideſt cum quibuſdam hominibus, & quaſi cum quadam parte hominum.
» M. Cato in oratione de re floria ita ſcripſit. Ibi pro
» ſcorto fuit in cubiculum, ſubrectitauit è conuiuio, cum
» partim illorum, iam ſæpe ad eundem modum erat. Imperitiores autem, cum partim legunt tanquam declinatum ſit quaſi uocabulum, non dictum, quaſi aduerbium. Sed Q. Claudius. XXI. annali inſolen-
» tius paulo hac figura eſt ita uſus. eum enim cum par-
» tim copijs hominum adoleſcentium placentem ſibi. Item Q. Claudij in. XXIII. annali uerba hæc ſunt.
» Sed idcirco me feciſſe, quod utrum negligentia partim magiſtratum, an auaritia, an calamitate Po. Ro. eueniſſe dicam, neſcio.

Iniuria mihi factum itur quali uerborum ordine Cato dixerit. Caput XIIII.

Audio illi iniuriam factum iri, audio contumeliam dictum iri, uulgo quoq; ita dici, & iſtam eſſe uerborum figuram iam in medio loquendi uſu, idcirco exemplis ſuperſedeo. Sed contumelia illi uel iniuria factum itur, paulo eſt remotius. Exemplum igitur ponemus. M. Cato pro ſe contra C.
» Caſſium. Atq; euenit ita quirites, uti in hac contume-
» lia, quæ mihi per huiuſce petulantiam factum itur,
» rei quoq; pub. medius fidius miſerear quirites. ſicut autem contumeliam factum iri, ſignificat iri ad contumeliam faciendam, ideſt operam dari quo fiat con=

tumelia: ita contumelia factum itur caſu tantum immutato idem dicit.

De flammis dialis, deq; flaminicæ cærimonijs, uerbáq; ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit, non coacturum ſe ad iurandum, neque Virgines Veſtæ, neque Dialem. Cap. XV.

C Erimoniæ impoſitæ Flamini diali multæ: item caſus multiplices, quos in libris, qui de ſacerdotibus publicis cõpoſiti ſunt, item in Fabij pictoris librorum primo ſcriptos legimus. unde hæc fermè ſunt, quæ commeminimus. I. Equo Dialem flaminem uehi religio eſt. II. Claſſem procinctam extra pomerium, ideſt exercitum armatum uidere, idcirco rarenter flamen dialis creatus COS. eſt, cũ bella conſulibus mandabantur. III. Item iurare dialem fas nunquã eſt. IIII. Item annulo uti, niſi ꝑuio, caſſóq; fas non eſt. V. Ignem è flaminia. i. flaminis dialis domo niſi ſacrũ efferri ius nõ eſt. VI. Vinctũ ſi ædes eius introierit: ſolui neceſſum eſt, & uincula per impluuium in tegulas ſubduci, atque inde foras in uiam dimitti. VII. Nodum in apice neque in cinctu, neq; alia in parte ullum habet. VIII. Siquis ad uerberandũ ducatur, ſi ad pedes eius ſupplex procubuerit: eo die uerberari piaculum eſt. IX. Capillũ dialis, niſi qui liber homo eſt, non detonſet. X. Caprã & carnem incoctam, & ederam & fabam, neque tangere diali mos eſt: neque nominare. XI. Propagines è uitibus altius prætentis non ſuccidet. XII. Pedes lecti,

des lecti, in quo cubat, luto tenui circumlitos eſſe opor-
tet: & de eo lecto trinoctium continuum non decu-
bat: neque in eo lecto cubare alium fas eſt: neque
apud eius lecti fulcrum capſulam eſſe cum ſtrue, atq;
ferro oportet. XIII. Vnguium Dialis, & capilli ſegmi-
na ſubter arborem felicem terra operiuntur. XIIII.
Dialis quotidie feſtatus eſt. XV. Ac ſine apice ſub di-
uo eſſe licitum non eſt: ſub tecto uti libet, & non pri-
dem à pontificibus conſtitutum. Maſſurius Sabinus
ſcripſit & alia quædam remiſſa, gratiamq́; aliquot
cerimoniarũ factam dicit. XVI. Farinã fermento im-
butam attingere ei fas non eſt. XVII. Tunicam inti-
mam, niſi in locis tectis non exuit: ne ſub cœlo tanquã
ſub oculis Iouis nudus ſit. XVIII. Super flaminem
dialem in conuiuio, niſi Rex ſacrificulus, haud quiſq̃
alius accumbit. XIX. Vxorem ſi amiſit, flaminio de
cedit. XX. Matrimonium flaminis, niſi morte dirimi
non eſt ius. XXI. Locum, in quo buſtum eſt, nunquam
ingreditur. XXII. Mortuum nunq̃ adtingit: funus
tamen exequi non eſt religio. Eædem fermè cerimoniæ
ſunt: quas flaminicas ſacerdotiſſas dialis ſeorſum aiũt
obſeruitare: ueluti eſt. Quod bene nato operitur. Et ꝙ
uirrica ſurculum de arbore felici habet. Et ꝙ ſcalas,
quæ græce κλίμακες appellãtur: eas aſcẽdere ei plus
tribus gradibus religioſum eſt, atq; etiã. Cũ it ad ar-
geos, ꝙ neq; comit caput: neq; capillum depectit. Verba
prætoris ex edicto perpetuo de flamine diali, & de
» ſacerdote Veſtæ adſcripſi. Sacerdotem Veſtalem &
» flaminem dialem in omni mea iuriſditione iurare nõ
» cogam. Verba M. Varronis ex ſecundo rerũ diuina-

» rum ſuper flamine diali hæc ſunt. Is ſolus albũ ha-
» bet galerum, uel quod maximus eſt, uel quod Ioui immolata hoſtia albato fieri oporteat.

Quos errores Iulius Higinus in ſexto Virgilij animaduerterit in hiſtoria Romana erratos.

Caput XVI.

Reprehendit Higinus Virgilium, correcturumq́; eum fuiſſe exiſtimat, quod in libro ſexto ſcriptum eſt. Palinurus eſt apud inferos, petens ab Aenea, ut ſuum corpus requirendũ, & ſepeliendum curet. Is hæc dicit.

» Eripe me his inuicte malis, aut tu mihi terram
» Inijce (nanq; potes) portusq́; require uelinos.

Quo inquit, modo aut Palinurus nouiſſe, & aut nominare potuit portus uelinos? & Aeneas ex eo nomine locum inuenire? cum Velia oppidum, à quo portum, qui in eo loco eſt: uelinum dixit, Seruio Tullio regnante Romæ poſt annum amplius ſexcenteſimum, quàm Aeneas in Italiam uenit conditum in agro Lucano: & eo nomine appellatum eſt. Nam qui ab Harpalo inquit, regis Cyri præfecto ex terra phocide fugati ſunt: alij Veliam, partim Maſſiliam condiderunt. Inſcitiſſime igitur petit, ut Aeneas portum uelinum requirat: cum id nomen eo tempore fuerit nuſquam gentium. neq; ſimile inquit, illud uideri debet, quod eſt in primo carmine.

» Italiam, fato profugus, Lauinia uenit
Littora. Aut quod æque in. VI. libro.

Chalcidicaq́;

» Chalcidicaq; leuis tandem ſuperaſtitit arce.

Quoniam poetæ ipſi quædam κατὰ πρόληψιν hiſtoriæ dicere ex ſua perſona concedi ſolet. quæ facta ipſe poſtea ſcire potuit. ſicut Virg. ſciuit de lauinio oppido, & de colonia chalcidienſi. ſed Palinurus qui potuit id inquit, ſcire ea, quæ poſt annos DC. facta ſunt? niſi quis eum diuinaſſe apud inferos putat, perinde ut animæ defunctorum ſolent? Sed & ſi ita accipias, quanquam non ita dicitur: Aeneas tamen, qui non diuinabat: quo pacto potuit requirere portum uelinum? cui nomen tunc, ſicuti diximus, nullum uſquam fuit. Item hoc quoq; in eodem libro reprehendit: & correcturum fuiſſe Virgilium putat, niſi mors occupaſſet. Nam cum Theſea inquit, inter eos nominaſſet: qui ad inferos adiſſent, ac rediſſent, dixiſſetq;.

» -Quid theſea? magnum

» Quid memorem Alciden? & mi genus ab Ioue

» ſummo eſt,

Poſtea tamen infert.

» -Sedet, æternumq; ſedebit

Infelix Theſeus-

Qui autem inquit, fieri poteſt, ut æternum apud inferos ſedeat: quem ſupra cum ijs nominat: qui deſcenderint illuc: atq; inde rurſum euaſerint. præſertim cum ita ſit fabula de Theſeo, atq; ſic Hercules eum euellerit è petra: & in lucem ad ſuperos eduxerit. Item in his uerſibus erraſſe Virgilium dicit.

» Eruet ille Argos, Agamemnoniasq; Mycenas,

» Ipſumq; Aeacidem genus armipotentis Achilli.

Vltus duos Troiæ, templa & temerata Mineruæ.
Confudit inquit, & perſonas diuerſas, & tempora. nam neq; eodem tempore, neq; per eoſdem homines, cum Achæis, & cum Pyrrho bellatum eſt. Pyrrhus enim, quẽ dicit Aeaciden, de Epiro in Italiam transgreſſus, cum Romanis depugnauit aduerſus Manium Curium in eo bello ducem. Argiuum autem bellum ideſt achaicum multis poſt annis à L. Mummio imperatore geſtum eſt. poteſt inquit, igitur medius eximi uerſus, qui de Pyrro importune immiſſus eſt: quem Virgilius procul dubio exempturus inquit fuit.

Quam ob cauſam, & quali modo Democritus philoſophus luminibus oculorum ſeſe priuauerit: & ſuper ea re uerſus Laberij pure admodum, & uenuſte facti. Caput XVII.

Democritum philoſophum in monimentis hiſtoriæ græcæ ſcriptum eſt: utrum præter alios uenerandum, authoritateq́; antiqua præditum luminibus oculorum ſua ſponte ſe priuaſſe: quia exiſtimaret cogitationes, commentationesq́; animi ſui in contemplandis naturæ rationibus uegetiores, & exactiores fore: ſi eas uidendi illecebris, & oculorum impedimentis liberaſſet. id factum eius, modũq; ipſum quo cæcitatem facile ſolertia ſubtiliſſima conſciuit Laberius poeta in mimo, quem ſcripſit rectiorem, uerſibus quidem ſatis munde, atq; graphice factis deſcripſit. ſed cauſam uolun-

tariæ cæcitatis finxit aliam: uertitq́; in eam rem, quam tum agebat, non inconcinniter. eſt enim perſona, quæ hoc apud Laberium dicit diuitis auari & parci ſumptum plurimum ἀσωτίαν τε & propinationem adoleſcentis filij deplorantis.

Verſus laberiani hi ſunt.

» Democritus abderites phyſicus philoſophus
» Clypeum conſtituit contra exortum hyperionis,
» Oculos effodere ut poſſet ſplendore æreo,
» Ita radijs ſolis aciem effodit luminis,
» Malis bene eſſe, ne uideret ciuibus.
» Sic ego fulgenti ſplendore in pecuniam uolo
» Lucificare exitium ætati meæ.
» Ne in re bona uideam eſſe nequam filium.

Hiſtoria de Artemiſia, deq́; eo certamine, quod apud Mauſoli ſepulchrum à ſcriptoribus inclytis decertatum eſt.

Caput XVIII.

ARtemiſia Mauſolum uirum amaſſe fertur ſupra omneis amorum fabulas: ultraq; affectionis humanæ fidem, Mauſolus autem fuit, ut M. Tullius ait, rex terræ Cariæ: ut quidam græcarum hiſtoriarum ſcriptores dicunt: prouinciæ græcæ præfectus: quem σατράπην græci uocant. Is Mauſolus ubi fato perfunctus eſt: & inter lamenta, & manus uxoris funere magnifico ſepultus eſt: Artemiſia luctu, atq; deſyderio mariti flagrans oſſa, cineremq́; eius miſta

odoribus, contuſáq; in pulueris faciem aquæ indidit, ebibitq́;: multáq; alia uiolenti amoris indicia feciſſe dicitur. molita quoq; eſt ingenti impetu operis, conſeruandæ mariti memoriæ cauſa ſepulchrum illud memoratiſſimum, dignatumq́; numerari inter ſeptem omnium terrarum ſpectacula. Id monimentum Artemiſia cum Dijs. M. ſacris Mauſoli dicaret: agona ideſt certamen laudibus eius dicundis facit: ponitq́; præmia pecuniæ, aliarumq́; rerum bonarum ampliſſima. ad eas laudes decertandas ueniſſe dicuntur uiri nobiles ingenio, atq; lingua præſtabili Theopompus, Theodectes, Naucrites. Sunt etiam qui Iſocratem ipſum cum ijs certauiſſe memoriæ mandauerint. ſed eo certamine uiciſſe Theopompum iudicatum eſt. Is fuit Iſocratis diſcipulus. extat nunc quoque Theodectis tragœdia, quæ inſcribitur Mauſolus, in qua eum magis quàm in proſa placuiſſe Higinus in exemplis refert.

Non purgari, neq; leuari peccatum, cum prætenditur peccatorum, quæ alij quoq; peccauerunt, ſimilitudo. atq; inibi uerba ex oratione ſuper ea re Demoſthenis. Caput XIX.

i Nceſſebat quempiam Taurus philoſophus ſeuera, atq; uehementi obiurgatione adoleſcentem a rhetoribus, & facundiæ ſtudio, ad diſciplinas philoſophiæ tranſgreſſum. quod factum quiddam eſſe ab eo diceret inhoneſte, & improbe. at ille non ibat inficias feciſſe, ſed id

ſolitum eſſe fieri defendebat: turpitudinemq́; delicti, exemplorum uſu, & conſuetudinis uenia deprecabatur. atq; ibi Taurus iſto ipſo defenſionis genere irritatior: homo inquit, ſtulte, & nihil, ſi te à malis exemplis authoritates, & rationes philoſophiæ non abducunt: ne illius quidem Demoſthenis ueſtri ſententiæ tibi in mentem uenit? quæ quia lepidis, & uenuſtis uocum modis uincta eſt: quaſi quædam cantilena rhetorica facilius adhærere memoriæ tuæ potuit. nam ſi me inquit, non fallit: quod quidem in priori pueritia legerim: uerba hæc ſunt Demoſthenis aduerſus eum, qui (ut tu nunc facis) peccatum ſuum, peccatis alienis exemptum, purgatumq́; ibat.

σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις. ἀλλ' οὐχ ὡς προσήκει γίγνεσθαι. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη. σὺ δὲ τοῦτο ἐμιμήσω. διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω. σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας. οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράφει.

Sic Taurus omnium ſuaſionum, admonitionumq́; genere utens, ſectatores ſuos ad rationes bonæ, inculpatæq́; indolis ducebat.

Quid ſit rogatio, quid lex, quid plebiſcitū, quid priuilegium, & quantum omnia iſta differant.

Caput XX.

q

Væri audio quid lex ſit, quid plebiſcitum, quid rogatio, quid priuilegium. Ateius Capito publici priuatiq́; iuris peritiſſimus,

quid lex eſſet: hiſce uerbis definiuit. Lex inquit, eſt generale iuſſum populi, aut plebis rogante magiſtratu. Ea definitio, ſi probe facta eſt, neq; de imperio Cn. Pompeij, neq; de reditu M. Ciceronis, neq; de cæde P. Clodij quæſtio: neq; alia id genus populi plebis'ue iuſſa, leges uocari poſſunt. Non ſunt enim generalia iuſſa, neq; de uniuerſis ciuibus: ſed de ſingulis concepta. quo circa priuilegia potius uocari debent: quia ueteres priua dixerunt, quæ nos ſingula dicimus: quo uerbo Lucilius in primo ſatyrarum libro uſus eſt.

» Abdomina thynnia uenientibus priua

» Dabo, cephaleamq; carnem.

Plebem autem Capito in eadem definitione ſeorſum à populo diuiſit. quoniam in populo omnis pars ciuitatis, omneſq; eius ordines contineantur. Plebs uero ea dicitur: in qua gentes ciuium patritiæ non inſunt. Plebiſcitum igitur eſt, ſecundum eum Capitonem lex, quam plebes non populus accipit. ſed totius huius rei, iuriſq; ſiue cum populus, ſiue cum plebs rogatur: ſiue quod ad uniuerſos pertinet: caput ipſum, & origo, & quaſi fons rogatio eſt. Iſta enim omnia uocabula cenſentur, continenturq; rogationis principali genere, & nomine. nam niſi populus, aut plebs rogetur: nullum plebis, aut populi iuſſum fieri poteſt. Sed quanquam hæc ita ſunt: in ueteribus tamen ſcriptis non magnam uocabulorum iſtorum differentiam eſſe animaduertimus. nam & plebiſcita, & priuilegia translato nomine leges appellauerunt: eademq; omnia confuſo, & indiſtincto uocabulo rogationes di-

xere. Salluſtius quoq; proprietatum in uerbis retinentiſſimus conſuetudini conceſſit : & priuilegium quod de Cn. Pompeij reditu ferebatur: legem appellauit. Verba ex ſecunda eius hiſtoria hæc ſunt. Nam
» Sullam COS. de reditu eius legem ferentem ex com-
» poſito tri. ple. C. Herennius prohibuerat.

Quam ob cauſam M. Cicero his omnino uerbis nouiſſime, & nouiſſimus uti obſeruantiſſime uitarit. Caput XXI.

On paucis uerbis, quorum frequens uſus eſt nunc, & fuit, M. Ciceronem noluiſſe uti manifeſtum eſt: quod ea non probaret. uelut eſt & nouiſſimus, & nouiſſime. Nam cum & Marcus Cato, & Salluſtius, & alij quoq; ætatis eiuſdem uerbo iſto promiſcue uſitati ſint: multi etiam non indocti uiri in libris id ſuis ſcripſerint: abſtinuiſſe eo tamen tanquam non latino uidetur. Quoniam qui doctiſſimus eorum temporum fuerat: Aelius illo ut nouo, & improbo uerbo uti uitauerat. propterea´q; id M. quoq; Varronis ex libro de lingua latina ad Ci
» ceronem. V. demonſtrandum putaui. A` quo etiam
» inquit, extremũ quoq; dici nouiſſimum cœptum uul-
» go, quod mea memoria, ut Aelius Gallus, ſic ſenes ali-
» quot, nimium nouum uerbũ quod eſſet, uitabant. cu-
» ius origo, ut a` uetere uetuſtius, ac ueterrimum, ſic a`
» nouo declinatum nouius, & nouiſſimum.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgias, de falſæ philoſophiæ probris, quibus philoſophos temere inceſſuit: qui emolumenta ueræ philoſophiæ ignorant. Caput XXII.

PLato ueritatis homo amiciſſimus: eiuſq; omnibus exhibendæ promptiſſimus, quæ omnino dici poſſint in deſides iſtos, ignauosq;, qui obtentu philoſophiæ nominis, inutile otium, & linguæ, uitæq; tenebras ſequuntur: ex perſona quidem non graui, neq; idonea, uere tamen, ingenueq; dixit. Nam & ſi Callicles, quem dicere hæc facit: ueræ philoſophiæ ignarus, inhoneſta, indignaq; in philoſophos confert: perinde tamen accipienda ſunt: quæ dicuntur: ut nos ſenſim moneri intelligamus: ne ipſi quoq; culpationes huiuſcemodi mereamur: ne'ue inerti inaniq; deſidia cultum, & ſtudium philoſophiæ mentiamur. Verba ipſa ſuper hac re Platonis ex libro, qui appellatur Gorgias, ſcripſi: quoniam uertere ea conſilium non fuit: cum ad proprietates eorum nequaquam poſſit latina oratio aſpirare, ac multo minus etiam mea.

φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὦ σώκρατες, χάριεν ἄντις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστὶν, ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν, κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων. οἷς δεῖ χρώ-

μενον

μενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ εὐριπίδου, λαμπρός τέ ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, ἵν᾽ αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν. ὅπου δ᾽ ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τούτῳ. τὸ δ᾽ ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ. ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ᾽ οἶμαι τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μετασχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν. καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἔτι φιλοσοφῇ, καταγέλαστον ὦ σώκρατες τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον, καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι, καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα. καί μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταὐτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. περὶ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι

δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα ἀνελεύθερον. καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ, οὔτε γενναίου πράγματος. ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι ὦ σώκρατες οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγορὰς, ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων, ψιθυρίζοντα. ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μηδέποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δὲ ὦ σώκρατες πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ ζῆθος πρὸς τὸν ἀμφίονα ὁ εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ᾽ ἄττα ἀπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν οἷάπερ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὅτι ἀμελεῖς ὦ σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὔτ᾽ ἂν δίκης βουλαῖσι προθεῖ ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ᾽ εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις, οὔθ᾽ ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. καί τοι ὦ φίλε σώκρατες, καὶ μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγὼ σὲ οἶμαι ἔχειν. καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας, νῦν γὰρ εἴ τις σοῦ λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὁτουοῦν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα, οἶσθ᾽ ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅ τι χρήσαιο σαυτῷ ἀλλ᾽ ἰλιγγιῴης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅτι εἴποις. καὶ εἰς τὸν δικαστήριον ἀναβὰς κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν εἰ

βούλοιτό σοι

βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καί τοι πῶς σοφὸν τοῦτό ἐστιν ὦ σώκρατες, εἴτις εὐφυᾶ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὐτῷ δυνάμενον βοηθεῖν. μηδ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα. ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν. ἀτεχνῶς δὲ, ἔτιμον ζῆν ἐν τῇ πόλει. τὸν δὲ τοιοῦτον εἴτι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι, ἔξεστιν, ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὦ 'γαθὲ ἐμοὶ πείθου. παῦσαι δ' ἐλέγχων. πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις. ζηλῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἔστι καὶ βίος καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

Hæc plato ſub perſona quidem, ſicuti dixi, non proba: ſed cum ſenſu tamen, intelligentiæq; communis fide, & cum quadam indiſſimulabili ueritate diſſeruit. Non de illa ſcilicet philoſophia: quæ uirtutum omnium diſciplina eſt: quæq; in publicis ſimul, & priuatis officijs excellit: ciuitateſq; & Remp. ſi nihil prohibeat: conſtanter, & fortiter, & perite adminiſtrat: ſed de iſta futili, atq; puerili meditatione argutiarum nihil ad uitam neq; tuendam, neq; ordinandam promouente. qua id genus homines conſeneſcunt male feriati. quos philoſophos eſſe & uulgus putat, & is putabat, ex cuius perſona hæc dicta ſunt.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierũ ueterum uictu, & moribus, atq; ibi quod fuerit ius marito in adulterio uxorem deprehenſam necare. Cap. XXIII.

q VI de uictu, atq; cultu Po. Ro. ſcripſerunt: mulieres Romæ, atq; in Latio ætatem abſtemias egiſſe, hoc eſt uino ſemper, quod temetum priſca lingua appellabatur: abſtinuiſſe dicunt. institutumq; ut cognatis oſculum ferrent: reprehendendi cauſa, ut odor indicium faceret: ſi bibiſſent. Bibere autem ſolitas ferunt loream, paſſum, murinam, & quæ id genus epotant: potu dulcia, atq; hæc quidem in ijs, quibus dixi, libris peruulgata ſunt. Sed M. Cato non ſolum exiſtimatas: ſed multatas quoq; à iudice mulieres refert non minus ſi uinum bibiſſent: quàm ſi probrum, & adulterium admiſiſſent. Verba M. Catonis adſcripſi ex oratione, quæ inſcribitur de dote: in qua id quoq; inſcriptum eſt. In adulterio uxores de-
» prehenſas ius fuiſſe maritis necare. Vir inquit, cũ di
» uortium fecit: mulieri iudex pro CENS. eſt, impe-
» rium quod uidetur habet: ſiquid peruerſe, tetreq; fa-
» ctum eſt à muliere: multatur. ſi uinum bibit: ſi cum
» alieno uiro probri quid facit: condemnatur. De iure
» autem occidendi ita ſcriptum eſt. In adulerio uxorem
» tuam ſi deprehendiſſes: ſine iudicio impune necares.
» Illa te (ſi adulterares) digito non auderet continge-
» re: neq; ius eſt.

Die priſtini, & die craſtini, & die quarti, & die quinti, qui elegantius locuti ſunt, dixiſſe, non ut ea uulgo dicuntur nunc. Caput XXIIII.

d Ie quarto, & die quinto, quod græci εἰς τετάρτην καὶ πέμπτην dicunt, ab eruditis nũc quoq;

quoq; dici audio: & qui aliter dicit pro rudi, atq; indocto deſpicitur. Sed M. Tullij ætate, ac ſupra eam non opinor, ita dixerunt. diequinte enim, & diequinti pro aduerbio copulate dictum eſt, & ſecunda in eo ſyllaba correpta. Diuus etiam Auguſtus memoriarum ueterum exequentiſſimus, linguæ latinæ non neſcius munditiarum patris ſui in ſermonibus ſectator, in epiſtolis pluriſariā ſignificatione iſta dicrum non aliter uſus eſt. Is autem erit perpetuæ ueterum conſuetudinis demonſtrandæ gratia, uerba ſolennia PRAET. ponere quibus more maiorem ferias concipere ſolet: quæ appellantur compitalia. ea uerba hæc
» ſunt. Dienoni Po. Ro. quiritibus compitalia erunt:
» quando concepta fuerint, nefas. Dienoni prætor dicit, non die nono, neq; prætor ſolum, ſed pleraq; omnis uetuſtas ſic locuta eſt. Venit ecce illius uerſus Pōponiani in mentem, qui eſt ex attellana, quæ Metuī adſcribitur,

» Dies hic ſextus, cum nihil egi die
» Quarte moriar fame.

Suppetit etiam Cœlianum illud ex libro hiſtoriarum
» ſecundo. Si uis mihi equitatum dare: & ipſe cum cæ-
» tero exercitu me ſequi: diequinti Romæ in capitolium
» curabo tibi cœna ſit cocta. Et hiſtoriam autem, & uerbum hoc ſumpſit Cœlius ex origine M. Catonis: in quo ita ſcriptum eſt. Igitur dictatorem Carthagi-
» nienſium magiſter equitum monuit. Mitte mecum Ro
» mam equitatum, diequinti in capitolio tibi cœna co-
» cta erit. Extremam iſtius uocis ſyllabam, tum per, e, tum per i ſcriptam legi. Nam ſanè quàm conſuetum

ueteribus fuerat literis iis plerunq; uti indifferenter. ſicuti priſtini, & priſtine, procliui & procliue, atq; alia item multa hoc genus uarie dixerunt. Die priſtini quoq; eodem modo dicebatur: quod ſignificabat die priſtino, ideſt priore, quod uulgo pridie dicitur, conuerſo compoſitionis ordine, quaſi priſtino die. atque item ſimili figura die craſtini dicebatur, ideſt craſtino die. Sacerdotes quoq; Populi Ro. tunc cum dicunt in diem tertium, die perendini dicunt. Sed ut pleriq; die priſtini. Ita M. Cato in oratione contra Furiũ, die proximi dixit. Die quarto autem Cn. Matius homo impenſe doctus, in Mimiambis pro eo dicit, quod nudius quartus nos dicimus in his uerſibus.

» Nuper diequarto ut recordor, & certe
» Aquarium urceum unicum domi fregit.

Hoc igitur intererit, ut die quarto quidem de præterito dicimus, die quarti aut quarte de futuro.

Telorum, & iaculorum, gladiorumq; uocabula, atque inibi nauium quoque genera, quæ ſcripta in ueterum libris reperiuntur. Cap. XXV.

t Elorum, iaculorum, gladiorumq; uocabula, quæ in hiſtoriis ueteribus ſcripta ſunt: Item nauigiorum quoque genera, & nomina libitum forte nobis eſt ſedentibus in rheda conquirere. neq; itidem aliarum ineptiarum uacantem ſtupentemq; animum occupare. Quæ tum igitur ſuppetierant: hæc ſunt. haſta, pilum, phalarica, ſemiphalarica, ſolliferrea, geſa, lancea, ſpari, rumigeſtri,

faces,

faces, tragulæ, frameæ, meſanculæ, cateiæ, rumpheæ, ſcorpius, ſcibones, ſiciliſes, uerutа, enſes, ſicæ, machæræ, ſpatæ, lingulæ, pugiones, climaculæ. De lingula, quoniam eſt minus frequens, admonendum exiſtimo lingulam ueteres dixiſſe gladiolum oblongum, in ſpeciem linguæ factum, cuius meminit Neuius in tragœdia Heſiona. uerſum Neuij appoſui.

» Sine mihi gerere morem uidear lingua, uerũ lingula.

Item rumphea genus teli eſt thracæ nationis, poſitumq́; hoc uocabulum in Q. Ennij annalium XIIII. Nauium autem, quas reminiſci tunc potuimus: appellationes hæ ſunt. gauli, coruitæ, caudicæ, longæ, hippagines, cercuri, celoces, uel ut græci dicunt κέλητες, lembus, oxiæ, remunculi. actuariæ, quas græci ἱσόδπυς uocant, uel ἐπακτρίδας, proſumiæ, uel geſoretæ, uel orioles, cattæ, ſcaphæ, pontones, nuctucæ, mediæ, phaſeli, parones, myoparones, lintres, capuliciа, mareplacidæ, cidarum, ratariæ, cataſcopium.

Inſcite ab Aſinio Pollione reprehenſum Salluſtium, quod transfretationem tranſgreſſum dixerit, & tranſgreſſos qui transfretaſſent.

Caput XXVI.

Asinio Pollioni in quadam epiſtola, quam ad Plancum ſcripſit: & quibuſdã alijs. C. Salluſtius inique dignus nota uiſus eſt, qđ in primo hiſtoriarũ maris trãſitum trãſmiſſumq́; nauibus factum, tranſgreſſum appellauit: eoq́;, qui fretum

tranſmiſerant: quos transfretaſſe dici ſolitum eſt: trã-
» greſſos dixit. uerba ipſa Salluſtij poſuit. Itaq; Serto-
» rius leui præſidio relicto in Mauritaniã, nactus ob-
» ſcuram noctem, æſtu ſecundo, furtim aut celeritate
» uitare prælium in tranſgreſſu conatus eſt: ac deinde
» infra ita ſcripſit. Tranſgreſſos omnis recipit mons re
» ceptus à Luſitanis. Hoc igitur & minus proprie, et à
nullo graui authore dictum aiunt. Nam tranſgreſ-
ſus inquit, & ingreſſus, à tranſgrediendo dicuntur:
id'q; ipſum ab ingreſſu, & à pedum gradu appella-
tum eſt. Idcirco uerbum tranſgredi conuenire non pu
tauit. Neq; uolantibus, neq; ſerpentibus, neq; nauigan-
tibus: ſed iis ſolis, qui gradiuntur, & pedibus iter e-
metiuntur. propterea negant apud ſcriptorem idoneũ,
aut nauium tranſgreſſum reperiri poſſe: aut pro trãſ-
fretatione tranſgreſſum. Sed quæro ego, cur non ſicu-
ti curſus nauium recte dici ſolent: ita tranſgreſſus
etiam nauibus factus dici poſſit. præſertim cum breui
tas tam anguſti freti, quod terram Africam Hiſpa-
niam'q; interfluit: elegantiſſimæ tranſgreſſionis uoca-
bulo, quaſi paucorum graduum ſpatium definita ſit.
Qui authoritatem autem requirunt, & negant di-
ctum ingredi, tranſgredi'ue in nauigantibus: uolo
uti reſpondeant quantum exiſtiment intereſſe, ingre-
di, atq; ambulare. Atqui M. Cato in libro de re ruſti-
» ca. Fundus inquit, eo in loco habendus eſt: ut & op-
» pidum propè amplum ſit: & mare, aut amnis, quà
» naues ambulant. Appetitas porrò huiuſcemodi tranſ-
lationes, habitas'q; eſſe pro honeſtamentis orationis.
Lucretius quoq; teſtimonium in hac eadem uoce di-
cit. In

cit. In quarto enim libro clamorem per arterias, & per fauces gradientem dicit: quod eſt nimio confidentius, quàm illud de nauibus ſalluſtianum. Verſus Lucretij hi ſunt.

» Corpoream quoq; enim uocem conſtare fatendum eſt,
» Et ſonitum: quoniam poſſint impellere ſenſus.
» Præterradit enim uox fauces ſæpe: facitq;
» Aſperiora foras gradiens arteria clamor.

Propterea Salluſtius in eodem libro, non eos ſolum, qui nauibus ueherentur: ſed & ſcaphas quoq; nantes progreſſas dicit. Verba ipſa de ſcaphis poſui. » Earum aliæ paulululum progreſſæ, nimio ſimul, & incerto onere, cum pauor corpora agitauerat: deprimebantur.

Hiſtoria de Po. Ro. deq; populo punico, quod pari propemodum uigore fuerint æmuli.

Caput XXVII.

In libris ueteribus memoria extat: quod par fuit quondam uigor, & acritudo, amplitudóq; Po. Ro. atq; pœni. neq; immerito exiſtimatum. Nam cum alijs quidem populis, de uniuſcuiusq; reip. cum Pœnis autem de omnium terrarũ imperio decertatum eſt. Eius rei ſpecimen eſt in illo utriusq; populi uerbo factum, cum Q. Fabius imperator Romanus dedit ad Carthagnienſes epiſtolam, ibi ſcriptum fuit, Po. Ro. miſiſſe ad eos haſtam, & caduceum ſigna duo belli, aut pacis. ex queis utrum uellent: eligerent: quod elegiſſent, id unum ut eſſe miſſum exiſtimarent. Carthagniẽſes reſponderunt, neu-

trum ſeſe eligere. ſed poſſe qui attuliſſent, utrũ mal-lent, relinquere. quod reliquiſſent: id ſibi pro lecto futurum. M. Varro autem non haſtam ipſam, neq; ipſum caduceum miſſa dicit: ſed duas teſſerulas. in quarum altera caduceum, in altera ſimulachra haſtæ fuerunt inciſa.

De ætatum finibus, pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ ex Tuberonis hiſtoria ſumptum. Cap. XXVIII.

t Vbero in hiſtoriarum primo ſcripſit Seruium Tullium regem Populi Ro. cum illas quinq; claſſes iuniorum cenſus faciendi gratia inſtitueret: pueros eſſe exiſtimaſſe, qui minores eſſent annis ſeptendecim. Atq; inde ab anno XVII. quos idoneos iam eſſe Reip. arbitraretur: milites ſcripſiſſe. eosq; ad annum quadrageſimumſextum iuniores, ſupraq; eũ annum ſeniores appellaſſe. Eam rẽ propterea notauit: ut diſcrimina, que fuerunt iudicio, moribusq; maiorum, pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ ex iſta cenſione Serui Tulli prudentiſſimi regis noſceretur.

Quod particula, atq;, non complexiua tantum ſit, ſed uim habeat pluſculam, uariamq;.

Caput XXIX.

a Tq; particula à grammaticis quidem coniunctio eſſe dicitur connexiua. Et plerunq; ſanè coniungit uerba & connectit. Sed interdum alias quaſdam poteſtates habet non ſatis notas: niſi in ueterum literarum tractatione, atq; cu-

ra exercatis. Nam & pro aduerbio ualet, cum dicimus aliter ego feci, atq; tu. ſignificat enim aliter q̃ tu. Et gemina ſi fiat: auget, intenditq; rem, de qua agitur, ut animaduertimus in Q. Ennij annalibus, niſi memoria in hoc uerſu labor.

» Atq; atq; accedit muros Romana iuuentus,

Cui ſignificationi contrarium eſt, quod itidem à ueteribus dictum eſt. Deq; & præterea pro alio quoq; aduerbio dicitur, ideſt ſtatim. Quod in his Virgilij uerſibus exiſtimatur obſcure, & inſequenter particula iſta poſita eſſe.

» Sic omnia fatis
» In peius ruere, ac retro ſublapſa referri:
» Non aliter, q̃ qui aduerſo uix flumine lembum
» Remigijs ſubigit: ſi brachia forte remiſit:
» Atq; illum in præceps prono rapit alueus amni.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER VNDECIMVS.

De origine uocabuli terræ Italiæ, deq; ea mulcta, quæ ſuprema appellatur, deq; eius nominis ratione, ac de lege Aterina. Et quibus uerbis antiquitus mulcta minima dici ſolita ſit. Cap. I.

t Imæus in hiſtorijs, quas oratione græca de rebus Po. Ro. compoſuit, & M. Varro in antiquitatibus rerum humanarũ, terrã Italiã de græco uocabulo appellatã

ſcripſerunt, cum boues græca ueteri lingua ἰταλοὶ,
uocitati ſunt: quorum in Italia magna copia fuerit:
bucetáq; in ea terra gigni, paſciq; ſolita ſint complu-
rima. Coniectare autem ob eandem cauſam poſſu-
mus: quod Italia tunc eſſet armentoſiſſima. multamq;
quæ appellatur ſuprema, inſtitutam in ſingulos dies,
duarum ouium: triginta boum, pro copia ſcilicet boum,
proq; ouium penuria. Sed cum eiuſmodi multa pe-
coris, armentiq; à magiſtratibus dicta erat: adige-
bantur boues, ouesq; aliâs pretij parui, aliâs maio-
ris, eaq; res faciebat inæqualem multæ punitionem.
Idcirco poſtea lege aterina conſtituti ſunt in oues ſin-
gulas æris deni, in boues æris centeni. Minima autem
multa eſt ouis unius. Suprema multa eſt eius numeri,
cuius diximus ultra quem multam dicere in dies ſin-
gulos ius non eſt: & propterea ſuprema appellatur,
ideſt ſumma, & maxima. Quando igitur nunc quoq;
à magiſtratibus Po. Ro. more maiorum multa dici-
tur: uel minima uel ſuprema obſeruari ſolet ut oues ge-
nere uirili appellentur: atq; ita M. Varro uerba hæc
legitima, quibus minima multa diceretur: concepit. M.
» Terentio, quando citatus, neq; reſpondit, neq; excuſa-
» tus eſt: ego ei unum ouem multam dico. ac niſi eo gene-
» re diceretur, negauerunt iuſtam uideri multam. Vo-
cabulum autem ipſum multæ idem M. Varro in un-
deuiceſimo rerum humanarum, non latinum, ſed ſa-
binum eſſe dicit. Idq; ad ſuam memoriam manſiſ-
ſe ait in lingua Samnitium, qui ſunt à Sabinis orti.
Sed turba grammaticorum nouitia ea κατ᾽ ἀντίφρα-
σιν ut quædam alia, ita hoc quoq; dici tradiderunt.

Cum autem uſus, & mos ſermonum is ſit ut ita & nunc loquamur ut pleriq; ueterum locuti ſunt: multam dixit, & multa dicta eſt. Non eſſe ab re putaui notare, quod M. Cato aliter dixit. Nam in quarto ori-
» ginum uerba hæc ſunt. Imperator noſter, ſiquis ex
» tra ordinem depugnatum iuit: ei multam facit. Poteſt autem uideri conſulta elegantia uitaſſe uerbum cum in caſtris, & in exercitu multa fieret: non in comitio, nec ad populum diceretur.

Quod elegantia apud antiquiores, non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu, atq; uictu dicebatur, eaq; in uitio ponebatur. Caput II.

Elegans homo non dicebatur cum laude: ſed id ferè uerbum ad ætatem M. Catonis uitij non laudis fuit. Eſt nanq; hoc animaduertere, cum in quibuſdam alijs tum in libro Catonis, qui inſcriptus eſt carmen de moribus. ex quo libro uer
» ba hæc ſunt. Auaritiam omnia uitia habere puta
» bant: ſumptuoſus, cupidus, elegans, uitioſus. irritus qui
» habebatur, is laudabatur. Ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus, non ab ingenij elegantia: ſed qui nimis læto, amœnoq; cultu, uictuq; eſſet. Poſtea elegans reprehendi quidẽ deſijt: ſed laude nulla dignabatur: niſi cuius elegantia erat moderatiſſima. Sic M. Tullius L. Craſſo, & Q. Scæuolæ, non meram elegantiam, ſed multam parſimoniam mi-
» ſtã laudi dedit. Craſſus inquit, erat parciſſimus ele-
» gantium. Scæuola parcorum elegantiſſimus. Præte-

rea ex eodem libro Catonis, hæc etiam ſparſim, & in
» terciſe commeminimus. Veſtri inquit, in foro honeſte
» mos erat: domi quod ſatis erat. equos carius quàm
» coquos emebant. Poeticæ artis honos non erat. Siquis
» in ea re ſtudebat, aut ſeſe ad conuiuia applicabat:
» graſſator uocabatur. Illa quoq; ex eodem lib. præ-
» clare ueritatis ſententia eſt. Nam uita inquit, huma-
» na propè uti ferrum eſt. Ferrum ſi exerceas conteri
» tur: ſi non exerceas, tamen rubigo interficit. Item ho-
» mines exercendo uidemus conteri. Si nihil exerceas in-
» ertia, atq; torpedo plus detrimenti facit: quam exer-
citatio.

Qualis quantáq; ſit, pro, particulæ uarietas, déq; exemplis eius uarietatis. Caput III.

Quando ab arbitris, negotijſq; otium eſt: & motandi corporis gratia, aut ſpatiamur, aut uectamur: quærere nonnunquam apud me metipſum ſoleo res eiuſmodi, paruas quidem, minutáſq;, & hominibus non bene eruditis aſpernabiles: ſed ad ueterum ſcripta penitus noſcenda: & ad ſcientiam linguæ latinæ, comprimis neceſſarias. uelut eſt, quod forte nuper in præneſtino receſſu ueſpertina ambulatione ſolus ambulans conſyderabam. Qualis, quantáq; eſſet particularum quarundam in oratione latina uarietas. quod genus eſt præpoſitio pro. Aliter enim dici uidebam pontifices pro collegio decreuiſſe. Aliter quempiam teſtem introductum pro teſtimonio dixiſſe. Aliter M. Catonem in originum

IIII. Prælium factum depugnatumq́; pro caſtris ſcripſiſſe. Et item in quinto. Vrbes, inſulasq́; omneis pro agro illyrico eſſe. Aliter etiam dici pro æde Caſtoris: aliter pro roſtris: aliter pro tribunali: aliter pro concione: atq; aliter tribunum plebis pro poteſtate interceſſiſſe. Sed has omnes dictiones qui aut omnino ſimiles, & pares, aut uſquequaq; diuerſas exiſtimaret: errare arbitrabar. Nam uarietatem iſtam eiuſdem quidem fontis, & capitis, non eiuſdem tamen eſſe finis putabam. Quod profecto facile intelliget: ſiquis adhibeat ad meditationem ſuam intentionem: & habeat ueteris orationis uſum, atq; notitiam celebriorem.

Quem in modum Q. Ennius uerſus Euripidis æmulatus ſit. Caput IIII.

Euripidis uerſus ſunt in Hecuba uerbis ſententia, breuitate inſignes, illuſtresq́;. Hecuba eſt ad Vlyſſem dicens.

τὸ δ᾽ ἀξίωμα κ᾽ ἂν κακῶς λέγῃ τὸ σόν.
πείσει λόγος γὰρ ἔκ τ᾽ ἀδοξούντων ἰών.
κ᾽ ἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει.

Hos uerſus Q. Ennius, cum eam tragœdiam uerteret: non ſanè incommode æmulatus eſt. Verſus totidem Enniani hi ſunt.

» Hæc tu, & ſi peruerſe dices: facile achiuos flexeris.
» Nam cum opulenti loquuntur pariter, atq; ignobiles,
» Eadem dicta eademq́; oratio æqua non æque ualet.

Bene, ſicuti dixi, Ennius. Sed tamen ignobiles

ἀντὶ ἀδοξούντων & opulenti, & ἀντὶ δοκούντων ſatisfacere ſententiæ non uidentur. Nam neq; omnes ignobiles ἀδοξοῦσι, neq; omnes opulenti ἀδοξοῦσι.

De Pyrrhonibus philoſophis quædam, deq; Academicis ſtrictim notata, deq; inter eos differentia. Caput V.

q Vos Pyrrhonios philoſophos uocamus, ij græco cognomento σκεπτικοὶ appellantur. Id ferme ſignificat: quaſi quæſitores, & conſyderatores. Nihil enim decernunt: nihil conſtituunt: ſed in quærendo ſemper, conſyderandóq; ſunt, quidnam ſit omnium rerum, de quo decerni, conſtituíq; poſſit: ac ne uidere quoq; plane quicquam, neq; audire ſeſe putant: ſed ita pati, afficiq; quaſi uideant: uel audiant: eaq; ipſa, quæ adfectiones iſtas in ſeſe efficiant: qualia & cuiuſmodi ſint, cunctantur, atq; inſiſtunt. Omniúmq; rerum fidem, ueritatemq; miſtis, confuſiſq; ſignis ueri, atq; falſi ita incomprehenſibilem uideri aiunt, ut quisq; homo eſt, non præceps, neq; iudicij ſui prodigus his uti uerbis debeat: quibus authorē philoſophiæ iſtius Pyrrhonem uſum eſſe tradunt. οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τό δε ἢ ἐκεῖνος ἢ οὐδετέρως, indicia enim rei cuiusq;, & ſynceras proprietates negant poſſe noſci, & percipi. Idq; ipſum docere, atq; oſtendere multis modis conantur. Super qua re Phauorinus quoq; ſubtiliſſime, argutiſſiméq; decem libros compoſuit: quos πυῤῥωνίων τρόπων inſcribit. Vetus autem quæſtio, & à multis ſcriptoribus græcis tractata, an quid, & quantum inter Pyrrhonios, &

Academicos philoſophos interſit. Vtriq; enim σκεπτικοὶ ἐφεκτικοὶ ἀπορητικοὶ dicuntur, quoniam utriq; nihil affirmant, nihilq; comprehendi putant. Sed ex omnibus rebus perinde uiſa fieri dicunt: quas φαντασίας appellant: non ut rerum ipſarum natura eſt: ſed affectio animi, corporiſue eſt eorum, ad quos ea uiſa perueniunt. Itaq; omnes omnino res, quæ ſenſus hominum mouent, τῶν πρός τι eſſe dicunt. Id uerbum ſignificat, nihil eſſe quidquam, quod ex ſeſe conſtet: nec quod habeat uim propriam, & naturam: ſed omnia prorſum ad aliquid referri: taliáq; uideri eſſe: qualis ſit eorum ſpecies, dum uidentur: qualiáq; apud ſenſus noſtros, quo peruenerunt: creantur, non apud ſeſe, unde profecta ſunt. Cum hæc autem conſimiliter, tam Pyrrhonij dicant, quam Academici, differre tamen inter ſeſe, & propter alia quædam, & uel maxime propterea exiſtimati ſunt: quod Academici quidem ipſum illud nihil poſſe comprehendi: quaſi comprehendunt: & nihil poſſe decerni, quaſi decernunt. Pyrrhonij, ne id quidem ullo pacto uideri uerum dicunt: quod nihil eſſe uerum uidetur.

Quod mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Caſtorem. Caput VI.

IN ueteribus ſcriptis, neq; mulieres Romanæ per Herculem deierant, neq; uiri per Caſtorem. Sed cur illæ non iurauerunt Herculem, obſcurum non eſt. nam Herculaneo ſacrificio abſtinent. Cur autem uiri Caſtorem iurantes non

appellarũt: non facile dictu eſt· Nuſquam igitur ſcriptum inuenire eſt apud idoneos quidẽ ſcriptores, aut mehercle fœminam dicere, aut mecaſtor uirum· Aedepol autem, quod iusiurandum per Pollucem eſt: & uiro, & fœminæ commune eſt· Sed M· Varro adſeuerat antiquiſſimos uiros, neq; per Caſtorem, neq; per Pollucem deierare ſolitos: ſed id iusiurandũ fuiſſe tantum fœminarum, ex initijs eleuſinijs acceptũ· Paulatim tamen inſcitia antiquitatis uiros dicere ædepol cœpiſſe: factumq́; eſſe ita dicendi morem· Sed mecaſtor à uiro dici in nullo uetere ſcripto inueniri·

Verbis antiquiſſimis, relictisq́;, & deſitis minime utendum· Caput VII·

u Erbis uti aut nimis obſoletis, exculcatisq́;, aut inſolentibus, nouitatisq́; duræ, & illepide par eſſe delictum uidetur· Sed moleſtius equidem, culpatiusq́; eſſe arbitror, uerba noua incognita, inaudita dicere, quàm inuulgata, & ſordentia· Noua autem uideri dico etiã ea, quæ ſunt inuſitata, & deſita, tametſi ſint uetuſta· Eſt adeo id uitium plerunque ſeræ eruditionis, quam græci ὀψιμαθίαν appellant: ut quod nunquam didiceris, diu ignoraueris: cum id ſcire aliquando cœperis: magnificias· Quo in loco cunq;, & quacunq; in re dicere, ueluti Romæ nobis præſentibus, uetus celebratusq; homo in cauſis, ſed repentina, & quaſi tumultuaria doctrina præditus: cum apud præfectum urbis uerba faceret, & dicere uellet, inopi quendam, miſeroq́;

roq; uictu uiuere: & furfureum panem eſtare: uinumq; eructum, & fetidum potare: Hic inquit, eques Romanus apludam edit: & flocces bibit. Aſpexerunt omnes, qui aderant alius alium, primo triſtiores turbato, & requirente uultu, quidnam illud utriuſque uerbi foret. Poſt deinde quaſi neſcio quid thuſce, aut gallice dixiſſet, uniuerſi riſerunt. Legerat autem ille apludam ueteres ruſticos frumenti furfurem dixiſſe. Idq; à Plauto in comœdia (ſi ea Plauti eſt) quæ aſtraba inſcripta eſt: poſitum eſſe. Item flocces audierat priſca uoce ſignificare uini fecem è uinaceis expreſſam; ſicuti fraces ex oleis. Idq; apud Cæcilium ἐν πωλουμένοις legerat: eaque ſibi duo uerba ad orationum ornamenta ſeruauerat. Alter quoq; à lectionibus, id genus, paucis ἀπειρόκαλος. cum aduerſarius cauſam differri poſtularet: rogo prætor inquit, ſubueni ſuccurre, quonamuſq; nos bouinator hic demoratur: atq; id uoce magna ter quaterue inclamauit Bouinator. Commurmuratio fieri cœpta eſt à pleriſq;, qui aderant: quaſi monſtrum uerbi admirantibus. At ille iactans & geſtiens. Non enim Lucilium inquit, legiſtis, qui terguerſatorem bouinatorem dicit. Eſt autem in Lucilij XI uerſus hic.

» Hic ſtrigoſus, bouinatorq; ore improbus duro.

Quid ſenſerit, dixeritq; M. Cato de Albino, qui homo Romanus græca oratione res Romanas, uenia ſibi ante eius linguæ imperitiæ petita compoſuit. Caput VIII.

Vſte, uenuſteq; admodum reprehendiſſe di-
i citur A. Albinum M. Cato. Albinus, qui cum L. Lucullo conſul fuit: res Romanas oratione græca ſcriptitauit. In eius hiſtoriæ principio ſcriptum eſt ad hanc ſententiam. Neminem ſuccenſere ſibi conuenire: ſiquid in his libris parum compoſite, aut minus eleganter ſcriptum foret. Nam ſum inquit, homo Romanus, natus in Latio, græca oratio a nobis alieniſſima eſt. Ideoq; ueniam, gratiamq; malæ exiſtimationis, ſiquid eſſet erratum, poſtulauit. Eam cum legiſſet M. Cato. Næ tu inquit, Aule nimiū nugator es: cum maluiſti culpam deprecari, quam culpa uacare. Nam petere ueniam ſolemus, aut cum imprudentes errauimus: aut cum compulſi peccauimus. Tibi inquit, oro te, quis perpulit, ut id committeres, quod prius quā faceres, peteres ut ignoſceretur? Scriptum eſt hoc in libro Cornelij Nepotis de illuſtribus uiris.

Hiſtoria de legatis Mileti, & Demoſthene rhetore in libris Critolai reperta. Caput IX.

Ritolaus ſcripſit legatos Mileto publicæ rei
c cauſa ueniſſe Athenas, fortaſſe, an dixerit auxilij petendi gratia. Tum qui pro ſeſe uerba facerent: quos uiſum erat: aduocaſſe aduocatos, uti erat mandatum, uerba pro Mileſijs ad populum feciſſe. Demoſthenem Mileſiorum poſtulatis acriter reſpondiſſe: neq; Mileſios auxilio dignos, neq; ex R. P. id eſſe contendiſſe. Rem in poſterū diē prolatā: legatos ad Demoſthenem ueniſſe: magnoq; opere oraſſe uti con-

tra ne

tra ne diceret. Eum pecuniam petiuiſſe, & quantam petiuerat: abſtuliſſe. Poſtridie cum res agi denuo cœpta eſſet: Demoſthenem lana multa collum, ceruicesq́; circumuolutum, ad populum prodiſſe, & dixiſſe ſe συνάγχην. Eo contra Mileſios loqui non quire. Tum è populo unum exclamaſſe. Non συνάγχην quod Demoſthenes pateretur, ſed ἀργυράγχην eſſe. Ipſe etiam Demoſthenes, ut idem Critolaus refert: non id poſtea concælauit: quin gloriæ quoq; hoc ſibi aſſignauit. Nam cum interrogaſſet Ariſtodemum actorem fabularum quantum mercedis, uti ageret, accepiſſet: & Ariſtodemus talentum reſpondiſſet: at ego plus inquit, accepi, ut tacerem.

Quod C. Gracchus in oratione ſua, hiſtoriã ſuprascriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni attribuit, uerbáq; ipſius C. Gracchi relata.

Caput X.

Quod in capite ſuperiore à Critolao ſcriptũ eſſe diximus ſuper Demoſthene: id C. Gracchus in oratione, qua legem Aufeiam diſſuaſit: in Demadem contulit uerbis hiſce. Nam uos Quirites, ſi uelitis ſapientia, atq; uirtute uti: & ſi quæritis: neminem noſtrũ inuenietis ſine pretio huc prodire. Omnes nos, qui uerba facimus: aliquid petimus. neq; ullius rei cauſa quiſquam ad uos prodit: niſi ut aliquid auferat. Ego ipſe, qui apud uos uerba facio, uti uectigalia ueſtra augeatis: quo facilius ueſtra commoda, & rempublicam adminiſtrare poſſitis: non gratis prodeo. Verum peto à uobis, non pecuniam, ſed

bonam exiſtimationem, atque honorem. Qui prodeunt diſſuaſuri, ne hanc legem accipiatis: petunt, non honorem à uobis, uerum à Nicomede pecuniam. Qui ſuadent, ut accipiatis, ij quoq; petunt non à uobis bonam exiſtimationem: uerum à Mithridate rei familiaris ſuæ pretium, & præmium. Qui autem ex eodem loco atq; ordine tacent: ij uel acerrimi ſunt. Nam ab omnibus pretium accipiunt, & omnes fallunt. Vos cum putatis eos ab his rebus remotos eſſe: impartitis bonam exiſtimationem. Legationes autem à regibus, cum putant eos ſua cauſa reticere ſumptus atque pecunias maximas præbent, uti in terra græcia. Quo in tempore tragœdus gloriæ ſibi ducebat, talentum magnum, ob unam fabulam datum eſſe: homo eloquentiſſimus ciuitatis ſuæ Demades ei reſpondiſſe dicitur. Mirum tibi uidetur, ſi tu loquendo talentum quæſiſti? Ego, ut tacerem, decem talenta à rege accepi. idem nunc iſti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

Verba P. Nigidij, quibus differre dicit, mentiri & mendacium dicere. Cap. XI.

u Erba ſunt hæc ipſa P. Nigidij hominis in ſtudijs bonarum artium præcellentis. Quem M. Cicero ingenij, doctrinarumq; nomine, ſumme reueritus eſt. Inter mendacium dicere, & mentiri diſtat. Qui mentitur, ipſe non fallitur, ſed alterum fallere conatur. Qui mendacium dicit, ipſe fallitur. Item hoc addidit, qui mentitur inquit fallit, quantum in ſe eſt. Atqui mendacium dicit, ipſe

» non fallit quantum in ſe eſt. Item hoc quoq; ſuper
» eadẽ re dicit. Vir bonus inquit, præſtare debet, ne
» mentiatur: Prudens, ne mendacium dicat. Alterum
» incidit in hominem, alterum non. Varie mehercle, &
lepide Nigidius tot ſententias in eãdem rem, quaſi ali
ud atq; aliud diceret: diſparauit.

Quod Chryſippus philoſophus omne uerbũ ambiguum, dubiumq́; eſſe dicit: Diodorus contra, nullum uerbum ambiguum eſſe putat. Cap. XII.

c Hryſippus ait, omne uerbum ambiguum natura eſſe, quoniam ex eodem duo uel plura accipi poſſunt. Diodorus autem, cui Crono cognomentum fuit: Nullum inquit uerbum eſt ambiguum: nec quiſquam ambiguum dicit, aut ſentit. Nec aliud dici uideri debet, quàm quod ſe dicere ſentit is, qui dicit. At cum ego inquit aliud ſenſi, tu aliud accepiſti: obſcure magis dictum, quàm ambigue uideri poteſt. Ambigui enim uerbi natura illa eſſe debuit: ut qui diceret: duo, uel plura diceret. Nemo autem duo uel plura dicit, qui ſe ſentit unum dicere.

Quid T. Caſtritius de uerbis, deq́; ſententia quadam C. Gracchi exiſtimauerit. Quodq́; eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit. Cap. XIII.

a Pud T. Caſtritium diſciplinæ rhetoricæ doctorem graui atq; firmo iudicio uirum legebatur oratio C. Gracchi in P. Popilium.

In eius orationis principio collocata uerba ſunt accuratius, modulatiusq́;, quã ueterum oratorum conſuetudo fert. Ea uerba, ſicuti dixi, compoſita hæc ſunt.
» Quæ uos cupide per hoſce annos adpetiſtis, atq; uo-
» luiſtis: ea ſi temere repudiaritis. abeſſe nõ poteſt, quin
» aut olim cupide adpetiſſe, aut nunc temere repudiaſ=
» ſe dicamini. Curſus igitur hic, & ſonus rotundæ, uolubilisq́; ſententiæ, eximie nos, & unice delectabat. Tanto id magis, quod iam tunc C. Graccho uiro illuſtri, & ſeuero eiuſmodi compoſitionem fuiſſe cordi uidebamus. Sed enim cum eadem ipſa uerba ſæpius petentibus nobis lectitarentur: admoniti à Caſtritio ſumus: ut conſyderaremus, quæ uis, quod'ue emolumentum eius ſententiæ foret. Neq; pateremur ut aures noſtræ cadentis apte orationis modis eblanditæ, animum quoq; nobis uoluptate inani perfunderent. Cũq; nos admonitione iſta attentiores feciſſet: inſpicite inquit, penitus quid efficiant uerba hæc. dicatq; mihi quæſo aliquis ueſtrum, an ſit ulla huiuſce ſententiæ aut grauitas, aut gratia? Quæ uos cupide per hoſce annos adpetiſtis, atq; uoluiſtis: ea temere ſi repudiaritis: abeſſe non poteſt, quin aut olim cupide adpetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini. Cui enim omnium hominum in mentem non uenit: id profecto uſu uenire, ut quod cupide adpetieris, cupide adpetiſſe: & quod temere repudiaueris, temere repudiaſſe dicaris? At ſi opinor, inquit, ita ſcriptum eſſet: quæ uos per hoſce annos adpetiſtis, atq; uoluiſtis, ea nunc ſi repudiaritis: abeſſe non poteſt, quin aut olim cupide adpetiſſe, aut nunc temere repudiaſſe dicamini.

Si inquit,

Si inquit, ita diceretur, grauior ſcilicet, ſolidiorq́; fieret ſententia: & acciperet aliquid iuſtæ in audiendo expectationis. Nunc autem uerba hæc cupide, & temere, in quibus uerbis omne momentum rei eſt: non in concludenda ſententia tantum dicuntur: ſed ſupra quoq; nondum deſyderata ponuntur. Et quæ naſci, oririq́; ex ipſa rei conceptione debebant: ante omnino, quàm res poſtulat dicuntur. Nam qui ita dicit, ſi hoc feceris: cupide feciſſe diceris: rem dicit ſenſus alicuius ratione collectam, & confectam. Qui uero ita dicit, ſi cupide feceris: cupide feciſſe diceris: nõ longe ſecus dicit, atq; ſi diceret, ſi cupide feceris: cupide feceris. Hæc ego inquit, admonui, non ut C. Graccho uitio darem. (Dij enim mentem meliorem mihi,) (nam ſi quicquam in tam fortis facundiæ uiro uitij, uel erroris eſſe dici poteſt: id omne & authoritas eius exhauſit: & uetuſtas conſumpſit.) Sed uti caueretis: ne uos facile præſtringeret modulatus aliquis currentis facundiæ ſonitus. Atq; ut uim ipſam rerum, uirtutemq́; uerborum prius penſitaretis: & ſiquidẽ grauis, atq; integra, & ſyncera ſententia diceretur: tum ſi ita uideretur: greſſibus quoq; ipſis orationis, & geſtibus plauderetis. Si uero frigidi, & leues, & futiles ſenſus in uerba apte, numeroſeq́; poſita includerentur: non eſſe id ſecus crederetis, quàm cum homines inſigni deformitate, ad facienda ridicula imitantur hiſtriones, & geſtiunt.

Sobria, & pulcherrima Romuli regis reſponſio circa uini uſum. Caput XIIII.

s Impliciſſima ſuauitate & rei, & orationis L. piſo frugi uſus eſt in primo annali, cum de Romuli regis uita, atque uictu ſcriberet. Ea uerba, quæ ſcripſit: hæc ſunt. Eundem Romulum dicunt ad cœnam uocatum ibi non multum bibiſſe: quia poſtridie negotium haberet. Ei dicunt, Romule ſi iſtuc omnes homines faciant: uinum uilius ſit. Is reſpondit, immo uero carum, ſi quantum quiſq; uolet, bibat: nam ego bibi quantum uolui.

De ludibũdo, & errabũdo, atq; id genus uerborũ productionibus, & quod Laberius ſic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda. Atq; inibi quod Siſenna per huiuſcemodi uerbum noua figura uſus eſt. Caput XV.

l Aberius in lacu auerno mulierem amantem uerbo inuſitatius ficto amorabundam dixit. id uerbum Ceſellius uindex in commentario lectionum antiquarum ex figura ſcriptum dixit, qua ludibunda: ridibunda, & errabunda dicitur, ludens, & ridens, & errans. Terentius autem Scaurus, diui Adriani temporibus grammaticus uel nobiliſſimus inter illa, quæ de Ceſellij erroribus compoſuit: in hoc quoq; uerbo erraſſe eum ſcripſit: quod idem eſſe putauerit, ludens & ludibunda, errans, & errabunda, ridens, & ridibunda. Nam ludibunda inquit & ridibunda, & errabunda ea dicitur, quæ ludentem, uel ridentem, uel errantem agit, aut ſimulat. Sed qua ratione Scaurus adductus ſit, ut

Ceſellium in eo reprehenderet: non hercle reperie-bamus. Non eſt enim dubium, quin hæc, genere ipſo duntaxat idem ſignificent: quod ea demonſtrant, à quibus producuntur. Quid eſſet autem ludentem agere, uel imitari, non intelligere uideri maluimus: q̃ inſimulare eum tanquam ipſum minus intelligentem. Quin magis Scaurum oportuit commentaria Ceſellij criminantem, hoc ab eo præteritum requirere: quod non dixerit, an quid, & quantulum differret à ludibundo ludens, & ridibundo, ridens, & errabundo, errans, cæteraq; horum ſimilia? An à principalibus uerbis paululum aliquid diſtaret? Et quã omnino uim haberet particula hec extrema eiuſmodi uocabulis addita. Hoc enim fuit potius requirendum in iſtiuſmodi figuræ tractatu. Sicuti requiri ſolet in uinolento, & lutulento, & turbulento, uacua'ne & inanis ſit iſtæc productio? Cuiuſmodi ſunt, quæ παραγωγὰς græci dicunt. An extrema illa particula habeat aliquid ſuæ propriæ ſignificationis. Cum reprehenſionem autem illam Scauri notaremus: in memoriam nobis rediit, quod Siſenna in quarto hiſtoriarum, eiuſdem figuræ uerbo ita uſus eſt: populabũdus inquit, agros ad oppidum peruenit. Quod ſcilicet ſignificat, cum agros popularetur: non ut Scaurus in conſimilibus uerbis ait: cum populantem ageret, uel cum imitaretur. Sed inquirentibus nobis, quænam ratio, & origo eſſet huiuſcemodi figuræ populabũdus, & errabũdus, & lætabũdus, & ludibũdus, multorũq; aliorũ id genus uerborũ ἐπιβόλως hercle, Apollinaris noſter ſibi uideri ait, particulã iſtam po-

ſtremam, in qua uerba talia exeunt, uim, & copiã, & quaſi abundantiam rei, cuius id uerbum eſſet, demonſtrare. Vt lætabundus is dicatur: qui abunde lætus ſit: & errabundus, qui longo, atq; abundanti errore ſit. Cæteráq; omnia ex ea figura ita dici oſtendit: ut productio hæc, & extremitas largam, & fluẽtem uim, & copiam declaret.

Quod græcorum quorundam uerborum difficillima eſt in latinam linguam mutatio: uelut quod græce dicatur πολυπραγμοσύνη. Caput XVI.

Dicimus ſæpe animum ad uocabula rerũ non pauciſſima, quæ neq; ſingulis uerbis, ut à græcis, neq;, ſi maxime pluribus eas res uerbis dicamus: tam dilucide, tamq; apte demonſtrari latina oratione poſſunt: quã græci ea dicunt priuis uocibus. Nuper etiam cum allatus eſſet ad nos Plutarchi liber, & eius libri indicem legiſſemus: qui erat περὶ πολυπραγμοσύνης, percontanti cuipiam, qui & literarum, & uocum græcarum expers fuit: cuiuſnam liber, & qua de re ſcriptus eſſet: nomen quidem ſcriptoris ſtatim diximus. Rem, de qua ſcriptum fuit: dicturi, hæſimus. Ac tum quidem primo, quia non ſatis commode opinabar interpretaturum eſſe: ſi dicerem librum ſcriptum eſſe de negotioſitate: aliud inſtitui apud me exquirere, quod, ut dicitur, uerbũ de uerbo expreſſum eſſet. Nihil erat prorſus, quod aut meminiſſem legere me: aut ſi etiam uellem fingere: quod non inſigniter aſperum, abſurdum, durumq; eſſet: ſi

ex multitudine, & negotio uerbum unum compingerem: ſicuti multiiuga dicimus, & multicoloria, & multiformia. Sed non minus illepide ita diceretur, quàm ſi interpretari uoce una uelis πολυφιλίαν, *aut* πολυτροπίαν, *aut* πολυσαρκίαν. *Quamobrem cum diutule tacitus in cogitando fuiſſem: reſpondi tandem non uideri mihi, ſignificari eam rem poſſe uno nomine. Et idcirco iuncta oratione, quid uellet græcum id uerbum pararam dicere. Ad multas igitur res agreſſio, earumq́; omnium rerum actio* πολυπραγμοσύνη *inquam græce dicitur: de qua hunc librum compoſitum eſſe, inſcriptio iſta indicat. Tum ille opicus uerbis meis inchoatis, & inconditis, adductus uirtutem quidem eſſe* πολυπραγμοσύνην. *Hortatur inquit, nos profecto neſcio quis hic Plutarchus ad negotia capeſſenda, & ad res obeundas plurimas cum induſtria, & celeritate. Nomenq́; ipſius uirtutis, de qua locuturus eſſet: libro ipſi, ſicuti dicis: non incommode præſcripſit. Minime inquam uero. neq; enim iſta omnino uirtus eſt: cuius græco nomine argumentum hoc libri demonſtratur. Neq; id, quod tu opinare, aut ego me dicere ſentio, aut Plutarchus facit. Deterret enim nos hoc quidē in libro quā poteſt maxime, à uaria, promiſcuáq;, & non neceſſaria rerū eiuſcemodi plurimarum & cogitatione, & petitione. Sed huius inquam, tui erroris culpam eſſe intelligo in mea ſcilicet infacundia: qui ne pluribus quidem uerbis potuerim non obſcuriſſime dicere quod à græcis perfectiſſime uno uerbo, & planiſſime dicitur.*

Quid ſignificat in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent.

Caput XVII.

Dicta ueterum Prætorum ſedentibus forte nobis in bibliotheca templi Traiani, & aliud quid requirentibus, cum in manus incidiſſent: legere, atq; cognoſcere libitum eſt. Tum in quodam edicto antiquiore ita ſcriptum inuenimus. Qui
» flumina retanda publice redempta habent: ſiquis eo-
» rum ad me eductus fuerit: qui dicatur, quod eum ex
» lege locationis facere oportuerit, non feciſſe. Retanda igitur quid eſſet: quærebatur. Dixit ibi quiſpiam nobiſcum ſedens amicus meus, in libro ſe Caij de origine uocabulorum ſeptimo legiſſe. Retas uocari arbores, quæ aut ex ripis fluminum eminerent: aut in alueis eorum extarent: appellatasq; eſſe à retibus, quod prætereuntes naues impedirent, & quaſi irretirent. Idcirco ſeſe arbitrari retanda flumina locari ſolita eſſe, ideſt purganda, nequid aut moræ, aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fieret.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit: fures affecerit. Et qua poſtea Solon, & qua item decemuiri noſtri, qui XII. tab. ſcripſerunt. Atq; inibi adſcriptum, quod apud Aegyptios furta licita, & permiſſa ſunt. Apud Lacedæmonios autem cum ſtudio quoq; affectata, & pro exercitio utili celebrata. Ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria ſententia.

Caput XVIII.

Draco Athenienſis uir bonus, multaq; eſſe
d prudentia exiſtimatus eſt, iuriſq; diuini, & humani peritus fuit. Is Draco leges, quibus Athenienſes uterentur: primus omnium tulit. in illis legibus furem cuiuſcunq; modi furtis ſupplicio capitis puniendum eſſe, & alia pleraq; nimis ſeuere cenſuit, ſanxitq;. Eius igitur leges, quoniam uidebantur impendio acerbiores: non decreto, iuſſoq;, ſed tacito, illiteratoq; Athenienſium conſenſu, obliteratæ ſunt. Poſtea legibus alijs mitioribus à Solone compoſitis uſi ſunt. Is Solon ex ſeptem illis inclytis ſapientibus fuit. Is ſua lege in fures, non ut Draco antea mortis, ſed dupli poena uindicandum exiſtimauit. X uiri autem noſtri, qui poſt reges exactos leges, quibus Po. Ro. uteretur: in. XII. tabulis ſcripſerunt: neq; pari ſeueritate in puniendis omnium generum furibus, neq; remiſſa nimis lenitate uſi ſunt. Nam furem, qui manifeſto furto prehenſus eſſet: tum demum occidi permiſerunt: ſi aut cum faceret furtum, nox eſſet: aut interdiu ſe telo, cum prehenderetur defenderet. Ex cæteris autem manifeſtis furibus, liberos uerberari, addiciq; iuſſerunt ei: cui factum furtum eſſet: ſi modo id luci feciſſent: neq; ſe telo defendiſſent. ſeruos item furti manifeſti prehenſos uerberibus affici, & è ſaxo præcipitari, ſed pueros impuberes prætoris arbitratu uerberari uoluerunt: noxamq; ab his factam ſarciri. Ea quoq; furta, quæ per lancem, liciumq; concepta eſſent: perinde, ac ſi manifeſta forent: uindicauerunt. Sed nunc à lege illa X. uirali diſceſſum eſt. Nam ſi-

quis ſemper manifeſto furto iure, & ordine experiri uelit: actio in quadruplum datur. Manifeſtum autem furtum eſt, ut ait Maſſurius: quod deprehēditur, dum fit. faciendi finis eſt, cum perlatum eſt, quò ferri cœperat. Furti concepti, item oblati, tripli pœna eſt. Sed quod ſit oblatum, quod conceptum, & pleraq; alia ad eam rem, ex egregijs ueterum moribus accepta, neq; inutilia cognitu, neq; iniucunda, qui legere uoluit: inueniet Sabini librum, cui titulus eſt de furtis. In quo id quoq; ſcriptum eſt, quod uulgo inopinatum. Non hominum tantum, neq; rerum mouentium, quæ auferri occulte, & ſubripi poſſunt: ſed fundi quoq;, & ædium fieri furtum. Condemnatum quoq; furti colonum, qui fundo, quem conduxerat: uendito: poſſeſſione eius dominum interuertiſſet. Atq; id etiam, quod magis inopinabile eſt: Sabinus dicit. Furem eſſe hominis iudicatum, qui cum fugitiuus præter oculos domini forte iret: obtentu togæ tanquam ſe amiciens, ne uideretur à domino, obſtitiſſet. Alijs deinde furtis omnibus, quæ nec manifeſta appellantur, pœnam impoſuerunt dupli. Id etiam memini legere me in libro Ariſtonis iure conſulti, haudquaquam indocti uiri, apud ueteres ægyptios: quod genus hominum conſtat, & in artibus reperiendis ſolertes extitiſſe: & in cognitione rerum indaganda ſagaces: furta omnia fuiſſe licita, & impunita, apud Lacedæmonios quoq; ſobrios illos, & acres uiros, cuius rei nō adeo, ut Aegyptijs fides longinqua eſt: non pauci, neq; ignobiles ſcriptores, qui de moribus, legibuſq; eorum memorias condiderunt: ius atq; uſum fuiſſe furandi

dicunt,

*dicunt, Id'q; à iuuentute eorum, non ob turpia lu-
cra, neq; ad ſumptum libidini præbendum comparã-
dam'ue opulentiam, ſed pro exercitio, diſciplináq; rei
bellicæ factitatum. Quod & furandi ſolertia, & ad
ſuetudo acueret, firmaretq; animos adoleſcentium:
& ad inſidiarum aſtus, & ad uigilandi tolerantiã,
& obrependi celeritatem. Sed enim M. Cato in ora-
tione, quam de præda militibus diuidunda ſcripſit:
uehementibus, & illuſtribus uerbis de impunitate pe-
culatus, atq; licentia conqueritur. Ea uerba, quoniam
» nobis impenſe placuerunt: adſcripſimus. Fures in-
» quit, priuatorum furtorum in neruo, atq; in compe-
» dibus ætatem agunt. Fures publici in auro, atq; in
» purpura. Quã caſte autem, & quàm religioſe à
prudentiſſimis uiris, quid eſſet furtum definitum ſit:
prætereundum non puto. Nequis eum ſolum eſſe fu-
rem putet: qui occulte tollit, aut clàm ſubripit. Ver-
» ba ſunt Sabini ex libro iuris ciuilis ſecundo. Qui
» alienam rem adtrectauit, cum id ſe inuito domino
» facere iudicare deberet: furti tenetur. Item alio ca-
» pite. Qui alienum tacens, lucri faciundi cauſa ſuſtu-
» lit: furti obſtringitur, ſiue ſcit cuius ſit, ſiue neſcit.
Hæc quidem ſic in eo, quo nunc dixi libro, Sabinus
ſcripſit, de rebus furti faciendi cauſa adtrectatis. Sed
meminiſſe debemus ſecundum ea, quæ ſupra ſcripſi,
furtum ſine ulla quoq; adtrectatione fieri poſſe, ſola
mente, atq; animo, ut furtum fiat, annitente. Quo cir-
ca ne id quidem Sabinus dubitare ſe ait, quin domi-
nus furti ſit condemnandus: qui ſeruo ſuo uti furtum
faceret: imperauit.*

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII. LIBER DVODECIMVS.

Diſſertatio Phauorini philoſophi, qua ſuaſit nobili fœminæ, ut liberos, quos peperiſſet: non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret.

Caput Primum.

n Vñtiatum quondam eſt Phauorino philoſopho nobis præſentibus uxorem auditoris, ſectatoriſq; ſui paulum ante enixam, auctumq; eũ eſſe nato filio. Eamus igt, & puerperã uiſum, & patri gratulatũ. Is enim erat loci Senatorij ex familia nobiliori. Imus unà & qui tum aderamus. Proſecutiq; eum ſumus ad domum, quò pergebat: & cum eo ſimul introgreſſi ſumus. Tum in primis ædibus complexus hominem, congratulatuſq; adſedit, atq; percunctatus eſt quàm diutinum puerperium, & quàm laborioſi nixus fuiſſent. Puellamq; defeſſam labore, ac uigilia ſomnum capere cognouit: fabulari inſtituit prolixius. Et nihil inquit dubito, quin filium lacte ſuo nutritura ſit. Sed cum mater puellæ parcendum eſſe ei diceret: adhibendaſq; puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo tuliſſet: munus quoque nutricationis graue, ac difficile accederet: oro te inquit mulier ſine eam totam integram eſſe matrem filij ſui. Quod eſt enim hoc contra naturam

ram imperfectum, atque dimidiatum matris genus? peperiſſe, ac ſtatim ab ſeſe abieciſſe? Aluiſſe in utero ſanguine ſuo neſcio quid, quod non uideret? non alere nunc ſuo lacte, quod uideat iam uiuentem? iam hominem? iam matris officia implorantẽ? An tu quoq; inquit putas, naturã fœminis mãmarum ubera, quaſi quoſdam neuulos uenuſtiores, non liberorum alendorum, ſed ornãdi pectoris cauſa dediſſe? Sic enim qđ à uobis ſcilicet abeſt, pleræq; iſtæ prodigioſæ mulieres, fontem illum ſanctiſſimum corporis generis humani educatorem areſacere & extinguere cum periculo quoq; auerſi, corruptiq; lactis laborant tanquam pulchritudinis ſibi inſignia deuenuſtet. Quod quidem faciunt eadem uecordia: qua quibuſdam commentitijs fraudibus nituntur, ut fœtus quoq; ipſi in corpore ſuo concepti aboriantur, ne æquor illud uentris irrugetur: ac de grauitate oneris, & labore partus fatiſcat. quod cum ſit publica deteſtatione, communiq; odio dignum in ipſis hominum primordijs, dum fingitur, dum animatur inter ipſas artificis naturæ manus interfectum ire: quantulum hinc abeſt, iam perfectum, iam genitum, iam filium proprij, atq; conſueti, atq; cogniti ſanguinis alimonia priuare? Sed nihil intereſt (hoc enim dicitur) dum alatur, & uiuat cuius id lacte fiat. Cur igitur iſte, qui hoc dicit, ſi in capeſſendis naturæ ſenſibus, tam obſurduit: non id quoque nihil intereſſe putat: cuius in corpore, cuiuſq; ex ſanguine concretus homo, & coalitus ſit? An qui à ſpiritu multo, & colore exalbuit, non idem ſanguis eſt nunc in uberibus, qui in utero fuit?

Non'ne hac quoq; in re ſolertia naturæ euidens eſt: quod poſteaquam ſanguis ille opifex in penetralibus ſuis omne corpus hominis finxit: aduentante iam partus tempore in ſupernas ſe parteis profert, & ad fouenda uitæ, atq; lucis rudimenta preſtò eſt: & recens natis, notum, & familiarē uictum offert? Quāobrem non fruſtra creditum eſt: ſicuti ualeat ad fingendas animi, atq; corporis ſimilitudines uis, & natura ſeminis: non ſecus ad eandem rem, lactis quoq; ingenia, & proprietates ualere. Neq; in hominibus id ſolum, ſed in pecudibus quoq; animaduerſum. Nam ſi Ouium lacte Hœdi, aut caprarum Agni alerentur: conſtat fermè in his, lanam duriorem, in illis capillum gigni teneriorem. In arboribus etiam, & frugibus maior plerunq; uis, & poteſtas eſt ad earum indolem uel detrectandam, uel augendam, aquarum, atq; terrarum, quæ alunt: quàm ipſius, quod iacitur, ſeminis. Ac ſæpe uideas arborem lætam, & nitentem in locum alium tranſpoſitam deterioris terræ ſucco deperiſſe. Quæ malum igitur ratio eſt nobilitatem iſtam nati modo hominis, corpusq́;, & animum, benigne ingenitis primordijs inchoatum, inſitiuo, degeneriq́; alimento lactis alieni corrumpere? Præſertim ſi iſta, quam ad præbendum lac, tunc adhibebitis, aut ſerua, aut ſeruilis, & ut plerunq; ſolet, externæ, & barbaræ nationis, ſi improba, ſi informis, ſi impudica, ſi temulenta eſt. Nam plerunq; ſine diſcrimine, quæcunq; id temporis lactens eſt: adhiberi ſolet. Patiemur'ne igitur infantem hunc noſtrum pernitioſo contagio infici? & ſpiritum ducere in animum, atq; in

corpus

corpus ſuum, ex corpore, & animo deterrimo? Id hercle ipſum eſt, quod ſæpenumero miramur: quoſdam pudicarum mulierum liberos, parentum ſuorum neq; corporibus, neq; animis ſimiles exiſtere. Scite igitur & perite noſter Maro, quod cum uerſus illos Homeri conſectaretur:

ὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεὺς,
ὐδὲ θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα
πέτραι τ' ἠλίβατοι. ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.

Non partionem ſolam tanquam illam, quam ille ſequebatur: ſed alituram quoq; feram, & ſæuam criminatus eſt. Addidit enim hoc de ſuo,

Hircanæq; admorunt ubera tigres.

Quoniam uidelicet in moribus inoleſcendis magnam fere partem ingenium altricis, & natura lactis tenet. Quæ iam à principio imbuta paterni ſeminis concretione, ex matris etiam corpore, & animo recentem indolem configurat. Et præter hæc autem, quis illud etiam negligere, aſpernariq; poſſit, quod quæ partus ſuos deſerunt: aleganto; à ſeſe, & alijs nutriendos dedunt: uinculum illud, coagulumq; animi, atq; amoris, quo parentes cum filijs natura conſociāt: interſcindunt: aut certe quidem diluunt, deteruntq;. Nam ubi infantis aliorſum dati facta ex oculis amolitio eſt: uigor ille maternæ flagrantiæ ſenſim, atq; paulatim reſtinguitur. Omniſq; impatientiſſimæ ſolicitudinis ſtrepitus conſileſcit. Neq; multo minor amandati ad nutricem aliam filij, quàm morte amiſſi obliuio eſt. Ipſius quoq; infantis adfectio animi, amoris, conſuetudinis in ea ſola, unde alitur, occupatur: & proin-

de, ut in expoſitis uſu uenit: matris, quæ genuit, neq; ſenſum ullum, neq; deſyderium capit. Ac propterea obliteratis & abolitis natiuæ pietatis elementis: quicquid ita educati liberi amare patrem, atq; matrem uidentur: magnam ferè partem non naturalis ille amor eſt, ſed ciuilis, & opinabilis. Hæc Phauorinum dicentem audiui græca oratione: cuius ſententias communis utilitatis gratia, quantum meminiſſe potui: retuli. Amœnitates uero, & copias, ubertateſq; uerborum, latina omnis facundia uix quidem indipiſci potuerit: mea tenuitas nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio leui, futiliq; iudicio fuit. Cap. II.

dE Anneo Seneca partim exiſtimant, ut de ſcriptore minime utili. Cuius libros attingere, nullum pretium operæ ſit. Quod oratio eius uulgaris uideatur, & protrita. Res atq; ſententiæ, aut inepto, inaniq; impetu ſint: aut leui, & quaſi dicaci argutia. Eruditio autem uernacula, & plebeia, nihilq; ex ueterum ſcriptis habens, neq; gratiæ, neq; dignitatis. Alij uero elegantiæ quidem in uerbis parum eſſe non inficias eunt: ſed & rerum, quas dicat, ſcientiam, doctrinamq; ei non deeſſe dicunt: & in uitijs morum obiurgandis, ſeueritatem, grauitatemq; non inuenuſtam. Mihi de omni eius ingenio, deq; omni ſcripto iudicium, cenſuramq; facere non neceſſum eſt. Sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio, & P. Virgilio iudicauit: ea res cuiuſmodi ſit, ad conſyderandum

derandum ponemus. In libro enim XXII. epiſtolarum moralium, quas ad Lucilium compoſuit, deridiculos uerſus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro feciſſe hos dicit.

» Dictus ollis popularibus olim
» Qui cum uiuebant homines, atq; æuum agitabant,
» Flos delibutus populi, & ſuada medulla.

» Ac deinde ſcribit de iiſdem uerſibus uerba hæc. Ad-
» miror eloquentiſſimos uiros, & deditos Ennio, pro opti
» mis ridicula laudaſſe. Cicero certe inter bonos eius uer
» ſus, & hos refert. Atq; id etiam de Cicerone dicit.
» Non miror inquit fuiſſe, qui hos uerſus ſcriberet: cum
» fuerit qui laudaret. Niſi forte Cicero ſummus orator
» agebat cauſam ſuam, & uolebat hos uerſus uideri bo
» nos. Poſtea hoc etiã addidit inſulſiſſime. Apud ipſum
» quoque inquit Ciceronem inuenies etiã in proſa ora-
» tione quædam: ex quibus intelligas illum non perdi-
» diſſe operam, quod Ennium legit. Ponit deinde, quæ
apud Ciceronem reprehendit, quaſi Enniana, quod ita ſcripſerit in libris de rep. quod Menelao laconi quædam fuit ſuauiloquens iucunditas: & quod alio in loco dixerit, breuiloquentiam in dicendo colat. Atq; ibi
» nugator homo Ciceronis errores deprecatur: & nõ fu-
» it inquit, Ciceronis hoc uitium, ſed temporis. Neceſſe
erat hæc dici, cum illa legerentur. Deinde adſcribit, Ciceronem hæc ipſa interpoſuiſſe, ad effugiendam infamiam nimis laſciuæ orationis, & nitidæ. De Vir-
» gilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit: Vir-
» gilius quoque noſter non ex alia cauſa duros quoſ-
» dam uerſus, & enormes, & aliquid ſupra menſurã

» trahentis interpoſuit, quàm ut Ennianus populus
» agnoſceret, in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed
iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti, &
» inſipidi, & inſulſi hominis ioca non præteribo. Qui-
» dam ſunt inquit, tam magni ſenſus Q. Ennij, ut licet
» ſcripti ſint inter hircoſos: poſſunt tamen inter unguen-
» tatos placere. Et cum reprehendiſſet uerſus, quos ſu-
» pra de Cethego poſuimus: qui huiuſcemodi inquit, uer
» ſus amant, liceat ſibi, & eoſdem admirari: & Sothe
» rici lectos, dignus ſanè Seneca uideatur lectione, ac
ſtudio adoleſcentium, qui honorem, coloremq; ueteris
orationis Sotherici lectis compararit, quaſi minimæ
ſcilicet gratiæ, & relictis iam, contemptiſq;. Audias
tamen commemorari, ac referri pauca quædam: quæ
ipſe idem Seneca benedixerit. Quale eſt illud, quod
in hominem auarum, & auidum, & pecuniæ ſitien-
» tem dixit: Quid enim refert quantum habeas? mul-
» to illud plus eſt, quod non habes. Bene hoc ſanè, be-
ne. Sed adoleſcentium indolem, non tam iuuant, quæ
benedicta ſunt, quàm inficiunt, quæ peſſime: multóq;
magis, ſi & plura ſunt, quæ deteriora ſunt. Et quæ
dam in his non pro ἐνθυμήματι aliquo rei par-
uæ, ac ſimplicis, ſed in re ancipiti pro cõſilio dicũtur.

Lictoris uocabulũ qua ratione conceptum, ortumq; ſit: & ſup eo diuerſæ ſententiæ Valgi Rufi, & Tullij Ciceronis liberti acceptæ. Caput III.

Algius Rufus in ſecundo librorum, quos in
ſcripſit de rebus per epiſtolam quæſitis: li-

ctorem dicit à ligando appellatum eſſe, quod cum magiſtratus Po.Ro. uirgis quempiam uerberari iuſſiſſent: crura eius, & manus ligari, uincíriq; à uiatore ſolita ſint: is'q;, qui ex collegio uiatorum officium ligandi haberet: lictor ſit appellatus: utitur'q; ad eam rem teſtimonio M. Tullij, uerba'q; eius refert ex oratione, que dicta eſt pro C. Rabirio. Lictor inquit, colliga manus. Hæc ita Valgius, & nos ſanè cum illo ſentimus. Sed Tiro Tullius M. Ciceronis libertus, lictorem uel à lino, uel à licio dictum ſcripſit: Licio enim tranſuerſo, quod linium appellatur, qui magiſtratibus inquit, præminiſtrabant: cincti erant. Siquis autem eſt: qui propterea putet probabilius eſſe, quod dixit Tiro, quoniam prima ſyllaba in lictore, ſicuti in licio producta eſt: & in eo uerbo, quod eſt ligo, correpta eſt, nihil ad rem iſtā pertinet. Nam ſic à ligando lictor, & à legendo lector, & à uincēdo uictor, & à tuendo tutor, & à ſtruendo ſtructor, productis, quæ corripiebantur, uocalibus, dicta ſunt.

Ex Q. Ennij ſeptimo annalium uerſus, quibus depingitur, finitur'q; ingenium, comitas'q; hominis minoris erga amicum ſuperiorem. Caput IIII.

d Eſcriptum, definitum'q; eſt à Q. Ennio in annali ſeptimo graphicæ admodum, ſcite'q; ſub hiſtoria Gemini Seruilij, uiri nobilis, quo ingenio, qua comitate, qua modeſtia, qua fide, qua linguæ parſimonia, qua loquendi opportunitate, quanta rerum antiquarum, morum'q; ueterum, ac nouo=

rum ſcientia, quantáq; ſeruandi, tuendíq; ſecreti re=
ligione, qualibus denique ad minuendas uitæ mole=
ſtias, fomentis, leuamentis, ſolatijs amicum eſſe con=
ueniat hominis genere, & fortuna ſuperioris. Eos
ego uerſus non minus frequenti, aſſiduóq; memora=
tu dignos puto, quàm philoſophorum de officijs de-
creta. Ad hoc color quidam uetuſtatis in his uerſi=
bus tam reuerendus eſt: ſuauitas tam impromiſcua,
tamq; ab omni fuco remota eſt, ut mea quidem ſen-
tentia pro antiquis, ſacratiſq; amicitiæ legibus obſer
uandi, tenendi, colendíq; ſint. Quapropter aſcriben=
dos eos exiſtimaui ſiquis iam ſtatim deſyderaret.

» Hocce locutus uocat, qui cum bene ſæpe libenter
» Menſam, ſermonesq; ſuos, rerumq; ſuarum
» Comiter impertit: magna cum lapſa diei
» Parte fuiſſet, de paruis, ſummisq; gerendis
» Conſilio, indu foro lato, ſanctóq; ſenatu,
» Cui res audacter magnas, paruasq;, iocumq;
» Eloqueret: quæ tincta malis, & quæ bona dictu,
» Euomeret: ſiquid uellet, tutóq; locaret,
» Quocum multa uolup, ac gaudia, clamq;, palamq;,
» Ingenium cui nulla malum ſententia ſuadet:
» Vt faceret facinus, lenis, haud malus, idem
» Doctus, fidelis, ſuauis homo, facundus, ſuoq;
» Contentus, ſcitus, atq; beatus, ſecunda loquens in
» Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum,
» Multa tenens antiqua, ſepulta & ſæpe uetuſtas
» Quæ facit: & mores, ueteresq;, nouosq; tenentem:
» Multorum ueterum leges, diuûmq; hominumq;
» Prudentem: qui multa loquiue, tacereue poſſet,

Hunc inter pugnas compellat Seruilius ſic.
T. Aelium Sillonem dicere ſolitum ferunt Q. Ennium de ſemetipſo hæc ſcripſiſſe: picturamq; iſtam morum, & ingenij ipſius Q. Ennij factam eſſe.

Sermo Tauri philoſophi de modo, atq; ratione tolerandi doloris ſecundum ſtoicorum decreta.
Caput V.

Cum Delphos ad Pythia, conuentumq; totius ferme græciæ uiſendum philoſophus Taurus iret: noſq; ei comites eſſemus: inq; eo itinere Lebadiam ueniſſemus: quod eſt oppidum antiquum in terra Boetia: affertur ibi ad Taurum amicum eius, quempiam nobilem in ſtoica diſciplina philoſophum ægra ualetudine oppreſſum decumbere: tunc omiſſo itinere, quod alio maturandum erat: & relictis uehiculis: pergit eum propere uidere. Noſq; de more, quem in locum, cunq; iret, ſecuti ſumus. Et ubi ad ædes, in quibus ille ægrotus erat, peruenimus: uidemus hominem doloribus, cruciatibuſq; allabi, quod greci χωλὸν dicunt: & febri ſimul adrapida afflictari: gemituſq; ex eo compreſſos erumpere, ſpirituſq;, & anhelitus è pectore eius euadere: non dolorem magis indicantes, quàm pugnam aduerſus dolorem. Poſt deinde cum Taurus & medicos accerſiſſet, collocutuſq; de facienda medela eſſet: & eum ipſum ad retinendam patientiam teſtimonio tolerantiæ, quam uidebat, perhibito, ſtabiliſſet: egreſſiq; deinde ad uehicula

& ad comites rediremus: uidiſtis inquit Taurus, non ſane iucundum ſpectaculum, ſed cognitu tamen utile, congredientes, compugnanteſq; philoſophum, & dolorem. Faciebat uis illa, & natura morbi, quod erat ſuum, diſtractionem, cruciatumq; membrorum. Faciebat contra ratio, & natura animi, qđ erat æque ſuum: perpetiebatur, & cohibebat, coercebatq; intra ſeſe uiolentias effrenati doloris. Nullos eiulatus, nullas complorationes, ne ullas quidē uoces indecoras edebat. Signa tamen quædam (ſicut uidiſtis) exiſtebant uirtutis, & corporis de poſſeſſione hominis pugnantium. Tum è ſectatoribus Tauri iuuenis in diſciplinis philoſophiæ non ignarus, ſi tanta inquit, doloris acerbitas eſt: ut contra uoluntatem, contraq; iudiciū animi nitatur: inuitumq; hominem cogat ad gemendum, confitendumq; de malo morbi ſæuientis, cur dolor apud ſtoicos indifferens eſſe dicitur, non malum? Cur deinde aut ſtoicus homo cogi aliquid poteſt: aut dolor cogere: cum & dolorem ſtoici nihil cogere, & ſapiētem nihil cogi poſſe dicant? Ad ea Taurus uultu iam propemodum lætiore. delectatus enim iam uidebatur illecebra quæſtionis: ſi iam amicus inquit, hic noſter melius ualeret: gemitus eiuſmodi neceſſarios à calumnia defendiſſet: & hanc opinor, tibi quæſtionē diſſoluiſſet. Me autem ſcis, cum ſtoicis non bene conuenire: uel cum ſtoica potius diſciplina. Eſt enim pleraq; & ſibi, & nobis incongruens, ſicut in libro, quem ſuper ea re compoſuimus, declaratur: ſed ut tibi à me mos geratur: dicam ego indoctius, ut aiunt, & apertius: quæ fuiſſe dicturum puto ſinuoſius, atq;

ſolertius, ſiquis nunc adeſſet ſtoicorū. Noſti enim credo uerbum illud uetus peruagatum ἀμαθέστερον πῶς εἶπε, καὶ σαφέστερον λέγε. *atq; hinc exorſus de dolore, atq; gemitu ſtoici ægrotantis ita diſſeruit. Natura inquit, omnium rerum, quæ nos genuit, induit nobis, inoleuitq́; in ipſis ſtatim principijs, quibus nati ſumus, amorem noſtri, & charitatem, ita prorſus, ut nihil quicquam eſſet charius, penſiusq́; nobis, quam noſmetipſi. Atq; hoc eſſe fundamentum rata eſt conſeruandæ hominum perpetuitatis ſi unuſquiſq; noſtrum, ſimulatq; editus in lucem foret: harum prius rerum ſenſum, affectionemq́; caperet: quæ à ueteribus philoſophis* τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν *appellata ſunt: ut omnibus ſcilicet corporis ſui commodis gauderet: ab incommodis omnibus abhorreret. Poſtea per incrementa ætatis exorta è ſeminibus ſuis ratio eſt: & utendi conſilij reputatio: & honeſtatis, utilitatisq́; ueræ contemplatio, ſubtiliorq́;, & exploratior commodorum delectus, atq; ita præcæteris omnibus enituit, & præfulſit decori, & honeſti dignitas. Ac ſi ei retinendæ obtinendæue incommodum extrinſecus aliquod obſtaret, contemptum eſt. Neq; aliud eſſe uere, & ſimpliciter bonum, niſi honeſtum, Aliud quicquam malum, niſi quod turpe eſſet, exiſtimatum eſt. Reliqua omnia, quæ in medio forent, ac neq; honeſta eſſent, neq; turpia, neq; bona eſſe, neq; mala, decretum eſt. Productiones tamen, & relationes ſuis quæq; momentis diſtinctæ, diuiſæq; ſunt. Quæ* προηγούμενα καὶ ἀποπροηγούμενα *ipſi uocant. Propterea uoluptas quoq;, & dolor, quod ad finem ipſum*

ne, beateq; uiuendi pertinet: & in medijs relicta, & neq; in bonis, neq; in malis iudicata ſunt. Sed enim quoniam his primis ſenſibus doloris, uoluptatisq; ante conſilij, & rationis exortum recens natus homo imbutus eſt: & uoluptati quidem natura conciliatus, à dolore autem, quaſi à graui quodam inimico abiunctus, alienatusq; eſt: idcirco affectiones iſtas primitus, penitusq; inditas, ratio poſt addita, conuellere, obſtirpare, atq; extinguere uix poteſt. Pugnat autem cum ijs ſemper, & exultanteis eas opprimit, obteritq;, & parere ſibi, atq; obedire cogit. Itaq; uidiſtis philoſophum ratione decreti ſui nixum cum petulantia morbi, dolorisq; exultantia colluctantem, nihil cedentem, nihil confitentem, neq; ut pleriq; dolentes ſolent, eiulantem, atq; lamentantem, ac miſerum ſeſe, & infelicem appellantem: ſed acres tantum anhelitus, & robuſtos gemitus edentem, ſigna, atq; indicia non uicti, neq; oppreſſi à dolore: ſed uincere eum, atq; opprimere enitentis. Sed haud ſcio inquit, an dicat aliquis ipſum illud, quod pugnat, quod gemit, ſi malum dolor non eſt: cur neceſſe eſt gemere, & pugnare? Quia enim omnia, quæ non ſunt mala, moleſtia quoq; omni non carent: ſed ſunt pleraq; noxa quidem magna, & pernicie priuata: quia non ſunt turpia: contra naturæ tamen manſuetudinem, lenitatemq; oppoſita ſunt, & infeſta, per obſcuram quandam, & neceſſariam ipſius naturæ conſequentiam. Hæc ergo uir ſapiens tolerare, & cunctari poteſt, non omnino ſenſum ſui amittere poteſt. ἀναλγησία enim, atq; ἀπάθεια, non meo tantum in

quit, ſed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum, ſicuti iudicio Panætij grauis, atq; docti uiri improbata, abiectaq; eſt. Sed cur contra uoluntatem ſuam gemitus facere cogitur philoſophus ſtoicus: quem nihil cogi poſſe dicunt? Nihil ſanè poteſt cogi uir ſapiens, cum eſt rationis obtinendæ locus. Cum uero natura cogit: ratio quoq; à natura data cogitur. Quære etiam, ſi uidetur, cur alicuius manu ad oculos ſuos repente agitata, inuitus conniueat? Cur fulgente cœlo à luminis iactu, non ſua ſponte & caput, & oculos declinet? Cur tonitru uehementius facto, ſenſim paueſcat? Cur ſternutamentis quatiatur? Cur aut in ardoribus ſolis æſtuet? aut cur in pruinis immanibus obrigeſcat? Hæc etenim, & pleraq; alia non uoluntas, nec conſiliũ, nec ratio moderatur: ſed naturæ, neceſſitatiſq; decreta ſunt. Fortitudo autem non ea eſt, quæ contra naturã monſtri uice nititur ultráq; modum eius egreditur: aut ſtupore animi, aut immanitate, aut quadam miſera, & neceſſaria in perpetiendis doloribus exercitatione. Qualem fuiſſe accepimus ferum quendam in ludo Cæſaris gladiatorem: qui, cum uulnera eius à medicis execabantur: ridere ſolitus fuit: ſed ea uera, & proba fortitudo eſt, quam maiores noſtri ſcientiam eſſe dixerunt rerum tolerandarum, & non tolerãdarũ. Per quod apparet, eſſe quædam intolerabilia, quibus fortes uiri, aut obeundis abhorreant: aut ſuſtinendis. Cum hæc Taurus dixiſſet: uidereturq; in eandem rem plura etiam dicturus: peruentum eſt ad uehicula: & conſcendimus.

Quod græci ænigma dicunt, latini antiqui ſcirpos appellauerunt. Caput VI.

Væ græci dicunt ænigmata, hoc genus quidam ex noſtris ueteribus ſcirpos appellauerunt: quale eſt quod nuper inuenimus per hercle antiquum, perquam lepidum tribus uerſibus ſenarijs compoſitum ænigma: quod reliquimus inenarratum, ut legentium coniecturas, in requirendo acueremus.

Verſus tres hi ſunt.

» Semel minuſ'ne, an bis minus ſit, non ſatis ſcio.
» An utrunq; eorum, ut quondam audiui dicier,
» Ioui ipſi regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud ſe quærere: inueniet quid ſit in M. Varronis de ſermone latino ad Marcellum ſecundo libro.

Quam ob cauſam Cn. Dolabella proconſul, ream mulierem ueneficij, confitentemq; ad Areopagitas reiecerit. Caput VII.

D Cn. Dolobellã proconſulari imperio prouinciam Aſiam obtinentem deducta mulier ſmyrnea eſt. Eadem mulier uirum, & filium eodem tempore, uenenis clàm datis, uita interfecerat: atq; id feciſſe ſe confitebatur. Dicebatq;, habuiſſe ſe faciendi cauſam: quoniam ille idem maritus, & filius alterum filium mulieris ex uiro priore genitum adoleſcentem optumum, & innocentiſſimum

mum exceptum inſidijs occidiſſent. Id'q; ita eſſe factum controuerſia non erat. Dolobella retulit ad cōſilium. Nemo quiſquam ex conſilio ſententiam ferre in cauſa tam ancipiti audebat: quod & confeſſum ueneficium, quo maritus, & filius necati forent, non admittendum impunitum uidebatur: & digna tamen pœna in homines ſceleratos uindicatum fuiſſet. Dolobella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiores, exercitatiores'q; reiecit. Areopagitæ cognita cauſa, accuſatorem mulieris, & ipſam, quæ accuſabatur, centeſimo anno adeſſe iuſſerunt. Sic neq; abſolutum mulieris ueneficium eſt: quod per leges non licuit: neq; nocens damnata, punita'q;: quæ digna uenia fuit. Scripta hæc hiſtoria eſt in libro Valerij Maximi factorum, & dictorum memorabiliū octauo.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ. Caput VIII.

P. Aphricanus ſuperior, & Ti. Grac. Tib. & P. Gracchorum pater rerum geſtarum magnitudine, & honorum, atq; uitæ dignitate illuſtres uiri diſſenſerunt ſæpenumero de rep. & ea, ſiue qua alia re non amici fuerunt. Ea ſimultas cum diu manſiſſet: & ſolenni die Ioui epulum libaretur: atq; ob id ſacrificium Senatus in capitolio epularetur: fors fuit, ut apud eandem menſam duo illi iūctim locarentur. tum quaſi Dijs immortalibus arbitris in conuiuio Iouis OPT. MAX. dexteras eorum conducentibus, repente amiciſſimi facti, neq; ſolum a-

inicitia incepta: ſed adfinitas ſimul inſtituta. Nam P. Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi tunc eodem in loco deſpondit eam Tib. Graccho, quem probauerat, elegeratq; exploratiſſimo iudicij tempore, dum inimicus eſt. Aemilius quoq; Lepidus, & Fuluius Flaccus nobili genere, ampliſſimisq; honoribus, & ſummo loco in ciuitate præditi, odio inter ſeſe graui, & ſimultate diutina conflictati ſunt. Poſtea populus eos ſimul CENS. facit. Atq; illi, ubi uoce præconis renuntiati ſunt: ibidem in campo ſtatim non dum dimiſſa concione, ultrouterq; & pari uoluntate coniuncti, complexiq; ſunt. Exq; eo die, & in ipſa cenſura, & poſtea iugi concordia fidiſſime, amiciſſimeq; uixerunt.

Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti ſententia fuerit.

Caput IX.

e St pluriſariam uidere, atq; animaduertere in ueteribus ſcriptis pleraq; uocabula, que nunc ſermonibus uulgi unam, certăq; rem demonſtrent: ita fuiſſe media, & communia, ut ſignificare, & capere poſſent duas inter ſeſe res contrarias. Ex quibus quædam ſatis nota ſunt, ut tempeſtas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, induſtria. Hæc enim fere iam uulgatum eſt ancipitia eſſe, & utroq; uerſus dici poſſe. Periculum etiam, & uenenum, & contagium, non uti nunc dicuntur, pro malis tantum dicta eſſe, multum exemplorum eiuſmodi reperias. Sed honorem quoq; mediam uocem fuiſſe: & ita appellatum, ut etiam malus honos diceretur: & ſignificaret

cavet iniuriam: id profecto rariſſimum eſt. Q. autem Metellus Numidicus in oratione, quam de triũpho ſuo
» dixit: his uerbis uſus eſt. Qua in re quanto uniuerſi
» me unum anteſtatis: tanto uobis, quam mihi maiorem
» iniuriam, atq; contumeliam facit quirites. Et quanto
» probi iniuriã facilius accipiunt: quã alteri tradunt:
» tanto ille uobis, quã gratiam mihi, peiorem honorem
» habuit. Nam me iniuriam ferre, uos facere uult qui
» rites: ut hic conqueſtio, iſtic uituperatio relinquatur. Honorem inquit, peiorem uobis habuit, quã gratiã mihi, cuius uerbi ſententia eſt, quam ipſe quoq; ſupra dicit: maiore uos adfecit iniuria, & contumelia, quàm me. Præter huius autem uerbi notionem, adſcribendam eſſe hanc ſententiam ex oratione Q. Metelli exiſtimaui: ut definiremus Socratis eſſe decretum κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.

Quod æditimus uerbum latinum ſit. Cap. X.

Editimus uerbum latinum eſt, & uetus, ea forma dictum, qua finitimus, & legitimus. Sed pro eo à pleriſq; nunc æditũus dicitur, noua, & commenticia uſurpatione, quaſi à tuendis ædibus appellatus. Satis hoc eſſe potuit admonendi gratia dixiſſe, propter agreſtes quoſdam, & indomitos certatores: qui niſi authoritatibus adhibitis, non comprimuntur. M. Varro in libro ſecundo, ad Marcellum de latino ſermone æditimũ dici oportere cẽſet magis, quam æditũum: quod alterum ſit recenti nouitate fictum, alterum antiqua origine incorruptum,

Liuius quoq; (ut opinor) in Proteſilaodamia clauſtritimum dixit, qui clauſtris ianuæ præeſſet, eadem ſcilicet figura, qua æditimum dici uidebat: qui ædibus præeſt. In Verrem M. Tullij in exemplaribus fideliſſimis, ita inueni ſcriptum. Aeditimi, cuſtodesq́;
» mature ſentiunt. In libris autẽ uulgarijs æditui ſcriptum eſt. Pomponij fabula attellana eſt, quæ ita inſcripta eſt Aeditimus, in qua hic uerſus eſt.

» Qui poſtquam tibi appareo, atque æditimor in templo tuo.

T. autem Lucretius in carmine ſuo pro æditui æditu entes appellat,

» Oneratáq; paſſim
» Cuncta cadaueribus cœleſtũm templa manebant:
» Hoſpitibus loca quæ complerant æditu entes.

Errare iſtos, qui ſpe, & fiducia latendi peccent: cum latebra peccati perpetua nulla ſit. Et ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo ex Sophoclis poetæ ſententia. Caput XI.

PHiloſophum nomine Peregrinum, cui poſtea cognomentum Proteus factum eſt: uirum grauem, atq; conſtantem uidimus, cum Athenis eſſemus, diuerſantem in quodam tugurio extra urbem. Cumq́; ad eum frequenter uentitaremus: multa hercle dicere eum utiliter, & honeſte audiuimus: in quibus id fuit, quod præcipuum auditu meminimus. Virum quidem ſapientem, non peccaturum eſſe dicebat, etiam ſi peccaſſe eum Dij, atq; homines raturi forent. Non

enim

enim pœnæ,aut infamiæ metu non eſſe peccandum cẽſebat:ſed iuſti,honeſtiq; ſtudio,& officio. Siqui tamen non eſſent tali uel ingenio, uel diſciplina præditi:uti ſe ui ſua, ac ſponte facile à peccando tenerent:eos omnes tunc peccare procliuius exiſtimabat: cum latere poſſe id peccatum putarent:impunitatemq; ex ea latebra ſperarent. At ſi ſciant inquit, homines, nihil omnium rerum diutius poſſe cælari: ſuppreſſius,prudentiusq; peccabitur. Propterea uerſus iſtos Sophoclis prudentiſſimi poetarum in ore eſſe habendos dicebat.

πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν· ὡς ἅπανθ' ὁρῶν
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.

Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen mihi nunc memoriæ non eſt:ueritatem temporis filiam eſſe dixit.

Faceta reſponſio M. Ciceronis amolientis à ſe crimen manifeſti mendacij. Caput XII.

h

Æc quoq; diſciplina rhetoricæ eſt: callide, & cum aſtu res criminoſas citra periculum confiteri:ut ſi obiectum ſit turpe aliquid:quod negari non queat:reſponſione ioculari eludas:& rem facias riſu magis dignam, quàm crimine. ſicut feciſſe Ciceronem ſcriptum eſt: cum id, quod inficiari non poterat: urbano, facetoq; dicto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, & pecuniam in præſens non haberet: à P. Sulla, qui tum reus erat:mutua HS uicies tacite accepit. Ea res tamen prius q̄ emeret:prodita eſt,& in uulgus exiuit. Obie-

ctumq́; ei eſt, quod pecuniam domus emendæ cauſa a reo accepiſſet. Tum Cicero inopinata opprobratione permotus accepiſſe ſe negauit: ac domum quoq; ſe empturum negauit. Atq; adeo inquit, uerum ſit accepiſſe me pecuniam ſi domum emero. Sed cum poſtea emiſſet: & hoc mendacium in Senatu ei ab inimicis obijceretur: riſit ſatis, atq; inter ridendum ἀκοινώνητοι, inquit, homines eſtis, cum ignoratis: prudentis, & cauti patrisfamilias eſſe, quod emere uelit: empturum ſeſe negare propter competitores emptionis.

Intra Calendas cum dicitur, quid ſignificet, Vtrũ ante Calendas, an Calendis, an utrunq;. Atq; inibi quid ſit in oratione M. Tullij, intra Oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epiſtola, intra modum. Caput XIII.

CVm Romæ à COSS. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra Calendas iuſſus eſſem: Apollinarem Sulpitium doctum hominem percunctatus ſum, an his uerbis intra Calendas ipſæ quoq; Calendæ tenerentur. Dixiq́; ei me uidelicet datum iudicem, Calendasq́; mihi productas, ut intra eum diẽ pronuntiarem. Cur inquit, hoc me potius rogas quàm ex iſtis aliquem peritis, ſtudioſisq́; uiris: quos adhibere in conſilium iudicaturi ſoletis? Tum illi ita ego reſpondi. Si aut de uetere inquam iure, aut recepto, aut controuerſo, aut ambiguo, aut nouo, aut conſtituto diſcendum eſſet: iſſem planè ſciſcitatum ad iſtos, quos dicis. Sed cum uerborum latino-

rum ſententia, uſus, ratio exploranda ſit: ſæuus profecto, & cæcus animi forem: ſi cum haberem tui copiam: iſſem magis ad alium, quàm ad te. Audi igitur inquit, de ratione uerbi quid exiſtimem. Sed eo tamen pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate diſſeruero: ſed quod in ea re omnium, pluriumúe conſenſu obſeruari cognoueris. Non enim uerborum tantum communium ueræ, atq; propriæ ſignificationes longiore uſu mutantur: ſed legum quoq; ipſarum iuſſa conſenſu tacito obliterantur. Tum deinde diſſeruit me, & pleriſq; alijs audientibus, in hunc fermè modum. Cum dies inquit, ita præfinita eſt: ut iudex in Calen. pronuntiet: occupauit iam hæc omnes opinio: non eſſe dubium, quin ante Cal. iure pronuntietur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quæris: an Cal. quoq; iure pronuntietur. Ipſum autem uerbum ſic proculdubio natum eſt, atq; ita ſeſe habet: ut cum dicatur intra Cal. non alius accipi dies debeat, quàm ſolæ Cal. Nam tres iſtæ uoces, intra, citra, ultra, quibus certi locorum fines demonſtrantur: ſingularibus apud ueteres ſyllabis appellabantur, in, cis, uls. Hæ deinde particulæ, quoniam paruo, exiguóq; ſonitu obſcurius promebantur: addita eſt tribus omnibus eadem ſyllaba, & quod dicebatur, cis Tyberim, & uls Tyberim, dici cœptũ eſt citra Tyberim, & ultra Tyberim. Item qđ erat in, accedẽte eadẽ ſyllaba, intra factũ eſt. Sunt ergo hæc oĩa quaſi contermina iunctis inter ſe finibus cohærentia, intra oppidum, ultra oppidum, citra oppidũ. ex quibus intra, in, ſicuti dixi, ſignificat. Nam qui dicit intra oppidũ, intra cubiculum, intra

ferias, non dicit aliud, q̃ in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra Cal. igitur, non ante Cal. eſt: ſed in Cal. ideſt eo ipſo die, quo Cal. ſunt. Itaq; ſecundum uerbi ipſius rationem qui iuſſus eſt, intra Cal. pronuntiare: niſi Cal. pronuntiet: contra iuſſum uocis facit. Nam ſi ante id fiat: non intra pronuntiat, ſed citra. Neſcio autem quo pacto recepta uulgo interpretatio eſt abſurdiſſima: ut intra Cal. ſignificare uideatur, etiam citra Calendas, & uel ante Calendas, nihil enĩ fermè intereſt. Atq; inſuper dubitatur, an Calendis quoq; pronuntiari poſſit: quando neq; ultra, neq; citra, ſed quod inter hæc medium eſt: intra Cal. ideſt Calendis pronuntiandum ſit. Sed nimirum conſuetudo uicit: quæ cum omnium domina rerum, tum maxime uerborum eſt. Ea omnia cum Apollinaris ſcite perquam, atq; enucleate diſputauiſſet: tum ego hæc dixi. Cordi inquam mihi fuit, prius quã ad te irem: quærere, explorareq́;, quonam modo ueteres noſtri particula iſta, qua de agitur, uſi ſint, atq; ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem ſcripſiſſe. » Eſt autem modo locus intra oceanum iam: nullus eſt neq; tam longinquus, neq; tam reconditus: quò non per hæc tempora noſtrorum hominum libido, iniquitasq́; peruaſerit. Intra oceanum dicit contra rationem tuã. Non enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras. n. demonſtrat omnes, quæ oceano ambiuntur: ad quas à noſtris hominibus adiri poteſt: quæ ſunt citra oceanum, non in oceano. Neq;. n. uideri poteſt inſulas ſignificare neſcio quas, quæ penitus eſſe intra æquora ipſa oceani dicuntur. Tunc Sulpitius Apollinaris

renidens

renidens, non mehercule inargute inquit, nec inualide oppoſuiſti hoc Tullianum: ſed Cicero intra oceanũ, non, ut tu interpretare: citra oceanũ dixit. (Quid enim poteſt dici citra oceanũ eſſe, cum undiq; oceanus circunſcribat omneis terras, & ambiat? (Nã citra qđ eſt: id extra eſt. Qui autem poteſt intra eſſe dici, quod extra eſt? Sed ſi ex una tantum parte orbis oceanus foret: citra oceanum eſſe dici poteſt, uel ante oceanum. Cũ uero omneis terras omnifariã, & undiq; uerſum circunfluat: nihil citra eum eſt: ſed undarũ illius ambitu terris omnibus conuallatis, in medio eius ſunt omnia, quæ intra oras eius incluſa ſunt. Sicuti hercle Sol non citra cœlum uertitur: ſed in cœlo, & intra cœlum. Hæc tunc Apollinaris ſcite, acutéq; dicere uiſus eſt. Sed poſtea in libro M. Tullij epiſtolarum ad Ser. Sulpitium ſic dictum eſſe inuenimus, intra modum, ut intra Cal. dicunt, qui dicere Citra Calendas uolunt. Verba hæc Ciceronis ſunt: quæ adpoſui.
» Sed tamen quoniam effugi eius occaſionem, qui for-
» taſſe arbitraretur, me hanc rem imperite non puta-
» re, ſi perpetuo tacerem, modice hoc faciam. Aut etiã
» intra modum, ut & illius uoluntati, & meis ſtudijs
» ſeruiã. Modice dixerat hoc faciam. i. cum modo æquo, & pari. Deinde quaſi hoc diſpliceret, & corrigere id uellet, addidit: Aut etiam intra modum. per quod minus ſeſe oſtendit id facturũ eſſe: q̃ quod fieri modice uideretur. i. non ad ipſum modum, ſed retro paululũ, & citra modum. In oratione etiam quã pro P. Seſtio ſcripſit: intra montem Taurum ſic dicit, ut non ſignificet in monte Tauro: ſed uſq; ad montem Taurũ cum

ipſo monte. Verba ſunt hæc ipſius M. Tullij ex ea,
» quam dixi oratione, Antiochum magnum illum ma=
» iores noſtri magna belli contentione, terra, mariq; ſu=
» peratum, intra montem Taurū regnare iuſſerunt. A-
» ſiam, qua illum multarunt: Attalo, ut is in ea regna=
» ret: condonarunt. Intra montem inquit, Taurū regna
re iuſſerunt: quod non perinde eſt, ut intra cubicu=
lum dicamus, niſi uideri poteſt id eſſe intra montem:
quod eſt intra regiones, quæ Tauri montis obiectu ſe
parantur. Nam ſicuti qui intra cubiculum eſt: is non
in cubiculi parietibus, ſed intra parietes eſt: quibus cu
biculum includitur: qui tamen ipſi quoq; parietes in cu
biculo ſunt: ita qui regnat intra montem Taurum,
non ſolum in monte Tauro regnat: ſed in ijs etiā re=
gionibus, quæ Tauro monte clauduntur. Num igitur
ſecundum iſtam uerborum M. Tullij ſimilitudinem,
qui iubetur intra Cal. pronuntiare, is & ante Calen=
das, & ipſis Calendis iure pronuntiare poteſt? Neque
id fit quaſi priuilegio quodam inſitæ conſuetudinis:
ſed certa rationis obſeruatione, cum omne tempus, qđ
Calendarum die includitur, intra Calendas eſſe re=
cte dicitur.

Saltem particula quam uim habeat, & quā ori=
ginem. Caput XIIII.

Altem particula, quā haberet principalem
ſignificationem: quæq; uocis iſtius origo eſſet:
quærebamus. Ita enim primitus factam eſſe
apparet: ut quæ uideatur, ſicuti quædam ſupplemen=
ta orationis temere, & incondite adſumpta. Atq; erat
qui diceret legiſſe ſe in grāmaticis commentarijs P. Ni=

gidij, ſaltem ex eo dictũ, q̄d eſſet, ſi aliter. Idq; ipſum dici ſolitum per defectionem. Nã plenam eſſe ſententiam, ſi aliter non poteſt. Sed id nos in iiſdem commentarijs Nigidij, cum eos non (opinor) incurioſe legiſſemus: nuſquam inuenimus. Videntur autem uerba iſta, ſi aliter non poteſt, à ſignificatione quidem uoculæ huius, de qua quærimus: non abhorrere. Sed tot uerba tamen in pauciſſimas literas cludere: improbæ cuiuſdam ſubtilitatis eſt. Fuit etiam qui diceret homo in libris, atq; in literis aſſiduus, Saltem ſibi dictũ uideri, u, media litera extrita. Salutem enim ante dictum, quod nos ſaltem diceremus. Nam cum alia quædam petita, & non impetrata ſunt: tum ſolemus inquit, quaſi extremum aliquid petituri, quod negari minime debeat, dicere, hoc ſaltem fieri, aut dari oportere, tanq̃ ſalutem poſtremo petentes, quã & impetrari certe, & obtineri ſit æquiſſimũ. Sed hoc itidem non illepide quidem fictum, nimis tamen eſſe uidetur commenticium. Cenſuimus igitur amplius quærendum.

Quod Siſenna in libris hiſtoriarũ aduerbij huiuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, cælatim, uellicatim, ſaltuatim. Caput XV.

Cum lectitaremus hiſtoriã Siſennæ adſidue: huiuſcemodi figuræ aduerbia in oratione eius animaduertimus, cuiuſmodi ſunt hæc, curſim, properatim, cælatim, uellicatim, ſaltuatim. Ex quibus duo prima, quia ſunt notiora, exemplis non indigebant. Reliqua in hiſtoriarum ſexto ſic ſcripta ſunt.

Quàm maxime cælatim poterat in inſidijs ſuos diſpo-nit. Item alio in loco. Nos una æſtate in Aſia, & Græcia literis geſta, idcirco continentia mandauimus, ne uellicatim, aut ſaltuatim ſcribendo, lectorum animos impediremus.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER XIII.

Inquiſitio uerborum iſtorum M. Tullij curioſior, quæ fuit in libro primo Antonianarũ. Multa autem impendere uidentur præter naturam etiam, præterq́; fatum, tractatumq́; an idem duo iſta ſignificent fatum, atq; naturam, an diuerſum. Caput I.

M. Cicero in primo Antonianarũ ita ſcriptum reliquit: Hunc igitur ut ſequerer properaui: quem præſentes non ſunt ſecuti. Non ut proficerem aliqd (neq; enim ſperabam id, nec præſtare poteram) ſed, ut ſiqd mihi humanitus accidiſſet (multa autem impendere uidentur, præter naturam etiam, præterq́; fatum) huius diei uocem, teſtem Reip. relinquerem, meæ perpetuæ erga ſe uoluntatis. Præter naturam inquit, præterq́; fatum. An utrunq; idem ualere uoluerit, Fatum, Atq; naturam? & duas res, ἀνθ' ἑνὸς ὑποκειμένου πεπρωμένην, καὶ φύσιν, An uero diuiſerit, ſepararitq;, ut alios caſus natura ferre ui-

deatur, alios fatum: conſyderandum equidem puto. Atq; id maxime requirendum, qua ratione dixerit, accidere multa humanitus poſſe præter fatum: quando ſic ratio, & ordo, & inſuperabilis quædam neceſſitas fati conſtituitur, ut omnia intra fatum claudenda ſint. niſi illud ſane Homeri ſecutus eſt.

μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηαι.

Nihil autem dubium eſt, quin uiolentam, & inopinatam mortem ſignificauerit: quæ quidem poteſt recte uideri accidere, præter naturam. Sed cur id quoq; genus mortis extra fatum poſuerit: neq; operis huius eſt explorare, neq; temporis. Illud tamen non prætermittendum eſt: quod Virg. quoq; idipſum, quod Cicero de fato, opinatus eſt: cum hoc in quarto libro dixit de Eliſa: quæ mortem per uim potita eſt.

» Nam quia nec fato, merita nec morte peribat.

Tanquam in faciendo fine uitæ, quæ uiolenta ſunt: non uideantur è fato uenire. Demoſthenis autem uiri prudentia pari, atq; facundia præditi, uerba idem ferè ſignificantia de natura, atq; fato M. Cic. ſecutus uidetur. Ita enim ſcriptum eſt in oratione illa egregia, cui titulus eſt περὶ στεφάνου, ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεγεννῆσθαι τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον, θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν, ἀποθνήσκειν ἐθελήσει. Quod Cicero fatum, atq; naturam uidetur dixiſſe, id multo ante Demoſthenes τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον appellauit. αὐτόματος enim θάνατος quaſi naturalis, & fatalis, nulla extrinſecus ui coactus uenit.

Super poetarum Pacuuij, & Accij colloquio famiLiari in oppido Tarentino.

Caput II.

q Vibus otium, & ſtudium fuit uitas, atq; ætates doctorum hominum quærere, ac memoriæ tradere: de M. Pacuuio, & L. Accio tragicis poetis hiſtoriam ſcripſerunt huiuſcemodi. Cum Pacuuius inquiunt, grandi iam ætate, & diutino corporis morbo adfectus, Tarentum ex urbe Roma conceſſiſſet: Accius tunc haud paruo iunior proficiſcens in Aſiam, cum in oppidum ueniſſet: diuertit ad Pacuuium, comiterq; inuitatus, pluſculisq; ab eo diebus retentus, tragœdiam ſuam, cui Atreus nomen eſt: deſyderanti legit. Tum Pacuuium dixiſſe aiunt, ſonora quidem eſſe, quæ ſcripſiſſet, & grandia: ſed uideri ea tamen ſibi duriora paulum, & acerbiora. Ita eſt inquit Accius, uti dicis. Neq; id ſane me pœnitet. Meliora enim fore ſpero, quæ deinceps ſcribam. Nam quod in pomis eſt, itidem inquit, eſſe aiunt in ingenijs. quæ dura, & acerba naſcuntur post fiunt mitia, & iucunda. Sed quæ gignuntur ſtatim uieta, & mollia, atq; in principio ſunt uiuida: non matura mox fiunt, ſed putria. Relinquendum igitur uiſum eſt in ingenio, quod dies, atq; ætas mitificet.

An uocabula hæc, neceſſitudo, & neceſſitas, differenti ſignificatione ſint.

Caput III.

Iſu prorſus, atq; ludo res digna eſt: cum pleriq; grammaticorum adſeuerant, neceſſitudinem, & neceſſitatem, mutare longe, differreq;. Ideo quod neceſſitas ſit uis quæpiam premens, & cogens: Neceſſitudo autem dicatur ius quoddam & uinculum religioſæ coniunctionis. Idq; unum ſolitarium ſignificet. Sicut autem nihil quicquam intereſt, ſuauitudo dicas, an ſuauitas, ſanctitudo, an ſanctitas, acerbitudo, an acerbitas, acritudo, an quod Accius in Neoptolemo ſcripſit, acritas: ita nihil rationis dici poteſt: quin neceſſitudo, & neceſſitas ſeparentur. Itaq; in libris ueterum uulgo reperias neceſſitudinem dici pro eo, quod neceſſum eſt. Sed neceſſitas ſanè pro iure, officioq; obſeruantiæ, adfinitatiſue infrequens eſt. Quanquam qui ob hoc ipſum ius adfinitatis, familiaritatiſue coniuncti ſunt: neceſſarij dicuntur. Reperi tamen in oratione C. Cæſaris, qua plautiam rogationem ſuaſit: neceſſitatem dictam pro neceſſitudine, ideſt iure adfinitatis. Verba hæc
» ſunt. Equidem mihi uideor pro noſtra neceſſitate,
» non labore, non opera, non induſtria defuiſſe. Hoc ego ſcripſi de utriuſq; uocabuli indifferentia, admonitus forte uerbi iſtius, cum legerem Sempronij Aſellionis ueteris ſcriptoris quartum ex hiſtoria librum, in quo de P. Africano Pauli filio ita ſcriptum eſt.
» Nam ſe patrem ſuum audiſſe dicere L. Aemilium
» Paulum, nimis bonum imperatorem ſignis collatis
» decertare, niſi ſumma neceſſitudo, aut ſumma ei oc-
» caſio data eſſet.

Olympiadis Alexandri matris, comis ac prudens ad filium reſcriptio. Caput IIII.

IN pleriſq; monimentis rerum ab Alexandro geſtarum, & pauloante in libro M. Varronis, qui inſcriptus eſt Oreſtes, uel de inſania, Olympiadem Philippi uxorem feſtiuiſſime reſcripſiſſe legimus Alexandro filio. Nã cum is ad matrem ita ſcripſiſſet: Rex Alexander Iouis Hammonis filius Olympiadi matri ſalutem dicit. Olympias ei reſcripſit ad hanc ſententiam. Amabo inquit, mi fili quieſcas: neq; deferas me, neq; criminere aduerſum Iunonem. Malum mihi prorſum illa magnum dabit: cum tu me literis tuis pellicem illi eſſe confiteris. Ea mulieris ſcite, atq; prudentis erga ferocem filium comitas ſenſim, & comiter admonuiſſe eum uiſa eſt: deponendam eſſe opinionem uanam, quã ille ingentibus uictorijs, & adulantium blandimentis, & rebus ſupra fidem proſperis imbiberat: genitum eſſe ſeſe de Ioue.

De Ariſtotele, Theophraſto, & Menedemo philoſophis, deq; eleganti uerecundia Ariſtotelis ſucceſſorem diatribæ ſuæ eligentis. Caput V.

ARiſtoteles philoſophus annos iam ferè natus duo & ſexaginta, corpore ægro, adfectoq;, ac ſpe, uitaq; tenui fuit. Tunc omnis eius ſectatorum cohors ad eum accedit, orantes, obſecranteſq;, ut ipſe deligeret loci ſui, & magiſterij ſucceſſorem.

ceſſorem. quo poſt ſummum eius diem perinde ut ipſo uterentur ad ſtudia doctrinarum complenda excolendáq;: quibus ab eo imbuti fuiſſent. Erant tunc in eius ludo boni multi: ſed præcipui duo Theophraſtus, & Menedemus, ingenio ij, atq; doctrinis cæteros præſtabant. Alter ex inſula Leſbo fuit: Menedemus autem Rhodo. Ariſtoteles reſpondit facturum eſſe quod uellent: cum id ſibi foret tempeſtiuum. Poſtea breui tempore, cum ijdem illi, qui de magiſtro deſtinando petierant: præſentes eſſent: uinum ait, quod tum biberet, non eſſe id ex ualetudine ſua, ſed inſalubre eſſe, atq; aſperum, ac propterea quæri debere exoticum, uel Rhodium aliquod, uel Leſbium. Id ſibi utrunq; ut curarent, petiuit. Vſurúmq; eo dixit, quod ſeſe magis iuuiſſet. Eunt. curant. inueniunt. adferunt. Tum Ariſtoteles Rhodium petit, deguſtat. Firmum inquit, hercle uinum, & iucundum. Petit mox Leſbium, quo item deguſtato, utrunq; inquit, oppido bonum: ſed ἡδίων ὁ λέσβιος. Id ubi dixit: nemini fuit dubium, quin lepide ſimul, & uerecunde, ſucceſſorem illa uoce ſibi, non uinum delegiſſet. Is erat è Leſbo Theophraſtus, homo ſuauitate inſigni, linguæ pariter, atq; uitæ. Itaq; non diu poſt Ariſtotele uita defuncto ad Theophraſtum omnes conceſſerunt.

Quid ueteres latini dixerunt, quas græci προσῳδίας appellant. Et item quod uocabulum barbariſmi non uſurpauerint neq; Romani antiquiores, neq; Attici. Caput VI.

Quas græci προσῳδίας dicunt: eas ueteres docti, tum notas uocum, tum moderamēta, tum accentiunculas, tum uoculationes appellabant. Quod nunc autem barbare quē loqui dicimus: id uitium ſermonis, non barbarum eſſe, ſed ruſticum, & cum eo uitio loquentes, ruſtice loqui dictitabant. P. Nigidius in commentarijs grammaticis, Ruſticus fit ſermo inquit, ſi adſpires perperam. Itaq; id uocabulum, quod dicitur uulgo barbariſmus, qui ante diui Auguſti ætatem pure, atq; integre locuti ſunt: an dixerint, non dum equidem inueni.

Diuerſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtorijs.

Caput VII.

Leænas inter omnem uitam ſemel parere, eoq; uno partu nunquam edere plures, quā unum Herodotus in tertia hiſtoria ſcriptum reliquit. Verba ex eo libro hæc ſunt.

ἡ δὲ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει. ἐντίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. τὸ δὲ αἴτιον τούτου τοῦτ' ἐστὶν, ἐπεὶ ἂν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχηται διακινούμενος ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας. αὐξανόμενος δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐξικνέεται καταγράφων πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδέν.

Homerus autem leones (ſic enim fœminas quoq; uirili genere appellat,) quod grammatici ἐπίκοινον uocant, plureis gignere, atq; educare catulos dicit.

Verſus

Verſus, quibus hoc aperte demonſtrat: hi ſunt.

εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν
ᾧ ῥά τε νήπι᾽ ἄγοντι. συναντήσονται ἐν ὕλῃ
ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Item alio in loco idem ſignificat.

πυκνὰ μάλα στενάχων ὥς τε λὶς ἠυγένειος
ᾧ ῥά θ᾽ ὑπὸ σκύμνους ἐλαφηβόλος ἁρπάσειν ἀνὴρ
ὕλης ἐκ πυκινῆς. ὁ δέ τ᾽ ἄχνυται ὕστερος ἐλθὼν
πολλὰ δέ τ᾽ ἄγκε᾽ ἐπῆλθε μετ᾽ ἀνέρος ἴχνι᾽ ἐρευνῶν
εἴποθεν ἐξεύροι μάλα γὰρ δριμὺς χόλος αἱρεῖ.

Ea nos diſſenſio, atq; diuerſitas cum agitaret inclytiſſimi poetarum, & Hiſtoricorum nobiliſſimi: placuit libros Ariſtotelis philoſophi inſpici: quos de animalibus exquiſitiſſime compoſuit. in quibus quod ſuper iſta re ſcriptum inueniremus: cum ipſius Ariſtotelis uerbis in his commentarijs ſcriberemus. Verba Ariſto. hæc ſunt ex lib. de hiſtoria animalium. VI.

λέων δὲ ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν καὶ ἐστιν ὀπισθουρητικὸν. εἴρηται πρότερον, ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ᾽ ἕκαστον μὲν τοι ἐνιαυτὸν τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος, τίκτει δ᾽ ὡς ἐπιτοπολὺ δύω. τὰ μὲν τοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ᾽ ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστίν. συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων. καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίνεται τόπῳ. ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀχελώου καὶ τοῦ νέσου ποταμῶν. τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ οὕτως. ὥς τε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν, οἱ δ᾽ ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τοπρῶτον

πέντε. εἶτα ἀεὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι οὐδὲν τίκτουσιν, ἀλλ᾽ ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην ἀλλ᾽ ὁ ἄῤῥην λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους. δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν. βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

Quod Afranius poeta prudenter, & lepide ſapientiam filiam eſſe uſus, & memoriæ dixit.

Caput VIII.

M Axime hoc, atq; uerisſime Afranius poeta de gignenda, comparandáq; ſapientia opinatus eſt, quod eam filiam eſſe uſus, & memoriæ dixit. Eo nanq; argumento demonſtrat: qui ſapiens eſſe rerum humanarum uelit: non libris ſolis, neq; diſciplinis rhetoricis, dialecticiſq; opus eſſe: ſed oportere eum uerſari quoq;, exercériq; in rebus comminus noſcendis, periclitandiſq;. eaq; omnia acta, & euenta firmiter meminiſſe: & proinde ſapere, ac conſulere ex iis, quæ pericula ipſa rerum docuerunt. nõ quæ libri tantum, aut magiſtri, per quaſdam inanitates uerborum, & imaginũ, tanquam in mimo, aut in ſomnio delectauerint. Verſus Afranii ſunt in togata, cui Sellæ nomen eſt.

» Vſus me genuit, mater peperit Memoria.
» σοφίαν uocant me Grai, uos ſapientiam.

Item uerſus eſt in eadem fermè ſententia Pacuuii, quem Macedo philoſophus uir bonus familiaris meus ſcribi debere cenſebat pro foribus omnium templorum.

Ego

» Ego odi homines ignaua opera, & philoſopha ſententia. Nihil enim fieri poſſe indignius, neq; intolerantius dicebat, q̄ q̄d homines ignaui, ac deſides, operti barba, & pallio, mores & emolumenta philoſophiæ, in linguæ, uerborumq; artes conuerterent: & uitia facūdiſſime accuſarent, intercutibus ipſi uitijs madentes.

Quid Tullius Tiro in commentarijs ſcripſerit de ſuculis, & hyadibus, quæ ſunt ſtellarum uocabula.

Caput IX.

Tullius Tiro M. Ciceronis alumnus, & libertus, adiutorq; in literis ſtudiorum eius fuit. Is libros complureis de uſu, atq; ratione linguæ latinæ, Item de uarijs, atq; promiſcuis quæſtionibus compoſuit. In ijs eſſe præcipui uidentur, quos græco titulo πανδέκτας libros inſcripſit, tanquam omne rerum, atq; doctrinarum genus continentis. ibi de ijs ſtellis, quæ appellantur ſuculæ, hoc ſcriptū
» eſt. Adeo inquit ueteres Romani literas græcas neſci-
» uerunt: & rudes græcæ linguæ fuerūt: ut ſtellas, quæ
» in capite Tauri ſunt: propterea ſuculas appellarint:
» quod eas ὑάδας græci uocant. tanquam id uerbum
» latinum græci uerbi interpretamentum ſit: quia græ-
» ce ὕες ſues latine dicuntur. Sed ὑάδας in-
» quit, οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν, ita ut noſtri opici
» putauerunt: ſed ab eo, quod eſt ὕειν, appellan-
» tur. Nam & cum oriuntur: & cum occidunt, tempeſtates, pluuias, largosq; imbres cient. Pluere autem græca lingua ὕειν dicitur. Hæc quidem Tiro in Pandectis. Sed enim ueteres noſtri, nō uſq; eo opici

& agreſtes fuerunt, ut ſtellas hyadas idcirco ſucu-las nominarent, quod ὕες latine ſues dicantur, ſed ut quod græci ὑπὲρ, nos ſuper dicimus: quod illi ὕπτιος, nos ſupinus: quod ὑφορβὸς, nos ſubulcus: quod item illi ὕπνος nos primo ſypnus, deinde per y. græcæ, latineq; o, literæ cognationem, ſomnus. Sic quod ab illis ὑάδες à nobis primo ſyades, deinde ſuculæ appellatæ. Stellæ autem iſtæ non in capite Tauri ſunt: ut Tiro dicit (Nullum enim uidetur præter eas ſtellas Tauri caput) ſed eæ ita circulo, qui Zodiacus dicitur ſitæ, locatæq; ſunt, ut ex earum poſitu ſpecies quædam, & ſimulachrum eſſe uideatur Tauri capitis, ſicuti cæteræ partes, & reliqua imago Tauri cõformata, & quaſi depicta eſt locis, regionibuſq; earum ſtellarum, quas græci πλειάδας nos uergilias uocamus.

Quid ſororis ἔτυμον dixerit Labeo Antiſtius, & quid fratris Nigidius.

Caput X.

LAbeo Antiſtius iuris quidem ciuilis diſciplinam principali ſtudio exercuit: & conſulentibus de iure publice reſponſitauit. cæterarum quoque bonarum artium non expers fuit. Et in grammaticam ſeſe, atque dialecticam, literaſq; antiquiores, altioreſq; penetrauerat. Latinarumq; uocum origines, rationeſq; percalluerat. Eaq; præcipue ſcientia ad enodandos pleroſque iuris laqueos utebatur. Sunt adeo libri poſt

mortem

mortem eius editi, qui poſteriores inſcribuntur. Quorum librorum tres continui triceſimuſoctauus triceſimuſnonus, & quadrageſimus pleni ſunt id genus rerum ad enarrandam, & illuſtrandam linguam latinam conducentium. Præterea in libris, quos ad PRAET. edictum ſcripſit: multa poſuit partim lepide, atque argute reperta: ſicuti hoc eſt, qđ in quarto, ad edictum libro ſcriptum legimus. Soror inquit appellata eſt, quod quaſi ſeorſum naſcitur, ſeparaturq́; ab ea domo, in qua nata eſt: & in aliam familiam tranſgreditur. Fratris autem uocabulum P. Nigidius homo impenſe doctus non minus arguto, ſubtiliq́; ἐτύμῳ interpretatur, frater inquit, eſt dictus, quaſi ferè alter.

Quem M. Varro iuſtum, aptumq́; eſſe numerum conuiuarum exiſtimarit. Ac de menſis ſecundis, & de bellarijs. Caput XI.

Lepidiſſimus liber eſt M. Varronis ex ſatyris menippæis, qui inſcribitur, Neſcis quid ueſper ſerus uehat. In quo diſſerit de apto conuiuarũ numero, deq́; ipſius conuiuij habitu, cultu'que. Dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere à gratiarum numero, & progredi ad muſarum, ideſt proficiſci à tribus, & conſiſtere in nouem ut cum pauciſſimi conuiuæ ſunt: non pauciores ſint, quàm tres: cum plurimi, non plures q̃ nouem. Nam multos inquit, eſſe non conuenit, quod turba plerũq; eſt turbulenta. Et Romæ quidẽ cõ-

ſtat, ſed & Athenis. nuſquam autem plures cubabāt.
Ipſum deinde conuiuiū conſtat inquit, ex rebus qua-
tuor: & tum deniq; omnibus ſuis numeris abſolutum
eſt: ſi belli homunculi collecti ſunt: ſi lectus locus: ſi
tempus lectum: ſi apparatus non neglectus. Nec lo-
quaces autem inquit, conuiuas, nec mutos legere opor-
tet. Quia eloquentia in foro, & apud ſubſellia: ſi-
lentium uero non in conuiuio, ſed in cubiculo eſſe de-
bet. Sermones igitur id temporis habendos cenſet, non
ſuper rebus anxijs, aut tortuoſis: ſed iucundos, atq; in
uitabiles, & cum quadam illecebra, & uoluptate uti
les: ex quibus ingenium noſtrorum uenuſtius fiat, &
amœnius. Quod profecto inquit, eueniet: ſi de id ge-
nus rebus ad communem uitæ uſum pertinentibus
confabulemur: de quibus in foro, atq; in negotijs agen-
dis loqui non eſt otium. Dominum autem inquit, con-
uiuij eſſe oportet non tam lautum, q̄ ſine ſordibus.
Et in conuiuio legi non omnia debent: ſed ea potiſſi-
mum, quæ ſimul ſint βιωφελῆ, & delectent. Neq; non
de ſecundis quoq; menſis cuiuſmodi eſſe eas oporteat:
» præcipit. His enim uerbis utitur, Bellaria inquit, ea
» maxime ſunt mellita: quæ mellita non ſunt. πέμ-
» μασιν enim cum πέψει ſocietas infida. Quod Var-
ro in hoc loco dixit bellaria: nequis forte in iſta uo-
ce hæreat: ſignificat id uocabulum omne menſæ ſe-
cundæ genus. Nam quæ τραγήματα græci, aut πέμ-
ματα dixerunt: ea ueteres noſtri bellaria appellaue-
runt. Vina quoq; dulciora eſt inuenire in comœdijs
antiquioribus hoc nomine appellata, dictaq; eſſe ea
Liberi Bellaria.

Tribunos

Tribunos plebis prehenſionem habere, uocationem non habere. Caput XII.

In quadam epiſtola Attei Capitonis ſcriptum legimus Labeonem Antiſtium legum, atq; morum Po.Ro. iuriſq; ciuilis doctum apprime fuiſſe. Sed agitabat inquit hominem libertas quædam nimia, atq; uecors uſq; eo, ut D. Auguſto iam principe, & remp. obtinente ratum tamen, penſumq; nihil haberet: niſi quod iuſtum, ſanctumq; eſſe in Romanis antiquitatibus legiſſet. ac deinde narrat quid idem Labeo per uiatorem à Tri. pleb. uocatus
» reſponderit. cum à muliere inquit, quadã TRI. PLE.
» aduerſum eum aditi Gellianum ad eum miſiſſent:
» ut ueniret: & mulieri reſponderet: iuſſit eum, qui
» miſſus erat: redire: & Tribunis dicere ius eos non ha-
» bere, neq; ſe, neq; alium quenquam uocandi: cum mo-
» ribus maiorum TRI. PLE. prehenſionem haberent: uo-
» cationem non haberent. Poſſe igitur eos uenire, & pre
» hendi ſe iubere: ſed uocandi abſentem ius non habe-
» re. Cum hoc in ea Capitonis epiſtola ſublegiſſemus:
id ipſum poſtea in M. Varronis rerum humanarum uno, & uiceſimo libro enarratius ſcriptum inuenimus. Verbáq; ipſa ſuper ea re Varronis adſcripſi-
» mus. In magiſtratu inquit, habent alij uocationem,
» alij prehenſionem, alij neutrũ. Vocationem ut COSS.
» & cæteri, qui habent imperium. Prehenſionem, ut
» TRI. PLE. & alij, habent uiatorẽ. Neq; uocationẽ, neq;
» prehenſionem, ut QVEST. & cæteri, qui neq; licto-
» rem habent, neque uiatorem. Qui uocationem ha-
» bent, ijdem prehendere, tenere, abducere poſſunt, &

» hæc omnia, ſiue adſunt quos uocant: ſiue acciri iuſ-
» ſerunt TRI.PL. uocationem habent nullam. Neque
» minus multi imperiti perinde, atque haberent, ea
» ſunt uſi. Nam quidam non modo priuatum, ſed eti-
» am COS. in roſtra uocari iuſſerunt. Ego III Vir
» uocatus à Portio TRI.PLE. non iui, authoribus prin-
» cipibus, & uetus ius tenui. Item tribunus cum eſſem,
» uocari neminem iuſſi: neque uocatum à collega parē-
» re inuitum. Huius ego iuris, quod M. Varro tradit:
Labeonem arbitror uana tunc fiducia, cum priuatus eſſet: uocatum à TRI. non iſſe. Quæ, malum, autem ratio fuit uocantibus nolle obſequi: quos confiteare ius habere prehendendi? Nam qui iure prehendi: is etiam in uincula duci poteſt. ſed quærentibus nobis quam ob cauſam TRI. qui haberent ſummam coercendi poteſtatem, ius uocandi non habuerint: illud occurrit, quod TRI.PL. antiquitus creati uidentur: nō iuri dicundo, nec cauſis, querelisq́; de abſentibus noſcendis: ſed interceſſionibus faciendis: quibus præſentes fuiſſent: ut iniuria, quæ corām fieret: arceretur. Ac propterea ius ad ſe uocandi ademptum: quoniam ut uim fieri uetarent: aſſiduitate corū, & præſentium oculis opus erat.

Quod in libris humanarum M. Varronis ſcriptum eſt, ædiles & QVAEST. Po. Ro. in ius, à priuato ad prætorem uocari poſſe.

Caput XIII.

Vm ex angulis, ſecretiſq; librorum, ac ma-
c giſtrorum in medium iam hominum, &
in lucem fori prodiſſem: quæſitum eſſe me-
mini in pleriſq; Romæ ſtationibus ius publice docen-
tium, aut reſpondentium, an QVAEST. Po. Roma. ad
PRAET. in ius uocari poſſet. Id autem non ex otio-
ſa quæſtione agitabatur: ſed uſus forte natæ rei ita
erat, ut uocandus eſſet in ius QVAEST. Non pau-
ci igitur exiſtimabant, ius uocationis in eum Præ-
tori non eſſe: cum magiſtratus Po. Ro. proculdubio
eſſet. Et neque uocari, neque, ſi uenire nollet: capi,
atque prehendi, ſalua ipſius magiſtratus maieſtate
poſſe. Sed ego, qui tum aſſiduus in libris M. Var-
ronis fui: cum hoc quæri, dubitariq; animaduertiſ-
ſem: protuli unum & uiceſimum rerum humana-
» rum, in quo ita ſcriptum fuit. Qui poteſtatem ne-
» que uocationis populi uiritim habent, neque prehen-
» ſionis: eos magiſtratus à priuato in ius quoq; uoca-
» ri eſt poteſtas. M. Leuinius ædilis curulis à priua-
» to ad prætorem in ius eſt eductus. Nunc ſtipa-
» ti ſeruis publicis non modo prehendi non poſſunt:
» ſed etiam ultro ſummouent populum. Hoc Var-
ro in ea libri parte de ædilibus. Supra autem in eo-
dem libro. QVAEST. neque uocationem habere,
neque prehenſionem dicit. Vtraq; igitur libri par-
te recitata in Varronis omnes ſententiam conceſſe-
runt: quæſtor'que in ius ad PRAET. uocatus eſt.

Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet qui ſint minores magiſtratus, & Conſulem, Prætoremq́; collegas eſſe, & quædã alia de auſpicijs. Cap. XIIII.

POmœrium quid eſſet augures Popu. Ro. qui libros de auſpicijs ſcripſerunt: iſtiuſmodi ſententia definierunt. Pomœrium eſt locus intra agrum effatum, per totius urbis circuitum pone muros regionibus certis determinatus: qui facit finem urbani auſpicij. Antiquiſſimum autẽ pomœrium, quod ab Romulo inſtitutum eſt: palatij montis radicibus terminabatur. Sed id pomœrium pro incrementis REIP. aliquoties prolatum eſt, & multos, editosq́; colles circumplexum eſt. Habebat autem ius proferendi pomœrij, qui Po. Ro. agro de hoſtibus capto auxerat. Propterea quæſitum eſt, ac nunc etiam in quæſtione eſt: quam ob cauſam ex ſeptem urbis montibus, cum cæteri ſex intra pomœrium ſint, Auentinus ſolus, quæ pars non longinqua, nec infrequens eſt: extra pomœriũ ſit. Neq; id Ser. Tullius rex, neq; Sulla, qui proferendi pomœrij titulum quæſiuit: neq; poſtea D. Iulius, cum pomœrium proferret: intra effatos urbis fines incluſerint. Huius rei Meſſala aliquot cauſas uideri ſcripſit. Sed præter eas omnes ipſe unam probat: quod in eo monte Remus urbis condendæ gratia auſpicauerit: auesq; irritas habuerit, ſuperatusq́; in auſpicio à Romulo ſit. Idcirco inquit, omnes, qui pomœrium protulerunt: montem iſtum excluſerunt, quaſi auibus obſcœnis ominoſum. Sed de Auentino monte prætermittendum non putaui: quod non pri-

dem ego in Elidis grammatici ueteris commentario of-
fendi: in quo ſcriptum erat, Auentinū antea, ſicuti di-
ximus, extra pomœrium excluſum. Poſt authore D.
CLAV. receptum, & intra pomœrij fines obſeruatū.
In edicto COSS. quo edicunt: quis dies comitijs cen-
turiatis futurus ſit: ſcribitur. Ex uetere forma perpe-
tua nequis magiſtratus minor de cœlo ſeruaſſe uelit.
Quæri igitur ſolet, qui ſint magiſtratus minores. Su-
per hac re meis uerbis nil opus fuit: quoniam liber M.
Meſſalæ auguris de auſpicijs primus, cum hoc ſcribe-
remus: forte adfuit: propterea ex eo libro uerba ipſi-
» us Meſſalæ ſubſcripſimus. Patriciorum auſpicia in du-
» as ſunt poteſtates diuiſa. Maxima ſunt COSS. PRAE-
» TO. CENS. Neq; tamen eorum omnium inter ſe eadē,
» aut eiuſdē poteſtatis, ideo q̄d collegæ non ſunt CENS.
» COSS. aut PRAET. PRAE. COSS. ſunt. Ideo neq;
» COSS. aut PRAET. CENS. neq; CENS. COSS. aut
» PRAET. turbant, aut retinent auſpicia. At CENS. in
» ter ſe. rurſus PRAET. COSS. que inter ſe & uitiant,
» & obtinent. PRAET. & ſi collegę COS. eſt, neq;
» PRAET. neq; COS. iure rogare poteſt: ut quidem nos
» à ſuperioribus accepimus, aut ante hæc tempora ſer-
» uatum eſt. Et ut in cōmentario XIII. C. Tuditani pa-
tet, quia imperiū minus PRAET. maius habet COS.
& à minore ĩperio maius, aut à maiore collega roga-
re iure non poteſt. Nos his temporibus PRAET. præ-
tore creante ueterum authoritatem ſumus ſecuti: neq;
his comitijs in auſpicio fuimus. CENS. æque non eodē
rogantur auſpicio, atq; COSS. & PRAET. Reliquo
rum magiſtratuum minora ſunt auſpicia. Ideo illi

» minores, hi maiores magiſtratus appellantur. Mino-
» ribus creandis magiſtratibus Tributis comitijs magi-
» ſtratus: ſed iuſtius curiata datur lege. Maiores centu-
» riatis comitijs fiunt. Ex his omnibus uerbis Meſſalæ manifeſtum fit, & qui ſint magiſtratus minores, & quamobrem minores appellentur. Sed & collegam eſſe PRAET. COS. docet: quod eodem auſpicio creantur. Maiora autem dicuntur auſpicia habere, quia eorum auſpicia magis rata ſunt, quā aliorum.

Item uerba eiuſdem Meſſalæ differentis, aliud eſſe ad populum loqui, aliud cum populo agere: & qui magiſtratus à quibus auocent comitiatum, eiuſdē capitis XIIII portio. Caput XV.

» IDem Meſſala in eodem libro de minoribus
» magiſtratibus ita ſcribit. COS. ab oībus
» magiſtratibus, & comitiatum, & concio-
» nem auocare poteſt. PRAET. & comitiatum, & con-
» cionem uſquequaq; auocare poteſt, niſi à COS. Mino-
» res magiſtratus nuſquam nec comitiatum, nec concio-
» nem auocare poſſunt, ea re, qui eorum primus uocat
» ad comitiatum, is recte agit: quia bifariam cum po-
» pulo agi non poteſt. Nec auocare alius alij poſſet: ſi
» concionem habere uolunt: uti ne cum populo agant:
» quamuis multi magiſtratus ſimul concionem habere
» poſſunt. Ex his uerbis Meſſalæ manifeſtum eſt, aliud eſſe cum populo agere, aliud concionem habere. Nam cum populo agere, eſt rogare quid populum, qđ ſuffragijs ſuis aut iubeat, aut uetet. Concionem au-

tem habere, eſt uerba facere ad populum ſine ulla rogatione.

Humanitatem non id ſignificare, quod uulgus putat: ſed eo uocabulo qui ſynceriter locuti ſunt, magis proprie eſſe uſos. Caput XVI.

Qui uerba latina fecerunt: quiq; ĳs probe uſi ſunt: humanitatem non id eſſe uoluerũt, quod uulgus exiſtimat: quod'q; à græcis φιλανθρωπία dicitur: & ſi ſignificat dexteritatem quandam, beneuolentiam'q; erga omneis homines promiſcuam: ſed humanitatem appellauerunt id propemodum, quod græci παιδείαν uocant: nos eruditionem, inſtitutionem'q; in bonas arteis dicimus: quas qui ſynceriter cupiunt, adpetunt'q;, ĳ ſunt uel maxime humaniſſimi. Huius enim ſcientiæ cura, & diſciplina ex uniuerſis animantibus, uni homini data eſt. Idcirco'q; humanitas appellata eſt. Sic igitur eo uerbo ueteres eſſe uſos, & cumprimis M. Varronem, M.'q; Tullium omnes fermè libri declarant. Quam obrem ſatis habui unum interim exemplum promere. Itaq; uerba poſui Varronis, è libro rerum humanarum primo, cuius principium hoc eſt, Praxiteles, qui propter artificium egregium, nemini eſt paulum modo humaniori ignotus. Humaniori inquit, non ita, ut uulgo dicitur, facili, & tractabili, & beneuolo, tametſi rudis literarum ſit (hoc enim cum ſententia nequaquam conuenit) ſed eruditiori, doctiori'q;, qui Praxitelem, quid fuerit, & ex libris, & ex hiſtoria cognouerit.

Quid apud M. Catonem ſignificent uerba hæc, inter os, atq; offam. Caput XVII.

Ratio eſt M. Catonis Cenſorij, de ædil. uitio
creatis: ex ea oratione uerba hæc ſunt. Nũc
ita aiũt in ſegetibus, & in herbis bona fru
menta eſſe. Nolite ibi nimiam ſpem habere. Sæpe audiui inter os, atq; offam multa interuenire poſſe. Verum inter offam, atq; herbam ibi uero longum interuallum eſt. Erutius Clarus, qui PRAEFEC. urbi, & bis COS. fuit, uir morum, literarumq; ueterum ſtudioſiſſimus ad Sulpitium Apollinarem ſcripſit, hominem memoriæ noſtræ doctiſſimum quærere ſeſe, & petere, ut ſibi reſcriberet: quænam eſſet eorum uerborum ſententia. Tum Apollinaris nobis præſentibus (nam id temporis ego adoleſcens Romæ ſectabar eum diſcendi gratia) reſcripſit Claro, ut uiro erudito, breuiſſime. Vetus eſſe prouerbium inter os, & offam, idẽ ſignificans, quod græcus ille παροιμιώδης uerſus.

πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρυ.

Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uerſum. Et inueniri uerſus uerbis ijſdem, aut paucis ſyllabis immutatis, apud diuerſos poetas temporibus uarijs natos. Caput XVIII.

Verſus eſt notæ uenuſtatis ſenarius.

σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.

Eum uerſum Plato in Theætheto Euripidi eſſe dicit. Quod quidem nos admodũ miramur.

ramur. Nam ſcriptum eum legimus in tragœdia Sophoclis: quæ inſcripta eſt, αἴας ὁ λόκρος. Prior autem natus fuit Sophocles, quã Euripides. Sed etiam ille uerſus non minus notus.

γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.

Et in tragœdia Sophoclis ſcriptum eſt, cui titulus eſt, φιλοκτήτης, & in Bacchis Euripidis id quoq; animaduertimus apud Aeſchylum ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ. Et apud Euripidem in tragœdia, quæ inſcripta eſt ἰνώ, eundem eſſe uerſum, abſq; paucis ſyllabis. Aeſchylus ſic.

σιγῶντε ὅπου δεῖ. καὶ λέγων τὰ καίρια.

Euripides ita.

σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλές.

Fuit autem Aeſchylus non breui antiquior.

De genere, atq; nominibus familiæ Portiæ. Caput XIX.

CVm in domus Tiberianæ Bibliotheca ſederemus, ego, & Apollinaris Sulpitius, & q̄dam alij mihi, aut illi familiares: prolatus forte liber eſt, ita inſcriptus, M. Catonis nepotis. Tum quæri cœptum eſt, quiſnam is fuiſſet M. Cato Nepos. Atq; ibi adoleſcens quiſpiam (quod ex eius ſermonibus coniectare potui) non abhorrens à literis. Hic inquit eſt M. Cato, non cognomento Nepos, ſed M. Catonis Cenſorij ex filio Nepos, qui pater fuit M. Catonis prætorij uiri, qui bello ciuili Vticæ necem ſibi gladio manu ſua conſciuit: de cuius uita liber eſt Mar. Ciceronis, qui inſcribitur laus Mar. Catonis: quem in

eodem lib. idem Cicero pronepotem fuiſſe dicit M. Catonis Cenſorij. Eius igitur, quem Cicero laudauit: pater hic fuit M. Cato, cuius orationes feruntur inſcriptæ M. Catonis Nepotis. Tum Apollinaris (ut mos eius in reprehendendo fuit) placide admodum, leniterq́;, Laudo inquit, te mi fili, quod in tantula ætate etiã, ſi hunc M. Catonem, de quo nunc quæritur, quis fuerit ignoras: auditiuncula tamen quadam de Catonis familia aſperſus es. Non unus autem, ſed complures M. illius catonis Cenſorij nepotes fuerunt geniti, non eodem patre. Duos enim M. ille Cato, qui & orator, & CENS. fuit, filios habuit, & matribus diuerſos, & ætatibus longe diſpares. Nam iam adoleſcente altero matre eius amiſſa, ipſe quoq; iam multum ſenex: Salonij clientis ſui filiam uirginem duxit in matrimonium. Ex qua natus eſt ei M. Cato Salonianus. hoc enim illi cognomentum fuit, à Salonio patre matris datũ. Ex maiore aũt Catonis filio, qui PRAET. deſignatus patre uiuo mortuus eſt: & egregios de iuris diſciplina libros reliquit: naſcitur hic, de quo quæritur, M. Cato M. filius M. nepos. Is ſatis uehemens orator fuit: multasq́; orationes ad exemplum Aui ſcriptas reliquit, & COS. cũ Q. Martio REGE fuit. Inq; eo conſulatu in Africam profectus in ea prouincia mortem obijt. Sed is, non ita, ut dixiſti M. Catonis prætorij uiri, qui ſe Vticæ occidit: & quem Cicero laudauit, pater fuit. Nec quia hic nepos Catonis Cenſorij, ille autem pronepos fuit, propterea neceſſum eſt, patrem hunc ei fuiſſe. Hic enim nepos, cuius hæc modo prolata oratio eſt: filium quidem maiorem Catonem

nem

nem habuit: ſed non eum, qui Vticæ perijt: ſed qui cum ædil. curulis, & PRAET. fuiſſet in Galliã Narbonẽſem profectus, ibi uita functus eſt. Ex altero autem uiro Cenſorij filio longe natu minore, quem Salonianum eſſe appellatum dixi: duo nati ſunt. L. Cato, & M. Cato. Is M. Cato. TRIB. Pleb. fuit, & præturam petens mortem obijt, ex'q; eo natus eſt M. Cato prætorius, qui ſe bello ciuili Vticæ interemit: de cuius uita, laudibus'q;, cum M. Tullius ſcriberet: pronepotem eum Catonis Cẽſorij dixit fuiſſe. Videtis igitur hãc partem familiæ, quæ ex minore Catonis filio progenita eſt: non ſolum generis ipſius tramitibus, ſed temporum quoq; ſpatio differre. Nam quia ille Salonianus, in extrema patris ætate, ſicuti dixi, natus fuit: prognati quoq; ab eo aliquanto poſteriores fuerunt, quàm qui à maiore fratre eius geniti erant. Hanc quoq; temporum differentiam facile animaduertetis ex hac ipſa oratione, cum eam legetis. Hæc Sulpitius Apollinaris, nobis audientibus dixit: quæ poſtea ita eſſe, uti dixerat, cognouimus: cum & laudationes funebres, & librum commentariorum de familia porcia legeremus.

Quod à ſcriptoribus elegantiſſimis maior ratio habita ſit ſonitus uocum, atq; uerborum iucundioris, quæ à græcis εὐφωνία dicitur, quã regulæ diſciplina, quæ à grammaticis reperta eſt.

Caput XX.

INterrogatus eſt Probus Valerius, quod ex familiari eius quondam comperi, has'ne urbis, an has urbes, & hanc turrem, an hãc turrim dici oporteret. Si aut uerſum inquit, pangis, aut orationem ſolutam ſtruis: atq; ea uerba dicenda ſunt: non finitiones illas præranadas, neq; fetudinas grãmaticas ſpectaueris: ſed aurem tuam interroga, quo quid loco conueniat dicere: quod illa ſuaſerit: id profecto erit rectiſſimum. Tum is, qui quæſierat: quonammodo inquit, uis aurem meã interrogem? Et Probum ait reſpondiſſe, quo ſuam Virgilius percunctatus eſt: qui diuerſis in locis, urbes, & urbis dixit, arbitrio, conſilioq; uſus auris. Nam in primo Georgicôn, quem ego inquit, librum manu ipſius collectum legi, urbis per i literam ſcripſit.

Verba è uerſibus eius hæc ſunt.

» -Vrbis'ne inuiſere Cæſar,
» Terrarumq; uelis curam.

Verte enim, & muta, ut urbes dicas, inſipidius neſcio quid facies, & pinguius. Contra in. III. Aeneidos, Vrbes dixit, per e literam.

» Centum urbes habitant magnas.

Hic item muta, ut urbis dicas: nimis exilis uox erit, & exanguis. Tanta quippe iuncturæ differentia eſt in conſonantia uocum proximarum. Præterea idem Virg. turrim dixit, non turrem, & ſecurim non ſecurẽ.

» Turrim in præcipiti ſtantem. &
» Incertam excuſſit ceruice ſecurim.

Quæ ſunt (opinor) iucundioris gracilitatis, quàm ſi ſuo utrunq; loco per e literam dicas. At ille, qui interrogauerat:

terrogauerat: rudis profecto, & aure agreſti homo, Cur inquit, aliud alio in loco potius, rectiuſq́; eſſe dicas, non ſanè intelligo. Tum Probus iam commotior, Noli inquit, igitur laborare, utrum iſtorum debeas dicere, urbis, an urbes. Nam cum id genus ſis, quod uideo, ut ſine iactura tui pecces: nihil perdes utrum dixeris. His tum uerbis Probus, & hac fini hominem dimiſit: ut mos eius fuit erga indociles propè inclementer. Nos autem aliud quoq; poſtea conſimiliter à Virgilio duplici modo ſcriptum inuenimus. Nam tres, & tris poſuit eodem in loco, ea iudicij ſubtilitate, ut ſi aliter dixeris, mutaueriſq́;, & aliquid tamen auris habeas: ſentias ſuauitatem ſonitus diuidere. Verſus ex decimo hi ſunt.

» Tres quoq; threicios boreæ de gente ſuprema,
» Et tris, quos idas pater, & patria Iſmara mittit.

Tres hic, tris illic, utrunq; penſiculate, modulateq́; reperies ſuo quicq; in loco ſonare aptiſſime. Sed in illo quoq; itidem in Virgilij uerſu.

» Hæc finis Priami fatorum, ſimul ut & hic finis dicas, durum, atq; abſonum erit. Reſpuentq́; aures, quod mutaueris. ſicut illud contra eiuſdem Virgilij inſuauius facias, ſi mutes.

» Quem das finem rex magne laborum?

Nam ſi ita dicas, quam das finem? iniucundũ neſcio quo pacto, & laxiorem uocis ſonum feceris. Ennius item rectos cupreſſos dixit, contra receptum uocabuli genus, hoc uerſu.

» Capitibus nutantibus pinos, rectòſq́; cupreſſos.

Firmior ei credo, & uiridior ſonus eſſe uocis uiſus eſt

rectos dicere cupreſſos, quàm rectas. Contra uero idẽ Ennius in annali duodeuiceſimo, aere fulua dicit non fuluo. Non ob id ſolum, quod Home. ἀέρα βαθεῖαν dicit: ſed quod hic ſonus (opinor) uocabilior eſt uiſus, & amœnior. Sicuti etiam M. Ciceroni mollius, teretiuſq; uiſum eſt in quinta, in Verrem. fretu ſcribere quàm freto. Perangusto inquit, fretu diuiſa. Erat enim craſſius, uaſtiuſq;, perangusto freto dicere. Itidem in ſecunda ſimili uſus modulamine. Manifeſto peccatu inquit, non peccato. hoc enim ſcriptum in uno, atq; in altero antiquiſſimæ fidei libro Tironiano repe-
» ri. Verba ſunt Cicer. hæc. Nemo ita uiuebat, ut nul-
» la eius uitæ pars, ſummæ turpitudinis eſſet expers:
» nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur: ut cum im-
» pudens fuiſſet in facto, tum impudentior uideretur,
» ſi negaret. Huius autem uocis cum elegantior hoc in loco ſonus, & tum ratio certa, & probata eſt. hic. n. peccatus, quaſi peccatio, recte, latineq; dicatur. Sicut hic inceſtus, non qui admiſit, ſed quod admiſſum eſt: & hic tributus, quod tributum nos dicimus, à pleriſq; ueterum dicta ſunt. hic quoq; adlegatus, & hic arbitratus, pro allegatione, proq; arbitratione dicuntur. Qua ratione ſeruata, arbitratu, & adlegatu meo dicimus. ſic igitur in manifeſto peccatu dixit: ut in manifeſto inceſtu ueteres dixerunt. Non quin latinũ eſſet peccato dicere: ſed quia in loco iſto poſitum ſubtilius ad aurẽ, molliuſq; eſt. Lucretius æque auribus inſeruiens, funem fœminino genere appellauit, in hiſce uerſibus,

» Haud, ut opinor, enim mortalia ſæcla ſuperne

Aurea

» Aurea de cœlo demiſit funis in arua.
Cum dicere uſitatius,manente numero poſſet.
Aureus è cœlo demiſit funis in arua.
Sacerdotes quoq; fœminas M. Cicero antiſtitas dicit, non ſecundum grammaticam legem antiſtites. Nam cum inſolentias uerborum à ueteribus dictorum plerunq; reſpueret: huius tamen uerbi in ea parte ſonitu
» delectatus. Sacerdotes inquit, Cereris, atq; illius fani
» antiſtitæ uſq; adeo in quibuſdam, neq; rationem uerbi, neq; conſuetudinem, ſed ſolam aurem ſecuti ſunt,
» ſuis uerba modulis penſitantem. Quod qui non ſentiunt, inquit idem ipſe M. Cicero cum de numeroſa,
» & apta oratione diſſereret: quas aures habeant, aut
» quid in iis hominis ſimile ſit: neſcio. Illud uero cum primis apud Homerum ueteres grammatici adnotauerunt: qđ cum dixiſſet quodã in loco, κολοιοὺς τε ψῆράς τε, Alio in loco nõ ψηρῶντε, ſed ψαρῶν dixit.
τῶν δ' ὥστε ψάρων νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν.
Secutus non communem, ſed propriam in quocunq; uocis ſitu iucunditatem. Nam ſi alterum in alterius loco ponas: utrunq; feceris ſonitu inſuaue.

Verba T. Caſtritij rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes de ueſtitu, atq; calciatu non decoro. Cap. XXI.

T. Caſtritius rhetoricæ diſciplinæ doctor, qui habuit Romæ locum principem declamandi, & docendi ſumma uir authoritate, grauitateq;, & à D. Adriano in mores atq; literas ſpectatus, cum me præſente (uſus ſum enim eo magiſtro) diſcipulos quoſdam ſuos ſenatores uidiſſet die feriato tu-

nicis, & lacernis indutos, & gallicis calciatos, equidem inquit, maluiſſem uos togatos eſſe. Pigrum eſt cinctos ſaltem eſſe, & penulatos. Sed ſi hic ueſter huiuſcemodi ueſtitus de multo iam uſu ignoſcibilis eſt: ſoleatos tamen uos Po. Ro. Senatores, per urbis uias ingredi nequaquam decorum eſt. Non hercle uobis minus, quàm illi tum fuit, cui hoc M. Tul. pro turpi crimine obiectauit. Hæc me audiente Caſtritius, & quædam alia ad eam rem conducentia romane, & ſeuere dixit. pleriq; autem ex iis, qui audierant: requirebant, cur ſoleatos dixiſſet, qui gallicas, non ſoleas haberent? Sed Caſtritius profecto ſcite, atq; incorrupte locutus eſt. Omnia enim fermè id genus, quibus plantarum calces tantum infime teguntur: cætera propè nuda, & teretibus habenis iuncta ſunt: ſoleas dixerunt. Nonnunquam uoce græca crepidulas. Gallicas autem uerbum eſſe opinor nouum, non diu ante ætatem M. Ciceronis uſurpari cœptum. Itaq; ab eo ipſo
» poſitum eſt in ſecunda Antoniarum. Cum gallicis in
» quit, & lacerna cucurriſti. Neq; in ea ſignificatione id apud quenquam alium ſcriptum lego, grauioris duntaxat authoritatis ſcriptorem. ſed (ut dixi) crepidas, & crepidulas, prima ſyllaba correpta id genus calciamentum appellauerunt, quod græci κρηπῖδας uocant. Eiuſq; calciamenti ſutores crepidarios dixerunt. Sempronius Aſellio in libro rerum geſtarum
» XIIII Crepidarium inquit, cultellum rogauit a
» crepidario ſutore.

Comprecationes

Comprecationes, quæ ritu Romano fiunt Dijs, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum, inter quas Marti Nerienem tribuunt, & quid Neriene, ſeu Nerio nomē importet. Caput XXII.

Comprecationes deorum immortalium, quæ ritu Romano fiunt, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum Popu. Ro. & in pleriſq; antiquis orationibus. In ijs ſcriptum eſt Luciam Saturni, Salaciam Neptuni, Horam Quirini, Iurites Quiritij, Maiam Volcani, Nerien Iunonis, Molas Martis, Nerienem quoq; Martis. Ex quibus id, quod poſtremū poſui, ſic pleroſq; dicere audio, ut primā, in eo ſyllabā producant: quo græci modo dicunt νηρείδας, maris deas. Sed qui probe locuti ſunt: primam correptam dixerunt, tertiam produxerunt. Eſt enim rectus caſus uocabuli, ſicut in libris ueterum ſcriptum eſt: nerio. quāquam M. Varro in ſatyra menippæa, quæ inſcribitur σκιαμαχία uel κριομαχία non nerio, ſed neriones uocatiue dicit in his uerſibus.

» Theanna, & Peranna, Pranda, Celato, Pales,
» Nerienes, Minerua, Fortuna, ac Ceres.

Ex quo nominandi quoq; caſum eundem fieri neceſſum eſt. Sed nerio à ueteribus ſic declinatur quaſi Anio. Nam perinde ut anienem, ſic nerienem dixerunt, tertia ſyllaba producta. Id autem, ſiue nerio, ſiue nerienes eſt, ſabinum uerbum eſt: eoq; ſignificatur uirtus, & fortitudo, itaq; ex Claudijs, quos à Sabinis oriundos accepimus: qui erat egregia, atque præſtanti fortitudine, Nero appellatus eſt. ſed id Sabi-

ni à græcis accepiſſe uidentur: qui uincula, & firmamenta membrorum νεῦρα dicunt. Vnde nos quoq; latine neruos appellamus. Nerio igitur Martis uis, & potentia, & maieſtas quædam eſſe Martis demonſtratur. Plautus aũt in truculento, coniugem eſſe Neriene Martis dicit. Atq; id ſub perſona militis in hoc uerſu.

Mars peregre aduenĩens ſalutat Nerienẽ uxorẽ ſuã

ſuper ea re audiui non incelebrem hominem dicere, nimis comice Plautum imperito, & incõdito militi falſam, nouamq́; opinionem tribuiſſe, ut Nerienem coniugem eſſe Martis putaret. Sed id perite magis, q̃ comice dictum intelliget, qui leget Cn. Gellij annalem tertium, in quo ſcriptum eſt, Herſiliam, cum apud T. Tatium uerba faceret: pacemq́; oraret: ita precatam eſſe. Neria Martis te obſecro pacem date, uti liceat nuptijs proprijs, & proſperis uti: quod de tui coniugis conſilio contigit uti nos itidẽ integras raperent: unde liberos ſibi, & ſuis poſteris, patriæ pararent. De tui inquit coniugis conſilio, Martem ſcilicet ſignificans, per quod apparet non eſſe id poetice à Plauto dictum, ſed eã quoq; traditionem fuiſſe, ut Nerio à qbuſdam uxor eſſe Martis diceretur. Inibi autem animaduertendum eſt, quod Gellius Neria dicit per a literam, non nerio, neq; Nerienes. Præter Plautum etiam, Præterq́; Gellium, Licinius Imbrex uetus comœdiarum ſcriptor in fabula, quæ Neæra inſcripta eſt: ita ſcripſit.

Nolo ego Neæram te uocent, ſed Nerienem.
Cum quidem Marti es in connubium data.

Ita autem ſenarij numerus huiuſce uerſus habet, ut tertia in eo nomine ſyllaba, contra quàm ſupra di-

ctum eſt: corripienda ſit. Cuius ſonitus quanta apud ueteres indifferentia ſit: notius eſt, q̃ ut plura in id uerba ſumenda ſint. Ennius autem in primo annali in hoc uerſu.

» Nerienem Mauortis. Et hercle, niſi, quod minime ſolet: numerum ſeruauit: primam ſyllabam intendit, tertiam corripuit. Ac ne id quidem prætermittendum puto, cuiuſmodi eſt, quod in commentario quodam Seruij Claudij ſcriptum inueni. Nerio dictum quaſi neirio, hoc eſt ſine ira, & cum placiditate, ut eo nomine mitem, tranquillumq́; fieri Martem precemur. Ne enim particula, ut apud græcos, ita plerunq; in latina quoq; lingua priuatiua eſt.

M. Catonis conſularis, & cenſorij pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine, & non re. Caput XXIII.

M. Cato conſularis, & cenſorius publicis iam, priuatiſq; opulentus rebus uillas ſuas inexcultas, & rudes ne tectorio quidem prælitas fuiſſe dicit: ad annum uſq; ætatis ſuæ ſeptuageſimũ, atq; ibi poſtea his uerbis utitur. Neq; mihi inquit
» ædificatio, neq; uaſum, neq; ueſtimentum ullum eſt in
» manu pretioſum, neq; pretioſus ſeruus, neq; ancilla.
» Siquid eſt inquit, quo utar: utor. Si non eſt, ego ſum,
» cuiq; per me uti, atq; frui licet. Tum deinde addit,
» uitio uertunt, q̄a multa egeo. At ego illis, q̄a nequeunt
» egere. Hæc mera ueritas Thuſculani hominis, egere ſe multis rebus, & nihil tamẽ cupe dicentis: plus her-

cle commouet ad exhortandam parſimoniam, ſuſtinendamq́; inopiam: quàm græcæ iſtorum præſtigiæ philoſophari ſeſe dicentium, umbraſq́; uerborum inanes fingentium: qui ſe nihil habere, & nihil tamen egere, ac nihil cupere dicunt, cum & habendo, & egendo, & cupiendo ardeant.

Quæſitum, tractatumq́; quid ſint manubiæ, atq; inibi dicta quædam de ratione utendi uerbis pluribus idem ſignificantibus. Caput XXIIII.

IN faſtigijs fori Traiani ſimulachra ſunt ſita circumundiq; inaurata equorum, atq; ſignorum militarium, ſubſcriptumq́; eſt ex manubijs. quærebat Phauorinus, cum in area fori ambularet, & amicum ſuum COS. operiretur: cauſas pro tribunali cognoſcentem, noſq́; tunc eum ſectaremur. quærebat inquam, quid nobis uideretur ſignificare proprie manubiarum illa inſcriptio. tum quiſpiam, qui cum eo erat, homo in ſtudijs doctrinæ multi, atque celebrati nominis: ex manubijs inquit, ſignificat ex præda: manubiæ enim dicuntur præda, quæ manu capta eſt. Etiam ſi inquit Phauorinus, opera mihi princeps, & propè omnis in literis, diſciplinisq́; græcis ſumpta eſt: non uſq; eo tamen infrequens ſum uocum latinarum, quas ſubſiciuo, atq; tumultuario ſtudio colo, ut hanc ignorem interpretationem uulgariam, quod eſſe dicantur manubiæ præda. Sed quæro an M. Tullius uerborum homo diligentiſſimus in oratione, quàm dixit de lege agra-

ria Calendis Ianuarij, contra Rullum, inani, & illepida geminatione iunxerit manubias, & prædam: ſi duo hæc uerba idem ſignificant: neq; ulla re aliqua diſſident. Atq; ut erat Phauorinus egregia quadam, uel diuina memoria, uerba ipſa M. Tullij
» ſtatim dixit: ea nos adſcribimus hic, prædam, manu-
» bias, ſectionem, Caſtra deniq; Cn. Pompeij, ſedente im-
» peratore Xuiri uendent. Et infra itidem duo hæc ſimul iunctim poſita dixit, ex præda, ex manubijs, ex auro coronario. Ac deinde ad eum conuertit, qui manubias eſſe prædam dixerat. Et uidetur'ne tibi inqt, utroq; in loco M. Cicero duobus uerbis idem, ſicuti tu putas, ſignificantibus inepte, & frigide eſſe uſus? Ac tali ioco dignus, quali apud Ariſtophanem facetiſſimum comicorum Euripides Aeſchylum inſectatus eſt, cum ait.

δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἴχυλος,
ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
νὴ τὸν δί᾽ ὥς περ εἴ τις εἴποι γείτονι.
χρῆσον σὺ μάκτραν· εἰ δὲ βούλει κάρδοπον.

Nequaquam uero inqt ille, talia uidentur, quale eſt, μάκτρα καὶ κάρδοπος, quæ à poetis, uel oratoribus græcis, noſtriſq; celebrandæ, & ornandæ rei gratia, duobus eadem pluribus'ue nominibus frequentantur. Quid igitur inquit Phauorinus, ualet hæc repetitio, inſtauratióq; eiuſdem rei, ſub alio nomine in manubijs, & in præda? Num ornat, ut alioqui ſolet, orationem? Num eam modulatiorem, aptioréq; reddit? Num onerandi, uel exprobrandi criminis cau-

ſa, exaggerationem aliquam ſpecioſam facit? Sicuti
in libro eiuſdem M. Tullij, qui de conſtituendo accu-
ſatore eſt, una eademq; res pluribus uerbis uehemen-
» ter, atq; atrociter dicitur. Sicilia tota, ſi una uoce loque
» retur, hoc diceret. Quod auri, quod argenti, quod or
» namentorum in meis urbibus, ſedibus, delubris fuit.
Nam cum urbes totas ſemel dixiſſet: ſedes, delubráq;
addidit: quæ ſunt ipſa quoq; in urbibus. Item in eo-
» dem libro ſimili modo. Siciliam inquit, prouinciam,
» C. Verres per triennium depopulatus eſſe: ſiculorum
» ciuitates uaſtaſſe: domos exinaniſſe: fana ſpoliaſſe dici
tur. Ecquid uidetur, cum Siciliam prouinciam dixerit,
atq; etiam inſuper ciuitates addiderit domos etiã, &
fana, quæ infra poſuit, comprehendiſſet: uerba hæc
item multa, atq; uaria depopulatus eſſe, uaſtaſſe, exina
niſſe, ſpoliaſſe. Non'ne unam, & eandem uim in ſeſe
habent? Sanè, ſed quia cum dignitate orationis, &
cum graui uerborum copia dicuntur, quanquam ea-
dem ferè ſint, & ex una ſententia cooriantur: plura
tamen eſſe exiſtimantur: quoniam & aures, & ani-
mum ſæpius feriunt, hoc ornatus genus in crimine
uno uocibus multis, atq; ſæuis extruendo, ille iam tũc
M. Cato antiquiſſimus in orationibus ſuis celebra-
uit: ſicuti in illa, quæ inſcripta eſt, de decem homini-
bus, cum Thermum accuſauit: quod decem liberos ho-
mines eodem tempore interfeciſſet: hiſce uerbis ean-
dem rem omnibus ſignificantibus uſus eſt. Quæ quo-
niam ſunt eloquentiæ latinæ tunc primum exorien-
tis lumina, uerba quædam ſubluſtria, libitum eſt ea-
» mihi ἀπομνημονεύειν. Tuum nefarium facinus pe-

» iore facinore operire poſtulas: ſuccidias humanas fa-
» cis: decem funera facis: decem capita libera interfi-
» cis: decem hominibus uitam eripis indicta cauſa, in-
» iudicatis, indemnatis. Item M. Cato in orationis prin-
cipio, quàm dixit in Senatu pro Rhodienſibus, cum
uellet res nimis proſperas dicere: tribus uocabulis idem
» ſentientibus dixit. Verba eius hæc ſunt. Scio ſo-
» lere plerisq; hominibus in rebus ſecundis, atq; pro-
» lixis, atq; proſperis animum excellere, atq; ſuper-
» biam, atq; ferocitatem augeſcere. Itidem Cato ex ori
ginum ſeptimo in oratione, quam contra Ser. Gal-
bam dixit: compluribus uocabulis ſuper eadem re
» uſus eſt. Multa me dehortata ſunt huc prodire, anni,
» ætas, uox, uires, ſenectus, uerum enim uero cum tan-
» tam Rem P. agier arbitrarer. Sed ante omneis apud
Homerum eiuſdem rei, atq; ſententiæ luculenta ex-
aggeratio eſt.

ἕκτορα δ' ἐκ βελέων ὕπαγε ζεὺς. ἔκ τε κονίης.
ἔκ τ' ἀνδροκτασίης. ἔκ θ' αἵματος. ἔκ τε κυδοίμου.

Item alio in uerſu.

ὑσμῖναί τε. μάχαι τέ. φόνοι τ' ἀνδροκτασίαι τε.

Nam cum omnia iſta utrobiq; multa, & continua no-
mina nihil plus demonſtrent, quàm prælium: huius
tamen rei uaria facies delectabiliter, ac decore mul-
tis, uarijsq; uerbis depicta eſt. Neq; non illa quoq; a-
pud eundem poetam una in duobus uerbis ſententia
cum egregia ratione repetita eſt. Idæus enim cum in-
ter Aiacem, & Hectorem decertantes armis interce-
deret, his ad eos uerbis uſus eſt.

μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε μηδὲ μάχεσθον.

In quo uerſu non oportet alterum uideri uerbum, idem quod ſuperius ſignificans ſupplendi numeri cauſa extrinſecus additum, & conſarcinatum. Eſt enim hoc inane admodum, & futile. Sed cum in iuuenibus gloriæ ſtudio flagrantibus peruicaciam, ferociamq́; & cupidinē pugnæ, leniter tamen, ac placide obiurgaret: atrocitatem rei, & culpam perſeuerandi bis idem dicendo alio, atq; alio uerbo auxit, inculcauitq́; duplexq́; eadem compellatio admonitionem facit inſtantiorem. Nec illa quidem eiuſdem ſignificationis repetitio ignaua, & frigida uideri debet.

μνηστῆρες δ᾽ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε ἤρτυον, quod bis idem dixerit θάνατον καὶ μόρον. Indignitas enim moliendæ tam acerbæ, tamq́; iniuſtæ necis, miranda mortis iteratione defleta eſt. Cæterum quis tam obtuſo ingenio eſt: qui non intelligat πολεμίζετε, καὶ μάχεσθον, uerba idem duo ſignificantia non fruſtra poſita eſſe, ut illa quoq;

βάσκ᾽ ἴθι οὖλε ὄνειρε, καὶ βάσκ᾽ ἴθ᾽ ἶρι ταχεῖα

neq; ἐν παραλλήλου, ut quidā putant, ſed hortamētum eſſe acre, imperatæq; celeritatis. Verba quoq; illa M. Ciceronis in L. Piſonem trigemina, etiam ſi duræ auris hominibus non placent: non uenuſtatem modo numeris quæſiuere: ſed figuram, ſimulationemq́;
» oris pluribus ſimul uocibus uerberauerunt. Vultus
» deniq; inquit totus, qui ſermo quidā tacitus mentis eſt:
» hic in fraudem homines impulit. hic eos, quibus erat
» ignotus: decepit: fefellit: induxit. Quid igitur ſimile eſt, inquit, apud eundem in præda, & manubijs? Nihil profecto iſtiuſmodi. Nam neq; ornatus fit additis manu-

tis manubijs, neq; exaggeratius, modulatius'ue. ſed aliud omnino præda eſt, ut in libris rerum, uerborum'q; ueterum ſcriptum eſt, aliud manubiæ. Nam præda dicitur corpora ipſa rerum, quæ capta ſunt. Manubiæ uero appellatæ ſunt pecunia à quæſt. ex uenditione prædæ redacta. utrun'q; ego dixit M. Tullius cumulandæ inuidiæ gratia Xuiros ablaturos, perſecuturos'q; prædam, quæ non dum eſſet uenundata, & pecuniam, quæ ex uenditione prædæ percepta eſſet. Itaq; hæc inſcriptio, quam uidetis ex manubijs, non res, corpora'q; ipſa prædæ demonſtrat. (Nihil enim captum eſt horum à traiano ex hoſtibus) ſed facta eſſe hæc, comparata'q; ex manubijs, ideſt ex pecunia prædatitia declarat. Manubiæ enim ſunt, ſicuti iam dixi, non præda, ſed pecunia per quæſt. PO. RO. ex præda uendita contracta. Quod per quæſt. autem dixi, intelligi nunc oportet præfectum ærario ſignificari. Nam cura ærarij à quæſt. ad præfec. trãslata eſt. Eſt tamen non nuſquam inuenire, ita ſcripſiſſe quoſdam non ignobiles ſcriptores, ut aut temere, aut incurioſe prædam pro manubijs, & manubias pro præda poſuerint: & tropica quadam figura mutationem uocabuli fecerunt. Quod facere conceſſum eſt, ſcite id, perite'q; facië tibus. Sed enim qui proprie, atq; ſignate locuti ſunt: ſicuti hoc in loco M. Tullius, manubias pecuniam dixerunt.

Verba P. Nigidij, quibus dicit, in nomine Valeri in caſu uocandi, primam ſyllabam acuendam eſſe: & item alia ex eiuſdem uerbis ad rectam ſcripturã

pertinentia. Caput XXV.

P. Nigidij uerba ſunt, ex commentariorũ grã-
maticorum. XXIIII. hominis in diſcipli-
» nis doctrinarum omnium præcellentis. De-
» inde inquit, uoculatio qui poterit ſeruari, ſi non ſcie-
» mus in nominibus, ut Valeri, utrum interrogandi,
» aut uocandi ſint? Nam interrogandi ſecunda ſyllaba
» ſuperiore tono eſt quã prima. Deinde nouiſſima deij-
» citur. At in caſu uocandi ſummo tono eſt prima. Dein
» de gradatim deſcendunt. Sic quidem P. Nigidius di-
ci præcipit. Sed ſiquis nunc Valerium appellans, in
caſu uocandi ſecundum id præceptum Nigidij acue-
rit primam: non aberit, quin rideatur. Summum au-
tem tonum προσωδίαν acutam dicit, & quem ac-
centum nos dicimus: uoculationem appellat: & caſum
interrogandi eum dicit: quem nunc nos genitiuum
dicimus. Id quoq; in eodem libro Nigidiano animad
» uertimus. Si huius inquit, amici, uel huius magni ſcri
» bas unum, i, facito extremum: ſin uero hi magnei, hi
» amicei caſu multitudinis recto, tum ante, i, ſcribendum
» erit e. Atq; idipſum facies in ſimilibus. Item ſi huius
» terrei ſcribas, i, litera ſit extrema: ſi huic terræ per
» e ſcribendum eſt. Item mi qui ſcribit in caſu inter-
» rogandi, uelut cum dicimus mi ſtudioſus, per i, unum
» ſcribat non per e: ac cum mei, tum per e, & i, ſcri-
» bendum eſt, quia dandi caſus eſt. Hæc nos authorita-
te doctiſſimi hominis adducti, propter eos, qui harum
quoq; rerum ſcientiam quærunt: non prætermitten-
da exiſtimauimus.

De uerſibus

De uerſibus, quos Virgilius ſectatus uidetur Homeri, ac Parthenij. Caput XXVI.

P Arthenij poetæ uerſus eſt,

γλαύκῳ, καὶ νηρεῖ, καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ

Eum uerſum Virgilius æmulatus eſt.

Itaq; fecit duobus uocabulis uenuſte immutatis parem,

» Glauco, & Panopeæ, & Inoo melicertæ.

Sed illi Homerico non ſane rem parem, neq; ſimilem fecit. Eſſe enim uidetur Homeri ſimplicior, & ſyncerior. Virgilij autem νεωτερικώτερος, & quodam quaſi ferrumine immiſſo fucatior.

ταῦρον δ' ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ ποσειδάωνι.

» Taurum Neptunno, taurum tibi pulcher Apollo.

De ſententia Panætij philoſophi, quã ſcripſit in libro de officijs ſecundo: qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti, paratiq; ſint. Caput XXVII.

L Egebatur Panætij philoſophi lib. de officijs ſecundus, ex tribus illis inclitis libris, quos M. Tullius magno cum ſtudio, maximoq; opere æmulatus eſt. Ibi ſcriptum eſt, tum multa alia ad bonam frugem ducentia: tum uel maxime quod eſſe, hærereq; in animo debet. Id autem eſt ad hanc

» ferme ſententiam. Vita inquit, hominum, qui æta-

» tem in medio rerum agunt, ac ſibi, ſuisq; eſſe uſui uo-

» lunt: negotia, periculaq; ex improuiſo adſidua,

» & prope quotidiana fert. ad ea cauenda, atq; decli
» nanda perinde eſſe oportet animo ſemper prompto,
» atq; intento: ut ſunt athletarum, qui pancratiaſtæ uo
» cantur. Nam ſicuti illi ad certandum uocati, proiectis
» alte bracchijs conſiſtunt: caputq; & os ſuum manibus
» oppoſitis quaſi uallo præmuniunt: membráq; eorum
» omnia, prius quam pugna mota eſt: aut ad uitandos
» ictus cauta ſunt, aut ad faciendos parata: ita animus,
» atq; mens uiri prudentis aduerſus uim, & petulan-
» tias iniuriarum omni in loco, atq; in tempore proſpi-
» ciens debet eſſe erecta, ardua, ſepta, ſolida, expedita,
» nunquam conniuens, nuſquam aciem ſuam flectens.
» Conſilia, cogitationesq; contra fortunæ uerbera, con-
» tráq; inſidias iniquorum, quaſi brachia, & manus
» protendens, ne qua in re, aduerſa, & repentina incur-
» ſio imparatis, improtectiſq; nobis oboriatur.

Quod Quadrigarius cum multis mortalibus dixit, an quid, & quantum differret, ſi dixiſſet cum multis hominibus. Caput XXVIII.

u Erba ſunt Claudij Quadrigarij ex anna-
» lium eius. XIII. Concione dimiſſa Metel-
» lus in capitolium uenit cum multis mortali
» bus. Inde cum domum proficiſcitur tota ciuitas eum
» reduxit. Cum is liber, eaq; uerba M. Frontoni no-
bis ei, ac pleriſq; alijs aſſidentibus legerentur: & cui
dam, haud ſane uiro indocto, uideretur multis morta-
libus, pro hominibus multis inepte, frigideq; in hiſto-
ria, nimiſq; id poeticæ dixiſſe: tum Fronto illi, cui hoc
uidebatur,

*uidebatur, An tu inquit aliarum homo rerum iudi-
cij elegantiſſime, mortalibus multis ineptum tibi ui-
deri, & frigidum dicis? Nil autem arbitrare cauſæ
fuiſſe: quod uir modeſtus, atq; puri, & prope quoti-
diani ſermonis mortalibus maluit, quàm hominibus
dicere? Eandemq; credis futuram fuiſſe multitudinis
demonſtrationem, ſi cum multis hominibus, ac non
cum multis mortalibus diceret? Ego quidem inquit,
ſic exiſtimo: niſi me ſcriptoris iſtius, omniſq; antiquæ
orationis amor, atq; ueneratio cæco eſſe iudicio facit:
longe, lateq; eſſe amplius, prolixius, fuſius in ſignifi-
canda totius prope ciuitatis multitudine mortales q̃
homines dixiſſe. Nanq; multorum hominum appel-
latio intra modicum quoq; numerum cohiberi, atq;
includi poteſt. Multi autem mortales neſcio quo pa-
cto, & quodam ſenſu inenarrabili omne ferè genus,
quod in ciuitate eſt, & ordinum, & ætatum, & ſe-
xus comprehendunt. Quod ſcilicet Quadrigarius ita
(ut res erat) ingentem, atq; promiſcuam multitudinem
uolens oſtendere, cum multis mortalibus Metellum in
capitolium ueniſſe dixit ἐμφατικώτερον, q̃ ſi cum mul
tis hominibus dixiſſet. Ea nos oĩa, quæ Fronto dixit,
cum, ita ut par erat, non adprobantes tantum, ſed ad
mirantes quoq; audiremus: uidete tamen inquit, ne exi
ſtimetis ſemper, atq; in omni loco mortales multos,
pro multis hoĩbus dicendum. Ne plane fiat græcum
illud de Varronis Satyra prouerbium, τὸν ἐπὶ τῇ φα
κῇ μύρον. Hoc iudicium Frontonis etiã in paruis, minu
tiſq; uocabulis, non prætermittendũ putaui, ne nos for
te fugeret, lateretq; ſubtilior, huiuſcemodi uerborum*

conſyderatio.

Nō hactenus eſſe faciē, qua uulgo dicitur. Ca. XXIX.

a nimaduertere eſt pleraq; uerborū latinorū, ex ea ſignificatione, in qua nata ſunt: deceſſiſſe: uel in aliā longe, uel in proximā, eamq; deceſſionē factam eſſe conſuetudine, & inſcitia temere dicentium, quae cuiuſmodi ſint: nō didicerint. Sicuti quidā faciem eſſe hominis putant, os tantū, & oculos, & genas, quod graeci πρόσωπον dicunt. Quando facies ſit forma oīs, & modus, & factura quaedā corporis totius à faciēdo dicta, ut ab aſpectu ſpēs, & à fingēdo figura. Itaq; Pacuuius in tragoedia, quae Niptra inſcribitur: faciē dixit hominis pro corpis longitudine.

» Aetate inqt, integra, feroci ingenio, facie procera uirū. Non ſolum autem in hominum corporibus, ſed etiā in rerum cuiuſq; modi aliarum facies dicitur. Nam montis, & coeli, & maris facies, ſi tempeſtiue dicatur: probe

» dicitur. Salluſtij uerba ſunt ex hiſtoria ſecunda. Sar-

» dinia in Africo mari, facie ueſtigij humani in orientē,

» q̄ in occidentem latior prominet. Ecce autem id quoque in mentem uenit: ꝗ etiā Plautus in penulo, faciem pro totius corporis, colorisq; habitu dixit.

Verba Plauti haec ſunt,

» Sed earum nutrix, qua ſit facie mihi expedi.

» Statura non magna corpore aquilo'ſt.

» Ipſa'ſt ſpecie uenuſta ore, atq; oculis pernigris.

formam qdem hercle uerbis depinxit probe. Praeterea memini Quadrigarium in XIX. faciem pro ſtatura, totiusq; corporis figura dixiſſe.

Quid

Quid ſit in ſatyra M. Varronis πανίνου prandiū. Caput XXX.

LAudabat, uenditabatq́; ſe nuper quiſpiam in libraria ſedens, homo inepte glorioſus, tanq̃ unus eſſet ſub omni cœlo ſatyrarum M. Varronis enarrator, quas partim cynicas, alij menippæas appellant: & iaciebat inde quædam nō ad modū difficilia, ad quæ conijcienda adſpirare poſſe neminem dicebat. Tum forte eum ego librum ex ijſdem ſatyris ferebam, qui ὑδροκύων inſcriptus eſt. Propius igitur acceſſi, & noſti inquam magiſter uerbum illud ſciliceet uetus? Egregiam Muſicam, quæ ſit abſcondita, eam eſſe nulli rei. Oro ergo te legas hos uerſus pauculos, & prouerbij iſtius, quod in his uerſibus eſt: ſententias dicas mihi. Lege inquit, tu mihi potius, quæ non intelligis, ut ea tibi ego enarrem. Quonam inq̃ pacto legere ego poſſum, quæ non adſequor? Indiſtincta nanq; fient, & confuſa, quæ legero: & tuā quoq; impedient intentionem. Tunc alijs etiam, qui ibi aderant, compluribus idē comprobantibus, deſyderantibuſq́;, accipit à me librū ueterem fidei ſpectatæ luculēte ſcriptum. Accipit aūt inconſtantiſſimo uultu, & mœſtiſſimo. Sed quid deinde dicam? Non audeo hercle poſtulare, ut id credatur mihi. Pueri in ludo rudes, ſi eum librum accepiſſent: nō ij magis in legēdo ridiculi fuiſſent. Ita & ſententias intercidebat: & uerba corrupte pronuntiabat. Reddit igitur mihi librū multis iā ridentibus. Et uides inqt, oculos meos ægros, adſiduiſq́; lucubrationibus propè iā ꝑditos? Vix ipſos li=

terarum apices potui comprehendere. Cum ualebo ab oculis reuiſe ad me, & librum iſtum tibi totum legã. Recte inquam ſit oculis magiſter tuis. Sed in quo illis nihil opus eſt id rogo te, dicas mihi. Caninum prandium in hoc loco, quem legiſti, quid ſignificat? Atq; ille egregius nebulo, quaſi difficili quæſtione perterritus exurgit ſtatim: & abiens non inquit, paruam rẽ quæris: talia ego gratis non doceo. Eius autem loci,
» *in quo id prouerbium eſt: uerba hæc ſunt: non ui-*
» *des apud Mneſtheum ſcribi, tria genera eſſe uini, ni-*
» *grum, album, medium. Quod uocant κίῤῥον gi-*
» *luum, & nouum, uetus, medium, & efficere nigrum*
» *uires, album urinam, medium πέψιν. Nouum refri-*
» *gerare, uetus calefacere, medium uero eſſe prandium*
» *caninum. Quid ſignificet prandium caninum, rem*
leuiculam diu, & anxie quæſiuimus. Prandium autem abſtemium, in quo nihil uini potatur: caninum dicitur: quoniam canis uino caret. Cum igitur medium uinum appellaſſet, quod neq; nouum eſſet, neq; uetus: & plerunq; homines ita loquantur, ut omne uinum, aut nouum eſſe dicant, aut uetus: nullam uim habere ſignificauit, neq; noui, neq; ueteris, quod medium eſſet. Idcirco pro uino non habendum, q̃a neq; refrigeraret, neq; calefaceret, refrigerare id dicit, qđ græce dicitur ἀναψύζαι.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER XIIII.

Diſſertatio Phauorini philoſophi aduerſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu, motibusq́; ſyderũ, & ſtellarum facta ſe hominum dicturos pollicentur.

Caput Primum.

Duerſum iſtos, qui ſeſe chaldæos, ſeu genethliacos appellant, ac de motu, deq́; poſitu ſtellarum dicere poſſe, quæ futura ſunt: profitentur: audiuimus quondam Phauorinum philoſophũ Romæ græce diſſerentẽ egregia, atq; illuſtri oratione, exercendi ne, aut oſtendendi gratia ingenij, an quod ita ſerio, iudicatoq; exiſtimaret: non habeo dicere. Capita autem locorum, argumentorumq́;, quibus uſus eſt, quoad eius meminiſſe potui: egreſſus ibi ex auditione propere annotaui. Eaq; fuerunt ad hanc fermè ſententiam. Diſciplinam iſtam Chaldæorum tantæ uenuſtatis non eſſe, quantæ uideri uolunt. Neq; eos principes eius, authoresq́; eſſe, quos ipſi ferant: ſed id præſtigiarum, atq; offuciarum genus commentos eſſe homines æruſcatores, & cibum, quæſtumq́; ex mendacijs captantes: atq; eos, quoniam uiderent terrena quædã inter homines ſita: cœleſtium rerum ſenſu, atque ductu moueri: quale eſt, quod oceanus, quaſi lunæ co-

nes cum ea ſimul ſeneſcit, adoleſcitq́; , hinc uidelicet ſibi argumentum ad perſuadendum parauiſſe: ut crederemus omnia rerum humanarum, & parua, & maxima, tanquam ſtellis, atq; ſyderibus euincta duci, & regi. eſſe autem nimis q̃ ineptum, abſurdumq́;, ut quoniã æſtus oceani cum lunæ curriculo congruit: negotium quoq; alicuius, quod ei forte de aquæ ductu cum riualibus, aut de communi pariete cum uicino apud iudicem eſt: ut exiſtimemus id negotium, quaſi habena quadã de cœlo uinctum gubernari. Quod & ſi ui, & ratione quapiam diuina fieri poteſt: nequaquam tamen id cenſebat in tam breui, exiguoq́; uitæ ſpatio, quantouis hominis ingenio comprehendi poſſe, & percipi. Sed coniectari pauca quædam, ut uerbo ipſius utar, παχυμερέστερον. *nullo ſcientiarum fundo concepta, ſed fuſa, & uaga, & arbitraria, qualis longinqua oculorum acies eſt, per interualla media caligantium. Tolli enim quod maximum inter deos, atq; homines differt, ſi homines quoq; res omneis poſt futuras prænoſcerent. Ipſam deinde ſyderum, ſtellarumq́; obſeruationem, quam eſſe origtnẽ ſcientiæ ſuæ prædicarent: haud quaquam putabat liquide conſiſtere. Nam ſi principes Chaldæi, qui in patentibus campis colebant ſtellarum motus, & uias, & diſceſſiones, & cœtus, intuentes quid ex ijs efficeretur: obſeruauerunt: procedat inquit, hæc ſane diſciplina, ſed ſub ea modo inclinatione cœli, ſub qua tunc chaldæi fuerunt. Non enim poteſt inquit, ratio chaldæorum obſeruationis manere: ſiquis ea uti uelit ſub diuerſis cœli regionibus. Nam quanta inquit,*

partium,circulorũq; cœli,ex deuergentia, & conuexionibus mundi uarietas ſit: quis non uidet? Eædem igitur ſtellæ,per quas omnia diuina, humanáq; fieri contendunt: ſicuti ne uſquequaq; pruinas, aut calores cient: ſed mutant, & uariant: tempeſtatésq; eodem in tempore alibi placidas, alibi uiolentas mouent: cur nõ euenta quoq; rerum, ac negotiorum, alia efficiunt in Chaldæis, alia in Getulis, alia apud Danubium, alia apud Nilum? Per autem inquit, inconſequens, ipſum quidem corpus, & habitum tam profundi aeris ſub alio, atq; alio cœli curuamine non eundem manere: in hominum autem negotijs ſtellas iſtas opinari idem ſemper oſtendere, ſi eas ex quacunq; terra conſpexeris. Præterea mirabatur id cuiq; pro præcepto liquere, Stellas iſtas, quas à Chaldæis, & Babylonijs ſiue Aegyptijs obſeruatas ferunt: quas multi erraticas, Nigidius errones uocat, non eſſe plures quàm uulgo dicerentur. Poſſe enim fieri exiſtimabat, ut & alij quidam planetæ pari poteſtate eſſent: ſine quibus recta: atq; perpetua obſeruatio perfici non quiret: neque eos tamen cernere homines poſſent, propter exuperantiam uel ſplendoris, uel altitudinis. Nam & quædam inquit ſydera è quibuſdam terris conſpiciuntur: earumq; terrarum hominibus nota ſunt. ſed eadem ipſa ex omni terra alia non uidentur, & ſunt alijs omnino ignotiſſima. Atque ut uidemus inquit, & has tantummodo ſtellas, & ex una parte terræ obſeruari debuiſſe: quæ tandem finis obſeruationis iſtius fuit: & quæ tempora ſatis eſſe uiſa ſunt ad percipiendum, quid præmonſtra-

ret, aut cœtus ſtellarum, aut circuitus, aut tranſitus? Nam ſi iſto modo cœpta fieri obſeruatio eſt: ut animaduerteretur, quo habitu, quáq; forma, quáq; poſitura ſtellarum aliquis naſceretur: tum deinceps ab ineunte uita fortuna eius, & mores, & ingenium, & circunſtantia rerum, negotiorúmq;, & ad poſtremum finis etiam uitæ ſpectaretur. Eaq; omnia, ut uſu uenerant, literis mandarentur. Ac poſtea longis temporibus, cum ipſæ illæ eodem in loco, eodemq; habitu forent: eadem cæteris quoq; euentura exiſtimarēt: qui eodem illo tempore nati fuiſſent. Si iſto inquit, modo obſeruari cœptum eſt: exq; ea obſeruatione compoſita quædam diſciplina eſt: nullo id pacto poteſt procedere. Dicant enim quot tandem annis, uel potius quot ſeculis orbis hic obſeruationis perfici quiuerit. Conſtare quippe inter aſtrologos dicebat ſtellas iſtas, quas erraticas dicerent: quæ eſſe omnium rerum fatales dicerentur: infinito propè, & innumerabili numero annorum ad eundem locum cum eodem habitu ſimul omnes profectæ ſunt: regredi, ut neq; ullus obſeruationis tenor, neque memoriæ ulla effigies literarum tanto æuo potuerint edurare. Atq; illud etiam cuiuſmodi eſſet: conſyderandum putabat: quod aliud ſtellarum agmen foret, quo primum tempore conciperetur homo in utero matris, aliud poſtea, cum in decem menſibus proximis in lucem ederetur. Quærebatq; qui conueniret diuerſam ſuper eodem fieri demonſtrationem, ſi, ut ipſi putarent, alius atq; alius earundem ſtellarum ſitus, atque ductus alias atq; alias fortunas daret. Sed & nuptiarū tempore,

ex quibus liberi quærerentur: atq; ipſo etiam illo maris, atq; fœminæ coitu iam declarari oportere dicebat: certo quodam, & neceſſario ſtellarum ordine, quales, qualiq; fortuna homines gignerentur, ac multo etiam ante, quam pater ipſe, atq; mater naſcerentur, ex eorum genitura debuiſſe iam tum proſpici, qui nam olim futuri eſſent, quos ij creaturi forent, et ſupra longe, atq; longe per infinitum. ut ſi diſciplina iſta fundamento aliquo ueritatis nixa eſt, centeſimo uſq; abhinc ſeculo, uel magis primo cœli, atq; mundi exordio: atq; inde iam deinceps continua ſignificatione, quoties generis authores eiuſdem homines naſcerentur ſtellæ iſtæ præmonſtrare debuerint: qualis, qualiq; fato futurus ſit quiſquis hodie natus eſt. Quo autem inquit, pacto credi poteſt uniuſcuiusq; ſtellarum formæ, & poſitionis ſortem, atq; fortunam uni omnino homini certam, deſtinatamq; eſſe: eamq; formam poſt longiſſima ſeculorum ſpatia reſtitui: ſi uitæ, fortunarumq; eiuſdem hominis indicia, in tam breuibus interuallis per ſingulos maiorum eius gradus, perq; infinitum ſucceſſionum ordinem, tam ſæpe, ac tam multipliciter, eadem ipſa, non eadem ſtellarum facie denotantur. Quod ſi id fieri poteſt, eaq; diuerſitas, atq; uarietas admittitur: per omnes antiqtatis gradus ad ſignificanda eorum hominum, qui poſt naſcẽtur, exordia, imparilitas hæc turbat obſeruationem: omniſq; ratio diſciplinæ confunditur. iam uero id minime ferendum eſſe cenſebat, quod non modo caſus, & euenta, quæ euenirent extrinſecus, ſed conſilia quoq; hominum ipſa, & arbitria, & uarias uolunta=

tes, adpetitionesq́;, & declinationes, & fortuitos, repentinosq́; in leuiſſimis rebus animorum impetus, receſſusq́; moueri, agitariq́; deſuper è cœlo putarent. Tanquam ſi forte ire in balneas uolueris: ac deinde nolueris: atq; id rurſum uolueris: non ex aliqua diſpari, uariaq́; animi agitatione, ſed IX. neceſſaria quadã errantium ſyderum reciprocatione contigerit: ut plane homines, non quod dicitur λογικὰ ζῶα, ſed ludicra, & ridenda quædam νευρόβατα eſſe uideantur: ſi nihil ſua ſponte, nihil arbitratu ſuo faciunt, ſed ducentibus ſtellis, & aurigantibus. Ac ſi inquit, potuiſſe prædici affirmant, Pyrrhus'ne rex, an Manius Curius prælio uicturus eſſet: cur tandem non de alea quoq;, ac de calculis, & alueolo audeãt dicere, quiſnam ibi ludentium uincat? An uidelicet magna ſciunt, parua neſciunt? & minora maioribus imperceptiora ſunt? Sed ſi magnitudines rerum ſibi uendicant: magisq; eſſe perſpicuas, & facilius comprehendi poſſe dicunt: uolo inquit, mihi reſpondeant, quid in hac totius mundi contemplatione præſtantis naturæ operibus in tam paruis, atq; breuibus negotijs, fortunisq́; hominum magnum putent? Atq; id uelim etiam inquit, ut reſpondeant: ſi tam paruum, atq; rapidum eſt momentum temporis, in quo homo naſcens fatum accipit: ut in eodem illo puncto ſub eodem circulo cœli, plures ſimul ad eandem competentiam naſci non queant: & ſi idcirco gemini quoq; nõ eadem uitæ ſorte ſunt: quoniam non eodem temporis puncto editi ſunt: peto inquit, reſpondeant, curſum illum temporis tranſuolantis, qui uix cogitatione ani-

tini comprehendi poteſt: quonam pacto, aut conſulto adſequi queant: aut ipſi perſpicere, & deprehendere, cum in tam præcipiti dierum noctiumq; uertigine, minima momenta ingentes facere dicant mutationes? Ad poſtremum autem, & quid eſſet, quod aduerſum hoc dici poſſet, requirebat: quod homines utriusq; ſexus, omnium ætatum, diuerſis ſtellarum motibus in uitam editi, regionibus ſub quibus geniti ſunt, longe diſtantibus, omnes tamen iſti, aut hiantibus terris, aut labentibus tectis, aut oppidorum expugnationibus, aut eadem in naui fluctu obruti, eodem genere mortis, eodemq; ictu temporis interirent? Quod ſcilicet inquit, nunquam eueniret: ſi momenta naſcendi ſingulis attributa, ſuas unumquodq; leges haberent. quod ſi quædam inquit, in hominum morte, atq; uita etiam diuerſis temporibus editorum, per ſtellarum pares quoſdam poſtea conuentus paria nonnulla, & conſimilia poſſe dicuntur obtingere: cur non aliquando poſſint omnia quoq; paria uſuuenire, ut exiſtant per huiuſcemodi ſtellarum concurſiones, & ſimilitudines Socrates ſimul, & Ariſthones, & Platones multi, genere, forma, ingenio, moribus, uita omni, & morte pari? Quod nequaquam inquit, prorſus fieri poteſt. Non igitur hac cauſa probe uti queunt aduerſum hominum impares ortus, interitus pares. Illud autem condonare ſe ijs dicebat: quod non id quoq; requirerent: ſi uitæ, mortiſq; hominum, rerũq; humanarum omnium tempus, & ratio, & cauſa in cœlo, & apud ſtellas foret, quid de muſcis, aut uermiculis, aut echinis, multiſq; alijs minutiſſimis,

diunt, magiſtris cognoſcerem. Atq; in rerum quidem diffuſionibus, comperendinationibusq́;, & alijs quibuſdam legitimis in rebus, ex ipſa lege Iulia, & ex Sabini Maſſurij, & ex quorundam aliorum iuris peritorum commentarijs commoniti, & adminiculati ſumus. In ijs autem, quæ exiſtere ſolent: negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuerſarum circunſtantia: nihil quicquam nos huiuſcemodi libri iuuerunt. Nam & ſi conſilia iudicibus ex præſentiũ cauſarum ſtatu capienda ſunt: generalia tamen quædam præmonita, & præcepta ſunt: quibus ante cauſam, præmuniri iudex, præpararíq; ad incertos caſus futurarum difficultatum debeat: ſicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ ſententiæ ambiguitas. Petebatur apud me pecunia: quæ dicebatur data numerataq́;: ſed qui petebat, neq; tabulis, neq; teſtibus id factum docebat: & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum conſtabat uirum eſſe ferme bonum, notæq́;, & expertæ fidei, & uitæ inculpatiſſimæ. Multaq́; & illuſtria exempla probitatis, ſyncæritatisq́; eius expromebantur. Illum autem, unde petebatur: hominem eſſe non bonæ rei, uitaq́; turpi, & ſordida, coniunctumq́; uulgo in mendacijs, plenumq́; eſſe perfidiarum, & fraudum oſtendebatur. Is tamen cum ſuis multis patronis clamitabat. Probari apud me debere pecuniam datam conſuetis modis, expenſi latione, menſæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſſione. Ex quibus omnibus ſi nulla re probaretur: dimitti iam ſane oportere: & aduerſarium de calumnia damnari,

nia damnari. Quod de utriusq; autem uita, atq; factis diceretur, fruſtra id fieri, atq; dici. Rem enim de petenda pecunia apud iudicem priuatum agi non apud CENS. de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in conſilium, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, ſemperq; ſe circum undiq; diſtrahentibus cauſis feſtinantes, non ſedendum diutius, ac nihil eſſe dubium dicebant, quin abſoluendus foret quem accepiſſe pecuniam illam, nulla probatione ſolenni docebatur. Sed enim ego homines cum conſyderabam alterum fidei, alterum probri plenum, ſpurciſſimæq; uitæ, ac defamatiſſimæ, nequaquam adduci potui ad abſoluendum. Iuſſi igitur diem diffundi: atq; inde à ſubſellijs pergo ire ad Phauorinum philoſophum, quem meo tempore Romæ plurimum ſectabar. Ac de hominibus, quæ apud me dicta fuerant: uti res erat: narro omnia, ac peto, ut & ipſum illud, in quo hærebam, & cætera etiam, quæ obſeruanda mihi forent in officio iudicis: faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior. Tum Phauorinus religione illa cunctationis, & ſolicitudinis noſtræ comprobata, id quidem inquit, ſuper quo nunc deliberas: uideri poteſt ſpecie tenui: paruáq; eſſe. Sed ſi de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis: nequaquam eſt, uel loci huius, uel temporis. Eſt enim diſceptatio iſta multiiugæ, & ſinuoſæ quæſtionis, multáq; , & anxia cura, & circunſpicientia indigens. Nanq; ut pauca tibi nunc quæſtionum capita adtingam: iam omnium primũ hoc de iudicis officio quæritur. Si iudex forte id ſciat, ſuper qua re

diunt, magiſtris cognoſcerem. Atq; *in rerum quidem diffuſionibus, comperendinationibusq́;, & alijs quibuſdam legitimis in rebus, ex ipſa lege* Iulia, *& ex* Sabini Maſſurij, *& ex quorundam aliorum iuris peritorum commentarijs commoniti, & adminiculati ſumus.* In *ijs autem, quæ exiſtere ſolent: negotiorum ambagibus, & in ancipiti rationum diuerſarum circunſtantia: nihil quicquam nos huiuſcemodi libri iuuerunt.* Nam *& ſi conſilia iudicibus ex præſentiũ cauſarum ſtatu capienda ſunt: generalia tamen quædam præmonita, & præcepta ſunt: quibus ante cauſam, præmuniri iudex, præparariq; ad incertos caſus futurarum difficultatum debeat: ſicut illa mihi tunc accidit inexplicabilis reperiendæ ſententiæ ambiguitas.* Petebatur *apud me pecunia: quæ dicebatur data numerataq́;: ſed qui petebat, neq; tabulis, neq; teſtibus id factum docebat: & argumentis admodum exilibus nitebatur.* Sed *eum conſtabat uirum eſſe fermè bonum, notæq́;, & expertæ fidei, & uitæ inculpatiſſimæ.* Multaq́; *& illuſtria exempla probitatis, ſynceritatisq́; eius expromebantur.* Illum *autem, unde petebatur: hominem eſſe non bonæ rei, uitaq́; turpi, & ſordida, coniunctumq́; uulgo in mendacijs, plenumq́; eſſe perfidiarum, & fraudum oſtendebatur.* Is *tamen cum ſuis multis patronis clamitabat.* Probari *apud me debere pecuniam datam conſuetis modis, expenſi latione, menſæ rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obſignatione, teſtium interceſſione.* Ex *quibus omnibus ſi nulla re probaretur: dimitti iam ſanè oportere: & aduerſarium de calumnia damnari,*

nia damnari. Quod de utriusq; autem uita, atq; fa-ctis diceretur, fruſtra id fieri, atq; dici. Rem enim de petenda pecunia apud iudicem priuatum agi non apud CENS. de moribus. Tunc ibi amici mei, quos rogaueram in conſilium, uiri exercitati, atq; in patrocinijs, & in operis fori celebres, ſemperq; ſe circum undiq; diſtrahentibus cauſis feſtinantes, non ſedendum diutius, ac nihil eſſe dubium dicebant, quin abſoluendus foret quem accepiſſe pecuniam illam, nulla probatione ſolenni docebatur. Sed enim ego homines cum conſyderabam alterum fidei, alterum probri plenum, ſpurciſſimæq; uitæ, ac defamatiſſimæ, nequaquam adduci potui ad abſoluendum. Iuſſi igitur diem diffundi: atq; inde à ſubſellijs pergo ire ad Phauorinum philoſophum, quem meo tempore Romæ plurimum ſectabar. Ac de hominibus, quæ apud me dicta fuerant: uti res erat: narro omnia, ac peto, ut & ipſum illud, in quo hærebam, & cætera etiam, quæ obſeruanda mihi forent in officio iudicis: faceret me, ut earum rerum eſſem prudentior. Tum Phauorinus religione illa cunctationis, & ſolicitudinis noſtræ comprobata, id quidem inquit, ſuper quo nunc deliberas: uideri poteſt ſpecie tenui: paruaq; eſſe. Sed ſi de omni quoq; officio iudicis præire tibi me uis: nequaquam eſt, uel loci huius, uel temporis. Eſt enim diſceptatio iſta multiiugæ, & ſinuoſæ quæſtionis, multaq; , & anxia cura, & circumſpicientia indigens. Nanq; ut pauca tibi nunc quæſtionum capita adtingam: iam omnium primũ hoc de iudicis officio quæritur. Si iudex forte id ſciat, ſuper qua re

apud eum litigatur: eaq; res uni ei prius quàm agi cœpta, aut in iudicium deducta ſit: ex alio quodam negotio, caſúq; aliquo cognita liquido, & comperta ſit: neq; id tamen in agenda cauſa probatur: oporteat'ne eum ſecundum ea, quæ ſciens uenit iudicare, an ſecundum ea, quæ aguntur? Id etiam inquit, quæri ſolet: an deceat, atq; conueniat iudicij cauſa iam cognita, ſi facultas eſſe uideatur componendi negotij: officio pauliſper iudicis dilato, communis amicitiæ, & quaſi pacificatoris partes recipere. Atq; illud amplius ambigi, ac dubitari ſcio: debeat'ne iudex inter cognoſcendum ea, quæ dicto, quæſitóq; opus eſt, dicere, & quærere, etiam ſi cuius ea dici, quæriq; intereſt, neq; dicat, neq; poſtulet. Patrocinari enim prorſus hoc eſſe aiunt non iudicare. Præter hæc ſuper ea quoq; re diſſentitur. An ex uſu, exq; officio ſit, iudicis rem, cauſamq;, de qua cognoſcit, interlocutionibus ſuis ita exprimere, conſignaréq;: ut ante ſententiæ tempus ex ijs, quæ apud eum in præſens confuſe, uariéq; dicuntur: perinde ut quoq; in loco, ac tempore mouetur: ſigna, & indicia faciat motus, atq; ſenſus ſui. Nam qui iudices inquit, acres, atq; celeres uidentur: non aliter exiſtimant rem, qua de agitur, indagari, comprehendiq; poſſe: niſi is, qui iudicat: crebris interrogationibus, neceſſarijsq; interlocutionibus & ſuos ſenſus aperiat: & litigantium deprehendat. Contra autem qui ſedatiores, & grauiores putantur: negant iudicem debere ante ſententiam, dum cauſa utrinq; agitatur: quoties aliqua re propoſita motus eſt: toties ſignificare quid ſentiat. Euenturum enim aiunt, ut quia pro uarietate propoſitionum,

tuum, argumentorumq́; alius, atq; alius motus animi patiendus eſt, aliter, atq; aliter eadem in cauſa, codemq́; in tempore ſentire, & interloqui uideatur. Sed de his inquit, & cæteris huiuſcemodi iudicialis officij tractatibus, & nos poſthac, cum erit otium, dicere quid ſentiamus, conabimur: & præcepta Aelij Tuberonis ſuper officio iudicis, quæ nuperrime legi, recenſebimus. Quod autem ad pecuniam pertinet, quam apud iudicem peti dixiſti, ſuadeo hercle tibi utare M. Catonis prudentiſſimi uiri conſilio: qui in oratione, quam pro L. Turio contra Cn. Gellium dixit: ita eſſe moribus maiorum traditum, obſeruatumq́; ait: ue ſi quid inter duos actum eſt, neq; tabulis, neq; teſtibus planum fieri poſſit: tum apud iudicem, qui de ea re cognoſceret, uter ex ijs uir melior eſſet: quæreretur. Et ſi pares eſſent, ſeu boni pariter, ſeu mali, tum illi unde petitur, crederetur: ac ſecundum eum iudicaretur. In hac autem cauſa, de qua tu ambigis, optimus eſt, qui petit. Vnde petitur deterrimus, & res eſt inter duos acta ſine teſtibus. eas igitur & credas ei, qui petit, condemnesq́; eum, de quo petitur: quoniam ſicuti dicis, duo pares non ſunt: & qui petit melior eſt. Hoc quidem mihi tum Phauorinus, ut uirum philoſophum decuit: ſuaſit. Sed maius ego, altiusq́; id eſſe exiſtimaui: quàm quod meæ ætati, & mediocritati conueniret: ut cognouiſſe, & condemnaſſe de moribus, non de probationibus rei geſtæ uiderer: ut abſoluerem tamen, inducere in animum non quiui: & propterea iuraui mihi non liquere, atq; ita iudicatu illo ſolutus ſum. Verba ex oratione M. Catonis, cuius

» commeminit Phauorinus: hæc ſunt. Atq; ego à maio-
» ribus memoria ſic accepi, ſiquis quid alter ab altero
» peteret: ſi ambo pares eſſent, ſiue boni, ſiue mali eſ-
» ſent: quod duo res geſiſſent, uti teſtes non intereſſent:
» illi unde petitur, ei potius credendum eſſe. Nunc ſi ſpon
» ſionem feciſſet Gellius cum Turio, ni uir melior eſſet
» Gellius, quam Turius, nemo opinor tam inſanus eſſet,
» qui iudicaret meliorem eſſe Gellium quam Turiū. Si
» non melior eſt Gellius Turio, potius oportet credi un
» de petitur.

An æmuli, infenſiq; inter ſeſe fuerint Xenophon, & Plato. Caput III.

Qui de Xenophontis, Platoniſq; uita, & moribus pleraq; omnia exquiſitiſſime ſcripſere, non abfuiſſe ab eis motus quoſdam tacitos, & occultos ſimultatis, æmulationiſq; mutuæ putauere: & eius rei argumenta quædam coniectatorie ex eorum ſcriptis protulerunt. Ea ſunt profecto huiuſcemodi. quod neq; à Platone in tot numero libris mentio uſquam facta ſit Xenophontis: neq; item contra ab eo Platonis, in ſuis libris, quanquam uterq;, ac maxime Plato complurium Socratis ſectatorum in ſermonibus, quos ſcripſit, commeminerit. Id etiam eſſe non ſyncerae, neq; amicæ uoluntatis indicium crediderunt: qđ Xenophon inclyto illi operi Platonis, qđ de optimo ſtatu Reip. ciuitatiſq; adminiſtrandæ ſcriptum eſt, lectis ex eo duobus fere libris, qui primi in uulgus exierant: oppoſuit contra, conſcripſitq; diuerſum regiæ adminiſtrationis genus: quod παιδείας κύ-
ρου in-

ρου inſcriptum eſt. eo facto, ſcriptóq; eius, uſqueadeò permotum eſſe Platonem ferunt: ut quodam in libro mentione Cyri regis habita retractandi, leuandíq; eius operis gratia, uirum quidem Cyrum nauum, & ſtrenuum fuiſſe dixerit παιδείας δ' οὐκ ὀρθῶς ἧφθαι τὸ παράπαν. Hæc enim uerba ſunt de Cyro Platonis. Præterea putant id quoq; ad iſta, quæ dixi, accedere: quod Xenophon in libris, quos dictorum, atq; factorum Socratis commentarios compoſuit: negat Socratem de cœli, atq; naturæ cauſis, rationibusq; unquam diſputauiſſe. Ac ne diſciplinas quidem cæteras, quæ μαθήματα græci appellant, quæ ad bene, beatéq; uiuendum non pertinerent: aut attigiſſe, aut comprobaſſe. Idcircóq; turpiter eos mentiri dicit, qui diſſertationes iſtiuſmodi Socrati attribuerent. hæc autem inquiunt, Xenophon cum ſcripſit: Platonem uidelicet notat: in cuius libris Socrates de phyſica, & muſica, & Geometria diſſerit. Sed enim de uiris optimis, & grauiſſimis, ſi credendum hoc, aut ſuſpicandum fuit, cauſam equidem eſſe arbitror non obtrectationis, neq; inuidiæ, neq; de gloria maiore parienda certationis. Hæc enim procul à moribus philoſophiæ abſunt, in quibus illi duo omnium iudicio excelluerunt. Quæ igitur eſt iſtius opinionis ratio? Hæc profecto eſt æquiparatio ipſa plerunq;, & parilitas uirtutum inter ſeſe conſimilium, etiam ſi contentionis ſtudium, & uoluntas abeſt: ſpeciem tamen æmulationis creat. Nam cum ingenia quædam magna duorum, pluriumúe in eiuſdem rei ſtudio illuſtrium, aut pari ſunt fama,

uit proxima, oritur apud diuerſos fautores eorum in-
duſtriæ, laudisq́; æſtimãdæ contentio. Tum poſtea ex
alieno certamine ad eos quoq; ipſos contagium certa-
tionis adſpirat: curſusq́; eorum ad eandem uirtutis
calcem pergentium, quando eſt compar, uel ambiguus
in æmulandi ſuſpiciones, non ſuo, ſed fauentium ſtu-
dio delabitur. Proinde igitur & Xenophon, & Plato
Socraticæ amœnitatis duo lumina, certare, æmula-
riq́; inter ſeſe exiſtimati ſunt: quia de ijs apud alios
uter eſſet exuperantior certabatur. Et quia duæ emi-
nentiæ cum ſimul iunctæ in arduum nituntur, ſimu-
lachrum quoddam contentionis æmulæ pariunt.

Quod apte Chryſippus, & graphice imaginem Iu-
ſtitiæ modulis, coloribusq́; uerborum depinxit.

Caput IIII.

c

Ondigne mehercle, & condecore Chry-
ſippus in librorum, qui inſcribuntur περὶ
καλοῦ, καὶ ἡδονῆς primo, Os, & oculos Iu-
ſtitiæ, uultumq́; eius ſeueris, atque uenerandis uerbo-
rum coloribus depinxit. Facit quippe imaginem Iu-
ſtitiæ, fieriq́; ſolitam eſſe dicit à pictoribus, rhetori-
busq́; antiquioribus ad hunc fermè modum. Forma,
atq; filio uirginali, aſpectu uehementi, & formida-
bili, luminibus oculorum acribus, neq; humilis, neq;
atrocis, ſed reuerendæ cuiuſdam triſtitiæ dignitate.
Ex imaginis autem iſtius ſignificatione intelligi uo-
luit iudicem, qui Iuſtitiæ antiſtes eſt: oportere eſſe gra-
uem, ſanctum, ſeuerum, incorruptum, inadulabilem,
contráq; improbos, nocentesq́; immiſericordem, atq;
inexorabilem,

inexorabilem, erectumq́;, & arduum, ac potentem, ui, & maieſtate æquitatis, ueritatisq́; terrificum. Verba ipſa Chryſippi de iuſtitia ſcripta hæc ſunt.

παρθένος δὲ εἶναι λέγεται. κατὰ σύμβολον τοῦ ἀδιάφθορος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις. μηδὲ προσίεσθαι, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν. μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφεται. καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον. καὶ δεδορκὸς βλέπουσα. ὥστε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν. τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος, τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου. τοῖς δὲ ἑτέροις, προσάντους.

Hæc uerba Chryſippi, eo etiam magis ponenda exiſtimaui: ut prompta, atq; expoſita ad conſyderandum, iudicandumq́; ſint. Quoniam legentibus nobis ea delicatiores quidam diſciplinarum philoſophi ſæuitiæ imaginem iſtam eſſe non Iuſtitiæ dixerunt.

Lis, atq; contentio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu uocatiuo uocabuli, quod eſt egregius. Caput V.

d

Efeſſus ego quondam ex diutina commentatione, laxandi, leuitandiq́; animi gratia in Agrippæ campo deambulabam. Atq; ibi duos forte grammaticos conſpicatus, non parui in urbe Roma nominis, certationi eorum acerrimæ adfui. cum alter in caſu uocatiuo uir egregi dicendum contenderet: alter uir egregie. Ratio autem eius, qui egregi oportere dici cenſebat: huiuſmodi fuit. Quæcunq;

inquit nomina, ſeu uocabula recto caſu, numero ſingulari, us ſyllaba finiuntur: in quibus ante ultimam ſyllabam poſita eſt, i, litera, ea omnia caſu uocatiuo, i, litera terminantur, ut Cœlius cœli, modius modi, tertius terti, Acius aci, Titius titi, & ſimilia omnia. Sic igitur egregius, quoniam us ſyllaba in caſu nominandi finitur: eamq; ſyllabam præcedit, i, litera: habere debebit in caſu uocandi, i, literam extremam, & iccirco egregi non egregie, rectius dicetur. Nam diuus, & riuus, & cliuus, non us ſyllaba terminantur: ſed ea, quæ per duo u ſcribenda eſt. Propter cuius ſyllabæ ſonum declarandum, reperta erat noua litera, F, quæ digamma appellabatur. Hoc ubi ille alter audiuit, O inquit egregie grammatice, uel, ſi id mauis, egregiiſſime, dic oro te, inſcius, & impius, & ſobrius, & ebrius, & proprius, & propitius, & anxius, & contrarius, quæ us ſyllaba finiuntur: in quibus ante ultimam ſyllabam, i, litera eſt, quem caſum uocandi habent? Me enim pudor, & uerecundia tenet pronuntiare ea ſecundum tuam definitionem. Sed cum ille pauliſper oppoſitu horum uocabulorum commotus reticuiſſet: & mox tamen ſe collegiſſet: eandemq; illam, quam definierat regulam, retineret: & propugnaret: diceretq;, & proprium, & propitium, & anxium, & contrarium itidem in caſu uocatiuo dicendum, quia & aduerſarius, & extrarius ita diceretur: inſcium quoq;, & impium, & ebrium, & ſobrium, inſolentius quidem paulo, ſed rectius, per, i, literam non per e in caſu eodem pronuntiandũ, eaq; inter eos contentio cum longius duceretur: non arbitra-

tus ego operæ pretium eſſe, eadem hæc iſta diutius audire: clamantes, compugnanteſq; illos reliqui.

Cuiuſmodi ſint quæ ſpeciem doctrinarum habeant: ſed neq; delectent, neq; utilia ſint: atq; inibi de uocabulis ſingularum urbium regionumq; immutatis. Caput VI.

Homo nobis familiaris, in literarum cultu non ignobilis, magnamq; ætatis partem in libris uerſatus, adiutum inquit, ornatumq; uolo ire noctes tuas. & ſimul dat mihi librum grandi uolumine, doctrinis omnigenis (ut ipſe dicebat) præſcatentem, quem elaboratum ſibi eſſe ait ex multis, & uarijs, & remotis lectionibus: ut ex eo ſumerem quantum liberet rerum memoria dignarum. Accipio cupidus, & libens tanquam ſi copiæ cornu nactus eſſem: & recondo me penitus, ut ſine arbitris legam. At quæ ſcripta erant, prò Iupiter, mera miracula. Quo nomine fuerit, qui primus grammaticus appellatus eſt. Et quot fuerint Pythagoræ nobiles, quot Hippocrates, & cuiuſmodi Homerus dicat in Vlyſſis domo σειρῆνες. Quam ob cauſam Telemachus cubans iunctum ſibi cubantem Piſiſtratum, non manu attigerit: ſed pedis ictu excitarit. εὐρύκλεια Telemachum, quo genere clauſtri incluſerit, & quapropter idem poeta roſam non norit: oleum ex roſa norit. Atq; illud etiam ſcriptum fuit: quæ nomina fuerint ſociorum Vlyſſis: qui à Scylla rapti, laceratiq; ſunt: utrum ἐν τῇ ἴσῳ θαλάσσῃ.

Vlyſſes errauerit κατὰ ἀρίσαρχον, an ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτητα. Id etiam iſtic ſcriptum fuit, qui ſint apud Homerum uerſus ἰσόψηφοι, & quorum ibi nominum reperiatur παραστιχὶς. Et quis adeo uerſus ſit, qui per ſingula uocabula ſingulis ſyllabis increſcat. Ac deinde qua ratione dicat ſingulas pecudes, in ſingulos annos terna parere. Et ex quinq; operimẽtis, quibus Achillis clypeus munitus eſt: quod factum ex auro eſt, ſummum ſit, an medium. Et præterea quibus urbibus, regionibusq́; uocabula iam mutata ſint. Quod Bœotia ante appellata fuerit Aonia. Quod Aegyptus aeria dicta eſt. Quod Creta eodem quoq; nomine Aeria dicta eſt. Quod attica ἀκτὴ, & acta apud poetam. Quod corinthus, Ephyre. Quod Macedonis ora ἠμαθία. Quod Theſſalia αἱμονία, Quod Tyrus, Sarra. Quod Thracia ante Sithen dicta ſit. Quod Seſton ποσειδώνειον. Hæc atque item alia multa iſtiuſmodi ſcripta in eo libro fuerant. Quem cum ſtatim properans redderem, ὄναιό σου inquam doctiſſime uirorum ταύτης τῆς πολυμαθίας, & librum hunc opulentiſſimum recipe, nil prorſus ad noſtras paupertinas literas congruentem. Nam meæ noctes, quas inſtructum, ornatumq́; iſti de uno maxime illo uerſu Homeri quærunt: quem Socrates præ omnibus ſemper rebus ſibi eſſe cordi dicebat.

ὅττι τοι ἐν μεγάροισι κακόν τ' ἀγαθόν τε τέτυκται.

Quod M. Varro Cn. Pompeio Conſuli primum deſignato, commentarium dedit: quem appellauit ipſe iſagogicum de officio ſenatus habendi. Caput. VII.

N. Pompeio conſulatus primus cum Mar.
C Craſſo deſignatus eſt. eũ magiſtratum Pom-
peius cum initurus foret: quoniam per mi-
litiæ tempora, ſenatus habendi, conſulendiq́; rerum
expers humanarum fuit: M. Varronem familiarem
ſuum rogauit: uti commentarium faceret εἰσαγωγικὸν,
(ſic enim Varro ipſe appellat,) ex quo diſceret, quid
facere, diceréq; deberet: cum ſenatum conſuleret. Eum
librum commentarium, quem ſuper ea re Pompeio
fecerat: periſſe Varro ait in literis, quas ad Oppia-
num dedit: quæ ſunt in libro epiſtolicarum quæſtio-
num IIII. In quibus literis, quoniam quæ ante ſcri-
pſerat, non comparebant: docet rurſum multa ad eam
rem ducentia. Primũ ibi ponit, qui fuerint, per quos
more maiorum ſenatus haberi ſoleret, eoſq; nominat,
DICTAT. COSS. prætor. Tri. pleb. interregem, præ-
fec. urbi, neq; alij præter hos ius fuiſſe dixit facere SE
NAT. CON. Quotiesq́; uſu ueniſſet, ut oẽs iſti magi-
ſtratus eodem tempore Romæ eſſent: tum quo ſupra or
dine ſcripti eſſent: qui eorum prior alijs eſſet: ei po-
tiſſimum ſenatus conſulendi ius fuiſſe. Addit deinde
extraordinario iure tribunos quoq; militares, qui pro
conſulibus fuiſſent. Item Xuiros, quibus imperium
conſulare tum eſſet: item IIIuiros reipu. conſtituendæ
cauſa creatos, ius conſulendi ſenatum habuiſſe. Poſtea
ſcripſit de interceſſionibus, dixitq́; intercedendi, ne
SENAT. CON. fieret, ius fuiſſe ijs ſolis, qui eadem
poteſtate, qua ij, qui SENAT. CON. facere uellent, ma
ioresue eſſent. Tum adſcripſit de locis, in quibus SE-
NAT. CON. fieri iure poſſet, docuit, confirmauitq́;

niſi in loco per aug. conſtituto, quod templum appel-
laretur: SENAT. CON. factum eſſet, iuſtum id non
fuiſſe, propterea & in curia Hoſtilia, & in Pompe-
ia, & poſt in iulia, cum profana ea loca fuiſſent: tem
pla eſſe per aug. conſtituta, ut in ijs ſenat. conſul. more
maiorum iuſta fieri poſſent. Inter quæ id quoq; ſcri-
ptum reliquit, non omneis ædes ſacras, templa eſſe.
Ac ne ædem quidem Veſtæ templum eſſe. Poſt hæc
deinceps dicit. ſenat. con. ante exortum, aut poſt occa-
ſum ſolem factum ratum non fuiſſe. opus etiam cen-
ſorium feciſſe exiſtimatos, per quos eo tempore ſenat.
con. factum eſſet. Docet deinde inibi multa, quibus die
bus haberi ſenatum ius non ſit, immolareq; hoſtiā
prius, auſpicariq; debere, qui ſenatum habiturus eſ-
ſet. De rebus quoq; diuinis prius quā humanis ad ſe-
natum referendū eſſe. Tum porro referri oportere, aut
infinite de rep. aut de ſingulis rebus finite. Senat.q;
con. fieri duobus modis, aut per diſceſſionem, ſi con-
ſentiretur: aut ſi res dubia eſſet: per ſingulorum ſen-
tentias exquiſitas. ſingulos autem debere conſuli gra-
datim. Incipiq; à cōſulari gradu: ex quo gradu ſem-
per quidem antea primum rogari ſolitum, qui prin-
ceps in ſenatum lectus eſſet. Tum autem, cum hæc
ſcriberet: nouum morem inſtitutum refert, per ambi-
tionem, gratiamq;, ut is primus rogaretur, quem ro-
gare uellet: qui haberet ſenatum, dum is tamen ex gra
du conſulari eſſet. Præter hæc de pignore quoq; ca-
piendo diſſerit, deq; multa dicenda ſenatori: qui cum
in ſenatum uenire deberet: non adeſſet. Hæc, & alia
quædam id genus in libro, quo ſupra dixi: M. Varro

epiſtola ad Oppianum ſcripta executus eſt. Sed quod ait ſenat. con. duobus modis fieri ſolere, aut conquiſitis ſententiis, aut per diſceſſionem, parum conuenire uidetur cum eo, quod Atteius capito in coniectaneis ſcriptum reliquit. Nam in lib. CCLIX. Tuberonem dicere ait, nullum ſenat. con. fieri poſſe, non diſceſſione facta. Quia in omnibus ſenatus conſul. etiã in iis, quæ per relationem fierent: diſceſſio eſſet neceſſaria. Idq; ipſe Capito uerum eſſe adfirmat. ſed de hac omni re alio in loco plenius, accuratiusq; nos memini ſcribere.

Quæſitum eſſe, diſſenſumq; an præfectus latinarum cauſa creatus ius Senatus conuocandi, conſulendiq; habeat. Caput VIII.

PRæfec. urbi, latinarum cauſa relictum, ſenatum habere poſſe Mutius negat: quoniam ne ſenator quidem ſit, neq; ius habeat ſententiæ dicendæ, cum ex ea ætate præfec. fiat, quæ non ſit ſenatoria. M. autem Varro in. IIII. epiſtolicarum quæſtionum, & Atteius Capito in coniectaneorum CCLIX. ius eſſe præfec. ſenatus habendi dicunt. Deq; ea re adſenſum eſſe Capitonem Tuberoni contra ſententiam Mutii refert. Nanq; & Tribunis inquit, pleb. Senatus habendi ius erat, quanquam ſenatores non eſſent ante Atinium plebiſcitum.

LIBER XV.

Quod in Quinti Claudij Annalibus ſcriptum eſt lignum alumine illitum non ardere.

Caput Primum.

d

Eclamauerat Antonius Iulianus rhetor præterquam ſemper aliâs, tum uero nimium quã delectabiliter, & feliciter. Sunt enim fermè ſcholaſticæ iſtæ declamationes, eiuſdem hominis, eiuſdemq́; facundiæ, non eiuſdem tamen quotidie felicitatis. Nos ergò familiares eius circũfuſi undiq;, eum proſequebamur domum: cum deinde ſubeuntes montem Ciſpium, conſpicimus inſulam quandam occupatam igni, multis, arduisq́; tabulatis editam, & propinqua iam omnia flagrare uaſto incendio. Tum quiſpiam ibi ex comitibus Iuliani, Magni inquit, reditus urbanorum prædiorum, ſed pericula ſunt longe maxima. Siquid autem poſſet remedij fore, ut ne tam aſſidue domus Romæ arderent: uenum hercle dediſſem res ruſticas, & urbicas emiſſem. Atqui illi Iulianus læta, ut mos eius fuit, inter fabulandum uenuſtate: ſi annalem inquit, undeuigeſimũ Q. Claudij legiſſes optimi, & ſynceriſſimi ſcriptoris, docuiſſet te profecto Archelaus regis Mithridatis præfectus, qua medela, quáq; ſoler-

tia ignem defenderes: ut ne ulla tua ædificatio è ligno, correpta, atq; inſinuata flammis arderet. Percuntatus ego ſum, quid eſſet illud mirum Quadrigarij. repetit. In eo igitur libro ſcriptum inueni, cum oppugnaret L. Sylla in terra Attica, Pireum: & contra Archelaus regis Mithridatis præfectus ex eo oppido propugnaret: turrim ligneam defendendi gratia ſtructam, cum ex omni latere circumplexa igni foret: ardere nõ quiſſe, q̄d ab Archelao alumine oblita fuiſſet. Verba Quadrigarij ex eo libro hæc ſunt.
» Tum Sylla conatus eſt, & tempore magno eduxit co-
» pias: ut Archelai turrim unam, quam ille interpo-
» ſuit: ligneam incenderet. uenit: acceſſit: ligna ſubdi-
» dit: ſubmouit græcos: ignem admouit: ſatis ſunt diu
» conati, nunquam quiuerunt incendere. Ita Arche-
» laus omnem materiam obliuerat alumine. Quod Syl-
» la, atq; milites mirabantur, & poſtquam non ſuccen-
» dit: reduxit copias.

Quod Plato in libris, quos de legibus compoſuit: largiores, lætioresq; in conuiuijs inuitatiunculas uini non inutiles eſſe exiſtimauerit. Cap. II.

E X inſula Creta quiſpiam ætatem Athenis agens, Platonicum eſſe ſe philoſophum dicebat: & uiderier geſtiebat. Erat autem nihili homo, & nugator, atq; in græca facundiæ gloria iactabundus. præterea uini libidine aduſq; ludibria ebrioſus. Is in conuiuijs iuuenum, quæ agitare Athenis hebdomadibus lunæ ſolẽne nobis fuit: ſi-

mulatq; modus epulis factus, & utiles, delectabileſq; ſermones cœperant: tum ſilentio ad audiendum petito, loqui cœptabat. Atq; id genus uili, & inconditæ uerborum cateruæ, hortabatur omnes ad bibendum. Idq; ſe facere ex decreto Platonico prædicabat: tanquam Plato in libris, quos de legibus compoſuit: laudes ebrietatis copioſiſſime ſcripſiſſet: utilemq; eam eſſe bonis, ac fortibus uiris cenſuiſſet. Ac ſimul inter eiuſmodi orationem crebris, & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat: fomitem eſſe quendam dicens, & incitabulum ingenij, uirtutiſq;, ſi mens, et corpus hominis uino flagraret. Sed enim Plato in primo, & in ſecundo de legibus, non ut ille nebulo opinabatur, ebrietatem iſtam turpiſſimam, quæ labefacere, & minuere hominum mentes ſolet: laudauit. Sed hanc largiorem paulo, iucundioremq; uini inuitationem, quæ fieret ſub quibuſdam quaſi arbitris, & magiſtris conuiuiorum ſobrijs non improbauit. Nam & modicis, honeſtiſq; inter bibendum remiſſionibus refici, integrariq; animos, ad inſtaurandа ſobrietatis officia exiſtimauit. reddiq; eos ſenſim lætiores, atq; ad intentiones rurſum capiendas fieri habiliores. Et ſimul ſiqui penitus in ijs adfectionum, cupiditatumq; errores ineſſent: quos aliquis pudor reuerens concælaret: ea omnia ſine graui periculo libertate per uinum data detegi, & ad corrigendum, medendumq; fieri oportuniora. atq; etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas eſſe, neq; reſpuendas huiuſcemodi exercitationes, aduerſum propulſandam uini uiolentiam. Neq; ullum unquam continentem prorſus,

ac temperantem

ac temperantem ſatis fideliter uiſum eſſe, cuius uita, uictuſq́;, non inter ipſa errorum pericula, & in medijs uoluptatum illecebris explorata ſit. Nam cui libentiæ, gratiæq́; omnes conuiuiorum incognitæ ſint, quiq́; illarum omnino expers ſit: ſi eum forte ad participandas eiuſmodi uoluptates, aut uoluntas tulerit: aut caſus induxerit: aut neceſſitas compulerit: deleniri plerunq;, & capi. Neq; mentem, animumq́; eius conſiſtere: ſed ui quadam noua ictum labaſcere. Congrediendum igitur cenſuit: & tanquam in acie quadam cum uoluptarijs rebus, cumq́; iſta uini licentia comminus decernendum, ut aduerſum eas, non fuga ſimus tuti, nec abſtinentia, ſed uigore animi, & conſtanti præſentia, moderatoq́; uſu, temperantiam, continentiamq́; tueamur, & calefacto ſimul, refotoq́; animo, ſiquid in eo uel frigidæ triſtitiæ, uel torpentis uerecundiæ fuerit: diluamus.

Quid M. Cice. de particula iſta ſenſerit, ſcripſeritq́;, quæ præpoſita eſt uerbis aufugio, & aufero. Et an in uerbo autumo eadem iſta hæc præpoſitio eſſe uideri debeat. Caput III.

Legimus librum Ciceronis, qui inſcriptus eſt
I Orator. In eo lib. Cicero cum dixiſſet uerba hæc aufugio, & aufero, compoſita quidem eſſe ex præpoſitione ab, & ex uerbis fugio, & fero, ſed eā præpoſitionem, quo fieret uox pronuntiatu, audituq; lenior, uerſam, mutatamq́; eſſe in au ſylla-

bam, cœptumq́; eſſe dici aufugio, & aufero pro abfugio, & abfero. Cum hæc inquam ita dixiſſet: tum poſtea ibidem ſuper eadem particula ita ſcripſit.
» Hæc inquit, præpoſitio, præter hæc duo uerba, nul-
» lo alio in uerbo reperitur. Inuenimus autem in commentario Nigidiano uerbum autumo compoſitum ex ab præpoſitione, & uerbo æſtumo, dictumq́; intercisſe, autumo, quaſi abæſtumo, quod ſignificaret totum æſtumo, tanquam abnumero. Sed quod ſit cum honore multo dictum P. Nigidij hominis eruditiſſimi audacius hoc, argutiusq́; eſſe uidetur, quã uerius. Autumo enim non id ſolum ſignificat: ſed & dico, & opinor, & cenſeo, cum quibus uerbis præpoſitio iſta, neq; cohærentia uocis, neq; ſignificatione ſententiæ conuenit. Præterea uir acerrimæ in ſtudio literarum licentiæ M. Tullius, non ſola eſſe hæc duo uerba dixiſſet: ſi reperiri poſſet ullum tertium. Sed illud magis quæri, inſpiciq́; dignũ eſt, uerſáne ſit, & mutata ab præpoſitio in au ſyllabam propter lenitatem uocis, an potius au particula ſua ſit propria origine, & proinde ut pleræq; aliæ præpoſitiones à græcis, ita hæc quoq; inde accepta ſit, ſicuti eſt in illo uerſu Homeri.

αὐέρυσαν μὲν πρῶτα. καὶ ἔσφαξαν, καὶ ἔδειραν,
καὶ ἄβρομοι αὐίαχοι.

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine, quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditũ eſt.

Caput IIII.

IN ſermonibus nuper fuit ſeniorum hominum, & eruditorum multos in uetere memoria

moria altiſſimum dignitatis gradum aſcendiſſe ignobiliſſimos prius homines, & deſpicatiſſimos. Nihil *adeo tamen de quoq̃ tantæ admirationi fuit: quantæ fuerunt quæ de* Ventidio Baſſo *ſcripta ſunt.* Eum *picentem fuiſſe genere, & loco humili, & matrem eius, à* Pompeio Strabone Pompeij *magni patre, bello ſociali, quo* Aſculanos *ſubegit, captam cum ipſo eſſe.* Mox *triumphante* Pompeio Strabone, *eum quoq; puerum inter cæteros ante currum* Imperatoris *ſinu matris uectum eſſe.* Poſt *cum adoleuiſſet: uictum ſibi ægre quæſiſſe: eumq; ſordide inueniſſe: comparandis mulis, & uehiculis magiſtratibus, qui ſortiti prouincias forent: præbenda publice conduxiſſe.* In *iſto quæſtu notum eſſe cœpiſſe* C. Cæſari: *& cum eo profectum eſſe in* Gallias. Tum *quia in ea prouincia ſatis nauiter uerſatus eſſet: & deinceps ciuili bello mandata ſibi pleraq; impigre, & ſtrenue feciſſet: non modo in amicitiam* Cæſaris, *ſed ex ea in ampliſſimum quoq; ordinem perueniſſe.* Mox *tribunum quoq; plebis, ac deinde præt. creatum.* Atq; *in eo tempore iudicatum eſſe à* Senatu *hoſtem cum* M. Antonio. Poſt *uero coniunctis partibus, non priſtinam tantum dignitatem recuperaſſe, ſed pontificatum, ac deinde conſulatum quoq; adeptum eſſe.* Eamq; *rem tam intoleranter tuliſſe* Popu. Ro. *qui* Ventidium Baſſum *meminerat curandis mulis uictitaſſe: ut uulgo per uias urbis uerſiculi proſcriberentur.*

Concurrite omnes augures, aruſpices,
Portentum inuſitatum conflatum eſt recens,
Nam mulos qui fricabat, conſul factus eſt.

Eundem Baſſum Suetonius Tranquillus præpoſitum eſſe à Mar. Antonio prouincijs orientalibus, Parthosq́; in Syriam introrumpenteis, tribus ab eo prælijs fuſos ſcribit. Eumq; primum omnium de Parthis triumphaſſe, & morte obita publico funere ſepultum eſſe.

Verbum profligo à pleriſq; dici improprie, inſciteq́;. Caput V.

Sicut alia uerba pleraq; ignoratione, & inſcitia improbe dicentium quæ non intelligant, deflexa, ac deprauata ſunt à ratione recta, & conſuetudine, ita huius quoq; uerbi, quod eſt profligo, ſignificatio uerſa, & corrupta eſt. Nam cum ab adfligendo, & ad perniciem, interitumq́; deducendo inclinatum id, tractumq́; ſit: ſemperq́; eo uerbo, qui diligenter locuti ſunt: ita uſi ſint, ut profligare dicerent, prodigere, & deperdere, profligatasq́; res, quaſi proflictas, & perditas appellarint: nunc audio ædificia, & templa, & alia ferè multa, quæ propè abſoluta, adfectaq́; ſunt, in profligato eſſe dici, ipſaq́; eſſe iam profligata. Quapropter urbaniſſime reſpondiſſe præt. non indoctum uirum barbatulo cuidam, ex aduocatorum turba Sulpitius Apollinaris in quadam epiſtola ſcriptum reliquit. Nam cum ille inquit, rabula audaculus, ita poſtulaſſet, uerbaq́; ita feciſſet: omnia V. CLSS. negotia, de quibus te cogniturum eſſe hodie dixiſti: diligentia, & uelocitate tua profligata ſunt. unum id ſolum relictum eſt, de quo rogo audias. Tum præt. ſatis ridicule, an illa negotia, de

tia, de quibus iam cognouiſſe me dicis, profligata ſint, equidem neſcio. Hoc autem negotium, quod in te incidit, proculdubio, ſiue id audiam, ſiue non audiam: profligatum eſt. Quod ſignificare autem uolunt, qui profligatum dicunt, ij, qui latine locuti ſunt, non profligatum, ſed affectum dixerunt: ſicut Mar. Cic. in oratione, quam habuit de prouincijs conſularibus. eius uerba hæc ſunt. » Bellum adfectum uidemus, & uere ut dicam, penè confectum. Item infra. » Nam ipſe Cæſar quid eſt, quod in ea prouincia commorari uelit, niſi ut ea, quæ per eum affecta ſunt: perfecta Reipu. tradat? Idem Cicero in œconomico. » Cum uero affecta iam propè æſtate, uuas à ſole miteſcere tempus eſt.

In libro M. Cic. de gloria ſecundo, manifeſte eſt erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore, & Aiace. Caput VI.

IN libro M. Tullij, qui eſt ſecundus de gloria, manifeſtus error eſt non magnæ rei. Quem errorem eſſe poſſit cognoſcere non aliquis eruditorum: ſed qui tantum legerit ὁμήρου τὸ ἦ. Quamobrem non tam id mirabamur erraſſe in eam rem M. Tullium quam non eſſe animaduerſum hoc poſtea, correctumq; uel ab ipſo, uel à Tirone liberto eius diligentiſſimo homine, & librorũ patroni ſui ſtudioſiſſimo. Ita enim ſcriptum in eo libro eſt apud eundem poetam, » Aiax cum Hectore congrediens depugnandi cauſa agit, ut ſepeliatur:

ſi ſit forte uictus. Declaratq; ſe uelle ut ſuum tumu-lum, multis etiã poſt ſeculis prætereuntes ſic loquãtur.

» Hic ſitus eſt, uitæ iampridem lumina linquens,
» Qui quondam Hectoreo perculſus concidit enſe.
» Fabitur hoc aliquis. mea ſemper gloria uiuet.

Huius autem ſententiæ uerſus, quos Cicero in linguam latinam uertit: non Aiax apud Homerum dicit: neq; Aiax agit, ut ſepeliatur: ſed Hector dicit, & Hector de ſepultura agit, prius quàm ſciat, an ſecum depu-gnandi cauſa congreſſurus ſit Aiax.

ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατὰ τεθνειῶτος
ὅν ποτ' ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ
ὥς ποτέ τις ἐρέει. τὸ δ' ἐμὸν κλέος οὔποτ' ὀλεῖται.

Obſeruatum eſſe in ſenibus, quod annũ ferè ætatis tertium, & ſexageſimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua inſignitum. Atq; inibi ſuper eadem obſeruatione exemplum appoſitum Epiſtolæ diui Auguſti ad Caium filium. Cap. VII.

o Bſeruatum in multa hominum memoria, expertumq; eſt in ſenioribus pleriſq; omnibus ſexageſimumtertium uitæ annum cum periculo, & clade aliqua uenire, aut corporis, morbiq; grauioris, aut uitæ interitus, aut animi ægritudinis. Propterea qui rerum, uerborumq; iſtiuſmodi ſtudio tenentur: eum ætatis annum appellant κλιμακτηρικόν. Nocte quoq; iſta proxima ſuperiore cum librum epiſtolarum D. Auguſti, quas ad C. nepotem ſuum ſcripſit: legeremus: duceremurq; elegantia ora-

tionis,

tionis, neq; moroſa, neq; anxia: ſed facili hercle, & ſimplici: idipſum in quadam epiſtola ſuper eodem anno ſcriptum offendimus. Eiusq; epiſtolæ exemplum hoc eſt. IX. Calen. Octobres, Aue mi Cai, meus Ocellus iucundiſſimus, quem ſemper medius fidius deſydero, cũ à me abes. Sed præcipue diebus talibus, qualis eſt hodiernus, oculi mei requirunt meum Caium. quem ubicunq; hoc die fuiſti: ſpero lætum, & bene ualentem celebraſſe quartum & ſexageſimum natalem meum: nam ut uides κλιμακτῆρα communem ſeniorum omnium tertium & ſexageſimum annum euaſimus. Deus autem oro, ut mihi quantumcunq; ſupereſt temporis: id ſaluis uobis traducere liceat, in ſtatu REI p. feliciſſimo ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris de cœnarum, atq; luxuriæ exprobratione: qua uſus eſt, cum legem licniam de ſumptu minuendo ſuaſit.

Caput VIII.

Cum legeremus orationem ueterem Phauorini, non indiſerti uiri, quam orationem totam ut meminiſſe poſſemus: odio eſſe hercle iſtiuſmodi ſumptus, atque uictus perdidicimus. Verba, quæ adpoſuimus Phauorini, hæc ſunt. Præfecti
» *popinæ, atq; luxuriæ negant cœnam lautam eſſe, ni-*
» *ſi cum libentiſſime edis: tum auferatur, & alia eſca*
» *melior, atq; amplior ſuccenturietur. Is nunc flos cœ-*
» *næ habeatur inter iſtos, quibus ſumptus, & faſtidi-*
» *um pro facetijs procedit. Qui negant ullam auem,*

» præter ficedulam, totam comeſſe oportere. Cæterarum
» auium, atq; altiliũ, niſi tantum apponatur, ut à clu=
» niculis, inferiori parte ſaturi fiant: conuiuium putãt
» inopia ſordere. Superiorem partem auium, atq; alti=
» lium, qui edunt: eos palatum non habere. Si pro por
» tione creſcit luxuria: & debere epulas creſcere.
» Videte quid relinquitur, niſi ut delibari ſibi cœnas iu=
» beant: ne edendo defatigentur: quando ſtratus auro,
» argento, purpura, amplior aliquot hominibus, quam
» dijs immortalibus adornantur.

Quod Cæcilius poeta frontem genere uirili, non poeticæ, ſed cum probatione, & cum analogia appellauit. Caput IX.

u Ere, ac diſerte Cæcilius hoc in ſubditicio ſcripſit.
» Nam ij ſunt inimici peſſumi fronte hilaro,
» Corde triſti, quos, neq; ut adprehendas, neq;
» ut mittas, ſcias.

Hos ego uerſus, cum de quodam iſtiuſmodi homine ſermones eſſent, in circulo forte iuuenum eruditorum dixi. Tum de grammaticorum uulgo quiſpiam nobiſcum ibi adſiſtens non ſanè ignobilis, Quanta inquit licentia, audaciáq; Cæcilius hic fuit: cum fronte hilaro, non fronte hilara dixit: & tam immanem ſolœciſmum nihil ueritus eſt. Immo inquam potius nos, & quã audaces, & quam licentes ſumus: qui frontem improbe, indocteq; non uirili genere dicimus: cum & ratio proportionis, quæ analogia appellatur, & ueterum authoritas, non hanc, ſed hunc frontem debere dici ſuadeant. Quippe M. Cato in quinta originũ,

» ita ſcripſit. Poſtridie ſignis collatis, æquo fronte, pe-
» ditatu, equitibus, atq; alijs cum hoſtium legionibus pu-
» gnauit. Recto quoq; fronte idem Cato, eodem in libro dicit. At ille ſemidoctus grammaticus. Miſſas inquit, authoritates facias: quas quidem ut habeas, poſſe fieri puto. Sed rationem dic, quam non habes. Atq; ego his eius uerbis, ut tum ferebat ætas, irritatior, audi inquam mi magiſter rationem, falſam quidem, ſed quam redarguere falſam eſſe tu non queas. Omnia inquam uocabula tribus literis finita, quibus frons finitur, generis maſculini ſunt, ſi in genitiuo quoq; caſu eadem ſyllaba finiantur, ut mons, pons, frons. At ille contra renitens, audi inquit, diſcipule plura alia conſimilia, quæ non ſint generis maſculini. Petebant ibi omnes, ut uel unum ſtatim diceret. Sed cum homo uultum intorqueret: & non hiſceret: coloresq; mutaret: tum ego interceſſi, & uade inquam nunc, & habeto ad requirendum. XXX. dies. Poſtquam inueneris: repetes nos. Atq; ita hominem nulli rei, ad indagandum uocabulum, quo reſcinderet finitionem fictam dimiſimus.

De uoluntario, & admirando interitu uirginum Mileſiarum. Caput X.

PLutarchus in librorum, quos περὶ ψυχῆς inſcripſit primo, cum de moribus diſſereret in animos hominum incidentibus: uirgines dixit, mileſij nominis, fermè quot tum in ea ciuitate erant: repente ſine ulla euidenti cauſa, uoluntatem cœpiſſe obeundæ mortis. Ac deinde plurimas uitam ſuſpendio amiſiſſe. id cum accideret in dies cre-

brius:neq; animis earum mori perſeuerantium medicina adhiberi quiret: decreuiſſe Mileſios, ut uirgines, quæ corporibus ſuſpenſis demortuæ forent: ut eæ omnes nudæ cum eodem laqueo, qui eſſent præuinctæ: efferrentur. Poſt id decretum uirgines uoluntariam mortem non petiſſe, pudore ſolo deterritas tam inhoneſti funeris.

Verba ſena·con·de exigendis urbe Roma Philoſophis· Item uerba edicti cenſ·quo improbati, & coercati ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere, & exercere Romæ cœperant.

Caput XI.

C· Fănio Strabone M·Valerio Meſſala COSS· ſena·con·de philoſophis, & rhetoribus latinis factum eſt M·Pomponius præt·ſenat·conſuluit: quod uerba facta ſunt de philoſophis, & de rhetoribus, D·E·R·I·C·ut M·Pomponius præt·animaduerteret, curaretq; uti ei è re p·fideque ſua uideretur, uti Romæ ne eſſent· Aliquot deinde annis poſt id ſenat·con·Cn·Domitius Aenobarbus, & L·Licinius Craſſus cenſ·de coercendis rhetoribus latinis, ita edixerunt. » Renuntiatum eſt nobis eſſe homines, qui nouum genus diſciplinæ inſtituerunt· Ad » quos iuuentus in ludum conueniat: eos ſibi nomen im» poſuiſſe latinos rhetoras· Ibi hoĩes adoleſcentulos di» es totos deſidere· Maiores noſtri quæ liberos ſuos diſce» re, & quos in ludos itare uellent: inſtituerũt· Hæc no» ua, quæ præter conſuetudinẽ, ac morẽ maiorũ fiunt,

» neq; placent, neq; recta uidentur. Quapropter &
» ijs, qui eos ludos habent: & ijs, qui eò uenire con-
» ſueuerunt: uiſum eſt faciundum: ut oſtenderemus no-
» ſtram ſententiam, nobis non placere. Neq; illis ſolũ
temporibus nimis rudibus, nec dum græca diſciplina
expolitis philoſophi ex urbe Roma pulſi ſunt: uerum
etiam Domitiano imperãte, ſenat. con. eiecti, atq; urbe,
& Italia interdicti ſunt. Qua tempeſtate Epictetus
quoq; philoſophus propter id ſenat. con. Roma deceſſit.

Locus ex oratione Gracchi de parſimonia, ac de pudicitia ſua memoratiſſimus.

Caput XII.

C. Gracchus, cum ex Sardinia rediit: oratio-
nem ad populum in concione habuit. ea uer-
» ba ſunt hæc. Verſatus ſum inquit, in pro-
» uincia, quomodo ex uſu ueſtro exiſtimabam eſſe: non
» quomodo ambitioni meæ conducere arbitrabar. nul-
» la apud me fuit popina: neq; pueri eximia facie ſta-
» bant: ſed in conuiuio liberi ueſtri modeſtius erãt quã
» apud principem. Poſt deinde hæc dicit. Ita uerſatus
» ſum in prouincia, ut nemo poſſet uere dicere aſſem,
» aut eo plus in muneribus me accepiſſe: aut mea opera
» quempiam ſumptum feciſſe. Biẽnium fui in prouin-
» cia, ſi ulla meretrix domum meam introiuit: aut cu-
» iuſquam ſeruulus propter me ſolicitatus eſt: omnium
» nationum poſtremiſſimum, nequiſſimumq́; exiſtima-
» tote. Cum à ſeruis eorum tam caſte me habuerim: in
» de poteritis conſyderare: quomodo me putetis cum li-
» beris ueſtris uixiſſe, atq; ibi ex interuallo. Itaq; in-

» quit quirites, cum Roma profectus ſum, Zonas, quas
» plenas argenti extuli: eas ex prouincia inanes retu-
» li. Alij uini amphoras, quas plenas tulerunt: eas ar-
» gento plenas domum reportauerunt.

De uerbis inopinatis, quæ utroq; uerſum dicuntur, & à grammaticis communia uocantur.

Caput XIII.

Utor, & uereor, & hortor, & conſolor communia uerba ſunt, ac dici utroqueuerſum poſſunt, uereor te, & uereor abs te, ideſt tu me uereris: utor te, & utor abs te, ideſt tu me uteris: hortor te, & hortor abs te i. tu me hortaris: conſolor te, & conſolor abs te. i. tu me conſolaris. teſtor quoq;, & interpretor ſignificatione reciproca dicuntur. Sunt autem uerba hæc omnia ex altera parte inuſitata. Et an dicta ſint in eam quoq; partem quæri ſolet. Afranius in conſobrinis.

» Hem hiſco parentum eſt uitabilis liberis,
» Vbi malunt metui quam uereri ſe ſuis.

Hic uereri ex ea parte dictum eſt, qua eſt non uſitatior. Nouius in ligararia liciniaria uerbum, quod eſt utitur, ex contraria parte dicit.

» Quia ſupellex multa, quæ non utitur, emitur tamen.
Ideſt quæ uſui non eſt. M. Cato in quinta origine, ex-
» ercitum inquit, ſuum pranſum paratum cohortatum
» eduxit foras, atq; inſtruxit. Conſolor quoq; in partem
alteram, præterquam dici ſolitum eſt in epiſtola Q.
Metelli, quam cum in exilio eſſet, ad Cn. & ad L.
» Domitios dedit, ac cum animum inquit, ueſtrum er-

» q̃ me uideo uehementer conſolor, & fides, uirtusq́; ue
» ſtra mihi ante oculos uerſatur. Teſtata itidem, & in-
terpretata eadem ratione dixit M. Tullius in pri-
mo libro de diuinatione, ut teſtor, interpretorq́; uer-
ba communia uideri debeant. Salluſtius quoq; eodem
modo dilargitis proſcriptorum bonis dicit, tanquam
uerbum largior ſit ex uerbis communibus. Veritum
autem ſicut puditum, & pigitum, non perſonaliter
per infinitum modum dictum eſſe, non à uetuſtiori-
bus tantum uidemus, ſed à M. quoq; Tullio in ſecun-
» do de finibus. Primum inquit, Ariſtippi Cyre-
» naicorumq́; omnium, quos non eſt ueritum in ea uo-
» luptate, quæ maxima dulcedine ſenſum moueret: ſum
» mum bonum ponere. Dignor quoq; , & ueneror,
& confiteor, & teſtor, habita ſunt in uerbis commu-
nibus, ſicut illa in Virgilio dicta ſunt.
» Coniugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo, &
» -Curſusq́; dabit uenerata ſacerdos
Confeſſi autẽ æris, de quo facta confeſſio eſt, in. XII.
» tabulis ſcriptũ eſt his uerbis. Aeris confeſſi, rebusq́;
» iudicatis. XXX. dies iuſti ſunt. Item ex iiſdem tabulis
» id quoq; eſt. Quæ ſi erit teſtatior, libripens'ue fuerit
» in teſtimonium feriatur improbus, inteſtabilisq́; eſto.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis no-
uam, ex orationibus græcis mutuatus eſt.

Caput XIIII.

APud Q. Metellum Numidicum in lib. ac-
a cuſationis in Valeriũ Meſſalam tertio noue
dictum eſſe adnotauimus. Verba ex oratio-

ne eius hæc ſunt. Cum ſeſe ſciret in tantum crimen ueniſſe: atq; ſocios ad Senatum quæſtum flentes ueniſſe: ſeſe maximas pecunias exactas eſſe. pecunias ſe maximas exactas id nobis uidebatur græca figura dictum. Græci enim dicunt εἰσεπράξατό με ἀργύριον. Id ſignificat exegit me pecuniam: quod ſi id dici poteſt, etiam exactus eſſe aliquis pecuniam dici poteſt. Cæcilius quoq; eadem figura in hypobolimæo Aeſchino uſus uidetur.

» Ego illud minus nihilo exigor portorium.

Ideſt nihilo minus exigitur de me portorium.

Paſſis uelis, & paſſis manibus dixiſſe ueteres, non à uerbo ſuo, quod eſt patior, ſed ab alieno, quod eſt pando. Caput. XV.

A B eo, quod eſt pando paſſum ueteres dixerunt: non panſum, & cum præpoſitione ex paſſum, non expanſum. Cæcilius in ſynariſtuſis.

» Heri uero proſpexiſſe eum ſe ex tegulis,

» Hæc nuntiaſſe, & flammeum expaſſum domi.

Capillo quoq; eſſe mulier paſſo dicitur, quaſi porrecto, & expanſo, & paſſis manibus, & uelis paſſis dicimus: quod ſignificat diductis, atq; diſtentis. itaq; Plautus in milite glorioſo a litera in e mutata, per compoſiti uocabuli morem diſpeſſis dicit, pro eo quod eſt diſpaſſis.

» Credo ego iſtoc exemplo tibi eſſe eundum extra

» Portam diſpeſſis manibus patibulum cum habebis.

De nouo

De nouo genere interitus Crotonienſis Milonis. Caput XVI.

m Ilo Crotonienſis athleta illuſtris, quem in Chronicis ſcriptum eſt olympiade prima coronatum eſſe: exitum habuit uitæ miſerandum, & mirandum. Cum iam natu grandis artem athleticam deſiſſet: iterq; faceret forte ſolus in locis Italiæ ſyluestribus: quercū uidit proxime uiam, patulis in parte media rimis hiantem. Tum experiri (credo) etiam tunc uolens, an ullæ ſibi reliquæ uires adeſſent: immiſſis in cauernas arboris digitis, diducere, & reſcindere quercum conatus eſt. Ac mediam quidem partem diſcidit, diuellitq;. Quercus autem in duas diducta partes, cum ille quaſi perfecto, quod erat connixus, manus laxaſſet: ceſſante ui, rediit in naturam: manibuſq; eius retentis, incluſiſq; ſtricta denuo, & cohæſa dilacerandum hominem feris præbuit.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibiis canere deſierint, cum patrium iſtum morem canendi haberent. Caput XVII.

a Lcibiades Athenienſis, cum apud auunculum Periclem puer, artibus, ac diſciplinis liberalibus erudiretur: & arceſſi Pericles Antigenidam Tibicinem iuſſiſſet, ut eum canere Tibiis, (quod honeſtiſſimum tum uidebatur) doceret: traditas ſibi tibias cum ad os adhibuiſſet, inflaſſetq;, pudefactus oris deformitate, abiecit, infre-

gitq́;. Ea res cum percrebuiſſet: omnium tum Athenienſium conſenſu diſciplina tibijs canendi deſita eſt. ſcriptum hoc eſt in commentario Pamphilæ nono & uigeſimo.

Quod pugna belli ciuilis, uictoriáq; C. Cæſaris, quã uicit in pharſalicis campis, nuntiata, prædictáq; eſt per cuiuſdam Cornelij ſacerdotis uaticinium, eodem ipſo die in Italia Patauij. Cap. XVIII.

QVo C. Cæſar, & Cn. Pompeius die ciuile bellum ſignis collatis in Theſſalia conflixerunt, res accidit Patauij in trãſpadana Italia, memoria digna. Cornelius quidam ſacerdos & loco nobilis, & ſacerdotij religionibus uenerandus, & caſtitate uitæ ſanctus, repente mota mente cõſpicere ſe procul dixit pugnam acerrimam pugnari. Ac deinde alios cedere, alios urgere, cædem, fugam, tela uolantia, inſtaurationem pugnæ, impreſſionem gemitus, uulnera. perinde ut ſi ipſe in prælio uerſaretur, corám uidere ſeſe uociferatus eſt. Ac poſtea ſubito exclamauit Cæſarem uiciſſe. At Cornelij ſacerdotis ariolatio leuis tum quidem uiſa eſt, & uecors, magnæ mox admirationi fuit, quod non modo pugnæ dies, quæ in Theſſalia pugnata eſt: neq; prælij exitus, qui erat prædictus: idem fuit: ſed omnes quoq; pugnandi reciprocæ uices, & ipſa exercituum duorum conflictatio uaticinantis motu, atq; uerbis repræſentata eſt.

Verba M. Varronis memoria digna ex ſatyra,

quæ inſcribitur

quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων. Cap. XIX.

On pauciſſimi ſunt, in quos poteſt conueni- re id, quod M. Varro dicit in ſatyra, quæ inſcribitur περὶ ἐδεσμάτων, uerba hæc
» ſunt. Si quantum operæ ſumpſiſti, ut tuus piſtor bonū
» faceret panem: eius duodecimam philoſophiæ dediſ-
» ſes: ipſe bonus iampridem eſſes factus. Nunc illum
» qui norunt: uolunt emere millibus centum. Te qui no
» uit: nemo centuſſis.

Notata quædam de Euripidis poetæ genere, uita, moribus, deq́; eiuſdem fine uitæ. Cap. XX.

Vripidis poetæ matrem Theopompus agre ſtia olera uendentem uictum quæſiſſe dicit. Patri autem eius, nato illo, reſponſum eſt à Chaldæis, eum puerum, cum adoleuiſſet: uictorem in certaminibus fore. Id ei puero fatum eſſe, pater interpretatus: athletam debere eſſe, roborato, exercitatoq́; filij ſui corpore Olympiam certaturum eum inter Athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamen per ambiguam ætatem receptus non eſt. Poſt Eleuſinio, & Theſeo certamine pugnauit, & coronatus eſt. Mox à corporis cura ad excolendi animi ſtudium tranſgreſſus, auditor fuit Phyſici Anaxagoræ, & rhetoris Prodici. In morali autem philoſophia, Socratis. Tragœdiam ſcribere natus annos duodeuiginti adortus eſt. Philochorus refert in inſula Salamine ſpeluncam eſſe tetram, & hor-

ridam, quam nos uidimus, in qua Euripides tragœdias ſcriptitarit. Mulieres ferè omnes in maiorem modum exoſus fuiſſe dicitur. ſiue quod natura abhorruit à mulierum cœtu: ſiue quod ſimul duas uxores habuerat: cum id decreto ab Athenienſibus facto ius eſſet: quarum matrimonij pertædebat. Eius odij in mulieres Ariſtophanes quoq; meminit

ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις

In his uerſibus.

νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω.
τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
ἄγρια γὰρ τινὰ ὦ γυναῖκες δρᾶτε, ἐν ἀγρίοις
τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

Alexander autem Aetolus hos de Euripide uerſus compoſuit.

ὁ δὲ ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου.
στριφνὸς μὲν ἔμοί γε ἔοικε προσειπεῖν
καὶ μισογέλως καὶ τωθάζειν. οὐδὲ παροινον
μεμαθηκὼς. ἄλλοτι γράψαι τοῦτ᾽ ἄν.
μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει.

Is, cum in Macedonia apud Archelaum Regem eſſet: uteretur'q; eo rex familiariter: rediens nocte ab eius cœna, canibus à quodam æmulo immiſſis dilaceratus eſt, & ex his uulneribus mors ſecuta eſt. Sepulchrũ autem eius, & memoriam Macedones eo dignati ſunt honore: ut in gloriæ quoq; loco prædicarent.

οὔποτε σὸν μνῆμα εὐριπίδης ὤλετο που.

Quod egregius poeta morte obita ſepultus in eorum terra foret. Quamobrem cum legati ad eos ab Athenienſibus miſſi petiſſent: ut oſſa Athenas in terram illius

ram illius patriam permitterent transferri: maximo conſenſu Macedones in ea re deneganda perſtiterunt.

Quod à poetis Iouis filij prudentiſſimi, humaniſſimiq́; Neptuni autem inhumaniſſimi, & ferociſſimi traduntur. Caput XXI.

P Ræſtantiſſimos uirtute, prudentia, uiribus Iouis filios poetæ appellauerunt: ut Aeacũ, & Minoa, & Sarpedona: ferociſſimos, & immanes, & alienos ab omni humanitate tanq̃ e mari genitos, Neptuni filios dixerunt, Cyclopa, & Cercyona, & Leſtrygonas.

Hiſtoria de Sertorio duce, deq́; aſtu eius, commentiſ eiuſq́; ſimulamentis, quibus ad barbaros milites continendos, conciliandosq́; ſibi utebatur. Cap. XXII.

S Ertorius uir acer, egregiusq́; Dux, & utendi, regendiq́; exercitus peritus fuit. Is in temporibus difficillimis mentiebatur ad milites ſi mendacium prodeſſet: & literas compoſitas pro ueris legebat, & ſomnium ſimulabat: & falſas religiones conferebat, ſiquid iſtæ res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo Sertorij nobile eſt, Cerua alba eximiæ pulchritudinis, & uiuaciſſimæ celeritatis à Luſitano ei quodam dono data eſt. Hanc ſibi oblatam diuinitus, & inſtinctam Dianæ numine, colloqui ſecum, monereq́;, & docere, quæ utilia factu eſſent: perſuadere omnibus inſtituit. Ac ſiquid durius

uidebatur, quod imperandum militibus foret: à cerua ſeſe monitum prædicabat. Id cum dixerat uniuerſi tanquam ſi Deo: libentes parebant. Ea cerua quodã die, cum incurſio eſſet hoſtium nuntiata: feſtinatione, ac tumultu conſternata in fugam ſe prorupit: atq; in palude proxima delituit: & poſtea requiſita, periſſe credita eſt. Neq; multis diebus poſt, inuentam eſſe ceruam Sertorio nuntiatur. Tum qui nuntiauerat: iuſſit tacere. Ac necui palàm diceret: interminatus eſt. Præcepitq;, ut eam poſtero die repente in eum locum, in quo ipſe cum amicis eſſet: immitteret. Admiſſis deinde amicis poſtridie, uiſum ſibi eſſe ait in quiete, ceruam, quæ perierat: ad ſe reuerti. Et ut prius conſueuerat, quod opus eſſet facto: prædicare. Tum Sertorio quod imperauerat ſignificante: cerua emiſſa in cubiculum Sertorij introrupit. Clamor factus, & orta admiratio eſt. Eaq; hominum barbarorum credulitas Sertorio in magnis rebus magno uſui fuit. Memoriæ proditum eſt ex ijs nationibus, quæ cum Sertorio faciebant: cum multis prælijs ſuperatus eſſet: neminem unquam ab eo deſciuiſſe, quanquam id genus hominum eſſet mobiliſſimum.

De ætatibus hiſtoricorum nobilium Hellanici, Herodoti, & Thucydidis. Caput XXIII.

h Ellanicus, Herodotus, Thucydides hiſtoriæ ſcriptores in iiſdem temporibus ferè laude ingenti floruerunt. Et non nimis longe diſtantibus fuerunt ætatibus. Nam Hellanicus in initio belli

tio belli Peloponneſiaci fuiſſe,quinq; & ſexaginta annos natus uidetur:Herodotus tres & quinquaginta: Thucydides quadraginta. Scriptum hoc in libro.XI. Pamphilæ.

Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis ſcripſit, de comicis latinis iudicarit.

Caput XXIIII.

s Edigitus in libro, quem ſcripſit de poetis, quid de ijs ſentiat, qui comœdias fecerunt: & quem præſtare ex omnibus cæteris putet: ac deinceps quo quenq; in loco, & honore ponat: his uerſibus ſuis demonſtrat.

» Multos incertos certare hanc rem uidimus:
» Palmam poetæ comico cui deferant:
» Eum,me iudice,errorem diſſoluam tibi:
» Vt contra ſiquis ſentiat:nihil ſentiat.
» Cæcilio palmam ſtatuo de comico.
» Plautus ſecundus facile exuperat cæteros.
» Dein Næuius qui feruet,pretio in tertio eſt.
» Siquid quarto detur:dabitur Licinio.
» Poſt inſequi Licinium facio Attilium.
» In ſexto conſequitur hos Terentius.
» Turpilius ſeptimum,Trabea octauum obtinet.
» Nono loco eſſe facile facio Luſcium.
» Decimum addo antiquitatis cauſa Ennium.

De uerbis quibuſdam nouis,quæ in Cn.Matij Mimiambis offenderamus. Caput XXV.

c N. Matius uir eruditiſſimus in Mimiambis ſuis non abſurde, neq; abſone finxit re-

centatur, pro eo, quod græci dicunt ἀνανεοῦται,
Verſus, in quibus hoc uerbum eſt, hi ſunt.

» *Iam iam albicaſſit phœbus, & recentatur*
» *Commune lumen hominibus, & uoluptas.*

Idem Matius in hiſdem mimiambis, edulcare dicit, quod eſt dulcius reddere in his uerſibus.

» *Quapropter edulcare conuenit uitam:*
» *Curaſq; acerbas ſenſibus gubernare.*

Quibus uerbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum, eiuſq; definitionis interpretamentum uerbis latinis factum. Caput XXVI.

a *Riſtoteles quid ſyllogiſmus eſſet, his uerbis definiuit,* λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει διὰ τῶν κειμένων. *Eius definitionis nõ uidebatur habere incommode interpretatio facta hoc modo. Syllogiſmus eſt oratio, in qua conſenſis quibuſdam, & cõceſſis, aliud quid, quàm quæ conceſſa ſunt: per ea, quæ conceſſa ſunt: neceſſario conficitur.*

Quid ſint comitia calata, quid Curiata, quid centuriata, quid tributa, quid conſilium. Atq; inibi quædam eiuſmodi. Caput XXVII.

i *N libro Lælij Felicis ad Q. Mutium primo ſcriptum eſt, Labeonem ſcribere calata*
» *comitia eſſe, quæ pro collegio ponti habentur, aut regis ſacrorum, aut flaminum, inaugurandorum cauſa.*

» rum cauſa. Eorum autem alia eſſe curiata, alia centu-
» riata. Curiata per lictorem curiatim calari, id eſt con-
» uocari, centuriata per cornicinem. Hiſdem comitijs, quæ
» calata appellari diximus, & ſacrorum deteſtatio,
» & teſtamenta fieri ſolebant. Tria enim genera teſta-
» mentorum fuiſſe accepimus. Vnum, quod calatis comi-
» tijs in concione populi fieret: alterum in procinctu, cũ
» uiri ad prælium faciendum in aciem uocabantur. Ter
» tium per familiæ emancipationem, cui æs, & libra
» adhiberetur. In eodem Lælij Felicis libro hæc ſcri-
» pta ſunt. Is, qui non uniuerſum populum, ſed partem
» aliquam adeſſe iubet: non comitia, ſed conſilium edi-
» cere debet. Tribuni autem neq; aduocant patricios,
» neq; ad eos referre de re ulla poſſunt. Ita ne leges
» quidem propriè, ſed plebiſcita appellantur, quæ trib.
» pleb. ferentibus accepta ſunt. Quibus rogationibus an
» te patritij nõ tenebãtur, donec Q. Hortenſius DICT.
» eam legem tulit, ut eo iure, quod plebes ſtatuiſſet: oẽs
» Quirites tenerẽtur. Item in eodem libro hoc ſcriptum
» eſt. Cum ex generibus omnium ſuffragium feratur:
» curiata comitia eſſe. Cum ex cenſu, & ætate, centuria
» ta. Cum ex regionibus, & locis, tributa. Cẽturiata au-
» tem comitia intra pomœrium fieri nefas eſſe: q̃a exer
» citum extra urbem imperari oporteat: intra urbem
» imperari ius non ſit. Propterea centuriata in campo
» Martio haberi, exercitumq; imperari præſidij cauſa
» ſolitum, quoniam populus eſſet in ſuffragijs ferendis
» occupatus.

Quod errauit Cor. Nepos, cum ſcripſit Ciceronem tres & uiginti annos natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe. Caput XXVIII.

Cor. Nepos & rerum memoriæ non indiligens, & M. Ciceronis, ut qui maxime amicus, familiaris'q; fuit. Atq; is tamen in primo librorum, quos de uita illius compoſuit: erraſſe uidetur: cum eum ſcripſit tres & uiginti annos natum primam cauſam iudicij publici egiſſe. Sex.'q; Roſcium paricidij reum defendiſſe. Dinumeratis quippe annis à Q. Cæpione, & Q. Serrano, quibus COSS. ante diem. III. nonas Ianuar. M. Cicero natus eſt, ad M. Tullium, & Cn. Dolobellam, quibus COSS. cauſam priuatam pro Quintio apud Aquilium Gallum iudicem dixit ſex & uiginti anni reperiuntur. Neq; dubium eſt, quin poſt annum, quam pro Quintio dixerat, Sex. Roſcium reum paricidij defenderit: annos iam ſeptem & uiginti natus L. Sylla Felice, & Q. Metello Pio COSS. In qua re etiam Feneſtellam erraſſe Pedianus Aſconius animaduertit, quod eum ſcripſerit, ſexto uigeſimo ætatis anno pro Sex. Roſcio dixiſſe. Longior autem Nepotis, quam Feneſtellæ error eſt: niſi quis uult in animum inducere, ſtudio amoris, & amicitiæ adductum, amplificandæ admirationis gratia, quadriennium Nepotem ſuppreſſiſſe, ut M. Cice. orationem florentem dixiſſe pro Roſcio admodum adoleſcens uideretur. Illud adeo ab utriuſq; oratoris ſtudioſis animaduerſum, & ſcriptum eſt: quod Demoſthenes, & Cicero pari ætate illuſtriſ-

ſimas orationes in cauſis dixerint. Alter, κατὰ ἀνδροτίωνος, καὶ κατὰ τιμοκράτους, ſeptem & uiginti annos natus, alter anno minor pro P. Quintio. ſeptimo & uigeſimo pro Sex. Roſcio. Vixerunt quoq; non nimis numerum annorum diuerſum. Alter tres, & ſexaginta annos, Demoſthenes. LX.

Quali figura orationis, & quã noua L. Piſo annalium ſcriptor uſus ſit. Caput XXIX.

d Væ iſtæ in loquendo figuræ notæ, ſatis uſitatæq; ſunt. Mihi nomen eſt Iulio: & mihi nomen eſt Iulij. Tertiam figuram nouam hercle reperi apud Piſonem in ſecundo Annalium. Verba Piſonis hæc ſunt. L. Tarquinium collegam ſuum, quia Tarquinium nomen eſſet, metuere. Eumq; orat, uti ſua uoluntate Romam contendat. Quia Tarquinium inquit, nomen eſſet. Hoc perinde eſt, tanquã ſi ego dicã. mihi nomen eſt Iuliũ.

Vehiculum, quod petorritum appellatur, cuiatis linguæ uocabulum ſit Græcæ an Gallicæ.

Caput XXX.

q Vi ab alio genere uitæ detriti iam, & retorridi ad literarum diſciplinas ſerius adeũt: ſi forte ijdem garruli natura, & ſubargutuli ſunt, oppido quam fiunt in literarum oſtentatione inepti, & friuoli. Quod genus profecto ille homo eſt, qui de petorritis nuper argutiſſimas nu-

gas dixit. Nam, cum quæreretur petorritum quali forma uehiculum, cuiatiſq; linguæ uocabulum eſſet: & faciem uehiculi ementitus eſt longe alienam, falſamq;: & uocabulum græcum eſſe dixit. Atq; id ſignificare uolucres rotas interpretatus eſt. Commutataq; una litera petorritum eſſe dictum uolebat, quaſi petorrotum. Scriptum etiam hoc eſſe à Valerio Probo contendit. Ego, cum Probi multos admodum commentationum libros inquiſierim: neque ſcriptum in his inueni, nec uſquam alioquin Probum ſcripſiſſe credo. Petorritum enim eſt non ex græca dimidiatum, ſed totum tranſalpibus factum, nam eſt uox gallica. Inſcriptum eſt in libro M. Varronis XIIII rerum diuinarum. Quo in loco Varro, cum de petorrito dixiſſet: eſſe id uerbum gallicum, lanceam quoq; dixit non latinum, ſed hiſpanicum uerbum eſſe.

Quæ uerba legauerint Rhodij ad hoſtium ducem Demetrium, cum ab eo obſiderentur ſuper illa inclyta Ialyſi imagine. Cap. XXXI.

r Hodum inſulam celebritatis antiquiſſimæ, oppidumq; in ea pulcherrimum, ornatiſſimumq; obſidebat, oppugnabatq; Demetrius dux ætatis ſuæ inclytus. Cui à peritia, diſciplinaq; faciendi obſidij, machinarumq; ſolertia, ad capienda oppida repertarum, cognomentum πολιορκητὴς fuit. Tum ibi in obſidione illa ædes quaſdam publice factas, quæ extra urbis muros cum paruo præſidio erãt: adgredi, & uaſtare, atque abſumere igni-

parabat. In his ædibus erat memoratiſſima illa imago Ialyſi Protogenis manu facta illuſtris pictoris. Cuius operis pulchritudinem, præſtantiamq; ira percitus, Rhodijs inuidebat. Mittunt Rhodij legatos ad Demetrium cum his uerbis. Quæ, malum, inquiunt, ratio eſt, ut tu imaginem iſtam uelis incendio ædium facto diſperdere? Nam ſi nos omnes ſuperaueris: & oppidum hoc totum ceperis: imagine quoq; illa integra, & incolumi per uictoriam potieris. Sin uero nos uincere obſidendo nequiueris: petimus conſyderes ne turpe tibi ſit: quia non potueris bello Rhodios uincere: bellum cum Protogene mortuo geſiſſe. Hoc ubi ex legatis audiuit, oppugnatione deſita, & imagini, & ciuitati pepercit.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER XVI.

Verba Muſonij græce digna, atq; utilia audiri, obſeruariq;. Eiuſdem utilitatis ſententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad equites dicta.

Caput Primum.

a Doleſcentuli cum etiam tum in ſcholis eſſemus, ἐνθυμημάτιον hoc græcum, quod adpoſui, dictum eſſe à Muſonio philoſopho audiebamus. & quoniam uere, atq; luculente dictum, uer-

biſq; eſt breuibus, & rotundis uinctum, perquam libenter memineramus. ἂν τὶ πράξης καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἂν τὶ ποιήσης αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει. Poſtea iſtam ipſam ſententiam in Catonis oratione, quam dixit Numantiæ apud equites: poſitam legimus. Quæ & ſi laxioribus paulo, longioribusq; uerbis comprehenſa eſt: præquam illud græcum, quod diximus: quoniam tamen prior tempore, antiquiorq; eſt, uenerabilior uideri debet.
» Verba ex oratione hæc ſunt. Cogitate cum animis ue-
» ſtris, ſiquid uos per laborem recte feceritis: labor ille
» à uobis cito recedet: bene factum à uobis, dum uiue-
» tis: non abſcedet. Sed ſiqua per uoluptatem nequiter
» feceritis, uoluptas cito abibit: nequiter factum illud
» apud uos ſemper manebit.

Cuiuſmodi ſit lex apud dialecticos percontandi, diſſerendiq;, & quæ ſit eius legis reprehenſio.

Caput II.

Legem eſſe aiunt diſciplinæ dialecticæ, ſi de quapiam re quæratur, diſputeturq;: atq; ibi quod rogere, ut reſpondeas, tum ne amplius quid dicas, quam id ſolum, quod es rogatus, aut aias, aut neges. Eamq; legem qui non ſeruent, & aut plus, aut aliter quã ſunt rogati, reſpondeant: exiſtimantur rudes, indoctiq; eſſe: diſputandiq; morem, atq; rationem non tenere. hoc quidem, quod dicunt in pleriſq; diſputationibus proculdubio fieri oportet. Indefinitus nanq;, inexplicabiliſq; ſermo fiet: niſi interrogationi-

bus, reſponſionibuſq́; ſimplicibus fuerit determinatus. Sed enim eſſe quædam uidentur, in quibus ſi breuiter, & ad id, quod rogatus fueris, reſpondeas: capiare. Nam ſiquis his uerbis interroget: poſtulo ut reſpondeas, Deſieris'ne facere adulterium an non? utcunq; dialecticæ lege reſponderis, ſiue aias, ſeu neges: hærebis in captione, tam ſi te dicas adulterum, quã ſi neges. Sed quod minus eſt in interrogatione, id eſt addendũ. Nam qui facere aliquid non deſiuit: non id neceſſario etiam fecit. Falſa igitur eſt ſpecies iſtius captionis, & nequaquam procedere ad id poteſt, ut colligi, concludiq́; poſſit, eum facere adulterium: qui ſe negauerit facere deſiſſe. Quid autem legis iſtius propugnatores in illa captiũcula facient: in qua hærere eos neceſſum eſt? ſi nihil amplius quã quod interrogati erunt, reſponderint. Nam ſi ita ego iſtorum aliquem rogem. Quicquid non perdidiſti, habeas'ne an non habeas? poſtulo, aut aias, aut neges, utcunq; breuiter reſponderit: capietur. Nam ſi non habere ſe negauerit, quod non perdidit: colligetur oculos eum non habere: quos non perdidit. Sin uero habere ſe dixerit: colligetur eũ habere cornua, quæ non perdidit. Rectius igitur, cautiuſq́; ita reſpondebitur, quicquid habui, id habeo, ſi id non perdidi. Sed huiuſcemodi reſponſio non fit ex lege, quã diximus. Plus enim quam quod rogatus eſt, reſpondet. Et propterea id quoq; ad eam legem addi ſolet, non eſſe captioſis interrogationibus reſpondendum.

Quanã ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus forte deerit, ut tolerari aliquantiſper inedia

poſſit,& tolerari fames,uerbáq; ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta· Caput III·

C CVm Phauorino Romæ dies plerunq; totos eramus·Tenebatq; animos noſtros homo ille fandi dulciſſimus· atq; eum quoquo iret, quaſi ex lingua prorſum eius capti proſequebamur· Ita ſermonibus uſquequaq; amœniſſimis demulcebat·tum ad quendam ægrum cum iſſet uiſere, noſq; cum eo unà introiſſemus:multáq; ad medicos,qui tum forte iſtic erant:ualetudinis eius gratia oratione græca dixiſſet:ac ne hoc quidem inquit,mirum uideri debet,quod cum antehac ſemper edundi fuerit adpetens:nunc poſt imperatam inediam tridui,omnis eius adpetitio priſtina elanguerit· Nam quod Eraſiſtratus ſcriptum reliquit inquit,propemodum uerum eſt·Eſuritionem faciunt inanes, patenteſq; inteſtinorum fibræ,& caua intus uentris,& ſtomachi uacua hiantia·quæ ubi aut cibo complentur: aut inanitate diutina contrahuntur:& conniuent: tunc loco:in quẽ cibus capitur uel ſtipato,uel adducto, uoluntas capiendi eius, deſyderandiq; reſtinguitur· Scythas quoq; ait eundẽ Eraſiſtratum dicere,cum ſit uſus,ut famem longius tolerent: faſcijs uentrem ſtrictiſſime circumligare· Ea uentris compreſſione eſuritionem poſſe depelli creditum eſt·hæc tum Phauorinus, multáq; iſtiuſmodi alia adfabiliſſime dicebat· Nos autem poſtea, cum librum forte Eraſiſtrati legeremus διαιρέσεων primum,idipſum in eo libro, quod Phauorinum audiebamus dicere: ſcriptum offendimus·Verba Eraſiſtrati

ad eam

ad eam rem pertinentia, hæc ſunt.
ἐλογιζόμεθα ὅσω παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ. ὕστερον δὲ οὐκέτι.
Deinde paulum infra.
εἰθισμένοι δέ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἢ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι. διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει.
In eodem libro Eraſiſtratus uim quandam famis nõ tolerabilem, quam græci βούλιμον, καὶ βούπειναν. appellant: in diebus frigidiſſimis multo facilius accidere ait, quàm cum ſerenum, atq; placidum eſt. Atq; eius rei cauſas, cur is morbus in eo plerunq; tempore oriatur, non dum ſibi eſſe compertas dicit. Verba, quibus id dicat, hæc ſunt. ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων διατὶ ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

Quo ritu, quibusq; uerbis fecialis Po. Ro. bellum indicere ſolitus ſit, iis, quibus Po. Ro. bellum fieri iuſſerat. Et item in quæ uerba conceptum fuerit ius iurandum de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem, in loco certo frequẽtarent, cauſis quibuſdam exceptis, propter quas id ius iurandum remitti æquum eſſet. Cap. IIII.

Incius in libro III de re militari fecialem
c Po. Ro. bellum indicentem hoſtibus, telumq́;
in agrum eorum iacientem hiſce uerbis uti
» ſcripſit. Quod Po. Hermundulus, hominesq́; populi
» Hermunduli aduerſus Popu. Ro. bellum fecere: deli-
» quer. q́; quodq́; Po. Ro. cum Po. Hermundulo, homi-
» nibusq́; Hermundulis bellum iuſſit: ob eam rem ego
» Po. q́; Ro. Po. Hermundulo, hominibusq́; Hermundu-
» lis bellum indico, facioq́;. Item in libro eiuſdem Cin-
» cij de re militari V. ita ſcriptum eſt. Cum delectus an
» tiquitus fieret, & milites ſcriberentur: in ius iuran-
» dum eos tribunus militaris adigebat in uerba hæc.
» In magiſtratu C. Lælij C. filij COS. L. Cornelij P.
» filij COS. in exercitu decemq; millia paſſuum prope
» furtum non facies, dolo malo, ſolus, neq; cum pluri-
» bus, pluris numi argentei, in dies ſingulos. Extra ha-
» ſtam, haſtile, ligna, pabulum, utrem, follem, facu-
» lam, ſiquid ibi inueneris, ſuſtuleris'ue, quod tuum
» non erit: quod pluris numi argentei erit: uti tu ad C.
» Lælium C. filium COS. L.'ue Cornelium P. filium
» COS. ſiue ad quem eorum iuſſerit, proferas, aut pro
» fitebere in triduo proximo, quicquid inueneris, ſu-
» ſtuleris'ue dolo malo. Aut domino ſuo, cuium id cen-
» ſebis eſſe: reddes: uti quod recte factum eſſe uoles.
» Militibus autem ſcriptis dies præfiniebatur, quo die
» adeſſent, & ut citati COS. reſponderent. Deinde ita
» concipiebatur ius iurandum, ut adeſſent, his additis
» exceptionibus, niſi harunce quæ cauſa erit, funus fa-
» miliare, feriæ deniciales Calendæq́;, quæ non eius rei
» cauſa in eum diem collatæ ſint, quo is eo die minus
ibi eſſet.

» ibi eſſet. Morbus ſonticus auſpicium'ue, quod ſine
» piaculo præterire non liceat. Sacrificium'ue an-
» niuerſarium quod recte fieri non poſſit, niſi ipſus eo
» die ibi ſit, ius, hoſtis'ue, ſtatus, condictus'ue dies cum
» hoſte, ſi cui eorum harunce, quæ cauſa erit, tum ſe
» poſtridie quàm per eas cauſas licebit, eo die uentu-
» rum, aditurumq; eum, qui eum pagum, uicum,
» oppidum'ue delegerit. Item in eodem libro uerba
» hæc ſunt. Miles cum die, qui prædictus eſt, aberat:
» neq; excuſatus erat: infrequens dabatur. Item in li-
» bro ſexto hoc ſcriptum eſt. Alæ dictæ exercitus, equi
» tum ordines, quod circùm legiones dextra, ſini-
» ſtráq; tã quam alæ in auium corporibus locaban-
» tur. In legione ſunt centuriæ ſexaginta, manipuli tri-
» ginta, cohortes decem.

Veſtibulum quid ſignificet, déq; eius uocabuli rationibus. Caput V.

PLeraq; uocabula, quibus uulgò utimur, neq; tamen liquido ſcimus quid ea proprie, atq; uere ſignificent: ſed incompertum, & uulgariam traditionem rei non exploratæ ſecuti, uidemur magis dicere quod uolumus, quàm dicimus. Sicuti eſt ueſtibulum uerbum in ſermonibus celebre, atq; obuium, non omnibus tamen, qui illo facile utuntur: ſatis ſpectatum. Animaduerti enim quoſdam, haud quaquam indoctos uiros opinari ueſtibulum eſſe partem domus primorem, quam uulgus atrium uocat.

Cæcilius Gallus in libro de ſignificatione uerborum, quæ ad ius ciuile pertinent: ſecundo: ueſtibulum eſſe dicit non in ipſis ædibus, neq; partem ædium, ſed locum ante ianuam domus uacuum, per quem a uia aditus, acceſſusq; ad ædeis eſt, cũ dextra, ſiniſtráq; inter ianuam, tectáq;, quæ ſunt uiæ iuncta, ſpatium relinquitur. Atq; ipſa ianua procul à uia eſt area uacanti interſita. quæ porrò huic uocabulo, ratio ſit: quæri multum ſolet. Sed quæ ſcripta legi, ea fermè omnia inconcinna, atq; abſurda uiſa ſunt. Quod Sulpitium autem Apollinarem memini dicere uirum eleganti ſcientia ornatum, huiuſcemodi eſt. Ve particula, ſicuti quædam alia, tum intenſionem ſignificat, tum minutionem. Nam uetus, & uehemens alterum ab ætatis magnitudine compoſitum, eliſumq; eſt: alterum à mentis ui, atq; impetu dicitur. Veſcum autem, quod ex ue particula, & eſca copulatum eſt, utriuſq; diuerſæ ſignificationis uim capit. Aliter enim Lucretius ueſcum ſalem dicit ex edendi intentione. Aliter Lucilius ueſcum appellat cum edendi faſtidio. Qui domos igitur amplas antiquitus faciebant, locum ante ianuã relinquebant: qui inter fores domus, & uiam medius eſſet. In eo loco qui dominum eius domus ſalutatum uenerant: prius quam admitterentur, conſiſtebant, & neq; in uia ſtabant, neq; itra ædes erant. Ab illa ergo grandis loci conſiſtione, & quaſi quadam ſtabulatione ueſtibula appellata ſunt ſpatia (ſicuti diximus) grandia ante fores ædium relicta, in quibus ſtarent qui ueniſſent: prius quã in domum intromitterentur. Meminiſſe autem debebimus id uocabulum non ſem-

per à

per à ueteribus proprie, ſed per quaſdam tralationes eſſe dictum. Quæ tamẽ ita ſunt factæ, ut ab iſta, de qua diximus, proprietate non longe deſciuerint. Sicut illud in. VI. Virgilij.

» Veſtibulum ante ipſum, primisq; in faucibus orci
» Luctus, & ultrices poſuere cubilia curæ.

Non enim ueſtibulum priorem partem domus infernæ eſſe dicit: quod obrepere poteſt, tanquam ſi ita dicatur: ſed loca duo demonſtrat extra orci fores, ueſtibulum, & fauces. Ex quibus & ueſtibulum appellat ante ipſam domum, & ante ipſa orci penetralia. Fauces autem uocat iter anguſtum, per quod ad ueſtibulum adiretur.

Hoſtiæ, que dicuntur bidentes, quid ſint, & quam ob cauſam ita appellatæ ſunt, ſuperq; ea re P. Nigidij, & Iulij Higinij ſententiæ.

Caput VI.

Edeuntes Gratia Brunduſiũ nauem aduertimus. Ibi quiſpiam linguæ latinæ literator Roma à Brunduſinis accerſitus experiundum ſeſe uulgo dabat. Imus ad eum nos quoq; oblectamenti gratia. Erat enim feſſus, atq; languens animus de æſtu maris, legebat barbare, inſciteq; Virgilij ſeptimum, in quo libro hic uerſus eſt.

» Centum lanigeras mactabat rite bidenteis.

Et iubebat rogare ſe, ſiquis quid omnium rerum uellet dicere. Tum ego indocti hominis confidentiam demiratus, doces'ne inquam nos magiſter, cur bidentes dicantur, Bidentes inquit, oues appellatæ, idcircoq;

Lanigeras dixit, ut oues planius demonſtraret. Poſt hac inquam uidebimus, an oues ſolæ (ut tu ais) bidentes dicantur. Et an Pomponius Atellanarum poeta, in gallis tranſalpinis errauerit: cum hoc ſcripſit,

» Mars tibi uoueo facturum,
» Si unquam redierit, bidenti uerre.

Sed nunc ego à te rogaui ecquam ſcias eſſe huiuſce uocabuli rationem. Atq; ille nihil cunctatus, ſed nimium quantum audacter: oues inquit, bidentes dictæ, quod duos tantum dentes habeant. Vbi terrarum quæſo te inquam duos ſolos per naturam dentes habere ouem uidiſti? Oſtentum n. eſt, & piaculis factis procurandum. Tum ille permotus mihi, & irritatus, quære inquit ea potius: quæ à grammatico quærenda ſunt. Nã de ouium dentibus upiliones percunctantur. Facetias nebulonis hominis riſi, & reliqui. P. autem Nigidius in libro, quem de extis compoſuit: bidentes appellari ait non oues ſolas, ſed omnes bimas hoſtias, neq; tamen dixit apertius cur bidentes: ſed quod ultro exiſtimabamus. id ſcriptum inuenimus in commentarijs quibuſdam ad ius pontif. pertinentibus, Bidennes primo dictas litera immiſſa, quaſi biennes. Tum longo uſu loquendi corruptam eſſe uocem, & ex bidenibus bidentes factum, quoniam id uidebatur eſſe dictu facilius. Higinus tamen Iulius, qui ius pontif. non uidetur ignoraſſe, in IIII librorum, quos de Virgilio fecit, bidentes appellari ſcripſit hoſtias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipſa poſui.

» Quæ bidens eſt inquit, hoſtia oportet habeat dentes
» octo, ſed ex ijs duo cæteris altiores, per quos appareat

ex minore

» ex minore ætate, in maiorem tranſcendiſſe. Hæc Higini opinio, an uera ſit, non argumentis, ſed oculis iudicari poteſt.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius, petulantius'q; finxit: & quod multis item uerbis utitur, de quibus an ſint latina, quæri ſolet.
Caput VII.

LAberius in mimis, quos ſcriptitauit, oppido quam uerba finxit prælicenter. Nam & Mendicimonium dicit, & mœchimonium, & adulterionem, adulteritatem'q; pro adulterio, & depudicauit pro ſtuprauit, & abluuium pro diluuio, & quod in mimo ponit, quem Cophinum ſcripſit, manuatus eſt, pro furatus eſt. Et item in fullone furem manuarium appellat.

» Manuari inquit, pudorem perdidiſti,

Multa'q; alia huiuſmodi nouat: neque non obſoleta quoque, & maculantia ex ſordidiore uulgi uſu ponit, quale eſt in ſtaminarijs.

» Tollet bona fide uos orcus nudas in Catomium.

Et eleutriare lintea, & labandria dicit: quæ ad lauandum ſint data, & collicior inquit in fullonicam.

» Et quid properas, & quid præcurris Caldonia?

Item in reſtione, Calabdrriunculos dicit: quos uulgus Calaburriones. Item in compitalibus malas malaxaui. Item in cacomemmone.

» Hic eſt inquit, ille gurdus, quem ego
» Me abhinc duos menſes ex Africa

» Venientem excepiſſe tibi narraui.

Item in mimo, qui inſcribitur, nacca, L. Cippum dicit, & obbam, & camelliam, & pictatium, & capitium, induis inquit, capitium tunicæ pittacium. Præterea in anna peranna, gubernium pro gubernatore, & planum pro ſycophanta, & nanum pro pumilione dicit: quãquam planum pro ſycophanta M. quoq; Cicero in oratione ſcriptum reliquit, quam pro Cluẽtio dixit. Atq; item in mimo, qui ſaturnalia inſcriptus eſt, botulum pro farcimine appellat, & hominem leenam pro leui, item in necromantia coctionem peruulgate dicit, quem ueteres arulatorem dixerunt.

» Verba Laberij hæc ſunt. Duas uxores, hoc hercle

» plus negotij eſt (inquit coctio ſex ædiles uiderat.) Sed enim in mimo, in quem ſcripſit Alexandream, eodem quidem modo, quo uulgus, ſed probe, latineq; uſus eſt græco uocabulo. Emplaſtrum enim dixit οὐδετέρως, ut iſti nouitij ſemidocti, uerba ex eo mimo adpoſui.

» Quid eſt ius iurandum? Emplaſtrum æris alieni.

Quid ſignificet, & quid à noſtris appellatum ſit ἀξίωμα, quod dialectici dicunt, & quædam alia, quæ prima in diſciplina dialectica traduntur.

Caput VIII.

CVm in diſciplinas dialecticas induci, atq; imbui uellemus: neceſſum fuit adire, atq; cognoſcere quas uocant dialectici εἰσαγωγάς, tum in primo περὶ ἀξιωμάτων diſcendum quæ M. Varro aliâs profata, aliâs proloquia appellat.

Commentarium

Commentarium de proloquijs Lælij docti hominis, qui magiſter Varronis fuit: ſtudioſe quæſiuimus. Eumq; in pacis bibliotheca repertum legimus. Sed in eo nihil edocenter, neq; ad inſtituendum explanate ſcriptum eſt. Fecisséq; uidetur eum librũ Lælius ſui magis admonendi, quam aliorum docendi gratia. Rediuimus igitur neceſſario ad græcos libros: ex quibus accepimus ἀξίωμα definitum eſſe his uerbis. λεκτὸν αὐτοτελὲς, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ.

Hoc ego ſuperſedi uertere: quia nouis, & inconditis uocibus utendum ſit: quas pati aures per inſolentiam uix poſſent. Sed M. Varro in libro de lingua latina ad Ciceronem IIII & XX expeditiſſime ita finit. » Proloquium eſt ſententia, in qua nihil deſyderatur. Erit autem planius, quid iſtud ſit: ſi exemplum eius dixerimus. ἀξίωμα igitur, ſiue id proloquium dicere placet: huiuſmodi eſt. Annibal Pœnus fuit. Scipio Numantiam deleuit. Milo cædis damnatus eſt. Neq; bonum eſt uoluptas, neq; malum. Et omnino quicquid ita dicitur, plena, atq; perfecta uerborum ſententia, ut id neceſſe ſit aut uerum, aut falſum eſſe, id à dialecticis ἀξίωμα, ideſt oratio uerum, aut falſum plene ſignificans appellatum eſt à M. Varrone, ſicuti dixi, proloquiũ. A Marco autem Cic. pronuntiatum. Quo ille tamen uocabulo tantiſper uti ſe atteſtatus eſt: quoad melius inquit, inuenero. Sed quod græci συνημμένον ἀξίωμα dicunt, id alij noſtrorum adiunctum, alij connexum dixerunt. Id connexum tale eſt. ſi Plato ambulat, Plato mouetur. Si dies eſt, ſol ſuper terras eſt. Item quod illi συμπεπλεγμένον,

nos uel coniunctum, uel copulatum dicimus: quod eſt eiuſdem modi. P. Scipio Pauli filius, & bis COS. fuit, & triũphauit, & cenſura functus eſt, & collega in cenſura L. Mumij fuit. In omni autem coniuncto, ſi unum eſt mendacium, etiam ſi cætera uera ſunt: totum eſſe mendacium dicitur. Nam ſi ad ea omnia, quæ de Scipione illo uera dixi, addidero, & Annibalem in Africa ſuperauit, quod eſt falſum: uniuerſa quoq; illa, quæ coniuncte dicta ſunt: propter hoc unum, quod falſum acceſſerit, quia ſimul dicentur, uera nõ erunt. Eſt item aliud, quod græci διεζευγμένον ἀξίωμα, nos diſiunctum proloquium dicimus. Id huiuſcemodi eſt. Aut malum eſt uoluptas, aut bonum, aut neq; bonum, neq; malum eſt. Omnia autem, quæ diſiunguntur, pugnantia eſſe inter ſeſe oportet. Eorumq; oppoſita ἀντικείμενον græci dicunt. Ea quoq; ipſa inter ſe aduerſa eſſe. Ex omnibus, quæ diſiunguntur: unum eſſe uerum debet, falſa cætera. Quod ſi aut nihil omnium uerum, aut omnia, plura'ue, quàm unum uera erunt: aut quæ diſiuncta ſunt, non pugnabũt: aut quæ oppoſita eorum ſunt, contraria inter ſeſe non erunt: tunc id diſiunctum mendacium eſt, & appellatur παραδιεζευγμένον, ſicuti hoc eſt, in quo quæ oppoſita non ſunt contraria, aut curris, aut ambulas, aut ſtas. Nam ipſa quidem inter ſe aduerſa ſunt: ſed oppoſita eorum non repugnant. Non ambulare enim, & non ſtare, & non currere contraria inter ſeſe non ſunt: quoniam contraria ea dicuntur: quæ ſimul uera eſſe non queunt. Poſſis enim ſimul, eodemq; tempore, neq; ambulare, neq; ſtare,

neq; currere. Sed hoc iam breue ex dialectica libamentum dediſſe nunc ſatis erit. Atq; id ſolum addendum, admonendumq́; eſt, quod huius diſciplinæ ſtudium, atq; cognitio in principijs quidẽ tetra, & aſpernabilis, inſuauisq́; eſſe, & inciuilis uideri ſolet. Sed ubi aliquantum proceſſeris: tum deniq; & emolumentum eius in animo tuo dilucebit: & ſequetur quædam diſcendi uoluptas inſatiabilis. Cui ſanè ſi modum non feceris: periculum non mediocre erit: ne ut plerique alij, tu quoq; in illis dialecticæ gyris, atq; mæandris, tanquam apud ſirenios ſcopulos conſeneſcas.

Quid ſignificet uerbum in libris ueterum creberrime poſitum, ſusq; deq;. Cap. IX.

VSq; deq; fero, aut ſusq; deq; habeo (his.n. 5 omnibus modis dicitur) uerbum eſt ex hominum doctorum ſermonibus, in poematis quoq;, & in epiſtolis ueterum ſcriptum plurifariam. Sed facilius reperias, qui id uerbum oſtentent: q̃ qui intelligant. Ita pleriq; noſtrum quæ remotiora uerba inuenimus: dicere ea properamus, non diſcere. Significat autem, ſusq; deq; ferre, æquo animo eſſe, & quod accidit, non magnipendere. Atq; interdum negligere, & contẽnere, & propemodũ id ualet, quod dicitur ἀδιαφορεῖν. Laberius in compitalibus.

» Nunc tu lentus es, nunc tu, ſusq; deq; fers.
» Materfamilias tua in lecto aduerſo ſedet. Seruos
» ſextãtis uerbis nefarijs. Vtitur M. Varro in ſiſenna,
» uel de hiſtoria. Quod ſi non horum omnium ſimilia

eſſent principia,ſusq; deq; eſſet. Lucilius in tertio.
» Verum hic ludus ibi ſusq; omnia,deq; fuerunt
» Susq; & deq; fuere inquam omnia ludus,iocusq;.
» Illud opus durum,ut ſetinum accesſimus finem.
ἐπὶ τὸ λοιπὸν,
» Vt aiunt,montes Aetnæ omnes aſperi Athones.

Quid ſint proletarij, quid capitecenſi, quid item ſit in .XII. tabulis aſſiduus, & quæ eius uocabuli ratio ſit. Caput X.

Tium erat quodam die Romæ in foro a negotijs, & læta quædam celebritas feriarũ, legebaturq; in conſeſſu forte compluriũ Ennij liber ex annalibus. III. In eodẽ lib. uerſus hi fuere.
» Proletarius publicitus ſcutisq;, ferroq;
» Ornatur. ferro muros,urbemq;,forumq;
» Excubijs curant. Tum ibi queri cœptum eſt,qd eſſet proletarius. Atq; ego aſpiciens quempiam in eo circulo ius ciuile callentem familiarem meum rogabam,ut id uerbum nobis enarraret: & cum ille ſe iuris,non rei grammaticæ peritum eſſe reſpondiſſet: eo maxime inquam te dicere hoc oportet, quando, ut prædicas,es iuris peritus. Nãq; Ennius uerbum hoc ex XII tabulis ueſtris accepit: in quibus ſi recte commemini,
» ita ſcriptum eſt. Adſiduo uindex adſiduus eſto. Pro-
» letario ciui quiuis uolet uindex eſto. Petimus igitur ne annalem hunc Q. Ennij, ſed XII tabulas legi arbitrere. Et quid ſit in ea lege proletarius ciuis interpretere. Ego uero inquit dicere,atq; interpretari hoc deberem, ſi ius faunorum, & aboriginum didiciſſem.

Sed enim cum proletarij, & adſidui, & ſanates, & uades, & ſubuades, & uigintiquinq; aſſes, & taliones, furtorumq́; quæſtiones cum lance, & licio euanuerint, omniſq́; illa XII tabularum antiquitas, niſi in legis actionibus centumuiralium cauſarum lege Aebutia lata conſopita ſit: ſtudiũ, ſcientiamq́; ego præſtare debeo iuris, & legum, uocumq́; earum, quibus utimur. Tum forte quadam Iulium Paulum poetam memoriæ noſtræ doctiſſimum prætereuntem conſpeximus. Is à nobis ſalutatur, rogatuſq́;, uti de ſententia, deq́; ratione iſtius uocabuli nos doceret: qui in plebe inquit, Romana tenuiſſimi, pauperrimiq́; erant: neq; amplius quã mille quingentum æris in cenſum deferebant: proletarij appellati ſunt. Qui uero nullo, aut perquam paruo ære cenſebantur: capitecenſi uocabantur. Extremus autem cenſus capite cenſorum æris fuit. CCCLXXV. Sed quoniam res, pecuniamq́; familiaris obſidis uice, pignoriſq́; eſſe apud Remp. uidebatur: amoriſq́; in patriam fides quædã in ea, firmamentumq́; erat: neq; proletarij, neq; capitecenſi milites, niſi in tumultu maximo ſcribebantur: quia familia his aut tenuis, aut nulla eſſet. Proletariorum tamen ordo honeſtior aliquanto & re, & nomine, quàm capitecenſorum fuit. Nam & aſperis Reip. temporibus, cum iuuentutis inopia eſſet: in militiã tumultuariam legebantur. Armaq́; ijs ſumptu publico præbebantur. Et non capitis cenſione, ſed proſperiore uocabulo, à munere, officioq́; prolis edendæ appellati ſunt. quod cum re familiari parua minus poſſent Remp. iuuare: ſobolis tamen gignendæ copia ciuita-

tem frequentarent. capitecenſos autem primus C. Marius, ut quidam ferunt, bello cimbrico difficillimis Reip. temporibus, uel potius, ut Salluſtius ait, bello Iugurthino, milites ſcripſiſſe traditur cum id factum ante, in nulla memoria extaret. Adſiduus in XII tabulis, pro locuplete, & facile munus faciente, dictus ab aſſibus, ideſt ære dando, cum id tempora Reip. poſtularent. Aut à muneris pro familiari copia faciendi aſſiduitate. Verba autem Salluſtij in hiſtoria Iugurthina de C. Mario COS. & de capitecenſis hæc ſunt. » Ipſe interea milites ſcribere, non more maio- » rum, nec ex claſſibus, ſed ut libido cuiuſq; erat, capi- » tecenſos pleroſq;. Id factum alij inopia bonorum, alij » per ambitionem COS. memorabant: quod ab eo gene- » re celebratus, auctuſq; erat, & homini potẽtiã quæ- » renti, egentiſſimus quiſq; opportuniſſimus.

Hiſtoria ex Herodoti libris ſumpta de Pſyllorum interitu, qui in ſyrtibus Africanis colebant.

Caput XI.

Gens in Italia Marſorum orta fertur eſſe à Circes filio Marſo. Propterea Marſis hominibus, quorum duntaxat familiæ cum externis cognationibus non dum etiam permiſtæ corruptæq; ſunt: ui quadam genitali datum, ut ſerpentiũ uirulentorum domitores ſint, & incentionibus: herbarumq; ſuccis faciant medelarum miracula. Hac eadem ui præditos eſſe quoſdam uidemus, qui Pſylli uocantur. Quorum nomine ſuper & genere, cum in ueteribus literis quæſiſſem: in quarto deniq; He-

rodoti libro, fabulam hanc de Pſyllis inuenimus. Pſyllos quondam fuiſſe in terra Africæ, conterminos Naſamonibus: auſtrumq́; in finibus eorum quodam in tempore perquam ualidum, ac diutinum flauiſſe. Eo flatu aquam omnem in locis, in quibus colebant: exaruiſſe. Pſyllos re aquaria defectos eam iniuriam grauiter auſtro ſuccenſuiſſe. Decretumq́; feciſſe, uti armis ſumptis ad auſtrũ, perinde quaſi ad hoſtem iure belli res repetitum proficiſcerentur. Atq; ita profectis uentum auſtrum magno ſpiritus agmine ueniſſe obuiam. Eosq; uniuerſos cum omnibus copijs, armisq́;, cumulis, montibusq́; arenarum ſuperiectis, operuiſſe. Eo facto Pſyllo ad unum omneis interiſſe. Itaq́; eorum fines à Naſamonibus occupatos.

De ijs uocabulis, quæ Cloatius Verrius, aut ſatis commode, aut nimis abſurde, & illepide, ad origines linguæ græcæ redegit. Caput XII.

CLoatius Verrius in libris, quos inſcripſit uerborum à græcis tractorum, non pauca hercle dicit curioſe, & ſagaciter conquiſita, neq; non tamen quædam futilia, & friuola. Errare inquit, dictũ eſt ἀπὸ τοῦ ἐῤῥεῖν. Verſumq́; infert Homeri in quo id uerbum eſt ἔῤῥε κακὴ γλήνη. & illud ἔῤῥ' ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.

Item hallucinari factum ſcripſit ex eo, quod dicitur græce ἀλύειν. unde lucum quoq; eſſe dictum putat g litera in c conuerſa tarditatem quandam animi, & ſtuporem, qui halluanantibus plerunq; uſuuenit. Item faſcinum appellat quaſi βάσκανον,

& faſcinare eſſe quaſi βασκαίνειν. Commode hæc ſanè omnia, & condecenter. Sed in lib. quarto. Fœnerator inquit, appellatus eſt, quaſi φανερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον, quoniam id genus hominum ſpeciem oſtendunt humanitatis, & commodi eſſe uideantur inopibus numos deſyderantibus. Idq; dixiſſe, ait Hypſicraten quempiam grammaticum, cuius libri ſanè nobiles ſunt ſuper ijs, quæ à græcis accepta ſunt. ſiue hoc autem ipſe Cloatius, ſiue neſcio quis alius nebulo effutiuit, nil poteſt dici inſulſius. Fœnerator enim ſicut Mar. Varro in lib. tertio de ſermone latino ſcripſit, à fœnore eſt nominatus. Fœnus autem dictum à fetu, & quaſi à fœtura quadam pecuniæ parientis, atq; increſcentis, & idcirco & M. Catonem, & cæteros ætatis eius fœneratorem ſine, a, litera pronuntiaſſe tradit, ſicuti fœtus ipſe, & fœcunditas appellata.

Quid ſit municipium, & quid à colonia differat, & quid ſint municipes, quæq; ſit eius uocabuli ratio, ac proprietas, atq; inibi quod D. Adrianus in ſenatu de iure, atq; uocabulo municipium uerba fecit.

Caput XIII.

Municipes, & municipia uerba ſunt dictu facilia, & uſu obuia: & neutiquam reperias qui hæc dicat, quin ſcire ſe planè putet qd dicat. Sed profecto aliud eſt, aliud dicitur. Quotus enim ferè noſtrum eſt, qui cum ex colonia Po. Ro. ſit, non & ſe municipem eſſe, & populares ſuos municipes eſſe dicat, quod eſt à ratione, & à ueritate longe auerſum.

auerſum. Sic adeo & municipia quid, & quo iure ſint, quantumq; à colonia differant: ignoramus. Exiſtimamusq; meliore conditione eſſe colonias: quam municipia. de cuius opinionis tam promiſtæ erroribus D. Adrianus in oratione, quam de Italicenſibus, unde ipſe ortus fuit: in ſenatu habuit: peritiſſime diſſeruit. mirariq; ſe oſtendit, quod & ipſi Italicenſes, & quædam item alia municipia antiqua, in quibus Vticenſes nominat, cum ſuis moribus, legibusq; uti poſſent: in ius coloniarũ mutari geſtiuerint. Prænestinos autem refert maximo opere à Tiberio imperatore petiſſe, oraſſeq;, ut ex colonia in municipij ſtatum redigerentur. Idq; illis Tiberium pro referenda gratia tribuiſſe: quod in eorum finibus ſub ipſo oppido, ex capitali morbo reualuiſſet. Municipes ergo ſunt ciues Romani ex municipijs ſuo iure, & legibus ſuis utentes muneris tantum cum Po. Roma. Honorarij participes, à quo munere capeſſendo appellati uidentur, nullis alijs neceſſitatibus, neq; ulla Po. Ro. lege adſtricti, cum nunquam populus eorum fundus factus eſſet. Primos autem municipes ſine ſuffragij iure, Cærites eſſe factos accepimus. Conceſſumq; illis, ut ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent: ſed negotijs tamen, atq; oneribus uacarent, pro ſacris bello Gallico receptis, cuſtoditisq;. Hinc tabulæ cærites appellatæ uerſa uice, in quas CENS. referri iubebant, quos notæ cauſa ſuffragijs priuabant. Sed coloniarum alia neceſſitudo eſt. Non enim ueniunt extrinſecus in ciuitatem. Nec ſuis radicibus nituntur, ſed ex ciuitate quaſi propagatæ ſunt. Et iura, inſtitutaq; omnia Po. Ro. non ſui arbi-

trij habent. Quæ tamen conditio, cum ſit magis obnoxia, & minus libera: potior tamen, & præſtabilior exiſtimatur propter amplitudinem, maieſtatemq; Po. Ro. cuius iſtæ coloniæ, quaſi effigies paruæ, ſimulachraq; eſſe quedam uidentur, & ſimul quia obſcura, obliterataq; ſunt municipiorū iura, quibus uti iam per ignorantiam non queunt.

Quod M. Cato differre dixit properare, & feſtinare. Et quā commode Verrius Flaccus uerbum, quod eſt feſtinat, interpretatus ſit. Cap. XIIII.

Feſtinare, & properare idē ſignificare, atq; in eandem rem dici uidentur. Sed M. Cato id differre exiſtimat: eaq; hoc modo diuiſa uerba ſunt ipſius ex oratione, quam de ſuis uirtutibus habuit, aliud eſt properare, aliud feſtinare. Qui unum quid mature tranſigit: is properat: qui multa ſimul incipit, neq; perficit: is feſtinat. Verrius Flaccus rationem uolens dicere differentiæ huius feſtinat inquit, à fando dicitur, quoniam iſti ignauiores, qui nihil perficere poſſunt: plus uerborum quā operæ habent. Sed id nimis coactum, atq; abſurdum uidetur. Neq; tanti momenti eſſe poteſt prima in utroq; uerbo litera, ut propter eam unam tam diuerſa uerba feſtinare, & fari, eadem uideri debeant. Cōmodius autem, propiusq; uiſum eſt feſtinare, quaſi feſſum eſſe. Nam qui multis ſimul rebus properandis defeſſus eſt: is iam non properat, ſed feſtinat.

Quid

Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit, & quid Theopompus de leporibus. Caput XV.

T Heophraſtus philoſophorum peritiſſimus omnes in Paphlagonia perdices bina corda habere dicit. Theopompus in Biſaltia lepores bina iecora.

Agrippas à partus ægri, & improſperi uitio appellatos. Deq; ijs, duabus, quæ uocantur Proſa, & Poſtuerta. Caput XVI.

Q Vorũ in naſcendo non caput, ſed pedes primi extiterant: qui partus difficillimus, ægerrimusq; habetur: agrippæ appellati uocabulo ab ægritudine, & pedibus. Confixos eſſe autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos ſurſum pedibus elatis non ut hominis natura eſt, ſed ut arboris. Nam pedes, cruraq; arboris appellat ramos. Caput ſtirpem, atq; caudicem. Quando igitur inquit, contra naturam forte conuerſi in pedes, brachijs plerunq; diductis retineri ſolent, ægriusq; tunc mulieres enituntur. Huius periculi deprecandi gratia aræ ſtatutæ ſunt Romæ duabus carmentibus, quarum altera Poſtuerta nominata eſt: Proſa altera, à recti, peruerſiq; partus & poteſtate, & nomine.

Quæ ratio uocabuli ſit agri uaticani. Caput XVII.

e T agrum uaticanum, & eiuſdē agri Deum præſidem appellatum acceperamus à uaticinijs, quæ ui, atq; inſtinctu eius Dei in eo agro fieri ſolita eſſent. Sed præter hanc cauſam Mar. Varro in libris diuinarum, aliam eſſe tradit iſtius nominis rationem. nam ſicut Aius inquit, Deus appellatus, aráq; ei ſtatuta eſt, quæ eſt in infima noua uia, quod eo in loco diuinitus uox edita erat: ita Vaticanus Deus nominatus, penès quem eſſent uocis humanæ initia: quoniam pueri ſimulatq; parti ſunt: eam primam uocem edunt: quæ prima in uaticano ſyllaba eſt. Idcircóq; uagire dicitur, exprimente uerbo ſonum uocis recentis.

Lepida quædam memoratu, & cognitu de parte Geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur. Et item alia, quæ μετρικὴ, Et tertia itidem, quæ dicitur κανονικὴ.

Caput XVIII.

p Ars quædam Geometriæ ὀπτικὴ appellatur, quæ ad oculos pertinet. Pars altera, quæ ad aureis, κανονικὴ uocatur, qua muſici ut fundamento artis ſuæ utuntur. Vtraq; harum ſpatijs, & interuallis linearum, & ratione numerorum conſtat. ὀπτικὴ facit multa demiranda, id genus, ut in ſpeculo uno imagines unius rei plures appareant. Item ut ſpeculum in loco certo poſitum, nihil imaginet, alior ſum translatum faciat imagines. Item ſi rectius ſpeculum ſpectes, imago fiat tua eiuſmodi, ut caput deorſum uideatur, pedes ſurſum. Reddit etiam cauſas ea diſciplina, cur iſtæ quoq; uiſiones fallant:

ut quæ

ut quæ in aqua conſpiciuntur, maiora ad oculos fiant. Quæ procul ab oculis ſunt, minora. κανονικὴ autem longitudines, & altitudines uocis emetitur. Longior menſura uocis ῥυθμὸς dicitur. altior μέλος. Eſt & alia ſpecies κανονικῆς, quæ appellatur μετρικὴ, per quam ſyllabarum longarum, & breuium, & mediocrium iunctura, & modus congruẽs cum principijs Geometriæ aurium menſura examinatur. Sed hæc inquit M. Varro, aut omnino non diſcimus: aut prius deſiſtimus, quam intelligamus, cur diſcenda ſint. Voluptas autem inquit, uel utilitas taliũ diſciplinarum in poſt principijs exiſtit: cum perfectæ, abſolutæq; ſunt: in principijs uero ipſis ineptæ, & inſuaues uidentur.

Sumpta ex hiſtoria Herodoti libro primo ſuper fidicine Arione. Caput XIX.

c Eleri admodum, & cohibili oratione, uocumq; filo tereti, & candido fabulam ſcripſit Herodotus ſuper fidicine illo Arione.
» Vetus inquit, & nobilis Arion cantator fidibus fuit.
» Is loco, & oppido methymnæus, terra, atq; inſula
» omni Leſbius fuit. Eum Arionem rex Corinthi Periã
» der amicum, amatumq; habuit artis gratia. Is inde
» à rege proficiſcitur terras inclytas Siciliam, atq; Ita
» liam uiſere. Vbi eò uenit, aureſq; omnium, menteſq;
» in utriusq; terræ urbibus demulſit: in quæſtibus
» iſtic, & uoluptatibus, amoribuſq; hominum fuit. Is
» tum poſtea grandi pecunia, & re bona multa copio-

ſus Corinthum inſtituit redire. Nauem igitur, & nautas, ut notiores, amicioreſq; ſibi Corinthios, delegit. Sed eo corinthios homines accepto, nauiq; in altũ prouecta, prædæ, pecuniæq; cupidos cœpiſſe conſilium de necando Arione. Tum illum ibi pernicie intellecta, pecuniam, cæteráq; ſua ut haberent, dediſſe: uitam modo ſibi ut parcerent: orauiſſe: nautas precum eius harum commiſertum eſſe illatenus, ut ei necem adferre per uim ſuis manibus temperarent, ſed imperauiſſe, ut iam ſtatim corám deſiliret præceps in mare. Homo inquit, ibi territus ſpe omni uitæ perdita, id unum poſtea orauit, ut prius, quàm mortem oppeteret: induere permitterent ſua ſibi indumenta, & fides capere, & canere carmen caſus illius ſui conſolabile. Feros, & immanes nauitas prolubium tamen audiendi ſubit. Quod orauerat, impetrat. atq; ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, ſtanſq; in ſummæ puppis foro carmen, quod orthium dicitur, uoce ſublatiſſima cantauit. Ad poſtrema cantus cum fidibus, ornatúq; omni, ſicut ſtabat, canebatq; eiecit ſeſe procul in profundum. Nautæ haudquaquam dubitantes quin periſſet, curſum, quem facere cœperant tenuerunt. Sed nouũ, & mirum, & pium facinus contigit. Delphinum repente inter undas adnauiſſe, & dorſo ſuper fluctus edito uectauiſſe. Incolumémq; eum corpore, & ornatu, Tænarum in terram Laconicam deuexiſſe. Tum Arionem prorſus ex eo loco Corinthum petiuiſſe. Talemq; Periandro Regi, qualis Delphino uectus fuerat, ſeſe obtuliſſe. Eiq; rem, ſicuti acciderat, narrauiſſe. Regem iſtæc parum

credidiſſe.

» credidiſſe. Arionem, quaſi falleret, cuſtodiri iuſſiſſe.
» Nauitas requiſitos, ablegato Arione, diſſimulanter in
» terrogaſſe: ecquid audiſſent in ijs locis, unde ueniſ-
» ſent: ſuper Arionem. Eos dixiſſe, hominem cum inde
» irent in terra Italia fuiſſe: eumq; illic bene agitare:
» & ſtudijs, delectationibusq; urbium florere: atq; in
» gratia, pecuniaq; magna fortunatum eſſe. Tum in-
» ter hæc eorum uerba Arionem cum fidibus, & in-
» dumentis, cum quibus ſe in ſalum eiaculauerat: ex-
» titiſſe. Nautas ſtupefactos, conuictosq; ire inficias non
» quiſſe. Eam fabulam dicere Leſbios, & Corinthios, atq;
» eſſe fabulæ argumentum, quod ſimulachra duo ahe-
» nea ad Tænarum uiſerentur. Delphinus uehens, &
» homo inſidens.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER XVII.

Quod Gallus aſinius, & Largus Licinius ſententiã M. Ciceronis reprehenderunt ex oratione, quã dixit pro M. Cœlio: & quid aduerſus homines ſtolidiſſimos pro eadẽ ſententia uere, digneq; dici poſſit. Caput Primum.

T quidam fuerunt, monſtra hominum, q de Dijs immortalibus impias, falſasq; opiones prodiderũt:
» ita nõnulli tam prodigioſi, tamq; uecordes extiterunt: (in quibus

ſunt Gallus Aſinius, & largius Licinius, cuius li=
ber etiam fertur infando titulo Ciceromaſtix (ut ſcri=
bere auſi ſint M. Ciceronem parum integre, atq; im=
proprie, atq; inconſyderate locutum. Atq; alia quidẽ,
quæ reprehenderunt, neq; dictu, neq; auditu digna
ſunt. Sed etenim hi in hoc, quo ſibimetipſis præter cæ=
tera, eſſe uiſi ſunt uerborum penſitatores ſubtiliſſimi,
cedò quale id ſit conſyderemus. M. Cicero pro M. Cœ=
» lio ita ſcripſit. Nam quod obiectum eſt de pudicitia,
» quodq; omnium accuſatorum, non criminibus, ſed uo=
» cibus, maledictisq; celebratum eſt: id nunquam tam
» acerbe feret M. Cœlius, ut eum pœniteat non defor-
» mem eſſe natum. Non exiſtimant uerbo proprio eſſe
uſum, quod ait pœniteat. Atq; id propè ineptum etiã
eſſe dicunt. Nam pœnitere inquiunt, tum dicere ſole
mus: cum quæ ipſi fecimus: aut quæ de noſtra uolun-
tate, noſtroq; conſilio facta ſunt: ea nobis poſt incipiũt
diſplicere: ſententiamq; in ijs noſtram demutamus.
Neminem autem recte ita loqui, pœnitere ſeſe: quod
natus ſit: aut pœnitere, quod mortalis ſit: aut quod ex
offenſo forte, uulneratoq; corpore dolorẽ ſentiat. quã-
do iſtiuſmodi rerum nec conſilium ſit noſtrum, nec
arbitrium. Sed ea ingratis in corporibus noſtris ui,
ac neceſſitate naturæ nobis accidant. Sicut hercle in=
quiunt, non uoluntarium fuit M. Cœlio quali for=
ma naſceretur. cuius eum dixit non pœnitere, tan=
quam in ea cauſa res eſſet, ut rationem caperet pœ-
nitendi. Eſt hæc quidem, quã dicunt uerbi huiuſce ſen=
tentia. & pœnitet niſi in uoluntarijs rebus non probe
dicitur. Tametſi antiquiores uerbo ipſo, alio quoq; mo=

do uſitati ſunt. Et pœnitet ab eo, quod eſt pene, & à penuria dixerunt: ſed id aliorſum pertinet: atq; alio in loco dicetur. Nunc autem ſub hac eadem ſignificatione, quæ uulgo nota eſt: non modo ineptum hoc non eſt, quod M. Cic. dixit: ſed feſtiuiſſimum adeo, & facetiſſimum eſt. Nam cum aduerſarij, & obtrectatores, M. Cœlij, quoniam erat pulchro corpore, formam eius, & faciem in ſuſpiciones impudicitiæ accerſerēt: illudens Cicero tam abſurdam criminationem, quod formam, quā natura fecerat: uitio darent: eodem ipſo errore, quem illudebat: ſciens uſus eſt: & non pœnitet inquit M. Cœlium non deformem eſſe natum. Vt uel hac ipſa re, quod ita dicebat: opprobraret aduerſarijs: ac per facetias oſtentaret facere eos deridiculum, quod perinde Cœlio formam crimini darent: quaſi arbitrium eius fuiſſet, quali forma naſceretur.

Verba quædam ex Q. Claudij annalium primo, curſim in legendo notata. Caput II.

CVm librum ueteris ſcriptoris legebamus: conabamur poſtea memoriæ uegetādæ gratia indipiſci animo, ac recenſere, quæ in eo libro ſcripta eſſent: in utraſq; æſtimationes laudis, aut culpæ adnotamentis digna. Eratq; hoc ſanè quam utile exercitium ad conciliandas nobis, ubi ueniſſet uſus, uerborū, ſententiarumq; elegantium recordationes. Velut hæc uerba ex Q. Claudij primo annali, quæ meminiſſe potui, notaui, quem librum legimus biduo proximo ſuperiore. Arma inquit, pleriq; abij-

» dunt, atq; inermi inlatebrant ſeſe. Ibi inlatebrant uerbum poeticum uiſum eſt, ſed non abſurdum, neq; » aſperum. Ea inquit, dum fiunt latini ſubnixo ani- » mo, quaſi ſublimi, & ſupra nixo uerbum pene ſigni= ficans, & non fortuitum, demonſtratq; animi fortitu- dinem, fiduciamq;: quoniam quibus innitimur: ijs qua= » ſi erigimur, attollimurq;. Domus inquit ſuas quenq; » ire iubet, & ſua omnia fruiſci. Rarius quidem fuit in ætate M. Tullij, ac deinceps infra rariſſimum. Du= bitatumq; eſt ab imperitis antiquitatis an latinum fo= ret. Non modo autem latinum, ſed iucundius, amœni= usq; etiam uerbum fruiſcor factum eſt: quàm fruor, & ut fatiſcor à fateor: ita fruiſcor factum eſt à fru- or. Q. Metellus Numidicus, qui caſte, pureq; lingua uſus latina uidetur: in epiſtola, quam exul ad Domi- » tios miſit: ita ſcripſit. Illi uero omni iure, atque hone= » ſtate interdicti. Ego neque aqua, neque igni careo: & » ſumma gloria fruiſcor. Næuius in atellana, quæ par= tus inſcripta eſt: hoc uerbo ita utitur.

» Quod magnopere quæſierunt, id fruiſci non queunt.

» Qui non parſit, apud ſe fruitus eſt. Et Roma= » ni inquit, multis armis, & magno commeatu, prædaq; » ingenti copiantur. Verbum caſtrenſe eſt, nec facile id reperias apud ciuilium cauſarum oratores, exq; ea= dem figura eſt, qua lignantur, & pabulantur, & aquantur, Sole inquit, occaſo, ſole occaſo, non inſua- ui uenuſtate eſt: ſiquis aurem habeat non ſordidam, nec proculcatam. In XII autem tabulis uerbum » hoc ita ſcriptum eſt. Ante meridiem cauſam conſcito, » cum perorant ambo præſentes. Poſt meridiem præ-

» ſenti litem addicito. Si ambo præſentes, ſol occaſus ſu-
» prema tempeſtas eſto. Nos inquit, in medium relin-
quemus, Vulgus in medio dicit, nam uitium iſtuc pu-
tant: & ſi dicas in medium ponere, id quoq; eſſe σό-
λοικον putant. Et tamen probabilius, ſignificantiusq;
ſic dici uidebitur: ſiquis ea uerba non incurioſe intro-
» ſpiciat. Græce quoq; θεῖναι εἰς μέσον uitium id non
» eſt. Poſtquam nuntiatum eſt inquit, pugnatum eſſe
» in gallos: id ciuitas grauiter tulit. In gallos mundius,
ſubtiliusq; eſt, quàm cum gallis, aut contra Gallos.
» Nam pinguiora hæc, obſoletioraq; ſunt. ſimul inquit,
» forma, factis, eloquentia, dignitate, acrimonia, confi-
» dentia pariter præcellebat: ut facile intelligeretur
» magnum uiaticum. Magnum uiaticum pro magna
facultate, & paratu magno noue poſitum eſt. Vide-
turq; græcos ſecutus, qui ἐφόδιον, ſumptum uiæ
ad aliarum quoque rerum apparatus traducunt.
Ac ſæpe ἐφόδιον pro eo dicunt, quod eſt inſtitue
» & inſtrue. Nam M. inquit, Manlius, quem capitoli-
» um ſeruaſſe à Gallis ſupra oſtendi, cuiusq; operam
» cum M. Furio DICT. apud gallos comprime fortem,
» atq; exuperabilem Res pu. ſenſit: is & genere, &
» ui, & uirtute bellica nemini concedebat. Adprime cre-
brius eſt, cumprime rarius, traductumq; ex eo eſt, qđ
» cumprimis dicebant, pro quod eſt in primis. Nihil
» ſibi inquit, diuitias opus eſſe. Nos diuitijs dici-
mus, & uitium hoc orationis nullum eſt. Ac ne id
quidem eſt, quod figura dici ſolet. Recta enim iſtæc
oratio eſt. Et ueteres compluſculi ita dixere. Nec
ratio dici poteſt, cur rectius ſit, diuitijs opus eſſe,

quam diuitias: niſi qui grammaticorum noua inſtituta
» ut τιμένων ἱερὰ obſeruant. Nam hæc inquit, ma-
» xime uerſatur Deorũ iniquitas: quod deteriores ſunt
» incolumiores. Neq; optimum quempiam inter nos ſi-
» nunt diurnare. Inuſitate dixit diurnare pro diu ui-
uere. Sed ex ea figura eſt, qua dicimus perẽnare. Cum
» his inquit, conſermonabatur, ſermonari ruſticius ui-
detur, ſed rectius, ſermocinari crebrius eſt, ſed corru-
» ptius. Seſe inquit, ne id quoq;, quod tum ſuaderet, fa-
» cturum eſſe. Ne id quoq; dixit, pro ne id quidem.
Infrequens nunc in loquendo, ſed in libris ueterum
» creberrimum. Tanta inquit, ſanctitudo fani eſt: ut nũ-
» quam quiſquam uiolare ſit auſus. Sanctitas quoq;, &
ſanctimonia non minus latine dicuntur. Sed neſcio qđ
maioris dignitatis eſt uerbum ſanctitudo. Sicuti M. Ca-
to in L. Veturium, duritudinem, quam duriciem dice-
» re grauius putauit. Qui illius inquit, impudentiam
» norat, & duritudinem. Cum tantus inquit, arrabo
» penes Samnites Po. Ro. eſſet. Arrabonem dixit. DC.
obſides, & id maluit quam pignus dicere: quoniam
uis huius uocabuli in ea ſententia grauior, acriorq́;
eſt. Sed nunc arrabo in ſordidis uerbis haberi cœ-
ptus. Ac multo rectius uidetur arra. Quanquam ar-
» ram quoq; ueteres ſæpe dixerint. Et compluries inqt,
» in laboribus miſerrimas uitas exegerunt. Et hic mo-
» tus in otijs inquit, conſumptus. Elegantia utrobiq; ex
» multitudine numeri quæſita eſt. Cominius inquit, qua
» aſcenderat, deſcendit, atq; uerba Gallis dedit. Ver-
ba Cominium dediſſe Gallis dicit: qui nihil quicquam
cuiquam dixerat. Neq; enim eũ Galli, qui capitolium

obſidebant: aſcendentem, aut deſcendentem uiderant. Sed uerba dedit, haud ſecus poſuit, quam ſi tu dicas latuit, atq; obrepſit. Conualles inquit, & arboreta magna erant. Arboreta ignobilius uerbum eſt, arbuſta celebratius. Putabant inquit, eos, qui foris, atq; qui in arce erant, inter ſe commutationes, & conſilia facere. Commutationes, ideſt collationes, communicationesq; inuſitate dixit. Sed non hercle inſcite, nec ineleganter. Hæc ego pauca interim ſuper eo libro, quorũ memoria poſt lectionem ſuppetierat: mihi notaui in ſermonibus forte, quos de temporibus rerum aduſus hominum repertarum agitabamus.

Verba M. Varronis ex libro quinto, & XXV humanarum, quibus contra opinionem uulgariam interpretatus eſt Homeri uerſum. Cap. III.

ADoleſcens quiſpiã non indoctus ſpartĩ quoq; uſum in terra græcia diu incognitum fuiſſe dixit: multiſq; poſt Ilium captum tempeſtatibus ex terra Hiſpania aduectum. riſerunt hoc ad illudẽdũ, ex ijs, qui ibi aderant, unus, atq; alter male homines literati, quod genus græci ἀγοραίους appellant. Atq; eum, qui id dixerat librum legiſſe Homeri aiebant, cui uerſus hic forte deeſſet.

καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται

Tum ille prorſum irritatus non inquit, in eo lib. uerſus, ſed uobis plane magiſter defuit. ſi creditis in eo uerſu ſparta id ſignificare, quod nos ſpartũ dicimus. Maiorem enimuero illi riſum ſubijciunt: neq; id deſti-

terunt, niſi liber ab eo prolatus eſſet M· Varronis XXV· humanarũ, in quo de iſto Homeri uerſu à Varrone ita ſcriptum eſt· Ego ſparta apud Homerum non plus ſpartum ſignificare puto, quam σπάρτους, qui dicuntur in agro thebano nati· In Græcia ſparti copia modo cœpit eſſe ex Hiſpania. Neq; ea ipſa facultate uſi Liburni: ſed hi pleraſq; naues loris ſuebãt· Græci magis cannabo, & ſtuppa, cæteriſq́; ſatiuis rebus, à quibus σπάρτα appellabant· Quod cum ita Varro dicat, dubito hercle an poſterior ſyllaba in eo uerbo, quod apud Homerum eſt, acuenda ſit, niſi quia uoces huiuſcemodi, cum ex communi ſignificatione in rei certe proprietatẽ concedunt: diuerſitate accentuum ſeparantur·

» (lines 3–10 marked with » in the left margin)

Quid Mænander poeta Philemoni poetæ dixerit? à quo ſæpe indigne in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt: & quod ſæpiſſime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus eſt· Cap. IIII·

m *Aenãder à Philemone nequaquã pari ſcriptore in certaminibus comœdiarum ambitu, gratiáq;, & factionibus ſæpenumero uincebatur· eum cum forte habuiſſet obuiam: quæſo inquit Philemon, bona uenia dic mihi, cum me uincis, non erubeſcis? Euripidem quoq; M·Varro ait, cum quinq; & ſeptuaginta tragœdias ſcripſerit, in quinq; ſolis uiciſſe· Cum eum uincerent aliquot poetæ ignauiſſimi· Mænandrum autem alij centũ & octo partim centũ & nouem comœdias reliquiſſe ferũt· Sed Apol-*

lodori ſcriptoris celebratiſſimi hos de Mænandro uerſus legimus in libro, qui chronica inſcriptus eſt.

κηφισιεὺς ὢν, ἐκ διοπείθου πατρὸς
πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψας δράματ' ἐξ.
ἔλιπεν πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν.

Ex iſtis tamen centum & quinq; omnibus, ſolis eum octo uiciſſe, idem Apollodorus eodem in lib. inſcripſit.

Nequaquam eſſe uerum quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus uideatur M. Cic. in libro, quem de amicitia ſcripſit, uitioſo argumento uſum ἀμφισβητούμενον. Totumq́; id conſyderatius tractactum, exploratumq́;. Caput V.

Cicero in dialogo, cui titulus eſt Lælius, uel de amicitia, docere uolens amicitiã non ſpe, expectationeq́; utilitatis, neq; pretij mercedisq́; cauſa colendam: ſed quo ipſa per ſeſe plena uirtutis, honeſtatisq́; ſit: expetendam, diligendamq́; eſſe: etiam ſi nihil opis, nihilq; emolumenti ex ea percipi queat: hac ſententia, atq; his uerbis uſus eſt: eaq; dicere facit C. Lælium ſapientem uirum,
» qui P. Africani fuerat amiciſſimus. Quid enim
» Africanus indigens mei? Ne ego quidem illius. Sed
» ego admiratione quadam uirtutis eius, ille uiciſſim
» opinione fortaſſe nonnulla, quam de meis moribus ha-
» bebat: me dilexit. auxit beneuolentiam conſuetudo.
» Sed quanquam utilitates multæ, & magnæ conſe-
» cutæ ſunt: non ſunt tamen ab earum ſpe cauſæ di-
» ligendi profectæ. Vt enim benefici, liberalesq́; ſu-

mus, non ut exigamus gratiam, (neq; enim benefi-
cium fœneramur, ſed natura propenſi ad liberalita-
tem ſumus) ſic amicitiam non ſpe mercedis adducti,
ſed q̃d omnis eius fructus in ipſo amore ineſt: expetẽ
dam putamus. Hoc cum legeretur in cœtu forte homi-
num doctorum, Rhetoricus quidam ſophiſta utriusq;
linguæ callens haud ſanè ignobilis, ex iſtis argutu-
lis, & minutis doctoribus, qui τεχνικοὶ appellan-
tur, atq; in diſſerendo tamen non impiger, uſum eſſe
exiſtimabat argumento M. Tullium non probo, neq;
ἀποδεικτικῷ, ſed eiuſdem quæſtionis, cuius eſſet ea
ipſa res, de qua quæreretur. Verbisq; id uitium græ-
cis appellabat, quod accepiſſet, ἀμφισβητούμενον, ἀν-
τὶ ὁμολογουμένου. Nam beneficos inquit, & libe-
rales ſumpſit ad confirmandum id, quod de amicitia
dicebat: cum ipſum illud & ſoleat quæri, & debeat
quiſquis liberaliter, & benigne facit, qua mente, quo-
ue conſilio benignus, liberalisq; ſit. Vtrum quia mu-
tuam gratiam ſperet: & eum, in quem benignus ſit,
ad parem curam ſui prouocet: quod facere pleriq;
omnes uidentur. An quia natura ſit beneuolus: benigni
tasq; eum per ſeſe ipſa, & liberalitas delectet, ſine ul-
la recipiendæ gratiæ procuratione, quod eſt omnium
fermè rariſſimum. Argumenta autem cenſebat, aut
probabilia eſſe debere, aut perſpicua, & minime con-
trouerſa. Idq; ἀπόδειξιν uocari dicebat, cum ea, quæ
dubia, aut obſcura ſunt, per ea, quæ ambigua non
ſunt: illuſtrantur. Atq; ut oſtenderet beneficos, libera-
lesq; ad id, quod de amicitia quæreretur: quaſi argu-
mentum, exemplumue ſumi non oportere: eodem in-

quit,

quit, ſimulachro, & eadem rationis imagine, amicitia inuicem pro argumento ſumi poteſt. ſiquis adfirmet homines beneficos, liberales'q; eſſe debere, non ſpe aliqua compendij, ſed amore, & ſtudio honeſtatis. Poterit enim conſimiliter ita dicere. Nãq; ut amicitiam non ſpe utilitatis amplectimur: ſic benefici, liberales'q;, non gratiæ recipiendæ ſtudio eſſe debemus. Poterit ſanè inquit, ita dicere. Sed neq; amicitia liberalitati, neq; liberalitas amicitiæ præbere argumentum poteſt: cum de utroq; pariter quæratur. hæc ille rhetoricus artifex dicere quibuſdam uidebatur perite, & ſcienter. Sed uidelicet eum uocabula rerum uera ignorauiſſe. Nam beneficum, & liberalem Cicero appellat, ita ut philoſophi appellandum eſſe cenſent: non eum, qui, ut ipſe ait, beneficia fœneratur: ſed qui benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates ſuas redundante. Non ergo obſcuro, neq; ambiguo argumento uſus eſt: ſed certo, atq; perſpicuo. Siquidem qui uere beneficus, liberalis'q; eſt: qua mente bene, aut liberaliter faciat: non quæritur. Alijs enim longe nominibus appellandus eſt, ſi cum & talia facit ſui potius quã alterius iuuãdi cauſa facit. Proceſſiſſet autem argutatori iſti fortaſſe reprehenſio: ſi Cicero ita dixiſſet. Vt enim benefice, liberaliter'q; facimus, non ut exigamus gratiam: uideretur enim benefice facere, etiam in non beneficum cadere poſſe: ſi id per aliquã circunſtantiam fieret: non per ipſam perpetuæ benignitatis conſtantiã. Sed cum beneficos, liberales'q; dixerit: neq; aliuſmodi iſti ſunt: quàm cuius eſſe eos ſupra diximus: illotis, (quod aiunt,) pedibus, & uer-

bis reprehendit doctiſſimi hominis orationem.

Falſum eſſe quod Verrius Flaccus in librorum ſecundo, quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de ſeruo receptitio ſcriptum reliquit. Cap. VI.

M Ar. Cato uoconiam legem ſuadens uerbis » hiſce uſus eſt. Principio nobis mulier ma- » gnam dotem adtulit. Tum magnam pecu- » niam recipit: quam in uiri poteſtate non committit. eã » pecuniam uiro dat mutuam. Poſtea ubi irata facta eſt: » ſeruum receptitium ſectari, atq; flagitare uirum iu- » bet. Quærebatur ſeruus receptitius quid eſſet. Libri ſtatim quæſiti, allatiq; ſunt Verrij Flacci de obſcuris Catonis. In libro ſecundo ſcriptum inuentum eſt, receptitium ſeruum dici nequam, & nulli pretij, qui cum uenum eſſet datus: redhibitus ob aliquod uitium, receptusq; ſit. Propterea inquit, ſeruus eiuſmodi ſectari maritum, & flagitare pecuniam iubebatur: ut eoipſo dolor maior, & contumelia grauior uiro fieret: quod eum ſeruus nihili petendæ pecuniæ cauſa compellaret. Cum pace autem, cumq; uenia iſtorum, ſiqui ſunt, qui Verrij Flacci authoritate capiuntur: dictum hoc ſit. Receptitius enim ſeruus in ea re, quã dicit Cato, aliud omnino eſt, quàm Verrius ſcripſit. Atq; id cuiuis facile intellectu eſt. Res enim procul- dubio ſic eſt. Quando mulier dotem marito dabat: tum quæ ex ſuis bonis retinebat: neq; ad uirum tramittebat, ea recipere dicebatur. Sicuti nunc quoq; in uenditionibus, quæ excipiuntur, neq; ueneunt.

Quo

Quo uerbo Plautus quoq; , in trinumo uſus eſt in hoc uerſu.

» Poſticulum hoc recipit, cum ædeis uendidit.

Particulam quandã, quæ poſt eas ædeis erat: non uẽdidit, ſed retinuit. Ipſe etiam Cato mulierem demonſtrare locupletem uolens. Mulier inquit, & magnam dotem dat, & magnam pecuniam recipit. Hoc eſt & magnam dotem dat, & magnam pecuniam retinet. Ex ea igitur re familiari, quã ſibi dote data retinuit: pecuniam uiro mutuam dat. Eam pecuniam cum uiro forte irata repetere inſtituit: apponit flagitatorem ſeruum receptitium, hoc eſt proprium ſeruum ſuum, quem cum pecunia reliqua receperat: neq; dederat doti, ſed retinuerat. Non enim ſeruo mariti imperare hoc mulierem fas erat, ſed proprio ſuo. Plura dicere, quibus hoc noſtrum tuear: ſuperſedeo. Ipſa enim ſunt per ſeſe euidentia, & quod à Verrio dicitur, & quod à nobis. Vtrum ergo uidebitur cuiq; uerius: eo utatur.

Verba hæc ex Atinia lege, quod ſubreptum erit, eius rei æterna authoritas eſto, P. Nigidio, & Q. Scæuolæ uiſa eſſe non minus de præterito furto, quã de futuro cauiſſe. Caput VII.

» Legis ueteris Atiniæ uerba ſunt. Quod ſub
» reptum erit, eius rei æterna authoritas eſto. Quis aliud putet in hiſce uerbis, quã de tẽpore tantum futuro legem loqui? Sed Q. Scæuola patrem ſuum, & Brutum, & Manilium uiros adprime doctos quæſiſſe ait, dubitaſſéq; , utrum'ne in poſt

facta modo furta lex ualeret, an etiam in antefacta, quoniam quod ſubreptum erit, utrunq; tempus uideretur oſtendere, tam præteritum quam futurum. Itaq; P. Nigidius ciuitatis Romanæ doctiſſimus ſuper dubitatione hac eorum ſcripſit in XXIIII commentariorum grammaticorum. Atq; ipſe quoq; idem putat incertam eſſe temporis demonſtrationem. Sed anguſte ꝑquam, & obſcure diſſerit: ut ſigna rerum ponere uideas ad ſubſidium magis memoriæ ſuæ: quàm ad legentiū diſciplinam. Videbatur tamen hoc dicere, uerbum eſſe, & erit, quando per ſeſe ponuntur: habent, atq; retinent tempus ſuum. Cum uero præterito iunguntur, uim temporis ſui amittunt, & in præteritum contendunt. Cum enim dico, in campo eſt, in comitio eſt, tempus inſtans ſignifico. Item cum dico, in campo erit, tempus futurum demonſtro. At cum dico factum eſt, ſcriptum eſt, ſubreptum eſt, quāquam, eſt, uerbum temporis ſit præſentis: confunditur tamen cum præterito, & præſens eſſe deſinit. Sic igitur inquit, etiam iſtud, quod in lege eſt, ſi diuidas, ſeparesq; duo uerba hæc, ſubreptum, & erit, ut ſic audias ſubreptum, tanquā certamen erit, aut ſacrificium erit. Tum uidebitur lex in poſt futurum loqui. Si uero copulate, per miſteq; dictum intelligas: ut ſubreptumerit non duo, ſed unum uerbum ſit. Idq; unica patiendi declinatione fit: tum hoc uerbo non minus præteritum tempus oſtenditur, quam futurum.

In ſermonibus apud mēſam Tauri philoſophi, quæri, agitariq; eiuſmodi ſolita. Cur oleum ſæpe, & facile, uina

cile, uina rarius congelaſcant, acetum haud ferè unquam; & cur aquæ fluuiorum, fontiumq́ue durentur, mare gelu non duretur. Cap. VIII.

P*Hiloſophus Taurus accipiebat nos Athenis cœna plerunq́ue, ad id diei ubi iam ueſperauerat. id enim eſt tempus iſtic cœnandi frequens. Eius cœnæ fundus, & fundamentum omne erat in olla una lentis ægyptiæ, & cucurbitæ inibi minutim cæſæ. ea quodam die ubi paratis, & expectantibus nobis adlata, atq́ue impoſita menſæ eſt: puerum iubet Taurus oleũ in ollam indere. erat is puer genere atticus ad annos maxime natus VIII. feſtiuiſſimus, ætatis, & gentis argutijs ſcatens. Guttum Samium ore tenus imprudens inanẽ, tanquam ſi ineſſet oleum: adfert, conuertitq́ue eum: &, ut ſolitum eſt: circumegit per omnem partem ollæ manum. nullum inde ibat oleum. Aſpicit puer guttum atrocibus oculis ſtomachabundus, & concuſſum uehementius iterum in ollam uertit. Idq́ue cum omnes ſenſim, atq́ue ſummiſſim rideremus: Tum puer græce, & id quidem perquam attice. μὴ γελᾶτε inquit, ἔνι τοὔλαιον, ἀλλ' οὐκ ἴστε οἵα φρίκη περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε τήμερον κεκρυστάλλωται. Verbero inquit ridens Taurus, nonne is curriculo, atq́ue oleum petis? Sed cum puer foras emptum iſſet: nihil ipſe iſta mora offenſior. Olla inquit, oleo indiget, & ut uideo intollerandum feruit. cohibeamus manus, atq́ue interea quoniã puer nunc admonuit ſolere oleum congelaſcere: conſyderemus, cur oleum quidem ſæpe, & facile ſtet, uina rarẽter*

congelaſcant. Atq; aſpicit me, & iubet, quod ſentiam dicere. Tum ego reſpondi, coniectare me uinum idcirco minus cito coaleſcere: quod ſemina quædam caloris in ſeſe haberet: eſſetq; natura ignitius, ob eamq; rem dictum eſſe ab Hom. αἴθοπα οἶνον, non, ut alij putarent, propter colorẽ. Eſt quidem inquit Taurus, ita ut dicis, nam fermè conuenit, uinum, ubi potum eſt, cale facere corpora. Sed non ſecus oleum quoq; calorificum eſt: neq; minorem uim in corporibus caleſaciendis habet. Ad hoc ſi iſtæc, q̃ calidiora ſunt, difficilius gelu coguntur, congruens eſt, ut quæ frigidiora ſunt facile cogantur. Acetum aũt omnium maxime frigorificum eſt. atq; id nunquam tamen concreſcit. Num igitur magis cauſa oleo coaguli celerioris in leuitate eſt: faciliora. n. ad coeundum ideo uidentur, quæ leuatiora, leuioráq; ſunt. Præterea id quoq; ait, quæri dignum, cur fluuiorum, & fontium aquæ gelu durẽtur, mare omne incõgelabile ſit? Tametſi Herodotus inquit, hiſtoriæ ſcriptor contra omnium fermè, qui hæc quæſiuerũt opinionem: ſcribit mare Boſphoricum, quod cimeriũ appellatur, earũq; partiũ mare omne, qđ ſcythicum dicitur: gelu ſtringi, & cõſiſtere. Dũ hæc Taurus, interea puer uenerat, & olla deferbuerat: tempuſq; eſſe cœperat edendi, & tacendi.

De notis literarũ, quæ in C. Cæſaris epiſtolis reperiuntur, deq; alijs clandeſtinis literis ex ueteri hiſtoria petitis, & quid σκυτάλη ſit laconica.

Caput IX.

Libri ſunt

Libri ſunt epiſtolarum C. Cæſaris ad C. Oppium, & Balbum Cor. qui res eius abſentis curabant. In his epiſtolis quibuſdam in locis inueniuntur literæ ſingulariæ, ſine coagmentis ſyllabarum, quas tu putes poſitas incondite. Nam uerba ex his literis confici nulla poſſunt. Erat autem conuentum inter eos clandeſtinum, de commutando ſitu literarum, ut inſcriptio quidem alia aliæ locum, & nomen teneret: ſed in legendo locus cuiq; ſuus, & poteſtas reſtitueretur. Quæ nam uero litera pro qua ſubderetur, ante ijs, ſicut dixi, complacebat, qui hanc ſcribendi latebram parabant. Eſt autem Probi grammatici commentarius ſatis curioſe factus, de occulta literarum ſignificatione epiſtolarum C. Cæſaris ſcriptarum. Lacedæmonij autem ueteres cum diſſimulare, & occultare literas publice ad imperatores ſuos miſſas uolebant: ne ſi ab hoſtibus exceptæ forent: conſilia ſua noſcerentur: epiſtolas id genus factas mittebant. Surculi duo erant teretes oblonguli pari craſſamento, eiuſdemq; longitudinis deraſi, atque ornati conſimiliter. Vnus imperatori in bellum proficiſcenti dabatur: alterum domi magiſtratus cum iure, atque cum ſigno habebant. Quando uſus uenerat literarum ſecretiorum: circum eum ſurculum lorum modicæ tenuitatis, longum autem quantum rei ſatis erat, complicabant, uolumine rotundo: & ſimplici. Ita uti oræ adiunctæ undiq;, & cohærentes lori, quod plicabatur coirent. Literas deinde in eo loro per tranſuerſas iuncturarum oras, uerſibus à ſummo ad imum proficiſcentibus inſcribebãt.

Id lorum literis ita perſcriptis reuolutum ex ſurculo imperatori, commenti illius conſcio mittebant. Reſolutio autem lori literas truncas, atq; mutilas reddebat: membráq; earum, & apices in parteis diuerſiſſimas ſpargebat. Propterea ſi id lorum in manus hoſtium inciderat: nihil quicquam coniectari ex eo loro quibat. Sed ubi ille, ad quem erat miſſum: acceperat, ſurculo compari, quem habebat, capto, ad finem per inde ut debere fieri ſciebat: circumplicabat: atq; ita literæ per ambitum eundem ſurculi coaleſcentes, rurſum coibant, integramq;, & incorruptam epiſtolam, & facilem legi præſtabant. Hoc genus epiſtolæ lacedæmonij σκυτάλην appellant. Legebamus id quoq; in uetere hiſtoria rerum punicarum, uirum indidem quempiam illuſtrem (ſiue ille Haſdrubal, ſiue quis alius eſt non retineo) epiſtolam ſcriptam ſup rebus arcanis hoc modo abſcondiſſe. Pugillaria noua, nondum etiam cera illita accepiſſe: literas in lignum incidiſſe. Poſtea tabulas, uti ſolitum eſt: cera colliniſſe: Easq; tabulas, tanquam non ſcriptas, cui futurum id prædixerat: miſiſſe. Eum deinde ceram deraſiſſe, literasq; incolumes ligno inciſas legiſſe. Eſt & alia in monimentis rerum græcarum profunda quædam, & inopinabilis latebra barbarico aſtu excogitata. Hiſtieus nomine fuit loco natus in terra Aſia non ignobili. Aſiam tunc tenebat imperio Rex Darius. Is Hiſtieus, cum in Perſis apud Darium eſſet: Ariſtagoræ cuipiam res quaſdam occultas nuntiare furtiuo ſcripto uolebat. Comminiſcitur opertum hoc literarum admirandum. Seruo ſuo diu oculos ægros ha-

benti

benti capillum ex capite omni, tanquam medendi gratia, deradit. Caputq; eius leue in literarum formas compingit. His literis, quæ uoluerat, perſcripſit. Hominem poſtea, quoad capillus adoleſceret: domi continuit. Vbi id factum eſt: ire ad Ariſtagoram iubet. Et cum ad eum inquit, ueneris, mandaſſe me dicito. ut caput tuum (ſicut nuper egomet feci) deradat. ſeruus, ut imperatum erat, ad Ariſtagoram uenit: mandatumq; domini adfert. Atq; ille id non eſſe fruſtra ratus, q̄d erat mandatum fecit. Ita literæ perlatæ ſunt.

Quid de uerſibus Virglij Phauorinus exiſtimarit, q̄bus in deſcribenda flagrãtia montis Aetnæ Pindarum poetam ſecutus eſt. Collataq; ab eo ſuper eadem re utriusq; carmina, & dijudicata.

Caput X.

P Hauorinum philoſophum, cum in hoſpitis ſui Antiatem uillam æſtu anni conceſſiſſet: nosq; ad eum uidendum Roma ueniſſemus: memini ſuper Pindaro poeta, & Virglio in hunc ferè modum diſſerere. Amici inquit, familiaresq; P. Virglij, in ijs, quæ de ingenio, moribusq; eius memoriæ tradiderunt: dicere eum ſolitum ferunt, parere ſe uerſus more, atq; ritu urſino. Nãq; ut illa beſtia fœtum ederet ineffigiatum, informemq;, lambendoq; id poſtea, quod ita edidiſſet: conformaret, & fingeret, proinde ingenij quoq; ſui partus recentes rudi eſſe facie, & imperfecta. Sed deinceps tractando, colendoq; reddere ijs ſe oris, & uultus liniamenta. Hoc uirum

iudicij ſubtiliſſimi ingenue, atq; uere dixiſſe, res inquit, ipſa uerum indicium facit. Nam quæ reliquit perfecta, expolitáq;, quibusq; impoſuit ſenſus, atq; delectus ſui ſupremam manum: omni poeticæ uenuſtatis laude florent. Sed quæ procraſtinata ſunt ab eo, ut poſt recenſerentur: & abſolui, quoniam mors præuerterat, nequiuerunt: nequaquam poetarum elegantiſſimi nomine, atque iudicio digna ſunt. Itaque cum morbo oppreſſus, aduentare mortem uideret: petiuit, orauitq; à ſuis amiciſſimis impenſe, ut æneida, quam non dum ſatis elimauiſſet: abolerent. In ijs autem inquit, quæ uidentur retractari, & corrigi debuiſſe: is maxime locus eſt, qui de monte Aetna factus eſt. Nã cum Pindari ueteris poetæ carmen, quod de natura, atq; flagrãtia montis eius compoſitum eſt, æmulari uellet: eiuſmodi ſententias, & uerba molitus eſt, ut Pindaro quoq; ipſo, qui nimis opima, pinguiq; eſſe facundia exiſtimatus eſt: inſolentior, hoc quidem in loco, tumidiorq; ſit. Atq; uti uoſmetipſos inquit, eius, quod dico arbitros faciam: carmen Pindari, qđ eſt ſuper monte Aetna quantulum mihi memoriæ eſt, dicam.

τᾶς. ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
τυ πυρὸς ἁγνόταται
ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
δ᾽ ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
αἴθων. ἀλλ᾽ ἐν ὄρφναισι πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ
κεῖνο δ᾽ ἁφαίστοιο κρουνὸς, ἑρπετὸν

δεινοτάτȣς ἀναπέμ-
πει. τέρας μὲν θαυμάσιον τι ἰδέ-
σθαι. θαῦμα δὲ καὶ παριόν- των ἀκȣ̃σαι.

Audite nunc inquit, Virgilij uerſus, quos inchoaſſe eum uerius dixerim, quàm feciſſe.

Portus ab acceſſu uentorum immotus, & ingens
Ipſe, ſed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis.
Interdumq́; atram prorumpit ad æthéra nubem
Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
Attollitq́; globos flammarum: & ſydera lambit.
Interdum ſcopulos, auulſáq; uiſcera montis
Erigit eructans: liquefactáq́; ſaxa ſub auras
Cum gemitu glomerat: fundóq́; exæſtuat imo.

Iam principio inquit, Pindarus ueritati magis obſecutus id dixit, quod res erat, quodq́; iſtic uſu ueniebat: quodq́; oculis uidebatur, interdiu fumare Aetnam: noctu flãmigare. Virgilius autem, dum in ſtrepitu, ſonituq́; uerborum conqrendo laborat: utrunq; tempus nulla diſcretione facta, confudit. Atque ille græcos quidem fontes imitatus ignis eructari, & fluere omnes fumi, & flammarum fulua, & tortuoſa uolumina in plagas maris ferre, quaſi quoſdam igneos angues luculente dixit. At hic noſter atram nubem turbine piceo, & fauilla fumantem ῥόον καπνȣ αἴθωνα interpretari uolens craſſe, & immodice congeſſit. globos quoque flammarum, quod ille κρουνȣ̀ς dixerat, duriter, & ἀκύρως tranſtulit. Item q̃d ait ſydera lambit. Vacãter hoc etiã inqt, accumulauit, & inaniter. Neq; non id quoq; inenarrabile eſſe ait, et propemodũ iſenſibile, q̃d nubẽ atrã fumare di-

xit turbine piceo, & fauilla candente. Non enim fumare inquit, ſolent, neq; atra eſſe, quæ ſunt candentia, niſi ſi candenti dixit peruulgate, & improprie pro feruenti fauilla, non pro ignea, & relucenti. Nã candens ſcilicet eſt à candore dictum, non à calore. Quod ſaxa autem, & ſcopulos eructari, & erigi, eoſdemq; ipſos ſtatim liquefieri, & gemere, atq; glomerari ſub auras dixit, hoc inquit, nec à Pindaro ſcriptum, nec unquam fando auditum, & omnium, quæ monſtra dicuntur: monſtroſiſſimum eſſe.

Quod Plutarchus in libris ſympoſiacis opinionem Platonis, de habitu, atq; natura ſtomachi, fiſtulæq; eius, quæ τραχεῖα dicitur, aduerſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt, authoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. Caput XII.

T Plutarchus, & alij quidam docti uiri reprehenſum eſſe ab Eraſiſtrato nobili medico Platonem ſcripſere, quod potum dixit defluere ad pulmonem. Eoq; ſatis humectato, dimanare per eum, quia ſit rimoſior, & confluere inde in ueſicam. Erroriſq; iſtius fuiſſe Alcæũ ducem, qui in poematis ſuis ſcriberet. τόν τε πνεύμονα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. Ipſum autem Eraſiſtratum dicere duas eſſe quaſi canaliculas quaſdam, uel fiſtulas. Easq; ab oris faucibus proficiſci deorſum, per earumq; alterã deduci, delabiq; in ſtomachum eſculenta omnia, & poculenta. Ex eoq; ferri in uentriculum, qui græce

appellatur ἡ κάτω κοιλία. Atq; ibi ſubigi, digeriq́; , ac deinde aridiora ex iis recrementa in alueum conuenire, quod græce κῶλον dicitur humidiora peruehens in ueſicam, per alterã autem fiſtulam, quæ græce nominatur τραχεῖα ἀρτηρία, ſpiritum à ſummo ore in pulmonem, atq; inde rurſum in os, & in nareis commeare. Perq́; eandem uiã uocis quoq; fieri meatum. Ac ne potus, cibusq; aridior, quẽ oporteret in ſtomachum ire: procideret ex ore, labereturq́; in eandem fiſtulam, per quam ſpiritus reciprocatur: eaq; offenſione intercluderetur animæ uia, impoſitam eſſe arte quadam, & ope naturæ. Inde apud duo iſta foramina, quæ dicitur ἐπιγλωττὶς, quaſi clauſtra quædam mobilia, conniuentia uiciſſim, & reſurgentia. Eamq́; ἐπιγλωττίδα inter edendum, bibendumq́; operire, atq; protegere τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν, nequid ex eſca, potu'ue incideret in illud quaſi æſtuãtis animæ iter. Ac propterea nihil humoris influere in pulmonem ore ipſo arteriæ communito. Hæc Eraſiſtratus medicus aduerſum Platonem. Sed Plutarchus in libro ſympoſiacorum authorem Platonis ſententiæ Hippocratem dicit fuiſſe. Idemq́; eſſe opinatos, & Philiſtiona Locrum, & Dioxippum Hippocraticum ueteres medicos, & nobiles. Atq; illam, de qua Eraſiſtratus dixerit, ἐπιγλωττίδα non idcirco in eo loco conſtitutam, nequid ex potu influeret in arteriam. Nam pulmoni quoq; fouendo rigãdoq́; neceſſarios humores uideri. Sed adpoſitam quaſi moderatricem quandam, arbitram prohibendi, admiſcendi'ue, quod ex ſalutis uſu foret: uti edulia quidem omnia defenderet ab ar-

teria, depelleretq́; in ſtomachum. Potum autem partiretur inter ſtomachum, & pulmonem. Et quod ex eo admitti in pulmonem per arteriam deberet: non rapidum id, neq; uniuerſum, ſed quadam quaſi obice ſuſtentatum, ac repreſſum, ſenſim, paulatimq́; trāſmitteret: atq; omnem reliquum in alteram ſtomachi fiſtulam deriuaret.

De materijs infamibus, quas græci ἀδόξους appellant, à Phauorino exercendi gratia diſputatis.
Caput XII.

INfames materias, ſiue quis mauult dicere inopinabiles, quas græci ἀδόξους καὶ ἀτόπους ὑποθέσεις appellant, & ueteres adorti ſunt, non ſophiſtæ ſolum, ſed philoſophi quoq;, & noſter Phauorinus oppido quā libens in eas materias dicebat, uel ingenio expergificando ratus idoneas, uel exercendis argutijs, uel edomandis uſu difficultatibus, ſicuti cum Therſitæ laudes quæſiuit: & cum febrim quartis diebus recurrentem laudauit. Lepida ſanè multa, & non facilia inuentu in utrāq; cauſam dixit: eaq; ſcripta in libris reliquit. Sed in febris laudibus teſtem etiam Platonem produxit, quē ſcripſiſſe ait. Qui quartanam paſſus conualuerit: uiresq́; integras recuperauerit: fidelius, conſtantiusq́; poſtea ualiturum. atq; inibi in eiſdem laudibus non hercle hac ſententiola inuenuſte luſit, Verſus inquit, eſt longo hominum æuo probatus

ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.

Eo uerſu ſignificatur, nō omni die bene eſſe poſſe, ſed iſto bene, atq; alio male. Quod cum ita ſit inquit, ut in rebus humanis bene, aut male uice alterna ſit, hæc biduo medio interuallata febris, quanto eſt fortunatior, in qua eſt μία μητρυιὰ δύο μητέρες.

Quin particula, quot, qualesq; uarietates ſignificationis habeat, & quã ſæpe in ueterum ſcriptis obſcura ſit. Caput XIII.

Quin particula, quam grammatici coniunctionem appellant, uarijs modis: ſententijsq; connectere orationem uidetur. Aliter enim dici putatur, cum quaſi increpantes, uel interrogantes, uel exhortantes dicimus, quin uenis? quin legis? quin fugis? Aliter cum ita confirmamus. Non dubium eſt, quin M. Tullius omnium ſit eloquentiſſimus. Aliter autem cum ſic componimus, qđ quaſi priori uidetur contrarium. Non idcirco cauſas Iſocrates non defendit, quin id utile eſſe, & honeſtum exiſtimarit. A quo illa ſignificatio non abhorret, quæ eſt in tertia origine M. Catonis. Haud eos inquit, eo poſtremum ſcribo, quin populi, & boni, & ſtrenui ſient. In ſecunda quoq; origine M. Cato non longe ſecus hac particula uſus eſt. Neq; ſatis inquit, habuit, quod eũ in occulto uitiauerat, quin eius famam proſtitueret. Præterea animaduertimus Quadrigarium in. VIII. annalium particula iſta uſum eſſe obſcuriſſime. Ipſius uerba poſuimus. Romam uenit, uix ſuperat quin triumphus decernatur. Item in. VI. annali

» eiuſdem uerba hæc ſunt. Pene factum eſſe, quin ca-
» ſtra relinquerent, atq; cederent hoſti. Non me autem præterit dicere aliquem poſſe de ſummo pectore nihil eſſe in his uerbis negotij. Nam quin utrobiq; poſitum pro ut, planiſſimumq; eſſe, ſi ita dicas. Romam uenit, uix ſuperat, ut triumphus decernatur. Item
» alio in loco, pene factum eſt, ut caſtra relinquerent,
» atq; cederent hoſti. Sed utantur ſane qui tam expediti ſunt perfugijs commutationum in uerbis, quæ non intelliguntur. utantur tamen, ubi id facere poterūt, uerecundius. Hanc uero particulam, de qua diximus, niſi quis didicerit compoſitam, copulatamq; eſſe, neq; uim tantum coniungendi habere, ſed certa quadā ſignificatione factam: nunquam profecto rationes, ac uarietates iſtius comprehenſurus eſt. Quod quia longioris diſſertationis eſt: poterit cui otium eſt, reperire hoc in P. Nigidij commentarijs, quos grammaticos inſcripſit.

Sententiæ ex Publij mimis ſelectæ lepidiores. Caput XIIII.

Publius Mimos ſcriptitauit, dignusq; habitus eſt, qui ſuper Laberio iudicaretur. C. autem Cæſarē ita Laberij maledicentia, & adrogantia offendebat: ut acceptiores, & probatiores ſibi eſſe Publij, quā Laberij Mimos prædicaret. huius Publij ſententiæ feruntur pleræq; lepidæ, & ad communem ſermonum uſum commodatiſſimæ. Ex quibus ſunt iſtæ ſingulis uerſibus circunſcriptæ, quas libitum hercle eſt adſcribere.

Malum conſilium eſt, quod mutari non poteſt,

beneficium

» *Beneficium dando accipit: qui digno dedit.*
» *Feras, non culpes, quod uitari non poteſt.*
» *Cui plus licet quam par eſt: plus uult, quàm licet.*
» *Comes facundus in uia pro uehiculo eſt.*
» *Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.*
» *Hæredis fletus ſub perſona riſus eſt.*
» *Furor fit læſa ſæpius patientia.*
» *Improbe Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.*
» *Ita amicum habeas, poſſe ut fieri hunc inimicũ putes.*
» *Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.*
» *Nunquam periculum ſine periculo uincitur.*
» *Nimium altercando ueritas amittitur.*
» *Pars beneficij eſt, quod petitur, ſi belle neges.*

Quod Carneades Academicus helleboro ſtomachum purgauit, ſcripturus aduerſus Zenonis ſtoici decreta. Deq; natura, medelaq; hellebori candidi, & nigri. Caput XV.

CArneades Academicus ſcripturus aduerſum ſtoici Zenonis libros, ſuperiora corporis helleboro candido purgauit, nequid ex corruptis in ſtomacho humoribus ad domicilia uſq; animi redundaret: & conſtantiam, uigoremq; mentis labefaceret. Tanta cura, tantoq; apparatu uir ingenio præſtanti ad refellenda, quæ ſcripſerat Zeno: adgreſſus. Id cum in hiſtoria græca legiſſem: quod helleboro candido ſcriptum erat: quid eſſet quæſiui. Tum cõperi duas ſpecies hellebori eſſe diſcerniculo coloris in-

ſignes, candidi, & nigri. Eos autem colores non in ſemine hellebori, neq; in uirgultis, ſed in radice dinoſci. Candido ſtomachum, & uentrem ſuperiorem uomitionibus purgari. Nigro aluum, quæ inferior uocatur, dilui. Vtriusq; eſſe hanc uim, ut humores noxios, in quibus cauſæ morborum ſunt: extrahant. Eſſe autem periculum, ne inter cauſas morborum omni corporum uia patefacta, ea quoq; ipſa, in quibus cauſa uiuendi eſt: exinaniantur. Amiſſoq; omni naturalis alimoniæ fundamēto, homo exhauſtus intereat. Sed helleborum ſumi poſſe tutiſſime in inſula Anticyra, Plynius Secundus in libris naturalis hiſtoriæ ſcripſit. Propterea Liuium Druſum, qui Trib. pleb. fuit: cum morbum, qui comitialis dicitur: pateretur: Anticyram nauigaſſe, & in ea inſula helleborum bibiſſe ait, atq; ita morbo liberatum. Præterea ſcriptum legimus, Gallos in uenatibus tingere helleboro ſagittas: quod ijs ictæ exanimatæ feræ teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium, uulnera ex ſagittis facta circuncidere latius dicuntur.

Anates ponticas uim habere uenenis detegendis potentem. Atq; inibi de Mithridatis Regis in id genus medicamenti ſolertia. Caput XVI.

a Nates ponticas dicitur edundis uulgo uenenis uictitare. Scriptum etiam à Leneo Cn. Pompeij liberto Mithridatem illum ponti Regem medicinæ rei, & remediorum id genus ſolertem fuiſſe. Solitumq; earum ſanguinem miſcere medicamentis, quæ

tis, quæ digerendis uenenis ualent. Eumq; ſanguinem uel potentiſſimum eſſe in ea confectione. Ipſum autem regem adſiduo talium medelarum uſu à clandeſtinis epularum inſidijs cauiſſe. Quin & ſcientem quoq; ultro, & oſtentandi gratia uenenum rapidum, & uelox ſæpenumero hauſiſſe, atq; id tamen ſine noxa fuiſſe. Quamobrem poſtea cum prælio Po.Ro. uictus in ultima regni refugiſſet: & mori decreuiſſet: & uenena uiolentiſſima feſtinandæ necis gratia fruſtra expertus eſſet: ſuo ſe ipſe gladio tranſegit. Huius regis Antidotus celebratiſſima eſt, quæ Mithridatios uocatur.

Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum, Q. q; Enniumtria corda habere ſeſe dixiſſe, quod tres linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam. Caput XVII.

Q. Ennius tria corda habere ſeſe dicebat: quod loqui Græce, & Oſce, & Latine ſciret. Mithridates autem Ponti, atq; Bithyniæ Rex inclytus, qui à Cn. Pompeio bello ſuperatus eſt: II. & XX. gentium, quas ſub ditione habuit: linguas percalluit. Earumq; omnium gentium uiris haud unquam per interpretem locutus eſt. Sed ut quenq; ab eo appellari uſus fuit: perinde lingua, & oratione ipſius, non minus ſcite, quàm ſi gentis eius eſſet: locutus eſt.

Quod M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Annio Milone in adulterio

ſcribit, & loris cæſum, pecuniáq; data dimiſſum.

Caput XVIII.

m Arcus Varro in literis, atq; uita, fide homo multa & grauis, in libro, quem inſcripſit Pius, aut de pace, C. Salluſtium ſcriptorem ſeriæ illius, & ſeueræ orationis, in cuius notiones cenſorias fieri, atq; exerceri uidemus: in adulterio deprehenſum ab Annio Milone loris bene cæſum dicit: & cum dediſſet pecuniam: dimiſſum.

Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam, & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus. Et quæ duo uerba obſeruanda præceperit, omnium rerum longe ſalubria.

Caput XIX.

p Hauorinum ego audiui dicere Epictetum philoſophum dixiſſe, pleroſq; iſtos, qui philoſophari uidentur: philoſophos eſſe huiuſcemodi ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν. Id ſignificat, factis procul, uerbis tenus. Iam illud eſt uehementius, quod Arrianus ſolitum eum dictitare in libris, quos de diſſertationibus eius compoſuit: ſcriptum reliquit. Nam cum inquit, animaduerterat hominem pudore amiſſo, importuna induſtria, corruptis moribus audacem, confidentem lingua, cæteráq; omnia, præterquam animum procurantem: iſtiuſmodi inquit, hominem cum uiderat: ſtudia quoq;, & diſciplinas philoſophiæ contrectare, & phyſica adire, & meditari dialectica, multáq; id genus theoremata ſuſpicari, ſciſcitaríq; inclamabat Deûm, atq; ho-

minum

minuum fidem: ac plerunq; inter clamandum his eum uerbis increpabat. ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις, σκέψε εἰ καὶ κάθαρται τὸ ἀγγεῖον. ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο ἢν σαπῇ οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἂν, ἢ τὶ τούτων χεῖρον. Nil profecto is uerbis grauius, nil uerius, quibus declarabat maximus philoſophorum literas, atq; doctrinas philoſophiæ, cum in hominem falſum, atq; degenerem, tanquam in uas ſpurcum, atq; pollutum influxiſſent, uerti, mutari, corrumpi, & quod ipſe κυνικώτερον dixit: urinam fieri, aut ſiquid eſt urina ſpurcius. Præterea idem ille Epictetus, quod ex eodem Phauorino audiuimus, ſolitus dicere eſt, duo eſſe uitia multo omnium grauiſſima, ac teterrima, intolerantiam, & incontinentiam: cum aut iniurias, quæ ſunt ferendæ: non toleramus, neq; ferimus: aut a' quibus rebus uoluptatibusq; nos tenere debemus: non tenemus. Itaq; inquit, ſiquis hæc duo uerba cordi habeat: eaq; ſibi imperando, atq; obſeruando curet: is erit pleraq; impeccabilis, uitamq; uiuet tranquilliſſimam. Verba duo hæc dicebat, ἀνέχου καὶ ἀπέχου.

Ex ſympoſio Platonis ſumpta uerba, numeris coagmentisq; uerborum ſcite, modulateq;, & apte exercendi gratia, in latinam orationem uerſa.

Caput XX.

s Ympoſium Platonis apud philoſophũ Taurum legebatur. Verba illa Pauſaniæ inter conuiuas amorem uice ſua laudantis. ea uerba ita prorſum amauimus, ut meminiſſe etiam ſtu-

duerimus. Sunt adeo, quæ meminimus, uerba hæc. πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη. οὔτε καλή. οὔτε αἰσχρά. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν. ἢ πίνειν ἢ λαλεῖν ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδέν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει. ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον, καὶ ὀρθῶς καλὸν γίνεται. μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχρόν, οὕτω καὶ τὸ ἐρᾶν. καὶ ὁ ἔρως, οὐ πᾶς ἐστι καλός, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι. ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν. Hæc uerba ubi lecta ſunt, atq; ibi Taurus mihi, Heus inquit, tu ῥηθορίσκε. Sic enim me in principio recens in diatribam acceptū appellitabat: exiſtimans eloquentiæ unius exercendæ gratia Athenas ueniſſe: Vides'ne inquit ἐνθύμημα crebrum, & coruſcum, & connexum, breuibusq;, & rotundis numeris, cum quadam æquabili circum actione deuinctum? Habes'ne nobis dicere in libris rethorum ueſtrorum tam apte, tamq; modulate compoſitam orationem? Sed hos inquit, tamen numeros cēſeo uideas οὐδὲ πάρεργον. Ad ipſa enim Platonis penetralia, ipſarumq; rerum pondera & dignitates pergendum eſt, non ad uocularum eius amœnitatē, nec ad uerborum uenuſtates diuerſitandum. Hæc admonitio Tauri de orationis Platonicæ modulis, nō modo non repreſſit: ſed inſtruxit etiam nos ad elegantiam græcæ orationis uerbis latinis adfectandam. Atque uti quædam animalium parua, & uilia ad imitandum ſunt: quas res cunq; audierint, uiderint'ue, petulantia proinde nos ea, quæ in Platonis oratione demirabamur: non æmulari quidē, ſed lineas, umbrasq; facere auſi fuimus, uelut ipſum hoc eſt, quod ex illis ijſ-

dem

dem uerbis eius effinximus. Omne inquit, omnino factum ſic ſeſe habet, neque turpe eſt quantum in eo eſt, neque honeſtum: uelut eſt, quas nunc facimus ipſi res bibere, cantare, diſſerere. Nihil nanq; horum ipſum ex ſeſe honeſtum eſt: quale, cum fieret modo, factum eſt: tale extitit. Si recte, honeſteq; factum eſt: tum honeſtum fit, ſin parũ recte: turpe fit: ſic amare, ſic amor non honeſtus omnis, neq; omnis laude dignus: ſed qui facit, nos ut honeſte amemus.

Quibus temporibus poſt Romam conditam græci, Romaniq; illuſtres uiri floruerunt, ante ſecundũ bellum Carthaginienſium.

Caput XXI.

UT conſpectum quendã ætatum antiquiſſimarum, item uirorum illuſtriũ, qui in his ætatibus nati fuiſſent, haberemus: ne in ſermonibus forte in conſpectum aliquid ſuper ætate, atq; uita clarorum hominum temere diceremus: ſicuti ſophiſta ille ἀπαίδευτος, qui publice nuper diſſerens, Carneadem philoſophum à rege Alexandro Philippi filio pecunia donatum, & Panætium ſtoicum cum ſuperiore Africano uixiſſe dixit: ut ab iſtiuſmodi inquã temporũ, ætatumq; erroribus caueremus: excerpebamus ex libris, qui chronici appellantur: q̃bus temporibus floruiſſent græci, ſimulatq; Romani uiri, q̃ uel ingenio, uel imperio nobiles, inſignesq; poſt conditam Romam fuiſſent ante ſecundũ bellum Carthaginienſium, easq; nunc excerptiones noſtras uarijs, diuerſiſq;

in locis factas, curſim digeſſimus. Neq; enim id nobis negotium fuit: ut acri, atq; ſubtili cura excellentium in utraq; gente hominum ευχειρισμοὺς componeremus: ſed ut noctes iſtæ quadam tenus his quoq; hiſtoriæ floſculis leuiter iniectis aſpergerentur. Satis autem uiſum eſt in hoc commentario de temporibus paucorum hominum dicere: ex quorum ætatibus de pluribus quoq;, quos non nominaremus: huad difficilis coniectura fieri poſſet. Incipiemus enim à Solone claro: quoniam de Homero, & Heſiodo, inter omnes ferè ſcriptores conſtitit, ætatem eos egiſſe, uel iiſdē fere temporibus, uel Homerum aliquanto antiquiorem. utrunq; tamen ante Romam conditam uixiſſe Siluiis Albæ regnantibus, annis poſt bellum Troianum, ut Caſſius in primo annalium de Homero, atq; Heſiodo ſcriptum reliquit: plus C. atq; LX. Ante Romam cond. ut Cornelius Nepos in primo chronicorum de Homero dixit: annis circiter C. & LX. Solonem ergo accepimus unum ex illo nobili numero ſapientum leges ſcripſiſſe Athenienſium, Tarquinio Priſco Romæ regnante, anno regni eius trigeſimotertio. Seruio autem Tullio regnante, Piſiſtratus Athenis tyrannus fuit. Solone ante in exilium uoluntarium profecto, quoniam id ei prædicenti non creditum eſt. Poſtea Pythagoras Samius in Italiam uenit. Tarquinii filio regnum obtinente, cui cognomentum ſuperbus fuit: iiſdemq; temporibus occiſus eſt, Athenis ab Harmodio, & Ariſtogitone Hipparchus Piſiſtrati filius, Hippiæ tyranni frater. Archilochum autem Nepos Cornelius tradit Tullio Hoſtilio Romæ regnāte, iam

te, iam tunc fuiſſe poematis clarum, & nobilem. Ducenteſimo deinde & LX. anno poſt Romam cond. aut non longe amplius, uictos eſſe ab Athenienſibus Perſas, memoriæ traditum eſt. Pugna illa inclyta marathonia Miltiade duce, qui poſt eam uictoriam damnatus à populo Athenienſi in uinculis publicis mortem obijt. Tum Aeſchylus Athenis tragœdiarum poeta celebris fuit. Romæ autem fermè iſtis temporibus tribunos, & ædiles, tum primum per ſeditionem ſibi plebes creauit. Ac non diu poſt Cn. Martius Coriolanus exagitatus, uexatusq; à tri. ple. ad Volſcos, qui tum hoſtes erant, à Rep. deſciuit, bellumq; Po. Ro. fecit. poſt deinde paucis annis Xerſes rex ab Athenienſibus, & pleraq; græcia Themiſtocle duce nauali prælio, quod ad Salamina factũ eſt, uictus, fugatusq; eſt. Atq; inde anno ferè quarto, Menenio Agrippa, Marco Horatio Puluillo COSS. bello ueiente apud fluuium Cremeram, ab ijs ſex & trecenti patritij Fabij cum familijs ſuis, uniuerſi ab hoſtibus circumuenti perierunt. Iuxta ea tempora Empedocles Agrigentinus in philoſophiæ naturalis ſtudio floruit. Romæ autem per eas tempeſtates Xuiros legibus ſcribundis creatos conſtitit. Tabulasq; ab ijs primo decem conſcriptas, mox alias duas additas. Bellum deinde, terra Græcia maximum peloponneſiacum, quod Thucydides memoriæ mandauit, cœptum eſt, circa annum ferè poſt Cond. Romam. CCCXXIII. Qua tempeſtate A. Poſtumius Torquatus dictator Romæ fuit, qui filium ſuum, quod contra ſuum dictum in hoſtem pugnauerat: ſecuri necauit. Hoſtes tum Popu. Ro. fuerant Fidenates.

Itaque qui inter hæc tempora nobiles, celebresq; erãt: Sophocles, ac deinde Euripides tragici poetæ, & Hippocrates medicus, & Democritus philoſophus, quibus Socrates athenienſis natu quidem poſterior fuit: ſed quibuſdam temporibus iiſdem uixerunt. Iam deinde trib. militaribus conſulari imperio remp. Romæ regentibus ad annũ ferè cõditæ urbis. CCCXLVII. Trigĩta illi tyrãni præpoſiti ſunt à lacædæmoniis athenienſibus, & in Sicilia Dionyſius ſuperior tyrannidem tenuit. Paucisq; annis poſt Socrates Athenis capitis damnatus eſt, & in carcere ueneno necatus. Ea ferè tempeſtate Romæ M. Furius Camillus dict. fuit, & Veios cæpit. Ac poſt non longo tempore bellum ſenonicum fuit. Tum Galli Romam præter capitolium ceperunt. neq; multo poſtea Eudoxus aſtrologus in terra Græcia nobilitatus eſt. Lacædæmoniiq; ab Athenienſibus apud Corinthũ ſuperati duce Phormione. & M. Manlius Romæ, qui Gallos in obſidione capitolii obrepentes per ardua depulerat: conuictus eſt conſilium de regno occupando iniſſe, damnatusq; capitis è ſaxo tarpeio, ut M. Varro ait, præceps datus eſt, ut Cor. autem nepos ſcriptum reliquit, uerberando necatus eſt. eoq; ipſo anno, qui erat poſt recuperatam urbem ſeptimus, Ariſtotelem philoſophum natum eſſe, memoriæ mandatum eſt. Aliquot deinde annis poſt bellũ ſenonicum Thebani Lacædæmonios duce Epaminunda apud Leuctra ſuperauerunt, ac breui poſt tempore in urbe Roma lege Licinii Stolonis COSS. creari, etiam ex plebe cœpti, cum antea ius non eſſet, niſi ex patriciis gentibus fieri

COS. Circa annum deinde urbis cond. quadringenteſimum, Philippus Amyntæ filius Alexandri pater, regnum Macedoniæ adeptus eſt. Inq́; eo tempore Alexander natus eſt. Paucisq́; inde annis poſt Plato philoſophus ad Dionyſium Siciliæ tyrannum poſteriorem profectus eſt. Poſt deinde aliquanto tempore, Philippus apud Cheroneam prælio magno Athenienſes uicit. Tum Demoſthenes orator ex eo prælio ſalutem fuga quæſiuit. Cumq́; id ei, quod fugerat probroſe obijceretur: uerſu illo notiſſimo illuſit,

ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Poſtea Philippus ex inſidijs occiditur, & Alexander regnum adeptus, ad ſubigendos Perſas in Aſiam, atq; in orientem tranſgreſſus eſt. Alter autem Alexander, cui cognomentum Moloſſo fuit: in Italiam uenit bellum Popu. Ro. facturus. Iam enim fama, uirtusq́; felicitatis Romanæ apud exteras gentes eniteſcere inceptabat. Sed prius, quàm bellum faceret: uita deceſſit. Eum Moloſſum cum in Italiam tranſiret, dixiſſe accepimus, Se quidem ad Romanos ire, quaſi in ἀνδρωνῖτιν: Macedonem iſſe ad Perſas, quaſi in γυναικωνῖτιν. Poſtea Macedo Alexander pleraq; parte orientali ſubacta, cum annos regnauiſſet XI: obijt mortis diem. Neque ita longe poſt Ariſtoteles philoſophus, & poſt aliquanto Demoſthenes, uita functi ſunt. Hiſdemq́; fermè tempeſtatibus Popu. Roma. graui, ac diutino Samnitum bello conflictatus eſt. COSS. q́; T. Veturius, & SP. Poſthumius, in locis iniquis apud Caudium à Samnitibus circumuallati, ac ſub iugum miſſi

turpi fœdere facto diſceſſerunt. Ob eamq; cauſam Po. iuſſu Samnitibus per feciales dediti, recepti non ſunt. Poſt annum deinde urbis cond. CCCC. ferè & LXX. bellum cum rege Pyrrho ſumptum eſt. Ea tempeſtate Epicurus Athenienſis, & Zeno Citienſis philoſophi celebres erant: eodemq; tempore C. Fabritius Lucanus, & Q. Aemilius Papus CENS. Romæ fuerunt, & P. Cornelium Rufinum, qui II. COS. & DICT. fuerat: ſenatu mouerunt. Cauſamq; iſti notæ ſubſcripſere, quod eum comperiſſent argenti facti cœnæ gratia decem PON. habere. Anno deinde poſt Romam Cond. CCCC. fermè & XC. COSS. Appio Claudio, cui cognomentum Caudax fuit Appij illius Cæci fratre, & Marco Fuluio Flacco, bellum aduerſum Pœnos primum cœptum eſt. Neq; diu poſt Callimachus poeta Cyrenenſis Alexandriæ, apud Ptolemæum regem celebratus eſt. Annis deinde poſtea paulo pluribus, quàm XX. cum Pœnis pace facta, COSS. Claudio Centone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tuditano, primus omnium L. Liuius poeta fabulas docere Romæ cœpit, poſt Sophoclis, & Euripidis mortem annis plus ferè C. & LX. poſt Mænandri, annis circiter quinquagintaduobus. Claudium, & Tutidanum COSS. ſequuntur Q. Valerius, & C. Manilius, quibus natum eſſe Q. Ennium poetam M. Varro in primo de poetis libro ſcripſit: eumq;, cum ſeptimum & ſexageſimum annum ageret, duedecimum annalem ſcripſiſſe. Idq; ipſum Ennium in eodem libro dicere. Anno deinde poſt Romam cond. D. undeuiceſimo Spurius Caruilius Ruga primus Romæ de amico-

rum ſententia, diuortium cum uxore fecit, quod ſterilis eſſet: iuraſſetq́; apud CENS. *uxorem ſe liberorum quærendorum cauſa habere.* Eodemq́; *anno* C.Næuius *poeta fabulas apud populum dedit.* Quẽ M.Varro *in libro de poetis primo ſtipendia feciſſe, ait bello punico primo.* Idq́; *ipſum* Næuium *dicere in eo carmine, quod de eodem bello ſcripſit.* Porcium *autem* Licinium Seruius *poeticam* Romæ *cœpiſſe dicit in his uerſibus.*

» *Punico bello ſecundo muſa pennato gradu,*
» *Intulit ſe bellicoſam in* Romuli *gentem feram.*

Ac *deinde annis ferè poſt* XV. *bellum aduerſum* Pœnos *ſumptum eſt.* Atq; *non nimium longe* M.Cato *orator in ciuitate, & Plautus poeta, in ſcena floruerunt.* Hiſdemq́; *temporibus* Diogenes *ſtoicus, &* Carneades Academicus, *&* Critolaus *peripateticus ab* Athenienſibus *ad ſenatum* Po.Ro. *negotij publici gratia legati ſunt.* Neq; *magno interuallo poſtea* Q. Ennius, *& iuxta* Cæcilius, *&* Terentius, *ac ſubinde* Pacuuius, *&* Pacuuio *iam ſene* Accius, *clariorq́; tunc in poematis eorum obtrectandis,* Lucilius *fuit.* Sed *progreſſi longius ſumus, cum finem propoſuerimus adnotatiunculis iſtis bellum* Pœnorum *ſecundum.*

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICA RVM COMMENTARII.

LIBER XVIII.

Diſputationes à philoſopho ſtoico, & contra à peripatetico arbitro Phauorino factæ, quæſitumq́; inter eos quantum in perficienda uita beata uirtus ualeret: quantumq́; eſſet in ijs, quæ dicuntur extranea.

Caput Primum.

F Amiliares Phauorini duo erant quidam nõ incelebres in urbe Roma philoſophi, eorum fuit unus peripateticæ diſciplinæ ſectator, alter ſtoicæ. His quondam ego acriter, atq; contente, pro ſuis utrinq; decretis propugnantibus, cum eſſemus unà Hoſtiæ omnes, cum Phauorino interfui. Ambulabamus autem in litore, cum iam adueſperaſceret æſtate anni noui. Atq; ibi ſtoicus cenſebat, & uitam beatam hominum uirtute animi ſola, & miſeriam ſummam malitia ſola poſſe effici, etiam ſi cætera bona omnia, quæ corporalia, & externa appellarentur: uirtuti deeſſent: malitiæ adeſſent: ille contra peripateticus, miſeram quidem uitam uitijs animi, & malitia ſola fieri concedebat. Sed ad complendos omnes uitæ beatæ numeros, uirtutem ſolam nequaquam ſatis eſſe exiſtimabat: quoniam & corporis integritas, ſanitasq́;, & honeſtus modus formæ, & pe-

cunia familiaris, & bona æſtimatio, cæteraq́; omnia corporis, & fortunæ bona neceſſaria uiderentur perficiendæ beatæ uitæ. Reclamabat hoc in loco ſtoicus, & tanquam ille duas res diuerſas poneret: mirabatur. Quod cum eſſent malitia, & uirtus duo contraria: uita miſera, & beata quoq; æque contraria: non ſeruaret in utriſq; uim, & naturam contrarij, & ad miſeriam quidem uitæ conficiendam, ſatis ualere malitiam ſolam putaret: ad præſtandam uero uitam beatam non ſatis ſolam eſſe uirtutem diceret. Atq; id maxime diſſidere, neq; conuenire dicebat: quod qui profiteretur uitam nullo pacto beatam effici poſſe, ſi uirtus ſola abeſſet: idem contra negaret beatam fieri uitam: cum ſola uirtus adeſſet: & quem daret, haberetq́; abſenti uirtuti honorem eundem petenti, atq; præſenti adimeret. Tum peripateticus perquam hercle feſtiue, rogo te inquit, cum bona uenia reſpondeas, an exiſtimes eſſe uini amphoram cum abeſt ab ea unus congius. Hæc ubi accepit ſtoicus, minime inquit, uini amphora dici poteſt, ex qua abeſt congius. Hoc ubi accepit peripateticus: unus igitur congius amphoram facere dici debebit: quoniam, cum deeſt ille unus, non fit uini amphora: & cum acceſſit, fit amphora. Quod ſi id dicere abſurdum eſt, uno congio ſolo fieri amphorã: itidem abſurdum eſt una ſola uirtute uitam fieri beatam dicere: quoniam cum uirtus abeſt: beata eſſe uita nunquã poteſt. Tum Phauorinus reſpiciens peripateticum, eſt quidem inqt, argutiola hæc, qua de congio uini uſus es: expoſita in libris. Sed (ut ſcis) captio magis lepida quàm

probum, aut ſimile argumentum uideri debet· Congius enim cum deeſt: efficit quidem, ne ſit iuſtæ menſuræ amphora· Sed cum accedit, & additur, non ille unus facit amphoram, ſed ſupplet· Virtus autem (ut iſti dicunt) non acceſſio, neq; ſupplementum: ſed ſola ipſa uitæ beatæ inſtar eſt, & propterea uitam beatam ſola una cum adeſt: facit· Hæc, atq; alia quædã minuta magis, & nodoſa, tanquam apud arbitrum Phauorinum, in ſuam uterq; ſententiam conferebãt· Sed cum iam prima fax noctis, & denſiores eſſe tenebræ cœpiſſent: proſecuti Phauorinum in domum, in quam diuertebat, diſceſſimus.

Cuiuſmodi quæſtionum certaminibus ſaturnalitia ludicra Athenis agitare ſoliti ſumus, atq; inibi inſperſa quædam ſophiſmata, & ænigmata oblectatoria. Caput II.

Saturnalia Athenis agitabamus hilare prorſum, ac modeſte, non, ut dicitur, remittentes animum· Nã remittere inquit Muſonius, animum quaſi amittere eſt: ſed demulcentes eum paulum, atq; laxantes iucundis, honeſtisq; ſermonum illectationibus· Conueniebamus autem ad eandem cœnam compluſculi, qui Romani in Græciam ueneramus, quiq; eaſdem auditiones, eoſdemq; doctores colebamus· Tum qui & cœnulam ordine ſuo curabat, præmium ſoluendæ quæſtionis ponebat, librum ueteris ſcriptoris uel græcum, uel latinum, & coronam è lauro plexã· Totidemq; res quærebat, quot homines iſtic eramus·

eramus. Cũq; eas omneis expoſuerat: rem, locumq; dicendi ſors dabat. Quæſtione igitur ſoluta, corona & præmio donabatur: non ſoluta autem trăſmittebatur ad eum, qui ſortito ſucceſſerat. Idq; in orbem uicæ pari ſeruabatur. Si nemo diſſoluebat quæſtionis eius nodum, præmium ipſum, & corona Deo, cuius id feſtum erat: dicabatur. Quærebantur autem res huiuſcemodi, aut ſententia poetæ ueteris lepide obſcura: non anxie: aut hiſtoriæ antiquioris requiſitio: aut decreti cuiuſpiam ex philoſophia perperam inuulgati purgatio: aut captionis ſophiſticæ ſolutio, aut inopinati, rarioriſq; uerbi indagatio: aut tempus item in uerbo perſpicuo obſcuriſſimum. Itaq; nuper quæſita eſſe memini numero ſeptem, quorum prima fuit enarratio, horum uerſuum, qui ſunt in ſatyris Q. Ennij, uno multifariam uerbo concinniter implicati, quorum exemplum hoc eſt.

» Nam qui lepide poſtulat alterum fruſtrari,
» Quem fruſtratur, fruſtra eum dicit, fruſtra eſſe.
» Nam qui ſeſe fruſtrari, quem fruſtra ſentit:
» Qui fruſtratur, is fruſtra eſt, ſi non ille eſt fruſtra.

Secunda quæſtio fuit, quonam modo audiri, atq; accipi deberet, quod Plato in ciuitate, quam in libris ſuis condidit, τοῖς πολιτείας fingebat, κοινὰς τὰς γυναῖκας eſſe cenſuit, & præmia uiris fortibus, ſummiſq; bellatoribus poſuit ſuauiationes puerorum, & puellarum. Tertio in loco hoc quæſitum eſt, in quibus uerbis captionum iſtarum fraus eſſet, & quo pacto diſtingui, reſoluiq; poſſent. Quod non perdidiſti habes: cornua non perdidiſti: habes igitur cornua. Item altera

captio. Quod ego ſum, id tu non es, homo igitur tu nõ es. Quæſitum id quoq; ibi eſt, quæ eſſet huius quoq; ſophiſmatis reſolutio, cum mentior, & mentiri me dico, mentior, an uerum dico? Poſtea quæſtio iſta hæc fuit. Quam ob cauſam patritij Megalenſibus mutitare ſoliti ſint plebs cerealibus. Secundum ea quæſitum hoc eſt. Verbum uerant quod ſignificat uera dicunt, quis nam ueterum poetarũ dixerit? Sexta quæſtio fuit, aſphodelum cuiuſmodi herba ſit, quod Heſiodus in iſto uerſu poſuerit,

νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,
οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ

Et quid item Heſio. ſe dicere ſentiat, cum dimidium plus eſſe toto dicit. Poſtrema quæſtionum omnium hæc fuit. Scripſerim, uenerim, legerim, cuius temporis uerba ſint præteriti, an futuri, an utriusq;. Hæc ubi ordine, quo dixi propoſita, atq; ſingulis ſorte ductis, diſputata, explanatáq; ſunt: libris, coroniſq; omnes donati ſumus, niſi ob unam quæſtionem, quæ fuit de uerbo uerant. Nemo enim tum commeminerat dictum eſſe à Q. Ennio id uerbũ in. XIII. annaliũ in iſto uerſu.

» Satin uates uerant ætate in agunda.

Corona igitur huius quæſtionis Deo feriarum iſtarum Saturno data eſt.

Quid Aeſchines rhetor in oratione, qua Timarchum de impudicitia accuſauit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit, ſuper ſententia probatiſſima, quã improbatiſſimus homo dixiſſet.

Caput III.

Aeſchines

Eſchines uel acerrimus, prudentiſſimusq; ora-
a torum, qui apud conciones Athenienſium floruerunt: in oratione illa ſæua, crimino-ſaq;, & uirulenta, qua Timarchum de impudicitia grauiter, inſigniterq; accuſauit: nobile, & illuſtre conſilium Lacedæmonijs dediſſe dicit, uirum indidem ciuitatis eiuſdem principem uirtute, atq; ætate magna præditum. Populus inquit, Lacedæmonius de ſumma Rep. ſua quidnam eſſet utile, & honeſtũ deliberabat. Tum exſurgit ſententiæ dicendæ gratia homo quiſpiam turpitudine priſtinæ uitæ defamatiſſimus, ſed lingua tunc, atq; facundia nimium quanto præſtabilis. conſilium quod dabat, quodq; oportere fieri ſuadebat: acceptum ab uniuerſis, & complacitum eſt: futurumque erat ex eius ſententia populi decretum. Ibi unus ex illo principum ordine, quos Lacedæmonij ætatis, dignitatisq; maieſtate tanquam arbitros, & magiſtros diſciplinæ publicæ uerebantur: commoto, iratoq; animo exilit. Et quæ nam inquit, Lacedæmonij ratio, aut quæ tandem ſpes erit urbem hanc, & hanc Remp. ſaluam, inexpugnabilemq; eſſe diutius poſſe: ſi huiuſcemodi anteactæ uitæ hominibus conſiliarijs utemur? Quod ſi proba iſtæc, & honeſta ſententia eſt: quæſo uos non ſinamus eandem dehoneſtari turpiſſimi authoris contagione. Atq; ubi hoc dixit: elegit uirum fortitudine, atq; iuſtitia præter alios præſtantem, ſed inopi lingua, & infacundum: Iuſſitq; eum conſenſu, petituq; omnium eandem illam ſententiam diſerti uiri cuiuſmodi poſſet uerbis dicere: ut nulla prioris mentione habita, ſcitum,

atq; decretum populi ex eius unius nomine fieret, quod ipſum denuo dixerat. Atq; ita, ut ſuaſerat prudentiſſimus ſenex, factum eſt. Sic bona ſententia manſit. Turpis author mutatus eſt.

Quod Sulpitius Apollinaris prædicantem quendam à ſeſe uno Salluſtij hiſtorias intelligi, illuſit quæſtione propoſita, quid uerba iſta apud Salluſtium ſignificarent. Perincertum ſtolidior, an uanior.

Caput IIII.

Cum iam adoleſcentuli Romæ prætextam, & puerilem togam mutaſſemus: magiſtrosq; tunc nobiſmetipſis exploratiores quæreremus: in ſandaliario forte apud librarios fuimus: cum ibi in multorum hominum cœtu Apollinaris Sulpitius uir in memoria noſtra præter alios doctus iactatorem quempiam, & uenditatorem Salluſtianæ lectionis irriſit: illuſitq; genere illo faceti ſſimæ diſſimulationis, qua Socrates ad ſophiſtas utebatur. Nam cum ille ſe unum, & unicum lectorem eſſe, enarratoremq; Salluſtij diceret: neq; primam tantum cutem, ac ſententiarum ſpeciem, ſed ſanguinem quoq; ipſum, ac medullam uerborum eius eruere, atq; introſpicere penitus prædicaret: tum Apollinaris amplecti, uenerariq; ſe doctrinas illius dicens, Per inquit, magiſter optime exoptatus mihi nunc uenis, cum ſanguine, & medulla Salluſtij uerborum. Heſterno enim die quærebatur ex me, quidnam uerba eius hæc in quarto hiſtoriarum libro de Cn. Lentulo ſcripta ſignificent: de quo perincertum fuiſſe ait, ſtolidior ne eſſet, an uanior.

Eaq; ipſa uerba, uti ſunt à Salluſtio ſcripta, dixit.
» At Cn. Lentulus patriciæ gentis collega eius, cui cogno
» mentum Clodiano fuit perincertum ſtolidior, an ua-
» nior legem de pecunia, quã Sylla emptoribus bono-
» rum remiſerat: exigenda, promulgauit. Quæſitum ergo ex ſe Appollinaris, neq; id ſe diſſoluere potuiſſe adſeuerabat: quid eſſet uanior, quid ſtolidior, quoniam Salluſtius ſic ea ſeparaſſe, atq; oppoſuiſſe inter ſe uideretur tanquam diuerſa, ac diſſimilia, nec eiuſdem utraq; uitij forent. Ac propterea petebat, uti ſe doceret ſignificationes utriuſq; uocis, & origines. Tum ille rictu oris, labiorumq́; ductu contemni à ſe oſtendens & rem, de qua quæreretur, & hominem ipſum, qui quæreret: priſcorum inquit, & remotorum ego uerborum medullas, & ſanguinem (ſicuti dixi) perſpicere, & elicere ſoleo: non iſtorum, quæ proculcata uulgo, & protrita ſunt, ipſo illo quippe Cn. Lentulo ſtolidior eſt, & uanior, qui ignorat eiuſdem ſtultitiæ eſſe uanitatem, & ſtoliditatem. Sed ubi hoc dixit: media ipſa ſermonum reliquit, & abire cœpit. Nos deinde eum tenebamus, urgebamusq́;, & cum primis Apollinaris, ut de uocabulorum iſtorum uel differentia, uel, ſi ei ita uideretur, ſimilitudine plenius, apertiusq́; diſſereret: & ut ne ſibi inuideret diſcere uolentibus orabat. Atq; ille ſe iam planè illudi ratus, negotium ſibi eſſe cauſatur, & digreditur. Nos autem poſtea ex Apollinari didicimus, uanos proprie dici, non, ut uulgus diceret, deſipienteis, aut hebetes, aut ineptos, ſed ut ueterum doctiſſimi dixiſſent, mendaces, & infidos, & leuia, inaniaq; pro grauibus, & ueris aſtu-

tiſſime componentes. Stolidos autem uocari non tam ſtultos, & excordes, quàm tetros, & moleſtos illepidos, quos græci μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς dicerent, & unamquãq; harum uocum, & origines ſcriptas eſſe dicebat in libris Nigidianis, quos ego requiſitos, & repertos cum primarum ſignificationum exemplis, ut commentarijs harum noctium insererem: notaui. Et intuliſſe iam me aliquo in loco commentationibus iſtis exiſtimo.

Quod Q. Ennius in ſeptimo annali quadrupes eques, ac non quadrupes equus, ut legunt multi, ſcriptum reliquit. Caput V.

CVm Antonio Iuliano rhetore uiro hercle bono, & facundiæ florentis complures adoleſcentuli familiares eius Puteolis æſtuarum ludum, & iocum in literis amœnioribus, & in uoluptatibus pudicis, honeſtisq; agitabamus. Atque ibi tunc Iuliano nuntiantur, ἀναγνώστην quendam non indoctum hominem uoce admodum ſcita, & canora Ennij annales legere ad populum in theatro. Eamus inquit, auditum neſcio quem iſtum Ennianiſtam. Hoc.n.ſe ille nomine appellari uolebat. quem cum iam inter ingentes clamores legentem inueniſſemus, legebat autem librum ex annalibus Ennij VII. Hos eum primum uerſus perperam pronuntiantem audiuimus.

» Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
» Proijciunt ſeſe. Neq; poſtea multis uerſibus additis, celebrantibus

celebrantibus eum, laudãtibusq; omnibus, diſceſſit. Tũ Iulianus egrediens è theatro, quid uobis inquit, de hoc ἀναγνώστῃ, & de quadrupede equo uidetur? Sic enim profecto legit.

» Deniq; ui magna quadrupes equus, atq; elephanti
» Proijciunt ſeſe. Ecquid putatis, ſi magiſtrum, prælectoremq; habuiſſe alicuius æris, quadrupes equus dicturum fuiſſe, ac non quadrupes eques? qđ ab Ennio ita ſcriptum, relictumq; eſſe nemo unus literarum ueterum diligens dubitauit. Cumq; aliquot eorũ, qui aderant: quadrupes equus apud ſuũ quiſq; grammaticum legiſſe ſe dicerent: & mirarentur quid nam eſſet quadrupes eques: uellem uos inquit, optimi iuuenes tam accurate Q. Ennium legiſſe q̃ P. Virgilius legerat: qui hunc eius uerſum ſecutus in georgicis ſuis, equitem pro equo poſuit in his uerſibus.

» Frena pelethronij Lapithæ, gyroſq; dedere,
» Impoſiti dorſo, atq; equitem docuere ſub armis
» Inſultare ſolo: & greſſus glomerare ſuperbos.

In quo loco equitem ſiquis modo non inſcite, ineptéq; argutior ſit: nihil poteſt accipi aliud, niſi equum. Pleraq; enim ueterum ætas, & hominem equo inſidentem: & equũ qui inſideretur: equitem dixerunt. Propterea equitare etiam, qđ uerbum è uocabulo eqtis inclinatum eſt: & homo equo utens: & equus ſub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo uir adprime linguæ latinæ ſciens equum equitare dicit his uerſibus.

» Quem hinc currere equũ nos atq; equitare uidemus.
» His eqtat, curritq; oculis eqtare uidemus & illud
» Ergo oculis equitat.

» Sed enim contentus inquit, ego his non fui.

Et ut non turbidæ fidei, nec ambiguæ, ſed ut pure liquentiusq; eſſet, equus'ne, an eques Ennius ſcriptum reliquiſſet: librum ſummæ, atq; reuerendæ uetuſtatis, quem ferè conſtabat Lampadionis manu emendatũ ſtudio, pretioq; multo unius uerſus inſpiciendi gratia conduxi: & eques non equus ſcriptum in eo uerſu inueni. Hæc tum nobis Iulianus, & multa alia erudite ſimul, & affabiliter dixit. Sed eadem ipſa poſt etiã in peruulgatis cõmentarijs ſcripta offendimus.

Quid Helius Meliſſus in lib. cui titulum fecit de loquendi proprietate, quem cum ederet cornu eſſe copiæ dicebat, rem ſcripſit, neq; dictu, neq; auditu dignam, cum differre matronam, & matrem familias exiſtimauit differentia longe uaniſſima. Cap. VI.

h Elius Meliſſus in noſtra memoria fuit Romæ ſummi quidem loci inter grãmaticos, & temporis, ſed maiore in literis erat iactantia, & σοφιστείᾳ, quã opera. Is præter alia, quæ ſcripſit, compluria: librum compoſuit, ut tum uidebatur, cum eſt editus, doctrinæ inclytæ. Ei lib. titulus eſt ingentis cuiuſdam illecebræ ad legendum. Scriptus quippe eſt de loquendi proprietate. Quis adeo exiſtimet loqui ſe recte, atq; proprie poſſe: niſi illas Meliſſi pro-
» prietates ꝑdidicerit? ex eo lib. hæc uerba ſunt. Matro-
» na eſt, quæ ſemel peperit: quæ ſæpius mater familias:
» ſicuti ſus, quæ ſemel peperit porcetra: quæ ſæpius ſcro-
» pha. Vtrũ autem hoc de matrona, ac de matre familias Meliſſus

lias Meliſſus excogitauerit ipſe, & coniectauerit: an ſcriptum ab aliquo legerit: ariolis profecto eſt opus. Nam de porcetra habet ſane authorem Pomponium in atellana, quæ hoc eodem uocabulo inſcripta eſt. Sed matronam non eſſe appellatam niſi quæ ſemel peperit, neq; matrem familias, niſi quæ ſæpius: nullius ueterum ſcriptorũ authoritatibus confirmare poteſt. Enim uero illud compendio probabilius eſt: quod idonei uocum antiquarum enarratores tradiderunt: matronam dictam eſſe proprie, quæ in matrimoniũ cum uiro conueniſſet: quoad in eo matrimonio maneret etiam ſi ſibi liberi nondum nati forent. dictamq; eſſe ita à matris nomine non adepto iam, ſed cum ſpe & omine mox adipiſcendo: unde ipſum quoq; matrimonium dicatur. Matrem autem familias appellatam eſſe eam ſolam, quæ in mariti manu, mancipióq;: aut in eius, in cuius maritus manu, mancipióq; eſſet: quoniam non in matrimonium tantum, ſed in familiam quoq; mariti, & in ſui hæredis locum ueniſſet.

Quem in modum Phauorinus tractauerit intempeſtiuum quendam de uerborum ambiguitatibus quærentem, atq; ibi quot ſignificationes capiat concio.

Caput VII.

d Domitio homini docto, celebriq; in urbe Roma grãmatico, cui cognomentum inſano factum eſt: quoniã erat natura intractabilior, & moroſior. Ei Domitio Phauorinus noſter, cum forte apud fanum Carmentis obuiam ueniſſet: atq; ego cum Phauorino eſſem: Quæſo ĩquit, te magiſter dicas,

mihi num erraui, quod cum uellem δημηγορίας latine dicere, conciones dixi? dubito quippe, & requiro, an ueterum eorũ, qui electius locuti ſunt, pro uerbis, & oratione dixerit quis concionem? Tum Domitius uoce, atque uultu atrociore, nulla inquit, prorſus bonæ ſalutis ſpes reliqua eſt: cum uos quoq; philoſophorum illuſtriſſimi nihil iam aliud quàm uerba, authoritatesq́; uerborum cordi habeatis. Mittam autem librum tibi, in quo id reperias, quod quæris. Ego enim grammaticus uitæ iam, atq; morum diſciplinas quæro. Vos philoſophi mera eſtis, ut M. Cato ait mortuaria gloſſaria. Nam qui collegiſti, & lectitaſti res tetras, & inanes, & friuolas, tanquam mulierum uoces præficarũ. Atq; utinam inquit, muti omnes homines eſſemus: minus improbitas inſtrumenti haberet. Cumq́; digreſſi eſſemus, non tempeſtiue inquit Phauorinus hunc hominem acceſſimus, uidetur enim mihi ἐπιμαίνεσθαι. Scitote inquit, tamen intemperiẽ iſtam, quæ μελαγχολία dicitur, non paruis, nec abiectis ingenijs accidere, ἀλλὰ εἶναι χεδόντι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκὸν, & ueritates plerunq; fortiter dicere: ſed reſpectum non habere μήτε καιροῦ μήτε μέτρου. Vel ipſum quale hoc exiſtimatis, quod nunc de philoſophis dixit? Non'ne & ſi Antiſthenes, aut Diogenes dixiſſet: dignum memoria uiſum eſſet? Miſit autem paulopoſt Phauorino librum, quem promiſerat: uerrij (opinor) Flacci erat: in quo ſcripta ad hoc genus quæſtionis pertinentia hæc fuerunt. Senatum dici & pro loco, & pro hominibus. Ciuitatem & pro loco, & oppido, & pro iure quoq; omnium, & pro homi-

num multitudine. Tribus quoq;, & decurias dici, & pro loco, & pro iure, & pro hominibus. Concionem autem tria ſignificare, locum, ſuggeſtumq́; unde uerba fierent. Item ſignificare cœtum populi adſiſtentis, item orationem ipſam, quæ ad populũ diceretur. Sicut M. Tul. in oratione, quæ inſcripta eſt, contra
» concionem Q. Metelli. Aſcendi inquit, in concionem,
» concurſus eſt populi factus. Sicuti idem M. Tullius in
» oratore ait. Conciones ſæpe exclamare uidi: cum apte
» uerba cecidiſſent. Etenim expectant aures, ut ex
» uerbis colligetur ſententia. Item ſignificare cœtum populi adſiſtentis. Item orationem ipſam, quæ ad populum diceretur. Exempla in eo libro ſcripta non erãt, ſed nos poſtea Phauorino deſyderanti harum oium ſignificationum monimenta, & apud Ciceronem, ſicuti ſupraſcripſi, & apud elegantiſſimos ueterum reperta exhibuimus. Id autem, quod potiſſimũ expetebat: concionem eſſe dictam pro uerbis, & oratione, docuit titulus Tulliani libri, qui à M. Cicerone inſcriptus eſt cõtra concionem Q. Metelli. quo nihil profecto ſignificatur aliud, quàm ipſa, quæ à Metello dicta eſt, oratio.

Ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα, atq; alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur: inepta eſſe & puerilia, Lucilij quoq; uerſibus declarari. Cap. VIII.

Ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα, Cæteraq; huiuſmodi ſcitamenta, quæ iſti ἀπειρόκαλοι, qui ſe Iſocraticos uideri uolunt: in collocandis uerbis immodice faciunt & rãcide, quã ſint iſipida, & inertia, & pue-

rilia facetiſſime hercle ſignificat in quinto ſatyrarum Lucilius. Nam ubi eſt cum amico conqueſtus, quod ad ſe ægrotum non uiſeret: hæc ibidem addit feſtiuiter.

» Quo me habeam pacto, tametſi non quæris, docebo:
» Quando in eo numero manſi, quo in maxima nõ eſt
» Pars hominum ut periiſſe uelis, uelis, quẽ nolueris, cũ
» Viſere debueris, hoc nolueris, & debueris, te
» Si nimis delectat, quod ἄτιχνον Iſocratium eſt.
» ὀχληρῶδες quæ ſimul totum καὶ οὐ μειρακιῶδης.
» Non operam perdo. Si tu hic.

Quid ſignificet apud M. Catonem uerbũ inſecenda, quodq; inſecenda potius legendum ſit, quã quod pleriq; exiſtimant inſequendo. Cap. IX.

e

T ſequor, & item ſecta, & ſecutio conſuetudine loquendi differunt. ſed qui penitus inſpexerit: origo, & ratio utriusq; una eſt. Doctores quoq;, & interpretes uocum græcarũ ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα. Et ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι dictum putant, qđ latine inſequi dicitur. Nanq; in altero, n, geminum, in altero ſcilicet eſſe translatum dicunt. Sed etiã ipſum illud ἔπη, quod ſignificat uerba, aut uerſus non aliunde eſſe dictum tradunt, quã ἀπὸ τοῦ ἔπεσθαι, καὶ εἰπεῖν. Eadem ergo ratione antiqui noſtri narrationes, ſermonesq; inſectiones appellitauerunt.

Errare iſtos, qui in exploranda febri pulſus uenarum pertentari putant, non arteriarum.
Caput X.

I N Herodis. CL. V. uillã, quæ eſt in agro attico, loco, q appellatur Cephiſiæ, aquis, & lucis, & nemoribus frequentem, æſtu anni medio conceſſeram. Ibi aluo mihi cita, & accedente febri rapida decubueram. eò Caluiſius Taurus philoſophus, & alij quidam ſectatores eius, cum Athenis uiſendi mei gratia ueniſſent: medicus, qui tum in his locis repertus adſidebat mihi, narrare Tauro cœperat: quid incommodi paterer, & quibus modulis, qbusq; interuallis accederet febris, decederetq;. Tũ in eo ſermone cum iam me ſynceriore corpuſculo factum dicœret: Potes inquit, Taure tu quoq; idipſum comprehẽdere ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβός. Quod noſtris uerbis profecto ita dicitur. Si attigeris uenam illius. Hanc loquendi imperitiam: quod uenam pro arteria dixiſſet, cum in eo docti homines, qui cum Tauro erant: tanquam minime utili in medico offendiſſent: atq; id murmure, & uultu oſtenderent: tum ibi Taurus, ut mos eius fuit, ſatis leniter, certi inquit, ſumus uir bone, non ignorare te quid uena appelletur, & quid arteria. quod uenæ quidem ſuapte ui immobiles ſint: & ſanguinis tantum demittendi gratia explorentur. Arteriæ autem motu, atq; pulſu ſuo habitum, & modum febrium demonſtrent. Sed, ut uideo, peruulgate magis quã inſcite locutus es. Non. n. te ſolum, ſed alios quoq; itidem errantes audiui uenam pro arteria dicere. Fac igitur, ut experiamur elegantiorem eſſe te in medendo quã in dicendo. & cum dijs beneuolentibus opera tua ſiſtas hunc nobis ſanum, atq; ualidum quãcitiſſime. Hoc ego poſtea cum in medico reprehenſum eſſe me-

miniſſem: exiſtimaui non medico ſoli, ſed omnibus quoq; hominibus liberis, liberaliterq́; inſtitutis turpe eſſe, ne ea quidem cognouiſſe ad notitiam corporis noſtri pertinentia, quæ non altius, occultiusq́; remota ſunt: & quæ natura nobis tuendæ ualetudinis cauſa, & in promptu eſſe, & in propatulo uoluerit. Ac propterea quantum habui temporis ſubſiciui, medicinæ quoq; diſciplinæ libros attigi: quos arbitrabar eſſe idoneos ad docendum. Et ex his cum alia pleraq; ab iſto humanitatis uſu non aliena, tum de uenis quoq;, & arterijs didiciſſe uideor ad hunc fermè modum. Vena eſt conceptaculum ſanguinis, quod ἀγγεῖον medici uocant, miſti, confuſiq; cum ſpiritu naturali, in quo plus ſanguinis eſt, minus ſpiritus. Arteria eſt conceptaculum ſpiritus naturalis, miſti, confuſiq; cum ſanguine, in quo plus ſpiritus eſt, minus ſanguinis. σφυγμὸς autem eſt intentio motus, & remiſſio in corde, & in arteria naturalis non arbitrarij. à medicis autem ueteribus oratione græca, ita definitus eſt. σφυγμός ἐστι διαστολὴ, καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας. Vel σφυγμός ἐστι παλμὸς, ἢ ζέσις φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας.

Verba ex carminibus Furij Antiatis inſcite à Ceſellio Vindice reprehenſa: uerſusq́; ipſi, in quibus ea uerba ſunt, ſubſcripti. Caput XI.

N On hercle idem ſentio cum Ceſellio Vindice grammatico, (ut mea opinio eſt,) haudquaquam inerudito. Verum hoc tamen petulanter, inſciteq́;, quod Furium ueterem poetam de-

decoraſſe linguam latinam ſcripſit huiuſcemodi uocum fictionibus. quæ mihi quidem, neq; abhorrere à poetica facultate uiſæ ſunt: neq; dictu, profatuq; ipſo tetræ, aut inſuaues eſſe. Sicuti ſunt quædam alia ab illuſtribus poetis ficta dure, & rancide. quæ reprehendit autem Ceſellius furiana hæc ſunt: quod terram in lutum uerſam, luteſcere dixerit, & tenebras in noctis modum factas, nocteſcere. Et priſtinas recuperare uires, uireſcere, & quod uentus mare cœruleũ criſpicans, niteſcere facit: purpurat dixerit, & opulentum fieri, opuleſcere. Verſus autem ipſos ex poematis furianis, in quibus hæc uerba ſunt, ſubdidi.

» Sanguine diluitur tellus: caua terra luteſcit.
» Omnia nocteſcunt tenebris caliginis atræ.
» Increſcunt animi: uireſcit uulnere uirtus.
» Sicut fulica leuis uolitat ſuper æquora claſſis.
» Spiritus eurorum uirides cum purpurat undas,
» Quo magis in patrijs poſſint opuleſcere campis.

Morem iſtum ueteribus noſtris fuiſſe uerba patiēdi mutare, ac uertere in agendi modum.

Caput XII.

ID quoq; habitũ eſt in oratione faciēda elegãtiæ genus: ut pro uerbis habētibus patiēdi figurã: agentia ponerent, ac deinde hæc uice inter ſeſe mutua uerterent. Terentius in comœdia.

» Pallium inquit, face ut ſplendeat.

Non'ne hoc impendio uenuſtius, gratius'q; eſt, quã ſi diceret, ne maculetur? Plautus etiam non diſſimuliter.

» Quid eſt hoc? rugat pallium.

» *Amictus non ſum commode.*

Itidem. Plautus pulueret dicit, non quod puluere im-
pleat, ſed ipſum pulueris plenum ſit.

» *Exi tu Daue, age,*
» *Sparge, mundum eſſe hocce ueſtibulum uolo.*
» *Venus uentura eſt noſtra, non hoc pulueret.*

In Aſinaria quoq; contemples dicit pro contempleris.

» *Meum caput contemples, ſi quidem è re conſultas tua.*

Cn. Velleius in annalibus, poſtquã tempeſtas ſedauit:
Adherbal taurum immolauit. M. Cato in origninibus.
» *Eodem conuertens complures ex agro acceſſitauere, eo*
» *res eorum anxit. Varro in lib. quos ad Marcellũ de*
» *lingua latina fecit. In priore uerbo graues proſodiæ:*
» *quæ fuerunt manent: reliquæ mutant inqt, elegãtiſ-*
ſime pro mutantur, poteſt etiã id quoq; ab eodem Var-
» *rone in. VII. diuinarum ſimiliter dictum uideri, in*
» *ter duas filias regum quid mutet inter Antigonam, &*
» *Tulliã eſt enim aduertere. Verba autem patiendi pro*
agentibus in omnibus fermè ueterũ ſcriptis reperiun-
tur: ex quibus ſunt pauca iſta, quæ nunc meminimus.
muneror te pro munero, & ſignificor pro ſignifico, &
ſacrificor pro ſacrifico, & adſentior pro adſentio, &
fœneror pro fœnero, & pigneror pro pignero, & alia
iſtiuſmodi pleraq;, proinde, ut in legendo fuerint ob
uia notabuntur.

Quali talione Diogenes philoſophus uſus ſit pertẽ
tatus à dialectico quodam ſophiſmatico impudenti.

Caput XIII.

Aturnalibus Athenis alea quadam feſtiua,
& honeſta luſitabamus huiuſcemodi. ubi cõ-

ueneramus

ueneramus compluſculi eiuſdem ſtudij homines, ad leuandũ tempus: captiones, quæ ſophiſmata appellantur: mente agitabamus. Easq; quaſi talos, aut teſſerulas in medium uice ſua quisq; iaciebamus. Captionis ſolutæ, aut parum intellectæ præmium, pœna'ue erat numus unus HS. Hoc ære collecto, quaſi manuario cœnula curabatur omnibus: qui eum luſum luſeramus. Erant autem captiones ad hoc ferè exemplũ, tametſi latina oratione non ſatis ſcite, ac penè etiam illepide exponuntur. Quod nix eſt, hoc grando non eſt. nix autem alba eſt: grando igitur alba non eſt. Itẽ aliud non diſſimile. Quod homo eſt, hoc non eſt equus: homo autem animal eſt, equus igitur animal nõ eſt. Dicere ergo debebat qui ad ſophiſma diluendum, ac refellendum ritu aleatorio uocatus erat: in qua parte, quóq; in uerbo captio foret. Quid dari, concedíq; non oporteret, niſi dixerat, numo ſingulo multabatur. ea multa cœnam iuuabat. Libet autem dicere quam facete Diogenes ſophiſma id genus, quod ſupra dixi, à quodam dialectico ex Platonis diatriba per contumeliam propoſitum remuneratus ſit. Nam cum ita rogaſſet dialecticus: quod ego ſum, id tu non es, & Diogenes adnuiſſet, atq; ille addidiſſet: homo autem ego ſum: cum id quoq; adſenſus eſſet: & contra dialecticus ita concluſiſſet: homo igitur tu non es: hoc quidem inquit Diogenes, falſum eſt: & ſi uerum id fieri uis: à me incipe.

Quid ſit numerus hemiolios, quid epitritos, & qđ uocabula iſta non facile noſtri auſi ſunt uertere in linguam latinam. Caput XIIII.

f Iguræ quædã numerorum,quas græci certis nominibus appellant:uocabula in lingua latina non habent·Sed qui de numeris latine ſcripſerunt græca ipſa dixerunt:fingere autem noſtra(quoniam id abſurde futurum erat) noluerunt· Quale enim fieri nomen poſſet hemiolio numero, aut epitrito? Eſt autem hemiolios,qui numerum aliquem totum in ſe habet,dimidiũq; habet eius,ut tres ad duo,quindecim ad decem,triginta ad uiginti·Epitritos aũt eſt,qui habet totum aliquẽ numerũ,& eiuſdem partem tertiã,ut quatuor ad tres, duodecim ad nouem,quadraginta ad triginta·Hæc autem notare, atq; meminiſſe non ab re uiſum eſt:quoniam uocabula iſta numerorum niſi intelliguntur:rationes quædam ſubtiliſſimæ in libris philoſophorum ſcriptæ percapi non queunt.

Quod M·Varro in Herois uerſibus obſeruauerit rem nimis anxiæ,& curioſæ obſeruationis.

Caput XV·

i N longis uerſibus, qui hexametri uocantur, item in ſenarijs animaduerterunt metrici duos primos pedes,item extremos duos habere ſingulas poſſe integras partes orationis,medios haud unquã poſſe·Sed conſtare eos ſemper ex uerbis, aut diuiſis, aut miſtis,atq; confuſis·M·etiam Varro in libris diſciplinarum ſcripſit obſeruaſſe ſe in uerſu hexametro,quod omni modo quintus ſemipes uerbũ finiret & q̃d priores q̃nq; ſemipedes æque magnã uim haberẽt in efficiẽdo uerſum,atq; alij poſteriores ſeptẽ· Idq; ipſum rõne quadã Geometrica fieri diſſerit·

Auli

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

LIBER XIX.

Reſponſio cuiuſdam philoſophi interrogati quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat.

Caput Primum.

N Auigabamus a Caſſiopia ad Brunduſium mare Ionium uiolentum, & uaſtum, & iactabũdũ. Nox deinde, quæ diẽ primum ſecuta eſt: in ea fere tota uentus a latere ſæuiens nauem undis compleuerat. Tum poſtea complorantibus noſtris omnibus, atq; in ſentina ſatis agentibus, dies quidem tandem illuxit: ſed nihil de periculo, atq; ſæuitia remiſſum: quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum, & fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ, quas τυφῶνας uocabant, impendere, imminereq́; , ac depreſſuræ nauem uidebantur. In eadẽ fuit philoſophus in diſciplina ſtoica celebratus: quem ego Athenis cognoueram, non parua uirũ authoritate, ſatisq; attente diſcipulos iuuenes continentem. Eum tunc in tantis periculis, inq; illo tumultu cœli, mariſq; requirebam oculis ſcire cupiens quonã ſtatu animi, & an intrepidus, interritusq; eſſet. Atq; ibi hominem conſpicimus impauidum, & extrilidũ, ploratus quidẽ nullos, ſicut cæteri omnes, nec ullas eiuſmodi uoces cientem, ſed coloris, & uultus turbatione,

non multum à cæteris differentem. At ubi cœlum enituit: & deferbuit mare: & ardor ille periculi deflagrauit: accedit ad ſtoicũ græcus quiſpiã diues ex Aſia, magno (ut uidebamus) cultu, paratuq; rerum, & familiæ, atq; ipſe erat multis corporis, animiq; delitijs diffluens. Is quaſi illudens, quid hoc eſt inquit, ô philoſophe, quod cum in periculis eſſemus: timuiſti tu, & palluiſti? Ego neq; timui, nec pallui. Et philoſophus aliquantulum cunctatus, an reſpondere ei conueniret: ſi quid ego inquit, in tanta uiolentia tempeſtatum uideor paulum pauefactus, non tu iſtius rei ratione audienda dignus es. Sed tibi ſanè Ariſtippus ille pro me reſpõderit. qui cum in ſimili tempore à ſimillimo tui homine interrogatus, quare philoſophus timeret: cum ille contra nihil metueret: non eandem eſſe cauſam ſibi, atq; illi reſpondit: quoniã is quidem eſſet non magno opere ſolicitus pro anima nequiſſimi nebulonis. Ipſum autem pro Ariſtippi anima timere. His tunc uerbis ſtoicus diuitem illum Aſiaticum à ſeſe amolitus eſt. ſed poſtea cum Brunduſium aduentaremus: mollitiq; eſſent uenti maris: percunctatus eum ſum, quænam illa ratio eſſet pauoris ſui? quam dicere ei ſuperſediſſet: à quo fuerat non ſatis digne compellatus. Atq; ille mihi placide, & comiter, quoniam inquit, audiendi cupidus es: audi quid ſuper iſto breui quidem, ſed neceſſario, & naturali pauore maiores noſtri conditores ſectæ ſtoicæ ſenſerint: uel potius inquit, lege. Nam & facilius credideris, ſi legas: & memineris magis. Atq; ibi coràm ex ſarcinula ſua librum protulit Epicteti philoſophi quintum διαλέξεων, quas ab Arriano di-

geſtas

geſtas congruere ſcriptis ζήνωνος, & Chryſippi non dubiũ eſt. In eo libro ſcilicet græca oratione ſcriptum ad hanc ſententiam legimus. Viſiones animi, quas φαντασίας philoſophi appellant, quibus mens hominis prima ſtatim ſpecie accidentis ad animum rei pellitur: non uoluntatis ſunt, neq; arbitrij, ſed ui quadam ſua inferunt ſeſe hominibus. Noſcitandæ probationes autem, quas συγκαταθέσεις uocant, quibus eadem uiſa noſcuntur, ac dijudicantur: uoluntariæ ſunt, fiuntq; hominum arbitratu. Propterea cum ſonus aliqs formidabilis aut è cœlo, aut ex ruina, aut repentinus neſcius periculi nuntius, uel quid aliud eiuſmodi factum eſt, ſapientis quoq; animum pauliſper moueri, & contrahi, & palleſcere neceſſum eſt: non opinione alicuius mali præcepta: ſed quibuſdam motibus rapidis, & inconſultis officium mentis, atq; rationis præuertentibus. Mox tamen ille ſapiens ibidem τὰς τοιαύτας φαντασίας uiſa iſtæc animi ſui terrifica non adprobat, hoc eſt, οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει, ſed abijcit, reſpuitq;, nec ei metuendum eſſe in his quicquam uidetur. atq; hoc inter inſipientis, ſapientiſq; animum differre dicunt: quod inſipiens qualia ſibi eſſe primo animi ſui pulſu uiſa ſunt ſæua, & aſpera, talia uero eſſe putat: & eadem incepta, tanquam ſi iure metuenda ſint: ſua quoq; adſenſione adprobat καὶ προσεπιδοξάζει. Hoc enim uerbo ſtoici cum ſuper iſta re diſſerunt: utuntur. Sapiens autem cum breuiter, & ſtrictim colore, atq; uultu motus eſt, οὐ συγκατατίθεται, ſed ſtatum, uigoremq; ſententiæ ſuæ retinet: quã de huiuſcemodi uiſis ſemper habuit,

ut de minime metuendis, ſed fronte falſa, & formidi-ne inani territantibus. Hæc Epictetum philoſophum ex decretis ſtoicorum ſenſiſſe, atque dixiſſe in eo, quo dixi libro, legimus: adnotandaq; eſſe idcirco exiſtimauimus: ut rebus forte id genus, quibus dixi obortis: pauefcere ſenſim, & quaſi albeſcere non inſipientis eſſe hominis, neq; ignari putemus. Et in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus, quàm quod eſſe ea, qualia uiſa ſunt: cenſeamus.

Ex quinq; corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maxime communes. Caput II.

Quinq; ſunt hominum ſenſus, quos græci αἰσθήσεις appellant: per quos uoluptas animo, aut corpori quæri uidetur, guſtus, tactus, odoratus, uiſus, auditus. Ex his omnibus quæ immodice uoluptas capitur: ea turpis, atq; improba exiſtimatur. Sed enim quæ nimia ex guſtu, atq; tactu eſt: ea uoluptas, ſicuti ſapientes uiri cenſuerunt: omnium rerũ fœdiſſima eſt. Eosq; maxime, qui duabus iſtis belluinis uoluptatibus ſeſe dediderunt: grauiſſimi uitij uocabulis græci appellant ἀκολάστους, uel ἀκρατεῖς. Nos eos uel incontinentes dicimus, uel intemperantes, ἀκολάστους enim ſi interpretari coactius uelis: nimis id uerbum inſolens erit. Iſtæ autem uoluptates duæ guſtus, atq; tactus, ideſt libidines in cibos, atq; in uenerem prodigæ: ſolæ ſunt hominibus communes cum beſtijs: & idcirco in pecudum, ferorumq; animaliũ numero habetur quiſquis eſt his ferinis uoluptatibus præuinctus. Cæteræ ex tribus alijs

ſenſibus

ſenſibus proficiſcentes, hominum eſſe tantum propriæ uidentur. Verba ſuper hac re Ariſtotelis philoſophi adſcripſi, ut uel authoritas clari, atque inclyti uiri tam infamibus nos uoluptatibus deterreret.

Διατὶ οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν ἀκρατεῖς λέγονται. οἵτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι, οἵτε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ. ἀπ' ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν οὐκέτι. ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ ἀτιμώταται εἰσὶ καὶ μάλιστα μόναι ἐπονείδιστοι. ὥστε τὸν ὑπὸ τούτου ἡττώμενον ψέγομεν, καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλαστον λέγομεν. διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι ὄσων δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας, ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται. ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει. ὁρῶν μὲν γὰρ τὸ ὁρῶν. ἢ ὀσφραινόμενον χαίρει. ὅτι ἀπολαύει. καὶ ὅταν πληρωθῇ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἡδέα αὐτῷ. ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ τοῦ ταρίχους ὀδμὴ ὅταν ἅδην ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν, ὅταν δὲ ἐνδεεῖς ὦμεν, ἡδεῖα. ἡ δὲ τοῦ ῥόδου ἀεὶ ἡδεῖα. Quis igitur habens aliquid humani pudoris uoluptatibus iſtis duabus coeundi, atq; comedendi: quæ ſunt homini cum ſue, atq; aſino communes, gaudeat? Socrates qdē dicebat multos hoīes propterea uelle uiuere, ut ederent, & biberent: ſeſe bibere, atq; eſſe, ut uiueret. Hippocrates aūt diuina uir ſcientia de coitu uenerio ita exiſtimabat, partē eſſe quā-

dam morbi teterrimi, quem noſtri comitialem dixere. Nanq; ipſius uerba hæc traduntur,

τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Quod turpius eſt frigide laudari, quã acerbius uituperari. Caput III.

TVrpius eſſe dicebat Phauorinus philoſophus exigue, atq; frigide laudari, quã inſectanter, & grauiter uituperari. Quoniam inquit, qui male dicit, & uituperat, quanto id acerbius facit: tam maxima mole pro iniquo, & inimico ducitur: & plerunq; propterea fidem non capit. Sed qui infœcunde, atq; ieiune laudat: deſtitui à cã uidetur: & amicus quidem creditur eius, quem laudare uult: ſed nihil poſſe reperire, quod iure laudet.

Quamobrem uenter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam laceſſat. Cap. IIII.

ARiſtotelis libri ſunt, qui problemata phyſica inſcribuntur, lepidiſſimi, & elegantiarum omne genus referti: in his quærit, Quã ob cauſam eueniat, ut quibus inuaſit repentinus rei magnæ timor, plerunq; aluo ſtatim cita fiant. item quærit, cur accidat, ut eum, qui propter ignem diutius ſtetit, libido urinæ laceſſat. ac de aluo quidem inter timendum prona, atq; præcipiti cauſam eſſe dicit: quod timor omnibus ſit algificus: quem ille appellat ψυχροποιητικὸν, quæ uis frigoris ſanguinem, caldoremq; omnem de ſumma corporis cute cogat penitus, & depellat:

& depellat: faciatq́; ſimul uti, qui timent: ſanguine ex ore decedente palleſcant. Is autem inquit, ſanguis, & calidor in intima coactus mouet plerunq; aluum, & incitat. De urina crebra ex igni proximo facta, uerba hæc poſuit. τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πιπηγὸς, ὥσπερ ἥλιος τὴν χιόνα.

Ex Ariſtotelis libris ſumptum, quod niuis aqua potui peſſima ſit: & quod ex niue chryſtallus concreatur. Caput V.

IN Tyburte rus conceſſeramus hominis amici diuitis, æſtate anni flagrantiſſima ego, & quidam alij æquales, & familiares mei, eloquentiæ, & philoſophiæ ſectatores. Erat nobiſcum uir bonus ex peripatetica diſciplina bene doctus, & Ariſtotelis unice ſtudioſiſſimus. Is nos aquam multam ex diluta niue bibentes coercebat: ſeueriuśq; increpabat. Adhibebat nobis authoritates nobilium medicorum: & cumprimis Ariſtotelis philoſophi rei omnis humanæ peritiſſimi. qui aquam niualem frugibus ſanè, & arboribus fœcundam diceret: ſed hominibus potu nimio inſalubrem eſſe: tabemq́;, & morbos ſenſim, atq; in diem longam uiſceribus inſeminare. Hæc quidem ille ad nos prudenter, & beneuole, & adſidue dictitabat. Sed cum bibendæ niuis pauſa fieret nulla: promit è bibliotheca Tyburti, quæ tunc in Herculis templo ſatis commode inſtructa libris erat: Ariſtotelis librum, eumq; ad nos adfert. Et huius ſaltem inquit, uiri ſapientiſſimi uerbis credite: ac deſinite ualetudinem ueſtram profligare. In eo libro ſcriptum

fuit. Deterrimam eſſe potui aquam è niue. nanq; ſolidius, latiusq; concretam eſſe eam, quam κρύσταλλον græci appellant. Cauſaq; ibi adſcripta eſt huiuſcemodi, quoniam cum aqua frigore aeris duratur, & coit: neceſſum eſt fieri uaporationem, & quandam quaſi auram tenuiſſimam exprimi ex ea, & emanare. Id autem inquit, in ea leuiſſimum eſt, quod euaporatur. Manet autem, quod eſt grauius, & ſordidius, & inſalubrius, atq; id pulſu aeris uerberatum, in modum, coloremq; ſpumæ candidæ oritur. Sed aliquantum quod eſt ſalubrius diſflari, atq; euaporari ex niue: indicium illud eſt, quod minor fit illo, qui ante fuerat, quàm concreſceret. Verba ipſa Ariſtotelis ex eo libro pauca ſumpſi: & adſcripſi.

διατὶ τὰ ἀπὸ χιόνος, καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου, ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι. Hoc ubi legimus: placuit honorem doctiſſimo uiro habere Ariſtoteli, atq; ita poſtea ego bellum, & odium niui indixi. Alij inducias cum ea uarie factitabant.

Quod pudor ſanguinem ab extra diffundit. timor uero contrahit. Caput VI.

i N problematis Ariſtotelis philoſophi, ita ſcriptum eſt. διατὶ οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν. οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι. παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων δια-

χεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος· ὥς τε ἐπιπολάζειν. τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν ὥς τ' ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν. Hoc ego Athenis cum Tauro noſtro legiſſem, percunctatuſq́; eſſem: quid de ratione iſta reddita ſentiret: dixit quidem inquit, probe, & uere quid accideret diffuſo ſanguine, aut contracto. Sed cur ita fieret nõ dixit. Adhuc enim quæri poteſt quam ob cauſam pudor ſanguinem diffundat: timor contrahat. cum ſit pudor ſpecies timoris, atq; ita definiatur. Pudor eſt timor iuſtæ reprehenſionis. Ita enim philoſophi definiunt, αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Quid ſit obeſum, nonnullaq́; alia priſca uocabula. Caput VII.

i N agro uaticano Iulius Paulus poeta uir bonus, & rerum, literarumq́; ueterum impenſe doctus prædiolum tenue poſſidebat. Eò ſæpe nos ad ſeſe uocabat: & oluſculis, pomiſq́; ſatis comiter, copioſéq́; inuitabat. Atq; ita molli quodam tempeſtatis autumnæ die, ego & Iulius Celſinus, cum ad eum cœnaſſemus, & apud menſam eius audiſſemus legi Næuij Alceſtin: rediremuſq́; in urbem ſole iam ferè occiduo: figuras, habituſq́; uerborum noue, aut inſigniter dictorũ in Næuiano illo carmine ruminabamur: & ut quæq; uox indidẽ animaduerti digna ſubuenerat: qua nos quoq; poſſemus uti: memoriæ mandabamus. Erant autem uerba, quæ tunc ſuppetebant, huiuſcemodi.

Corpore inquit, pectoréq́; undiq; obeſo,

» Ac mente exſenſa, tardigemulo ſenio oppreſſum.
Obeſum hic notauimus proprie magis, quàm uſitate dictum pro exili, atq; gracilento, ἀλλ' ὥσπερ ἡ κατὰ ἀντίφρασιν, obeſum pro pingui, atq; uberi dicit. Item notauimus quod obliteram gentem pro obliterata dixit. Item quod hoſtes, qui fœdera frangerent fœdifragos, non fœderifragos dicit. Item quod rubentem auroram, pudoricolorem appellauit: & memnonem nocticolorem, item quod forte dubitanter: & ab eo, quod eſt ſileo, ſilenta loca dixit, & puluerulenta, & peſtilenta, & carēdum tui eſt, pro te: quodq; magno impete pro impetu. Item quod forteſcere poſuit pro fortē fieri: quodq; dolentiam pro dolore, & auens pro libens. Itē curis intolerantibus pro intolerandis, quodq; manciolis inquit, teneillis pro manibus, & quieſcam ſeliceo, item fiere inquit, impendio infit, ideſt impēſe fieri incipit, quodq; accipitret poſuit pro iaceret. His nos inter uiam uerborum næuianorum adnotatiunculis oblectabamus. Cætera enim, quæ uidebantur nimium poetica exploſæ orationis uſu alieniora prætermiſimus. ueluti fuit quod de Neſtore ait, triſecli ſenex, & dulciloriloquus. Item quod tumidis, magniſq; fluctibus inquit, multigrumis, & flumina gelu concreta, tegmine eſſe onychino dixit: & quæ multiplicia ludens compoſuit. Quale illud eſt, quod uituperones ſuos ſubducti ſupercilij carptores appellauit.

Quæſtio an arena, cœlum, triticum pluralia inueniantur, atq; inibi de quadrigis, inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis, an ſingulari numero comperian-

tur. Caput VIII.

Doleſcentulus Romæ prius quàm Athenas a concederem, quando erat à magiſtris auditionibusq́; obeundis otium: ad Frontonẽ Cornelium uiſendi gratia pergebam. Sermonibusq́; eius puriſſimis, bonarumq́; doctrinarum plenis fruebar. Nec unquã factum eſt, quoties eum uidimus, loquentemq́; audiuimus, quin rediremus fere cultiores, doctioresq́;. Veluti fuit illa quodam die ſermocinatio illius leui quidem de re, ſed à latinæ tamen linguæ ſtudio non abhorrens. Nam cum quiſpiã familiaris eius, bene eruditus homo, & tum poeta illuſtris, liberatum ſe eſſe aquæ intercutis morbo diceret: quod arenis calentibus eſſet uſus, Tum adludens Fronto, morbo quidem inquit cares: ſed uerbi uitio non cares. C. enim Cæſar ille perpetuus Dict. Cn. Pompeij ſocer, à quo familia, & appellatio Cæſarum deinceps propagata eſt, uir ingenij præcellentis, ſermonis præter alios ſuæ ætatis caſtiſſimi in libris, quos ad Marcum Ciceronem de analogia conſcripſit: arenas uitioſe dici exiſtimabat: quod arena nunquam multitudinis numero appellanda ſit ſicuti neq; cœlum, neq; triticum. Contra autem quadrigas etiam ſi currus unus equorum quatuor iunctorum agmen unum ſit: pluratiuo ſemper numero dicendas putat. ſicut arma, & mœnia, & comitia, & inimicitias, ni quid contra ea dicis poetarum pulcherrime, quo & te purges, & non eſſe id uitium demonſtres. De cœlo inquit ille, & tritico non inficias eo, quin ſingulo ſemper numero dicẽda ſint: neq; de armis, & mœnijs, & comitijs quin

figura multitudinis perpetua cenſeantur. Videbimus autem poſt de inimicitijs, & quadrigis, ac fortaſſe an de quadrigis ueterum authoritati conceſſero inimicitiam tamen, ſicut inſcientiam, & impotentiam, & iniuriam, quæ ratio eſt, quamobrem C. Cæſar uel dictam eſſe à ueteribus, uel dicendam à nobis non putat. Quando Plautus linguæ latinæ decus, delitiam quoq; ἑνικῶς dixerit pro delitijs?

» Mea inquit, uoluptas, mea delitia.

Inimicitiam autem Q. Ennius in illo memoratiſſimo (lib. dixit.

» Eo inqt, ingenio natus ſum, amicitiam,

» Atq; inimicitiam in fronte promptam gero.

Sed enim arenas parum latine dici quis (oro te) aut alius ſcripſit, aut dixit? Ac propterea peto, ut ſi C. Cæſaris liber præ manibus eſt: promi iubeas, ut quã confidenter hoc dicat, æſtimari à te poſſit. Tum prolato libro de analogia primo, uerba hæc ex eo pauca memoriæ mandaui. Nam cum ſupra dixiſſet, neq; cœlum, triticum'ue, neq; arenam multitudinis ſignifica-

» tionem pati. Num tu inquit, harum rerum natura ac-

» cidere arbitraris, quod unam terram, & plures ter-

» ras, & urbem, & urbes, & imperium, & imperia

» dicamus? Neq; quadrigas in unam nominis figuram

» redigere, neq; arenam in multitudinis appellationem

» conuertere poſſimus. His deinde uerbis lectis ſibi Fronto ad illum poetam, uidetur'ne tibi inquit C. Cæſ. de ſtatu uerbi contra te ſatis aperte, ſatisq; conſtanter pronuntiaſſe? Tunc permotus authoritate libri poeta: ſi à Cæſare inquit, ius prouocandi foret: ego nunc ab hoc Cæſaris libro prouocaſſem. Sed quoniam ipſe ratio-

nem ſententiæ ſuæ reddere ſuperſedit: nos te nunc rogamus, ut dicas, quã eſſe cauſam uitij putes, & in quadriga dicenda, & in arena. Tum Fronto ita reſpondit. Quadrigæ ſemper, & ſi multijugæ non ſunt: multitudinis tamen tenentur numero, quoniam quatuor ſimul equi iuncti quadrigæ quaſi quadriiugæ uocantur. Neq; debet prorſus appellatio equorum plurium includi in ſingularis numeri unitatem. Eandem quoq; de arena rationem habendam, ſed in ſpecie diſpari. nam cum arena ſingulari numero dicta multitudinem tamen, & copiam ſignificet minimarum, ex quibus conſtat, partium: indocte, & inſcite arenæ dici uidentur, tanquam id uocabulum indigeat numeri amplitudine, cum ei ſingulariter dici ingenita ſit naturalis ſui multitudo. Sed hæc ego inquit, dixi non ut huius ſententiæ, legiſq; fundus ſubſcriptorq; fierem: ſed ut ne Cæſaris uiri docti opinionem, ἀπαραμύθητον deſtituerem. nam cum cœlum ſemper ἑνικῶς dicatur, mare, & terra non ſemper, & puluis, uentus, & fumus non ſemper: cur inducias, & cærimonias ſcriptores ueteres nonnunquã ſingulari numero appellauerunt, ferias, & nundinas, & inferias, & exequias nunquam? Cur mel, & uinum, atq; id genus cætera numerum multitudinis capiunt? lac non capiat? Quæri inquam iſta omnia, & enucleari, & excudi ab hominibus negotioſis in ciuitate tam occupata non queunt. quin his quoq; ipſis, quæ iam dixi, demoratos uos eſſe uideo, alicui (opinor) negotio deſtinatos. Ite ergo nunc, & quando forte erit otium, quærite an quadrigam, & arenas

dixerit è cohorte illa duntaxat antiquiore, uel oratorum aliquis, uel poetarum, id eſt claſſicus, adſiduusq; aliquis ſcriptor non proletarius. Hæc quidem Pronto requirere nos iuſſit uocabula non ea re (opinor) quod ſcripta eſſe in illis ueterum libris exiſtimaret: ſed ut nobis ſtudium lectitandi in quærendis rarioribus uerbis exerceret. Quod unum ergo rariſſimũ uidebatur inuenimus quadrigam numero ſingulari dictam, in libro ſatyrarum M. Varronis, qui inſcriptus eſt Exdemetricus. Arenas autem παλινδυτικῶς, dictas minore ſtudio quærimus, quia præter C. Cæſarem (quod equidem meminerim,) nemo hoc doctorum hominum dedit.

Antonij Iuliani in conuiuio ad quoſdam græcos lepidiſſima reſponſio. Caput IX.

Doleſcens è terra Aſia de equeſtri loco, lætæ indolis, moribusq;, & fortuna bene ornatus, & ad rem muſicam faali ingenio, ac libenti cœnam dabat amicis, ac magiſtris in ruſculo cœlebrandæ lucis annuæ, quã ſibi principem uitæ habuerat. Venerat tum nobiſcum ad eam cœnam Antonius Iulianus rhetor docendis publicæ iuuenibus magiſter hiſpano ore, florentisq; homo facundiæ, & rerum, literarumq; ueterum peritus. Is, ubi edulijs finis, & poculis, mox ſermonibusq; tempus fuit, deſyderauit exhiberi, quos habere eum adoleſcentem ſciebat ſcitiſſimos utriusq; ſexus, qui canerent uoce, & qui pſallerent. Ac poſtea quã introducti pueri

puellæq;

puellæq; ſunt: iucundumq; in modum ἀνακρεόντεια pleraq;, & ſapphica, & poetarum quoq; recentium ἐλεγεῖα, quædam ἐρωτικὰ cecinerunt. Oblectati autem ſumus præter multa alia uerſiculis lepidiſſimis Anacreontis ſenis: quos & quidem ſcripſi, ut interea labor hic uigiliarum, & inquies ſuauitate pauliſper uocum, atq; modulorum adquieſceret.

τὸν ἀργυροῦν τορεύσας
ἥφαιστέ μοι ποίησον.
πανοπλίας μὲν οὐχὶ
τί γὰρ μάχαισι κἀμοί,
ποτήριον δὲ κοῖλον
ὅσον δύνῃ βάθυνον.
καὶ μὴ ποίει κατ' αὐτὸ
μήτε ἄστρα, μήτ' ἁμάξας·
τί πλειάδων μέλει μοι,
τί δ' ἀστέρος βοωτέω
ποίησον ἀμπέλους μοι.
καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ
καὶ χρυσέους πατοῦντας
ὁμοῦ καλῶς λυαίῳ
ἔρωτα καὶ βάθυλλον.

Tum græci pluſculi, qui in eo conuiuio erant, homines amœni, & noſtras quoq; literas haud incurioſe docti, Iulianum rhetorem laceſſere, inſectariq; adorti ſunt tanquam prorſus barbarum, & agreſtem, qui ortus terra Hiſpania foret, clamatorq; tantum, & facundia rabida, iurgioſaq; eſſet. Eiuſq; linguæ exercitationes doceret: quæ nullas uoluptates, nullamq; mulcedinem ueneris, atq; muſæ haberet. Sæpeq; eum

percunctabantur, quid de Anacreonte, cæteriſq; id genus poetis ſentiret. Et ecquis noſtrorum poetarum tam fluentes carminum delitias feciſſet? Niſi Catullus, inquiunt, forte pauca, & Caluus itidem pauca. Nam Næuius implicata, & Hortenſius inuenuſta, & Cinna illepida, & Memmius dura, ac deinceps omnes rudia fecerunt, atq; abſona. Tum ille pro lingua patria, tanquam pro aris, & focis animo irritato indignabundus, Cedere equidem inquit, uobis debui, ut in tali ἀσωτίᾳ artium nos uinceretis. Et ſicut in uoluptatibus cultus, atq; uictus, ita in cantilenarum quoq; multis anteiretis. Sed ne nos, ideſt nomen latinum, tanquam profecto uaſtos quoſdam, & inſubidos ἀναφροδισίας condemnetis: permittite mihi quæſo operire pallio caput, quod in quadam parum pudica oratione Socratem feciſſe aiunt. Et audite, ac diſcite noſtros quoq; antiquiores ante eos, quos nominaſtis, poetas amaſios, ac uenerios fuiſſe. Tum reſupinus capite conuelato uoce admodum quã ſuaui uerſus cecinit Valerij Aeditui ueteris poetæ. Item Portij Licinij, & Q. Catuli, quibus mundius, uenuſtius, limatius, preſſius græcum, latinum'ue nihil quicquam reperiri puto. Verſus Aeditui.

» Dicere cum conor curam tibi Pamphila cordis:
» Quid mi abs te quæram, uerba labris abeunt.
» Per pectus miſerum manat ſubito mihi ſudor.
» Si tacitus: ſubidus, duplo ideo pereo,

Atq; item alios uerſus eiuſdem additi, non hercle minus dulces quã priores.

» Quid faculam præfers phileros, qua nil opus nobis?

Ibimus,

» Ibimus, hic lucet pectore flamma ſatis:
» Iſtam non potis eſt uis ſæua extinguere uenti:
» Aut imber cœlo candidus præcipitans.
» At contra hunc ignem Veneris, ſi non Venus ipſa,
» Nulla eſt, quæ poſſit uis alia opprimere.

Item dixit uerſus Portij Licinij hoſce.

» Cuſtodes ouium uidere propagnis agnum.
» Quæritis ignem? ite huc. quæritis? ignis homo eſt.
» Si digito attigero, incendam ſyluam ſimul omnem.
» Omne pecus flamma eſt, omnia, quæ uideo.

Q. Catuli uerſus illi fuerunt.

» Aufugit mi animus, credo (ut ſolet) ad Theotimum
» Deuenit: ſic eſt. perfugium illud habet.
» Quid ſi non interdixem ne illuc fugitiuum
» Mitteret ad ſe intro? ſed magis eiceret?
» Ibimus quæſitum, uerum, ne ipſi teneamur,
» Formido. quid ago? da Venus conſilium.

Verba hæc præter propter, in uſu uulgi prodita etiam Ennij fuiſſe. Caput X.

m Emini me quondam, & Celſinum Iulianum Numidam ad Frontonem Cornelium, pedes tunc grauiter ægrum ire uiſere. atque ibi qui introducti ſumus, offendimus eum cubantem in ſympodio Græcienſi, circumundique ſedentibus multis, doctrina, aut genere, aut fortuna nobilibus uiris, adſiſtebant fabri ædium complures balneis nouis moliendis adhibiti, oſtendebantque depictas in membranulis uarias ſpecies balnearum.

Ex quibus cum elegiſſet unam formam, ſpeciemq; ue ris, interrogauit, quantus eſſet pecuniæ conſpectus ad id totum opus abſoluendum. Cumq; Architectus dixiſſet, neceſſaria uideri eſſe HS fermè trecenta, unus ex amicis Frontonis, & præter propter inquit, alia quinquaginta. Tum fronto dilatis ſermonibus, quos habere de balnearum ſumptu inſtituerat, aſpiciens ad eum amicum, qui dixerat quinquaginta eſſe alia præter propter, atq; ille amicus non meum inquit, hoc uerbum eſt, ſed multorum hominum, quos loquentes id audias. Quid autem id uerbum ſignificet, non ex me, ſed ex grammatico quærendum eſt, ac ſimul digito demonſtrat grammaticum haud incælebri nomine Romæ docentem ſedentem. Tum grammaticus, uſitati, peruulgatiq; uerbi obſcuritate motus, quærimus inquit, quod honore quæſtionis minime dignum eſt. Nam neſcio quid hoc prænimis plebeium eſt, & in opificum ſermonibus quā notius, at enim Fronto iam uoce, atq; uultu intentiore, ita'ne inquit, magiſter dehoneſtum tibi, deculpatumq; hoc uerbum uidetur, quo & M. Cato, & M. Var. & pleraq; ætas ſuperior, ut neceſſario, & latino uſi ſunt? Atq; ibi Iulius Celſinus admonuit in tragœdia quoq; Q. Ennij, quæ Iphigenia inſcripta eſt: id ipſum, de quo quærebatur: ſcriptum eſſe, & à grammaticis contaminari magis ſolitū, quā enarrari. Quo circa ſtatim proferri Iphigeniam Q. Ennij iubet. In eius tragœdiæ choro inſcriptos eſſe hos uerſus legimus.

» Otio qui neſcit uti, plus negotij habet,
» Quàm cum eſt negotium in negotio.

Nam cui

» Nam cui quod agat, inſtitutum eſt, nullo negotio
» Id agit, ſtudet ibi, mentem, atq; animum delectat ſuũ,
» Otioſo initio animus neſcit, quid uelit.
» Hoc idem eſt, neq; domi nunc nos, nec militiæ ſumus.
» Imus huc, hinc illuc, cũ illuc uẽtum eſt, ire illinc lubet.
» Incerte errat animus: præter propter uitam uiuitur.

Hoc ubi lectum eſt, tum deinde Fronto ad grammaticum iam labantem, audiſti'ne inquit, magiſter optime Ennium tuum dixiſſe præter propter: & cum ſententia quidem tali, quali ſeueriſſimæ philoſophorum eſſe obiurgationes ſolent? Petimus igitur dicas (quoniam de Enniano iam uerbo quæritur) quid ſit motus huiuſce uerſus ſenſus,

» Incerte errat animus, præter propter uitam uiuitur.

Et grammaticus ſudans multum, ac rubens multum, cum id pleriq; prolixius riderent, exſurgit. Et abiens, Tibi inquit, Fronto poſtea uni dicam, ne inſcitiores audiant, ac diſcant. atq; ita omnes relicta ibi quæſtione uerbi, conſurreximus.

Ponit uerſus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis luſit, dum tragœdijs contendit. Cap. XI.

Celebrantur duo iſti græci uerſiculi, multorumq; doctorum hominũ memoria dignantur: quod ſint lepidiſſimi, & uenuſtiſſimæ breuitatis. Neq; adeo pauci ſunt ueteres ſcriptores, qui eos Platonis eſſe philoſophi affirmant: quibus ille adoleſcens luſerit, cum tragœdijs quoq; eodem tempore faciendis præluderet.

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπιχείλεσιν ἔσχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.

Amicus meus οὐκ ἄμουσος adoleſcens, in plures uerſiculos licentius; liberiusq́; uertit: qui quoniam mihi quidem uiſi ſunt non eſſe memoratu indigni: ſubdidi.

» Dum ſemhiulco ſauio
» Meum puellum ſuauior:
» Dulcemq́; florem ſpiritus
» Duco ex aperto tramite,
» Anima ægra, & ſaucia
» Cucurrit ad labias mihi:
» Rictumq́; oris peruium,
» Et labra pueri mollia
» Rimata itineri tranſitus
» Vt tranſiliret nititur.
» Tum ſi moræ quid pluſculæ
» Fuiſſet in coitu oſculi
» Amoris igni percita
» Tranſiſſet: & me linqueret.
» Et mira prorſum res maneret
» Vt ad me fierem mortuus,
» Ad puerum intus uiuerem.

Diſertatio Herodis attici ſuper ui, & natura doloris, ſuæq́; opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. Caput XII.

h Erodem atticum conſularem uirum Athenis differentem audiui græca oratione. in qua

fere omnis

ſere omnis memoriæ noſtræ uniuerſos grauitate, atq; copia, & elegantia uocum longe præſtitit. Diſſeruit autem contra ἀπαθίαν ſtoicorum laceſſitus à quodam ſtoico, tanquam minus ſapienter, & parum uiriliter dolorem ferret ex morte pueri, quem amauerat. In ea diſſertione quantulum memini, huiuſcemodi ſenſus eſt. quod nullus uſquam homo, qui ſecundum naturam ſentiret, & ſaperet: affectionibus iſtis animi, quas πάθη appellabat: ægritudinis, cupiditatis, timoris, iræ, uoluptatis carere, & uacare totis poſſet, & omnino non dolere. Atq; ſi poſſet etiam obniti, ut totis careret: non ex re id eſſe melius, quoniam langueret animus, & torperet affectionum quarundam adminiculis, ut neceſſario plurimum imperio priuatus. Dicebat enim ſenſus iſtos, motuſq; animi, qui cũ immoderatiores ſunt: uitia fiunt, innexos, implicatosq; eſſe uigoribus quibuſdam mentium & alacritatibus. Ac propterea ſi omnino omnes eos imperitius conuellamus: periculum eſſe, nec eis adhærentes, bonas quoque, & utiles animi indoles amittamus. Moderandos eſſe igitur, & ſcite, conſyderateq; purgandos cenſebat: ut ea tantum, quæ aliena ſunt, contraq; naturam uiderentur: & cum pernicie adgnata ſunt: detrahantur. Ne profecto id accidat: quod cuipiam Thracio inſipienti, & rudi in agro, quem emerat: procurando ueniſſe uſu fabula eſt. Homo Thracius inquit, ex ultima barbaria ruris colendi inſolens, cum in terras cultiores humanioris uitæ cupidine cõmigraſſet: fundum mercatus eſt olea, atq; uite conſitum. qui, quia nihil admodum ſuper uite, aut arbore colenda ſciret:

uidet forte uicinum rubos late, atq; alte obortas excidentem: fraxinos ad ſummum propè uerticem deputantem. Soboles uitium è radicibus caudicum ſup terram fuſas reuellentem. Stolones in pomis, aut in oleis proceros, atq; decerptos amputantem. Accedit'q; propè, & cur tantam ligni, atq; frondium cædem faceret, percunctatus eſt. Et uicinus ita reſpondit, ut ager inquit, mundus, purus'q; fiat, eius'q; arbor, atq; uitis fœcundior. Diſcedit ille à uicino gratias agens, & lætus tanquam adeptus rei ruſticæ diſciplinam, tum falcem ibi, ac ſecurim capit: atq; ibi homo miſer, imperitus uites ſuas ſibi omnes, & oleas detruncat. Comas'q; arborum lætiſſimas, uberrimos'q; uitium palmites decidit, & fruteta, atq; uirgulta ſimul omnia pomis, frugibus'q; gignendis felicia cum ſentibus, & rubis purificandi agri gratia conuellit. mala mercede doctus audaciam, fiduciam'q; peccandi imitatione falſa eruditus. Sic inquit, iſti apathiæ ſectatores, qui uideri ſe eſſe tranquillos, & intrepidos, & immobiles uolunt: dum nihil cupiunt: nihil dolent: nihil iraſcuntur: nihil gaudent: omnibus uehementioribus animi officijs amputatis, in corpore ignauæ, & quaſi eneruatæ uitæ conſeneſcunt.

Quos pumiliones dicimus, græce νάνους appellari. Caput XIII.

Stabant forte unà in ueſtibulo palatij fabulantes Fronto Cornelius, & Feſtus Poſthumius, & Apollinaris Sulpitius. Atq; ego ibi adſiſtens cum quibuſdam alijs, ſermones eorũ, quos de literarũ diſciplinis habebant: curioſius captabam.

Tum Fronto,

Tum Fronto Apollinari: Fac me inquit, oro magiſter ut ſim certus, an recte ſuperſederim nanos dicere parua nimis ſtatura homines, maluerimq́; eos pumiliones appellare: quoniam hoc ſcriptum eſſe in libris ueterum memineram. Nanos autem ſordidum eſſe uerbum, & barbarum credebã. Eſt quidem inquit hoc Apollinaris, in conſuetudine imperiti uulgo frequens: ſed barbarum non eſt: cenſeturq́; linguæ græcæ origine. νάνους enim græci uocauerunt breui, atq; humili corpore homines, paulum ſupra terram extantes. Idq́; ita dixerunt adhibita quadam ratione Etymologiæ cum ſententia uocabuli competente. Et ſi memoria inquit, mihi non labat: ſcriptum hoc eſt in comœdia Ariſtophanis, cui nomen eſt ὁλκάδες. Fuiſſet autem uerbum hoc à te ciuitate donatum, aut in latinam coloniam deductum: ſi tu eo uti dignatus fores. Eſſetq́; id impendio probabilius, quàm quæ à Laberio ignobilia nimis, & ſordentia in uſum linguæ latinæ intromiſſa ſunt. Tum Feſtus Poſthumius grãmatico cuipiam latino Frontonis familiari. Docuit inquit, nos Apollinaris nanos uerbum græcum eſſe. Tu nos doce in quo de mulis, aut eculeis humilioribus uulgo dicitur, an'ne latinum ſit, & apud quem ſcriptum reperiatur. Atq; ille grammaticus, homo ſanè perquam in noſcendis ueteribus ſcriptis exercitus, Si piaculum inquit, non committitur præſente Apollinare, quid de uoce illa græca, latina'ue ſentiam dicere: audeo tibi Feſte quærenti reſpondere, eſſe hoc uerbũ latinum. Scriptumq́; inueniri in poematis Heluii Cinnæ non ignobilis, neq; indocti poetæ. Verſus eiusq́; ipſos

dixit, quos quoniam memoriæ mihi forte aderant: adſcripſi.

» At nunc me genij nana per ſalicta
» Bigis rheda rapit citata nauis.

Contẽporaneos fuiſſe Cæſari, & Ciceroni M. Varronem, & P. Nigidium ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos, & quod Nigidij commentationes propter earum obſcuritatem, ſubtilitatemq́; in uulgus non exeũt.

Caput XIIII.

Etas M. Cic. & C. Cæſaris præſtanti facundia uiros paucos habuit. Doctrinarum autem multiformium, uariarumq́; artium, quibus humanitas erudita eſt: culmina habuit M. Varro. & P. Nigidium. Sed Varronis quidem monimenta rerum, ac diſciplinarum, quæ per literas condidit: in propatulo, frequentiq́; uſu feruntur. Nigidianæ autem commentationes non proinde in uulgus exeũt: & obſcuritas, ſubtilitasq́; earum tanquam parum utilis derelicta eſt. Sicuti ſunt quæ pauloante legimus in commentarijs eius, quos grammaticos inſcripſit. Ex quibus quædam ad demonſtrandum ſcripturæ genus exempli gratia ſumpſi. Nam cum de natura, atq; ordine literarum diſſereret: quas grammatici uocales appellant, uerba hæc ſcripſit. Quæ reliquimus inenarrata ad exercendam legentium intentionem. a, & o, ſemper principes ſunt, i, & u, ſem-
» per ſubditæ, e, & ſubdit, & præit. In euri ppo præit,
» ſubdit in æmilio. Siquis putat præire, u, in his, uerbis
» Valerius, Vennonius, Voluſius. Aut, i, in his iampri-
» dem, iecur, iocum, iucundum, errabit. quod hæ lite-

» ræ cum præeunt, ne uocales quidem ſunt· Item ex eo
» dem libro uerba hæc ſunt· Inter literam, n, & , g, eſt
» alia uis, ut in nomine anguis, & angaria, & ancho-
» ræ, & increpat, & incurrit, & ingenuus· In omni-
» bus enim his non uerum, n, ſed adulterinum ponitur·
» Nam, n, non eſſe, lingua indicio eſt· Nam ſi ea litera
» eſſet, lingua palatum tangeret· Alio deinde in loco eſt
» ſcriptum· Græcos non tantæ inſcitiæ arceſſo qui ου
» ex, o, & , y, ſcripſerunt, quantæ qui ei ex, e, & , i, il-
» lud enim inopia fecerunt: hoc nulla re ſubacti·

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII·

LIBER XX·

Diſceptatio Sex· Cæcilij iureconſul· & Phauorini philoſophi de legibus XII tabu· Cap. I·

S Ex· Cæcilius in diſciplina iuris, atq; legibus Po· R o· noſcendis, interpretandisq; ſcientia, uſu, authoritateq; illuſtri fuit· Ad eum forte in area palatina cum ſalutationem Cæſaris opperiremur: philoſophus Phauorinus acceſſit, collocutusq; eſt nobis, multisq; alijs præſentibus· In illis tūc eorum ſermonibus orta mentio eſt legum decemuiralium· quas X uiri eius rei gratia à populo creati compoſuerunt· Inq; XII tab· conſcripſerunt· Eas leges cum Sex· Cæcilius inquiſitis, exploratisq; multarū

urbium legibus, eleganti, atq; abſoluta breuitate uerborum ſcriptas diceret: ſit inquit hoc Phauorinus in pleraq; earum legum parte, ita uti dicis. Non.n. minus cupide tabulas iſtas. XII. legi, quàm illos decem lib. Platonis de legibus. Sed quædam iſtic animaduertuntur aut obſcuriſſima, aut leuia, contra dura nimis, & remiſſa, aut nequaquam ita, ut ſcriptum eſt: conſiſtentia. Obſcuritates inquit, Sextus Cæcilius, non adſignemus culpæ ſcribentium: ſed inſcitiæ non aſſequentium, quanquam ij quoq; ipſi, qui quæ ſcripta ſunt, minus percipiunt: culpa uacant. Nam longa ætas uerba, atq; mores ueteres obliterauit: qbus uerbis, moribuſq; ſententia legum comprehenſa eſt. CCC. nãq; anno poſt Romam conditam tabulæ compoſitæ, ſcriptæq; ſunt. A quo tempore ad hunc diem anni eſſe non longe minus DCC. uidentur. Dure autem ſcriptum eſſe in iſtis legibus, quid exiſtimari poteſt? Niſi duram eſſe legem putas, quæ iudicem, arbitrum'ue iure datum, qui ob rem dicendam pecuniam accepiſſe conuictus eſt: capite punitur: aut quæ furem manifeſtum, ei, cui furtum factum eſt: in ſeruitutem tradit. Nocturnum autem furem ius occidendi tribuit. Dic enim quæſo, dic uir ſapientiæ ſtudioſiſſime, an tu aut iudicis illius perfidiam contra omnia iura diuina, atq; humana ius iurandum ſuum pecunia uendentis, aut furis manifeſti intolerandam audaciã, aut nocturni craſſatoris inſidioſam uiolentiam, non dignam eſſe capitis pœna exiſtimes? Noli inquit, Phauorinus ex me quærere quid ego exiſtimem. Scis enim ſolitum eſſe me pro diſciplina ſectæ, quã colo, inquirere potius, quã decernere. Sed non le=

uis æſtimator, neq; aſpernabilis eſt Po. Ro. manus, cui delicta quidem iſtæc uindicanda: pœnæ tamen huiuſmodi nimis duræ eſſe uiſæ ſunt. Paſſus eſt enim leges iſtas de tam immodico ſupplicio ſitu, atq; ſenio emori. Sicut illud quoq; non humaniter ſcriptum improbauit: quod ſi homo in ius uocatus, morbo aut ætate æger ad ingrediendum inualidus eſt: arcera non ſternitur, ſed ipſe aufertur, & iumento imponitur: atq; ex domo ſua ad prætorem comitium noua funeris facie effertur. Quã enim ob cauſam morbo adfectus, & ad reſpondendum pro ſeſe non idoneus iumento adhærens in ius aduerſario deportatur? Quod uero dixi uideri quædam eſſe impendio molliora, non'ne tibi quoq; uidetur eſſe dilutum, quod ita de iniuria punienda ſcriptũ eſt? Si iniuria alteri facit. XXV. æris pœnæ ſunto. Quis enim erit tam inops, quem ab iniuriæ faciendæ. XXV. aſſes deterreant? Itaq; cum eã legem Q. quoq; Labeo ueſter in libris, quos ad. XII. tabulas conſcripſit: non probaret, inquit: L. Neratius fuit egregie homo improbus, atq; immani uecordia. Is pro delectamento habebat, os hominis liberi, manus ſuæ palma uerberare. Eũ ſeruus ſequebatur crumenam plenam aſſium portitans, & quencunq; depalmauerat: numerari ſtatim ſecundum. XII. tabulas. V. & XX. aſſes iubebat. Propterea inquit, prætores poſtea hanc aboleſcere, & relinqui cenſuerunt: iniurijsq; æſtimandis recuperatores ſe daturos edixerunt. Nonnulla autem in iſtis legibus nec conſiſtere quidem (ſicuti dixi) uiſa ſunt. Velut illa lex Talionis, cuius uerba (niſi memoria me fallit) hæc ſunt. Si membrũ

rupit meũ e pacto talio eſto. Præter .n. ulciſcendi acerbitatem, ne procedere quoq; executio iuſta talionis poteſt. Nam cui membrum ab alio ruptum eſt: ſi ipſi itidem rumpere per talionem uelit: quæro an efficere poſſit rumpendi pariter membri æquilibrium? In qua re primum ea difficultas eſt inexplicabilis. Quin ſi membrum inquit, alter imprudens ruperit? Quod enim per imprudentiam factum eſt: retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe fortuitus, & conſultus, non cadunt ſub eiuſdem talionis ſimilitudinem. Quonã igitur modo imprudentem poterit imitari, qui in exequenda talione non licentiæ ius habet, ſed imprudentiæ? Sed & ſi prudens ruperit: nequaquã patietur, aut altius ſe lædi, aut latius, qđ cuiuſmodi libra, atq; menſura caueri poſſit: non reperio. Quin etiam ſiqd plus erit, aliter'ue cõmiſſum: res fiet ridiculæ atrocitatis, ut contraria actio mutuæ talionis oriatur, & adoleſcat infinita quædam reciprocatio talionum. Nã de immanitate illa ſecandi, partiendiq; humani corporis, ſi unus ob pecuniam debitam adiudicatus, addictusq; ſit pluribus: non libet meminiſſe, & piget dicere. Quid enim uideri poteſt efferatius, quid ab hominis ingenio diuerſius, quã quod membra & artus inopis debitoris breuiſſimo laniatu diſtrahantur: ſicut nunc bona uenum diſtrahuntur? Tum Sex. Cæcilius amplexus utraq; manu Phauorinum: tu es inquit, unus profecto in noſtra memoria, non græcæ modo, ſed & Romanæ rei peritiſſimus. Quis .n. philoſophorũ diſciplinæ ſuæ leges, tam ſcite, atq; docte callet, quã leges tu noſtras decemuira-

les percalluiſti? Sed quæſo te, cũ tamen digrediare pauliſper è curriculis iſtis diſputationum ueſtrarum academicas, omiſſoq; ſtudio quicquid lubitum eſt arguendi, tuendiq; conſyderes grauius, cuiuſmodi ſint ea, quæ reprehendiſti. Nec ideo contemnas legum iſtarum antiquitates: quod pleruſq; ipſis iam Po. Ro. deſiuerit. Non enim profecto ignoras legum opportunitates, & medelas pro temporum moribus, & pro rerum publicarum generibus, ac pro utilitatum præſentium rationibus, proq; uitiorum, quibus medendum eſt, feruoribus mutari, atq; flecti, neq; uno ſtatu conſiſtere: quin ut facies cœli, & maris, ita rerum, atq; fortunæ tempeſtatibus uarientur. Quid ſalubrius uiſum eſt rogatione illa Stolonis iugerum de numero præfinito? Quid utilius plebiſcito Voconio de coercendis mulierum hæreditatibus? Quid tam neceſſarium exiſtimatum eſt propulſandæ ciuium luxuriæ, quàm lex licinia, fannia, aliæq; item leges ſumptuariæ? Omnia tamen hæc obliterata, & operta ſunt ciuitatis opulentia, quaſi quibuſdam fluctibus exæſtuantis. Sed cur tibi eſſe uiſa eſt inhumana, omnium, mea quidem ſententia, humaniſſima, quæ iumentum dari iubet ægro, aut ſeni in ius uocato?
" Verba ſunt hæc de lege. Si in ius uocat, ſi morbus,
" æuitas'ue uitium eſſet: qui in ius uocabit, iumentum
" dato: ſi nolet, arceram ne ſternito. An tu forte morbum appellari hic putas, ægrotationem grauem cum febri rapida, & quercera? Iumentumq; dici pecus aliquod unicum tergo uehens? Ac propterea minus fuiſſe humanum exiſtimas ægrotum domi

ſuæ cubantem, iumento impoſitum in ius rapi? Hoc mi Phauorine nequaquã ita eſt. Nam morbus in lege iſta non febriculoſus, neq; nimium grauis, ſed uitium aliquod imbecillitatis, atq; inualentiæ demonſtratur: non periculum uitæ oſtenditur. Cætero qui morbum uehementiorem uim grauiter nocendi habentem, legum iſtarum ſcriptores alio in loco non per ſe morbum, ſed morbum ſonticum appellant. Iumentũ quoq; non id ſolum ſignificat, quod nunc dicitur: ſed uectabulum etiam, quod adiunctis pecoribus trahebatur. Veteres enim noſtri iumentum à iungendo dixerunt. Arcera autem uocabatur ploſtrum tectum undiq;, & munitum, quaſi arca quædam magna ueſtimentis inſtrata, qua nimis ægri, aut ſenes portari cubantes ſolebant. Quænam ibi igitur acerbitas eſſe uiſa eſt: quod in ius uocato pauperrimo homini, uel inopi, qui aut pedibus forte ægris eſſet: aut quo alio caſu ingredi non quiret ploſtrum eſſe dandum cenſuerunt: neq; inſterni tamen delicate arceram iuſſerunt: quoniam ſatis eſſet inualido cuiuſmodi uectaculum. Atq; id fecerunt, ne cauſatio iſta ægri corporis perpetuam uacationem daret fidem detractantibus, iuriſq; actiones declinantibus. Sed enim ipſum uide, quod in iniurias factas. V. & XX. aſſibus ſanxerunt non omnino omnes mi Phauorine iniurias ære iſto pauco diluerunt. Tametſi hæc ipſa paucitas aſſium graue pondus æris fuit. Nam librarijs aſſibus in ea tempeſtate populus uſus eſt. Sed iniurias atrociores, ut de oſſe fracto nõ liberis modo, uerumetiam ſeruis factas impenſiore damno uindicauerunt. Quibuſdam autem iniurijs talionem

nem

nem quoq; adpoſuerunt. Quam quidem tu talionem uir optime iniquius paulo inſectatus es. Ac ne conſiſtere quidem dixiſti, lepida quadam ſolertia uerborũ, quoniam talioni par non ſit talio: neq; rumpi membrum facile poſſit, ad alterius rupturæ (ut ais tu) æquilibrium. Verum eſt mi Phauorine talionem rariſſimum fieri difficillime. Sed Xuiri minuere, atq; extinguere uolentes huiuſcemodi uiolentiam pulſandi, atq; lædendi talione, eo quoq; metu coercendos eſſe homines putauerunt. Neq; eius, qui membrum alteri rupiſſet: & paciſci tamen de talione redimenda nollet: tantam eſſe habẽdam rationem arbitrati ſunt: ut an prudens, imprudens'ue rupiſſet: ſpectandum putarent. Aut talionem in eo uel adamuſſim æquiperarent: uel in librili perpenderent: ſed potius eundem animum, eundemq; impetum, in eadem parte corporis rumpendi, non eundem quoq; caſum exigi uoluerunt: quoniam modus uoluntatis præſtari poſſet, caſus ictus non poſſet. Quod ſi ita eſt, ut dico, & ut ipſe æquitatis habitus demonſtrat: taliones illæ tuæ reciprocæ argutiores profecto, quàm ueriores fuerunt. Sed quoniam acerbum quoq; eſſe hoc genus pœnæ putas: quæ (obſecro te,) iſta acerbitas eſt, ſi idem fiat in te, quod tu te in alio feceris? Præſertim cum habeas facultatem paciſcendi, & non neceſſe ſit pati talionem, niſi eam tu elegeris? Quod edictum autem prætorium de æſtimandis iniurijs probabilius eſſe his poteſt? Nolo hoc ignores hanc quoq; ipſam talionem ad æſtimationem iudicis redigi neceſſario ſolitam. Nam ſi reus, qui depaciſci noluerat: iudici ta-

lionem imperanti non parebat: æſtimata lite iudex hominem pecuniæ damnabat: atq; ita ſi reo, & pacto grauis, & acerba talio uiſa fuerat: ſeueritas legis ad pecuniæ multam redibat. Reſtat, ut ei quod de ſectione, partitioneq́; corporis immaniſſimum eſſe tibi uiſum eſt: reſpondeam. Omnibus quidem uirtutum generibus exercendis, colendisq́; PO. RO. è parua origine ad tantæ amplitudinis inſtar emicuit. Sed omnium maxime, atq; præcipue fidem coluit: ſanctamq́; habuit, tam priuatim, quàm publicæ. Sic COSS. clariſſimos uiros hoſtibus confirmandæ fidei publicæ cauſa dedit. Sic clientem in fidem acceptum chariorem haberi, quàm propinquos, tuendumq́; eſſe contra cognatos cenſuit. Neq; prius ullum facinus æſtimatum eſt: quàm ſicui probaretur clientem deriſui habuiſſe. Hanc autem fidem maiores noſtri, non modo in officiorum uicibus, ſed in negotiorum quoq; contractibus ſanxerunt: maximeq́; in pecuniæ mutuaticæ uſu, atq; commercio. Adimi enim putauerunt ſubſidium hoc inopiæ temporariæ: quo communis hominum uita indiget: ſi perfidia debitorum ſine graui pœna eluderet. Confeſſi igitur æris, ac debiti iudicatis XXX dies ſunt dati conquirendæ pecuniæ cauſa, quã diſſoluerent. Eosq́; dies Xuiri iuſtos appellauerunt, uelut quoddam iuſticium, ideſt iuris inter eos quaſi interſtitionem quandam, & ceſſationem: quibus diebus nihil cum his agi iure poſſet. Poſt deinde, niſi diſſoluerant: ad prætorem uocabantur: & ab eo, quibus erant iudicati: addicebantur. Neruo quoq;, aut compedibus uinciebantur. Sic enim ſunt (opinor)

uerba legis.

uerba legis. Aeris confeſſi, rebuſq; iure iudicatis XXX dies iuſti ſunto. Poſt deinde manus iniectio eſto. in ius ducito: ni iudicatum facit: aut qui pſeudo eo in iure, uim dicit, ſecum ducito, uincito aut neruo, aut compedibus. XV. pondo, ne minore, aut ſi uolet, maiore uincito. Si uolet, ſuo uiuito. Ni ſuo uiuit, qui eum uinctum habebit: libras farris in dies dato. Si uolet plus, dato. Erat autem ius interea paciſcendi. Ac niſi pacti forent: habebantur in uinculis dies. LX. Inter eos dies trinis nundinis continuis ad Prætorem in comitium producebantur: quantæq; pecuniæ iudicati eſſent: prædicabatur. Tertijs autem nundinis capite pœnas dabant. Aut trans Tyberim peregre uenum ibant. Sed eam capitis pœnam ſanciendæ, ſicuti dixi, fidei gratia, horrificam atrocitatis oſtentu, nouiſq; terroribus metuendam reddiderunt. Nam ſi plures forent: quibus reus eſſet iudicatus: ſecare ſi uellent, atq; partiri corpus addicti ſibi hominis, permiſerunt. Et quidem uerba ipſa legis dicam, ne exiſtimes inuidiam me iſtam forte formidare. Tertijs inquit, nundinis, partes ſecanto. ſi plus, minuſue ſecuerunt ſine fraude eſto. Nihil profecto immitius, nihil immanius, niſi, ut re ipſa apparet: eo conſilio tanta immanitas pœnæ denuntiata eſt, ne ad eam unquam perueniretur. Addici nanq; nunc, & uinciri multos uidemus: quia uinculorum pœnam deterrimi homines contemnunt. Diſſectum eſſe antiquitus neminem equidem neq; legi, neq; audiui, quoniam ſæuitia iſta pœnæ contemni non quita eſt. An putas Pha-

uorine, ſi non illa etiam ex. XII. tabulis de teſtimonijs falſis pœna aboleuiſſet: & ſi nunc quoq;, ut antea qui falſum teſtimonium dixiſſe conuictus eſſet: è ſaxo tarpeio deiceretur: mentituros fuiſſe pro teſtimonio tam multos, quàm uidemus? Acerbitas plerunq; ulciſcendi maleficij bene, atq; caute uiuendi diſciplina eſt. Hiſtoria de Metio Suffetio Albano nobis quoq;, non admodum numero iſtiuſmodi libros lectitantibus, ignota non eſt: qui quoniam pactum, atq; condictum cum rege Po. Ro. perfide ruperat: binis quadrigis uinctus, in diuerſa nitentibus laceratus eſt. Nouum, atq; aſperum ſupplicium quis negat? Sed quid elegantiſſimus poeta dicat, uide.

» At tu dictis Albane maneres.

Hæc, atq; alia ubi Sex. Cæcilius omnibus, qui aderant ipſò quoq; Phauorino approbante, atq; laudante diſſeruit: nuntiatum eſt Cæſarem iam ſalutari: & ſeparati ſumus.

Vocabulum ſiticinum in M. Catonis oratione q̃d ſignificet, & quã ob cauſam L. Accius poeta in pragſiciniſtas nebuloſo nomine eſſe dixerit.

Caput II.

Siticines ſcriptum eſt in oratione M. Catonis, quæ inſcribitur, Ne imperium ſit ueteri, ubi nouus uenerit. Siticines inquit, & liticines, & tubicines. Sed Ceſellius Vindex in commentarijs lectionum antiquarum, ſcire quidem ſe ait, liticines lituo cantare, & tubicines tuba. Quid iſtuc autem ſit, quod ſiticines cantant homo ingenuæ ueritatis ſcire

ritatis ſcire

ritatis ſcire ſeſe negat. Nos autem in Capitonis Attei coniectaneis inuenimus ſiticines appellatos, qui apud ſitos canere ſoliti eſſent, hoc eſt uita functos, & ſepultos. Eosq; habuiſſe proprium genus tubæ, qua canerent, à cæterorum tubicinum proprietate differens, quos ſiciniſtas uulgus dicit. Qui rectius locuti ſunt, ſicinniſtas litera, n, gemina dixerunt. Sicinnium enim genus ueteris ſaltationis fuit. Saltabundi autem canebant, quæ nunc ſtantes canunt. Poſuit hoc uerbum L. Accius poeta in pragmaticis. Appellariq; ſiciniſtas, ait nebuloſo nomine, credo propterea nebuloſo, quod ſicinnium cur diceretur: obſcurum eſſet.

Artificum ſcenicorum ſtudium, amoremq; inhoneſtum, probroſumq; eſſe, & ſuper ea re uerba Ariſtotelis philoſophi adſcripta. Cap. III.

c Omœdos quiſpiam, & tragœdos, & tibicines diues adoleſcens Tauri philoſophi diſcipulus liberos homines, in delitijs, atq; in delectamentis habebat. Id genus autem artifices græce appellantur οἱ περὶ τὸν διόνυσον τεχνῖται. eum adoleſcentem Taurus à ſodalitatibus, conuictuq; hominum ſcenicorum abducere uolens, miſit ei uerba ex Ariſto. libro exſcripta, qui προβλήματα ἐγκύκλια inſcriptus eſt. Iuſſitq;, ut ea quotidie lectitaret. διατί οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροί εἰσιν, ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτι ἐν ἀκρασίαις τὸν πο-

λὺν χρόνον εἰσίν. ὅτε δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.

Exempla epiſtolarum Alexandri regis, & Ariſtotelis philoſophi, ita uti ſunt edita.

Caput IIII.

c Commentationum ſuarum, artiumq́; quas diſcipulis tradebat Ariſto. philoſophus regis Alexandri magiſter: duas ſpecies habuiſſe dicitur. Alia erant, quæ nominabat ἐξωτερικά. Alia, quæ appellabat ἀκροαματικά. ἐξωτερικὰ dicebantur, quæ ad rhetoricas meditationes facultatem argutiarum, ciuiliumq́; rerum notitiam conducebant. ἀκροαματικὰ autem uocabantur, in quibus philoſophia remotior, ſubtiliorq́; agitabatur: quæq́; ad naturæ contemplationes, diſceptationesue dialecticas pertinebant. Huic diſciplinæ, quàm dixi ἀκροαματικὴν, tempus exercendæ dabat in Lycio matutinum. Nec ad eam quenquam temere admittebat: niſi quorum ante ingenium, & eruditionis elementa, atque in diſcendo ſtudiũ, laboremq́; exploraſſet. Illas uero ἐξωτερικὰς eodẽ in loco ueſperi faciebat. Easq́; uulgo iuuenibus ſine delectu dabat. Atque eum δειλινὸν περίπατον appellabat. Illum alterũ ſupra ἑωθινόν. Vtroq́; enim tempore ambulans diſſerebat. Librosq́; ſuos earum rerum omnium commentarios ſeorſum diuiſit, ut alij ἐξωτερικοὶ dicerentur partim ἀκροαματικοί. Quos cum in uulgus ab eo editos Rex Alexander cognouiſſet: atq; ea tempeſtate armis, exercituq́; omnem propè Aſiam teneret: regemq́; ipſum

Darium

Darium prælijs, & uictorijs urgeret: in illis tamen tantis negotijs literas ad Ariſtotelem miſit. Non eum recte feciſſe, quod diſciplinas ἀκροαματικὰς, quibus ab eo ipſe eruditus foret: libris foras editis inuulgaſſet. Nam qua inquit, alia re præſtare cæteris poterimus: ſi ea, quæ ex te accepimus, omnium prorſus fient communia? Quippe ego doctrina anteire malim, q̃ copijs, atq; opulentijs. Reſcripſit ei Ariſtoteles ad hanc ſententiam. ἀκροαματικοὺς libros, quos editos quereris, & non perinde, ut arcana abſconditos: neq; editos ſcito eſſe, neq; non editos: quoniam ijs ſolis, qui nos audiunt: cognobiles erunt. Exempla utrarumq; literarum ſumpta ex Andronici philoſophi libro ſubdidi. Amaui autem prorſus in utriuſque epiſtola breuitatis elegantiſſimæ filum tenuiſſimum.

ἀλέξανδρος ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων, τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων εἰ καθ᾽ οὓς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί. ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις. ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν

ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων. οἰόμενος δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀπορρήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ δεδομένους. καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούουσιν. ἔρρωσο.

Hoc ego uerbum ξυνετοὶ γάρ εἰσι quærens uno itidem uerbo dicere, aliud non repperi, quàm quod eſt ſcriptum à M. Catone in VI origine. Itaq; ego inquit, cognobiliorem cognitionem eſſe arbitror.

Quæſitum, atq; tractatum utrum ſit rectius dicere. habeo curam ueſtri, an ueſtrum.

Caput V.

PErcontabar Apollinarem Sulpitium, cum eum Romæ adoleſcentulus ſectarer: qua ratione diceretur, Habeo curam ueſtri, aut miſereor ueſtri. Et iſte caſus ueſtri eo in loco quem uideretur habere caſum rectum. Iſtic mihi ita reſpondit. Quæris inquit, ex me quod mihi quoq; eſt iandiu in perpetua quæſtione. Videtur enim non ueſtri oportere dici, ſed ueſtrum, ſicut græci loquuntur ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ κήδομαι ὑμῶν. quo in loco ὑμῶν aptius ueſtrum dicatur, quã ueſtri, & habet caſum nominandi, quem tu rectum appellaſti. Inuenio tamen inquit, non paucis in locis noſtri, atq; ueſtri dictum non noſtrum, aut ueſtrum. L. Sylla rerum ge-
» *ſtarum lib. II. quo ſi fieri poteſt, ut etiam nunc no-*
» *ſtri uobis in mentem ueniat. Noſq; magis dignos cre-*
» *ditis, quibus ciuibus quã hoſtibus utamini, quiq; pro*
» *uobis potius, quàm contra uos pugnemus, neq; noſtro,*
» *neq; maiorum noſtrorum merito nobis id contingat.*
Terentius in Phormione.

» *Ita pleriq; ingenio ſumus*
» *Omnes, noſtri noſmet pœnitet.*

Afranius in togata.

» *Neſcio qui noſtri miſeritus tandem Deus,*

Et laberius in necromantia.

» *Dum diutius detinetur, noſtri oblitus eſt.*

Dubium porrò inquit, non eſt, quin eodem hæc omnia caſu dicantur noſtri oblitus eſt, noſtri miſeritus eſt, quo

eſt, quo dicitur mei pœnitet, mei miſeritus eſt, mei oblitus eſt. Mei autem caſus interrogandi eſt, quem genitiuum grămatici uocant: & ab eo declinatur, quod eſt ego. huius deinde pluratiuum eſt nos. Tui æque declinatur ab eo, quod eſt tu. huius itidem pluratiuum eſt uos, Sic nanq; Plautus declinauit in Pſeudulo in hiſce uerſibus.

» Si ex te tacente fieri poſſem certior
» Here, quæ miſeriæ te tam miſere macerent:
» Duorum labori ego hominum parſiſſem lubens,
» Mei te rogandi, & tui reſpondendi mihi.

Mei. n. Plautus hoc in loco non ab eo dixit, quod eſt meus, ſed ab eo, quod eſt ego. Itaq; ſi dicere uelis patrem mei pro patrem meum, quo græci modo τὸν πατέρα μοῦ dicunt: inuſitate quidem, ſed recte profecto, eaq; ratione dices, qua Plautus dixit labori mei, pro labori meo. Hæc autem ipſa ratio eſt in numero pluratiuo, qua Gracchus miſereri ueſtrũ dixit: & qua M. Cic. contentio ueſtrum, & contentio noſtrum dixit. Quaq; item ratione Quadrigarius in annali. XIX. uerba hæc poſuit

» C. Mari, & quando te noſtrũ, &
» Reip. miſerebitur? Cur igitur Terentius pœnitet noſtri, & non noſtrum, & Afranius noſtri miſeritus eſt non noſtrum? Nihil hercle inquit, mihi de iſta re in mentem uenit, niſi authoritas quædam uetuſtatis non nimis anxie, neq; ſuperſtitioſe loquentis. Nam ſicuti multifariã ſcriptum eſt ueſtrorum pro ueſtrum, ut in Plauti muſtellaria in hoc uerſu.

» Verum illuc eſſe maxima pars ueſtrorum intellegit,
Cum uellet maxima pars dicere ueſtrum.

Ita nonnunquam ueſtri quoq; dictum eſt ueſtrum. Sed procuIdubio qui rectiſſime loqui uolet: ueſtrum potius dixerit, quàm ueſtri. Et idcirco importuniſſime inquit, fecerunt, qui in pleriſq; Salluſtij exemplaribus ſcripturam iſtam ſyncæriſſimam corruperunt. Nam cum ita in Catilina ſcriptum eſſet. Sæpe maio-
» res ueſtrum miſerti plebis Romanæ, ueſtrum abo-
» leuerunt, & ueſtri ſuperſcripſerunt: ex quo in plures libros mendæ iſtius indoles inoleuit. Hæc memini mihi Apollinarem dicere: eaq; tunc ipſa ita, ut dicta fuerant, notaui.

Quàm diuerſæ græcorum ſententiæ ſuper numero Niobæ filiorum. Caput VI.

m Ira, & propè adeo ridicula diuerſitas fabulæ apud græcos poetas deprehenditur ſuper numero Niobæ filiorum. Nam Homerus pueros, puellaſq; eius ſenos dicit fuiſſe. Euripides bis ſeptenos. Sappho bis nouenos. Bacchilydes, & Pindarus bis denos, quidam alij ſcriptores tres fuiſſe ſolos dixerunt.

De ijs, quæ habere συμπάθειαν uidentur cum luna augeſcente, ac ſeneſcente. Caput VII.

a Nnianus poeta in fundo ſuo, quem in agro Faliſco poſſidebat: agitare erat ſolitus uindemiam hilare, atq; amœniter. Ad eos dies me, & quoſdam item alios familiares uocauit. Ibi tum cœnantibus nobis magnus oſtrearum numerus Roma miſſus eſt. Quæ cum appoſitæ fuiſſent, & mul-

te quidem,ſed inuberes,macræq́; eſſent,Luna inquit Annianus,nunc uidelicet ſeneſcit.ea re oſtrea quoq;, ſicuti alia quædam,tenuia,exuctaq́; ſunt.Cum quæreremus quæ alia item ſeneſcente luna tabeſcerent:nonne Lucilium inquit , noſtrum meminiſtis dicere.

» Luna alit oſtrea,& implet echinos,muribus fibras
» Et pecu addit.

Eadem autem ipſa,quæ creſcente luna gliſcunt,deficiente contra luna defiunt.Aelurorum quoq; oculi ad eaſdem uices lunæ,aut ampliores fiunt,aut minores.Id etiam inquit,multo mirandum eſt magis,quod apud Plutarchum in IIII in Heſiodum commentario legi. Cepe tum reuireſcit,& congerminat decedente luna. Contra autem inareſcit adoleſcente.eam cauſam eſſe dicunt ſacerdotes Aegyptij cur peluſiotæ cepe non edant : quia ſolum holerum omnium contra lunæ aucta , atque damna uices minuendi,& augendi habeat contrarias.

Qualibus uerbis delectari ſolitus ſit Antonius Iulianus poſitis in mimiambis , ſcripſit de innocentia ſua , cum ita dictat , nunquam ueſtimenta à populo poſci. Caput VIII.

Delectari, mulceriq́; aures ſuas dicebat Antonius Iulianus figmentis uerborum nouis Cn.Matij hominis eruditi.qualia hæc quoq; eſſent , quæ ſcripta ab eo in mimiambis memorabat.

» Sinuq́; amicam reapere frigidam caldo
» Columbatim labra conſerens labris.

Item id quoq; iucunde , lepideq́; fictum dictitabat.

» Iam tonſiles tapetes ebrij fuco,
» Quos concha purpura imbuens uenenauit.

Quid uocabulum iure manu conſertum ſignificet. Caput IX.

Ex iure manu conſertum, uerba ſunt ex antiquis actionibus. quæ cum lege agitur, & uindiciæ contenduntur: dici nunc quoq; apud Prætor. ſolent. Rogaui ego Romæ grammaticum celebri hominem fama, & multo nomine, quid hæc uerba eſſent. Tum ille me deſpiciens, aut erras inquit, adoleſcens, aut ludis. Rem enim doceo grammaticam: non ius reſpondeo. Siquid igitur ex Virgilio, Plauto, Ennio quærere habes: quæras licet. Ex Ennio ego inquam eſt magiſter, quod quæro. Ennius enim uerbis hiſce uſus eſt. Cumq; ille demiratus aliena hæc eſſe à poetis, & haud uſquã inueniri in carminibus Ennij diceret: tum ego hos uerſus ex octauo annali abſentes dixi. Nam forte eos tanquam inſigniter præter alios factos memineram.

» Pellitur è medio ſapientia. ui geritur res.
» Spernitur orator bonus. horridus miles amatur.
» Haud doctis dictis certantes, nec maledictis
» Miſcent inter ſeſe inimicitias agitantes.
» Non ex iure manu conſertum, ſed mage ferro
» Rem repetunt: regnumq; petunt: uadunt ſolida ui.

Cum hos uerſus Ennianos dixiſſem: credo inquit grammaticus, iam tibi. Sed tu uelim credas mihi Q. Ennium didiciſſe hoc non ex poeticæ literis, ſed ex iuris aliquo perito. Eas igitur tu quoq; inquit, & diſcas, unde Ennius didicit. Vſus conſilio ſum magiſtri, quod docere me ipſe debuerat: à quo diſcerem prætermonſtrantis. Itaq; id, quod ex Iur. Conſ. ex libris

quoq; eorum didici, inſerendum his commentarijs exiſtimaui: quoniam in medio rerum, & hominum uitam qui colunt: ignorare non oportet uerba actionũ ciuilium celebriora, manum conſerere. Nam de qua re diſceptabatur in iure præſenti, ſiue ager, ſiue qd aliud eſt, cum aduerſario ſimul manu prenderet. In ea re omnibus uerbis uindicare, id eſt uindicia correptio manus in re, atq; in loco præſenti, apud præt. ex
» XII. tabulis fiebat. In quibus ita ſcriptum eſt. Siqui
» in iure manum conſerunt. Sed poſtquam præt. propagatis Italiæ finibus, datis iuriſdictionibus, negotijs occupati, paciſci uindiciarum dicendarum cauſa longinquas res grauabantur: inſtitutum eſt contra. XII. tabulas tacito ſenſu, ut litigantes non ex iure apud præt. manum conſererent: ſed ex iure manu conſertum uocarent, id eſt alter alterum ex iure ad conſerendã manum in rem, de qua ageretur: uocaret. Atq; profecti ſimul in agrum, de quo litigabatur: terræ aliquid ex eo, uti unam glebam in ius in urbem ad præt. deferrent: & in ea gleba tanq̃ in toto agro uindicarent. Idcirco Ennius ſignificare uolens bellum non ut ad prætorẽ ſolitum eſt, legitimis actionibus, neq; ex iure manu conſertum: ſed bello, ferroq; & uera ui, atq; ſolida, quod uidetur dixiſſe conferens uim illam ciuilem, & feſtucariam, quæ uerbo diceretur, non quæ manu fieret cum ui bellica, & cruenta.

Quid ſit ſculnæ uerbum poſitum apud M. Varronem. Caput X.

P. Lauinij liber eſt non incurioſe factus. Is inſcriptus eſt de uerbis ſordidis. In eo ſcripſit ſculnam uulgo dici, quaſi ſeculnam, quem qui elegantius inquit, loquuntur, ſequeſtrem appellant. Vtrunq; uocabulum à ſequendo factum eſt, quod eius, qui electus ſit: utraq; pars fidem ſequatur. Sculnam autem ſcriptum eſſe in hiſtorico M. Varronis, qui inſcribitur Catus, idem P. Lauinius in eodem libro admonet. Sed quod apud ſequeſtrem depoſitum erat: ſequeſtro poſitum per aduerbium dicebant. Cato de Ptolemæo contra Thermum.

» Per Deos immortales nolite uos ſequeſtro ponere.

At qui iucundiora alia reperiri queunt. Ipſe autem ad hoc ſcripſi, ut liberis quoq; meis paratæ iſtiuſmodi remiſſiones eſſent, quando animus eorum interſtitione aliqua negotiorum data laxari, indulgeriq; potuiſſet. Vſi autem ſumus ordine rerum fortuito, quem antea in excerpendo feceramus. Nam proinde ut librum quenquam in manus ceperam, ſeu græcum, ſeu latinum, uel quid memoratu dignum audieram: ita quæ libitum erat, cuius generis cunq; erant indiſtincte, atq; promiſcue adnotabam, eaq; mihi ad ſubſidium memoriæ quaſi quoddam literarum penus recondebam. Vt quando uſus ueniſſet, aut rei, aut uerbi, cuius me forte repens obliuio tenuiſſet: & libri, ex quibus eam ſumpſeram, non adeſſent: facile inde nobis inuentu, atq; depromptu foret. Facta igitur eſt in his quoq; commentarijs eadem rerum diſparilitas, quæ fuit in illis adnotationibus priſtinis, quas breuiter, & indigeſte, & incondite annotationibus tractatio-

nibus, lectionibusq; uarijs fecerammus. Sed quoniam longinquis per hyemẽ noctibus in agro (ſicuti dixi) terræ atticæ cõmentationes haſce ludere, ac facere exorſi ſumus: idcirco eas inſcripſimus noctium atticarum, nihil imitati feſtiuitates inſcriptionum, quas plæriq; alij utriusq; linguæ ſcriptores, in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam, & miſcellam, & quaſi confuſaneam doctrinam conquiſiuerant: eo titulos quoq; ad eam ſententiam exquiſitiſſimos indiderunt. Nanq; alij muſarum inſcripſerunt, alij ſyluarum. Ille κηρίον, Alius κέρας ἀμαλθείας. Quidam lectionis ſuæ. Alius antiquarum lectionum. Atq; alius πινακίδιον. Et item alius ἐγχειρίδιον. Sunt etiam qui pandectas inſcripſerunt. Sunt autem qui διατριβάς. Sunt adeo qui de diſciplina regia, & de philoſophia, & de natura humana, & epiſtolicarum quæſtionum. Eſt qui memoriales titulos fecerit. Eſt qui ſtudioſorũ, & de ridiculis, & περὶ ποικίλας ἱστορίας. Eſt qui hiſtoriæ naturalis. Eſt qui βιβλιοθήκην. Eſt prætera qui pratum. Eſt item qui ἐποπτείδων. Eſt qui ſcripſit συγγραφήν. Sũt item multi, qui coniectanea. Neq; item deſunt, qui indices libris ſuis fecerunt, aut epiſtolarum moralium, aut epiſtolicarũ quæſtionum, aut confuſarum. Et quædam alia inſcripta nimis lepida, multasq; prorſus concinnitates redolentia. Nos uero ut cœptus noſter eſt incurioſe, & immediate, ac propè ẽt ſubruſticæ, ex ipſo loco, ac tpe hybernarũ uigiliarum, atticas noctes inſcripſimus tantum cæteris omnibus in ipſius quoq; ſcriptionis laude cedentes: q̃tũ ceſſimus in cura, & elegantia ſcriptionis. Sed ne conſilium q̃dẽ in

excerpendis, notandiſq; rebus idem mihi, quod pleriſq; illis fuit. Nanq; illi omnes, & eorum maxime græci multa, & uaria lectitantes, in quas res cunq; inciderent, alba (ut dicitur) linea ſine cura diſcriminis, ſolam copiam ſectati conuertebant. quibus in legendis ante animus ſenio, aut tædio languebit: quã unum, alterum'ue repererit quod ſit, aut uoluptati legere, aut cultui legiſſe, aut uſui meminiſſe. Ego uero cum illud Heracleti Epheſij uiri ſumme nobilis uerbum cordi haberem, quod profecto ita eſt. introite, nam & hic dij ſunt: ipſe quidem uoluendis tranſeundiſq; multis admodum uoluminibus per omnia ſemper negotiorum interualla, in quibus furari otium potui: exercitus, deffeſſuſq; ſum. Sed modica ex ijs, eaq; ſola accepi: quæ aut ingenia prompta, expeditaq; ad honeſtæ eruditionis cupidinem, utiliumq; artium contemplationem celeri, faciliq; compendio ducerent: aut homines alijs iam uitæ negotijs occupatos, à turpi certe, agreſtiq; rerum, atq; uerborum imperitia uindicarent. Quæ erunt autem in his commentarijs pauca quædam ſcrupuloſa, & anxia, uel ex grammatica, uel ex dialectica, uel etiam ex Geometria, quæq; erunt item paucula remotiora ſuper augurio, & iure pontificio, non oportet ea defugere, quaſi aut cognitu non utilia, aut perceptu difficilia. Non enim fecimus altos nimis, & obſcuros in his rebus quæſtionum ſinus: ſed primitias quaſdam, & quaſi libamenta ingenuarum artium dedimus: quæ uirum ciuiliter eruditum, neq; audiſſe unquam, neq; attigiſſe, ſi non utile, at quidem certe indecorum eſt. Ab his igitur,
ſicui

ſicui forte nonnunquã tempus, uoluptasq́; erit lucubratiunculas iſtas cognoſcere: petitum, impetratumq́; uolumus, ut in legendo quæ pridem ſcierint, non aſpernentur, quaſi nota, inuulgataq́;, nam & qd tam remotum in literis eſt, quin id tamen complusculi ſciant? Et ſatis hoc blandum eſt: non eſſe hæc, neq; in ſcholis decantata, neq; in cõmentarijs protrita. Quæ porrò noua ſibi, ignotaq́; offenderint: æquum eſſe puto, ut ſine uano obtrectatu conſyderent, an minutæ iſtæ admonitiones pauxillulæ nequaquam tamen ſint uel ad alendum ſtudium honeſtæ, uel ad oblectandũ frigidæ, fouendumq́; animum. Sed eius ſeminis, generisq́; ſint, ex quo facile adoleſcant, aut ingenia hominum uegetiora, aut memoria adminiculatior, aut oratio ſolertior, aut ſermo incorruptior, aut delectatior motio, aut in ludo liberalior. Quæ autem parum plana uidebuntur, aut minus plena, inſtructaq́;, petimus inquam, ut ea non docendi magis quã admonendi gratia ſcripta exiſtiment: & quaſi demonſtratione ueſtigiorum contenti perſequantur ea poſt, ſi libebit, uel libris repertis, uel magiſtris. Quæ uero putauerint reprehendenda, his, ſi audebunt, ſuccenſeant, unde ea nos accepimus. Sed enim quæ aliter apud aliũ ſcripta legerint: ne iam ſtatim tempore obſtrepant, ſed tractationes rerum, & authoritates hominum penſitent: quos illi, quosq́; nos ſecuti ſumus. Erit autem id longe optimũ, ut qui in lectitando, ſcribendo, cõmentando, nunquã uoluptates, nunquã labores ceperunt: nullas hoc genus uigilias uigilarũt: neq; ullis inter eiuſdẽ muſæ æmulos certationibus, diſcepta-

tionibusq; elimati ſunt: ſed intemperiarum negotiorumq; pleni ſunt: abeant percunctando, ſcribendo à noctibus his procul, atq; alia ſibi oblectamenta quærant. Vetus adagium eſt. Nihil cum fidibus graculo, nihil cum amaracino ſui. At etiã quo ſit quorundam male doctorum hominum ſæuitas, & inuidentia irritatior: mutuabor ex Ariſtophanis ceronopeſta pauca. Et quã ille homo feſtiuiſſimus fabulæ ſuæ ſpectandæ legem dedit: eandem ego cõmentariis his legendis dabo: ut ea ne attingat, ne'ue adeat profeſtum, & profanum uulgus à ludo muſico diuerſum.

Verſus legis datæ hi ſunt.

Volumina cõmentariorum ad hunc diem. XX. iam facta ſunt. Quantum autem uitæ mihi deinceps Deũm uolũtate erit: quãtumq; à cura publica, & à re familiari, procurãdoq; cultu liberorũ meorum dabitur otium ea omnia ſubſiciua, & ſubſecundaria tempora ad colligendas huiuſcemodi memoriarum delectatiunculas conferam. Progredietur igitur numerus librorum diis bene iuuantibus cum ipſius uitæ quãtuli quiq; fuerint progreſſibus. Neq; longiora mihi dari ſpatia uiuendi uolo: quã dum ero ad hanc facultatem ſcribendi, commentandiq; idoneus. Capita rerum quæ cuiq; commentario inſunt: expoſuimus hic uniuerſa, ut iam ſtatim declaretur, quid, quo'ue in libro quæri, inueniriq; poſſit.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICARVM COMMENTARII.

CAPITA PRIMI LIBRI.

QVali proportione, quibuſq; collectionibus Plutarchus ratiocinatum eſſe Pythagorã philoſophum dixerit, de comprehendenda corporis proceritate, qua fuit Hercules, cum uitam inter homines uiueret. Cap. I.

Ab Herode Attico C.V. tempeſtiue deprompta in quendam iactabũdũ, & glorioſum adoleſcentem, ſpecie tantum philoſophiæ ſectatorem, uerba Epicteti ſtoici, quibus feſtiuiter à uero ſtoico ſeiunxit uulgus loquacium nebulonum, qui ſe ſtoicos nuncuparent. Caput II.

Quod Chilo lacedæmonius conſilium anceps pro ſalute amici cepit. Quodq; eſt circunſpecte, & anxie conſyderandũ, an pro utilitatibus amicorũ delinquendũ aliquãdo ſit, notataq; inibi, & relata, quæ Theophraſtus, & M.Cice. ſuper ea re ſcripſerunt. Cap. III.

Quàm tenuiter, curioſeq; explorauerit Antonius Iulianus in oratione M.Tullij uerbi ab eo cõmutati argutiam. Cap. IIII.

Quod Demoſthenes rhetor cultu corporis, atq; ueſtitu probris obnoxio, infamiq; mundicia fuit. quodq; item Hortenſius orator ob eiuſmodi mundicias, geſtumq; in agendo hiſtrionicum Dionyſiæ ſaltatriculæ cogno-

mento compellatus eſt. Cap. V.

Verba ex oratione Metelli Numidici, quã dixit ad populum in cenſura, cum eum ad uxores ducendas ad hortaretur. eaq; oratio quam ob cauſam reprehenſa, & quo contra modo defenſa ſit. Cap. VI.

In hiſce uerbis Ciceronis ex oratione quinta in Verrem, hanc ſibi rem ſperant præſidio futurum, neq; mendam eſſe, nec uitium. erraréq; iſtos, qui bonos uiolant libros: & futurã inſcribunt: atq; ibi de quodam alio Ciceronis uerbo dictum, quod probe ſcriptũ perperam mutatur, & aſperſa pauca de modulis, numeriſq́; orationis, quos Cicero auide ſectatus eſt. Caput VII.

Hiſtoria in libris Socionis philoſophi reperta ſuper Laide meretrice, & Demoſthene rhetore. Cap. VIII.

Qui modus fuerit, quis ordo diſciplinæ pythagoricæ, quantumq́; temporis imperatum, obſeruatumq́; ſit dicendi ſimul, ac tacendi. Caput IX.

Quibus uerbis compellauerit Phauorinus philoſophus adoleſcentem caſte nimis, & priſce loquentem. Caput X.

Quod Thucydides hiſtoriæ ſcriptor inclytus Lacedæmonios in acie non tuba, ſed tibijs eſſe uſos dicit. Verbaq́; eius ſuper ea re poſita: quodq́; Herodotus Haliatem regem fidicinas in procinctu habuiſſe tradit, atq; inibi quædam notata de Gracchi fiſtula concionaria. Caput XI.

Virgo Veſtæ quid ætatis, & ex quali familia, & quo ritu, quibuſq́; cærimonijs, ac religionibus, ac cognomine à Pontifi. Maxi. capiatur. Et quo ſtatim iure eſſe incipiat

eſſe incipiat ſimulatq; capta eſt, quodq́;, ut Labeo dicit, nec inteſtato cuiquam, nec eius inteſtatæ quiſquam iure hæres eſt. Cap. XII.
Quæſitū in philoſophia eſt q̄dnā foret in recepto mādato rectius, id'ne oīno facere q̄d mādatū eſt, an nonnūquam etiam contra, ſi id ſperes ei, qui mandauit, utilius fore, ſuperq; ea quæſtione expoſitæ diuerſæ ſententiæ. Cap. XIII.
Quid dixerit, fecerítq; C. Fabritius magna uir gloria magniſq; rebus geſtis, ſed familiæ pecuniæq; inops, cum ei Samnites tanquam indigenti graue aurum donarent. Cap. XIIII.
Quā importunum uitium ſit, plenumq́; odij futilis inaniſq; loquacitas, & quā multis in locis à principibus utriuſq; linguæ uiris deteſtatione iuſta culpata ſit. Cap. XV.
Quod uerba iſtæc Quadrigarij ex annali. III. Ibi mille hominum occiditur: non licentia, neq; de poetarum figura, ſed ratione certa, & proba grammaticæ diſciplinæ dicta ſunt. Cap. XVI.
Quanta cum animi æquitate tolerauerit Socrates uxoris ingenium intractabile, atq; inibi quid M. Varro in quadam Satyra de officio mariti ſcripſerit. Caput XVII.
Quod M. Varro in lib. de ratione uocabulorum L. Lælium magiſtrum ſuum περὶ ἐτυμολογίας nonnullorum uerborum falſa dixiſſe reprehendit: quodq́; idem Varro in eodem libro furis ἐτυμολογίαν falſam dicit. Cap. XVIII.
Hiſtoria ſuper libris ſibyllinis, ac de Tarquinio ſuper-

bo Rege. Cap. XIX.
Quid geometræ dicant græci, quibusq; omnia iſta latinis uocabulis appellentur. Cap. XX.
Quod Iulius Higinus affirmatiſſime contendit legiſſe ſe librum P. Vergij domeſticum, in quo eſſet ſcriptum & ora Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror, non quod uulgus legeret ſenſu torquebit amaro. Cap. XXI.
An qui cauſas defendit recte, latineq; dicat ſupereſſe id quod defendit. Et ſupereſſe proprie quid ſit. Caput XXII.
Quis fuerit Papyrius prætextatus, quæue iſtius cauſa cognomenti ſit. Hiſtoriaq; iſta omnis ſuper eodem Papyrio cognitu iucunda. Cap. XXIII.
Tria epigrammata trium ueterum poetarum, Næuij, Plauti, Pacuuij, quæ facta ab ipſis eorum ſepulchris inciſa ſunt. Cap. XXIIII.
Quibus uerbis M. Varro inducias definierit, quæſitumq; inibi curioſius quęnam ratio ſit uocabuli induciarum. Cap. XXV.
Quem in modum mihi Taurus philoſophus reſponderit percunctanti, an ſapiens iraſceretur. Cap. XXVI.

CAPITA SECVNDI LIBRI.

q Vo genere ſolitus ſit philoſophus Socrates exercere patientiam corporis, deq; eiuſdem uiri patientia. Cap. I.
Quæ ratio obſeruatioq; officiorum eſſe debeat inter patres, filioſq; in diſcumbendo, ſedendoq;, atq; id genus

rebus

rebus domi foriſq́. Cap. II.
Qua ratione uerbis quibuſdam, uocabuliſq; ueteres immiſerunt h literæ ſpiritum. Cap. III.
Quam ob cauſam C. Baſſius genus quoddam iudicij diuinationem appellari ſcripſit, & quam alij cauſam eſſe eius uocabuli dixerunt. Cap. IIII.
Quam lepide, deſignateq; dixerit Phauorinus philoſophus, quid interſit inter Platonis, & Lyſiæ orationem. Cap. V.
Quibus uerbis ignauiter, & abiecte Virgilius uſus eſſe dicatur, & quid ijs, qui improbe dicunt, reſpondeatur. Cap. VI.
De officio erga patres liberorum, deq; ea re ex philoſophiæ libris, in quibus ſcriptum, quæſitumq́; eſt, an omnibus patris iuſſis obſequendum ſit. Cap. VII.
Quod parum æqua reprehenſio Epicuri à Plutarcho peracta ſit in ſyllogiſmi diſciplina. Cap. VIII.
Quod idem Plutarchus euidenti calumnia uerbum ab Epicuro dictum inſectatus ſit. Cap. IX.
Quid ſint fauiſſæ capitolinæ, & quid ſuper eo uerbo M. Varro, Seruio Sulpitio quærenti reſcripſerit. Cap. X.
De Sicinio dentato egregio bellatore multa memoratu digna. Cap. XI.
Conſyderata, perpenſaq; lex quædam Solonis ſpeciẽ habens priorem iniquæ, iniuſtæq; legis, ſed ad uſum & emolumentũ ſalubritatis penitus repertã. Cap. XII.
Liberos in multitudinis numero etiam unum filium filiamue ueteres dixiſſe. Cap. XIII.
Quod M. Cato in libro, qui inſcriptus eſt contra Tiberium exulem ſtitiſſes uadimonium per i literã dicit,

non ſtetiſſes. Eiusq́; uerbi rō reddita. Ca. XIIII.

Quod antiquitus ætati ſenectæ potiſſimum habiti ſint ampli honores, & cur poſtea ad maritos, & patres ijdem iſti honores delati ſint: atq; ibi quædam de capite legis Iuliæ ſeptimo. Cap. XV.

Quod Ceſellius uindex à Sulpitio Apollinari reprehenſus eſt in ſenſus Virgiliani enarratione. Caput XVI.

Cuiuſmodi naturam eſſe quarundam præpoſitionum Marcus Cice. animaduertit. diſceptatumq́; ibi ſup eo ipſo, quod Cicero obſeruauerat. Cap. XVII.

Quod Phedon Socraticus ſeruus fuit, quodq́; item alij compluſculi ſeruitutem ſeruierunt. Cap. XVIII.

Reſcire uerbum quid ſit, & quàm habeat ueram, & propriam ſignificationem. Caput XIX.

Quæ uulgo dicuntur uiuaria, id uocabulum ueteres non dixiſſe, & quid pro eo P. Scipio in oratione ad populum, quid poſtea M. Varro in libris de re ruſtica dixerit uſurpatum. Caput XX.

Super eo ſydere, quod græci ἅμαξαν, nos ſeptentriones uocamus, ac de utriusq; uocabuli ratione, & origine. Caput XXI.

De uento iapige, deq́; aliorum uentrum uocabulis, regionibusq́; accepta à Phauorini ſermonibus. Caput XXII.

Conſultatio, dijudicatioq́; locorum facta ex comœdia Menandri, & Cæcilij, quæ Plocium inſcripta eſt. Caput XXIII.

De uetere parſimonia, deq́; antiquis legibus ſumptuarijs. Caput XXIIII.

Quid

Quid Græci ἀναλογίαν, quid contra ἀνωμαλίαν uocent. Caput XXV.
Sermones M. Frontonis, & Phauorini philoſophi de generibus colorum, uocabulisq; eorum græcis, & latinis, atq; inibi color ſpadix, & cuiuſmodi ſit. Caput XXVI.
Quid T. Caſtritius exiſtimauerit ſuper Salluſtij uerbis, & Demoſthenis, quibus alter Philippum deſcripſit, alter Sertorium. Cap. XXVII.
Non eſſe compertum cui Deo rem diuinam fieri oporteat, cum terra mouetur uiribus. Cap. XXVIII.
Apologus Aeſopi Phrygis memoratu non inutilis. Caput XXIX.
Quid obſeruatum ſit in undarum motibus, quæ in mari alio, atq; alio modo fiunt auſtris flantibus, aquilonibusq;. Cap. XXX.

CAPITA TERTII LIBRI.

Quæſitum, ac tractatum quam ob cauſam Salluſtius auaritiam dixerit non animum modo uirilem, ſed corpus quoq; ipſum effœminare. Cap. I.
Quemnam eſſe natalem diem M. Varro dicat eorũ, qui ante noctis horam ſextam, poſt'ue eam nati ſunt, atq; inibi de temporibus, terminisq; dierum, qui ciuiles nominantur, & uſquequaq; gentium uarie obſeruantur, & præterea quid Q. Mutius ſcripſerit ſuper ea muliere, quam maritus non iure uſurpauiſſet. quod rationem ciuilis anni non habuerit. Cap. II.

De noſcendis explorandiſq; Plauti comœdijs, quoniam promiſcue ueræ, atq; falſæ nomine eius inſcriptæ feruntur. Atq; inibi q̄d Plautus in piſtrino, & Næuius in carcere fabulas ſcriptitarunt. Cap. III.
Quod P. Africano, & alijs tunc uiris nobilibus ante ætatem ſenectam barbā & genas radere mos patriæ fuit. Cap. IIII.
Delitiarum uitium, & mollities oculorum, & corporis ab Arceſilao philoſopho cuidam opprobrata acerbe ſimul & feſtiuiter. Cap. V.
De ui atq; natura palmæ arboris, quod lignum ex ea ponderibus impoſitis renitatur. Cap. VI.
Hiſtoria ex annalibus ſumpta de Q. Ceditio trib. militum, uerbáq; ex originibus M. Catonis appoſita, quibus Cedicij uirtutem cū Spartano Leonida æquiparat. Cap. VII.
Literæ eximiæ Conſulum C. Fabritij, & Aemilij ad regem Pyrrhum à Quinto Claudio ſcriptore hiſtoriarum in memoriam datæ. Cap. VIII.
Quis & cuiuſmodi fuerit, qui in prouerbio fertur, equus ſeianus, & qualis color equorum ſit, qui ſpadices uocantur, déq; iſtius uocabuli ratione. Cap. IX.
Quod eſt quædam ſeptenarij numeri uis, & facultas in multis naturæ rebus animaduerſa, de qua M. Varro in hebdomadibus diſſerit copioſe. Cap. X.
Quibus & q̄ friuolis argumentis Accius in Didaſcalicis utatur, quibus docere nititur Heſiodum eſſe q̄ Homerum natu antiquiorem. Cap. XI.
Largum atq; auidum bibendi à Publio Nigidio doctiſſimo uiro, nouo, & propemodū abſurdo uocabulo bibo-

ſum dictum. Cap. XII.

Quod Demoſthenes etiam tum adoleſcens, cum Platonis philoſophi diſcipulus foret audito forte Calliſtrato rhetore in concione populi, deſtitit à Platone, & ſectatus eſt Calliſtratum. Cap. XIII.

Dimidium librum legi, aut dimidiam fabulam audiui, aliaq; huiuſcemodi qui dicat, uitioſe dicere, eiusq; uitij cauſas reddere M. Var. nec quenquam ueterum hiſce uerbis ita uſum eſſe. Cap. XIIII.

Extare in literis, perq; hominum memorias traditum, quod repente multis mortem attulit gaudium ingens inſperatum, intercluſa anima, & uim magni, nouiq; motus non ſuſtinente. Cap. XV.

Temporis uarietas in puerperijs mulierum quænam ſit à medicis, & philoſophis tradita, atq; ibi poetarum quoq; ueterum ſuper eadem re opiniones, multaq; alia auditu, atq; memoratu digna, uerbaq; ipſa Hippocratis medici ex libro illius ſumpta, qui inſcriptus eſt περὶ τροφῆς, Id quoq; eſſe à grauiſſimis uiris memoriæ mandatum. Cap. XVI.

Quod tres libros Plato Philolai pythagorici, & Ariſtoteles pauculos Speuſippi philoſophi mercati ſunt pretijs fidem non capientibus. Cap. XVII.

Quid ſint pedarij ſenatores, & quam ob cauſam ita appellati, quamq; habeant orignem uerba hæc ex edicto translaticio conſulum. Senatores, quibusq; in ſenatu ſententiam dicere licet. Cap. XVIII.

Qua ratione Caius Baſſus ſcripſerit parcum hominem appellatum, & quam eius uocabuli cauſam putarit, & contra quem in modum, quibusq; uerbis

Phauorinus hãc traditionẽ eius eluſerit. Ca. XIX.

CAPITA QVARTI LIBRI.

SErmo quidam Phauorini philoſophi cum grammatico iactantiore, factus in Socraticum modum, atq; ibi in ſermone dictum, quibus uerbis penus à Q. Scæuola definita ſit: quodq; eadem definitio culpata, reprehenſáq; eſt. Caput I.

Quid differat morbus, & uitium, & quam uim habeant uocabula iſta in edicto ædilium, & an eunuchus, & ſteriles mulieres redhiberi poſſint, diuerſǽq; ſuper ea re ſententiæ. Cap. II.

Quid nullæ fuerint rei uxoriæ actiones in urbe Roma ante carbilianum diuortium, atq; inibi quid ſit proprie pellex, quǽq; eius uocabuli ratio ſit. Caput III.

Quid Seruius Sulpitius in libro, qui eſt de dotibus, ſcripſerit de iure, atq; more ueterum ſponſaliorum. Caput IIII.

Hiſtoria narrata de perfidia aruſpicum hetruſcorum, quodq; ob eam rem uerſus hic à pueris Romæ urbe tota cantatus eſt. Malum conſilium conſultori peſſimum eſt. Cap. V.

Verba ueteris Senatuſconſulti iſta, quod decretum eſt hoſtijs maioribus expiãdũ, quod in ſacrario haſtæ martiæ mouiſſent. Atq; ibi enarratum qd ſint hoſtiæ ſuccidaneæ, quid item tempora præcidanea, & quod Capito Atteius ferias quaſdam præcidaneas appel-

lauit. Cap. VI.

De epiſtola Valerij Probi grammatici ad Marcellum ſcripta, ſuper accentu nominum quorundam punicorum. Cap. VII.

Quid C. Fabritius de Cornelio Ruffino homine auaro dixerit: quem cum odiſſet, inimicusq; eſſet: deſignandum eum conſulem curauit. Cap. VIII.

Quid ſignificet proprie religioſus, & in quæ diuerticula ſignificatio iſtius uocabuli flexa ſit, & uerba Nigidij figuli ex commentarijs eius ſuper ea re ſumpta. Caput IX.

Quid obſeruatum de ordine rogandarum ſententiarum, iurgiorũ quoq; in ſenatu C. Cæſaris conſulis, & Marci Catonis diem dicendo eximentis. Cap. X.

Quæ, qualiáq; ſint, quæ Ariſtoxenus quaſi magis comperta de Pythagora memoriæ commendauit, & quæ item Plutarchus in eundem modum de eodem Pythagora ſcripſit. Cap. XI.

Notæ, & animaduerſiones cenſoriæ in ueteribus monimentis repertæ memoriæ dignæ. Cap. XII.

Quod incentiones quædam tibiarum certo modo factæ iſchaicis mederi poſſunt. Cap. XIII.

Narratur hiſtoria de Hoſtilio Mancino ædili, & Manulia meretrice, uerbáq; decreti tribunorum, ad quos à Manulia prouocatum eſt. Cap. XIIII.

Defenſa à culpa ſententia ex hiſtoria Salluſtij, quàm inimici eius cum inſectatione maligne reprehenderunt. Cap. XV.

De uocabulis quibuſdam à Varrone, & Nigidio contra quotidiani ſermonis conſuetudinem declinatis, atq;

Inibi in id genus quædam cum exemplis ueterum relata. Cap. XVI.
De natura quarundam particularum, quæ præpoſitæ uerbis intendi, atq; produci barbare, atq; inſcite uidentur, exemplis, rationibusq; pluſculis diſceptatũ. Caput XVII.
De Africano ſuperiore ſumpta quædam ex annalibus memoratu digniſſima. Cap. XVIII.
Quid M. Varro in longa hiſtoria ſcripſerit de moderando uictu puerorum impuberum. Cap. XIX.
Notati à cenſoribus, qui audientibus ijs dixerant ioca quædam intempeſtiuiter, ac de eius quoq; nota deliberatum, qui ſteterat forte apud eos oſcitabundus. Caput XX.

CAPITA QVINTI LIBRI.

QVod muſonius philoſophus reprehẽdit, improbauitq; laudari philoſophum diſſerentem à uociferãtibus, & in laudando geſtientibus. Cap. I.
Super equo Alexandri regis, qui Bucephalas appellatus eſt. Cap. II.
Quæ cauſa, quodq; initium fuiſſe dicatur Protagoræ ad philoſophiæ literas adeundi. Cap. III.
De uerbo duo & uiceſimo, quod uulgo incognitum eſt, à uiris doctis multifariam in libris ſcriptum eſt. Caput IIII.
Cuiuſmodi ioco cauillatus ſit Antiochum regem Pœnus Annibal. Cap. V.
De coronis militaribus, quæ ſit earum triumphalis, quæ obſidionalis, quæ ciuica, quæ muralis, quæ caſtrenſis,

quæ naualis, quæ oualis, quæ oleaginea. Cap. VI.
Perſonæ uocabulum quàm lepide interpretatus ſit, quámq; eſſe uocis eius originem dixerit C. Baſſus. Caput VII.
Defenſus error à Virgilij uerſibus, quos arguerat Iulius Higinus grammaticus. Et ibidem quid ſit lituus, atq; etymologia uocis eius. Cap. VIII.
Hiſtoria de Crœſi filio ſumpta ex Herodoti libris. Caput IX.
De argumentis quæ græce ἀντιστρέφοντα appellantur, à nobis reciproca dici poſſunt. Cap. X.
Biantis de re uxoria ſyllogiſmum non poſſe uideri ἀντιστρέφοντα, Cap. XI.
De nominibus Deorum Po. Romani Dijouis, & Veiouis, Caput XII.
De officiorum gradu, atq; ordine moribus Popu. Romani obſeruato. Cap. XIII.
Quod Appion doctus homo, qui polyhiſtor appellatus eſt, uidiſſe ſe Romæ ſcripſit recognitionem inter ſe mutuam ex uetere notitia hominis, & leonis. Caput XIIII.
Corpus'ne ſit uox an ἀσώματον, uarias eſſe philoſophorum ſententias. Cap. XV.
De ui oculorum, deq; uidendi rationibus. Ca. XVI.
Quam ob cauſam dies primi poſt Calendas, nonas, idus, atri habeantur, & cur diem quoq; quartum ante calendas, uel nonas, uel idus, quaſi religioſum pleriq; uitant. Cap. XVII.
In quo & quantum differat hiſtoria ab annalibus. Superq; ea re uerba poſita ex libro rerum geſtarum

Sempronij Aſellionis primo. Cap. XVIII.
Quid ſit adoptatio, quid item ſit adrogatio, quantumq; hæc iter ſe differant: uerbaq; eius, quæ qualiaq; ſint qui in liberis adrogandis ſuper ea re populum rogat. Cap. XIX.
Quod uocabulum latinum ſolœciſmo fuerit Capitoni Aſinio, quid ipſum appellauerint ueteres latini, quibusq; uerbis ſolœciſmum definierit idem Aſinius. Caput XX.
Pluria qui dicat, & compluria, & compluries non barbare dicere, ſed latine. Cap. XXI.

CAPITA SEXTI LIBRI.

Quemadmodũ reſponderit Chryſippus aduerſus eos, qui prouidentiam conſiſtere negauerunt. Cap. I.
Quo itidem modo, & uim, neceſſitatemq; fati conſtituerit, & eſſe tamen in nobis conſilij, iudicijq; noſtri arbitrium confirmauerit Chryſippus. Cap. II.
Hiſtoria ſumpta ex libris Tuberonis de ſerpente inuſitatæ longitudinis. Cap. III.
Quid idem Tubero nouæ hiſtoriæ de Attilio Regulo à Carthaginienſibus capto literis mandauerit, quid etiam Tuditanus ſuper eodem Regulo ſcripſerit. Caput IIII.
Quod Alphenus iurecon. in uerbis ueteribus interpretandis errauerit. Cap. V.
Temere, inepteq; reprehenſum eſſe à Iu. Higino Virgilium, quod præpetes Dædali pennas dixit. atq; ibi quid

quid ſint aues præpetes, & quid illæ ſint aues, quas Nigidius inferas appellauit. Cap. VI.
De Acca Larentia, & Caia Tarratia, deq; origine ſacerdotij fratrum arualium. Cap. VII.
De Alexandro, & de P. Scipione memoratu digna. Caput VIII.
Locus exemptus ex annalibus L. Piſonis hiſtoriæ, & orationis lepidiſſimæ. Caput IX.
Hiſtoria ſuper Euclide ſocratico, cuius exemplo Taurus philoſophus adhortari adoleſcentes ſuos ſolitus eſt ad philoſophiã grauiter ſectandam. Cap. X.
Verba ex oratione Quinti Metelli Numidici, quæ libuit meminiſſe, ad officium grauitatis, dignitatisq; uitæ ducentia. Caput XI.
Quod neq; teſtamentum, ſicuti Seruius Sulpitius exiſtimauit, neq; ſacellum ſicuti C. Trebatius, duplicia uerba ſunt: ſed à teſtatione alterum productum, alterum à ſacro diminutum. Cap. XII.
De quæſtiunculis apud Taurum philoſophum in conuiuio agitatis, quæ ſympoſiacæ uocantur. Cap. XIII.
Puniendis peccatis treis eſſe rationes à philoſophis attributas, & quamobrem Plato duarum ex his meminerit. Caput XIIII.
De uerbo quieſco an, e, litera corripi an produci debeat. Caput XV.
Notum uerbum, deprecor, à poeta Catullo inuſitate quidem, ſed apte poſitum, & proprie, deq; ratione eius uerbi, exemplisq; ueterum ſcriptorum. Cap. XVI.
Quis omnium primus libros publice præbuerit legen-

P

dos, quantusq; numerus fuerit Athenis ante clades perſicas librorum in bibliothecis publicorum. Caput XVII.

CAPITA SEPTIMI LIBRI.

Admiranda quædam ex annalibus ſumpta de P. Africano ſuperiore. Cap. I.

De Ceſellij Vindicis pudendo errore, quem offendimus in libris eius, quos inſcripſit lectionum antiquarum. Caput II.

Quid Tullius Tiro Ciceronis libertus reprehenderit in M. Catonis oratione, quam pro Rhodienſibus in ſenatu dixit, & quid ad ea, quæ reprehenderat, reſponderimus. Caput III.

Cuiuſmodi ſeruos, & quam ob cauſam Cœlius Sabinus iuris ciuilis author pileatos uenundari ſolitos ſcripſerit: & quæ mancipia ſub corona more maiorum uenerint, atq; idipſum, ſub corona, quid ſit. Cap. IIII.

Hiſtoria de Polo hiſtrione memoratu digna. Cap. V.

Quid de quorundam ſenſuum naturali defectione Ariſtoteles ſcripſerit. Caput VI.

An affatim quaſi admodum prima acuta pronuntiandum ſit, & quædam itidem non incurioſe tractata ſuper aliarum uocum accentibus. Cap. VII.

Res ultra fidem tradita ſuper amatore Delphino, & puero amato. Caput VIII.

Peposci, memordi, pepugi, ſpepondi, & occecurri pleroſq; ueterum dixiſſe, non uti poſtea receptum eſt dicere, per, o,

per,o,aut per,u,literam in prima ſyllaba poſitam,ſed per,e,atq; ideo grææ rationis exemplo dixiſſe. præterea notatum, quod uiri non indocti, neq; ignobiles, à uerbo deſcendo non deſcendi, ſed deſcendidi dixerunt. Caput IX.

Vſucapio & copulate & recto uocabuli caſu dicitur, ita pignoriſcapio coniuncte, & eadem uocabuli forma dictum eſt. Caput X.

Neq; leuitatem, neq; nequitiam ea ſignificatione eſſe, qua in uulgi ſermonibus dicuntur. Cap. XI.

De tunicis χειριδωτοῖς, quod earum uſum P. Africanus Sulp. Gallo obiecit. Caput XII.

Quem Claſſicum dicat M. Cato, quem infra claſſem. Caput XIII.

De tribus dicendi generibus, ac de tribus philoſophis, qui ab Atheniẽſibus ad ſenatum Romam legati ſunt. Caput XIIII.

Quã ſeuere moribus maiorum in fures uindicatum ſit: & quid ſcripſerit Mutius Scæuola ſuper eo, q̃d ſeruandum, datum, commodatum ue eſſet. Cap. XV.

Locus exſcriptus è ſatyra M. Varro: quæ περὶ ἐδεσμάτων, inſcripta eſt, de ꝑegrinis ciborũ generibus, & appoſiti uerſus Euripidis, quibus delicatorum hominum luxuriantem gulam confutauit. Caput XVI.

Sermo habitus cum grammatico, inſolentiarum, & imperitiarum pleno, de ſignificatione uocabuli, quod eſt obnoxius, déq; eius uocis origine. Cap. XVII.

De obſeruata, cuſtoditaq; apud Romanos iuris iurandi ſanctimonia, atq; inibi de decem captiuis, quos An-

nibal Romam deiurio ab iis accepto legauit.
Caput XVIII.
Hiſtoria ex annalibus de Tiberio Sempronio Graccho ſumpta, patre Gracchorum Trib. pleb. atq; inibi Tribunitia ple. decreta cum ipſis uerbis relata.
Caput XIX.
Quod Virgilius à Nolanis, ob aquam ſibi non permiſſam, ſuſtulit è uerſu ſuo Nola, & poſuit ora, atq; ibi quædam alia de conſonantia literarum iucunda.
Caput XX.
Quoad uiuet, & quoad morietur, cur idipſum temporis ſignificent, cum ex duobus ſint facta contrariis.
Caput XXI.
Quod cenſores equum adimere ſoliti ſint equitibus corpulentis, & præpinguibus, quæſitumq; utrum ea res cum ignominia, an incolumi dignitate equitum facta ſit. Caput XXII.

CAPITA OCTAVI LIBRI.

Heſterna noctu recte'ne an cũ uitio dicatur, & quænam ſuper iſtis uerbis grammatica traditio ſit. Itemq; quod decemuiri in XII. tabulis nox pro noctu dixerunt. Cap. I.
Quæ mihi X uerba ediderit Phauorinus, quæ uſurpentur quidem à græcis, ſed ſunt adulterina, & barbara, quæ item à me totidem accepit, quæ ex medio communiq; uſu latine loquentium minime latina ſunt: neq; in ueterum libris reperiantur.
Caput

Caput II.

Quemin modum, & quã ſeuere increpuerit audientibus nobis Peregrinus philoſophus adoleſcentem Romanum ex equeſtri familia ſtantem ſegnem apud ſe, & aſſidue oſcitantem. Caput III.

Quod Herodotus ſcriptor hiſtoriæ memoratiſſimus parum uere dixerit unam, ſolamq; pinum arborum omnium cæſam, nunquam denuo ex iiſdem radicibus pullulare, & quod item de aqua pluuiali, & niue rem non ſatis exploratam pro comperta poſuerit. Caput IIII.

Quid illud ſit quod Virg. cœlum ſtare puluere, & quod Lucilius pectus ſentibus ſtare dixit. Caput V.

Cum poſt offenſiunculas in gratiam redeatur, expoſtulationes fieri mutuas minime utile eſſe, ſuperq; ea re, & ſermo Tauri expoſitus, & uerba ex Theophraſti libro ſumpta, & quod M. quoq; Cicero de amore amicitiæ ſenſerit cum ipſius uerbis additum. Caput VI.

Ex Ariſt. lib. qui περὶ τῆς μνήμης inſcriptus eſt cognita, acceptaq; de natura, & habitu, memoriæ, atq; inibi alia quædam exuberantia, aut interitu eius lecta auditaq;. Caput VII.

Quid mihi uſu uenerit interpretari, & quaſi effingere uolenti iocos quoſdam Platonicos latina oratione. Caput VIII.

Quod Theophraſtus philoſophus omniũ ſuæ ætatis facundiſſimus uerba pauca ad populum Athenienſem facturus, deturbatus uerecundia obticuerit, quodq;

idem hoc Demoſtheni apud Philippum regem uerba facienti euenerit· Caput IX.

Qualis mihi fuerit in oppido Eleuſino diſceptatio cum grãmatico quodam præſtigioſo, tempora uerborum, & puerilia meditamenta ignorante· Remotarum autem quæſtionum nebulas, & formidines ad capiendos imperitorum animos oſtentante· Caput X.

Quàm feſtiue reſponderit Xantippe uxori Socrates petenti· ut per Dionyſia largiore ſumptu cœnitarent. Caput XI.

Quid ſignificet in ueterum libris ſcriptum pleriq; omnes, & quod ea uerba accepta à græcis uidentur. Caput XII.

Quupſones quod homines afri dicunt, non eſſe uerbum pœnicum, ſed græcum. Caput XIII.

Lepidiſſima altercatio Phauorini philoſophi aduerſus quendam intempeſtiuum de ambiguitate uerborum differentem, atq; inibi uerba quædam ex Næuio poeta & Cn· Gellio non uſitate collocata, atq; ibidem à P. Nigidio origines uocabulorum exploratæ. Caput XIIII.

Quibus modis ignominiatus tractatusq; ſit à C. Cæſare Laberius poeta, atq; inibi appoſiti uerſus ſuper eadem re eiuſdem Laberij. Caput XV.

CAPITA NONI LIBRI·

q Vamobrem Q. Claudius Quadrigarius in duodeuiceſimo annali ſcripſerit, rectiores

res certioresq; ictus fieri, ſi ſurſum quid mittas, quàm ſi deorſum. Caput I.
Quibus uerbis notarit Herodes Atticus falſo quempiam cultu, amictuq; nomen, habitumq; philoſophiæ mentientem. Caput II.
Epiſtola Philippi Regis ad Ariſtotelem philoſophum ſuper Alexandro recens nato. Caput III.
De barbararum gentium prodigioſis miraculis, deq; diris & exitioſis faſcinationibus, atq; inibi de fœminis repente uerſis in mares. Caput IIII.
Diuerſæ nobilium philoſophorum ſententiæ, de genere ac natura uoluptatis, uerbaq; Herodis philoſophi, quibus decreta Epicuri inſectatus eſt. Cap. V.
Verbum, quod eſt ago frequentatiuum in prima ſyllaba quonam ſit modulo pronuntiandum. Caput VI.
De conuerſione foliorum in arbore olea, brumali, & ſolſtitiali die, deq; fidibus id temporis ictu alieno ſonantibus. Caput VII.
Neceſſum eſſe qui multa habeat, multis indigere, deq; ea re Phauorini philoſophi cum breuitate eleganti ſententia. Caput VIII.
Quis modus ſit uerba uertendi in græcas ſententias. deq; his Homeri uerſibus, quos Virgilius uertiſſe; aut bene, apteq; aut improſpere exiſtimatus eſt. Cap. IX.
Quod Anneus Cornutus uerſus Virgilij, quibus Veneris, & Vulcani concubitum pudice, operteq; dixit, reprehenſione inſulſa, & odioſa inquinauit. Cap. X.
De Valerio Coruino, & unde Coruini ſit cognomentum Caput XI.

De uerbis, quæ in utranq; partem ſignificatione reciprocat, & aduerſa dicuntur. Caput XII.
Verba ex hiſtoria Claudij Quadrigarij, quibus Manlij Torquati nobilis adoleſcentis, & hoſtis Galli prouocatoris pugnam depinxit. Caput XIII.
Quod idem Quadrigarius, huius facies, patrio caſu, probe, & latine dixit, & quædam alia appoſita de ſimilium uocabulorũ declinationibus. Cap. XIIII.
De genere controuerſiæ, quod græce ἄπορον, appellatur. Caput XV.
Quod Plynium Secundum hominem non indoctum fugerit, latueritq; uitium argumenti, quod ἀντίστρεφον græci dicunt. Caput XVI.

CAPITA DECIMI LIBRI.

TErtium'ne conſul, an tertio dici oporteat, & quonammodo Cn. Pompeius, cum in theatro, quod erat dedicaturus, honores ſuos inſcriberet quæſtionem ancipitem iſtius uerbi, de conſilio Ciceronis uitauerit. Caput I.
Quid Ariſtoteles de numero puerperij memoriæ mandauerit. Caput II.
Locorum quorundam illuſtrium collatio, contentioq; facta ex orationibus C. Gracchi, & M. Cicer. & M. Catonis. Caput III.
Quod P. Nigidius argutiſſime docuit nomina non poſitiua eſſe, ſed naturalia. Caput IIII.
Auarus ſimplex'ne uocabulum ſit, an compoſitum, & duplex,

duplex, ſicut P. Nigidio uidetur. Caput V.
Multam dictam eſſe ab ædil. pleb. Appij Cæci filiæ mulieri nobili, quod locuta eſſet petulantius. Caput VI.
Fluminum, quæ ultra imperium Ro. fluunt, prima magnitudine eſſe Nilum, ſecunda Iſtrum, proxima Rhodanum, ſicuti M. Varronem memini ſcribere. Caput VII.
Inter ignominias militares, quibus milites coercebantur, fuiſſe ſanguinis demiſſionem, & quænam eſſe uideatur cauſa huiuſcemodi caſtigationis. Caput VIII.
Quibus modis, quóq; habitu acies Romana inſtrui ſolita ſit: quǽq; earum inſtructionum ſint uocabula. Caput IX.
Quæ eius rei cauſa ſit, quod & græci ueteres, & Romani annulum in eo digito geſtauerunt, qui eſt in manu ſiniſtra minimo proximus. Caput X.
Verbum mature quod ſignificet, quǽq; uocis eius ratio ſit, & quod eo uerbo uulgus hominum improprie utitur: atq; inibi quod præcox declinatum præcocis facit non præcoquis. Caput XI.
De portentis fabularum, quæ Plynius Secundus indigniſſime in Democritum philoſophum confert, & ibidem de ſimulachro uolucri columbæ. Caput XII.
Cum partim hominum qua ratione ueteres dixerint. Caput XIII.
Iniuria mihi factum itur, quali uerborum ordine Cato dixerit. Caput XIIII.
De flaminis dialis, déq; flaminicæ Cærimonijs, uerbáq;

ex edicto prætoris appoſita, quibus dicit non coactu-
rum ſe ad iurandum neq; uirgines Veſtæ, neq; dia-
lem. Caput XV.

Quos errores Iulius Higinus in VI. Vergilij animad-
uerterit in hiſtoria Romana erratos. Cap. XVI.

Quam ob cauſam, & quali modo Democritus philoſo-
phus luminibus oculorum ſeſe priuauerit. & ſuper
ea re uerſus Laberij pure admodum, & uenuſte
facti. Cap. XVII.

Hiſtoria de Artemiſia, deq; eo certamine, quod apud
Mauſoli ſepulchrum à ſcriptoribus inclytis decerta-
tum eſt. Caput XVIII.

Non purgari, neq; leuari peccatum, cum prætenditur
peccatorum, quæ alij quoq; peccauerunt, ſimilitudo,
atque inibi uerba ex oratione ſuper ea re Demoſthe-
nis. Caput XIX.

Quid ſit rogatio, quid lex, quid plebiſcitum, quid priui-
legiũ, & quantum omnia iſta differant. Cap. XX.

Quam ob cauſam M. Cicero his omnino uerbis nouiſſi-
me, & nouiſſimus uti obſeruantiſſime uitarit.
Caput XXI.

Locus exemptus ex Platonis libro, qui inſcribitur Gorgi-
as, de falſæ philoſophiæ probris, quibus philoſophos
temere inceſſuit, qui emolumenta ueræ philoſophiæ
ignorant. Caput XXII.

Verba ex oratione M. Catonis de mulierum ueterum ui-
ctu, & moribus, atq; inibi, quod fuerit ius marito,
in adulterio uxorẽ deprehẽſam necare. Cap. XXIII.

Die priſtini, & die craſtini, & die quarti, & die quinti,

qui elegantius locuti ſunt, dixiſſe, non ut ea uulgo dicuntur nunc. Caput XXIIII.
Telorum, & iaculorum, gladiorumq́; uocabula, atque inibi nauium quoq; genera quæ ſcripta in ueterum libris reperiuntur. Caput XXV.
Inſcite ab Aſinio Pollione reprehenſum Salluſtium, quod transfretationem tranſgreſſum dixerit, & tranſgreſſos, qui transfretaſſent. Caput XXVI.
Hiſtoria de Populo Romano, deq́; populo punico, quod pari propemodum uigore fuerint æmuli. Caput XXVII.
De ætatum finibus pueritiæ, iuuentæ, ſenectæ, ex Tuberonis hiſtoria ſumptum. Cap. XXVIII.
Quod particula, atq;, non complexiua tantum ſit, ſed uim habeat pluſculam uariamq́;. Cap. XXIX.

CAPITA VNDECIMI LIBRI.

De origine uocabuli terræ Italiæ deq́; ea multa, quæ ſuprema appellatur, deq́; eius nominis ratione, ac de lege aterina. & quibus uerbis antiquitus multa minima dici ſolita ſit. Caput I.
Quod elegantia apud antiquiores, non de amœniore ingenio, ſed de nitidiore cultu, atq; uictu dicebatur, eaq; & in uitio ponebatur. Caput II.
Qualis quantaq́; ſit, pro, particulæ uarietas, deq́; exemplis eius uarietatis. Caput III.
Quem in modum Q. Ennius uerſus Euripidis æmula-

tus ſit. Caput IIII.
De pyrrenibus philoſophis quædam, deq́; Academicis ſtrictim notata, deq́; inter eos differentia. Caput V.
Quod mulieres Romæ per Herculem non iurauerint, neq; uiri per Caſtorem. Caput VI.
Verbis antiquiſſimis, relictisq́;, & deſitis minime utendum. Caput VII.
Quid ſenſerit, dixeritq́; M. Cato de Albino, qui homo Romanus græca oratione res Romanas, uenia ſibi ante eius linguæ ĩperitiæ petita, cõpoſuit. Cap. VIII.
Hiſtoria de legatis Mileti, & Demoſthene rhetore in libris Critolai reperta. Caput IX
Quod C. Gracchus in oratione ſua, hiſtoriam ſuprascriptam Demadi rhetori, non Demoſtheni attribuit, uerbáq; ipſius C. Gracchi relata. Caput X.
Verba P. Nigidij, quibus differre dicit mentiri, & mendacium dicere. Caput XI.
Quod Chryſippus philoſophus omne uerbũ ambiguum dubiumq́; eſſe dicit, Diodorus contra nullum uerbum ambiguum eſſe putat. Caput XII.
Quid T. Caſtritius, de uerbis, deq́; ſententia quadam C. Gracchi exiſtimauerit, quodq́; eſſe eam ſine ullo ſenſus emolumento docuerit. Caput XIII.
Sobria, & pulcherrima Romuli Regis reſponſio circa uini uſum. Caput XIIII.
De ludibundo, & errabundo, atq; id genus uerborum productionibus, & quod Laberius ſic amorabundam dixit, ut dicitur ludibunda, & errabunda, atq; inibi quod Siſenna per huiuſcemodi uerbũ noua

ſigura uſus eſt. Caput XV.

Quod græcorum quorundam uerborum difficillima eſt in latinam linguam mutatio, uelut quod græce dicitur πολυπραγμοσύνη. Caput XVI.

Quid ſignificet in ueteribus prætorum edictis, quod flumina retanda publice redempta habent. Caput XVII.

Qua pœna Draco Athenienſis in legibus, quas populo Athenienſi ſcripſit, fures affecerit. & qua poſtea Solon, & qua item Xuiri noſtri, qui. XII. tabulas ſcripſerunt. atq; inibi adſcriptum, quod apud Aegyptios furta licita, & permiſſa ſunt, apud Lacedæmonios aũt cum ſtudio quoq; affectata, & pro exercitio utili celebrata, ac præterea M. Catonis de puniendis furtis digna memoria ſententia. Cap. XVIII.

CAPITA DVODECIMI LIBRI.

d Iſſertatio Phauorini philoſophi, qua ſuaſit nobili fœminæ, ut liberos, quos peperiſſet, non nutricum adhibitarum, ſed ſuo ſibi lacte aleret. Caput I.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, deq; M. Tullio, leui, futiliq; iudicio fuit. Cap. II.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum ortumq; ſit, & ſuper eo diuerſæ ſententiæ Valgi Rufi, & Tullij Cice. liberti acceptæ. Caput III.

Ex Q. Ennij ſeptimo annalium uerſus, quibus depingitur finiturq; ingenium, comitaſq; hominis minoris er-

ga amicum ſuperiorem. Caput IIII.
Sermo Tauri philoſophi de modo, atq; ratione tolerandi doloris ſecundum ſtoicorum decreta. Cap. V.
Quod græci ænigma dicunt, latini antiqui ſcirpos appellauerunt. Caput VI.
Quã ob cauſam Cn. Dolobella proconſul ream mulierem ueneficij, confitentemq; ad Areopagitas reiecerit. Caput VII.
Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratu dignæ. Caput VIII.
Quæ dicantur uocabula ancipitia, & quod honoris quoq; uocabulum ancipiti ſententia fuerit. Caput IX.
Quod æditimus uerbum latinum ſit. Caput X.
Errare iſtos, qui ſpe, & fiducia latendi peccent, cum latebra peccati perpetua nulla ſit, & ſuper ea re Peregrini philoſophi ſermo ex Sophoclis poetæ ſententia. Caput XI.
Faceta reſponſio M. Cice. amolientis à ſe crimen manifeſti mendacij. Caput XII.
Intra Calendas cum dicitur quid ſignificet, utrum ante Calendas, an Calendis, an utrunq;. Atq; inibi quid ſit in oratione M. Tullij intra oceanum, & intra montem Taurum, & in quadam epiſtola intra modum. Caput XIII.
Saltem particula quã uim habeat, & quam originem. Caput XIIII.
Quod Siſenna in libris hiſtoriarum aduerbijs huiuſcemodi ſæpenumero uſus eſt, cælatim, uellicatim, ſaltua-

tim. Caput XVI.

CAPITA TERTIIDECIMI LIBRI.

INquiſitio uerborum iſtorum M. Tullij curioſior, quæ fuit in primo Antonianarum libro, multa autem impendere uidentur præter naturam etiam, præterq; fatum, tractatumq́; an idem duo iſta ſignificent, fatum, atq; naturam, an diuerſum. Caput I.

Super poetarum Pacuuij, & Accij colloquio familiari in oppido Tarentino. Caput II.

An uocabula hæc neceſſitudo, & neceſſitas differenti ſignificatione ſint. Caput III.

Olympiadis Alexandri matris comis, ac prudens ad filium reſcriptio. Caput IIII.

De Ariſtotele, & Theophraſto, & Menedemo philoſophis, déq; eleganti uerecundia Ariſtotelis ſucceſſorem Diatribæ ſuæ eligentis. Caput V.

Quid ueteres latini dixerunt, quas græci προσῳδίας appellant: & item quod uocabulum barbariſmi non uſurpauerint neq; Romani antiquiores, neq; Attici. Caput VI.

Diuerſum de natura leonum dixiſſe Homerum in carminibus, & Herodotum in hiſtorijs. Cap. VII.

Quod Afranius poeta prudenter, & lepide ſapientiam filiam eſſe uſus, & memoriæ dixit. Caput VIII.

Quid Tullius Tiro in commentarijs ſcripſerit de ſucu-

lis,& hyadibus, quæ ſunt ſtellarum uocabula. Caput IX.
Quod ſororis ἔτυμον dixerit Labeo Antiſtius, & quod fratris Nigidius. Caput X.
Quem M. Varro iuſtum, aptumq; eſſe numerum conuiuarum exiſtimauit, ac de menſis ſecundis, & de bellarijs. Caput XI.
Tribunos plebis prehenſionem habere, uocationem non habere. Caput XII.
Quod in libris humanarum M. Varronis ſcriptum eſt ædiles, & quæſtores Po. Ro. in ius à priuato ad prætorem uocari poſſe. Caput XIII.
Verba ex libro Meſſalæ auguris, quibus docet qui ſint minores magiſtratus. Et conſulem prætoremq; collegas eſſe, & quædam alia de auſpicijs. Cap. XIIII.
Humanitatem non id ſignificare, quod uulgus putat, ſed eo uocabulo qui ſynceriter locuti ſunt, magis proprie eſſe uſos. Caput XV.
Quid apud M. Catonem ſignificent uerba hæc, inter os, & offam. Cap. XVI.
Platonem tribuere Euripidi Sophoclis uerſum. Et inueniri uerſus uerbis ijſdem, aut paucis ſyllabis immutatis apud diuerſos poetas temporibus uarijs natos. Caput XVII.
De genere, atq; nominibus familiæ portiæ. Caput XVIII.
Quod à ſcriptoribus elegantiſſimis maior ratio habita ſit ſonitus uocum, atq; uerborum iucundioris, quæ à græcis εὐφωνία dicitur, quã regulæ, & diſciplinæ,
quæ

quæ à grammaticis reperta eſt. Caput XIX.
Verba T. Caſtritij rhetoris ad diſcipulos adoleſcentes de ueſtitu, atq; calciatu non decoro. Caput XX.
Comprecationes quæ ritu Romano fiunt dijs, expoſitæ ſunt in libris ſacerdotum, inter quas Marti Nerienem tribuunt, & quid Neriene, ſeu Nerio nomen importet. Caput XXI.
M. Catonis conſularis, & cenſorij pulcherrima exprobratio contra philoſophantes nomine, & non re. Caput XXII.
Quæſitum, tractatumq;, quid ſint manubiæ, atq; inibi dicta quedam de ratione utendi uerbis pluribus idem ſignificantibus. Caput XXIII.
Verba P. Nigidij, quibus dicit in nomine Valeri in caſu uocandi primam ſyllabam acuendam eſſe. & item alia ex eiuſdem uerbis ad rectam ſcripturam pertinentia. Caput XXIIII.
De uerſibus, quos Virgilius ſectatus uidetur Homeri, ac Parthenij. Caput XXV.
De ſententia Panætij philoſophi, quam ſcripſit in libro de officijs ſecundo. qua hortatur, ut homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti, paratiq; ſint. Caput XXVI.
Quod Quadrigarius cum multis mortalibus dixit. An quid, & quantum differret ſi dixiſſet cum multis hominibus. Caput XXVII.
Non hactenus eſſe faciem, qua uulgo dicitur. Caput XXVIII.
Quid ſit in ſatyra M. Varronis caninum prandium.

Q

CAPITA QVARTIDECI- MI LIBRI.

d Iſſertatio Phauorini philoſophi aduerſus eos, qui Chaldæi appellantur, & ex cœtu, motibusq; ſyderum, & ſtellarum fata ſe hominum dicturos pollicentur. Caput I.

Quemadmodum diſſeruit Phauorinus conſultus à me ſuper officio iudicis. Caput II.

An æmuli inſenſiq; inter ſeſe fuerint Xenophon, & Plato. Caput III.

Quod apte Chryſippus, & graphice imaginem Iuſtitiæ modulis, coloribusq; uerborum depinxit. Caput IIII.

Lis, atq; contentio grammaticorum Romæ illuſtrium enarrata ſuper caſu uocatiuo uocabuli, quod eſt egregius. Caput V.

Cuiuſmodi ſint quæ ſpeciem doctrinarum habeant, ſed neq; delectent, neq; utilia ſint, atq; inibi de uocabulis ſingularum urbium, regionumq; immutatis. Caput VI.

Quod M. Varro Cn. Pompeio conſuli primum deſygnato commentarium dedit, quem appellauit ipſe iſagogicum de officio ſenatus habendi. Caput VII.

Quæſitum eſſe, diſſenſumq;, an præfectus latinarum cauſa creatus, ius ſenatus conuocandi, conſulendiq; habeat. Caput VIII.

Capita

CAPITA QVINTIDECI-
MI LIBRI.

Quod in Q. Claudij annalibus ſcriptum eſt lignum alumine oblitum non ardere. Caput I.

Quod Plato in libris, quos de legibus cõpoſuit, largiores, lætioreſq; in conuiuijs inuitatiunculas uini non inutiles eſſe exiſtimauerit. Cap. II.

Quid M. Cicero de particula iſta ſenſerit, ſcripſeritq;, quæ præpoſita eſt uerbis aufugio, & aufero, & an in uerbo autumo eadem iſta hæc præpoſitio eſſe uideri debeat. Caput III.

Hiſtoria de Ventidio Baſſo ignobili homine, quem primum de Parthis triumphaſſe memoriæ traditum eſt. Caput IIII.

Verbum profligo à pleriſq; dici improprie, inſciteq;. Caput V.

In libro M. Ciceronis de gloria ſecundo manifeſtum erratum in ea parte, in qua ſcriptum eſt ſuper Hectore, & Aiace. Caput VI.

Obſeruatum eſſe in ſenibus, quod annum ferè ætatis tertium & ſexageſimum agant, aut laboribus, aut interitu, aut clade aliqua inſignitum. Atq; inibi ſuper eadem obſeruatione exemplum appoſitum. Epiſtolæ diui Auguſti ad Caium filium. Cap. VII.

Locus ex oratione Phauorini ueteris oratoris de cœnarum, atq; luxuriæ exprobratione, qua uſus eſt, cum legem liciniam de ſumptu minuendo ſuaſit.

Caput VIII.

Quod Cæcilius poeta frontem genere uirili non poeticæ, ſed cum probatione, & cum analogia appellauit. *Caput* IX.

De uoluntario, & admirando interitu uirginum mileſiarum. *Caput* X.

Verba ſena. conſul. de exigendis urbe Roma philoſophis. Item uerba edicti cenſorum, quo improbati, & coerciti ſunt, qui diſciplinam rhetoricam inſtituere, & exercere Romæ cœperant. *Caput* XI.

Locus ex oratione Gracchi de parſimonia, ac de pudicitia ſua memoratiſſimus. *Caput* XII.

De uerbis inopinatis, quæ utroq; uerſum dicuntur, & à grammaticis communia uocantur. *Caput* XIII.

Quod Metellus Numidicus figuram orationis nouam ex orationibus græcis mutuatus eſt. *Caput* XIIII.

Paſſis uelis, & paſſis manibus dixiſſe ueteres non à uerbo ſuo, quod eſt patior, ſed ab alieno, quod eſt pando. *Caput* XV.

De nouo genere interitus Crotonienſis Milonis. *Caput* XVI.

Quam ob cauſam nobiles pueri Athenienſium tibijs canere deſierint, cum patrium iſtum morem canendi haberent. *Caput* XVII.

Quod pugna belli ciuilis uictoriáq; C. Cæſaris, quam uicit in pharſalijs campis, nuntiata prædictáq; eſt per cuiuſpiam Cornelij ſacerdotis uaticinium eodem ipſo die in Italia Patauij. *Caput* XVIII.

Verba M. Varronis memoria digna, ex ſatyra, quæ inſcribitur

ſcribitur περὶ ἐδεσμάτων. Cap. XIX.
Notata quædã de Euripidis poetæ genere, uita, moribus, deq́; eiuſdem fine uitæ. Caput XX.
Quod à poetis Iouis filij prudentiſſimi humaniſſimiq́; Neptuni autem inhumaniſſimi, & ferociſſimi traduntur. Caput XXI.
Hiſtoria de Sertorio duce, deq́; aſtu eius, commentitijsq́; ſimulamentis, quibus ad barbaros milites continendos, conciliandosq́; ſibi utebatur, Caput XXII.
De ætatibus hiſtoricorum nobilium Hellanici, Herod. & Thucydidis. Caput XXIII.
Quid Vulcatius Sedigitus in libro, quem de poetis ſcripſit, de comicis latinis iudicarit. Cap. XXIIII.
De uerbis quibuſdam nouis, quæ in Cn. Matij mimiambis offenderamus. Caput XXV.
Quibus uerbis Ariſtoteles philoſophus definierit ſyllogiſmum, eiusq́; definitionis interpretamentum uerbis latinis factum. Caput XXVI.
Quid ſint comitia calata, quid curiata, quid centuriata, quid tributa, quid concilium, atque inibi quædam eiuſmodi. Caput XXVII.
Quod errauit Cor. Nepos, cum ſcripſit Ciceronem tres & uiginti annos natum cauſam pro Sex. Roſcio dixiſſe. Caput XXVIII.
Quali figura orationis, & q̃ noua L. Piſo annaliũ ſcriptor uſus ſit. Caput XXIX.
Vehiculum, quod petorritum appellatur, cuiatis linguæ uocabulum ſit græcæ, an gallicæ. Caput XXX.
Quæ uerba legauerint Rhodij ad hoſtium ducem De-

metrium, cum ab eo obſiderentur ſuper illa inclyta Hyaliſi imagine, Caput XXXI.

CAPITA DECIMISEXTI LIBRI.

VErba Muſonij philoſophi græci digna atq; utilia audiri, obſeruariq́;, eiuſdem utilitatis ſententia à M. Catone multis ante annis Numantiæ ad æquites dicta. Caput I.

Cuiuſmodi ſit lex apud dialecticos percunctandi, diſſerendiq́;, & quæ ſit eius legis reprehenſio. Caput II.

Quanam ratione effici dixerit Eraſiſtratus medicus, ſi cibus forte deerit, ut tolerari aliquantiſper inedia poſſit, & tolerari fames. Verbaq́; ipſa Eraſiſtrati ſuper ea re ſcripta. Caput III.

Quo ritu, quibusq; uerbis fecialis Po. Ro. bellum indicere ſolitus ſit ijs, quibus Po Ro. bellum fieri iuſſerat. Et item in quæ uerba conceptum fuerit iuſiurandum de furtis militaribus ſanciendis, & uti milites ſcripti intra prædictum diem in loco certo frequẽtarẽt, cauſis quibuſdam exceptis propter quas id iuſiurandum remitti æquum eſſet. Caput IIII.

Veſtibulum quid ſignificet, deq́; eius uocabuli rationibus. Caput V.

Hoſtiæ quæ dicuntur bidentes, quid ſint, & quã ob cauſam ita appellatæ ſunt, ſuperq́; ea re P. Nigidij, & Iulij Higini ſententiæ. Caput VI.

Quod Laberius uerba pleraq; licentius, petulantiusq́; finxit, &

finxit, & quod multis item uerbis utitur, de quibus an ſint latina quæri ſolet. Caput VII.
Quid ſignificet, & quid à noſtris appellatum ſit quod ἀξίωμα dialectici dicunt. Et quædam alia, quæ prima in diſciplina dialecticæ traduntur. Cap. VIII.
Quid ſignificet uerbum in libris ueterum creberrime poſitum ſusq; deq;. Caput IX.
Quid ſint proletarij, quid capitecenſi, quid item ſit in XII tabulis aſſiduus, & quæ eius uocabuli ratio ſit. Caput X.
Hiſtoria ex Herodoti libris ſumpta de Pſyllorum interitu, qui in Syrtibus Africanis colebant. Caput XI.
De ijs uocabulis, quæ Cloacius Verrius aut ſatis commode, aut nimis abſurde, & illepide ad origines linguæ græcæ redegit. Caput XII.
Quid ſit municipium, & quid à colonia differat, & q̃d ſint municipes, quæq; ſit eius uocabuli ratio ac proprietas, atq; inibi, quod diuus Adrianus in ſenatu de iure atq; uocabulo municipum uerba fecit. Caput XIII.
Quod M. Cato differre dixit properare & feſtinare. & q̃ incommode Verrius Flaccus uerbum, quod eſt feſtinat interpretatus ſit. Caput XIIII.
Quid Theophraſtus mirum de perdicibus ſcriptum reliquerit. Et quid Theopompus de leporibus. Caput XV.
Agrippas à partus ægri & improſperi uitio appellatos, deq; ijs deabus, quæ uocantur Proſa, & Poſtuerta. Caput XVI.

Quæ ratio uocabuli ſit agri uaticani. Cap. XVII.
Lepida quædam memoratu, & cognitu de parte geometriæ, quæ ὀπτικὴ appellatur. Et item alia, quæ μετρικὴ, & tertia itidem, quæ dicitur κανονική.
Caput XVIII.
Sumpta ex hiſtoria Herodoti libro primo ſuper fidicine Arione. Caput XIX.

CAPITA DECIMISEPTIMI LIBRI.

QVod Gallus Aſinius, & Larius Licinius ſententiã Marci Ciceronis reprehenderunt ex oratione, quam dixit pro M. Cœlio. & quid aduerſus homines ſtolidiſſimos pro eadem ſententia uere digneq; dici poſſit. Cap. I.
Verba quædam ex Q. Clau. annalium primo curſim in legendo notata. Cap. II.
Verba Marci Varronis ex libro quinto & uiceſimo humanarum, quibus contra opinionem uulgariam interpretatus eſt Homeri uerſum. Caput III.
Quid Mænander poeta Philemoni poetæ dixerit, à quo ſæpe indigne in certaminibus comœdiarum ſuperatus eſt. & qđ ſæpiſſime Euripides in tragœdia ab ignobilibus poetis uictus eſt. Caput IIII.
Nequaquam eſſe uerum, quod minutis quibuſdam rhetoricæ artificibus uideatur M. Cicer. in libro, quem de amicitia ſcripſit uitioſo argumento uſum ἀμφισβητούμενον. totumq; id conſyderatius tractatum, exploratumq;.

ploratumq́;. Caput V.
Falſum eſſe, quod Verrius Flaccus in librorum II. quos de obſcuris M. Catonis compoſuit, de ſeruo receptitio ſcriptum reliquit. Caput VI.
Verba hæc ex Atinia lege quod ſubreptum erit, eius rei æterna authoritas eſto, P. Nigidio, & Q. Scæuolæ uiſa eſſe non minus de præterito furto, quàm de futuro cauiſſe. Caput VII.
In ſermonibus apud menſam Tauri philoſophi quæri, agitariq́; eiuſmodi ſolita. Cur oleũ ſæpe & facile, uina rarius conglaſcant, acetum haud ferè unquam. Et cur aquæ fluuiorum, fontiumq́; durentur, mare gelu non duretur. Caput VIII.
De notis literarum, quæ in C. Cæſa. epiſtolis reperiuntur, deq́; alijs clandeſtinis literis ex ueteri hiſtoria petitis, & quid σκυτάλη ſit laconica.
Caput IX.
Quid de uerſibus Virglij Phauorinus exiſtimarit, quibus in deſcribenda flagrantia montis Aetnæ Pindarum poetam ſecutus eſt, collataq́; ab eo ſuper eadẽ re utriuſq; carmina & dijudicata.
Caput X.
Quod Plutarchus in libris ſympoſiacis opinionem Platonis de habitu, atq; natura ſtomachi fiſtulæq; eius, quæ τραχεῖα dicitur aduerſum Eraſiſtratum medicum tutatus eſt, authoritate adhibita antiqui medici Hippocratis. Caput XI.
De materijs infamibus, quas græci ἀδόξους appellant, à Phauorino exercendi gratia diſputatis.

Caput XII.
Quin particula quot, qualesq; uarietates ſignificationis habeat, & quàm ſæpe in ueterum ſcriptis obſcura ſit. Cap. XIII.
Sententiæ ex Publij mimis ſelectæ lepidiores. Caput XIIII.
Quod Carneades Academicus helleboro ſtomachũ purgauit, ſcripturus aduerſus Zenonis ſtoici decreta, deq; natura, medelaq; hellebori candidi, & nigri. Caput XV.
Anates ponticas uim habere ueneris detegendis potentem, atq; inibi de Mithridatis regis in id genus medicamenti ſolertia. Caput XVI.
Mithridatem Ponti regem duarum & uiginti gentium linguis locutum. Q. q; Ennium tria corda habere ſeſe dixiſſe, quod treis linguas percalluiſſet, Græcam, Oſcam, Latinam. Caput XVII.
Quod M. Varro C. Salluſtium hiſtoriæ ſcriptorem deprehenſum ab Anio Milone in adulterio ſcribit & loris cæſum, pecuniaq; data dimiſſum. Caput XVIII.
Quid Epictetus philoſophus dicere ſolitus ſit hominibus nequam & impuris diſciplinas philoſophiæ ſtudioſe tractantibus, & quæ duo uerba obſeruanda præceperit omnium rerum longe ſalubria. Caput XIX.
Ex ſympoſio Platonis ſumpta uerba numeris coagmentisq; uerborum ſcite, modulateq;, & apte exercendi gratia in latinam orationem uerſa. Caput XX.

Quibus temporibus poſt Romam conditam græci Romaniq; illuſtres uiri floruerint, ante ſecundum bellum Carthaginienſium. Caput XXI.

CAPITA DECIMI OCTAVI LIBRI.

dIſputationes à philoſopho ſtoico & contra à peripatetico arbitro Phauorino factæ, quæſitumq; inter eos, quantum in perficienda uita beata uirtus ualeret, quantumq; eſſet, in ijs, quæ dicuntur extranea. Caput I.
Cuiuſmodi quæſtionum certaminibus ſaturnalicia ludicra Athenis agitari ſoliti ſumus, atque inibi inſperſa quædam ſophiſmata & ænigmata oblectatoria. Caput II.
Quid Aeſchines rhetor in oratione, qua Thimarchum de impudicitia accuſauit, Lacedæmonios ſtatuiſſe dixerit ſuper ſententia probatiſſima, quam improbatiſſimus homo dixiſſet. Caput III.
Quod Sul. Apol. prædicantem quendam à ſeſe uno Salluſtij hiſtorias intelligi, illuſit quæſtione propoſita, quid uerba iſta apud Sall. ſignificarent, perincertum ſtolidior an uanior. Cap. IIII.
Quod Q. Ennius in VII. annali quadrupes eques ac non quadrupes equus, ut legunt multi, ſcriptum reliquit. Caput V.
Quod Helius Meliſſus in libro titulum fecit de loquendi

proprietate, quem cum ederet, cornu eſſe copiæ dicebat, rem ſcripſit neq; dictu, neq; auditu dignam, cum differre matronam & matremfamilias exiſtimauit differentia longe uaniſſima. Cap. VI.

Quē in modum Phauorinus tractauerit intempeſtiuum quendam de uerborum ambiguitatibus quærentem. atq; ibi quot ſignificationes capiat concio.
Caput VII.

Ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα, atq; alia id genus, quæ ornamenta orationis putantur, inepta eſſe, & puerilia Lucilij quoq; uerſibus declarari. Cap. VIII.

Quid ſignificet apud M. Catonem uerbum inſecendà quodq; inſecenda potius legendum ſit, quam quod plerique exiſtimant inſequenda. Caput IX.

Errare iſtos, qui in exploranda febri pulſus uenarum pertentari putant, non arteriarum. Cap. X.

Verba ex carminibus Furij Antiatis inſcite à Ceſellio uindice reprehenſa, Verſuſq; ipſi, in quibus ea uerba ſunt, ſubſcripti. Cap. XI.

Morem iſtum ueteribus noſtris, fuiſſe uerba patiendi mutare, ac uertere in agendi modum.
Caput XII.

Quali talione Diogenes philoſophus uſus ſit, pertentatus à dialectico quodam ſophiſmatico impudenti.
Caput XIII.

Quid ſit numerus hemiolios, quid epitritos, & quod uocabula iſta non facile noſtri auſi ſunt uertere in linguam latinam. Cap. XIIII.

Quod M. Varro in herois uerſibus obſeruauerit rem

nimis anxiæ, & curioſæ obſeruationis. Cap. XV.

CAPITA DECIMINONI LIBRI.

R Eſponſio cuiuſdam philoſophi interrogati, quam ob cauſam maris tempeſtate palluerat. Caput I.
Ex quinq; corporis ſenſibus duos eſſe cum belluis maxime communes. Caput II.
Quod turpius eſt, frigide laudari, quàm acerbius uituperari. Caput III.
Quamobrem uenter repentino timore effluat, quare etiam ignis urinam laceſſat. Caput IIII.
Ex Ariſtotelis libris ſumptum, quod niuis aqua potui peſſima ſit: & quod ex niue chryſtallus concreatur. Caput V.
Quod pudor ſanguinem ab extra diffundit, timor uero contrahit. Caput VI.
Quid ſit obeſum, nonnullaq; alia priſca uocabula. Caput VII.
Quæſtio an arena, cœlum, triticum, pluralia inueniantur, atq; inibi de Quadrigis, inimicitijs, nonnullis præterea uocabulis, an ſingulari numero comperiantur. Caput VIII.
Antonij Iuliani in conuiuio ad quoſdam græcos lepidiſſima reſponſio. Caput IX.
Verba hæc præter propter in uſu uulgi prodita etiam Ennij fuiſſe. Caput X.
Ponit uerſus Platonis amatorios, quos admodum iuuenis

luſit, dum tragœdijs contendit. Caput XI.
Diſſertatio Herodis Attici ſuper ui, & natura doloris, ſuæq; opinionis affirmatio per exemplum indocti ruſtici, qui cum rubis fructiferas arbores præcidit. Caput XII.
Quos pumiliones dicimus, græce νάνους appellari. Caput XIII.
Contemporaneos fuiſſe Cæſari, & Ciceroni M. Varronem, & P. Nigidium ætatis ſuæ doctiſſimos Romanos. Caput XIIII.

CAPITA VIGESIMI LIBRI.

d

Iſceptatio Sex. Cæcilij iuriſconſulti, & Phauorini philoſophi de legibus duodecim tabularum. Caput I.
Vocabulum ſiticinum in M. Catonis oratione, quid ſignificet, & quam ob cauſam L. Accius poeta in grammaticis ſiciniſtas nebuloſo nomine eſſe dixerit. Caput II.
Artificum ſcenicorum ſtudium, amoremq; inhoneſtum, probroſumq; eſſe, & ſuper ea re uerba Ariſtotelis philoſophi adſcripta. Caput III.
Exempla epiſtolarum Alexandri Regis, & Ariſtotelis philoſophi, ita uti ſunt edita. Caput IIII.
Quæſitum, atq; tractatum, utrum ſit rectius dicere, habeo curam ueſtri, an ueſtrum. Caput V.
Quàm diuerſæ græcorum ſententiæ ſuper numero

Niobæ filiorum. Caput VI.
De ijs, quæ habere συμπάθειαν uidentur cum luna augeſcente, & ſeneſcente. Caput VII.
Qualibus uerbis delectari ſolitus ſit Antonius Iulianus poſitis in mimiambis, ſcripſit de innocentia ſua, cum ita dictitat, nunquam ueſtimenta à populo poſci. Caput VIII.
Quid uocabulum iure manu conſertim ſignificet. Caput IX.
Quid ſit ſculnæ uerbum poſitum apud M. Varronem. Caput X.

Quoniam in hiſce Atticis noctibus græcæ dictiones multæ, & uerſus, ac loci complures græci erant: ea omnia latina ſeorſum hic ſubnectenda curauimus: quando Gellius ipſe græce tantum citarat: nec latina fecerat. Conſuluimus autem cum ipſi Gellio, quem integrum, impollutumq; eſſe uoluimus: tum etiam ſtudioſis omnibus: quando & emendati complures loci ſunt: qui uitiati admodum erant.

Quæ in quaternione

ὁπόση ψυχῶν καὶ σωμάτων ἀνθρώποις περὶ εὐφυΐαν
καὶ ἀρετὴν διαφορά,

Quanta ſit animorum corporumq; inter homines
differentia quo ad ingenium, uirtutemq;,

κυρτῶν τὰς σκαζούσας θεωρίας.

Laqueorum ſpeculationes claudicantes.

ἀκώλυτος. ἀνεκβίαστος. ἀπαρεμπόδιστος. ἐλεύθερος. εὔπο-
ρος. εὐδαίμων.

Solutus, inuiolatus, minime implicitus, liber, diues, felix.

εἰπέ μοι περὶ ἀγαθῶν. καὶ κακῶν ἀκούεις.

ὀλιόθεν μεφέρων ἄνεμος κινέεται πέλαγιν.

τῶν ὄντων τὰ μέν ἐστιν ἀγαθά. τὰ δὲ κακά. τὰ δὲ ἀδιά-
φορα. ἀγαθὰ μὲν οὖν, ἀρεταί. κακὰ δέ, τὰ μετέχοντα κα-
κίας. ἀδιάφορα δέ, τὰ μεταξὺ τούτων. πλοῦτος. συζυγία.
ζωή. θάνατος. ἡδονή. πόνος. πόθεν οἶδας, οὕτως ἑλλάνικος
λέγει ἐν τοῖς αἰγυπτιακοῖς. τί γὰρ διαφέρει τοῦτο εἰπεῖν ἢ
ὅτι διογένης ἐν τῇ ἠθικῇ. ἢ χρύσιππος. ἢ κλεάνθης. βεβα-
σάνικας οὖν αὐτό, καὶ δόγμα σαυτοῦ πεποίησαι. δείκνυε

πῶς εἴωθας ἐν πλοίῳ χειμάζεσθαι. μέμνησαι ταύτης τῆς διαιρέσεως ὅταν ψοφήσῃ τὸ ἱστίον. καὶ ἀνακραυγήσῃ, ἐάν σοί τις οὕτω πῶς παρασταθεὶς εἴπῃ, λέγε μοι σὺ, ἃ πρώην ἔλεγες. μὴ κακία ἐστὶ τὸ ναυαγῆσαι, μὴ τῆς κακίας μετέχον; οὐκ ἄρα ξύλον ἐνσείσεις. αὐτό τι ἡμῖν. καὶ σοὶ ἄνθρωπε. ἀπολλύμεθα. καὶ σὺ ἐλθὼν παίζεις. ἐὰν δέ σε ὁ καῖσαρ μεταπέμψηται κατηγορούμενον;

De bonis cedo, & malis, audis'ne illud?

Ad Cicones Troia referens me uentus adegit.

Rerum quædam bona, quædam mala, quædam indifferentia ſunt. Bona ſanè uirtutes: quæ uitij participant, mala. Indifferentia uero, illa, quæ horum intermedia ſunt, opes, coniugium, uita, mors, uoluptas, labor: unde noſti, inquit? Sic Hellanicus in Aegyptiacis tradit. Quid enim magis refert ita dicam, an Diogenem in moralibus, Chryſippum'ue, aut Cleantem? Hoc itaq; exquiſiuiſti, decretum'q; feciſti tuum. Expone quonam modo tempeſtatem in naui feras, nunquid eius diſtinctionis memineris: ubi inſtrepit, ac ſtridet uelum? & reclamabis ſiquis te ita alloquatur, repete age tu ea, quæ modo aiebas: num ſit uitium naufragium facere? num particeps uitij ſit, an non contra iſtum baculum moueas? heus homo, quid mecum tibi? nos perimus, & ipſe accedens ludis. Cæſar quoq; ſi te delatum accerſiuerit, quid agas?

εἰ δεῖ βοηθεῖν τῷ φίλῳ παρὰ τὸ δίκαιον. καὶ μέχρι πόσου καὶ ποῖα.

Nunquid oporteat contra iuſtitiam amico ſubuenire? & qua fini, & in cuiuſmodi?

δεῖ μὲ συμπράττειν τοῖς φίλοις, ἀλλὰ μέχρι θεῶν.

Opus eſt

Opus eſt me amicis opitulari, ſed uſq; ad Deos.

οὐκ οἶδ᾽ εἴπου τούτῳ τῷ γένει, τιμιώτερον ἤδη, καὶ ὁτιοῦν ἂν ᾖ μέρος τούτου πρὸς τὸ πηλίκον θατέρου συγκρινόμενον αἱρετὸν ἔσται. λέγω δ᾽ οἷον, οὐ καὶ χρύσιον τιμιώτερον χαλκοῦ; καὶ πηλικὸν τοῦ χρυσίου πρὸς τὸ πηλικὸν χαλκοῦ μέγεθες ἀντιπαραβαλλόμενον πλέον δόξει; ἀλλὰ ποιήσει τινὰ ῥοπὴν καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὸ μέγεθος.

Haud ſatis noui, ſiquid in hoc genere ſit nobilius, & an quæcunq; pars ad quantamcunq; alterius partem comparata eligenda magis ſit. Verbi gratia, hoc modo, ut & nobilius ære aurum ſit & auri pars quælibet portionis cuiuslibet æris cōparatione, ſit pluris, uerū nō nihil diſcriminis cū numerus, tū magnitudo efficiet.

ἡ καλουμένη χάρις παρὰ τοῖς ἀνθρώποις τοῦτο ἐστὶν ὕφεσις ἀκριβείας ἐνδέοντι.

Quæ gratia apud homines uocatur: hoc quidem eſt iuris diligentioris loco, & tempore imminutio.

περὶ ψυχῆς De anima

χείλων ὁ παλαιὸς ἀκούσας τινὸς λέγοντος. μηδένα ἔχειν ἐχθρὸν, ἠρώτησεν εἰ καὶ μηδένα φίλον ἔχει, νομίζων ἐξ ἀνάγκης ἐπακολουθεῖν καὶ συνεπάγεσθαι φιλίας καὶ ἀπεχθείας.

Chilo ſenior, cum quempiam dicentem audiſſet, nullum ſe inimicum habere: an nullum etiam amicum haberet, interrogauit, amicitias, inimicitiasq; inuicem conſequi, coniungiq; neceſſe eſſe arbitratus.

κομψὴ χλανὶς, καὶ μαλακοὶ χιτωνίσκοι.

Elegans ueſtis, & molles tuniculæ.

ἄμουσος, ἀγροδίαιτος, ἀπρόσιτος.

Inelegans, agreſtis, inaceſſus.

ποιήσειν, ἔσεσθαι, λέξειν, Futurum, dicturum

εὐφωνία Voculatio

ἐπιμελεία τῶν λέξεων

Vocabulorum delectui diligenti.

Quæ in quaternione b

οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθον ἔσθ᾽ ὁ πλοῦς.

Non uiri cuiuſq; eſt Corinthum petere.

μυρίας δραχμὰς ἢ τάλαντον

Decem drachmarum millia, uel talentum

οὐκ ὠνοῦμαι μυρίων δραχμῶν μεταμέλειαν.

Non emo millibus decem drachmarum pœnitentiam.

ἐφυσιογνωμόνει.

Per naturæ indicia penſiculabat.

ἀκουστικοί. Auditores.

ἐχεμυθία, Taciturnitas.

μαθηματικοὶ Diſciplinis uacantes.

μαθήματα Diſciplinas.

φυσικοί. Naturales.

ἀθεώρητοι, ἄμουσοι, ἀγεωμέτρητοι.

A' contemplatione geometrica penitus alieni.

κοινόβιον. Contubernium.

καὶ μετὰ ταῦτα ἡ ξύνοδος ἦν ἀργεῖοι μὲν, καὶ οἱ ξύμμαχοι ἐντόνως. καὶ ὀρμῇ χωροῦντες. λακεδαιμόνιοι δὲ βραδέως καὶ ὑπὸ αὐλοῖς. αὐλητῶν πολλῶν νόμῳ ἐγκαθεστώτων. οὐ τοῦ θείου χάριν. ἀλλ᾽ ἵνα ὁμαλῶς μετὰ ῥυθμοῦ βαίνοντες προσέλθοιεν. καὶ μὴ διασπασθείη αὐτοῖς ἡ τάξις ὅπερ φιλοῦσι τὰ μεγάλα στρατόπεδα ἐν ταῖς προσόδοις ποιεῖν.

Poſt hæc

Poſt hæc congreſſum eſt. Argiui quidem, ſocijsq; acriter, ac cum impetu adorientes. Lacedæmonij contra ſub tibiarum præcentione pleno agmine maturantes non adeo diuinæ rei gratia, uerum ut æquabili, numeroſoq; ſenſim ingreſſu conuenientes pugnam capeſcerent: nec ſuos ordines diſtrahi ſinerent, qđ ſemper ampliſſimas copias agere, ubi congrediendum eſt, decet.

οἱ δ' ἄρ ἴσαν σιγῇ μένεα πνείοντες ἀχαιοὶ
ἐν θυμῷ μεμαῶτες ἀλεξέμεναι ἀλλήλοισιν.

Aſt ibant taciti ſpirantes robur Achiui
Inq; uicem auxilium cupida ſibi mente ferebant:

διατί ἐπειδὰν πολεμεῖν μέλλωσι, πρὸς αὐλὸν ἐμβαίνωσιν; ἵνα τοὺς δειλοὺς ἀσχημονοῦντας γινώσκωσιν.

Quamobrem ubi commiſſuri prælium ſint, ad tibiæ modulos congrediantur? ut timidos minus honeſte agentes iudicēt.

καθήκοντα Officia

ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει
τέκνον ἐμὸν ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων.

Aſt ubi iam magnam fudit de pectore uocem,
Dentis clauſtra tui uox qualis nata reliquit?

ἀμετροεπῆ ἀκριτόμυθον. Loquētē ſine iudicio & modo

ἄκοσμα Incompta

ἀμετροεπὴς ἐκολῴα.

Supra modum loquitans conturbabat.

λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

Blatterare optimus, dicere ineptiſſimus.

γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης.

Optimus eſt homini linguæ theſaurus, & ingens

Gratia quæ parcis menſurat ſingula uerbis.
οὐ λέγειν δεινὸς, ἀλλὰ σιγᾶν ἀδύνατος,
Non idoneus ad dicendum, ſed ad tacendum impoſ.
ἀχαλίνων ςομάτων, ἀνόμουτε ἀφροσύνας τὸ τέλος δυ-
ςυχία.
Effrenioris, & exlegis dementiæ, extremum infe-
licitas occupat.
ἄνθρωπον ἀγριωπὸν αὐθαδόςομον,
ἔχοντα ἀχάλινον ἀκρατὲς ἀπύλωτον,
ςόμα περὶ λάλητον κομποφακελορήμονα,
Hominem agreſti ferocia, ore temerario, effrenato,
prodigo, perlanti loquacem, futilem, & fuſum per
uerborum congeriem, ac faſtum.

Quæ in quaternione c

ἀπλατὲς	Longitudo illatabilis
βιωφελῆ.	Vitæ utilia
ἀκυρωτέρῳ	Minus proprio

ἐκεχειρίαν
Manibus temperationem.

ἐκεχειρίαν	Inducias
τύπους	Formas
ὑπογραφὰς,	Deſcriptiones
ὁρισμοὺς	Definitiones

περὶ ἀοργησίας
De non iraſcendo uel irraſcibilitate
ἀοργησίαν καὶ ἀναλγησίαν.
Inraſcentiam, & indolentiam
ἀνάλγητον καὶ ἀναίσθητον.

Hebetem,

Hebetem, ac ſtupentem

πολλάκις — Sæpenumerò

ἐξ ἠλίου εἰς ἥλιον ἑστήκει ἀτραβέστερος τῶν πρέμνων.
De ſole ad ſolem erectior ſtipitibus arborum ſteterat.

Quæ in quaternione d

ἰχθὺν ἱερόν,
Piſcem pauperem
πολλάκι καὶ μωρὸς ἀνὴρ μάλα καίριον εἶπεν.
Sæpe & ſtultus uir ualde opportunum dixit
ηὔδα μάντις ἀμύμων.
Fari inculpabilis aruſpex
τὼ δ' οὐκ ἄκοντε πετέσθην.
Illi haud inuiti uolarunt
ἔνθ' οὐκ ἂν ὑβρίζοντα ἴδοις Ἀγαμέμνονα δῖον.
οὐδὲ καταπτώσσοντ' οὐδ' οὐκ ἐθέλοντα μάχεσθαι.
Tūc neq; cernere erat torpentē Agamemnona dium.
Nec pauidum, nec nolentem decernere ferro
ὅρος τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις.
Hæc eſt definitio doloris detractio

κατὰ, — Secundum

στέρησιν, — Priuationem

ἀδιάφορα, — Indifferentia

ὑγιὲς νόμιμον διεζευγμένον
Sanum legitimum diſiunctum
ὁ θάνατος οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. τὸ γὰρ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ.
τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.
Mors nihil ad nos, nam diſſolutum non ſentit. quod autem non ſentit nihil ad nos

ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις.
Mors animæ, & corporis diſſolutio
ὁ θάνατος ψυχῆς καὶ σώματος διάλυσις, τὸ δὲ διαλυθὲν ἀναισθητεῖ. τὸ δὲ ἀναισθητοῦν οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς.
Mors animæ, corporiſq; eſt diſſolutio, diſſolutum autem non ſentit: quod uero non ſentit, nihil ad nos.
ὅρος τοῦ μεγέθους τῶν ἡδονῶν. ἡ παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος ὑπεξαίρεσις.
Definitio magnitudinis uoluptatum, omnis doloris ſublatio.
παντὸς τοῦ ἀλγοῦντος, Omnis dolĕtis,
παντὸς τοῦ ἀλγεινοῦ
Omnis rei anxiæ, & triſtis.
λέξεις τηρεῖ. Dictiones obſeruas.

Quæ in quaternione e

συναρμόσει Coagmentatione
δοῦλος ἐπίκτητος γενόμην. καὶ σώματι πηρὸς,
καὶ πενίην ἶρος. καὶ φίλος ἀθανάτοις.
Seruus Epictetus fueram, qui corpore mancus,
Pauperie preſſus carus eram ſuperis.
παραδείσους Hortos
μελισσῶνες, Apiaria, mellariaq;
ἀμπελῶνες, Vineas
δαφνῶνες Laureta
ἰσονύκτιος, Aequinoctialis
ἡμερινὸς, Aequidialis
θεριναὶ τροπαὶ, καὶ χειμεριναί.
Aeſtiua ſolſtitia, & hyberna

ἐτυμολογικοὶ

Rationem origi[n]is uerbi interpretando indagantes.

ἑῶ ῥέων. Ab oriente ſole fluens.

αἰθρηγενέτην Serenitatem facientem.

ἀπὸ τῆς βοῆς. A boatu

σὺν δ' εὖρος τ' ἔπεσε ζέφυρός τε νότος τε δυσαῆς,
καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων
Cumq; Euro incubuit Zephyrusq;, notusq; furentes,
Sudificusq; ſimul Boreas mala plurima uoluens.

κακὰ ἐφ' ἑαυτὸν ἕλκων ὡς ὁ καικίας νέφος.

Mala ad ſeſe atrahens, ut Cæcias nubes.

ἀκρόασις ἐπιδεικτική.

Auſcultatio ſeſe oſtentans.

ἐπ' ἀμφοτέραν ἵν' ἐπίκληρος ἣ μέλλει καθευδήσειν
κατεργάσασα μέγα, καὶ περιβόητον ἔργον
ἐκ τῆς οἰκίας ἐξέβαλε τὴν λυποῦσαν, ἣν ἐβούλετο.
ἵν' ἐπιβλέπωσι πάντες εἰς τὸ κρεωβύλης πρόσωπον.
ἦν' εὔγνωστος εἶχέ με γυνὴ δέσποινα.
καὶ τὴν ὄψιν ὧν ἐκτήσατο ὄνος ἐν πιθήκοις
τί τὸ λεγόμενόν ἐστι δὴ τοῦτο σιωπᾶν βούλομαι.
τὴν νύκτα τὴν πολλῶν κακῶν ἀρχηγόν.
οἴμοι κρεωβύλην λαβεῖν ἐμέ. καὶ δέκα τάλαντα,
γύναιον οὖσα πηχέως. εἶτ' ἐστὶ τὸ φρύαγμα.
εἴπως ἀνυπόστατον. διὰ τὸν ὀλύμπιον.
καὶ ἀθηνᾶν οὐδαμῶς παιδισκάριον θεραπευτικὸν δὲ
λόγου. τάχιον. ἀπαγέσθω δέ τις ἢ ἄρ' ἀντεισαγάγοι.

In aurem utranq;, quando quidem dotata eſt: cubet.
Re confectâ magnifica, & negotio inclyto,
Domo illam exturbat, cui male uoluit maxime.
Vt omnes in Creobulæ faciem oculos conuerterent;

Tum me cunctis notum ut faceret uxor hera,
Meoq; demoraretur in uultu, aſinus inter ſimias fierem,
Quod autem hoc dictum? tacere uolo.
Noctem mali authorem plurimi.
Me miſerum: qui Cleobulam duxi, & talenta decem
Nanam mulierculam, cubitalem, cuius ſuperbia
Adeo intolerabilis eſt. Iouem olympium
Et Mineruam teſtor non ancillulam potius officioſam, dicto citius
Præſtò hanc quiſpiam abigat quæſo: at illam referat.
ἔχω δ' ἐπίκληρον λαμίαν οὐκ εἴρηκά σοι.
τοῦτ' οὐχὶ κυρίαν τῆς οἰκίας. καὶ τῶν ἀγρῶν.
καὶ πάντων ἀντ' ἐκείνης ἔχομεν ἀπ' ὅλων χαλεπῶν.
χαλεπώτατον ἅπασι δ' ἀργαλέα ἐστὶν οὐκ ἐμοὶ μόνῳ,
υἱῷ πολὺ μᾶλλον θυγατρί. πρᾶγμα.
ἄμαχον λέγεις εὖ οἶδα.
Lamiam hæreditariam duxi, quod non dixerã tibi.
Tum uero domus, atq; agrorum heram.
Vniuerſorumq; illius loco, hei quàm miſerum & graue?
Difficillimum immo. At omnibus moleſta eſt, non ſoli mihi,
Filio multo magis filiæq; prouinciam
Inexpugnabilem dicis certo ſcio.
ὦ τρὶς κακοδαίμων ὅς τις ὢν πένης γαμεῖ.
καὶ παιδοποιεῖ. ὡς ἀλόγιστος ἐστ' ἀνήρ·
ὃς μήτε φυλακὴν τῶν ἀναγκαίων ἔχει.
εἰ μήτ' ἀνατειχίσῃ εἰς τὰ κοινὰ τοῦ βίου.

ἐπαμφιέσθαι δύναται τοῦτο χρήμασιν,
ἀλλ' ἐν ἀνακεκαλύπτῳ καὶ ταλαιπώρῳ βίῳ,
χειμαζόμενος ζῇ τῶν μὲν ἀνιαρῶν δ' ἔχων τὸ μέρος,
ἁπάντων ἀγαθῶν οὐ δυνάμενος.
ὑπὲρ γὰρ ἑνὸς ἀλγῶν. ἅπαντας νουθετῶ.

Quàm extreme infelix quiſquis in æſtate uxorem ducit
Et quærit liberos, hei quantum eſt inſciens ſui.
Quiq; neq; neceſſarium ſtudium rerum gerit:
Niſi quantum aliquid iugiter in uita deterat.
Neq; (licet res cogat) tectum præbere quit ſibi:
Sed inops domo in erumna uitam trahit,
Hyemem tolerans male, miſeriæ omnis ſocius:
Bonorumq; uniuerſorum inſors, ac carens
Vnum equidem cum opprobrans, cunctos monitos uolo.

Quæ in quaternione f

ἀναλογίαν. Proportionem
ἀνωμαλίαν. Inæqualitatem
ἀνωμαλία. Inæqualitas

ξανθὸς δὲ καὶ πυῤῥὸς. καὶ ἐρυθρὸς. καὶ φοινικοῦς.
Flauus autem, & ruber, & rubidus, & fuluus, & puniceus.
καὶ νίκην ἐπ' ἀρετῇ ἀμφήριστον ἔθηκας.
Et uirtute tua facta eſt uictoria nutans.
ἑώρων δὲ αὐτὸν Φίλιππον πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ ἀγών, ὑπὲρ ἀρχῆς, καὶ δυναστείας, τὸν ὀφθαλμὸν ἐκκεκομμένον, τὴν κλεῖν κατεαγότα, τὴν χεῖρα, τὸ σκέλος πεπηρωμένον

πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον, ὥστε τὸ λοιπὸν μετὰ τιμῆς καὶ δόξης ζῆν.

Videbam etiam ipſum Philippum quo cum certemus, pro imperio principatuq; oculo effoſſum, humero fractum, manu, crureq; oblæſum, omne deniq; corporis membrum, quod fortuna auferre uoluiſſet, id ultro offerentem, ut de cætero uitam cum honore, & gloria ageret.

πᾶν ὅτι ἂν βουληθῇ μέρος ἡ τύχη τοῦ σώματος παρελέσθαι τοῦτο προϊέμενον.

Omne deniq; corporis membrum, quod fortuna auferre uoluiſſet: id ultro offerentem, ut de cætero uitã cum honore, & gloria ageret.

ἔνθα νότος πόντοιο κυδῶνα εἰς λᾶαν ὠθεῖ

Auſter ubi inſanas urget ſub ſaxa procellas.

καὶ βορέης αἰθρηγενέτης μέγα κῦμα κυλίνδων.

Sudificúsq; altos Aquilo rotat impete fluctus.

λᾶαν ὤθει. *Lapidem propellit.*

λᾶαν ἄνω ὤθει.

Lapidem ſurſum propellit.

Quæ in quaternione g

ἑβδομάδα	*Septimanam*
πλειάδας	*Pleiadas*
πόλους	*Polos*
ἀφικώτη	*Pertuſa*

τὴν διὰ τεσσάρων συμφωνίαν,

Per quaternariam conſonantiam.

ἑπτὰ πόλεις διερίζουσι περὶ ῥίζαν ὁμήρου·
σμύρνα. ῥόδος. κολοφών. σαλαμίν. ἴος. ἄργος. ἀθῆναι.
Septem urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri
Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ius, Argos, Athenæ.

τὴν περὶ ὀρόπου δίκην
De oropo cauſam dicentem.

Quæ in quaternione b

περὶ τροφῆς. De alimento
πόσος ὁ τῆς τῶν ἀνθρώπων κυήσεως χρόνος.
Quantum eſt hominum geſtationis tempus
γυνὴ κυεῖ δεκάμηνος.
Mulier decimeſtris parit.

περὶ τροφῆς, De alimento.
ἔστι δὲ καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις.
Eſt autem, & non eſt octimeſtris partus.
ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν ὅσα φαντασίᾳ μὲν παραυτίκα ὄντα. δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι.
Apparent quidem ueluti animalia poſt abortum: ſed nequaquam ſunt. quippe ſtatim uita excedant. itaq; eſſe quidem tantiſper imaginantur: ſed potentia non ſunt.

ὀδυσσεία. Vliſſea
ὄνοι λύρας, Aſini ad lyram.
κατ᾽ ἀριστοτέλη Secundum Ariſtotelem.

χαῖρε νῦν φιλότητι, περιπλομένου δ᾽ ἐνιαυτοῦ
τέξεις ἀγλαὰ τέκνα, ἐπεὶ οὐκ ἀποφώλιοι εὐναὶ
ἀθανάτων.

Nunc gaude dilecta: aſt cum ſe euoluerit annus
Illuſtres (neq; enim diuûm cubilia uana)
Natos nixa dabis

περιπλωμένου ἐνιαυτοῦ, Voluente anno

γίνεται δὲ ἐν τούτοις καὶ πλείω. καὶ ἐλάσσω. καὶ ὅλου κατὰ μέρος. καὶ εἴπομεν δὲ καὶ πλείω πλειόνων. καὶ ἐλάσσω ἐλασσόνων.

In hiſce uero & plura fiunt, & pauciora, & ex toto, & per partes. Dicimus etiam plura pluribus, & pauciora paucioribus.

τίμων Timon

σίλλος Sillus

τίμωνος Timonis

καὶ σὺ πλάτων καὶ γάρ σε μαθητὴν ὁπόθος εἶχεν.
πολλῶν δ' ἀργυρίων ὀλίγην ἤλλαξας βίβλον.
ὅθεν ἀπαρχόμενος γράφειν ἐδιδάχθης.

Tuq; Plato. Nam diſcipulum te dira cupido.
Abſtulit. exiguum redimis grandi ære libellum,
Scribere per quem orſus prædoctus abinde fuiſti.

ἱππονύων Equi catella

περὶ νωδοῦ De edentulo

Quæ in quaternione i

πάλλαξ, Concubina

ἡ δὲ κακὴ βουλὴ τῷ βουλεύσαντι κακίστη.

Conſultum male conſultori peſſima res eſt.

καὶ κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἔχειν ἀνιώντων ἐσθίειν.
ἤ ἀγὼ πυθαγόρας ὡς ἐκέλευε λέγω.

A' fabuloq; manus triſtante amouit edentes.

Hoc, ut Pythagoras iuſſerat, ipſe loquor.

πυθαγόρας δὲ τῶν ὀσπρίων μάλιστα τὸν κύαμον ἐδοκί-
μασε λίαν κινητικόν τε γὰρ εἶναι, καὶ διαφορητικόν.
διὸ καὶ μάλιστα κέχρηται αὐτῷ.

Cum dicat Pythagoras in leguminibus fabam præcipue approbauit· motum enim maximo excitat, & aluum ciet, quamobrem ea maxime utitur.

δειλοὶ πάνδειλοι κυάμων ἀπὸ χεῖρας ἐλέσθαι.

Ah miſeri à cyamo miſeri ſubducite dextras.

εἰς τὸ κυεῖν δεινοί. καὶ αἴτιοι τοῦ κυεῖν.

In ferendo utero ualidi cauſæq; uteri ferendi.

ἀριστοτέλης δὲ, μήτρας. καὶ καρδίας, καὶ ἀκαλύφης.
καὶ τοιούτων ἄλλων ἀπέχεσθαί φησι τοὺς πυθαγορικούς.
χρῆσθαι δὲ τοῖς ἄλλοις ἀκαλύφη.

Ariſtoteles à uulua, corde & marina urtica, atq; id genus quibuſdam alijs abſtinere Pythagoricos dicit, cæterorum autem uſum habuiſſe.

περὶ λοιμῶν ἢ λογικῶν κανών.

De peſtibus, aut rationalium regula.

δυσχερὲς, χαλεπόν. Difficile, & arduum.

Quæ in quaternione K

τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν.

Cauſam inferiorem ſuperiorem efficere.

ὤνθρωπε μὴ κτεῖνε κροῖσον.

Heus homo ne occide Crœſum.

Quæ in quaternione l

ἀντιστρέφοντα, Reciprocum.

ἤτοι καλὴν ἕξεις ἢ αἰσχρὰν, καὶ εἰ καλὴν, ἕξεις κοινήν. εἰ δὲ αἰσχρὰν, ἕξεις ποινήν. ἑκάτερον δὲ οὐκ ἀγαθόν, οὐ ληπτέον ἄρα.

Aut pulchram duces, aut deformem. Si pulchram, habebis communem, ſin turpem habebis pœnam, neutrum autem bonum. non eſt igitur ducenda uxor.

εἰ μὲν καλὴν ἕξω, οὐχ ἕξω ποινὴν, εἰ δὲ αἰσχρὰν, οὐχ ἕξω κοινὴν, γαμητέον ἄρα.

Si formoſam ducam, non habeo pœnam, ſin deformem non habeo communem. ducenda igitur uxor.

ἀντίστροφον, Reciprocum

πρότασις. Propoſitio

ἤτοι καλὴν ἕξεις, ἢ αἰσχρὰν,

Aut pulchram duces, aut turpem

κοινή. Communis

ποινή. Pœna

στερητικὸν μόριον Priuantem particulam.

ἀσώματον, Incorporeum.

τὸ δρώμενον ἢ πάσχον σῶμά ἐστι.

Aut efficiens, aut patiens corpus eſt.

τὸ τριχῇ διαστατόν.

Triplici dimenſione diſtans.

οὐχ ἁπλῶς πληγὴ ἀέρος ἐστὶν ἡ φωνή. πλήττει γὰρ τὸν ἀέρα καὶ δάκτυλος παραγόμενος. καὶ οὐδέπω ποιεῖ φωνήν. ἀλλ' ἡ πόση πληγή. καὶ σφόδρα. καὶ τόση δὲ ὥς τε ἀκουστὴν γενέσθαι.

Non ſimpliciter plaga aeris uox eſt, nam digitus contractus quoq; aerem percutit: non ita tamen uocem facit. ſed quanta plaga, & uehemens, & tanta, ut audibilis fiat.

ἐῶμεν

ῥοῦμα λόγων	Flumen uerborum
ἐφημερὶς	Diarium
βάρβαρον,	Barbarum
σολοῖκον	Solœcum

Quæ in quaternione m

εἰ τῶν ἀνθρώπων νόσοι κατὰ φύσιν γίνονται.

An hominum morbi ſecundum naturam proueniant.

κατὰ παρακολούθησιν.

Per ſequelam

περὶ προνοίας	De prouidentia
εἱμαρμένην,	Fatum

φυσικὴν σύνταξιν τῶν ὅλων ἐξ ἀϊδίου τῶν ἑτέρων τοῖς ἑτέροις ἐπακολουθούντων καὶ μετὰ πολὺ μὲν οὖν ἀπαραβάτου οὔσης τῆς τοιαύτης συμπλοκῆς.

Naturalem quendam ordinem omnium rerum, & æterno alijs ad alia conſequentibus, & incommutabili manente eiuſmodi complicatione.

ὑπὸ τῶν πυθαγορείων οὕτως εἴρηται.

γνώσει δ' ἀνθρώπους αὐθαίρετα πήμαθ' ἑλόντας

ὡς τῶν βλαβῶν ἑκάστοις παρ' αὐτοῖς γινομένων, καὶ καθ' ὁρμὴν αὐτῶν ἁμαρτανόντων τε καὶ βλαπτομένων, καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν διάνοιαν καὶ πρόθεσιν.

Quamobrem à Pythagoreis ſic dicitur

Noſces homines ſpontaneas haurire calamitates

Quaſi detrimenta ſingulis à ſeipſis fiant, & ſuo impetu delinquant, & in incommoda ruant ſua, & ex ſua electione & intentione.

ὦ πόποι. οἷον δή νυ θεοὺς βροτοὶ αἰτιόωνται.

νον οὐκ ἔστι μὴ πλειόνων δεῖσθαι, οἷς γὰρ ἔχω προσδεό-
μενος ἀφελῶν ὧν ἔχω, ἀρκοῦμαι οἷς ἔχω.

*Enimuero qui decem millibus, & quindecim milli-
bus ueſtimentorum egeat, is quo minus indigeat fie-
ri non poteſt: cum enim plus quàm habeam, ego,
detrahens ex ijs, quæ habeo, acquieſco.*

βάλλει καὶ μάλοισι τὸν αἰπόλον ἁ κλεαρίστα
τὰς αἶγας παρελῶντα καὶ ἁδύ τι ποππυλιάσδει.

*Me petit pomis caprarium Clearistæ filia
Capras propellentem, & ſuaue qd canit, inſuſurrat*

Illud hoc loco notandum, char. 124. poſt uerſum
τὰς αἶγας παρελῶντα, *addendum eſſe,*

*Malo me Galathea petit laſciua puella,
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante uideri.*

*Illud quoq; alio in loco animaduertimus cutte omiſ-
ſum, quod eſt in græco uerſu dulciſſimum.*

τίτυρε μὲν τὸ καλὸν πεφιλαμένε βόσκε τὰς αἶγας.
καὶ ποτὶ τὰν κράναν ἄγε τίτυρε, καὶ τὸν ἐνόρχαν,
τὸν λιβυκὸν κνάκωνα φυλάσσεο, μὴ τυκορύψῃ.

*Paſce adamate mihi pulchre heus Tityre capras
& potum ad fonteis age Tityre: ſed coleatum
Hunc aſrum, rufumq́: caue, ne cornua uibret.*

οἵν ἄρτεμις εἶσι κατ' οὔρεος ἰοχέαιρα.
ἢ κατὰ τηΰγετον περιμήκετον ἢ ἐρύμανθον.
τερπομένη κάπροισι καὶ ὠκείαις ἐλάφοισι
τῇ δέ θ' ἅμα νύμφαι κοῦραι διὸς αἰγιόχοιο
ἀγρόνομαι παίζουσι, γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
πασάων δ' ὕπερ ἥγε κάρη ἔχει. ἠδὲ μέτωπα.
ῥεῖα δ' ἀρίγνωτι πέλεται, καλλαὶ δέ τε πᾶσαι.

ὡς ἥγ'

ὥς ἥγ᾽ ἀμφιπόλοισι μετέπρεπε παρθένος ἀδμής.
Montibus it qualis ſtudioſa Diana pharetræ
Aut per Taygeti ſpatioſa iuga, aut Erymanthi
Et nunc geſtit apro, nunc ceruo diua uolucri.
Stant circum nymphæ agreſtes Ioue cœlite natæ
Inq; agris ludunt: Latonæ pectora gaudent.
Fronte dea ante omneis ceruice prominet alta:
Et pulchras omneis inter clariſſima fulget.
Talibus in famulis uirgo intemerata decebat.
γέγηθε δέ τε φρένα λητώ.
Latonæ pectora gaudent
ῥεῖα δ᾽ ἀριγνώτη πέλεται καλαὶ δέ τε πᾶσαι.
Pulchras omneis inter clariſſima fulget.
– παρθενικὴν ζώνην, καὶ λέκτροιο θεσμόν.
– καὶ ἔργα φιλοτήσια.
τὸν μὲν ἄρ᾽ ἐντρήτοισι κατεύνασαν ἐν λεχέεσσιν,
Virgineum ſoluit cæſtum, legemq; cubilis
Et munus amoris.
Inq; toris illi ſculptis cepere ſoporem.

Quæ in quaternione r

ἄπορον	dubium
τρίτον καὶ τέταρτον	
Tertium, & quartum	
τὴν εἴσω θάλασσαν	internum mare

Quæ in quaternione s

ἀνατομὰς	diſſectiones
σπεῦδε βραδέως	feſtina tarde

ἀρχύτας ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὤν

ριβεβηκότα μέχρι διακοσίων ἀνῆκε σταδίων. ἐξέχειτο δ' ἄρα ἡ ῥώμη. καὶ πᾶσα ἡ ἰταλία θεάσασθαι ἰχθῦν νηχόμενον ὑπὸ ἔρωτος.

Et quidem nos uidimus apud Puteolos delphinum amantem mire puerum inclamatum à puero acciri: Quinetiam adnatans dorſo puerum admittebat: ita ut pinnæ aculeos, uelut uaginæ conderet, ne dilectum ſibi corpus laceraret: receptumq́; equitis modo inſidentem per magnum æquor per ducenta ſtadia deferret. Roma igitur, omniſq́; Italia confluebat: ut piſcem amoris cauſa uectorem pueri ſpectaret.

ἄσωτον,	Prodigum,
ἢ ἀκόλαστον,	Vel libidinoſum,
ἢ ἀχρεῖον,	Vel inutilem,
ἢ ἄχρηστον,	Vel inutilem,
ἢ κακότροπον,	Vel improbum,
ἢ μιαρὸν	Vel ſceleſtum:
χειριδωτοῖς,	Tunicatis
χειριδωτοὺς	Tunicatas
χαρακτῆρας	Formas

ἁδρὸν, ἰσχνὸν, μέσον.
Sublime, tenue, medium.

Quæ in quaternione p

περὶ ἐδεσμάτων	De edulijs

ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυεῖν μόνον
δημήτερος ἀκτῆς. πώματος, θ' ὑδροχόου
ἅτινα πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν
ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονὴ, τρυφῇ δέ τοι
ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρώμεθα.

Nos quid

Nos quid mortalibus ſit uſus præter duo illa modo Cereris munus, & aquæ poculum? quæ adſunt, ac nos queunt alere, quorum ſaties nunquam eſt: luxus autem ſunt cæterarum epularum indagines.

ἢ δ' ἑτέρη θέρη προρέει εἰκυῖα χαλάζῃ

ἢ χιόνι ψυχρῇ ἐξ ὕδατος κρυστάλλῳ,

Grandinis eſt ſimilis, ruit æſtate altera, uel iam

Prægelidis niuibus, aut glaciei humore coactæ

λᾶαν ἄνω ὤθεῖν ἔσκε ποτὶ λόφον.

Saxum ſurſum impellebat ad cumulum

ἐμποδὼν ἔχειν, Incurrere aliquid

ἐκποδὼν ποιεῖσθαι.

Auertere, atq; depellere

εἰς ἄρτους In panes

ἄξιος οὖν ἐστὶν ἀργυρίου.

Dignus igitur eſt argento.

Quæ in quaternione q

ἀνήκοος Qui non audierit

ἀνθρωποφάγους Carne humana ueſcentes

σαρκὸς ἀσταθὲς κατάστημα.

Corporis conſtantem habitum

μανείην μᾶλλον, ἢ ἡσθείην.

Inſanirem potius quàm oblectarer

ἡδονῆς τέλος πόρνης δόγμα. ἀπέστω πορνεία οὐδὲν πόρνης δόγμα.

Voluptatis finis meretricis decretum eſt. tolle uenerẽ, nullum meretricis erit decretum.

τὸν γὰρ μυρίων καὶ πεντακισχιλίων χλαμύδων δόμεν

ἐξ ἡμέων γάρ φασι κάκ' ἔμμεναι, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῇσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσιν.
Hei mihi quid damnant mortales numina cœli,
Eſſe aiunt etenim per nos mala, cum tamen ipſis
Vecordi præter fatum ſint mente dolores.

δὶς παῖδες οἱ γέροντες. Bis pueri ſenes

τύνη δ' οἰωνοῖσι τανυπτερύγεσσι κελεύεις
πείθεσθαι, τῶν οὔτι μετατρέπομαι οὐδ' ἀλεγίζω.
Me tu præpetibus parere uolucribus ipſum
Mandas: quas equidem temnóq;, animóq; recuſo.

πολυίστωρ Multiſcius

Quæ in quaternione n

τὴν ἐξαίφνης φύσιν Repentinam naturam

παρμενίδης Parmenides

τὸ γὰρ ἐξαίφνης τοιοῦτόν τι ἔοικε σημαίνειν, ὡς ἐξ ἐκείνου μεταβάλλον εἰς ἕτερον.

Repente enim tale uidetur quippiam ſignificare, quod in alterum tranſeat.

τραγήματα. Bellaria

νουθεσία Commonitio

κόλασις, Animaduerſio ſcilicet, & punitio

παραίνεσις Monitio

τιμωρίαν Pœnam

παράδειγμα Exemplum

προσήκει δὲ παντὶ τῷ μὲν τιμωρουμένῳ ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ βελτίων γίνεσθαι καὶ ὀνίνασθαι, ἢ παράδειγμα ἄλλοις γίνεσθαι ἵνα ἄλλοι οἱ ὁρῶντες πάσχοντα φοβούμενοι βελτίους γίνωνται.

Id eſt autem conueniens, ut qui plectitur ab alio recte puniente

ſte puniente melior fiat, & utilitatem capiat: aut exemplo cæteris ſit: quo uidentes alij male affectum præ metu reddantur meliores.

παραιτοῦμαι

Deprecor, excuſo.

ἀναγώγως, Duriter

εἰ γάρ σε ἔμελεν, ὡς σὺ φῂς κτείνειν πόσις.

χρῆν καὶ σὲ μέλλειν, ὡς χρόνος παρῆν δήθειν.

Nam ſi te occiſurus erat, ut tu ais, maritus, te quoq; occiſurum eſſe oportuit: ut quando tempus interponeretur.

Quæ in quaternione

αἰσθήσεις,	Senſus
ὄψιν,	Viſum
ἀκοὴν,	Auditum
γεῦσιν,	Guſtum
ἁφὴν,	Tactum
ὄσφρησιν	Odoratum
περὶ μνήμης	De memoria

τὴν δὲ ἁφὴν, καὶ τὴν γεῦσιν πάντα ἔχει, πλὴν ἐπὶ τῶν ἀτελῆ ζώων.

Tactum uero & guſtum omnia habent præter animantium imperfecta.

καὶ αὐτὸς δ᾽ οὖν εἶδεν περὶ δικαιαρχίαν δελφῖνα ἐρῶντα παιδὸς, καὶ πρὸς παιδικὴν ἐπτοημένον φωνήν. ἀτὰρ οὖν καὶ προσηνχώμενος ὁ ἰχθῦς, ἀνεδέχετο τὸν παῖδα ἐπὶ τῶν νώτων. καὶ τὰς ἀκάνθας περιστέλλων ἵνα μὴ τὸν ποθούμενον χρῶτα ἀμύξειε. καὶ ἱππηδὸν πε

ἐποίησε περιστερὰν. ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν οὐκ ἔτι ἀνίστατο μέχρι γὰρ τούτου.

Architas Tarentinus philoſophus pariter & mechanicus uir columbam ligneam fecit uolantem, quæ ſi nunquam ſubſediſſet, præterea non exurgebat. hactenus enim.

σὺ δὲ μὴ λέγε ὡς γέγονεν οὕτω πολλάκις, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς προσήκει γίγνεσθαι. οὐ γὰρ εἴ τι πώποτε μὴ κατὰ τοὺς νόμους ἐπράχθη· οὐδὲ τοῦτο ἐμιμήσω. διὰ τοῦτο ἀποφύγοις ἂν δικαίως. ἀλλὰ πολλῷ μᾶλλον ἁλίσκοιο. ὥσπερ γὰρ εἴ τις ἑάλω. σὺ ταῦτα οὐκ ἂν ἔγραψας οὕτως ἂν σὺ νῦν ἁλῷς, ἄλλος οὐ γράφει.

Verũ ne dicas ſic eſſe actum ſæpenumero: ſed hoc fieri ſic dicere. non enim ſiquid aliquando contra leges actum iam eſt: tuq; id ſecutus es, propterea iure queas euadere: quinimmo eo magis iccirco in te debeat ſtatui: ut enim ſi prius in aliquem foret animaduerſum: tu minime hæc ſcriberes: ita ſi ipſe in præſentia punieris: nequaquam deinceps alius ſcribet.

φιλοσοφία γάρ τοι ἐστὶν ὦ σώκρατες, χάριεν ἄν τις αὐτοῦ μετρίως ἅψηται ἐν τῇ ἡλικίᾳ. ἐὰν δὲ περαιτέρω τοῦ δέοντος ἐνδιατρίψῃ, διαφορὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐὰν γὰρ καὶ πάνυ εὐφυὴς ᾖ καὶ πόῤῥω τῆς ἡλικίας φιλοσοφῇ, ἀνάγκη πάντων ἄπειρον γεγονέναι ἐστὶν. ὧν χρὴ ἔμπειρον εἶναι, τὸν μέλλοντα καλὸν, κἀγαθὸν καὶ εὐδόκιμον ἔσεσθαι ἄνδρα. καὶ γὰρ τῶν νόμων ἄπειροι γίγνονται τῶν κατὰ τὴν πόλιν, καὶ τῶν λόγων. οἷς δεῖ χρώμενον ὁμιλεῖν ἐν τοῖς συμβολαίοις τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ. καὶ τῶν ἡδονῶν τε, καὶ ἐπιθυμιῶν τῶν ἀνθρωπείων, καὶ συλλήβδην τῶν ἠθῶν παντάπασιν ἄπειροι

σιν ἄπειροι

ῶν ἄπειροι γίγνονται. ἐπειδὰν οὖν ἔλθωσιν εἴς τινα ἰδίαν ἢ πολιτικὴν πρᾶξιν, καταγέλαστοι γίγνονται. ὥσπερ γε οἶμαι οἱ πολιτικοὶ, ἐπειδὰν αὖ εἰς τὰς ὑμετέρας διατριβὰς ἔλθωσι καὶ τοὺς λόγους, καταγέλαστοί εἰσι. συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ εὐριπίδου, λαμπρός τέ ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται, νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, ἵν᾽ αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν. ὅπου δ᾽ ἂν φαῦλος ᾖ, ἐντεῦθεν φεύγει, καὶ λοιδορεῖ τοῦτο· τὸ δ᾽ ἕτερον ἐπαινεῖ εὐνοίᾳ τῇ ἑαυτοῦ. ἡγούμενος οὕτως αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπαινεῖν. ἀλλ᾽ οἶμαι τὸ ὀρθότατόν ἐστιν, ἀμφοτέρων μεταχεῖν. φιλοσοφίας μὲν ὅσον παιδείας χάριν, καλὸν μετέχειν. καὶ οὐκ αἰσχρὸν μειρακίῳ ὄντι φιλοσοφεῖν. ἐπειδὰν δὲ ἤδη πρεσβύτερος ὢν ἄνθρωπος, ἔτι φιλοσοφεῖ, καταγέλαστον ὦ σώκρατες τὸ χρῆμα γίγνεται. καὶ ἔγωγε ὁμοιότατον πάσχω πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας, ὥσπερ πρὸς τοὺς ψελλιζομένους καὶ παίζοντας. ὅταν μὲν γὰρ παιδίον ἴδω ᾧ ἔτι προσήκει διαλέγεσθαι οὕτω ψελλιζόμενον καὶ παῖζον, χαίρω τε καὶ χαρίεν μοι φαίνεται καὶ ἐλευθέριον, καὶ πρέπον τῇ τοῦ παιδίου ἡλικίᾳ. ὅταν δὲ σαφῶς διαλεγομένου παιδαρίου ἀκούσω, πικρόν τι μοι δοκεῖ χρῆμα εἶναι, καὶ ἀνιᾷ μου τὰ ὦτα· καὶ μοι δοκεῖ δουλοπρεπές τι εἶναι. ὅταν δὲ ἀνδρὸς ἀκούσῃ τις ψελλιζομένου, ἢ παίζοντα ὁρᾷ, καταγέλαστον φαίνεται καὶ ἄνανδρον, καὶ πληγῶν ἄξιον. ταυτὸν οὖν ἔγωγε τοῦτο πάσχω καὶ πρὸς τοὺς φιλοσοφοῦντας. περὶ νέῳ μὲν γὰρ μειρακίῳ ὁρῶν φιλοσοφίαν, ἄγαμαι, καὶ πρέπειν μοι δοκεῖ, καὶ ἡγοῦμαι ἐλεύθερόν τινα τοῦτον τὸν ἄνθρωπον. τὸν δὲ μὴ φιλοσοφοῦντα ἀνελεύθερον. καὶ οὐδέποτε οὐδενὸς ἀξιώσοντα ἑαυτὸν, οὔτε καλοῦ οὔτε γενναίου

Sed ab inimicis bonorum omnium facultate ſpoliari neceſſe ſit: & palàm quidem infelicem degere. liceat enim, quanquam agreſtius, uera dicere ſiquis in genam te percuſſerit: pœnas non det. Sed heus uir bone mihi obtempera, atq; à redargutionibus iſtis te abſtine, rerumq; elegantiam cole, & eam ſanè, unde recte ſentire uideare, alijs miſſa faciens iſta arguta, ſiue deliramenta, ſiue nugalia deceat appellare: quibus efficiatur, ut domos inanes habites, atq; ſequens non eos, qui exigua iſta reprehendunt: ſed illos potius à quibus & facultates, & gloria, & bona alia permulta poſſidentur.

Quæ in quaternione

εἰς τετάρτην, καὶ εἰς πέμπτην
In quartam, & quintam
ἰταλοὶ Vituli
κατ' ἀντίφρασιν
Per contrariam dictionem
τὸ δ' ἀξίωμα κἂν κακῶς λέγῃ τὸ σόν.
πείσει λόγος γὰρ ἔκ τ' ἀδοξούντων ἰών.
κἀκ τῶν δοκούντων, αὐτὸς οὐ ταυτὸν σθένει.
Authoritas uero, & ſi male dicat, tua
Perſuadebit. nam ab inexiſtimatis proficiſcens oratio
Et ab exiſtimatis eadē haudquaq̃ tantundem ualeat.
ἀντὶ ἀδοξούντων
Pro eo, quod inexiſtimatis
ἀντὶ δοκούντων
Pro exiſtimatis

ἀδοξοῦσι, Inæſtimati ſunt
εὐδοξοῦσι. Exiſtimati ſunt
σκεπτικοὶ Commentantes
οὐ μᾶλλον οὕτως ἔχει τό δε ἢ ἐκεῖνος ἢ οὐδετέρως.
Haud magis ſic ſe hoc quàm illo habet modo, aut quàm neutro.
πυῤῥωνίων τρόπων
Pyrroniorum modorum.

Quæ in quaternione u

σκεπτικοὶ, ἐφεκτικοὶ, ἀπορητικοί.
Commentantes, obligantes, ambigentes.

τῶν πρὸς τι Eorum, quæ ad aliquid
ὀψιμαθίαν Tardidiſcentiam
ἐν πωλουμένοις In uendentibus
ἀπειρόκαλος Ineptus
συνάγχην. Anginam pati
συνάγχην Anginam
ἀργυράγχην Argentaginam
παραγωγὰς
Deductiones, & deriuationes.
ἐπιβόλως
Ingenioſe, & apte
περὶ πολυπραγμοσύνης, De curioſitate
πολυφιλίαν, Multorum amicitiam
πολυτροπίαν,
Multiplices, ac uarios mores
πολυσαρκίαν Corpulentiam
πολυπραγμοσύνην Curioſitatem

uolentia commendat, arbitrans ita ſeſe laudare. Sed præſtat (ſicuti opinor) utriusq; eſſe participem. Philoſophiæ inquam, quoad illius honeſtas ſinit, diſciplinæ gratia compotem fieri, neq; turpe habetur adoleſcentem philoſophari: at cum grandis iam natu philoſophatur, ridicula res o' Socrates geritur: atq; equidem ita penès philoſophantes afficior, ueluti erga balbutientes, ludentesq;. Cum enim puerulum uideam, cui decorum adhuc eſt, ſic lingua balbutientem, ac ludentem, demulceor: resq; mihi quidem feſtiua, & liberalis uidetur, puerilíq; ætati congruens. Quod ſi uolubiliter puerulum loquentem audiam, acerba quæpiã res mihi oboritur: & aures meæ moleſtia afficiuntur: uideturq; neſcio quid eſſe ſeruile. At ſiquis uirum audierit balbutientem, aut ludentem uideat: res uidetur & deridenda, & puerilis, & deniq; digna uerberibus. Ita equidem afficior ſane eorum, qui philoſophantur ratione. Vbi enim in adoleſcente philoſophiam aſpicio: oblector, exoſculorq;, & id mihi uidetur perdecere: ingenuum quoq;, ac liberalem hũc eſſe hominem iudico: econtrario ſi non philoſophatur, illiberalem, & ſeſe nunquam re ulla dignum, uel honeſta, uel ingenua arbitrantem. Verum cum ſeniorẽ iam hominem philoſophantem adhuc nedum facientem finem perſentio: uerberibus egere cõmodum uir ille mihi uidetur. Quod enim modo dixi, id homini iſti accidit, ut & ſi ſit admodum ingenioſus, uilis, atq; abiectus efficiatur: cum mediam ciuitatem forumq; defugiat. In quo poeta inquit, uiros excellere. Abdat ſe uero, & uitæ reliquum cum adoleſcen-

tulis tribus, aut quatuor degat, in angulorum aliquo commurmurans. ingenuum autem quicquam magnum dignum haud unquam loquatur. Equidem o' Socrates pro mea erga te beneuolentia, atq; humanitate uideri mihi uideor affici in præſentia eodem modo, quo Zetus reſpectu Amphionis, apud Euripidē, cuius modo mentionem feci. Etenim mihi quoq; eiuſmodi quædam, tecum ut fabuler, in mentem uenit: qualia cum fratre ille, neglectui habes o' Socrates ea, quæ debes curare, animiq; naturam tui uſqueadeo nobilem puerili quodam ornamento condecoras: nec foro, ſenatui'ue orationis quicquam recte affers, neq; probabilem, aut conſentientem ullam rationem inueniſti, neq; uero pro alijs conſilium integrum cepiſti. Atqui amice Socrates, quod ægre ne feras uelim, loquor enim tua cauſa ſumma cum beneuolentia. An tibi non turpe uideatur, ita te gerere, ut ego te habere exiſtimo, & cæteros, qui ultra iuſtum pergant philoſophari? nam ſiquis te nunc, aut alium eiuſmodi quemlibet ad carcerem rapiat, iniuriam te quidem intuliſſe arguēs, qui culpa omnino uaces, noſti'ne te minime habiturum quonam te pacto tuearis? Sed uertigine uexeris, ac conſilij inops oſcites quid dicas, quid agas. In iudicio item ſuggeſtum conſcendens ſi improbus admodum, ac nequam aduerſarius tuus ſit: mori de facili queas, ſi te ille capitali deferat crimine. Verum quo nam pacto Socrates hoc ſapientis ſit, ſiqua ars aliquem præſtantem ingenio uirum nacta, deteriorem illum effecerit? qui neq; ſibijpſi auxilio eſſe poſſit, periculisq; extremis liberare, neq; ſe, nec alium quenquam.

πράγματος. ὅταν δὲ δὴ πρεσβύτερον ἴδω ἔτι φιλοσοφοῦντα καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενον, πληγῶν μοι δοκεῖ ἤδη δεῖσθαι ὦ σώκρατες οὗτος ὁ ἀνήρ. ὃ γὰρ νῦν δὴ ἔλεγον ὑπάρχει τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ κἂν πάνυ εὐφυὴς ᾖ, ἀνάνδρῳ γενέσθαι φεύγοντι τὰ μέσα τῆς πόλεως, καὶ τὰς ἀγοράς. ἐν αἷς ἔφη ὁ ποιητὴς τοὺς ἄνδρας ἀριπρεπεῖς γίγνεσθαι. καταδεδυκότι δὲ, τὸν λοιπὸν βίον βιῶναι μετὰ μειρακίων ἐν γωνίᾳ τριῶν ἢ τεττάρων, ψιθυρίζοντα. ἐλεύθερον δὲ καὶ μέγα καὶ ἱκανὸν μὴ δέ ποτε φθέγξασθαι. ἐγὼ δὲ ὦ σώκρατες πρὸς σὲ ἐπιεικῶς ἔχω καὶ φιλικῶς. κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν ὅπερ ὁ ζῆθος πρὸς τὸν ἀμφίονα ὁ εὐριπίδου, οὗπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ τοιαῦτ' ἄττα ἐπέρχεται πρὸς σὲ λέγειν οἷά περ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφόν. ὅτι ἀμελεῖς ὦ σώκρατες ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι. καὶ φύσιν ψυχῆς ὧδε γενναίαν μειρακιώδει τινὶ διαπρέπεις μορφώματι. καὶ οὔτ' ἂν δίκης βουλαῖσι προθεῖ' ἂν ὀρθῶς λόγον, οὔτ' εἰκὸς καὶ πιθανὸν ἂν λάβοις, οὔθ' ὑπὲρ ἄλλων νεανικὸν βούλευμα βουλεύσαιο. καίτοι ὦ φίλε σώκρατες, καί μοι μηδὲν ἀχθεσθῇς εὐνοίᾳ γὰρ ἐρῶ τῇ σῇ, οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ σοι εἶναι οὕτως ἔχειν, ὡς ἐγώ σε οἶμαι ἔχειν. καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πόρρω ἀεὶ φιλοσοφίας ἐλαύνοντας, νῦν γὰρ εἴ τις σου λαβόμενος, ἢ ἄλλου ὁτιοῦν, εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπάγοι, φάσκων ἀδικεῖν, μηδὲν ἀδικοῦντα. οἶσθ' ὅτι οὐκ ἂν ἔχοις ὅτι χρήσαιο σαυτῷ. ἀλλ' ἰλιγγιώης ἂν καὶ χασμῷο, οὐκ ἔχων ὅ, τι εἴποις. καὶ εἰς τὸ δικαστήριον ἀναβὰς κατηγόρου τυχὼν πάνυ φαύλου καὶ μοχθηροῦ, ἀποθάνοις ἂν εἰ βούλοιτό σοι θανάτου τιμᾶσθαι. καίτοι πῶς σοφὸν τοῦτο ἐστιν ὦ σώκρατες, εἴ τις εὐφυᾶ λαβοῦσα τέχνη φῶτα, ἔθηκε χείρονα, μήτε αὐτὸν αὐτῷ δυνάμενον βοηθεῖν. μή

δ' ἐκσῶσαι ἐκ τῶν μεγίστων κινδύνων, μήτε ἑαυτὸν, μήτε ἄλλον μηδένα ὑπὸ δὲ τῶν ἐχθρῶν περισυλᾶσθαι πᾶσαν τὴν οὐσίαν. ἀτεχνῶς δὲ, ἄτιμον ζῆν ἐν τῇ πόλει; τὸν δὲ τοιοῦτον εἴ τι καὶ ἀγροικότερον εἰρῆσθαι, ἔξεστιν. ἐπὶ κόρρης τύπτοντα, μὴ διδόναι δίκην. ἀλλ' ὠγαθὲ ἐμοὶ πείθου. παῦσαι δ' ἐλέγχων. πραγμάτων δ' εὐμουσίαν ἄσκει. καὶ ἄσκει ὁπόθεν δόξεις φρονεῖν, ἄλλοις τὰ κομψὰ ταῦτ' ἀφεὶς, εἴτε ληρήματα χρὴ φάναι εἶναι, εἴτε φλυαρίας. ἐξ ὧν κενοῖσιν ἐγκατοικήσεις δόμοις. ζηλῶν, οὐκ ἐλέγχοντας ἄνδρας τὰ μικρὰ ταῦτα, ἀλλ' οἷς ἔστι καὶ βίος καὶ δόξα, καὶ ἄλλα πολλὰ ἀγαθά.

Philoſophia ſanè o' Socrates res eſt elegans, ſi modicè quiſpiam per ætatem attigerit: at ſi ſupra modum tempus in ea contriuerit: hominum eſt corruptela: nam ſiquis uel amœno ſit, acriq; ingenio, ultráq; ætatem philoſophetur: neceſſum eſt eum rerum omnium eſſe imperitum, quarum uſu calleat oportet quisquis honeſtus, probusq; eſt futurus. Legum enim ciuilium peritia, & orationis uacat: quibus in actionibus, ac cõmercijs cum hominibus, tum priuatim, tum publicè uti conuenit, uoluptatum item, atq; cupiditatum humanarum, & morum euadunt prorſus inſolentes. Cum itaq; in ullam quampiam inuadunt priuatam, publicam'ue actionem, habentur deridiculi perinde, ac uiri ciuiles ipſi, ubi ueſtra adeunt ſtudia, & diſputationes, irridentur. Accidit ijs enim illud Euripidis. Qua in re clarus quiſque eſt, ad eam properat, & diei partem illi plurimam impertit: in qua ipſe ſe exuperet, contra in qua ſtupidor, ac nihil ſit, inde effugit, eamq; contemnit. Alteram uero ſui bene

Quæ in quaternione x

οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα πηλεὺς,
οὐδὲ θέτις μήτηρ· γλαυκὴ δέ σ᾽ ἔτικτε θάλασσα
πέτραι τ᾽ ἠλίβατοι· ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής.
Non eques ipſe pater fuerat tibi mehercule Peleus,
Non Thetis eſt genitrix, glaucum te protulit æquor,
Aeriæq; rupes, mens quod tibi dura, ferox eſt.

ἐνθυμήματι　　Commentatione
κῶλον　　Laxum inteſtinum

ἀμαθέστερον πῶς εἰπέ· καὶ σαφέστερον λέγε.
Indoctius, rudiuſq; quodammodo loquere, & apertius, ac clarius fare.

τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν　　Primigenia
ἀναλγησία　　Indolentia
ἀπάθεια　　Impaſſibilitas

Quæ in quaternione y

κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι.
Peius eſſe iniuriam facere, quàm peccare.
πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν ὡς ἅπανθ᾽ ὁρῶν
καὶ πάντ᾽ ἀκούων πάντ᾽ ἀναπτύσσει χρόνος.
Nihil occulte quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens omnia reuelabit dies.
ἀνθ᾽ ἑνὸς ὑποκειμένου πεπρωμένην, καὶ φύσιν,
Pro uno ſubiecto, fatum, & naturam
μὴ καὶ ὑπὲρ μοῖραν δόμον ἄϊδος εἰσαφίκηαι.
Ne'ue obſtante domum fato penetrabis auerni
περὶ στεφάνου,　　De corona

ὁ μὲν

ὁ μὲν τοῖς γονεῦσι νομίζων μόνον γεννῆσθαι τὸν τῆς εἱμαρμένης καὶ τὸν αὐτόματον, θάνατον περιμένει. ὁ δὲ καὶ τῇ πατρίδι ὑπὲρ τοῦ μὴ ταύτην ἐπιδεῖν δουλεύουσαν, ἀποθνήσκειν ἐθελήσει.

Nam qui parentibus tantum ſe natum putat: fatalem, atq; ſpontis ſuæ mortem manet. Qui uero etiam patriæ ob id, ne in ſeruitutem redactam illam uideat: occumbere præoptabit.

τὴν πεπρωμένην καὶ τὸν αὐτόματον θάνατον

Fatalem, & ſpontis ſuæ mortem

αὐτόματος θάνατος

Spontanea mors.

Quæ in quaternione Z

ἡδίων ὁ λέσβιος. *Suauius leſbium*

προσῳδίας *Accentus*

ἡ δὲ λέαινα, ἐὸν ἰσχυρότατον καὶ θρασύτατον, ἅπαξ ἐν τῷ βίῳ τίκτει. ἐντίκτουσα γὰρ συνεκβάλλει τῷ τέκνῳ τὰς μήτρας. τὸ δὲ αἴτιον τούτου, τοῦτ᾽ ἐστὶν, ἐπεὰν ὁ σκύμνος ἐν τῇ μήτρῃ ἐὼν ἄρχηται διακινούμενος ὁ δὲ ἔχων ὄνυχας θηρίων πολλὸν πάντων ὀξυτάτους, ἀμύσσει τὰς μήτρας. αὐξανόμενος δὴ πολλῷ μᾶλλον ἐξικνέεται καταγράφων πέλας τε δὴ ὁ τόκος ἐστὶ, καὶ τὸ παράπαν λείπεται αὐτέων ὑγιὲς οὐδέν.

Cum autem animalium acerrimum ſit leæna, & audaciſſimum, ſemel omnino in uita, & unum parit. Enitendo enim cum fœtu pariter matricem proijcit. Rei uero huiuſce cauſa eſt: quod cum in matrice manens motitari incipit catulus, motus ille unguiculis

præmunitus ferarum longe omnium acutiſſimis matricem diſcerpit, tum in maius continuo augeſcens, multo magis dilanians prodit. inſtante uero iam nixu, prorſum relinquitur corium integrum, & ſanum nihil.

ἐπίκοινον, Promiſcuum

εἱστήκει ὥς τίς τε λέων περὶ οἷσι τέκεσσιν
ᾧ ῥᾶτε νηπιάγοντι. συναντήσονται ἐν ὕλῃ,
ἄνδρες ἐπακτῆρες.

Vtq; leo in ſylua ſtabat ſua pignora circùm,
Cui manus occurſet catulos nemus inter agenti
Venatrix accincta uirum.

πυκνὰ μάλα στενάχων ὥς τε λὶς ἠυγένειος
ᾧ ῥάθ' ὑπὸ σκύμνους ἐλαφήβολος ἅρπασεν ἀνὴρ
ὕλης ἐκ πυκινῆς. ὁ δέ τ' ἄχνυται ὕστερος ἐλθὼν
πολλὰ δέ τ' ἄγκε' ἐπῆλθε μετ' ἀνέρος ἴχνι' ἐρευνῶν
εἴποθεν ἐξεύροι μάλα γὰρ δριμὺς χόλος αἱρεῖ.

Crebra gemens nimium, tanquã leo uiribus ingens
Faucibus, abſenti uenator ſi catulum audax
Abripuit denſo in ſaltu, dolet acre, ſequensq;
Deinde nemus uerſat, ſcrutans ueſtigia, ſi quo
Verſa uiri inueniat: rapit illum bilis amara.

λέων δ' ὅτι μὲν ὀχεύει ὄπισθεν καὶ ἐστὶν ὀπισθουρητικὸν. εἴρηται πρότερον, ὀχεύει δὲ καὶ τίκτει οὐ πᾶσαν ὥραν, καθ' ἕκαστον μέν τοι ἐνιαυτὸν τίκτει μὲν οὖν τοῦ ἔαρος, τίκτει δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ δύω. τὰ μέν τοι πλεῖστα ἕξ. τίκτει δ' ἐνίοτε καὶ ἕν. ὁ δὲ λεχθεὶς μῦθος περὶ τοῦ ἐκβάλλειν τὰς ὑστέρας τίκτοντα, ληρώδης ἐστίν. συνετέθη δὲ ἐκ τοῦ σπανίους εἶναι τοὺς λέοντας. ἀποροῦντος τὴν αἰτίαν τοῦ τὸν μῦθον συνθέντος. σπάνιον γὰρ τὸ

γένος τὸ

γένος τὸ τῶν λεόντων. καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίνεται τόπῳ. ἀλλὰ τῆς εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ ἀχελώου καὶ τοῦ νέσου ποταμῶν. τίκτει δὲ καὶ ὁ λέων πάνυ μικρὰ οὕτως. ὥς τε δίμηνα ὄντα μόλις βαδίζειν. οἱ δ' ἐν συρίᾳ λέοντες τίκτουσι πεντάκις. τὸ πρῶτον πέντε. εἶτα ἀεὶ ἐλάττονα. μετὰ δὲ ταῦτα οὐκέτι οὐδὲν τίκτουσιν. ἀλλ' ἄγονοι διατελοῦσιν. οὐκ ἔχει δὲ ἡ λέαινα χαίτην ἀλλ' ὁ ἄρρην λέων. βάλλει δὲ ὁ λέων τοὺς κυνόδοντας καλουμένους τέτταρας μόνους. δύο μὲν ἄνωθεν, δύο δὲ κάτωθεν. βάλλει δὲ ἑξάμηνος ὢν τὴν ἡλικίαν.

Leonem auerſum coire, urinamq; retro reddere dictum iam eſt. Coit, & parit, non omni tempore, ſingulis tamen annis uere parit, & magna ex parte geminos. Sed cum plurimos, ſex catulos, nonnunquã etiam unum. Quod de Leæna fertur, uuluam cum partu emittere, delira fabula eſt facta ex ea cauſa, quod rarũ genus hoc animalis eſt, nec rationem cur ita eſſet comperire author ille, fabula poterat. Rarum hoc enim eſt, nec multis naſcitur locis, ſed Europæ totius ea parte ſolum, qua inter Acheloum amnem, & Neſum eſt. Parit leæna quoq; adeo paruos, ut uix poſt ſecundum menſem incipiant ingredi. Leones terræ Syriæ quinquies uita pariunt, primum quinq;, poſt uero ſubinde pauciores, deinde ſteriles degunt. Caret Leæna iuba. Maris hæc propria eſt. Dentes eos tantummodo mutat leo, qui canini uocantur, quatuor, duos ſuperius, totidem inferius, idq; ſexto menſe ætatis fit.

πανδέκται

Promiſcua & omnimoda continentes.

οὐκ ἀπὸ τῶν ὑῶν Non à ſuibus
ὕειν Pluere
ἐτύμῳ. Veriloquio.
βιωφελῆ,
Vitæ utilitatibus conducentia
πέμμασιν Placentis, concoctione
πέψει Panibus ſecundæ menſæ
παροιμιώδης Prouerbio tritus
πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος, καὶ χείλεος ἄκρου.
Multa cadunt inter calicem, ſupremaq; labra
σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν ξυνουσίᾳ.
Sapienter tyranni ſunt congreſſu ſapientum

Quæ in quaternione A

αἴας ὁ λοκρός. Aiax locrenſis
γέρων γέροντα παιδαγωγήσω σ' ἐγώ.
Senem ſenex ego te ipſum erudiero
φιλοκτήτης, Philoctetæ
ἐν τῷ πυρφόρῳ προμηθεῖ.
In ignigero Prometheo
σιγῶντε ὅπου δεῖ· καὶ λέγων τὰ καίρια.
Tacens'q; ubi opus eſt, & opportuna loquens
σιγῶν τε ὅπου δεῖ, καὶ λέγειν ἀσφαλῶς.
Silere ubi opus eſt, & tutò loqui.
εὐφωνία, Vocalitas,
ἀέρα βαθεῖαν
Caliginem, & nebulam profundam
κολοιούς τε ψῆρας τε Graculos, ſturnos'q;
ψηρῶντε Sturnorum

τῶν δ᾽ ὥς τε ψαρῶν νέφος ἔρχεται ἠὲ κολοιῶν·
Horum, ut de ſturnis in nubes graculiſ'ue.
κρηπῖδας — Crepidulas
νηρεΐδας, — Nereidas
σκιαμαχία — Vmbralis pugna
κριομαχία — Arietum pugna
δὶς ταυτὸν ἡμῖν εἶπεν ὁ σοφὸς αἰσχύλος,
ἥκω γὰρ εἰς γῆν φησὶ, καὶ κατέρχομαι.
ἥκω δὲ ταυτόν ἐστι τῷ κατέρχομαι.
νὴ τὸν δί᾽ ὥσπερ εἴ τις εἴποι γείτονι.
χρῆσον σὺ μάκτραν. εἰ δὲ βούλει, κάρδοπον.
Bis idem nobis dixit ſapiens Aeſchylus
Venio enim ad terram inquit, & accedo poſtliminio
Aſt uenio idem eſt, quod accedo poſtliminio
Ita per Iouem atq; ſiquis uicino dixerit,
Accomoda tu mactram, uel, ſi libet, arcam panariam
μάκτρα καὶ κάρδοπος,
Mactra, & arca panaria
ἀπομνημονεύειν. — Commemorare
ἕκτορα δ᾽ ἐκ βελέων ὕπαγε ζεὺς. ἔκ τε κονίης
ἔκ τ᾽ ἀνδροκτασίης. ἔκ θ᾽ αἵματος. ἔκ τε κυδοιμοῦ.
Hectora de iaculis, de puluere Iuppiter, & de
Cæde uirûm abduxit de ſanguine, deq́; tumultu:
ὑσμῖναί τε. μάχαι τε. φόνοι τ᾽ ἀνδροκτασίαι τε.
Prælia, conflictus, cædes, hominumq́; necatus
μηκέτι παῖδε φίλω πολεμίζετε μηδὲ μάχεσθον.
Neu dulces pueri pugnate, aut cernite ferro
μνηστῆρες δ᾽ ἄρα τηλεμάχῳ θάνατόν τε μόρον τε
Telemachoq́; Proci letum, fatumq́; profecto
θάνατον καὶ μόρον. — Letum, & fatum

πολεμίζετε, καὶ μάχεσθε,
Bellate & pugnate
βάσκ᾽ ἴθι οὖλε ὄνειρε, καὶ βάσκ᾽ ἴθ᾽ ἶρι ταχεῖα
Vade i ſomnium agens, & alibi, uade & perge Iris citata.
ἐκ παραλλήλου,
Ex geminatione

Quæ in quaternione B

προσῳδίαν — uocalationem
γλαύκῳ, καὶ νηρεῖ, καὶ εἰναλίῳ μελικέρτῃ
Glauco, Nereiq;, atq; maris genio melicertæ
νεωτερικώτερος,
Audacior, & iuuenilior
ταῦρον δ᾽ ἀλφειῷ, ταῦρον δὲ ποσειδάωνι.
Taurum autem Alpheo, Neptuno tum quoq; Taurum
ἐμφατικώτερον, — Expreſſius
ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον
In lente unguentum
πρόσωπον — Perſonam
παχυμερέστερον
Craſſius, & pinguiore Minerua
λογικὰ ζῶα — Rationalia animalia
νευρόβατα — Neruis mouentia

Quæ in quaternione C

παιδείας δ᾽ οὐκ ὀρθῶς ἅψασθαι τὸ παράπαν.
Inſtitutionem autem minime recte attigiſſe.
περὶ καλοῦ, καὶ ἡδονῆς
De honeſto, & uoluptate
παρθένος δὲ εἶναι λέγεται. κατασύμβολον τοῦ ἀδιαφθόρος εἶναι

ρος εἶναι, καὶ μηδαμῶς ἐνδιδόναι τοῖς κακούργοις· μηδὲ προσίεσθαι, μήτε τοὺς ἐπιεικεῖς λόγους, μήτε παραίτησιν, καὶ δέησιν, μήτε κολακείαν. μήτε ἄλλο μηδὲν τῶν τοιούτων. οἷς ἀκολούθως, καὶ σκυθρωπὴ γράφεται. καὶ συνεστηκὸς ἔχουσα τὸ πρόσωπον, καὶ ἔντονον, καὶ δεδορκὸς βλέπουσα· ὥς τε τοῖς μὲν ἀδίκοις φόβον ἐμποιεῖν τοῖς δὲ δικαίοις θάρσος. τοῖς μὲν ὡς πρὸς φίλους ὄντος τοῦ τοιούτου προσώπου· τοῖς δὲ ἑτέροις, προσάντους.

Dicitur Virgo eſſe, indicio eam eſſe incorruptam: improbis nunquam concedere: non orationem modeſtam, non precationem, non adulationem, non denique quicquam aliud pati. Quas ob res merito triſtis etiam ac contracta fronte pingitur, vultu graui, aſpectu contento, & toruo, ut iniuſtis terrorem incutiat: iuſtis fiduciam præbeat: quando huiuſcemodi facies iuſtis grata, iniuſtis moleſta eſt.

σειρῆνες	Sirenes
εὐρύκλεια	Euryclia
ἐν τῇ ἔσω θαλάσσῃ.	In interiore mari
κατὰ ἀρίσταρχον,	Iuxta Ariſtarchum.

ἐν τῇ ἔξω κατὰ κράτητα.

In exteriore iuxta Cratetem

ἰσόψηφοι	Pares
παραστιχίς.	Continuata ſeries
ἠμαθία.	Emathia
αἱμονία.	Hæmonia
ποσειδώνιον.	Neptunium, & locus Neptuni
ὄναιό σου	Proficiat tibi

ταύτης τῆς πολυμαθίας,

Huius multiuagæ diſciplinæ gratia

ὅτιτοι ἐν μεγάροισι κακὸν ἀγαθόν τε τέτυκται.
Aedibus in noſtris quæ recta, aut praua geruntur.

Quæ in quaternione D

αὐέρυσαν μὲν πρῶτα. καὶ ἔσφαξαν, καὶ ἔδειραν,
καὶ ἄβρομοι ἀνίαχοι.
Prima ſupinarunt, necuere, exuta dedere
Pellibus, abſq; ſono, & muti
ἀνδρὸς μὲν τόδε σῆμα πάλαι κατὰ τεθνειῶτος
ὅν ποτ᾽ ἀριστεύοντα κατέκτανε φαίδιμος ἕκτωρ
ὥς ποτέ τις ἐρέει. τὸ δ᾽ ἐμὸν κλέος οὔποτ᾽ ὀλεῖται.
Ecce uiri tumulum, qui pridem à lumine ceſſit.
Abſtulit hunc factis præclarum ſplendidus Hector
Quondā ita quis dicet, mea nunquam gloria cadet.
ἀνδραγαθούντων ὑμῶν, καὶ διαδεχομένων.
Fortiter ac uiriliter agentibus uobis, atq; ſuccedentibus, ſuſcipientibusq; ſtationem meam.
περὶ ψυχῆς De anima
εἰσεπράξατό με ἀργύριον.
Exigit à me argentum

Quæ in quaternione E

περὶ ἐδεσμάτων. De edulijs
ἐν ταῖς προτέραις θεσμοφοριαζούσαις
In prioribus theſmophorijs
νῦν οὖν ἁπάσαισι παραινῶ, καὶ λέγω.
τοῦτον κολάσαι τὸν ἄνδρα πολλῶν οὕνεκα.
ἄγρια γὰρ τινὰ ὦ γυναῖκες δρᾶτε, ἐν ἀγρίοις

τοῖς

τοῖς λαχάνοις αὐτὸς τραφείς.

Omneis igitur nunc admoneo, & dico
Virum hunciine ulciſci, multis de cauſis,
Agreſtia etenim quædam matronæ agit, ut qui
In agreſtibus enutritus oleribus ſit.

ὁ δὲ ἀναξαγόρου τρόφιμος ἀρχαίου.
στριφνὸς μὲν ἐμοί γε ἔοικε προσειπεῖν
καὶ μισογέλως καὶ τωθάζειν. οὐδὲ πάροινον
μεμαθηκώς. ἀλλ' ὅτι γράψαι τοῦτ' ἄν.
μέλιτος καὶ σειρήνων ἐτετεύχει.

At tu Anaxagoræ alumnus ueteris ille
Durus quidem ad ſalutandum uidetur
Et ridendi exoſus, & iocari ne ad uinum quidem
Conſuetus, uerum quicquid ſcripſerit id
À melle, & ſirenibus profluit.

οὔποτε σὸν μνῆμη εὐριπίδης ὤλετο που.

Nulla ætate tua Euripides monimenta peribunt.

ἀνανεοῦνται, Reuiuiſcit

λόγος ἐν ᾧ τεθέντων τινῶν ἕτερόν τι τῶν κειμένων ἐξ ἀνάγκης συμβαίνῃ διὰ τῶν κειμένων.

Oratio, in qua poſitis quibuſdam, aliud quid à poſitis, neceſſario conſequitur per ea, quæ poſita ſunt.

κατὰ ἀνδροτίωνος, καὶ κατὰ τιμοκράτους

In Androtionem, & in Timocratem

πολιορκητὴς Vrbium expugnator

ἐνθυμημάτιον Commentatiunculam.

ἄν τι πράξῃς καλὸν μετὰ πόνου, ὁ μὲν πόνος οἴχεται, τὸ δὲ καλὸν μένει. ἄν τι ποιήσῃς αἰσχρὸν μετὰ ἡδονῆς, τὸ μὲν ἡδὺ οἴχεται, τὸ δὲ αἰσχρὸν μένει.

Si cum labore honeſti quippiam egeris, labor abit,

honeſtum manet. Si cum uoluptate turpe feceris quippiam: quod ſuaue eſt abit: quod turpe eſt, manet.

διαιρέσεων Diuiſionum

Quæ in quaternione F

ἐλογιζόμεθα οὖν παρὰ τὴν ἰσχυρὰν σύμπτωσιν τῆς κοιλίας εἶναι τὴν σφόδρα ἀσιτίαν. καὶ γὰρ τοῖς ἐπιπλέον ἀσιτοῦσι κατὰ προαίρεσιν ἐν τοῖς πρώτοις χρόνοις ἡ πεῖνα παρακολουθεῖ. ὕστερον δὲ οὐκέτι.

Cogitabamus itaq; propter nimiam uentris compreſſionem ſummam eſſe inediam, nam & ij, qui ſponte abſtinent cibo, primis temporibus fame afficiuntur: poſt autem minus.

εἰθισμένοι δὲ εἰσι καὶ οἱ σκύθαι ὅταν διά τινα καιρὸν ἀναγκάζονται ἀσιτεῖν, ζώναις πλατείαις τὴν κοιλίαν διασφίγγειν ὡς τῆς πείνης αὐτοὺς ἧττον ἐνοχλούσης. σχεδὸν δὲ καὶ ὅταν πλήρης ἡ κοιλία ἦ διὰ τὸ κένωμα ἐν αὐτῇ μηδὲν εἶναι. διὰ τοῦτο οὐ πεινῶσιν ὅταν δὲ σφόδρα συμπεπτωκυῖα ᾖ, κένωμα οὐκ ἔχει.

Scythæ etiam conſueuerunt, ſiquando cuiuſpiam rei cauſa inediam ferre coguntur: latioribus faſcijs uentrem cohibere. quaſi ita fames minus eos infeſtet, uentre autem fere pleno, quia nulla in eo ſit inanitas, fit ne eſuriant. Cum autem uenter compreſſus admodum eſt: caret inanitate.

ἄπορον δὲ καὶ δεόμενον ἐπισκέψεως, καὶ ἐπὶ τούτου, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν βουλιμιώντων διατὶ ἐν τοῖς ψύχεσι μᾶλλον τὸ σύμπτωμα τοῦτο γίνεται ἢ ἐν ταῖς εὐδίαις.

Dubium eſt, indigensq; conſyderationis tum in hoc

tum in cæteris famelicis: quare in frigoribus magis hu-
iuſcemodi caſus accidat quàm ſerenis temporibus.

οὐδετέρως,	Neutro ſcilicet
εἰσαγογὰς,	Introductiones
περὶ ἀξιωμάτων	Pronuntiatorum
ἀξίωμα	Pronuntiatum

λεκτὸν αὐτοτελὲς, ἀποφαντὸν ὅσον ἐφ᾽ ἑαυτῷ.
Dicibile per ſe perfectum, enuntiabile quantum ex ſemetipſo

ἀξίωμα	Propoſitum
συνημμένον ἀξίωμα	Connexum pronuntiatum
συμπεπλεγμένον,	Copulatum
παραδιεζευγμένον,	Vitioſe diſiunctum
ἀδιαφορεῖν	Indifferens eſſe
ἀπὸ τοῦ ἐῤῥεῖν	A pereundo

ἔῤῥε κακὴ γλήνη
Pereas mala pupilla oculi
ἔῤῥ᾽ ἐκ νήσου θᾶσσον ἐλέγχιστε ζωόντων.
Ocyus o pereas uiuorum ex inſula abuſus

βάσκανον	Inuidum
βασκαίνειν.	Inuidere

φανερότερον ἀπὸ τοῦ φαίνεσθαι ἐπὶ τὸ χρηστότερον,
Facile apparens ab apparendo ad id, quod melius, ac benignius eſt.

Quæ in quaternione G

ὀπτική	Perſpectiua
κανονική,	Regularis
ῥυθμὸς	Modulus, numerus.
μέλος.	Modulatio, cantus
κανονικῆς	Regularis

μετρικά, Dimenſiua

σόλοικον Solœciſmi uitium

θεῖναι εἰς μέσον Ponere in medium

ἐφόδιον Viaticum.

τεμένων ἱερὰ Templorum ſacra.

καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν, καὶ σπάρτα λέλυνται

En ligna eputrent ratium, & ſparta in cariem ſunt

σπάρτους Ex agris ſatos

κηφισιεὺς ὢν, ἐκ διοπείθου πατρὸς

πρὸς τοῖς ἑκατὸν πέντε γράψασ δράματ᾽ ἕξ,

ἔλιπεν πεντήκοντα καὶ δυοῖν ἐτῶν.

Cephiſieus genere ex Diopete patre.

Quinq; & centum cum ſcripſiſſet fabulas,

Fato eſt defunctus annos duos natus, & quinquaginta

τεχνικοὶ Artificiales

ἀποδεικτικῷ Demonſtratiuo

ἀμφισβητούμενον, ἀντὶ ὁμολογουμένου.

Dubium pro confeſſo, & certo

ἀπόδειξιν

Expreſſionem, & demonſtrationem

Quæ in quaternione H

μὴ γελᾶτε ἔνι τ᾽οὔλαιον, ἀλλ᾽ οὐκ ἴστε οἵα φρίκη περὶ τὸν ὄρθρον γέγονε τήμερον κεκρυστάλλωται.

Ne ridete ineſt oleum, uerum uos neſcitis qualis matutino diluculo hodie rigor fuerit: itaq; gelu concretum eſt.

αἶθοπα οἶνον, Calidum uinum

σκυτάλη Lorum, quo epiſtolæ inuoluuntur.

τᾶς. ἐρεύγονται μὲν ἀπλά-
του πυρὸς ἁγνόταται
ἐκ μυχῶν παγαί. ποταμοὶ
δ' ἁμέραισι μὲν προχέοντι ῥόον καπνοῦ
αἴθων'. ἀλλ' ἐν ὄρφναισι πέτρας
φοίνισσα κυλινδομένα φλὸξ ἐς βαθεῖ-
αν φέρει πόντου πλάκα σὺν πατάγῳ
κεῖνο δ' ἁφαίστοιο κρουνοὺς, ἑρπετὸν
δεινοτάτους ἀναπέμ-
πει. τέρας μὲν θαυμάσιον προσιδέ-
σθαι. θαῦμα δὲ καὶ παριόν-
των ἀκοῦσαι.

A qua ſane eructantur inacceſſi ignis puriſſimi ex imis fontes. Flumina uero interdiu quidem inundant fluctum feruentem fumi. At per noctes punicea pro glomerata flamma ad profundum ponti ferunt ſolum, cum ſtrepitu illa Vulcani fluenta ſerpentia emittit ſæuiſſima monſtrum profecto, tum uiſu, tum auditu mirabile.

ῥοόν καπνου αἴθωνα	*Fluxum fumi calidum*
κρουνοὺς	*Fluenta*
ἀκύρως	*Improprie*
τραχεῖα	*Dura*

τόν τε πνεύμωνα οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄκρον περιστέλλεται.
Pulmonem uino ſummum enim contrahitur
ἡ κάτω κοιλία.
Inferior uenter, & aluus

τραχεῖα ἀρτηρία	*Aſpera arteria*
ἐπιγλωττὶς	*Appoſita lingula*
τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν.	*Aſperam arteriam.*

ἄλλοτε μητρυιὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ.
Ipſa dies quandoq; parens, quandoq; nouerca eſt
μία μητρυιὰ δύο μητέρες.
Vna nouerca, duæ matres.

Quæ in quaternione I

ἄνευ τοῦ πράττειν μέχρι τοῦ λέγειν.
Sine ulla actione ad dicendum parati
ἄνθρωπε ποῦ βάλλεις. σκέψαι εἰ καὶ κεκάθαρται τὸ ἀγγεῖον. ἂν γὰρ εἰς τὴν οἴησιν αὐτὰ βάλλῃς, ἀπώλετο ἢν σαπῇ οὖρον, ἢ ὄξος γένοιτο ἂν, ἢ τι τούτων χεῖρον.
Homo ubi iam mittis, conſydera nunquid purgatum uas ſit. Nã ſi ad inanem opinionem ea inuergas, prorſum interierunt. Sin computreſcant, in urinam, aut acetum uertentur, aut ſiquid ijs ipſis eſt deterius
κυνικώτερον Magis cynicum
ἀνέχου καὶ ἀπέχου.
Patere, & abſtine
πᾶσα γὰρ πρᾶξις ὧδε ἔχει. αὐτὴ ἐφ' ἑαυτῆς πραττομένη. οὔτε καλή. οὔτε αἰσχρά. οἷον νῦν ἡμεῖς ποιοῦμεν. ἢ πίνειν ἢ λαλεῖν ἢ διαλέγεσθαι. οὐκ ἔστι τούτων αὐτὸ καλὸν οὐδὲν, ἀλλ' ἐν τῇ πράξει. ὡς ἂν πραχθῇ τοιοῦτον ἀπέβη. καλῶς μὲν γὰρ πραττόμενον, καὶ ὀρθῶς καλὸν γίνεται. μὴ ὀρθῶς δὲ αἰσχρόν, οὕτω καὶ τὸ ἐρᾶν. καὶ ὁ ἔρως. οὐ πᾶς ἐστι καλός, οὐδὲ ἄξιος ἐγκωμιάζεσθαι. ἀλλ' ὁ καλῶς προτρέπων ἐρᾶν.
Omnis enim actio ſic ſeſe habet. nam ipſa quantum in ſemetipſa agitur, neq; honeſta, neq; turpis eſt: quẽadmodum ſunt, quæ nunc nos ipſi facimus, aut bi-

bere, aut loqui, aut diſputare non enim eſt horum honeſtum per ſe ipſum quicquam: ſed in actione, ut quidem eſt actum, eiuſmodi euenit. non honeſte geſtum, & recte honeſtum fit, contra uero turpe, eodem pacto & amare ipſum, & amor, nam omnis quidem honeſtus eſt, neq; commendatione omni dignus, uerum is, qui amare honeſte nos adhortatur.

ἐνθύμημα Commentum

ἐδοῦ πάρεργον.

Supernacaneæ, extra itineris propoſitum, quaſi ex diuerticulo.

ἀπαίδευτος, Ineruditus

συγχρονισμοὺς

Contemporationes

ἀνὴρ ὁ φεύγων καὶ πάλιν μαχήσεται.

Vir fugiens, & denuo pugnabit.

Quæ in quaternione K

τῆς πολιτείας Reipublicæ

κοινὰς τὰς γυναῖκας

Communes mulieres,

νήπιοι οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς,

οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε, καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ

Ignorant ſtolidi quàm toto ſit medium plus

Ac quanta utilitas in malua, & aſphodelo ſit.

μοχθηροὺς καὶ φορτικοὺς

Improbos, atq; graues

ἀναγνώστην Lectorem

σοφιστεία Inani ſapientia

ἐπιμαίνεσθαι | Furere, & inſanire
μελαγχολικὰ | Atrabilis
ἀλλὰ εἶναι σχεδόν τι τὸ πάθος τοῦτο ἡρωϊκὸν,
Et affectionem ferè hanc heroicam eſſe
μήτε καιροῦ μήτε μέτρου.
Neq; temporis, neq; modi
ὁμοιοτέλευτα, καὶ ὁμοιόπτωτα,
Similiter finientia, & ſimiliter cadentia
ὁμοιοτέλευτα, καὶ ἰσοκατάληκτα, καὶ πάρισα, καὶ ὁμοιόπτωτα,
Similiter finientia, & æqualiter deſinentia, & comparia ſimiliter cadentia
ἀπεστρόκολοι | Inepti
ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα.
Dic mihi muſa uirum
ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι
Pandite nunc muſæ mihi
ἀπὸ τοῦ ἕπεσθαι καὶ εἰπεῖν.
Ab eo, quod eſt ſequi, & dicere
ἐὰν ἅψῃ αὐτοῦ τῆς φλεβὸς.
Si attrectaris uenam eius
ἀγγεῖον | Vas, & conceptaculum
σφυγμὸς | Pulſus
σφυγμὸς ἐστι διαστολὴ, καὶ συστολὴ ἀδιαίρετος ἀρτηρίας καὶ καρδίας.
Pulſus eſt diſparatio, & contractio indiuiſibilis arteriæ, & cordis.
σφυγμὸς ἐστι παλμὸς, ἢ ζέσις φλεβὸς, ἢ ἀρτηρίας.
Pulſus eſt ſubſultatio, & palpitatio, uel ebullitio uenæ, & arteriæ

Que in

διαλέξεων,	Diſputationum
ζήνωνος,	Zenonis
συγκαταθέσεις	Aſſenſiones

τὰς τοιαύτας φαντασίας
Eiuſmodi imaginationes
οὐ συγκατατίθεται οὐδὲ προσεπιδοξάζει,
Non aſſentit, neq; coopinatur

καὶ προσεπιδοξάζει	Et coopinatur
οὐ συγκατατίθεται,	Non approbat
αἰσθήσεις	Senſus
ἀκολάστους,	Libidinoſos, et intemperãtes
ἀκρατεῖς.	Incontinentes
ἀκολάστους	Incaſtigatos

διατὶ οἱ κατὰ τὴν τῆς ἁφῆς ἢ γεύσεως ἡδονὴν γιγνομένην ἂν ὑπερβάλλωσιν ἀκρατεῖς λέγονται. οἵτε γὰρ περὶ τὰ ἀφροδίσια ἀκόλαστοι, οἵτε περὶ τὰς τῆς τροφῆς ἀπολαύσεις. τῶν δὲ κατὰ τὴν τροφὴν, ἀπ' ἐνίων μὲν ἐν τῇ γλώττῃ τὸ ἡδύ. ἀπ' ἐνίων δὲ ἐν τῷ λάρυγγι. διὸ καὶ φιλόξενος γεράνου λάρυγγα εὔχετο ἔχειν. οἱ δὲ κατὰ τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν οὐκέτι, ἢ διὰ τὸ τὰς ἀπὸ τούτων γινομένας ἡδονὰς κοινὰς εἶναι ἡμῖν καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις. ἅτε οὖν οὖσαι κοιναὶ ἀτιμόταταί εἰσι καὶ μάλιστα μόναι ἐπονείδιστοι. ὥς τε τὸν ὑπὸ τούτων ἡττώμενον ψέγομεν καὶ ἀκρατῆ, καὶ ἀκόλαστον λέγομεν διὰ τὸ ὑπὸ τῶν χειρίστων ἡδονῶν ἡττᾶσθαι. οὐσῶν δὲ τῶν αἰσθήσεων πέντε, τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ δύο μόνων τῶν προειρημένων ἥδεται. κατὰ δὲ τὰς ἄλλας. ἢ ὅλως οὐχ ἥδεται. ἢ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο πάσχει. δ

ρῶν μὲν γὰρ τὸ ὁρῶν. ἢ ὀσφραινόμενον χαίρει. ὅτι ἀπολαύει. καὶ ὅταν πληρωθῇ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα ἡδέα αὐτῷ. ὥσπερ οὐδὲ ἡμῖν ἡ τοῦ ταρίχους ὀδμὴ ὅταν ἄδην ἔχωμεν τοῦ φαγεῖν, ὅταν δὲ ἐνδεεῖς ὦμεν ἡδεῖα. ἡ δὲ τοῦ ῥόδου ἀεὶ ἡδεῖα.

Cur incontinentes eos appellare ſolemus, qui uoluptate contrectandi, aut guſtandi exuperantur? Nam qui immodice re utuntur uenerea, & qui luxu delectantur ciborum incontinentes uocamus: ciborum tamen non eadem ratio eſt, ſed partim linguam, partim gulam, ſua mouent ſuauitate. Vnde Philoxenus gruis collum à dijs immortalibus ſibi dari optabat. At uero qui in uidendo audiendoùe modum excedunt, non eodem uocabulo ſignificamus, an quoniam uoluptates ſenſibus hiſce accommodatas, cõmunes cum cæteris animantibus habemus? Ergo ut cõmunes ſpernimus, & notamus, ſolasq; omnium, aut maxime probro damus. Itaq; hominẽ ijs deditum reprehendimus, & incontinentem, intemperantemq; appellamus, qđ uictus à teterrimo uoluptatum genere ducitur. ſed cum ſentiendi genera quinq; ſint, cætera animalia duobus tantum, quæ modo dixi, uoluptatem ſibi acquirunt, cæteris uel nihil omnino delectantur: uel per accidens ita afficiuntur, quod enim uidet, aut olfacit, tantiſper gaudet, quoad guſtus, tactusùe fruiſcatur. Cumq; genus idipſum concupiſcendi expleuit: illorum quoq; ſuauitas deſijt: ut nobis ſalſamenti odor, cum indigemus, ſuauis eſt, ubi ſatiati, repletiq; ſumus, amplius ſuauis non eſt. Roſæ autem odor ſemper ſuauis eſt.

τὴν συνουσίαν εἶναι μικρὰν ἐπιληψίαν.

Coitum

Coitum morbum eſſe comitialem

ψυχροποιητικὴν Frigus facientem

τὸ δὲ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς, ὥσπερ ἥλιος τὴν χιόνα.

Ignis autem concretum reſoluit, & gelu conſtructum, ut niuem, ſol.

διατί τὰ ἀπὸ χιόνος, καὶ κρυστάλλων ὕδατα φαῦλά ἐστιν, ὅτι παντὸς ὕδατος πηγνυμένου τὸ λεπτότατον διαπνεῖται, καὶ κουφότατον ἐξατμίζει. σημεῖον δὲ ὅτι ἔλαττον γίνεται ἢ πρότερον ὅταν τακῇ παγέν. ἐπεληλυθότος οὖν τοῦ ὑγιεινοτάτου, ἀνάγκη τὸ καταλειπόμενον χεῖρον εἶναι.

Cur aquæ ex niue, glacie'ue liquatæ ſint uitioſæ? an quia, cum aqua queuis gelu concreſcit: pars tenuiſſima difflatur: & leuiſſima euaporatur. Indicium illud eſt: quod deliquata fit minor, quàm ante fuerit, quàm concreſceret. Cum itaq; quod ſalubrius eſt defuerit: deterius ſit quod relinquitur neceſſe eſt.

διατί οἱ μὲν αἰσχυνόμενοι ἐρυθριῶσιν. οἱ δὲ φοβούμενοι, ὠχριῶσι. παραπλησίων τῶν παθῶν ὄντων, ὅτι τῶν μὲν αἰσχυνομένων διαχεῖται τὸ αἷμα ἐκ τῆς καρδίας εἰς ἅπαντα τὰ μέρη τοῦ σώματος. ὥστε ἐπιπολάζειν. τοῖς δὲ φοβηθεῖσι συντρέχει εἰς τὴν καρδίαν ὥστ᾽ ἐκλείπειν ἐκ τῶν ἄλλων μερῶν.

Quā ob cauſam erubeſcunt, quos puduit: pallent qui metuunt, cum iſtæ affectiones ſimiles inter ſe ſint. An quoniam pudefactis ſanguis de corde in omnes corporis partes diffunditur, ita ut ſuperficiem occupet, metu uero perculſis contrahitur ad cor, ita ut cæteris partibus deſiat.

αἰσχύνη ἐστὶ φόβος δικαίου ψόγου.

Pudor iuſtæ uituperationis eſt timor
ἀκύρως, ἢ κατὰ ἀντίφρασιν,
Improprie, uel per oblocutionem
ἑνικῶς. — Singulariter
ἀπαραμύθητον — Abſq; conſolatione
πληθυντικῶς, — Plurative

Quæ in quaternione M

ἀνακρεόντεια — Anacreötia, & Anacreötis (ſus
ἐλεγεῖα,
Elegos, hoc eſt lugubria carmina
ἐρωτικὰ — Amatoria, dulcia, & uenuſta
τὸν ἀργυροῦν τορεύσας — Argentum tornans
ἥφαιστέ μοι ποίησον. — Fabrica Vulcane mihi
πανοπλίας μὲν οὐχὶ — Non hominem armatum,
τί γὰρ μάχαισι κἀμοί, — Quid.n.cum bellis mihi?
ποτήριον δὲ κοῖλον — Sed cauum poculum cude,
ὅσον δύνῃ βαθύνον. — Quantum uales maxime,
καὶ μὴ ποίει κατ' αὐτὸ — Inq; eo neq; aſtra,
μήτε ἄστρα, μήτ' ἀμάξας. — Neq; plauſtra facias:
τί πλειάδων μέλλει μοι, — Nam quid cum pleiadibus,
τί δ' ἀστέρος βοωτέω — Quid cum bote mihi?
ποίησον ἀμπέλους μοι. — Vites fabrica quæſo intus,
καὶ βότρυας κατ' αὐτὸ — Et racemos pariter,
καὶ χρυσέους πατοῦντας — Aureosq; pulchre calcantis
ὁμοῦ καλῶς λυαίῳ — Comites lyæi
ἔρωτα καὶ βαθύνον. — Amoremq; excude ſimul
ἀσωτίᾳ — Luxu, prodigalitate
ἀναφροδισίας — Inuenuſtatis.

τὴν ψυχὴν

τὴν ψυχὴν ἀγάθωνα φιλῶν ἐπιχείλεσιν ἔχον.
ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων, ὡς διαβησομένη.
Suuia dans Agathoni animã ipſa in labra tenebam
Aegra etenim properans tanquam abitura fuit.

εὔκ ἄμουσος	Inelegans
ἀπαθείαν	Tranquillitatem
πάθη	Paſſiones
ἀκλαής.	Minime plorans

Quæ in quaternione N

οἱ περὶ τὸν διόνυσον τεχνῖται.
Liberi patris artifices
προβλήματα ἐγκύκλια Quæſtiones circulares
διατὶ οἱ διονυσιακοὶ τεχνῖται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πονηροὶ εἰσιν, ὅτι ἥκιστα λόγου καὶ φιλοσοφίας κοινωνοῦσι διὰ τὸ περὶ τὰς ἀναγκαίας τέχνας πολὺ μέρος τοῦ βίου εἶναι, καὶ ὅτε ἐν ἀκρασίαις τὸν πολὺν χρόνον εἰσίν. ὅτε δὲ ἐν ἀπορίαις. ἀμφότερα δὲ φαυλότητος παρασκευαστικά.
Cur genus id hominum quod dionyſiacos technitas, ideſt artifices bacchanales appellamus, improbos eſſe moribus magna ex parte conſueuerunt? An quia minime ſeſe ſtudio ſapientiæ dedunt? eo ſcilicet quod in artibus neceſſarijs magnam partem ætatis ſuæ conſumunt, uitam plurimum traducunt incontinenter partim etiam cum inopia, quod quidem utrunq; uitia & gignit, & auget.

ἐξωτερικά.	Extraria, uel extrinſeca
ἀκροαματικά	Auſcultatoria
ἀκροαματικὴν	Auſcultatoriam

ἐξωτερικοὺς	Extrarias
δειλινὸν περίπατον	Pomeridianā ambulationē
ἑωθινόν.	Diluculariã
ἐξωτερικοί	Extrarij
ἀκροαματικοί.	Auſcultatorij
ἀκροαματικοὺς	Auſcultatorias
ἀκροαματικοὺς	Auſcultatorios

ἀλέξανδρος ἀριστοτέλει εὖ πράττειν. οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων, τίνι γὰρ ἔτι διοίσομεν ἡμεῖς τῶν ἄλλων εἰ καθ' οὓς ἐπαιδεύθη μὲν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί. ἐγὼ δὲ βουλοίμην ἂν ταῖς περὶ τὰ ἄριστα ἐμπειρίαις ἢ ταῖς δυνάμεσι διαφέρειν. ἔρρωσο.

Ἀριστοτέλης βασιλεῖ ἀλεξάνδρῳ εὖ πράττειν

ἔγραψάς μοι περὶ τῶν ἀκροαματικῶν λόγων. οἰόμενον δεῖν αὐτοὺς φυλάττειν ἐν ἀποῤῥήτοις. ἴσθι οὖν αὐτοὺς καὶ ἐκδεδομένους. καὶ μὴ ἐκδεδομένους. ξυνετοὶ γάρ εἰσι μόνοις τοῖς ἡμῶν ἀκούσιν. ἔρρωσο.

Alexander Ariſtoteli ſalutem. Haud recte feciſti, quod auſcultatorios libros ediderís. In qua enim re à cæteris nos item præſtabimus, ſi diſciplinæ, in quibus eruditi ſumus: omnium omnino ſint communes? Equidem malim in rerum uſu optimarum, quā in facultatibus anteire. Vale.

Ariſtoteles Regi Alexandro Salutem.

Scripſiſti ad me de libris auſcultatorijs inter arcana illos condi putans oportere: ſed tu eos & eſſe editos, & minime editos ſcito, cognobiles enim ijs tantum erunt, qui nos audiunt. Vale.

ἐπιμελοῦμαι ὑμῶν, καὶ ἥδομαι ὑμῶν.

Habeo curam ueſtrum, & conſulo rebus ueſtris.

ὑμῶν	Veſtri
συμπάθειαν	Conſenſum
κηρίον,	Fauum
κέρας ἀμαλθείας.	Copiæ cornu
πινακίδιον.	Indicem
ἐγχειρίδιον,	Pugillarem, aut tabellam
διατριβάς.	Exercitationes, & ſtudia
περὶ ποικίλης ἱστορίης.	
De uaria hiſtoria	
βιβλιοθήκην.	Librariam
ἐποπτειδων.	Spectaculorum
συγγραφήν.	Hiſtoriam

AA BB CC DD a b c d e f g h i k

l m n o p q r s t u x y z

A B C D E F G H I K L M N O

P Q R S T V.

Omnes ſunt quaterniones, præter V duerniorem

VENETIIS IN AEDIBVS ALDI,

ET ANDREAE SOCERI MEN-

SE SEPTEMBRI. M.D.XV.

09635

AL DVS

Aldine
515
G319n